Virginia Woolf

TOPLU ESERLERİ 10

GECE VE GÜNDÜZ

ÇEVİREN: OYA DALGIÇ

THC
61728
BNY

İLETİŞİM

VIRGINIA WOOLF 25 Ocak 1882'de Londra'da doğdu. Roman türüne yapmış özgün katkılarla edebiyat tarihine adını yazdırdı. Aynı zamanda döneminin en önemli eleştirmenlerinden biri olarak kabul edilir. 1925'te yayımlanan *Mrs. Dalloway* ünlü yazarın adıyla birlikte anılacak "bilinç akışı" tekniğinin en başarılı örneğidir. Virginia Woolf, 28 Mart 1941'de içine düştüğü ruhsal bir bunalım sonrasında evlerinin yakınlarındaki bir nehre atlayarak intihar etti. İletişim Yayınları yazarın 20. yüzyılın en iyi romanları arasında yer alan *Mrs. Dalloway* (Hogarth Press, Londra, 1925; İletişim, 1999), *Deniz Feneri* (Hogarth Press, Londra, 1927; İletişim, 2000), *Orlando* (Hogarth Press, Londra, 1928; İletişim, 2000), *Jacob'un Odası* (Hogarth Press, Londra, 1922; İletişim, 2001), *Dalgalar* (Hogarth Press, Londra, 1931; İletişim, 2001), *Flush* (Hogarth Press, Londra, 1933; İletişim, 2001), *Perde Arası* (Hogarth Press, Londra, 1941; İletişim, 2004), *Kendine Ait Bir Oda* (Hogarth Press, Londra, 1929; İletişim, 2002), *Yıllar* (Hogarth Press, Londra, 1937; İletişim, 2004), *Gece ve Gündüz* (Duckworth, Londra, 1919; İletişim, 2005), *Dışa Yolculuk* (Hogarth Press, Londra, 1915; İletişim, 2008), *Bir Yazarın Güncesi* (Hogarth Press, Londra, 1953; İletişim, 2008), *Üç Gine* (Duckworth, Londra, 1938; İletişim, 2010) ve *Granit ve Gökkuşağı* (Hogarth Press, Londra, 1958; İletişim, 2010), adlı kitaplarını "Toplu Eserleri" başlığı altında yayımlıyor.

Night and Day

İletişim Yayınları 1127 • Çağdaş Dünya Edebiyatı 119
ISBN-13: 978-975-05-0374-0
© 2005 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1-2. BASKI 2005-2009, İstanbul
3. BASKI 2014, İstanbul

YAYIN SEKRETERİ Senem Erdoğan
DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç
KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hasan Deniz
DÜZELTİ Serap Yeğen
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

VIRGINIA WOOLF

Gece ve Gündüz

Night and Day

ÇEVİREN *Oya Dalgıç*

iletişim

VANESSA BELL'e...
Seni tanımlayacak bir cümle
aradıysam da bulamadım.

I. Bölüm

Ekim ayında bir pazar akşamıydı, kendi sınıfından başka pek çok genç hanım arasında da yaygın olduğu gibi çay koyuyordu Katharine Hilbery. Kafasının belki beşte birlik bölümü bu işle uğraşırken geriye kalan bölümleri, pazartesi sabahıyla bu epey sıkıntılı anın arasına giren küçük engelin üstünden atlıyor, kişinin gönüllü olarak ve doğallıkla gün ışığında yaptığı şeylerle oynuyordu. Ama hiç sesini çıkartmamasına karşın, kendisi için çok tanıdık olan bu duruma açıkça egemendi ve boştaki yeteneklerinin hiçbirini oyuna katmadan işi oluruna bırakma eğilimindeydi, belki de altı yüzüncü kez. Yaşlı, seçkin kişilerin çay partilerini başarılı kılan becerilerden Mrs. Hilbery'nin payını bol bol aldığını, usanç verici çay fincanlarını, tereyağlı ekmekleri uzatma işi dışında kızının yardımına pek gerek duymadığını görmek için şöylece göz atmak yeterdi.

Bu küçük topluluğun, çay masası çevresinde yirmi dakikadan az süredir oturduğu göz önüne alındığında, yüzlerinde açıkça gözlemlenebilen canlılık ve el birliğiyle ürettikleri ses miktarı nedeniyle ev sahibesi övgüye değerdi. Tam bu sıra birisi kapıyı açıverse, onların eğlendiklerini sanacağı geldi Katharine'in aklına ansızın; "Aman nasıl da güzel bir eve gelmişim!" diye düşünürdü o kişi, elinde olmadan güldü, belki de

evin şanına katkıda bulunmak için gürültüyü artırmak amacıyla bir şeyler söyledi çünkü, aslında hiç de neşeli hissetmiyordu kendini. İşte tam o anda, onu çok eğlendiren biçimde kapı ardına dek açıldı, bir delikanlı odaya girdi. Onunla tokalaşırken Katharine, "Eee nasıl, eğlendiğimizi düşünüyor musun?" diye sordu içinden... "Mr. Denham, anne," dedi, yüksek sesle, çünkü delikanlının adını unuttuğunu görmüştü annesinin.

Bu gerçek, Mr. Denham'ın da gözünden kaçmadı, senli benli olmuş insanlarla dolu odaya, bir yabancının girmesine kaçınılmaz olarak eşlik eden o eli ayağına dolaşma duygusunu çoğaltti, sonra hepsi tümceler sıralamaya başladılar. Aynı zamanda da, kendisiyle dışarıdaki sokak arasında, sesleri yumuşakça boğan binlerce kapı örtülmüş gibi geldi Mr. Denham a. Çay masasında mumların bir araya toplanmış olduğu yerde tepeden tırnağa gümüşe kesmiş, ateş ışığında yine kıpkırmızı olan konuk odasının geniş, oldukça çıplak boşluğunda incecik bir buğu, sisin ruhsallaşmış özü, gözle görülür biçimde asılı duruyordu. Kafasının içinde hâlâ otobüsler, arabalar koşuştururken sokaklar boyunca araçların, yayaların arasından hızlı hızlı yürümekten bedeni hâlâ karıncalanırken bu konuk odası çok uzaklarda, çok durağan göründü gözüne; yaşlı insanların yüzleri olgunlaşıp yumuşamıştı, birbirinden biraz uzakta duruyordu, konuk odasındaki hava, mavi buğu zerrecikleriyle ağırlaşmış olduğu için üstlerine tazelik sinmişti. Seçkin bir romancı olan Mr. Fortescue, çok uzun bir tümcenin ortasına ulaştığı sıra girmişti içeri Mr. Denham. Yeni gelen yerine oturur, Mrs. Hilbery ona doğru eğilip konuşarak bölünmüş parçacıkları beceriklice birleştirirken tümcesini havada asılı tutuyordu adam.

"Şimdi, bir mühendisle evli olsaydınız ve Manchester'da yaşamak zorunda kalsaydınız ne yapardınız, Mr. Denham?" diye sordu Mrs. Hilbery.

"Elbette Farsça öğrenebilir," diye araya girdi, zayıf, yaşlı bir bey. "Birlikte Farsça çalışabileceği emekli öğretmen ya da yazar falan yok mu Manchester'da?"

"Kuzenlerimizden biri evlenip Manchester'da oturmaya gitti," diye açıkladı Katharine. Kendisinden tek bekleneni yapıp bir şeyler geveledi Mr. Denham, romancı da bıraktığı yerden sürdürdü konuşmasını. Sokağın özgürlüğünü, başka bir sürü tatsızlığın yanında bir de üstüne üstlük kendini eğreti hissettiği bu bilgiç konuk odasına değiştiği için acı bir dille azarlıyordu Mr. Denham kendini. Çevresine göz gezdirip Katharine dışında hepsinin kırkını aştığını, Mr. Fortescue gibi önemli bir ünlüyle tanıştığı için yarın duyacağı mutluluğun tek avuntu olduğunu gördü.

"Hiç Manchester'a gitmiş miydiniz?" diye sordu Katharine'e.

"Hiç gitmedim," diye yanıtladı.

"Öyleyse niçin karşı çıkıyorsunuz?"

Katharine çayını karıştırdı, birinin fincanını doldurma görevi üzerine düşünceler üretiyor gibi görünüyordu Denham'ın gözüne ama, o aslında bu garip delikanlıyı, nasıl ötekilerle uyum içinde tutacağını araştırıyordu. Erkeğin fincanını elinde sıktığı ilişti gözüne, öylesine sıkıyordu ki ince porselenin içe çökme tehlikesi vardı. Onun sinirli olduğunu görebiliyordu; yüzü rüzgârdan azıcık kızarmış, saçları pek de derli toplu olmayan, bir deri bir kemik bir delikanlının, böyle bir partide huzursuzlanması, beklenmedik şey değildi. Dahası, belki de böyle şeylerden hiç hoşlanmıyordu; meraktan ya da babası davet etmiş olduğu için gelmişti – her neyse, ötekilerle kolayca kaynaştırılamayacaktı.

"Bence Manchester'da konuşacak hiç kimse bulamayacak," diye gelişigüzel yanıtladı. Romancıların hep yaptıkları gibi, bir iki dakikadır onu gözlemliyordu Mr. Fortescue, bu açıklama üzerine gülümsedi, biraz daha düşünce üretmek için bunu temel aldı.

"Azıcık abartma belirtileri gösterse de kesinlikle can alıcı noktaya değiniyor Katharine," dedi, koltuğunda arkasına yaslanarak, donuk, dalgın gözleri tavana dikili, parmak uçları birbirine bastırılmış, önce Manchester sokaklarının dehşetini, ardından kentin eteklerindeki göz alabildiğine kırlıkları, sonra da kızın oturacağı basık küçük evi, sonra profesörleri, kıza konuk

olacak, bizim genç oyun yazarlarımızın zorlu yapıtlarına kendini adamış zavallı genç öğrencileri, yavaş yavaş kızın görünümünün nasıl değişeceğini, nasıl Londra'ya uçacağını, tıpkı sabırsızlıktan yerinde duramayan zincirli bir köpeği gürültülü kasap dükkânlarının önünden geçirir gibi onu da, zavallı sevgili yaratığı da, Katharine'in nasıl ortalıkta dolaştırması gerekeceğini tanımladı durdu.

Adam sözünü bitirirken "Ah, Mr. Fortescue," diye coşkuyla konuştu Mrs. Hilbery, "ben tam da ona, kendisini nasıl kıskandığımı yazmıştım. *Spectator*'dan başka şey okumayan, mumların yanık fitillerini kesen, elleri eldivenli o sevgili yaşlı hanımları, kocaman bahçeleri düşünüyordum. *Hepsi* yok olup gitti mi? İnsanın böylesine içini kararta o korkunç sokakları dışında Londra'nın bütün güzel şeylerini orada bulabileceğini söyledim."

Daha önce Farsça bilen kişilerin varlığı konusunda üstelemiş olan zayıf bey "Üniversite var," dedi.

"Kırlar olduğunu biliyorum orada, çünkü geçen gün kitapta okudum," dedi Katharine.

"Ailemin cehaleti yüzünden üzüntülere ve şaşkınlıklara boğuldum," dedi Mr. Hilbery. Yaşam süresine kıyasla epeyce parlak, yüzünün ağırlığını hafifleten oval, ela gözlü, yaşlıca bir adamdı. Durmadan saat zincirine iliştirilmiş küçük, yeşil taşla oynuyor, böylece de uzun, çok duyarlı parmaklarını sergiliyordu, iri yarı, epeyce şişman bedeninin durumunu değiştirmeden çok hızla başını oraya buraya çevirme alışkanlığı vardı, bu yüzden de mümkün olan en az enerjiyi harcayarak kendisine eğlence ve düşünce için sürekli besin sağlıyor gibi görünüyordu. Tutkularının kişisel olduğu yaşam süresini geride bıraktığını ya da yapabildiğince doyuma ulaştığını, şimdi de keskin zekâsını sonuca varmaktan çok gözlemleyip düşünmeye kullandığını varsayabilirdi kişi.

Mr. Fortescue bir başka dolgun sözcükler dizisi kurarken Katharine'in, hem annesine hem babasına benzediğine, bu öğelerin de onda epey tuhaf biçimde birbirine karıştığına karar verdi Denham. Konuşmak için sık sık aralanan, sonra yine

kapanan dudaklarıyla, onda, annesinin ivedi, düşüncesizce tavırları; babasının kaynağını hüzünden alan ışıkla tepeleme dolu, koyu renk, oval gözleri vardı ya da acılı bir bakış açısı geliştirmek için çok genç olduğundan, bu kaynağın hüzünden çok derin düşüncelere, özdenetime adanmış bir ruh olduğunu söyleyebilirdi kişi. Saçları, renkleri, hatlarının biçimi ölçü alındığında gerçek anlamıyla güzel değilse de çarpıcıydı. Çok belirgin bir kimlik yaratan niteliklerin bileşimi olan, ayrıca da onu çok az tanıyan bir delikanlıyı rahat ettirecekler arasında sayılamayacak kararlılık, dinginlik ona damgasını vurmuştu. Bunun dışında uzun boyluydu; antika bir mücevher kıvılcımının tek kızıl ışıltıyı verdiği, eski sarımsı dantelle süslü, rengi gösterişsiz bir giysi vardı üzerinde. Sessiz olmasına karşın, annesi yardımına başvurur vurmaz yanıtlamak üzere, durumu tam denetim altında tuttuğu çarpıtı gözüne Denham'ın, yine de aklının başka yerde olduğu besbelliydi. Tüm bu yaşlı insanlar arasında, çay masası başında, kızın durumunun pek de kolay olmadığı düştü aklına Denham'ın ve kızı ya da onun davranışını genel olarak sevimsiz bulma eğilimini denetim altına aldı. Üzerinde cömertçe oyalandıktan sonra konuşma Manchester'dan gelip geçmişti.

"Trafalgar Savaşı mıydı, yoksa İspanyol Donanması mıydı, Katharine?" diye sordu annesi.

"Trafalgar, anne."

"Trafalgar elbette! Nasıl da akılsızlık ettim! İnce bir dilim limonla bir çay daha alır mısınız, sevgili Mr. Fortescue, sonra da lütfen şu saçma küçük şaşkınlığımı açıklayın. İnsan otobüslerde bile rastlasa Roma heykeli burunlu beylere inanmadan edemez."

Burada, Mr. Hilbery araya girip hukuk danışmanlarının uğraşları, yaşamı boyunca gördüğü değişimler üzerine, Denham'ın gördüğü kadarıyla, çok akıllıca konuşmaya başladı. Gerçekten de Denham'ın yasal bir konuda yazdığı ve Mr. Hilbery'nin *Review* adlı dergisinde bastığı makalenin onları tanıştırması, Denham için dört ayağı üstüne düşmek olmuştu. Ama bir an sonra Mrs. Sutton Bailey'in adı içeriye duyurulup da Mr.

Hilbery ona döndüğünde, Denham kendini, hiç sesini çıkarmayan Katharine'in yanında sessizce oturur, söylemesi mümkün şeyleri kafasından kovar buldu. İkisi de otuzun altında, aşağı yukarı aynı yaşlarda olduklarından konuşmayı sakin sulara sürükleyen bir sürü uygun deyişi kullanmaları yasaklanmıştı. Dimdik, yürekli tavırlarında, kendi çevresine düşman bir şeylerin izini yakaladığı bu delikanlıya, o alışılmış kadınsı öngörülerden biri aracılığıyla yardım etmemek konusundaki Katharine'in kötü niyetli kararlılığı da suskunluklarını derinleştiriyordu. Denham, kızı sarsıp yaşama döndürecek olan ters, bomba gibi patlayıcı bir şey söyleme isteğini denetim altında tutarken sessiz sedasız oturdular. Oysa Mrs. Hilbery, sanki yüksek tınılı bir gamdaki ses vermeyen notaymış gibi, konuk odasındaki herhangi bir sessizliğe anında duyarlılık gösterirdi ve masanın üstünden eğilerek tümcelerine, her zaman bir güneşli benekten ötekine kanat çırpan kelebekler havası veren, o tuhaf biçimde kararsız, bölük pörçük tavrıyla konuştu, "Biliyor musunuz, Mr. Denham, siz bana Mr. Ruskin'i anımsatıyorsunuz fazlasıyla... Boyunbağı yüzünden mi, Katharine, yoksa saçından mı, yoksa koltuğunda oturuş biçiminden mi? Haydi söyleyin bana, Mr. Denham, siz Ruskin hayranı mısınız? Birisi bana geçenlerde dedi ki, 'Ah, biz Ruskin okumayız, Mrs. Hilbery.' *Siz* ne okursunuz, merak ediyorum? – çünkü durmadan uçaklarda uçup yeryüzünün bağırsaklarını deşmekle geçiremezsiniz bütün zamanınızı."

Anlaşılır hiçbir şey söylemeyen Denham'a, gülümseyen ama yine o da hiçbir şey söylemeyen Katharine'e, iyi yüreklilikle baktı Mrs. Hilbery, bunun üzerine aklına çok parlak bir düşünce gelmiş gibi coşkuyla konuştu:

"Eminim, Mr. Denham bizim eşyaları görmek ister, Katharine. Yalnızca şimdiki zamanda yaşamanın bizim görevimiz olduğunu sandığını bana söyleyen şu korkunç delikanlı gibi, Mr. Ponting gibi değildir o, eminim. Her neyse, şimdiki zaman nedir ki zaten? Yarısı geçmiş zamandır, hem de daha iyi olan yarısı diyebilirim," diye ekledi Mr. Fortescue'ya eğilerek.

Denham görülecek her şeyi görmüş olduğu düşüncesiyle, ya-

rı yarıya da çıkıp gitmeye niyetlenerek yerinden doğruldu, ama aynı anda Katharine de ayağa kalktı, "Belki resimleri görmek istersiniz," diyerek konuk odasına açılan daha küçük bir odaya doğru götürdü onu.

Küçük oda, bir katedraldeki dua odası ya da bir mağaradaki küçük bir oyuk gibi bir şeydi, çünkü uzaklardaki trafiğin gürleyen sesi, suların kabarmasını andırıyor, gümüşsü yüzeyleriyle oval aynalar, yıldız ışığı altında titreşen derin gölcüklere benziyordu. Ama bir tür dinsel tapınakla karşılaştırılmak bu ikisi arasında daha uygun düşeniydi, çünkü küçük oda kutsal emanetlerle tepeleme doluydu.

Katharine değişik noktalara dokunurken oradan buradan ışıklar fışkırdı, kırmızılı-altın rengi kitapların kare kütlesini, sonra camın ardında parıl parıl parlayan mavi-beyaz boyalı uzun eteği, derken düzen içindeki gereçleriyle maun bir yazı masasını, en son da masanın üstündeki özel olarak ışıklandırılmış, kare biçimli resmi ortaya çıkarttı. Bu son ışıklara dokununca, "İşte bu!" der gibi geri çekildi Katharine. Büyük ozan Richard Alardyce'ın tepeden bakan bakışları altında buldu Denham kendisini ve başında şapka olsa çıkarttıracak küçük bir şok geçirdi. Boyanın yumuşacık pembeleri, sarıları arasından onu kucaklayan, üzerinden geçerek tüm dünyayı seyreden kutsal bir dostlukla bakıyordu gözler kendisine. Boya öylesine solmuştu ki, çevresini saran loşluk içinde kapkara olan o güzelim kocaman gözler dışında çok az şey kalmıştı geriye.

Sanki tam bir izlenim edinsin diyeymiş gibi bekledi Katharine, sonra da dedi ki:

"Bu, onun yazı masası. Bu kalemi kullandı," tüy kalemi eline alıp yine yerine bıraktı. Yazı masası eski mürekkep lekeleriyle doluydu, kalem hizmet etmekten dağılıp gitmişti. Orada, eline alsın diye hazır, koskoca altın çerçeveli gözlükler duruyordu, masanın altında bir çift yıpranmış büyük terlik vardı, tekini Katharine eline alıp konuştu:

"Bence dedem günümüz insanlarının herhangi birinden en az iki misli daha iriymiş. Bu, diye sözlerini sürdürdü, sanki söylemesi gerekenleri ezbere biliyormuşçasına, 'Kışa Güzelle-

me'nin özgün el yazması. İlk şiirlerinde sonrakilere oranla çok daha az düzeltme var. Bakmak ister miydiniz?"

Mr. Denham el yazmasını incelerken kız başını kaldırıp dedesine göz attı ve bininci kez, içinde kendisinin bu devsi adamların yoldaşı gibi göründüğü, ne olursa olsun, şu anlamsız şimdiki anın utanca boğulduğu tatlı rüyalar âlemine geçti. Yelken bezinin üstündeki bu muhteşem, hayalet kafa, elbette, bir pazar akşamının tüm bu saçmalıklarına asla bakmıyordu ve kızla şu delikanlının birbirlerine söyledikleri şeyleri hiç umursamıyor gibi duruyordu, çünkü onlar yalnızca küçük insanlardı.

Mr. Denham'ın hâlâ el yazmasıyla ilgilendiği gerçeğine aldırmadan, "Bu da şiirlerinin ilk baskısı," diye sözlerini sürdürdü, "içinde, düzeltmelerin yanı sıra yeniden basılmamış bir sürü şiir var." Bir an durakladı, sonra bu boşlukların hepsi önceden hesaplanmış gibi devam etti.

"Mavili hanım büyük büyük annemin Millington tarafından yapılmış resmi. İşte bu da dayımın bastonu – kendisi Sir Richard Warburton'du, biliyorsunuz, Havelock'la birlikte atla Lucknow'ın Kurtarılması'na gitmişti. Ve sonra da durun bakayım – ah, bu da aile servetinin kurucusu ilk Alardyce'la karısı. Üzerinde onların sorgucuyla, adlarının baş harfleri var diye, birisi geçenlerde verdi bize bu çanağı. Gümüş yıl dönümlerini kutlamak için onlara verilmiş olduğunu sanıyoruz biz."

Burada, Mr. Denham'ın niçin bir şeyler söylemediğini merak ederek bir an sustu. Aile mallarını düşündüğü sırada yatışmış olan, adamın kendisini düşman gibi gördüğü duygusu, öylesine keskinlikle geri geldi ki eşya listesinin ortasında durup baktı. Onunla yüce ölüler arasında saygın bir bağlantı kurmaya çalışarak annesi, adamı Mr. Ruskin'le karşılaştırmıştı; bu karşılaştırma hâlâ Katharine'in aklındaydı ve delikanlıya karşı hak ettiğinden daha eleştirel olmaya zorluyordu onu, çünkü fraklar giyerek konuk giden bir delikanlı, etkileyiciliğinin doruğundayken yakalanmış, hiç değişmeden bir cam yüzeyin ardından bakan ve kıza Mr. Ruskin'den kalma tek şey olan bir kafadan tümüyle farklı bir öğeydi. Delikanlının alışılmadık bir yüzü vardı

– ağır bir dalgınlıktan çok hız ve kararlılık için tasarlanmış bir yüzdü bu; alnı geniş, burnu uzun ve ürkütücü, dudakları bıyıksız, ilk bakışta dirençli ve duyarlıydı, içlerinde, derinlerde akan kıpkırmızı kan gelgitleriyle yanakları zayıftı. Şimdi, alışılagelmiş, erkeksi bir kimliğini gizleme ve yetki anlatan gözleri, uygun koşullarda daha derinlerdeki gizli tutkuları ele verebilirdi çünkü iriydiler, apaçık kahverengiydiler – umulmadık biçimde duraksıyor, ölçüp biçiyor gibiydiler; ama yanakları sakallarla süslense, ölü kahramanlarının ölçülerine yaklaşıp yaklaşmayacağını merak ederek bakıyordu Katharine onun yüzüne yalnızca. Sıska yapısında, zayıf olmasına karşın sağlıklı yanaklarında, sivri köşeli, kekremsi bir ruhun belirtilerini gördü. El yazmasını bırakıp konuşurken sesinde belli belirsiz bir titreşim ya da gıcırtılı bir tını dikkatini çekti kızın.

"Ailenizle çok gurur duyuyor olmalısınız, Miss Hilbery."

"Evet, duyuyorum," diye yanıtladı Katharine ve ekledi, "sizce bunun sakıncası mı var?"

"Sakınca mı? Nasıl sakınca olsun ki? Ama yine de eşyalarınızı konuklara göstermek can sıkıcı bir şey olmalı," diye ekledi, düşüncelilikle.

"Konuklar onlardan hoşlanırsa sıkıcı olmuyor."

"Atalarınızın ölçülerine göre yaşamak zor değil mi?" diye sürdürdü.

"Şiir yazmaya kalkışmadığımı söylemeliyim," diye yanıtladı Katharine.

Katharine düşünürken, "Hayır. İşte, ben de bundan nefret ederdim. Dedemin yolunu kesmesine katlanamazdım. Ayrıca," diye Denham çevresine alayla bakınarak sürdürdü sözlerini, "yalnız dedeniz de değil. Dört bir yanınızdan yolunuz kesilmiş. Bence siz İngiltere'deki en seçkin ailelerin birinden geliyorsunuz. Şu Warburtonlar var, Manningler – sonra Otwaylerle de ilginiz var, değil mi? Hepsini bir dergide okumuştum," diye ekledi.

"Otwayler benim kuzenlerim olur," diye yanıtladı Katharine.

İleri sürdüğü görüşler kanıtlanmışçasına sonuca bağlayan bir tonlamayla, "İşte," dedi Denham.

"İşte," dedi Katharine, "bir şey kanıtladığınızı sanmıyorum."

Tuhaf bir kışkırtıcılıkla gülümsedi Denham. Bu ilgisiz, kibirli ev sahibesini etkileyemese bile, tedirgin etme gücünde olduğunu görerek hem eğlendi hem de sevindi; ama yine de onu etkileyebilmeyi yeğlerdi.

Erkek değerli küçük şiir kitapçığını elinde açmadan tutarak sessizce oturdu, Katharine de tedirginliği solup gittikçe gözlerindeki kasvetli, dalgın anlatım derinleşerek onu izledi. Bir sürü şeyi ölçüp biçiyor gibiydi. Görevlerini unutmuştu.

Demek istediklerinin ya da terbiye çerçevesinde söyleyebileceklerinin hepsini söylemiş gibi ansızın küçük şiir kitabını açarak "İşte," dedi Denham bir kez daha. Kitabı bütünlüğü içinde, şiirselliği kadar baskısıyla, kâğıdıyla, cildiyle de değerlendiriyormuş gibi büyük bir kararlılıkla sayfaları çevirdi, sonra iyi ya da kötü niteliklerinden hoşnut olmuşçasına yazı masasına bıraktı, bir zamanlar askere ait olan altın topuzlu hintkamışı bastonu inceledi.

"Peki ya siz ailenizle gurur duymuyor musunuz?" diye sordu Katharine.

"Hayır," dedi Denham. "Biz hiçbir zaman gurur duyacak bir şey yapmadık – insanın faturalarını ödemesini gurur kaynağı saymazsanız."

"Çok can sıkıcı görünüyor," dedi Katharine.

"Bizi korkunç can sıkıcı bulurdunuz," diye ona katıldı Denham.

"Evet sizi can sıkıcı bulabilirdim, ama gülünç bulacağımı hiç sanmıyorum," diye ekledi, sanki Denham gerçekte kızın ailesini böyle suçlamış gibi.

"Hayır – çünkü biz hiç gülünç değiliz. Highgate'te oturan, saygıdeğer bir orta sınıf aileyiz."

"Highgate'te oturmuyoruz, ama bence, biz de orta sınıfız."

Denham yalnızca gülümsedi, hintkamışı bastonu rafına koyarak, işlemeli kınından bir kılıcı çıkardı.

Yine kurulmuş gibi ev sahibesi görevlerini üstlenerek "O da Clive'a aitti, deriz biz," dedi Katharine.

"Yani yalan mı?" diye sordu Denham.

"Aile geleneği. Kanıtlayabileceğimizi sanmıyorum."

"Görüyorsunuz işte, bizim ailemizde geleneğimiz yok," dedi Denham.

"Çok can sıkıcı görünüyorsunuz," diye düşüncelerini açıkladı Katharine ikinci kez.

"Yalnızca orta sınıf," diye yanıtladı Denham.

"Faturalarınızı ödeyip gerçeği söylüyorsunuz. Niçin bizi hor görmeniz gerektiğini anlayamıyorum."

Hilberylerin, Clive'a ait olduğunu ileri sürdükleri kılıcı özenle kınına soktu Denham.

"Sizin yerinizde olmak istemezdim; bütün söylediğim bu," diye yanıtladı erkek, elinden geldiğince açıklıkla düşündüklerini anlatıyormuşçasına.

"Hayır, ama insan hiçbir zaman başkasının yerinde olmak istemez."

"Ben isterdim. Ben bir sürü başka insanın yerinde olmak isterdim."

"Öyleyse niçin bizi istemiyorsunuz?" diye sordu Katharine. Arkasındaki görünümü, parıltılı mavi-beyaz boya ve üstlerinde yaldız çizgiler olan koyu kırmızı kitaplar iki eşit ölçüde oluştururken parmaklarının arasından büyük dayısının hintkamışı bastonunu kaydırarak dedesinin koltuğunda oturan kıza baktı. Parlak tüylü bir kuşun, daha ötelere uçmadan önce, kendini rahatça dengelemesini andıran tavırlarındaki canlılık, dinginlik, erkekte ona yazgısının sınırlarını gösterme isteği uyandırdı. Öylesine kısa sürede, öylesine kolaylıkla unutulacaktı ki kendisi.

Neredeyse yırtıcılıkla, "İlk elden edinilen hiçbir şeyi bilemezsiniz," diye başladı. "Hepsi sizin için önceden hazırlanmıştır. Onlar için para biriktirdikten sonra bir şeyleri almanın hazzını asla bilemezsiniz ya da bir kitabı ilk kez okumanın ya da keşifler yapmanın."

Bu gerçekleri bağırarak açığa vuran kendi sesini duyunca, içlerinde hiç doğruluk payı var mı diye kuşkuya düşerek durakladığı sıra, "Devam edin," dedi Katharine.

"Elbette, zamanınızı nasıl geçirdiğinizi bilmiyorum," diye biraz diklenerek sürdürdü, "ama herhalde, insanlara çevrenizi

göstermek zorundasınız. Dedenizin yaşam öyküsünü yazıyorsunuz, değil mi? Ve bu tür şeyler," –zarif kahkaha patlamalarını duyabildikleri öteki odaya doğru başını salladı– "bir sürü zaman alıyor olmalı."

Sanki ikisi aralarında, kendi küçültülmüş biçimini süslüyorlarmış da, bir kurdeleyi ya da kuşağı takma konusunda erkek duraksıyormuş gibi, umutla ona baktı kız.

"Gerçeği neredeyse yakaladınız," dedi kız, "ama ben yalnızca anneme yardım ediyorum. Kendim yazmıyorum."

"Kendi yaptığınız bir şey var mı?" diye sordu, delikanlı.

"Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu kız. "Saat onda evden çıkıp altıda dönmüyorum."

"Öyle demek istemiyorum."

Mr. Denham özdenetimini yine eline almıştı; olur da kendini açıklar diye Katharine'i heveslendiren bir dinginlikle konuşuyordu, ama kız aynı zamanda, şu ara sıra eve damlayan, babasının gençlerine yapmayı alışkanlık edindiği gibi, onu da tedirgin etme, hafif bir alay ya da taşlama akıntısı üzerinde ötelere sürükleme isteği duyuyordu.

"Bugünlerde hiç kimse yapılmaya değer bir şeyler yapmıyor," dedi kız. "Görüyorsunuz, işte" –dedesinin şiirlerinin cildine parmak uçlarıyla vurdu– "biz onlar kadar güzel basım bile yapamıyoruz, şairlere, ressamlara, romancılara gelince – tek bir tane bile yok; demek ki, her durumda yalnız değilim."

"Hayır, bizim büyük adamlarımız yok," diye yanıtladı Denham. "Olmadığı için de çok mutluyum. Ben büyük adamlardan nefret ederim. On dokuzuncu yüzyılda büyüklüğe tapınma, o kuşağın değersizliğini açıklıyor gibi geliyor bana."

Tam da Katharine, delikanlınınkine eşit bir canlılıkla yanıtlayacakmışçasına dudaklarını aralayıp soluğunu içine çekerken yan odada bir kapının kapanması dikkatini oraya çevirdi, ikisi de çay masası çevresinde alçalıp yükselmekte olan seslerin sustuğunu fark ettiler; hatta ışık bile kısılmış gibiydi. Bir an sonra küçük odanın kapısında Mrs. Hilbery belirdi. Sanki onun şerefine genç kuşağın oyunundan bir sahne oynanıyormuş gibi, yüzünde beklenti gülümsemesiyle bakarak durdu.

Çok seçkin görünümlü bir kadındı, altmışlarını epey geçmesine karşın bedeninin hafifliği, gözlerinin parlaklığı nedeniyle, bu geçiş sırasında fazla zarara uğramadan, yılların yüzeyinden sürüklenip gitmiş gibiydi. Yüzü küçük, kartal burunluydu, ama ilk bakışta bilge ve masum olan, bütün dünyaya soyluca davranması için duyduğu büyük istekle ve yalnızca bunun zahmetine katlanırsa, öyle de yapacağına beslediği tam inançla bakan iri mavi gözler, bütün keskinlik belirtilerini süpürüp atıyordu.

Geniş alındaki, dudakların çevresindeki belli çizgiler, bu dünyadan hızla geçişi sırasında bazı zorluk, şaşkınlık anları yaşadığı anlamına çekilebilirdi, ama bunlar onun açık sözlülüğünü yok edememişti ve herkese bir sürü yepyeni fırsat tanımaya, düzene kuşkunun yararlarını sunmaya hâlâ açıkça hazırdı. Babasına çok benziyordu, bir açıdan da tıpkı onun gibi, daha genç bir dünyanın taze havalarını, açık boşluklarını akla getiriyordu.

"Eee," dedi, "eşyalarımızı nasıl buldunuz, Mr. Denham?"

Katharine onu eğlenerek izlerken Mr. Denham ayağa kalktı, kitabı elinden bıraktı, ağzını açtı, ama hiçbir şey söylemedi.

Mrs. Hilbery onun bıraktığı kitabı eline aldı.

"*Yaşayan* kitaplar vardır," diye düşünceli düşünceli konuştu. "Bizimle birlikte gençtirler, bizimle yaşlanırlar. Şiir sever misiniz, Mr. Denham? Ama nasıl da saçma bir soru! İşin aslına bakarsanız, sevgili Mr. Fortescue neredeyse yorgunluktan canımı çıkardı. Öylesine etkileyici konuşuyor, öylesine zeki, öylesine araştırıcı, öylesine derin ki, yarım saat sonra falan içimden bütün ışıkları söndürmek geliyor. Ama belki de karanlıkta o her zamankinden de muhteşem olurdu, kimbilir. Ne dersin Katharine? Zifir gibi karanlıkta bir parti verelim mi? Can sıkıcı olanlar için aydınlık odalar da bulunurdu..."

Tam o anda Mr. Denham elini uzattı.

"Ama size gösterecek yığınla şeyimiz var!" diye ona hiç aldırmadan, coşkuyla konuştu Mrs. Hilbery. "Kitaplar, resimler, porselenler, el yazmaları, Darnley'in cinayete kurban gittiğini duyduğu zaman Kraliçe Mary'nin oturduğu koltuk. Benim

azıcık uzanmam gerekiyor, Katharine de giysisini değiştirmeli (üzerindeki çok güzel olsa da), ama bu arada yalnız kalmak canınızı sıkmayacaksa, akşam yemeği sekizde hazır olacak. Bence siz kendi şiirinizi yazacaksınız. Ah, ateş ışığını nasıl seviyorum! Odamız çok güzel değil mi?"

Bir adım geri çekildi, alevler sıçrar, dalgalanırken, zengin, düzensiz ışıklarıyla boş konuk odasını izlemelerini önerdi.

"Sevgili eşyalar!" diye coşkuyla konuştu. "Sevgili koltuklar, masalar! Nasıl da eski dostlar gibiler – vefalı, sessiz dostlar. Bunlar anımsattı bana, Katharine, küçük Mr. Anning geliyor bu gece, Tite Caddesi'ni, Cadogan Alanı'nı... Şu büyük amcanın resmini camlatmayı da unutma. Son gelişinde Millicent Hala değinmişti bu konuya, *benim* babamı, kırık bir camın arkasında görmek nasıl incitici olurdu, biliyorum."

Hoşça kalın, deyip kurtulmak, elmas parıltıları saçan örümcek ağı labirentini parçalamak gibiydi, çünkü her kımıldayışında, Mrs. Hilbery, resim çerçevelerinin hainliği, şiirin hazları üzerine daha daha bir şeyler anımsıyordu ve bir ara delikanlıya büyülenecekmiş, yalnızca kadının kendisinden yapmasını ister göründüğü şeyi yapacakmış gibi geldi, çünkü kadının, onun varlığına en küçük bir değer bile vermediği kanısındaydı. Ama yine de, Katharine, çıkıp gitmesi için fırsat yarattı ona, bir genç, başka bir gencin anlayışı karşısında nasıl gönül borcu duyarsa, öyle gönül borcu duydu kıza bu yüzden.

II. Bölüm

O öğleden sonra herhangi bir konuğun yaptığından daha sert bir çarpmayla kapıyı kapadı delikanlı, bastonuyla havayı keserek büyük bir hızla caddede yürüdü. Kendisini o konuk odasının dışında, soğuk sisi solurken yalnızca kaldırımdan paylarına düşenin kendilerine bırakılınasını isteyen, cilasız insanlarla ilişki içinde bulmaktan mutluydu. Mr. ya da Mrs. Hilbery'yi buraya, dışarıya çıkarmayı başarabilse, bir yolunu bulup onlara üstünlüğünü duyurabileceğini düşündü, çünkü hüzünlü, ama içten içe alaycı gözleri olan genç kadına bile gücünün ipuçlarını duyurmayı becerememiş olan, bölük pörçük, beceriksiz tümcelerinin anısıyla tedirgindi. O küçük patlayışının gerçek sözcüklerini anımsamaya çalıştı, onu çok daha anlamlı öyle çok sözcükle bilinçsizce donattı ki, uğradığı başarısızlığın tedirginliği biraz da olsa dindi. Arada bir, yatıştırılmamış gerçeğin ansızın bıçak darbeleri üzerine çullanıyordu, çünkü doğasında davranışlarına pembe görüş açısından bakma eğilimi yoktu, ama aralık perdelerin değişik yaşamlardan değişik görünümleri dilsiz bir güçle süsleyerek ona sunduğu mutfakların, yemek odalarının, konuk odalarının gözüne ilişmesiyle, kaldırımları döven ayak sesleriyle, kendi deneyimi keskinliğini yitiriyordu.

Kendi deneyimi tuhaf bir değişimden geçiyordu. Adımları yavaşladı, başı azıcık göğsüne gömüldü, lamba ışığı tuhaf biçimde dinginleşmiş yüzünde parıldadı arada bir. Düşüncelerinin içinde öylesine eriyip gitmişti ki, bir sokağın adını doğrulaması gerektiğinde, okumadan önce ona bir süre bakıyordu; karşıya geçeceği zaman, körlerin kaldırımda yaptıkları gibi, emin olmak için bastonuyla iki üç kez yere dokunması gerekiyordu sanki; ve yeraltı treni istasyonuna vardığında, parlak ışık halkası içinde gözlerini kırpıştırdı, saatine göz attı, kendini hâlâ karanlığın kucağına bırakabileceğine karar verip yürümeye koyuldu.

Yine de düşünce, başlangıçtaki düşünceydi. Hâlâ çıktığı evdeki insanları düşünüyordu; ama onların görünüşlerini, söylediklerini, elinden geldiğince açıklıkla anımsamak yerine, bilinçli olarak tam gerçeği bir yana bırakıyordu. Caddenin bir kıvrımı, ateş ışığıyla aydınlanmış bir oda, lamba direklerinin birbiri ardına sıralanışındaki anıtsal bir şey, artık kim söyleyebilir hangi ışık ya da biçim rastlantısı, kafasının içindeki görünümü değiştirdi de, onu yüksek sesle mırıldandırdı: "O kız işe yarar... Evet, Katharine Hilbery işe yarar... Katharine Hilbery'yi alacağım."

Bunu söyler söylemez adımları yavaşladı, başı düştü, gözleri bir noktaya çakıldı. Öylesine kaçınılmaz olan kendini haklı çıkarma isteği, ona eziyet etmeyi kesti, sanki baskıdan kurtulmuş da anlaşmazlıktan, buyruktan uzak çalışabiliyormuş gibi yetenekleri öne fırladı, elbette Katharine Hilbery'nin biçimi üzerine çakıldı. Denham'ın eleştirilerinin yıkıcı doğası göz önünde tutulursa, kızın varlığı karşısında yeteneklerinin ne kadar çok beslenecek şey bulduğu inanılmazdı. Etkisi altındayken delikanlının görmezden gelmeye çalıştığı çekicilik, hissetmemeye kararlı olduğu güzellik, kişilik, uzaklık, şimdi bütün benliğini tümden ele geçirmişti; olguların doğal akışında gerçekleştiği gibi, belleğini sonuna dek kullandığında düş gücüyle devam etti. Neyin peşinde olduğunun bilincindeydi, çünkü Miss Hilbery'nin nitelikleriyle böyle uzun uzun oyalanırken sanki kızın bu görünümüne özel bir amaç için gerek duyuyormuş gi-

bi bir tür yöntem uyguluyordu. Boyunu uzattı, saç rengini koyulaştırdı; ama fiziksel olarak onda değiştirilecek çok fazla şey yoktu. Kendine özgü nedenlerle soylu ve yanılmaz olmasını, yalnızca Ralph Denham için yüksek, hızlı uçuşundan sapacak denli bağımsız olmasını istediği aklıyla canının istediği gibi cüretle oynuyordu en çok, ama söz konusu kendisi olduğunda, kız başta titizlense de sonunda onayıyla onu taçlandırmak için yükseklerdeki yerinden aşağıya iniyordu. Yine de, boş zamanlarında, bu tatlı ayrıntıların dalları budaklarıyla incelenmesi gerekiyordu; ana nokta, Katharine Hilbery'nin işe yarayacağıydı; haftalarca hatta belki aylarca işe yarayacaktı. Onu alarak yokluğunun uzun süredir aklında çıplak bir bölge bıraktığı bir şey sağlamış oluyordu kendine. Doygunlukla içini çekti; Knightsbridge yakınlarında bir yerde, kendi gerçek durumunun bilinci ona geri döndü, az sonra da trenin içinde son hızla Highgate'e doğru gidiyordu.

Olağanüstü değerli bu yeni servetinin bilgisiyle böyle desteklenmiş de olsa, dış mahallelerin, ön bahçelerde büyüyen nemli fundalıkların, bu bahçelerin kapılarına beyaz boyayla yazılmış saçmasapan isimlerin aklına getirdiği o tanıdık düşüncelere karşı direnç kazanamamıştı. Yokuş yukarı yürüyordu, çok parlak bir ışığın altında, tatsız bir yemeğin başına oturmuş altı yedi kardeşi, dul bir anneyi, bir olasılıkla bir amca ya da halayı bulacağı, yaklaşmakta olduğu eve takılıyordu aklı kasvetle. İki hafta önce, böyle bir toplantının ardından savurduğu gözdağını uygulamaya sokacak mıydı – pazar günü evlerine konuk gelirse odasında tek başına akşam yemeği yiyeceğine ilişkin o korkunç gözdağını? Miss Hilbery'nin bulunduğu yöne doğru şöylece bir göz atması, dediğini bu gece uygulama konusundaki kararlılığını pekiştirdi, böylece de içeri girdikten, bir melon şapka ve kocaman bir şemsiye yardımıyla Joseph Amca'nın varlığını doğruladıktan sonra, hizmetçiye buyruklarını verip üst kata, odasına çıktı.

Bir sürü basamak çıktı, halının nasıl da düzenli biçimde gittikçe daha da partallaştığı, sonunda tümden yok olduğu, bazen nem çağlayanlarıyla, bazen de yerinden çıkartılan bir re-

sim çerçevesinin dış çizgileri yüzünden, duvarların renklerinin nasıl bozulduğu, köşelerde duvar kâğıdının nasıl kopup sarktığı, tavandan nasıl da koca bir sıva parçasının düştüğü çarptı gözüne, çok seyrek olduğu gibi. Odanın kendisi de bu uğursuz saatte geri gelinemeyecek kadar iç karartıcıydı. Yamyassı olmuş bir sedir, gecenin ileri saatlerinde yatağa dönüşüyordu; masalardan biri, el yüz yıkama aygıtını saklıyordu; üzerlerinde yaldızlı üniversite arınaları bulunan kitaplar, çizmeler ve giysilerle, hiç de hoş olmayan biçimde, birbirine karışmıştı; süs olarak da köprülerin, katedrallerin, taş basamaklarda sıra sıra birbiri üzerine yığılmış oturan, biçimsiz giysiler içinde, iyi izlenim bırakmayan delikanlı topluluklarının fotoğrafları asılıydı duvarlarda. Eşyalarda, perdelerde bir bayağılık, dökünlülük vardı; hiçbir yerde lüksün, hatta ince bir beğeninin izi yoktu, kitaplıktaki ucuz klasikler, o yönde bir çabanın belirtisi olsa da. Oda sahibinin kişiliğine ışık tutan tek nesne, hava ve güneş alması için camın önüne yerleştirilmiş, üstünde evcil, açıkça da yaşlılıktan kadidi çıkmış bir ekinkargasının, kuru kuru bir o yana, bir bu yana sıçradığı kocaman tünekti. Kulağının arkasındaki yaradan cesaret alan kuş, Denham'ın omzuna yerleşti. Gaz ateşini yaktı, akşam yemeğini beklemek için iç karartan bir sabırla yerine yerleşti delikanlı. Birkaç dakika böyle oturduktan sonra küçük bir kız başını içeri uzatıp konuştu,

"Annem aşağı gelmeyecek mi diyor, Ralph? Joseph Amca–"

"Yemeğimi buraya çıkarmaları gerekiyor," dedi Ralph, kesin bir dille; bunun üzerine de bir an önce gitme telaşıyla kapıyı açık bırakarak gözden yitti kız. Kendisinin ve ekinkargasının gözlerini ateşten ayırmadıkları birkaç dakika bekledikten sonra, Denham bir küfür mırıldandı, aşağı koştu, orta hizmetçisinin yolunu kesti, kendisine bir dilim ekmekle soğuk et doğradı. Bunları yaparken yemek odasının kapısı ardına dek açıldı, bir ses, "Ralph!" diye bağırdı, ama Ralph bu sese hiç aldırmadı, elinde tabağıyla yukarı çıktı. Tabağı karşısındaki iskemleye yerleştirdi, biraz öfkeden, biraz da açlıktan kaynaklanan bir hırsla yemeye başladı. Demek ki annesi onun isteklerine say-

gı duymamaya kararlıydı; kendi ailesi içinde bile hiç önemi olmayan biriydi o; haber gönderilip çocuk yerine konmuştu. Giderek artan bir incinmişlik duygusuyla odasının kapısını açtığı andan beriki hemen hemen her bir davranışının, aile düzeneğinin insanı sımsıkı kavrayan pençelerinden kurtarılarak kazanılmış olduğunu düşündü. Aslında, geçirdiği öğle sonrasının serüvenlerini anlatarak ya da ötekilerin öğleden sonra serüvenlerini dinleyerek aşağıda, konuk odasında oturuyor olmalıydı; odanın kendisi, gaz ateşi, koltuk – hepsi uğruna savaş verilmişti; tüylerinin yarısı yoluk, bacağının teki kedi tarafından topal edilmiş sefil kuş da karşı çıkmalar altında kurtarılmıştı; ama ailesinin en çok içerlediği şey, diye düşündü, özel yaşamı olması isteğiydi. Tek başına akşam yemeği yemek ya da yemekten sonra tek başına oturmak, el altından sinsice ya da açık açık sağlanmış her silahla savaşılması gereken düpedüz birer başkaldırıydı. En çok hangisinden nefret ediyordu – düzenbazlıktan mı, gözyaşlarından mı? Ama ne olursa olsun, düşüncelerini elinden çalamazlardı; nerede olduğunu ya da kimi gördüğünü söyletemezlerdi. Bu onun kendi sorunuydu; bu gerçekten de tümden doğru yönde atılmış bir adımdı; Ralph piposunu yakarak ekinkargası yesin diye yemeğinin artıklarını doğrayarak aşırı tedirginliğini yatıştırdı, beklentilerini bir kez daha düşünmek için yerine yerleşti.

Bu özel öğleden sonra, doğru yönde atılmış bir adımdı, çünkü tıpkı bu sonbaharda Almanca öğrenmek, Mr. Hilbery'nin *Critical Review* adlı dergisi için hukuk kitaplarını taramak gibi, aile çevresinin dışındaki kişileri tanımak da tasarılarının bir parçasıydı. Küçük bir oğlan çocuğu olduğu günlerden beri hep tasarıları vardı; çünkü yoksulluk ve büyük bir ailenin en büyük erkek çocuğu olduğu gerçeği, ilkbaharı, yazı, sonbaharı, kışı uzatmalı bir seferberliğin bir sürü aşamaları olarak düşünme alışkanlığını kazandırmıştı ona. Hâlâ otuzunun altında olmasına karşın bu geleceği tasarlama alışkanlığı, şu anda yerleşik kırışık biçimine dönüşme tehlikesi gösteren iki yarım daire çizgiyi çekmişti kaşlarının üstüne. Ama oturup düşünmek yerine, ayağa kalktı, üstüne büyük harflerle DIŞARI yazılmış

küçük mukavva parçasını eline aldı, kapısının koluna astı. Bunu yaptıktan sonra kurşun kalemin ucunu sivriltti, okuma ışığını yaktı, kitabını açtı. Ama hâlâ yerine yerleşmekte tereddüt ediyordu. Ekinkargasını kaşıdı, pencereye yürüdü; perdeleri araladı, altında, sisler içinde parıldayarak uzanan kente baktı. Chelsea yönündeki buğulara doğru baktı; bir an gözlerini dikerek baktı, sonra iskemlesine döndü. Ama bilgiç bir avukatın, Tortlar üzerine yaptığı bilimsel incelemenin bütün o kalınlığı, önüne doyurucu bir perde çekemedi. Sayfaların arasından bir yemek odası gördü, bomboş ve ferah; alçak sesler duydu, kadın biçimleri gördü, hatta ocakta alev alev yanan sedir kütüğünün kokusunu bile duydu. Aklı geriliminden kurtuldu, bir ara bilinçsizce içine almış olduğu şeyleri dışarı veriyor gibiydi. Mr. Fortescue'nun Manchester üzerine söylediklerini kelimesi kelimesine ve onları söylerkenki yuvarlanmış vurgulamasıyla anımsayabiliyordu. Sonra aklı, evin içinde dolanmaya başladı, konuk odasına benzer başka odalar da var mıdır diye merak etti, sonra da oradan oraya atlayarak banyonun nasıl da güzel olması gerektiğini, her şeyin kimbilir nasıl da sere serpe olduğunu düşündü – hiç kuşkusuz şimdi yalnızca giysilerini değiştirmiş hâlâ aynı odada oturmakta olan bu varlıklı insanların yaşamlarının nasıl telaşsız olduğunu düşündü, sonra küçük Mr. Anning de oradaydı, babasının resminin camı kırık olursa incinecek olan hala da. Miss Hilbery giysisini değiştirmişti ("üzerindeki çok güzel olsa da," dediğini duydu annesinin), hayda hayda kırkını aşmış, üstüne üstlük dazlak olan Mr. Anning'le kitaplar üzerine konuşuyordu. Nasıl da dingindi, ferahtı ortam; dinginlik öylesine içini kapladı ki kasları gevşedi, elinden kitabı kaydı, çalışma saatlerinin dakika dakika ziyan olduğunu unuttu.

Merdivendeki gıcırtıyla kendine geldi. Suçlu bir irkilmeyle kendini topladı, kaşlarını çattı, elindeki cildin elli altıncı sayfasına dikkatle dikti gözlerini. Ayak sesi odasının dışında durakladı, her kimse o kişinin, kapıdaki duyuruyu tartıp biçtiğini, buyruğa uysun mu, uymasın mı düşündüğünü biliyordu. İlk altı ay falan, her gedik açma girişimi ciddi biçimde cezalandırıl-

madıkça, hiçbir gelenek bir ailede kök salamayacağından, zorbaca bir sessizlik içinde, kımıldamadan oturmasını öğütlüyordu ona yöntem. Ama Ralph, birinin araya girmesini açıkça istediğinin bilincindeydi, konuğu geri çekilmeye karar vermiş gibi merdivenlerin aşağılarından gelen gıcırtıları duyunca kapıldığı düş kırıklığı yüzünden okunabiliyordu. Ayağa kalktı, gereksiz bir telaşla kapıyı açtı, sahanlıkta bekledi. O kişi de merdivenlerin ortasında aynı anda durdu.

Soru sorar gibi bir ses "Ralph?" dedi.

"Joan?"

"Yukarı çıkıyordum ama kapıdaki yazını gördüm."

"Tamam, gel öyleyse." Becerebildiğince gönülsüzleştirmeye çalıştığı bir tınının ardına gizlemeye çalışıyordu isteğini.

Joan içeri girdi, ama bir eli şöminenin üstünde, dimdik durarak yalnızca belirli bir amaç için geldiğini, yerine getirir getirmez gideceğini belli etmeye özen gösteriyordu.

Ralph'tan üç dört yaş kadar büyüktü. Yüzü yuvarlak ama yıpranmıştı, büyük ailelerdeki büyük kız kardeşlerin özel olarak yüklendiği, hoşgörülü olsa da tedirgin iyi huyluluğu yansıtıyordu. Güzel kahverengi gözleri, anlatımları dışında Ralph'inkilere benziyordu, delikanlının gözleri bir tek nesneye dimdik, keskince bakarken, kız her şeyi birçok değişik görüş açısından inceleme alışkanlığındaymış gibi görünüyordu. Bu da kardeşinden gerçekte olduğundan çok daha büyük görünmesine yol açıyordu. Gözleri bir iki dakika ekinkargasına takılı kaldı. Sonra hiç giriş yapmadan konuştu:

"Konu, Charles'la ve John Amca'nın önerisiyle ilgili... Annem benimle konuşuyordu. Bu dönemden sonra onun parasını ödeyemeyeceğini söylüyor. Banka hesabından, açıktan para çekmek zorunda kalacağını söylüyor."

"Bu asla doğru değil," dedi Ralph.

"Hayır. Bence de değil. Ama ben söylediğim zaman inanmıyor."

Ralph, bu bildik tartışmanın uzunluğunu öngörebiliyormuş gibi kardeşi için bir iskemle çekti, kendisi de oturdu.

"İşini bölmüyorum ya?" diye sordu kız.

Ralph başını salladı, bir an sessizce oturdular. Gözlerinin üstünde çizgiler yarım halka oldu.

"İnsanın, riskleri göze almak zorunda kalabileceğini anlamıyor," dedi sonunda.

"Charles'ın bundan yararlanabilecek bir çocuk olduğunu düşünse, bence, annem riski göze alırdı."

"Kafası çalışıyor oğlanın, değil mi?" dedi Ralph. Kız kardeşine, kişisel bir acıdan kaynaklandığını düşündüren bir kavgacılık gölgesi düşmüştü sesine. Ne olabileceğini merak etti, ama hemen aklını toplayıp onayladı.

"Bazı açılardan da senin o yaşlardaki halinle karşılaştırıldığında, korkunç derecede geri ama. Evde de çok zor biri. Molly'yi kölesi gibi kullanıyor."

Bu özel tartışmanın önemsiz olduğunu anlatan bir ses çıkardı Ralph. Kardeşinin tersinden kalktığı günlerden birine çattığını açıkça görüyordu Joan, annesi ne söylerse söylesin karşı çıkacaktı. Annesinden "o" diye söz etmesi de bunu kanıtlıyordu. Gönülsüzce içini çekti, bu iç çekme Ralph'ı tedirgin etti, huzursuzlukla hızlı hızlı konuştu:

"On yedi yaşında oğlanı bir büroya tıkmak da çok acımasızca bir ceza!"

"Kimse onu bir büroya tıkmak *istemiyor*," dedi.

Kız da huzursuzlanmaya başlıyordu. Annesiyle eğitim ve harcamalar konusunda usanç verici ayrıntıları tartışarak harcamıştı bütün öğleden sonrayı ve onun, dışarılarda bir yerlerde, neresi olduğunu bilmediği, sormaya da niyetli olmadığı bir yerlerde, tüm öğle sonrasını geçirmiş olduğu gerçeğinden biraz mantıksızca da olsa cesaret alıp yardım umarak kardeşine gelmişti.

Ralph kardeşini severdi, kızın huzursuzluğu, bütün bu yüklerin onun omuzlarına yıkılmasının nasıl da haksızlık olduğunu aklına getirdi.

"Aslına bakarsan," diye can sıkıntısıyla konuştu, "John Amca'nın önerisini kabul etmem gerekirdi. Şimdiye kadar yılda altı yüz kazanıyor olurdum."

Huzursuzluğundan pişmanlık duyarak, hızlı hızlı, "Bunu

bir an bile aklına getirme," diye yanıtladı Joan. "Benim takıldığım sorun, bir yolunu bularak harcamalarımızı kısıp kısamayacağımız."

"Daha küçük bir ev gibi mi?"

"Daha az hizmetçi belki de."

Ne erkek kardeş ne de kız kardeş fazla inanarak konuşuyordu, son derece katı bir tutumluluk içindeki evde, bu önerilen düzeltmeleri yapmanın ne anlama geleceğini bir an gözden geçirdikten sonra, büyük bir kararlılıkla konuştu Ralph:

"Bu, söz konusu olamaz."

Kız kardeşinin biraz daha çok ev işini üstlenmesi söz konusu olamazdı. Hayır, zorluklara o göğüs germeliydi, çünkü kendi ailesinin de, öteki aileler kadar –örneğin Hilberyler kadar– seçkinleşme olanağına sahip olmaları gerektiği konusunda kararlıydı. Çünkü ailesinde çok çok olağanüstü bir şeyler bulunduğuna, bu kanıtlanabilecek nitelikte bir olgu olmadığından, içten içe ve epey küstahça inanıyordu.

"Annem riskleri göze almazsa–"

"Gerçekten, ondan yine bir şeyler satmasını bekleyemezsin."

"Buna yatırım gözüyle bakması gerekir, ama bakmazsa başka yolunu bulmak zorundayız, hepsi bu."

Bu cümlenin içinde gözdağı gizliydi, Joan daha sormadan bu gözdağının ne olduğunu biliyordu. Şimdi altı yedi yılı aşkın süreye yayılmış olan meslek hayatı boyunca Ralph belki de üç ya da dört yüz pound biriktirmişti. Bu tutarı bir yana ayırmanın ona ne özverilere patladığı göz önünde tutulduğunda, hisse senetleri satın alarak, yine satarak, tutarı bazen çoğaltarak, bazen azaltarak, her zaman da tek bir günlük felaket sırasında hepsini yitirmeyi her zaman göze alarak, bu parayla kumar oynadığını anlamak, Joan'ı hep şaşırtmıştı. Ama şaşkınlığa düşse de bu yılmaz özdenetimle, kendisine, duygusal ve çocuksu bir salaklık olarak görünen bu şeyin garip karışımından ötürü, onu daha çok sevmemek elinden gelmiyordu. Ralph onu dünyadaki herkesten çok ilgilendiriyordu ve taşıdıkları öneme karşın, bu parasal tartışmalardan birini ortasında kesip onun mesleğiyle ilgili yeni bir durumu ele alıyordu sık sık.

"Bence paranı, şu bizim ufaklık Charles için tehlikeye atman aptallık olur," diye görüşünü açıkladı. "Onu çok sevsem de bana çok parlak görünmüyor... Ayrıca, niye sen kurban edilesin ki?"

Sabırsızlık anlatımıyla gerinerek, "Sevgili Joan," diye coşkuyla konuştu Ralph, "hepimizin kurban edilmesi gerektiğini anlamıyor musun? Bunu yadsımanın yararı ne? Bununla savaşmanın yararı ne? Bu hep böyleydi, bu hep böyle olacak. Bizim hiç paramız yok ve bizim hiç paramız olamayacak. Şöyle bir düşünürsen, çoğu insanın yaptığı gibi, yıpranıncaya, düşüp ölünceye kadar yaşamlarımızın her günü çarkın içinde dönüp duracağız."

Joan ona baktı, konuşacakmış gibi dudaklarını araladı, sonra yine kapadı. Ardından çok sakınarak mırıldandı:

"Mutlu değil misin, Ralph?"

"Hayır. Sen mutlu musun? Ama belki de çoğu insan kadar mutluyumdur. Tanrı bilir mutlu olup olmadığımı. Mutluluk nedir ki?"

Kederli tedirginliğine karşın yarım yamalak bir gülümsemeyle kız kardeşine baktı. Her zamanki gibi, kararını vermeden önce, bir şeyi ötekiyle tartıyor, onları birbiriyle dengeliyor gibiydi.

Daha çok bu sözcüğü örnek olarak veriyormuşçasına, bilmece sorar gibi, "Mutluluk," dedi sonunda, ardından da durakladı. Her yönüyle mutluluğu ölçüp biçiyormuşçasına, araya uzun bir boşluk koyarak durakladı. Sanki hiç mutluluktan söz etmemişler gibi, "Hilda buradaydı bugün," diye başka konuya atladı ansızın. "Bobbie'yi getirdi – çok tatlı bir çocuk." Bu davranışın içinde biraz alay bulunduğunu, genel ve aileyi ilgilendiren konu başlıklarıyla, özel yakınlığa bu tehlikeli yaklaşımdan hızla geri çekileceğini, eğlenerek gözlemledi Ralph. Ne olursa olsun, mutluluğu tartışmayı mümkün gördüğü tek kişiydi o ailesinde, ama yine de, daha ilk görüşte, Miss Hilbery'yle pekâlâ mutluluğu tartışabilirdi. Joan'a eleştirerek baktı, solmuş fırfırlarıyla yüksek yakalı yeşil giysisi içinde böylesine taşralı, kenar mahalleli, böylesine sabırlı, neredeyse her

şeyden elini eteğini çekmiş görünmese keşke diye düşündü. Onları küçük düşürmek amacıyla, Hilberylerden söz etme isteği duymaya başladı, çünkü yaşamın birbiri ardından hızla gelen iki izlenimi arasında sık sık patlayan minyatür savaşta, Hilberylerin yaşamı, Denhamların yaşamını alt ediyordu kafasının içinde ve Joan'ın sonsuzca Miss Hilbery'ye üstün geldiği bir niteliği bulunduğuna kendini inandırmayı diliyordu. Kendi kız kardeşinin çok daha özgün olduğunu, Miss Hilbery'den daha canlı olduğunu hissetmesi gerekiyordu; ama Katharine konusunda temel izlenimi, onun büyük bir canlılık, dinginlik içinde biri olduğuydu; şu anda da sevgili, zavallı Joan'ın, bir dükkâncının torunu olmaktan ve kendi ayakları üzerinde durmaktan ne kazandığını kestiremiyordu. Ailece, nasıl oluyorsa, seçkinliklerine ilişkin temel inancına karşın, yaşamlarının sonsuz kederi ve sefaleti canını yakıyordu.

"Annemle konuşacak mısın?" diye sordu Joan. "Çünkü görüyorsun, bu işe öyle ya da böyle bir çözüm bulunması gerekiyor. Eğer oraya gidecekse, Charles'ın John Amca'ya yazması zorunlu."

Ralph sabırsızlıkla içini çekti.

"Bence, her iki durum da fazla fark etmez," diye coşkuyla konuştu. "Uzun vadede sefalete mahkûm zaten."

Joan'ın yanakları belli belirsiz kızardı.

"Saçmaladığını biliyorsun," dedi. "Kendi hayatını kazanmak zorunda olmak, kimsenin canını acıtmaz. Ben, kendi hayatımı kazanmak zorunda olduğum için çok mutluyum."

Kardeşinin bu duygular içinde olması Ralph'ı mutlu etti, keşke konuşmayı sürdürse, diye düşündü, ama huysuzca söylendi:

"Bunun nedeni yalnızca senin eğlenmeyi unutmuş olman değil mi? Doğru dürüst bir şeyler yapacak zamanın hiç olmuyor–"

"Ne gibi örneğin?"

"İşte, yürüyüşe çıkmak, müzik, kitaplar, ilginç kişilerle görüşmek falan gibi. Hiçbir zaman gerçekten yapılmaya değer bir şeyler yapmıyorsun, benden fazla."

"İstesen bu odayı çok daha güzelleştirebileceğini düşünürüm hep," diye gözlemini aktardı kız.

"Hayatımın en güzel günlerini, işyerinin birinde, senet yazarak geçirmek zorundayken, odaının nasıl olduğunun ne önemi var ki?"

"Daha iki gün önce hukuku çok ilginç bulduğunu söyledin."

"İnsanın gücü, bir şeyler öğrenmeye yetiyorsa öyledir."

("İşte daha yeni yatmaya giden Herbert bu," diye araya girdi Joan, sahanlıktaki kapı sertçe çarpılırken. "Sonra da sabahleyin uyanamayacak.")

Ralph tavana baktı, dudaklarını sımsıkı kapadı. Niçin, diye merak etti, Joan bir dakika bile ev hayatının ıvır zıvırını aklından atamıyor? Giderek daha çok onların ağına sarılıyor, dış dünyaya daha seyrek ve daha kısa süreler için uçup kaçabiliyor gibi göründü gözüne, oysa yalnızca otuz üç yaşındaydı.

"Hiç dışarı çıkıp birilerine gidiyor musun bu aralar?" diye sordu ansızın.

"Pek sık zaman bulamıyorum. Niçin soruyorsun?"

"Yeni insanlarla tanışmak iyi bir şey olabilir, hepsi bu."

"Zavallı Ralph!" dedi Joan birdenbire, gülümseyerek. "Kardeşinin yaşlanıp sıkıcılaştığını düşünüyorsun – nedeni bu, değil mi?"

"Hiç de öyle bir şey düşünmüyorum," dedi sertçe, oysa kızardı. "Ama köpek gibi yaşıyorsun, Joan. İşyerinde çalışmadığın zamanlar da bizler için kaygılanıyorsun. Benim de ne yazık ki, sana pek yararım dokunmuyor."

Joan ayağa kalktı ve bir an ellerini ısıtarak, açıkça da, bir şeyler daha söylesin mi, söylemesin mi diye düşüncelere dalarak durdu. Kardeşleri büyük bir yakınlık duygusu birleştiriyor, kaşlarının üstündeki yarım halka çizgiler yok oluyordu. Hayır, ikisi için de artık söylenecek başka şey kalmamıştı. Yanından geçerken Joan eliyle erkek kardeşinin başını okşadı, iyi geceler dileğini mırıldandı, odadan çıktı. Onun gidişinden sonra birkaç dakika, Ralph başını eline dayayarak kıpırtısız kaldı, ama giderek gözleri düşüncelerle doldu, o eski duygudaşlığın, karşılıklı anlayışın tatlı izlenimi solup gittikçe alnındaki çizgi yeniden ortaya çıktı, tek başına düşünmek için yalnız bırakılmıştı.

Bir süre sonra kitabını açtı, kendine belli bir zaman süresinde tamamlanması gereken bir görev vermiş gibi bir iki kez saatine göz atarak hiç aralıksız okudu. Arada bir, evdeki sesleri, en tepesinde kendisinin oturduğu yapının bütün hücrelerinin birilerince işgal edildiğini gösteren, yatak odası kapılarının örtülmesini duyuyordu. Gece yarısı olduğunda Ralph kitabını kapadı, bütün ışıkların söndüğünden, bütün kapıların kilitlendiğinden emin olmak için elinde mumla zemin kata indi. İşte böyle incelediği şey, içinde oturanlar bütün bereketini, bütün saygınlığını soyup soğana çevirmişçesine yıpranmış, döküntü bir evdi; ve geceleyin, yaşamdan yoksun bırakılmışken, çıplak bölgeler, eskiden kalma kusurlar, hiç de hoş olmayan biçimde ortaya çıkıyordu. Katharine Hilbery, diye düşündü, elinin tersiyle itip lanetlerdi bunu.

III. Bölüm

Katharine Hilbery'yi, İngiltere'nin en seçkin ailelerinden birinden gelmekle suçlamıştı Denham ve birisi Mr. Galton'un "Kalıtsal Deha," araştırmasına başvurma zahmetine katlansa, bu savın gerçeğe hiç de uzak olmadığını görürdü. Zekânın, belli bir topluluğun bir üyesinden ötekine neredeyse sonsuzca fırlatılıp atılabilen ve bu parlak yeteneğin de, kesin bir şekilde ayrıcalıklı ırkın onda dokuzunca güvenlice yakalanıp elde tutulan bir servet olduğunu kanıtlar gibidir Alardycelar, Hilberyler, Millingtonlar, Otwayler. Toprağın zenginliği, herhangi bir ailenin övünebileceği en nadide çiçek olan yüce yazarla, İngiltere'nin ozanları içinde güzide bir yeri olan Richard Alardyce'la doruğa çıkmadan önce, yıllarca en gözde hâkimler, amiraller, avukatlar, devlet görevlileri olmuşlardı onlar; ozanı üretip seçkin insan yetiştirme konusunda alışılagelmiş görevlerine yeniden kayıtsızlıkla devam ederek bir kez daha ırklarının şaşırtıcı erdemlerini kanıtladılar. Sir John Franklin'le birlikte Kuzey Kutbu'na yolculuk yapmışlar, Havelock'la birlikte Lucknow'ın kurtuluşuna at sürmüşler, kendi kuşaklarına yol göstermek için kayalar üzerine sağlamca yerleşmiş deniz fenerleri görevi yapmadıkları zamanlarda da, gündelik yaşamın sıradan odalarını aydınlatan, titremez, kullanışlı mumlar olmuş-

lardı. Hangi mesleğe bakarsanız bakın, yetkili ya da seçkin bir yerde, bir Warburton ya da bir Alardyce, bir Millington ya da bir Hilbery vardı.

Gerçekten de denebilir ki, şu andaki haliyle, İngiliz toplumunda, bir kez tanınmış bir adınız oldu mu, terfi etmenin, gözden uzak kalmaktan daha kolay olduğu bir göreve getirilmeniz için, hiçbir büyük erdem gerekmez. Bu, erkek çocuklar için hayda hayda doğruysa, kız çocukların bile, on dokuzuncu yüzyılda bile, önemli kişiler olmaları mümkündü – evde kalmış kız kurularıysalar, hayırseverler ya da eğitimciler, evlenirlerse, seçkin adamların karıları olmaları. Böyle evlerden gelen küçük erkek çocukların, bu durum sanki bir bakıma da kurtuluşmuş gibi, sıradan ana babaların çocuklarından daha kolay yoldan çıkma eğiliminde olduklarını gösteren, bir sürü acıklı istisnası vardır bu kuralın, Alardyce topluluğunda. Ama, genel olarak, yirminci yüzyılın bu ilk yıllarında, Alardycelarla, onların akrabaları, başlarının çaresine bakabiliyorlardı. İnsan onları, isimlerinin önünde birtakım harflerle, bazı mesleklerin tepesinde bulabilir; onlar kendilerine bağlı özel yazmanlarla devlet dairelerinin lüks odalarında otururlar; iki büyük üniversitenin yayın kurumlarınca basılan kara ciltli, güvenilir kitaplar yazarlar, içlerinden biri ölünce, bir başkasının, onun yaşam öyküsünü kaleme alması pek mümkündür.

Bu soyluluğun kaynağı elbette ozandı, böylece de hemen ilk elden onun soyundan gelenler, yan dallardan gelenlerden daha büyük bir ışıltıyla donatılıyorlardı. Ozanın tek çocuğu olma durumunun getirdiği ayrıcalıkla Mrs. Hilbery, ailenin ruhani başkanıydı, onun kızı Katharine, kendisinin de tek çocuk olması nedeniyle, kuzenleri ve öteki yakınları arasında, daha üstün bir dereceye sahipti. Alardycelar evlenmişler, aileler arasında kız alıp vermişler, genellikle dölleri pek bol olmuştu, yarı kutsal bir nitelik kazanan, kilisede ziyafet ya da oruç günleri gibi görülen yemekler ve aile kutlamaları için, birbirlerinin evlerinde düzenli olarak belli aralıklarla toplanmışlardı.

Geçen zaman içinde Mrs. Hilbery, gününün bütün ozanlarını, bütün romancılarını, bütün güzel kadınlarıyla seçkin er-

keklerini tanımıştı. Şimdi bunlar ya ölmüş ya da hastalıklı zaferleri içinde tecrit edilmiş olduklarından, İngiltere'deki sanat ve edebiyatın her dalının bir iki ünlü isim tarafından temsil edildiği on dokuzuncu yüzyılın o büyük günlerinin ardından, birlikte yas tutabileceği akrabaları için bir buluşma yeri yaptı kendi evini Mrs. Hilbery. Nerelerde onların artçıları? diye sorardı; hani gerek duyulursa, bozmanın çok güç olacağı, sevecen anımsamanın günbatımı duyarlılığıyla, üzerinde derin düşüncelere dalmayı sevdiği bir konuydu, günümüzde gerçek yetenek sahibi bir ozanın, ressamın, romancının yokluğu. Ama genç kuşağa, onlardan daha aşağı olduklarını hiç duyurmazdı. Gençleri, evine büyük bir içtenlikle buyur eder, öyküler anlatır, onlara altın paralar, dondurmalar, öğütler verir, genellikle gerçekle hiçbir ilgisi olmayan aşk öyküleri örerdi çevrelerinde.

Bir şeyleri kavrayabilecek duruma gelir gelmez, doğumunun üstün niteliği, bir düzine değişik kaynaktan sızdı Katharine'in bilincine. Bebek odasındaki şöminenin üstünde, dedesinin Ozanlar Köşesi'ndeki mezar taşının resmi asılıydı ve çocuk bilinci için öylesine korkunç etkileyiciliği olan, o yetişkin sırdaşlığı anlarından birinde, onun oraya gömüldüğü, çünkü "çok iyi ve büyük bir adam olduğu" söylendi. Daha sonra, bir yıldönümünde tek atlı bir arabayla, sisin içinden bir yerlere götürdü onu annesi, mezar taşına bıraksın diye koca bir demet parıltılı, tatlı kokulu çiçek verdi eline. Kilisedeki mumlar, söylenen şarkılar, orgun gümbürtüsü, hepsi, onun şerefine, diye düşünmüştü. Onun çocuk gözünde bile ötekilerden ayrı biçimde, derli toplu, bastonuna sımsıkı yapışmış, sıradan konuklara hiç benzemeden, babasının koltuğunda oturan, babası da hiç kendine benzemeden, birazcık coşkuya kapılmış ve çok kibar orada otururken, dehşet verici ölçüde seçkin görünen bir yaşlı adamın hayır dualarını alması için, aşağı, konuk odasına indirilirdi tekrar tekrar. Bu ürkütücü, yaşlı yaratıklar, onu kucaklarına alır, son derece keskince gözlerinin içine bakar, sonra da hayır duaları eder, dikkatli olmasını, iyi bir kız olmasını söyler ya da Richard'ın küçük bir oğlan

çocuğuykenki halinden izler bulmak için yüzünü incelerlerdi. Bunu annesinin sevecen kucaklamaları izler, zamanın derece derece örtüsünü sıyırdığı, önemli ve açıklanamayan bir duruma ilişkin gizemli bir duyguyla büyük bir gurur içinde çocuk odasına gönderilirdi.

Her zaman konuklar vardı – yalnızca akrabalık ilişkilerinden ötürü saygı duyulması gereken, "Hindistan'dan" gelmiş amcalar, halalar, kuzenler ve ana babasının "tüm yaşamı boyunca anımsamasını" tembihlediği, soyutlanmış, ürkütücü sınıftan olan başkaları. Bütün bunlar yüzünden ve sürekli büyük adamlarla, onların yapıtlarının konuşulmasını duyduğu için, onun dünyaya ilişkin ilk görüşleri, Shakespeare, Milton, Wordsworth, Shelley falan filan adını verdiği, her nedense Hilberylerle, öteki insanlardan daha çok kan bağı bulunan, saygın yaratıklar çemberini içeriyordu. Bu insanlar, onun yaşama bakışına bir tür sınır çekip kendi küçük olaylarındaki iyi ve kötü yelpazesini belirlemede önemli bir rol oynadılar. Bu tanrılardan birinin soyundan gelmiş olması, yıllar insanı yıprattıkça, yazgısının getirdiği ayrıcalıklar, çantada keklik gibi görülüp belli sakıncalar pek bir göze batar oluncaya kadar, onun için şaşırtıcı değildi, tam tersine doyum kaynağıydı. Belki de büyük topraklar yerine, zekâsal ve ruhsal bir erdem örneğinin kalıtçısı olmak, azıcık iç karartıcıydı; belki de büyük işler başarmış bir atanın son noktayı koyar olması, onunla karşılaştırılma tehlikesi içindekiler için biraz cesaret kırıcıydı. Böylesine güzel çiçek açtıktan sonra, iyi, yeşil bir sapla, yaprağın düzenli büyümesinden başka mümkün olan hiçbir şey kalmamış gibi görünüyordu. Bu nedenlerden ve başkalarından da ötürü, Katharine'in umutsuzluk anları oluyordu. Erkeklerle kadınların örneği görülmemiş ölçülere büyüdükleri o şanlı geçmiş, şimdinin içine çok fazla işliyor, o büyük çağ öldüğü dönemde yaşam deneyimini edinme zorunda olan birinin yürekli kalmasını engelleyecek ölçüde bugünü cüceleştiriyordu sürekli.

Doğal olandan çok daha uzun uzun, bu konular üzerinde durmaya zorlanıyordu, ilkin annesinin bunlara kendini aşırı ölçüde kaptırması yüzünden, ikinci olarak da büyük ozanın

yaşam öyküsünü üretmede annesine yardım ettiği ve zamanının büyük bölümünü ölülerle birlikte, düşler kurarak harcadığı için. On yedi, on sekiz yaşlarına geldiğinde –demek ki şöyle bir on yıl kadar önce– şimdi artık kendisine Katharine yardım edeceğinden, yaşam öyküsünün yakında basılacağını coşkuyla duyurdu annesi. Bu konudaki küçük bilgiler, edebiyat dergilerine sızdı, bir süre Katharine büyük bir gurur ve başarı duygusuyla çalıştı.

Yine de daha sonra, ona hiç yol alamıyorlarmış gibi gelmeye başladı, içinde yazınsal coşku ruhu taşıyan hiç kimse, bugüne dek yazılmış en büyük yaşam öykülerinden biri için gerekli malzemeleri bulunduğuna kuşku duyamayacağından, bu durum daha da umut kırıcıydı. Raflar, kutular bu değerli malzemeyle dolup taşıyordu. En ilginç kişilerin en özel yaşamları, küçücük, sıkışık el yazısıyla yazılmış sarı demetlerde kıvrılı yatıyordu. Buna ek olarak, o döneme ilişkin, şu anda yaşayanlara kalmış en parlak hayal vardı Mrs Hilbery'nin kafasında, bu ışık çakımlarıyla, coşkuları eski sözcüklere aktarabiliyor, böylece de onları ete kemiğe bürüyordu. Yazma konusunda hiç zorluk çekmiyor, bir ardıç kuşunun şakıması denli içgüdüsel biçimde, her sabah bir sayfayı dolduruyor, ama yine de kendisini dürtükleyen, esin veren her şeye, işini tamamlamak için duyduğu en yürekten niyete karşın, kitap hâlâ yazılmamış duruyordu. Görevlerinde pek de ilerleyemeden, kâğıtlar üst üste birikiyor, iç karartıcı anlarda Katharine, halkın önüne serilmeye uygun bir şeyler üretebileceklerinden kuşku duyuyordu. Zorluk nerede yatıyordu? Malzemelerinde değil, Tanrı aşkına! onların tutkularında da değil, ama çok daha derin bir yerde, kendi yetersizliğinde, hepsinin de üstünde, annesinin yaratılışında. Katharine, onun bir oturuşta asla on dakikadan fazla yazmadığını hesaplardı. Düşünceler asıl hareket halindeyken doluşuyordu kafasına. Zaten pırıl pırıl olan kitap sırtlarını parlatmak için durarak, bunu yaparken de derin düşüncelere ve duygulara dalarak, elinde toz beziyle, odada dört dönmeye bayılırdı. Ansızın doğru tümce ya da can alıcı bakış açısı karşısına çıkar, anne elinden toz bezini atar, soluk-

suz birkaç dakika, esriklikle kendinden geçerek yazardı; sonra duyarlılığı uçup gider, toz bezi aranır, eski kitaplar parlatılırdı, yeniden. Bu esin büyüleri, asla düzenli bir ışık saçarak yanmaz, tersine, konunun devsi kütlesi üzerinde, bir o noktayı, bir bu noktayı aydınlatarak, bataklık buharları gibi aklına estiğince titreşirdi. Katharine'in bütün elinden gelen, annesinin el yazmalarının sayfalarını düzenli tutmaktı, ama Richard Alardyce'ın yaşamının on altıncı yılının, on beşinciyi izleyeceği biçimde onları sıraya koymak, onun hünerini çok aşan bir işti. Ama yine de, öylesine parlaktılar ki bu paragraflar, öylesine soylulukla tümcelere dökülmüşlerdi, saçtıkları ışıkta öylesine şimşeklere benzerdiler ki, ölüler, bütün odalara üşüşmüşler gibi gelirdi insana. Sürekli okundular mı, bir tür baş dönmesi yaratırlar, Katharine umutsuzluk içinde onlarla nasıl başa çıkabileceğini kendine sorar dururdu. Neyin çıkartılıp, neyin bırakılacağı gibi temel sorularla yüzleşmeye de karşı çıkardı annesi. Ozanın karısından boşanması konusunda, halka gerçeğin ne kadarını anlatmak gerektiğine karar veremiyordu. Her iki duruma da uyabilecek, paragraflarca taslak yazdı, sonra hepsini de öyle çok beğendi ki, hangisinden vazgeçeceğine karar veremedi.

Ama kitap yazılmak zorundaydı. Bu, onların dünyaya borçlu oldukları bir görevdi, en azından Katharine için anlamı bundan çok daha fazlaydı, çünkü ikisi kendi aralarında bu kitabı tamamlamayı beceremezlerse, ayrıcalıklı konumlarını hak etmiyorlar demekti. Yıldan yıla, ellerindeki servet daha da bedavadan edinilmiş oluyordu. Ayrıca da dedesinin çok büyük bir ozan olduğu tartışma götürmez biçimde kafalara yerleştirilmeliydi.

Yirmi yedi yaşına geldiği sıralar, bu düşünceleri artık iyice kanıksamıştı. Eski mektup tomarlarıyla tepeleme dolu, kurşun kalemlerle, makaslarla, şişe şişe yapıştırıcılarla, lastik bantlarla, koca koca zarflarla, kitabın üretimi için gerekli başka bütün gereçlerle iyice donanımlı masada, sabah sabah annesinin karşısına oturunca, bu düşünceler kafasının içinde at koştururdu. Ralph Denham'ın onlara konuk olmasından hemen önce, an-

nesinin yazınsal derleme alışkanlıklarına, katı kuralların etkisini denemeye karar vermişti. Önlerinde uzanan boş, kuytu saatlerden oluşma, tertemiz süpürülmüş sabahlarla, saat onda, masalarına oturmuş olmaları gerekiyordu. Gözlerini kâğıtlardan ayırmamalı, on dakika dinlenme izninin verildiği saat başının vuruşuna kadar, hiçbir şey onları konuşmaya kışkırtmamalıydı. Bir yıl bu kurallara uyulursa, kâğıt üzerinde hesaplamıştı ki, kitabın bitmesi kesindi ve görevin çoğunun daha şimdiden tamamlanmış olduğu duygusu içinde, tasarısını annesinin önüne koydu. Mrs. Hilbery kâğıdı çok dikkatle inceledi. Sonra ellerini çırptı, coşku içinde haykırdı:

"Aferin sana Katharine! Nasıl da mükemmel bir iş kafası var sende! Şimdi bunu hep önümde bulunduracağım, sonra da her gün cep defterime küçük bir işaret koyacağım ve her şeyin son gününde – dur bakalım bir düşüneyim, hepsinin son gününde kutlama için ne yapacağız? Kış olmasa, İtalya'ya yolculuğa çıkabilirdik. İsviçre'nin, kar altında çok hoş olduğunu söylüyorlar, soğuğu saymazsak. Ama senin de dediğin gibi, büyük olay kitabı bitirmek. Şimdi, dur bakayım–"

Katharine'in düzene soktuğu el yazmalarını incelediklerinde, daha şimdi kendilerini düzene sokma kararı vermemiş olsalar, heveslerini darma duman etmek için, ince ince hesaplanmış bir durumla karşılaştılar. Başlangıç olarak, yaşam öyküsünün açılacağı çok görkemli paragrafların çok büyük bir çeşitlemesiyle yüz yüze kaldılar; işin aslına bakılırsa, bunların çoğu yarım kalmıştı ve tek bacak üstünde duran zafer taklarına benziyorlardı, ama Mrs. Hilbery'nin hemen gözlemlediği gibi, aklını işine verirse, on dakika içinde yamanabilirlerdi. Derken, Alardyceların eski evinin ya da daha doğrusu Suffolk'ta geçirilmiş bir ilkbaharın, öyküyle hiç ilgisi olmasa da çok güzel yazılmış bir betimlemesi vardı. Yine de Katharine, ozanın başarıyla yeryüzüne çıkarılabilmesi için, bir dizi isimle, tarihi bir araya getirmiş, daha fazla kazaya uğramadan dokuzuncu yılına ulaşılabilmişti. Bundan sonra Mrs. Hilbery, aynı köyde büyümüş, kim olduğu belirsiz bir yaşlı hanımın anılarını sergilemek istedi, duygusal nedenlerle, ama Katharine

bunların atılmasına karar verdi. Burada, Mr. Hilbery'nin katkısı olan, kitabın geri kalan bölümüyle hiçbir ilgisi bulunmayan, çağdaş şiir üzerine özlü ve bilgece bir taslağın konması salık verilebilse de, Mrs. Hilbery bunun çok çorak olduğu, babasına hiç de uygun düşmeyen biçimde, insanın kendisini konferans salonundaki cici küçük kız gibi duymasına yol açtığı görüşündeydi. Bu da bir kenara itildi. Şimdi de bir sürü gönül olayının ya gizlenmesi ya da gün ışığına çıkarılması gereken, ilk delikanlılık dönemi gelmişti; burada yine, Mrs. Hilbery iki arada bir derede kaldı, kalın bir el yazması paketi, daha sonra düşünülmek üzere rafa kaldırıldı.

Şimdi bir sürü yıl atlanmıştı, çünkü Mrs. Hilbery, bu dönemde, kendine hiç hoş gelmeyen bir şeyler bulmuş, küçük bir kız çocuğuykenki anıları üzerinde durmayı seçmişti. Bundan sonra da hiçbir biçimi ya da sürekliliği olmaksızın, uyumu olmaksızın, hatta bir şeyler anlatma girişiminde bile bulunmaksızın, bataklık buğularının vahşi dansına dönüşmüş gibi geldi kitap Katharine'e. İşte önünde duruyordu, bölük pörçük gözler önüne serilmiş, her türden ünlü erkeğin, kadının yarı hayali, yarı özgün gibi gelen görüntüleriyle birlikte, dedesinin şapka zevkini anlatan yirmi sayfa, çağdaş porselenler üzerine bir makale, bir yaz günü, treni kaçırdıklarında, kırlarda yapılan bir gezinin uzun uzun dökümü. Dahası, binlerce mektup ve şimdi zarflarının içinde sararmış, ama bir yerlere yerleştirilmesi gereken, yoksa duyguların incineceği, eski dostların katkısı bir yığın vefakâr anı vardı. Ölümünden beri, ozan üzerine öyle çok şey yazılmıştı ki, işin içine önemsiz araştırmacıları ve bir sürü yazışmayı karıştıran yüklüce bir miktar yanlış anlatımı da düzene sokması gerekiyordu. Bazen Katharine, sayfaların arasında yarı ezilmiş olarak, arpacı kumrusu gibi düşünüyordu; bazen de kendisini geçmişin ellerinden kurtarmanın, varoluşu için mutlak bir gereklilik olduğunu hissediyordu; başka anlardaysa, insan ölülerin arasında bir sabah geçirdikten sonra, yeniden yaşama dönünce, geçmiş son derece ince ve bayağı bir bileşim olduğu kanıtlanan şimdiki zamanın yerini alıyordu bütünüyle.

İşin en kötüsü de onda hiç edebiyat yeteneği olmadığıydı. Cümleleri sevmiyordu. Hatta annesinin varlığının böylesine büyük bölümünü oluşturan bu kendini inceleme sürecine, bu sürekli insanın kendi duygularını anlama, onları güzel, uygun ya da gayretli biçimde dilde tanımlama çabasına karşı doğal bir tiksinti bile duyuyordu. Tam tersine, o sessiz kalma eğilimindeydi; yazmak şöyle dursun, konuşarak kendini tanımlamaktan bile kaçınıyordu. Tümceler üretmeyi fazlasıyla önemseyen, eylemde bulunma yeteneğinin yerini tartışmaların aldığı bir aileye, bu eğilim çok uygun düştüğü için o, hatta çocukluğundan beri ev işlerinden sorumlu tutulmuştu. Tavırlarında bununla çelişen bir şey olmadığından, insanların en eli işe yatkını olarak ünlenmişti. Yemeklerin hazırlanmasını istemek, hizmetçileri yönetmek, faturaları ödemek, her saati aşağı yukarı doğru zamanda tiktaklayacağı biçimde kurmak, bir sürü vazonun her zaman taze çiçeklerle dolu olmasını sağlamak, onun doğal, Tanrı vergisi yeteneği olarak görülüyor ve gerçekten de Mrs. Hilbery bunun tersyüz edilmiş şiir olduğunu gözlemliyordu. Daha çok erken yaşlardan başlayarak bir başka yeteneğini de kullanması gerekmişti; annesine yardımcı olmak, öğüt vermek, genelde ona destek olmak zorunda kalmıştı. Dünya, şu andaki dünya olmasa, Mrs. Hilbery pekâlâ kendi başının çaresine bakabilirdi, harika biçimde. Bir başka gezegendeki yaşama mükemmel uyum sağlardı. Oysa olayları yönetme konusunda sahip olduğu doğal deha açısından, o burada gerçekten gereksiz biriydi. Saati, örneğin, onun için sürekli bir şaşkınlık kaynağıydı ve altmış beş yaşında, kuralların ve mantıkların, başka insanların yaşamlarına getirdiği üstünlüğe hâlâ şaşıp kalıyordu. Dersini hiçbir zaman öğrenememişti, savsaklaması yüzünden sürekli cezalandırılması gerekmişti. Hani oldu da su yüzüne çıktı mı, bütün derinliği görünen çok hoş bir doğal anlayışla, bu cehalet birleştiği için, Mrs. Hilbery'yi mankafaların arasına yazmak mümkün değildi; tam tersine bir yolunu bulup odadaki en akıllı kişi gibi görünmeyi becerirdi. Ama bütünüyle, kızının desteğini aramayı gerekli görüyordu.

İşte böylece, her ne kadar fabrika ya da imalathane işçiliği daha zorlu değilse de ya da dünyaya çok daha az yarar sağlayan sonuçlar verse de, bugüne dek hiçbir unvanı olmayan ve çok az genel kabul gören, çok yüce bir uğraşın üyesiydi Katharine. Evde yaşıyordu. Bunu çok da iyi yapıyordu. Cheyne Sokağı'ndaki eve gelen herhangi biri, karşısında duranın, düzenli, biçimli, denetim altında tutulan bir yer olduğunu hissediyordu – yaşamın, en büyük yararı sağlayacak biçimde eğitildiği, değişik öğelerden oluşmasına karşın, uyumlu, kendine has kişiliğiyle gösterildiği bir yer. Mrs. Hilbery'nin kişiliğinin baskın çıkması, belki de Katharine'in en büyük zaferiydi. O ve Mr. Hilbery, annesinin daha çarpıcı olan nitelikleri için zengin bir arka plan oluşturuyor gibiydiler.

Böylece, sessizlik, hem onun doğallıkla içinden geldiği hem de başkalarınca ona zorla benimsetildiği için, annesinin arkadaşlarının açıklamayı alışkanlık edindikleri tek görüş, bunun ne salakça bir sessizlik ne de ilgisiz bir sessizlik olduğuydu. Ama bu özelliğini, bir tür niteliği bulunduğuna göre, hangi niteliğine borçlu olduğunu araştırma zahmetine hiç kimse katlanmıyordu. Büyük bir kitap ortaya çıkartmak için annesine yardım ettiği anlaşılmıştı. Evi çekip çevirdiği biliniyordu. Kesinlikle güzeldi. Bunlar onu yeterince açıklıyordu. Ama büyülü bir saat, görünürdeki uğraşından bütünüyle değişik bir uğraşla geçen dakikaların hesabını tutsa, yalnızca ötekiler için değil, Katharine'in kendisi için de şaşırtıcı olurdu sonuç. Önünde solmuş kâğıtlarla otururken, Amerika'nın ağaçsız kırlarında, yabanıl bodur atları ehlileştirmek ya da koca bir gemiyi, kasırganın ortasında, bir kayanın siyah burnu çevresinde yönetmek ya da şu andaki çevresinden tam anlamıyla kurtuluşuyla ve söylemeye bile gerek yok, yeni uğraşındaki baskın yeteneğiyle belirlenen, çok daha huzur dolu başka görünümler gibi bir dizi hayal içinde yaşıyordu o aslında. Kalemle kâğıdın, tümceler kurmanın ve yaşam öyküsünün yapay dünyasından kurtulunca, dikkatini çok daha uygun bir yöne çeviriyordu, ama şu da tuhaftır ki, kasırgalar, kırlar üzerine en yabanıl düşlerini itiraf ederdi de yukarıda, odasında, yalnız başına, sabahları erkenden

kalktığını ya da gece geç saatlere kadar oturduğunu söylemek zorunda kalmaktan ödü kopardı, şey için...matematikle uğraşmak için. Yeryüzünde hiçbir güç, ona bunu itiraf ettiremezdi. Geceleri avlanan bir hayvanınkiler gibi sinsice, gizli saklıydı davranışları, buna dikkatini yoğunlaştırdığında. Merdivenlerde en küçük ayak sesini duyması, bu amaçla babasının odasından aşırdığı Yunanca sözlüğün koca yaprakları arasına kâğıdı kaydırmasına yetiyordu. Yalnızca geceleyin, gerçekten de kafasını dorukta yoğunlaştırabilecek denli şaşkınlıklardan uzak, güvenlikte hissediyordu kendini.

Belki de bu bilimin kadına yakışmayan doğası, ona duyduğu sevgiyi saklamak için içgüdüsel bir istek uyandırıyordu içinde. Ama çok daha derin neden, onun kafasında matematiğin, edebiyata doğrudan karşı çıkmasıydı. Sayıların tamlığını, yıldız benzeri kimliksizliğini, en güzel yazının karmaşasına, kışkırtıcılığına, belirsizliğine nasıl da yeğlediğini, hiç aldırmadan açıklayabilirdi. Ailesinin geleneğine böylesine karşı çıkmasında, uygunsuz bir şeyler vardı; ona kendisini huysuz gibi hissettiren, böylece her zamankinden de çok isteklerini gözlerden uzağa kapatmaya, onları olağanüstü sevgiyle kucaklamaya götüren bir şeyler. Dedesini düşünmesi gerekirken, tekrar tekrar bir matematik problemini düşünüyordu. Bu esriklik anlarından uyanınca, annesinin de en az kendisininki kadar gerçekle ilişiği kesik bir rüyaya daldığını görüyordu, çünkü orada rollerini oynayan insanlar çoktan ölüler arasında numaralanmıştı. Ama içinde bulunduğu durumun annesinin yüzünde yansıdığını gördüğünde, Katharine tedirginlik duygusuyla kendini sarsıp uyandırırdı. Onu ne denli beğenirse beğensin, annesi bu dünyada benzemeyi istediği son insandı. Katharine'in sağduyusu neredeyse yırtıcılıkla öne çıkar, Mrs. Hilbery, yarı kötücül, yarı sevecen o tuhaf yandan bakışıyla kızını süzerken benzetiverirdi onu, "yıkanırken hamamda idam fermanları okuduğu duyulan, şu senin sefil ihtiyar Yargıç Peter Amcan. Şükürler olsun, Katharine, benim içimde *ondan* tek zerre bile yok!"

IV. Bölüm

Birbiri ardından her çarşamba, gece aşağı yukarı saat dokuzda, her ne nedenle olursa olsun, bir daha asla asla odalarını kiraya vermeyeceğine ilişkin aynı kararı alırdı Mary Datchet. Epeyce geniş, daha çok işyerlerinin bulunduğu Strand'ın hemen bitişiğindeki bir caddede, elverişli konumda oldukları için, eğlenmek amacıyla ya da sanat veya devlette reform yapmayı tartışmak üzere buluşmak isteyen insanlar, bir yolunu bulup Mary'den, odalarını kendilerine kiralamasını isterlerdi. Çocukların işkence ettikleri koca köpeğin kulaklarını sallamasına benzer, yarı şakacı, yarı aksi omuz silkmeyle hemen siliniveren, hep aynı çok iyi taklit edilmiş tedirginliği anlatan kaş çatmayla karşılardı bu isteği. Odalarını kiralardı, ama yalnızca bütün düzenlemeleri kendisinin yapması koşuluyla. Her şeyin özgürce tartışılması derneğinin, on beş günde bir düzenlenen bu toplantısı, büyük bir çabayı, itmeyi, çekmeyi, eşyaları duvar kenarına dizmeyi, kırılabilir ve değerli şeyleri güvenli yerlere kaldırmayı gerektiriyordu. Gerek duyulursa, Miss Datchet bir mutfak masasını sırtında taşıyabilirdi, çünkü orantılı bir beden yapısı olmasına ve kendine yakışan giysiler giymesine karşın, olağanüstü güçlü ve kararlı bir görünümü vardı.

Aşağı yukarı yirmi beş yaşlarındaydı, ama daha büyük gösteriyordu, çünkü kendi hayatını kazanıyor ya da kazanma niyeti taşıyor, daha şimdiden sorumsuz izleyici görüntüsünü yitirip, işçiler ordusundaki er görüntüsü ediniyordu. Davranışlarının belli bir amacı var gibi duruyordu; gözlerin, dudakların çevresindeki kaslar, duyuları sıkıdüzen altına alınmış da çağrılar için hazır bekletiliyormuş gibi sertti. Huzursuzluktan değil düşünceden çatılan kaşlarının arasına iki belirsiz çizgi yerleşmişti, sevimlilik, yatıştırıcılık, çekicilik gibi kadınsı içgüdüleri, hiçbir biçimde onun cinsiyle bağdaşmayan başka güdüler söküp atmıştı. Bunların dışında, kahverengi gözlüydü, davranışları azıcık sarsaktı, düzenden kuşku duyan aşırı uçtakilerin değil de inançlı ve dürüst kişiler olan saygın, çalışkan ataların soyundan gelme taşralılığı çağrıştırıyordu.

Epey zorlu bir iş gününün sonunda, insanın odasını temizlemesi, yatağının üstünden şiltesini çekip alması, yere yayması, sürahiyi soğuk kahveyle doldurması, uzun masayı temizleyip üzerine tabaklar, fincanlar, fincan tabakları, aralarına da pembe bisküvi piramitleri yerleştirmesi, kesinlikle çaba gerektiren bir şeydi; ama bu değişiklikler yapıldıktan sonra, sanki iş saatlerinin ağır ıvır zıvırını üstünden atmış da, tüm varlığına ince parlak ipekten bir giysi geçirmiş gibi, hafiflik kapladı içini. Ateşin önünde diz çöküp odaya göz gezdirdi. Sarı, mavi kâğıt gölgelerinin arasından yumuşakça, ama belirgin bir parlaklıkla dökülüyordu ışık, biçimsizlikleri yüzünden çimenli tümsekleri andıran bir iki sedirle döşenmiş oda, alışılmadık ölçüde sessiz ve büyük duruyordu. Sussex otlaklarının doruklarını, eski çağ savaşçı kamplarının şişkin yeşil halkasını, getirdi bunlar Mary'nin aklına. Şimdi oralarda ay ışığı öylesine huzur içinde dökülüyordur; denizin kırış kırış teni üstündeki pürüzlü, gümüşsü patika canlandı gözlerinin önünde.

"Ve işte biz de burada," dedi, biraz yüksek sesle, yarı alayla, ama yine de açık bir gururla, "sanat konuşuyoruz."

İçinde renk renk yün yumaklarıyla yamanması gereken çoraplar bulunan sepeti kendine çekti, parmakları işe koyuldu; bu sırada da bedeninin yorgunluğunu yansıtan kafası hiç dur-

madan, sessizlik ve yalnızlık hayalleriyle utanmazca dolup taşıyordu, örgüsünü bir yana bırakmış, yürüyüp otlaklara çıkmış, ta köklerine kadar çimleri biçen koyunlardan başka hiçbir şey duymadan yürüdüğünü, hafif esinti aralarında oynaşırken küçük ağaçların gölgelerinin ay ışığında belli belirsiz oraya buraya kımıldadığını canlandırıyordu gözlerinin önünde. Oysa şu andaki durumunun da tam olarak bilincindeydi, hem çeşit çeşit yollardan Londra'yı aşıp oturduğu noktaya doğru gelen, çok değişik bir sürü insanın varlığından hem de yalnızlıktan eşit derecede zevk aldığı düşüncesi hoşuna gidiyordu.

Yünün içinden iğnesini geçirirken şu andaki konumunu, birbiri ardından gelen mucizelerin doruğu gibi gösteren çeşit çeşit aşamalarını düşünüyordu kendi yaşamının. Taşra papaz evindeki rahip babasını, annesinin ölümünü, eğitim görme konusunda kendi kararlılığını, daha öyle pek de uzun olmayan süre önce, Londra'nın o muhteşem labirentinin içine karışmış olan, sağduyulu, dengeli kişiliğine karşın, ona hâlâ, çevresinde toplanmış binlerce kadın, erkek kalabalığının üstüne ışık saçan, koskoca bir elektrik ampulü gibi görünen üniversite yaşamını geçiriyordu aklından. İşte buradaydı kendisi, her şeyin tam merkezinde, uzaklardaki Kanada ormanlarında ve Hindistan ovalarında bulunan insanların düşünceleri İngiltere'ye yöneldiğinde, onların sürekli aklına düşen o merkezde. Şimdi ona zamanı haber veren dokuz yumuşak vuruş, Westminster'daki o koca saatin kendisinden gelmiş bir bildiriydi. Sonuncusu da eriyip giderken kapısı sert sert çalındı, açmak için ayağa kalktı. Gözlerinde durağan bir haz anlatımıyla, odaya döndü, arkasından gelen Ralph Denham'la konuşuyordu.

"Yalnız mısın?" dedi delikanlı, sanki bu gerçek onda çok hoş bir şaşkınlık yaratmış gibi.

"Bazen yalnızım," diye yanıtladı.

Çevresine bakınarak "Ama bir sürü insan bekliyorsun," dedi. "Tiyatro sahnesindeki bir odaya benziyor. Kimler var bu gece?"

"Elizabeth döneminde mecazın kullanılması üzerine konuşacak olan William Rodney. Gelenlerin, klasikler üzerine bir sürü soru soracağı, güzel, sağlam bir konuşma bekliyorum."

Mary yeniden çorabını alırken, Ralph, ocakta yiğitçe çırpınan ateşte ellerini ısıttı.

"Bence sen çoraplarını kendi yamayan tek kadınsın Londra'da," diye gözlemledi.

"Binlercesinden biriyim gerçekte," diye yanıtladı, "ama yine de sen içeri girdiğinde, kabul etmeliyim ki, çok olağanüstü olduğumu düşünüyordum. Çok kötüsün! Ama korkarım sen benden çok daha olağanüstüsün. Benden çok daha fazla şey yaptın."

"Senin ölçün buysa, gurur duyacağın hiçbir şeyin yok," dedi Ralph acımasızca.

"Ben de Emerson gibi, önemli olanın bir şeyler yapmak değil, bir şeyler olmak, olduğunu düşünüyorum galiba," diye sürdürdü Mary.

"Emerson mu?" diye alayla bağırdı Ralph. "Emerson okuduğunu söylemek istemiyorsun herhalde?"

"Belki de Emerson değildi; ama niye Emerson okumayacak mışım ki?" diye belirsiz bir huzursuzlukla sordu.

"Bildiğim belli bir neden yok. Tuhaf olan şey bileşim – kitaplar ve çoraplar. Bileşim çok tuhaf." Ama sonra da gözüne uygunsuz görünmemeye başladı. Mutluluk anlatan küçük bir kahkaha döküldü Mary'nin dudaklarından, şimdi işine attığı bu özel dikişler, yalın bir mutluluk ve şükranla atılıyor gibi geldi ona. Çorabı havaya kaldırıp beğenerek baktı.

"Hep bunu söylüyorsun," dedi. "Inan bana bu, senin deyiminle çok alışılmış bir 'bileşim' papaz evlerinde. Bende tuhaf olan tek şey, her ikisinden de hoşlanmam – hem Emerson'dan hem çoraptan."

Kapının çalındığını duydular, Ralph heyecanla konuştu:

"Belalarını versin bu insanların! Keşke gelmeselerdi."

"Alt kattaki Mr. Turner o yalnızca," dedi Mary, Ralph'ı telaşa verdiği için, yanlış yere telaşa verdiği için, Mr. Turner'a gönül borcu duyarak.

Bir duraklamadan sonra, "Kalabalık olacak mı?" diye sordu Ralph.

"Morrisler, Crashawlar, Dick Osborne, Septimus falan hep-

si olacak. Bu arada Katharine Hilbery de geliyor, William Rodney'in bana dediğine göre."

"Katharine Hilbery mi!" diye coşkuyla bağırdı Ralph.

Mary biraz şaşırarak, "Onu tanıyor musun?" diye sordu.

"Onun evine çaya gittim."

O konuda her şeyi anlatması için Mary ona baskı yaptı, Ralph da, ne çok şey bildiğinin kanıtlarını sergilemeye hiç isteksiz değildi. Mary'yi çok fazla ilgilendiren belli eklemelerle, abartmalarla tanımladı sahneyi.

"Ama sen ne dersen de, ben onu beğeniyorum," dedi Mary. "Onu yalnızca bir ya da iki kez gördüm, ama o bana şu, 'kişilikli' dediklerimizden biri gibi geliyor."

"Onu kötülemek istemedim. Yalnızca bana pek yakınlık duymadığını hissettim."

"Şu tuhaf yaratıkla, Rodney'le evleneceğini söylüyorlar."

"Rodney'le evlenmek mi? O zaman benim sandığımdan da yanlış yolda demektir."

"İşte şimdi bu kez benim kapım, kesinlikle," diye bağırdı Mary, ayaklarını yere vuran, gülen insan seslerinin eşlik ettiği bir dizi tokmak sesi gereksiz yere yankılanırken, özenle yün yumaklarını kaldırıp. Bir an sonra yüzlerinde tuhaf bir beklenti anlatımıyla içeri giren, Denham'ı görüne, "Aaa!" diye bağıran, epey aptalca, ağızları beş karış açık, kımıldamadan duran delikanlılarla, genç kızlarla doldu oda.

Bedenlerine üçgen biçimi verip kamburlarını çıkararak şilteleri dolduran, çoğu döşemede yerlerini alan, yirmi, otuz kadar kişi toplanmıştı az sonra içeride. Hepsi gençti, otobüs ya da yeraltı treninde hiç göze batmadan yanınızdan geçenlerle kıyaslandığında, kimileri yüzlerindeki anlatımda okunan can sıkıntısı ve yıkıcılıkla, saç biçimleriyle, giysileriyle, bir şeylere karşı çıkıyor gibiydi. Konuşmaların küçük topluluklar içine kapanması, başlangıçta tümden kararsız nitelikte, konuşmacılar konuk arkadaşlarından kuşku duyuyorlarmışçasına alçak sesli olması, dikkat çekiyordu.

Katharine Hilbery epey geç geldi, sırtını duvara vererek yere oturdu. Çabucak çevreye göz gezdirdi, başıyla selamladığı

yarım düzine kadar insanı tanıdı, ama Ralph'ı görmeyi beceremedi ya da gördüyse de ona bir isim iliştirmeyi şimdiden unutmuştu. Ama bir saniye sonra, bu ayrı türden öğelerin hepsi, ansızın uzun adımlarla masaya yürüyen, çabucak, tiz bir tonda söze başlayan Mr. Rodney'in sesiyle bir araya toplandı.

"Elizabeth döneminde, şiirde mecaz kullanımı üzerine konuşmayı üstlenerek–"

Bütün farklı kafalar azıcık sallandı ya da dümdüz konuşmacının yüzüne bakabilecek duruma sabitlendi; hepsinde de o aynı ağırbaşlı anlatım göze çarpıyordu. Ama aynı zamanda, en göz önündeki, böylece de en sıkı denetim altındaki yüzler bile, hemen engellenmezse kahkaha tufanına dönüşecek olan ani bir kışkırtıcı ürperti sergiliyordu. Mr. Rodney'in ilk bakıştaki görünümü, dayanılmaz ölçüde gülünçtü. Serin kasım akşamından mı, yoksa sinirden mi nedir, yüzü kıpkırmızıydı, ellerini ovuşturmasından, sanki bir hayal onu şimdi kapıya, şimdi pencereye çekiyor gibi başını sağa sola silkinesine kadar her davranışı, bunca gözün bakışları altındaki korkunç tedirginliğini yansıtıyordu. Son derece titiz bir şıklığı vardı, boyunbağının ortasındaki inci tanesi, ona aristokratça bir zenginlik havası katıyordu. Oysa oldukça patlak gözleri, dilinden dökülmek için ara ara baskı yapan, ama akışları sırasında bir sinirin kavrayışıyla hep engellenen düşünce selini gösteriyor gibi gelen kışkırtıcı kekeme tavırları, daha görkemli bir kişilik karşısında oldukları durumdaki gibi acıma değil, tam tersine gülme isteği uyandırıyordu, ama bu yine de içinde hiç kötülük taşımıyordu. Görünüşündeki tuhaflığın acı acı bilincindeydi açıkça Mr. Rodney, kıpkırmızı oluşu, bedenini saran irkilmeler, onun rahatsızlığını öylesine kanıtlıyordu ki, bu gülünç duyarlılıkta sevimli bir şeyler bile vardı, ama yine de insanların çoğu, Denham'ın özel ünlemini yankılardı, "Bir düşün böyle bir yaratıkla evlendiğini!"

Konuşması özenle yazılmıştı, ama bu önleme rağmen Mr. Rodney bir yerine iki sayfa çevirmeyi, bir arada yazılmış iki cümleden yanlış olanı seçmeyi, ansızın kendi el yazısının okunaksız olduğunu keşfetmeyi becerdi. Elinde tutarlı bir paragraf

bulunduğunu anlayınca, bunu neredeyse saldırganca dinleyicilerine doğru savurup bir başkasını aranmaya başladı. İç karartan bir aranmadan sonra, taze bir buluş yapılıyor, aynı biçimde sunuluyordu, sonunda, yinelenen krizler aracılığıyla, dinleyicilerinde bu toplantılarda epey hoş kaçan bir canlılık uyandırmayı başardı. Rodney'deki şiir coşkusuyla mı, yoksa onların hatırı için bir insanın böyle ezilip büzülmesiyle mi canlandıklarını söylemek zordu. En sonunda Mr. Rodney bir cümlenin ortasında ansızın yerine oturdu, bir şaşkınlık duraklamasından sonra, kararlı bir alkış tufanıyla, en sonunda gülebilecek olmalarının rahatlığını sergiledi dinleyiciler.

Mr. Rodney, çevresine vahşice göz atarak bunu kabullendi, soruları yanıtlamak için bekleyeceğine, ayağa fırladı, yerlere oturmuş bedenlerin arasından, kendini Katharine'in oturduğu köşeye atıp açıkça duyulacak biçimde bağırdı:

"İşte Katharine, eminim senin gözünde bile kendimi yeterince aptal yerine düşürmüşümdür! Korkunçtu! Korkunç! Korkunç!"

"Şşşt! Onların sorularını yanıtlaman gerek," diye fısıldadı Katharine, ne pahasına olursa olsun onu sessiz tutmayı isteyerek. Ne tuhaftı ki, konuşmacı artık önlerinde durmadığı zaman, söylediklerinde gizli bir anlamı olan çok daha fazla şey var gibi görünüyordu. Ne olursa olsun, gözleri hüzünlü, solgun yüzlü bir delikanlı ayağa kalkmıştı bile, yetkin bir dinginlikle, açıkça sözcüklere dökülen bir konuşma yapıyordu. Yüzü hâlâ tutkuyla belli belirsiz seğirse de üst dudağını tuhaf biçimde yukarı kaldırmış dinliyordu William Rodney.

"Salak!" diye fısıldadı. "Söylediğim her sözcüğü yanlış anlamış."

"İyi öyleyse yanıtını ver," diye fısıldadı Katharine.

"Hayır, vermeyeceğim! Bana gülerler yalnızca. Bu tür insanların edebiyatı önemsediklerine beni inandırmana neden izin verdim ki?" diye devam etti Rodney.

Mr. Rodney'in konuşması üzerine, hem onaylayan hem karşı çıkan çok şey söylenebilirdi. İngilizce'den, İtalyanca'dan, Fransızca'dan gelişigüzel alınan şu – bu bölümlerin, edebiyatın en

yüce incileri olduğunu ileri süren savlarla, tepeleme doluydu konuşması. Dahası, çalışmanın içine yerleştirilmiş, bölük pörçük aktarırken kulağa ya anlaşılmaz ya da ilgisiz gelen mecazları kullanmaya da bayılıyordu. Renk renk anemon çiçekleri arasına serpiştirilmiş mor yaban yaseminleri ve porsuk ağacı tohumlarından yapılmış, taze bir bahar çiçekleri demeti olduğunu söylüyordu edebiyatın; ve nasıl beceriyorsa, bu çelenk mermer yüzleri çevreliyordu. Bazı çok güzel alıntıları da çok kötü okumuştu. Ama davranışlarından ve anlatımındaki karmaşadan ötürü, o konuştukça dinleyicilerin çoğunun kafasında, şimdi herkesin dile getirmeyi istediği bir küçük resim ya da düşünce oluşturan bir tutku ortaya çıkmıştı. Oradaki insanların çoğu, yaşamlarını ya yazı yazarak ya da resim yaparak geçirmeye niyetliydiler ve önce Mr. Purvis'i, sonra da Mr. Greenhalgh'ı dinlerlerken, onlara yalnızca şöyle bir göz atarak bile, kendilerinin sandıkları bir mala, bu bayların bir şeyler yaptığını gördüklerini anlamak mümkündü. Bir kişinin ardından öteki ayağa kalktı, sanki kötü dengelenmiş bir baltayla, kendi sanat kavramını biraz daha açıklıkla kesmeye girişti, anlayamadığı bir nedenle darbelerinin çarpık çarpık indiğini hissederek yerine oturdu. Oturduklarında da hepsi, neredeyse hiç şaşmadan, yanlarında oturan kişiye döndü, daha şimdi herkese söylemiş olduklarını düzeltip sürdürdü. Böylece de çok geçmeden, şiltelerin üzerindeki topluluklarla, iskemlelerin üstündeki topluluklar, birbirleriyle iletişim halindeydi ve yeniden çorapları yamamaya başlamış olan Mary Datchet eğilip Ralph'la konuştu:

"Benim birinci sınıf yazı dediğim şey, bu işte."

İkisi de içgüdüsel biçimde yazıyı okuyana doğru çevirdi gözlerini. Çenesi yakalığına gömülmüş, göründüğü kadarıyla gözleri kapalı, duvara yaslanıyordu. Sanki onu özellikle etkilemiş, ama bulmakta zorluk çektiği bir bölümü arıyormuşçasına, yazının sayfalarını çeviriyordu Katharine.

Ralph'ın yapmaya can atmasına karşın, Katharine'in kendisiyle fazla ilgilenmediğini sandığı için gururuna yediremeyeceği bir davranışı önererek "Haydi gidip ne çok beğendiğimizi söyleyelim ona," dedi Mary.

Döşemenin üstüne, Rodney'le Katharine'in karşısına yerleşerek hiç çekinmeden, "Çok ilginç bir yazıydı," diye söze başladı Mary.

Onlar yaklaşırken gözlerini açmış olan Rodney, bir an, kuşkulu bir sessizlik içinde, ona dikkatle baktı.

"Benim gülünç başarısızlığımı gizlemek için mi söylüyorsun bunu yalnızca?" diye sordu.

Katharine gülümseyerek okuduklarından kaldırdı başını.

"Onun için düşündüklerimize aldırmadığını söylüyor," diye görüşünü açıkladı. "Sanatın hiçbir türüne metelik vermediğimizi söylüyor."

"Ondan, bana acımasını istedim, o benimle alay ediyor!" diye bağırdı Rodney.

"Size acımaya hiç niyetim yok, Mr. Rodney," dedi Mary, kibarca, ama kesin bir dille. "Konuşma başarısız olunca kimse sesini çıkarmaz; oysa şimdi, bir dinleyin bakalım onları!"

Kısa hecelerin telaşıyla, ansızın duraklamalarıyla, ansızın saldırılarıyla, odayı dolduran ses, çılgın, anlaşılmaz bir hayvan gürültüsüyle karşılaştırılabilirdi.

Bir an dikkatini verdikten sonra, yüzündeki anlatımın belirgin parıldayışıyla, "Hepsinin benim konuşmam için mi olduğunu düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Elbette öyle," dedi Mary. "Çok anlamlı bir konuşmaydı."

Doğrulatmak için Denham'a döndü, o da destekledi.

"Bir yazı okunduktan on dakika sonra başarılı olup olmadığı kanıtlanır," dedi. "Ben senin yerinde olsam, Rodney, yaptığımdan büyük mutluluk duyardım."

Bu övgü, Mr. Rodney'i tümden rahatlatmış gibiydi, yazısındaki "anlamlı" sıfatını hak edecek bütün bölümleri aklına getirmeye başladı.

"Shakespeare'in, daha sonraki dönemlerinde, imge kullanımı üzerine söylediklerime katıldın mı Denham? Korkarım demek istediklerimi açıkça anlatamadım."

Bu noktada toparlandı, kurbağa gibi bir dizi sıçramayla kendini Denham'a yaklaştırmayı başardı.

Kafasında, bir başkasına söylenecek, bir başka cümle bulun-

masının sonucu olan kısalıkla yanıtladı onu Denham. İçinden Katharine'e şunları söylemek geçiyordu: "Halan yemeğe gelmeden önce o resmi camlatmayı unutmadın ya?" ama Rodney'i yanıtlaması gereğinin yanında, içinde özel bir yakınlık iddiası taşıyan bu sözlerin, Katharine'e küstahlık gibi görünüp görünmeyeceğinden de emin değildi. Katharine bir başka topluluktaki birinin söylediklerini dinliyordu. Rodney de bu arada, Elizabeth dönemi oyun yazarları üzerine konuşuyordu.

Değişip de canlı canlı konuşmaya koyuldu mu, bir bakıma gülünçleşen tuhaf görünümlü bir adamdı ilk bakışta; ama bir sonraki an, dinginlik içindeyken en büyük duyarlılığı yansıtan iri burnuyla, etsiz yanaklarıyla, ince dudaklarıyla, yarı saydam, kızılımsı taşa oyulmuş, defne dalından çelenk takan Romalı kafasına benzerdi yüzü nasıl oluyorsa. Soyluluğu ve kişiliği vardı. Uğraş olarak devlet dairesinde yazmandı ya, edebiyatın onlar için aynı anda, hem Tanrısal bir haz, hem de neredeyse dayanılmaz bir huzursuzluk kaynağı olduğu, o acılı şehit ruhunu taşıyanlardandı. Kendilerini edebiyat sevgisinin kollarına bırakıp dinlenmekle doyum bulmazlar, yazmaya kalkışırlar, üstelik de çok az tanımlama yeteneğiyle donatılmışlardır genellikle. Ürettikleri her şeyi lanetlerler. Dahası tutkularının şiddeti, onlara uygun duygudaşlıkla çok seyrek karşılaşır, incelmiş sezgileri, onları fazla içli bularak geri püskürttüğünden, kendi kişiliklerini de taptıkları şeyi de küçümsemenin acısıyla kavrulurlar. Ama Rodney kendisine duygudaşlıkla yaklaşan birine asla direnemezdi, Denham'ın övgüsü onun çok kırılgan kibrini uyarmıştı.

"Düşesin ölümünden hemen önceki bölümü anımsıyor musun?" diye sözlerini sürdürdü, Denham'a daha da yanaşarak diziyle dirseğini, aşırı köşeli bir birleşim oluşturacak duruma sokarak. Bu önlemler sonucu dış dünyayla bütün iletişimi kopan Katharine, bu noktada ayağa kalktı, Mary Datchet'in de ona katıldığı pencere içine ilişti. Böylece iki genç kadın bütün partiyi gözden geçirebiliyordu. Denham onların arkalarından baktı, sanki halının üstünden, bir avuç dolusu çimeni kökleriyle yoluyormuş gibi bir hareket yaptı. Ama insanın bütün tutkuları-

nın boşa çıkmasının kaçınılmazlığına ilişkin yaşam görüşüyle uyum içinde çimenler yere dökülürken kafasını edebiyat üzerinde yoğunlaştırdı ve filozofça bir tavırla, ondan alabileceği her şeyi almaya karar verdi.

Katharine çok hoş bir coşkuya kapılmıştı. Önünde bir sürü olasılık açılmıştı. Birkaç kişiyi şöyle böyle tanıyordu, her an içlerinden biri ayağa kalkabilir, gelip onunla konuşabilirdi; öte yandan kendisi de birini seçebilir ya da ara ara dikkatini verdiği Rodney'in söylevine katılabilirdi. Yanındaki Mary'nin bedeninin bilincindeydi, ama aynı zamanda, her ikisinin de kadın olduğunun bilinci, onunla konuşmayı gereksizleştiriyordu. Oysa daha önce söylediği gibi, Katharine'in 'özgün kişilik' olduğunu hisseden Mary, onunla konuşmayı öyle çok istiyordu ki, birkaç saniye sonra yaptı bunu.

"Tıpkı koyun sürüsüne benziyorlar, değil mi?" dedi, altlarında gelişigüzel serpiştirilmiş bedenlerden yükselen gürültüye değinerek.

Katharine dönüp gülümsedi.

"Ne üzerine böylesine gürültü çıkartıyorlar, merak ediyorum," dedi.

"Elizabeth döneminde yaşayanlar konusunda galiba."

"Hayır, Elizabeth dönemi insanlarıyla ilgisi olduğunu sanmıyorum. İşte! Duymadın mı 'Sigorta Poliçesi' dediklerini?"

"Niye acaba erkekler sürekli politika konuşur?" diye düşünce üretti Mary. "Herhalde oy kullansak, biz de öyle yapardık."

"Bence de yapardık. Sen de yaşamını bizim oy hakkımıza adadın, değil mi?"

"Öyle," dedi Mary yüreklice. "Her gün, saat ondan altıya kadar onunla uğraşıyorum."

Şimdi Rodney'le birlikte, mecazın metafiziği içinden ağır, zorlu adımlarla ilerlemekte olan Ralph Denham'a baktı Katharine ve o pazar öğle sonrasındaki konuşması geldi aklına. Onu belli belirsizce Mary'yle ilişkilendirdi.

Bilinmez bir dünyanın hayaletleri arasında el yordamıyla yolunu bulurcasına, biraz soğuk bir tavırla, "Galiba sen de hepimizin mesleği olması gerektiğini düşünenlerdensin," dedi.

"Aman, şekerim, hayır," dedi Mary hemen.

"Neyse bence öyle," diye devam etti Katharine, usulca içini çekerek. "Her zaman, bir şeyler yapmış olduğunu söyleyebileceksin, oysa ben böylesine bir kalabalıkta hüzünleniyorum."

Gözlerinin arasındaki iki çizgiyi derinleştirip camın içinde doğrularak Katharine'e yaklaşıp, "Kalabalıkta mı? Niye kalabalıkta?" diye sordu Mary.

"Bu insanların ne çok farklı şeye ilgi duyduğunu görmüyor musun? Ve ben de onları yenilgiye uğratmak istiyorum – yani yalnızca demek istiyorum ki," diye söylediklerini düzeltti, "kendimi kanıtlamak istiyorum, insanın bir mesleği yoksa, bu çok zor."

İnsanları yenilgiye uğratmanın, Miss Katharine Hilbery'ye hiçbir zorluk çıkartmayacak bir süreç olduğunu düşünerek gülümsedi Mary. Birbirlerini öylesine az tanıyorlardı ki, Katharine'in kendinden söz ederek başlatır göründüğü yakınlıkta, ağırbaşlı bir şeyler vardı, biraz daha ileri gidip gitmemeye karar veriyorlarmış gibi bir süre sessiz kaldılar. Zemini yokluyorlardı.

Bir düşünce dizisi onu bu sonuca ulaştırmışçasına gülerek "Ah, ama ben onların ayaklarıma kapanmış bedenlerini çiğnemek istiyorum!" diye konuştu bir an sonra Katharine.

"Ama kişi, bir büroyu yönetiyor diye, insanların bedenlerini çiğnemesi gerekmez," dedi Mary.

"Hayır. Belki de gerekmez," diye yanıtladı Katharine. Konuşma tavsadı, Katharine'in sıkıca kapanmış dudaklarla, epey karamsarca, odaya göz gezdirdiğini, kendisi üzerine konuşma ya da bir arkadaşlığı başlatma isteğinin açıkça söndüğünü gördü Mary. Onun böyle kolayca sessizliğe gömülme, kendi düşüncelerine dalma yetisinden şaşkınlığa düştü. Yalnızlıktan söz etmesi alışkanlıktı, bu, kendi başına düşünen bir kafaydı. Katharine sessiz kaldığında Mary biraz tedirgin oldu.

"Evet, onlar koyunlara çok benziyorlar," diye yineledi salak salak.

"Ve yine de çok akıllılar – en azından," diye ekledi Katharine, "bence hepsi Webster'i okumuştur."

"Elbette, bunu zekâ kanıtı olarak görmüyorsundur? Ben de Webster'i okudum, Ben Johnson'ı okudum, ama akıllı olduğumu sanmıyorum – tam anlamıyla değil en azından."

"Bence sen çok akıllı olmalısın," diye düşüncesini belirtti Katharine.

"Niçin? Bir büroyu yönettiğim için mi?"

"Onu düşünmüyordum. Nasıl bu odada tek başına yaşadığını, partiler verdiğini düşünüyordum."

Bir an daldı Mary.

"Bunun başlıca anlamı, kişinin kendi ailesine karşı durabilme gücünde olduğu, sanırım. Belki bu güç var bende. Evde yaşamak istemedim, bunu da babama söyledim. Pek hoşlanmadı... Ama hem benim kız kardeşim var, senin yok, değil mi?"

"Hayır, benim hiç kız kardeşim yok."

"Dedenin hayatını yazıyorsun," diye sürdürdü Mary.

Kaçmayı dilediği bir düşünceyle ansızın yüz yüze gelmiş gibiydi Katharine. Öyle bir tavırla, "Evet, anneme yardım ediyorum," dedi ki, Mary bocaladı, konuşmalarının başlangıcındaki durumuna döndü yine. Birbirini izleyen tutkuları, alışılmıştan çok daha hızla yollayan, onu tuhaf bir uyanıklık durumunda tutan, garip bir yakınlaşma, geri çekilme gücü vardı Katharine'de. Onu sınıflamak isteğiyle Mary, uygun terim olarak "bencil"i aklına getirdi.

"Bencilin biri o," dedi kendi kendine ve bir gün mutlaka yapacakları gibi, Miss Hilbery'den söz ederlerken, Ralph'a söylemek için kafasında bir yere gizledi bu sözcüğü.

"Aman Tanrım, yarın sabah nasıl da dağınık olacak her yer!" diye bağırdı Katharine. "Umarım bu odada uyumuyorsundur, Miss Datchet?"

Mary güldü.

"Neye gülüyorsun?" diye sordu Katharine.

"Sana söylemem."

"Tahmin edeyim öyleyse. Gülüyordun çünkü konuşmayı değiştirdiğimi sandın?"

"Hayır."

"Çünkü sandın ki–" Durakladı.

"Bilmek istiyorsun madem söyleyeyim, Miss Datchet deyişine gülüyordum."

"Öyleyse Mary. Mary, Mary, Mary."

Böyle diyerek belki de bir başkasına gözle görülür biçimde yaklaşmanın neden olduğu anlık haz coşkusunu gizlemek için perdeyi çekti Katharine.

"Mary Datchet," dedi Mary. "Korkarım Katharine Hilbery kadar görkemli bir isim değil."

İkisi de camdan dışarı baktı, önce küçük gri mavi bulutların telaşı arasında durağan, katı gümüşsü aya, sonra da dimdik bacalarıyla Londra'nın çatılarına, daha sonra onların altında, her bir kaldırım taşının birleştiği yerin tek tek seçilebildiği, ay ışığıyla aydınlanmış sokağın kaldırımına. Ardından da Mary, Katharine'in, sanki bu ayı, belleğinde tuttuğu öteki gecelerin aylarının karşısına yerleştiriyormuş gibi, dalgın bir bakışla gözlerini tekrar aya kaldırdığını gördü. Arkalarında, odadaki biri, yıldız izleme üzerine bir şaka yaptı, bu da aldıkları tadı yok etti ve yine odaya baktılar.

Ralph bu anı kolluyordu, hemen cümlesini döktürdü.

"Merak ediyorum, Miss Hilbery, acaba şu resmi camlatmayı anımsadınız mı?" Bu sorunun önceden hazırlanmış olduğu belliydi sesinden.

Ralph'ın çok aptalca bir şey söylediği duygusuyla, "Ah, seni salak!" diye bağırdı Mary, neredeyse avaz avaz. Demek ki üç Latince gramer dersinden sonra, bilgisi, *mensa*'nın "den halini" kapsamayan sınıf arkadaşını düzeltebilirdi kişi.

"Resim – ne resmi?" diye sordu Katharine. "Ah, evdeki, yani şu pazar öğleden sonraki. Mr. Fortescue'nun geldiği gün müydü o? Evet, anımsadım galiba."

Bir an üçü de tedirgin bir sessizlik içinde durdular, sonra Mary büyük kahve ibriğinin doğru dürüst tutulduğundan emin olmak için yanlarından ayrıldı, çünkü bütün eğitiminin altında, porselen sahibi birinin kaygılarını taşıyordu.

Ralph'ın aklına söyleyecek başka şey gelmiyordu; ama birisi onun suratındaki etten maskeyi sıyırabilse, istencinin tek bir nesne üzerinde kaskatı durduğunu görebilirdi – Miss Hil-

bery'nin ona boyun eğmesi gerektiğinin. Daha kendisi için de belirgin olmayan bir yolla, onun ilgisini kazanıncaya dek kızın orada durmasını diliyordu. Bu zihin durumları sıklıkla dil kullanılmadan aktarıldığı için, bu delikanlının aklını kendisine taktığı açıktı Katharine'in gözünde. Onunla ilgili ilk izlenimini anımsadı hemen, yine aile yadigârlarını sunarken gördü kendini. O pazar öğle sonrasında, delikanlının, kendisini içinde bıraktığı duygusal duruma döndü yine. Kendisini çok acımasızca yargıladığını sandı. Eğer durum buysa, doğallıkla, konuşma yükünün onun omuzlarında olması gerektiği sonucuna vardı. Ama gözleri karşı duvara dikili, gülme isteği belli belirsiz kıpırdatsa da, dudakları sıkı sıkı kapalı, orada kaskatı duracak kadar boyun eğdi ona.

"Herhalde yıldızların adlarını biliyorsunuzdur?" dedi Denham, sesinin tınısından, Katharine'e kendi yüklediği bilgiyi çok gördüğü sonucunu çıkarabilirdi insan.

Katharine sesinin titremesine güçlükle engel oldu.

"Kaybolursam, Kutup Yıldızı'nı nasıl bulacağımı biliyorum."

"Bu pek sık başınıza gelmez sanırım."

"Hayır. Hiçbir zaman başıma ilginç bir şey gelmez," dedi Katharine.

"Galiba siz insanlarla zıtlaşmak için bir yöntem geliştirmişsiniz, Miss Hilbery," diye patladı yine, niyet ettiğinden daha ileri giderek. "Galiba bu sizin sınıfınızın ayırt edici özelliklerinden biri. Kendilerinden aşağı olanlarla asla ciddi konuşmazlar."

Bu gece tarafsız bir alanda buluştuklarından mı, yoksa Denham'ın giydiği eski gri paltodaki aldırmazlık, göreneklere uygun giysileri olmaması yüzünden duyduğu tedirginliği azalttığından mı nedir, Katharine'in içinden onu, kendisinin yaşadığı özel düzenin dışında görmek gelmiyordu hiç.

"Hangi açıdan benden aşağıdasınız?" diye sordu, ne demek istediğini dürüstçe araştırıyormuşçasına ciddiyetle onu süzerek. Bu bakış Denham'ın çok hoşuna gitti. Onun kendisi üzerine görüşünün, öyle ya da böyle, niçin önem taşıdığını açıklayamasa da, kendisi için iyi şeyler düşünmesini dilediği bir kadın-

la, tam anlamıyla eşit koşullar altında olduğunu ilk kez hissediyordu. Belki de her şey bir yana, üzerinde düşünmek için, ondan bir şeyleri yanında eve götürmek istiyordu. Oysa elde ettiği bu kazanımdan yararlanmak kısmet olmadı.

"Ne demek istediğinizi anladığımı sanmıyorum," diye yineledi Katharine, ardından da durup indirimli opera bileti alıp almayacağını bilmek isteyen birini yanıtlamak zorunda kaldı. Gerçekten de şimdi toplantı herkesten ayrılıp konuşmaya elverişli değildi; epey ayartıcı, neşeli olmuştu, birbirlerini çok az tanıyan insanlar açık bir içtenlikle birbirlerinin ilk adlarını kullanıyorlardı, İngiltere'de insanların, sokaktaki havanın ilk soğuk esintisi, onları bir kez daha yalnızlık içinde donduruncaya dek, üç dört saat falan birlikte oturduktan sonra ancak kendilerini kaptırdıkları, o neşeli hoşgörüye, genel dostluğa ulaşmışlardı. Pelerinler omuzlara atılıyordu, şapkalar çabucak başlara iğneleniyordu; ve Katharine'in hazırlanmasına, o gülünç Rodney'in yardım ettiğini görmenin aşağılamasını yaşadı Denham. Hoşça kal demek, hatta konuştuğun kişiye başını sallamak bile bu toplantılarda alışılmış şey değildi; ama yine de Katharine'in tümcesini bitirmeye bile kalkışmadan ayrılışındaki kesinlik, Denham'ı düş kırıklığına uğrattı. Rodney'le birlikte çıkıp gitti kız.

V. Bölüm

Katharine'in peşinden gitmeye hiç de bilinçli bir niyeti yoktu Denham'ın, ama onun ayrıldığını görünce, şapkasını kaptı, Katharine önünde olmasaydı yapmayacağı kadar hızla merdivenlerden aşağı koştu. Harry Sandys adında, aynı yöne gitmekte olan bir arkadaşına yetişti, Katharine'le Rodney'in birkaç adım arkasından birlikte yürüdüler.

Gece çok durgundu, trafiğin azaldığı böyle gecelerde, tıpkı kırlarda olduğu gibi gökyüzünün perdeleri aralanmış da gökler çırılçıplak ortaya çıkmış gibi, caddedeki ayın bilincine varır yürüyen kişi. Havada yumuşacık bir serinlik vardı, böylece de kalabalık içinde oturup konuşmuş olan insanlar, bir otobüsü durdurmaya ya da bir yeraltı treninde ışıkla yine yüz yüze gelmeye karar vermeden önce, azıcık yürümekten hoşlanırlardı. Filozofluğa eğilimli bir avukat olan Sandys, piposunu çıkardı, yaktı, "hım," "ha," diye mırıldandı, sessizliğe gömüldü. Önlerindeki çift, uzaklıklarını tam olarak koruyordu, birbirlerine dönme biçimlerinden Denham'ın çıkarabildiği kadarıyla, boyuna konuşuyor gibiydiler. Ters yöne giden bir yaya onları ayrılmak zorunda bırakınca, hemen ardından yine bir araya geldikleri gözünden kaçmadı. Hiç de onları izlemeye niyeti olmadan, Katharine'in başına dolanmış sarı eşarbın ya da ka-

labalık içinde Rodney'i çok şık gösteren hafif paltonun görüntüsünü pek yitirmiyordu. Strand'da ayrılacaklarını sandı, ama bunun yerine karşıya geçtiler, tarihî avluların arasından ırmağa götüren dar geçitlerden birine saptılar. Büyük caddelerdeki insan kalabalığının arasında Rodney yalnızca Katharine'e eşlik ediyor gibiydi, oysa şimdi yollarda çok az kişi varken, sessizlik içinde çiftin ayak sesleri açıkça duyulurken, onların konuşmalarında bir değişiklik olduğunu hayal etmekten kendini alamadı Denham. Boylarını uzatıyor gibi görünen ışıkla, gölgenin etkisi onları gizemli, anlamlı kılıyordu, böylece de Denham Katharine'e karşı tedirginlik değil, daha çok dünyanın akışı içinde yarı hülyalı bir kabullenme duyuyordu. Evet, çok çok elverişliydi üzerinde hayaller kurmaya – ama Sandys ansızın konuşmaya başlamıştı. Arkadaşlarını üniversitedeyken edinmiş, çok yalnız bir adamdı, son cümlesiyle şimdiki arasında aylar, hatta bazı durumlarda yıllar geçmiş olmasına karşın, onlarla hâlâ odasında tartışan öğrencilermişçesine konuşurdu. Yöntemi oldukça alışılmadık, ama rahatlatıcıydı, çünkü insan hayatının bütün rastlantılarını tümden göz ardı ediyor, birkaç yalın sözcükle çok derin uçurumları aşıyor gibiydi.

Bu durumda da bir an Strand'ın kıyısında beklerlerken söze başladı:

"Bennett'in şu kendi gerçeklik kuramından vazgeçtiğini duydum."

Denham uygun bir yanıtla karşılık verdi ve Sandys de bu karara nasıl varıldığını, ikisinin de kabul ettiği felsefede nasıl değişikliklerin gerektiğini açıklamaya koyuldu. Bu arada Katharine'le Rodney önlerinde daha da uzaklaştılar ve Denham da eğer istemeden yapılan bir davranış için bu uygun terimse, aklının bir telini onlarda tutarken, zekâsının geri kalanıyla Sandys'in söylediklerini anlamaya çalışıyordu.

Böyle konuşarak avlulardan geçerlerken, Sandys bastonunun ucunu, zamanın aşındırdığı bir kemeri oluşturan taşlardan birine dayadı, insanın olguları kavrayışının karmaşık doğası üzerine çok muğlak bir şeyi süslemek için bir iki kez düşünceli düşünceli vurdu. Bunun gerektirdiği duraklama sırasında Katha-

rine'le Rodney köşeyi dönüp gözden kayboldu. Bir an Denham istemeden cümlesini kesti, sonra da bir şey yitirdiği duygusuyla devam etti.

Gözlendiklerinin bilincinde olmadan Embarkment'a çıkmıştı Katharine'le Rodney. Yolun karşısına geçtiklerinde, Rodney ırmağın üstündeki taş korkuluğa eliyle bir şaplak attı ve bağırdı:

"Söz veriyorum, bu konuda başka tek kelime etmeyeceğim, Katharine! Ama bir dakika dur da suyun üstündeki aya bak."

Katharine durakladı, ırmağı gözden geçirdi, havayı kokladı.

"Rüzgâr bu yönden eserken eminim insan deniz kokusunu alabilir," dedi.

Irmak yatağında kayar, üzerine serilmiş gümüşsü, kızıl ışıklar akıntıyla parçalanır, sonra yeniden birleşirken birkaç dakika sessizce durdular orada. Irmağın ötelerinden, çok uzaklardan bir buharlı gemi, sözle anlatılamaz hüznünün boş sesiyle, sanki sislerle kefenlenmiş yolculukların yapayalnız yüreğinden düdük çaldı.

Elini bir kez daha korkuluklara indirerek, "Ah!" diye bağırdı Rodney, "bütün bunların nasıl da güzel olduğunu niçin söyleyemiyor insan? Niçin ben sonsuzca lanetlenmişim, Katharine, açıklayamayacağım şeyleri hissetmeye? Dışavurabileceğim şeyleriyse, benim dışavurmama hiç gerek yok. Güven bana, Katharine," diye ekledi acelecilikle, "bir daha ondan söz etmeyeceğim. Ama güzelliğin varlığında –şu ayın çevresindeki halelenmeye bak!– kişi hissediyor – kişi hissediyor –belki de benimle evlenseydin– görüyorsun ben yarı yarıya da ozanım, hissettiğim şeyleri hissetmiyormuşum gibi yapamıyorum. Eğer yazabilseydim – ah, bu da başka bir konu. Benimle evlenmen için seni rahatsız etmemeliyim, demek ki, Katharine."

Bu birbiriyle ilgisiz cümleleri kesik kesik, gözlerini sırasıyla bir aya bir ırmağa çevirerek sıralıyordu.

"Ama sanırım bana evliliği salık verirdin?" dedi Katharine, gözleri aya dikili.

"Kesinlikle öyle. Yalnızca sana değil, bütün kadınlara. Evlenmezsen sen bir hiçsin; yalnızca yarı canlısın; yeteneklerinin yal-

nızca yarısını kullanırsın; sen kendin de bunu hissetmelisin. İşte bu yüzden de–" Bu noktada kendini durdurdu, Embankment'ta ağır ağır yürümeye koyuldular, önleri sıra ay ışığıyla.

"Nasıl da hüzünlü adımlarla tırmanıyor gökyüzüne
Nasıl da sessizce, nasıl da solgun bir yüzle,"

diye alıntı yaptı Rodney.

"Bu gece bana kendimle ilgili bir sürü tatsız şey söylendi," dedi Katharine, onun söylediklerine aldırmadan. "Çok az tanımama karşın, Mr. Denham bana ders vermeyi kendine görev sayıyor sanki. Bu arada, William, sen onu tanıyorsun; söyle bana, nasıl biri?"

William derin derin içini çekti.

"Suratımız morarıncaya kadar sana ders verebiliriz–"

"Evet – ama nasıl biri o?"

"Ve soneler yazarız senin kaşlarına, seni acımasız, becerikli yaratık. Denham?" diye ekledi, Katharine sessizliğini korurken. "İyi bir çocuk, bence. Doğal olarak doğru şeyleri önemsiyordur umarım. Ama yine de onunla evlenmemelisin. Seni azarladı, öyle mi – ne dedi sana?"

"Mr. Denham'la aramızda geçenler şunlar: Çaya geliyor. Onu rahatlatmak için elimden geleni yapıyorum. O yalnızca oturuyor, bana kaş çatıyor. Sonra da ben ona el yazmalarımızı gösteriyorum. Buna gerçekten çok öfkeleniyor, kendime orta sınıf kadın demeye hakkım olmadığını söylüyor bana. Böylece de burnumuzdan soluyarak ayrılıyoruz; bir kez daha buluştuğumuzdaysa, ki o da bu gece oluyor, dosdoğru yanıma yürüyüp 'Canın cehenneme!' diyor bana. İşte annemin hep yakındığı davranış biçimi bu. Bilmek istiyorum, ne demek bu?"

Durakladı, adımlarını yavaşlatarak Hungerford Köprüsü'nden yağ gibi kayan, ışıklar içindeki trene baktı.

"Diyebilirim ki bunun anlamı seni soğuk ve itici bulduğudur."

Katharine yapmacıksız bir eğlenmenin yuvarlak, tek tek sesleriyle güldü.

"Arabaya atlayıp kendi evime saklanma zamanım geldi," diye coşkuyla konuştu.

"Seninle görülmeme annen karşı çıkar mı? Kimsenin bizi tanıması mümkün olmaz, öyle değil mi?" diye sordu Rodney biraz kuruntuyla.

Katharine ona baktı, kuruntusunun gerçek olduğunu anlayarak yeniden güldü, ama kahkahasında alaylı bir tını vardı.

"Sen gülebilirsin, ama Katharine, söyleyeyim sana, arkadaşlarından biri bizi gecenin bu saatinde birlikte görürse diline dolar, ben de bundan hiç hoşlanmam. Ama niye gülüyorsun ki?"

"Bilmiyorum. Sanırım, belki de senin böyle tuhaf bir karışım olmana. Yarı ozansın, yarı da evde kalmış kız kurusu."

"Sana her zaman son derece gülünç göründüğümü biliyorum. Ama belli geleneklerin kalıtçısı olmaktan, onları uygulamaya çalışmaktan kendimi alıkoyamıyorum."

"Saçma, William. Devonshire'ın en eski ailesinden gelebilirsin, ama Embankment'ta benimle birlikte yalnız görünmeye çekinmen için bir neden değil bu."

"Ben senden on yaş büyüğüm, Katharine ve dünyayı da senden iyi tanıyorum."

"Pekâlâ. Bırak beni, git evine."

Rodney omzu üstünden arkasına baktı, açıkça çağrılmayı bekleyen bir taksinin hemen yakınlarından onları izlediğini gördü. Katharine de gördü, bağırdı:

"Bana o arabayı çağırma, William. Ben yürüyeceğim."

"Saçma Katharine; hiç de öyle bir şey yapmayacaksın. Neredeyse on iki oldu, çok fazla yürüdük bile."

Katharine güldü, öyle hızla yürüdü ki, hem Rodney hem de taksi ona yetişmek için hızlanmak zorunda kaldı.

"Şimdi William," dedi, "eğer insanlar Embankment'ta böyle yarıştığımı görürlerse, *dillerine dolarlar*. İnsanların konuşmalarını istemiyorsan, hemen iyi geceler dilesen çok daha iyi olacak."

Bunun üzerine William, bir eliyle taksiyi çağırdı, ötekiyle zorbaca bir tavırla Katharine'i durdurdu.

"Adamın bizi itişip kakışırken görmesine neden olma, Tanrı aşkına!" diye mırıldandı. Katharine bir an kıpırtısız kaldı.

"Senin içinde ozandan çok kız kurusu var," dedi kısaca.

William sertçe kapıyı kapadı, adresi sürücüye verdi, görünmez hanımla vedalaşmak için şapkasını özenle havalara kaldırıp arkasını döndü.

Yarı yarıya da kızın durdurup inmesini bekleyerek iki kez kuşkuyla arabanın arkasından baktı; ama hızla taşıdı kızı araba, az sonra da gözden yitmişti. William öfkelendiği için, canı biraz kendi kendine konuşmak istiyordu, çünkü Katharine birden bir sürü yönden onu kızdırmayı başarmıştı.

"Tanıdığım bütün mantıksız, saygısız yaratıklar içinde en beteri o!" diye haykırdı, kendi kendine, Embankment'tan uzun adımlarla dönerken. "Bir kez daha onun önünde kendimi salak yerine düşürmekten Tanrı korusun beni. Hemen, Katharine Hilbery yerine ev sahibimin kızıyla evlensem daha iyi! Bana bir an bile huzur vermez o –ve beni asla anlamaz– asla, asla, asla!"

Görünürde hiç insan olmadığı için, göklerdeki yıldızlar duysun diye ateşli ateşli yüksek sesle dile getirilen bu duygular kulağa yeterince karşı çıkılamaz geliyordu. Rodney sakinleşti, yürüyüşünde ya da giysilerindeki bir şeylerin, hangisi olduğunu söyleyecek zaman bulamadan, tanıdıklarından biri olduğunu açığa vurduğu kişinin kendisine yaklaştığını sezinceye kadar sessizce yürüdü. Merdiveninin dibinde Sandys'ten ayrılıp şimdi de Sandys'le konuşmasının aklına üşüştürdüğü düşüncelerin derinliklerine dalmış, Charing Cross İstasyonu'na yürüyen Denham'dı bu. Mary Datchet'ın evindeki toplantıyı unutmuştu, Rodney'i, Elizabeth dönemi tiyatrosunu, mecazı unutmuştu, Katharine Hilbery'yi de unuttuğuna yemin edebilirdi, bu biraz daha tartışmaya açık olsa da. Üzerinde yalnızca ay ışığıyla, ayak basılmamış kar bulunan yüce dağların doruklarına tırmanıyordu kafası. Lamba direğinin altında yüz yüze geldiklerinde Rodney'e tuhaf bir bakış attı.

"Hey!" diye bağırdı Rodney.

Aklı tamamen denetimi altında olsa, Denham belki selamlayıp geçerdi. Ama düşüncelerinin kesilmesinin şaşkınlığı onu dondurdu, daha ne yaptığını bilemeden dönmüş, Rodney'in,

odasına gidip, bir içki içmek için yaptığı çağrıya boyun eğerek onunla yürümeye başlamıştı. Rodney'le birlikte içki içme isteği duymuyordu hiç Denham, ama edilgence takıldı peşine. Bu boyun eğiş, Rodney'in çok hoşuna gitmişti. Katharine'i acınacak ölçüde yetersiz gösteren bütün iyi erkeksi niteliklere açıkça sahip olan bu sessiz adamla konuşmayı istiyordu.

"Çok iyi ediyorsun, Denham," diye başladı birdenbire, "genç kadınlardan uzak durarak. Sana kendi deneyimlerimi sunayım – eğer insan onlara güvenirse, hiç istisnasız pişman olur. Şu anda onlardan yakınmak için bir nedenim olduğundan değil," diye telaşla ekledi. "Hiçbir özel neden olmadan, durup durup ortaya çıkan bir konu bu. Diyebilirim ki, Miss Datchet istisnalardan biri. Miss Datchet'ten hoşlanıyor musun?"

Bu açıklamalar Rodney'in sinirlerinin ayağa kalktığını yeterince açıklıkla belirtiyordu ve Denham hızla dünyanın bir saat önceki durumu içine uyandı. Rodney'i en son Katharine'le yürürken görmüştü. Aklının bu konulara dönüşündeki hevese, eski saçma kaygılarla canını sıkışına pişman olmamak elinden gelmiyordu. Kendi dünyasına daldı. Yüksek felsefenin sorunlarıyla bütün bağlarını tümden koparmadan önce, besbelli, yüreğinin derinliklerini açma eğiliminde olan Rodney'den ayrılmasını söylüyordu mantığı. Yola baktı, birkaç yüz metre ilerdeki lamba direğini gözüne kestirdi, o noktaya ulaştıklarında Rodney'den ayrılmaya karar verdi.

"Evet, Mary'den hoşlanıyorum; insan ondan nasıl hoşlanmaz anlamıyorum," diye sakınarak, gözleri lamba direğinde konuştu.

"Ah Denham, sen benden öyle farklısın ki. Sen kendini hiç ele vermiyorsun. Bu gece Katharine Hilbery'nin yanında izledim seni. Ben konuştuğum kişiye içgüdüsel olarak güvenirim. İşte galiba bu yüzden de aldatılıyorum hep."

Denham bu söylenenleri enine boyuna irdeliyor gibi görünüyordu, ama aslında Rodney'in ve onun kendini açığa vurmalarının neredeyse hiç farkında değildi, yalnızca lamba direğine varmalarından önce onu Katharine hakkında konuşturmak vardı kafasında.

"Kim aldattı seni şimdi?" diye sordu. "Katharine Hilbery mi?"

Rodney durdu, Embankment'ın pürüzsüz taştan korkuluklarında, bir senfonideki cümleyi belirtiyormuş gibi bir tür ritim vurmaya başladı bir kez daha.

Küçük tuhaf bir kıkırdamayla, "Katharine Hilbery," diye yineledi. "Hayır Denham, o genç kadınla ilgili hiçbir hayalim yok. Galiba bu akşam ona da açıkça belirttim bunu. Ama yanlış izlenime kapılarak kaçıp gitme," diye istekle sürdürdü, dönüp sanki kaçmasını engellemek için kolunu Denham'ınkine kenetleyerek; böylesine zorlanmışken Denham uyarı lamba direğinin önünden geçti, geçerken de işte göründüğü gibi Rodney'in kolu kendisininkine kenetlenmişken, nasıl kurtulabileceğine ilişkin bir özür fısıldadı. "Ona karşı içimde herhangi bir acılık olduğunu düşünmemelisin – hiç ilgisi yok. Suç tümden onda değil, zavallı kız. Şu iğrenç, bencil yaşamlardan birini sürdürüyor, biliyorsun –en azından ben bunu bir kadın için iğrenç buluyorum– zekâsını her şeyle besliyor, her şeyi denetimi altında tutuyor, evde sonuna kadar başına buyruk –şımartılmış, bir bakıma da herkesi kendisine boyun eğmeye hazır sayıyor, böylece nasıl can yaktığını fark etmiyor– yani onun bütün kazanımlarına sahip olmayan insanlara nasıl da acımasızca davranıyor. Yine de ona karşı hakça davranmak gerekirse, hiç salak değil," diye ekledi, saygısızlık etmemesi için Denham'ı uyarırcasına. "İnce bir beğenisi var. Sağduyusu var. Onunla konuştuğunda seni anlayabiliyor. Ama kadın o, hepsinin sınırı var," diye ekledi, bir kıkırdamayla daha ve Denham'ın kolunu bıraktı.

"Bu akşam bunların hepsini söyledin mi ona?" diye sordu Denham.

"Aman Tanrım, hayır. Katharine'e, kendisi hakkındaki gerçekleri söylemeyi asla göze alamam. Hem bu hiç işe de yaramaz. Katharine'le iyi geçinebilmek için insan onunla tapınma ilişkisi içinde olmak zorundadır."

"Şimdi artık kızın onunla evlenmeyi reddettiğini öğrendiğime göre, niçin evime gitmiyorum?" diye düşündü Denham kendi kendine. Ama Rodney'in yanı sıra yürümeyi sürdürdü ve

Rodney Mozart'ın bir operasından bölük pörçük parçalar homurdansa da bir süre hiç konuşmadılar. İnsanın daha yeni, özel duygularının niyet ettiğinden fazlasını ele vererek hiç kasıtsızca konuştuğu kişinin kafasında, hor görme ve hoşlanma duygusu doğal olarak birbirine karışır. Rodney'in ne biçim bir insan olduğunu merak etmeye başladı Denham aynı anda da Rodney, Denham'ı düşünmeye başladı.

"Galiba sen de benim gibi bir kölesin, öyle mi?" diye sordu.

"Avukatım, evet."

"Bazen niçin hepsini üstümüzden silkip atmadığımızı merak ediyorum. Niçin göç etmiyorsun Denham? Bence bu sana çok uygun düşerdi."

"Benim ailem var."

"Kimi zaman ben de gitmenin eşiğine geliyorum. Sonra da bunsuz yaşayamayacağımı anlıyorum" – elini Londra kentine doğru savurdu, şu anda, gri mavi mukavvadan kesilip koyu mavi renkteki gökyüzüne yamyassı yapıştırılmış gibi bir görünüme bürünmüş kente.

"Sonra hoşlandığım birkaç kişi de var, azıcık iyi müzik, birkaç resim, arada sırada – kişinin buralarda sürtüp durmasına yetecek kadar bir şeyler. Ah, ama vahşilerin arasında yaşayamazdım! Kitap sever misin? Müzik? Resim? İlk baskılara meraklı mısın? Yukarıda üç beş tane hoş şeyim var, ucuza topladığım şeyler, çünkü onların istediklerini vermeye param yetmiyor."

İçlerinden birinde de Rodney'in odalarının bulunduğu, yüksek on sekizinci yüzyıl evlerinin çevrelediği küçük bir avluya varmışlardı. Perdesiz pencerelerinden dökülen ay ışığının kıvrımlı parmaklıklarıyla tırabzanları, pencere içlerine konmuş tabak yığınlarını, yarıya kadar süt dolu sürahileri aydınlattığı çok dik merdivenleri tırmandılar. Rodney'in odaları küçüktü, ama oturma odası camı koca koca kaldırım taşları döşeli tek bir ağacı olan avluya, karşıdaysa, ay ışığında şöyle bir dolaşmak için mezarından çıksa, Dr. Johnson'ı hiç şaşırtmayacak olan evlerin yassı, kırmızı tuğladan ön yüzlerine bakıyordu. Rodney lambasını yaktı, perdelerini çekti, Denham'a bir kol-

tuk gösterdi, Elizabeth döneminde mecazın kullanımı üzerine el yazmasını masanın üstüne savurarak bağırdı:

"Vay canına, nasıl da zaman ziyanı! Neyse şimdi bitti, artık onu düşünmeyelim."

Sonra ateş yakmakla, bardaklar, viski, kek, fincanlar, fincan tabakları çıkarmakla uğraşmaya başladı, büyük bir beceriklilikle. Solmuş bordo sabahlık, kırmızı terlikler giydi, bir elinde bardak, ötekinde pırıl pırıl parlatılmış bir kitapla Denham'a yaklaştı.

Konuğuna uzatarak "Baskerville Congreve," dedi Rodney. "Ucuz baskıdan okuyamıyorum."

Onu kendi kitapları, değerli eşyaları arasında, konuğunu rahat ettirmek için böylesine sevimli bir telaş içinde, İran kedisinin becerikliliği, zarafetiyle ortalıkta dolaşırken görünce, Denham eleştirel tavrını biraz gevşetti, çok daha iyi tanıdığı bir sürü kişinin yanında olacağından daha rahat hissetti onunla kendini. Rodney'in odası, birçok kişisel zevki sevgiyle bağrına basan, onları halkın kaba şiddetinden titiz bir özenle koruyan birinin odasıydı. Kâğıtlarıyla kitapları, masanın, döşemenin üstünde çentik çentik tümsekler halinde yığılıydı, çevrelerinde de, sabahlığının ucuyla en küçük bozulmaya uğramasınlar diye, sinirli bir özenle dolaşıyordu. Teker teker, bir iki günlük sürelerle, sergilemeyi alışkanlık edindiği heykel fotoğrafları, tablolar duruyordu bir koltuğun üstünde. Raflardaki kitapları bir alayın askerleri kadar düzenliydi, sırtları da bir sürü bronzdan böcek kanadı gibi parıldıyordu; ama birini yerinden alırsanız, arkasında daha eski püskü bir cilt görüyordunuz, çünkü yer kısıtlıydı. Şöminenin üstünde oval bir Venedik aynası duruyordu, lekeli derinliklerinde, şömine rafının üstündeki mektupların, pipoların, sigaraların arasında duran bir kavanoz dolusu lalenin donuk sarısını, bordosunu loşça yansıtıyordu. Odanın bir köşesini, nota desteğinin üstünde "Don Giovanni"nin notaları duran küçük piyano kaplıyordu.

"Eee Rodney," dedi Denham, piposunu doldurur, çevresine bakarken "burada her şey çok güzel, rahat."

Rodney başını biraz çevirip mal sahibinin gururuyla gülümsedi, ama hemen sonra gülümsemesini engelledi.

"İdare eder," diye mırıldandı.

"Bence, çalışmak zorunda olman senin için çok iyi."

"Yani, boş zamanın olsa, iyi bir şeyler yapamazdın, demek istiyorsan, bence haklısın. Ama önümde istediğim gibi harcayabileceğim bütün bir günüm olsa, on kat daha mutlu olurdum."

"Ben, bundan kuşkuluyum," diye yanıtladı Denham.

Sessizce oturdular, pipolarından yükselen duman, başlarının üstünde mavi bir buğu olarak dostça birleşti.

"Her gün üç saatimi Shakespeare okuyarak geçirebilirdim," dedi Rodney. "İnsanın sevdiği kişilerle birlikte olmasını saymasak bile, müzik var, resim var."

"Bir yıl geçmeden sıkıntıdan patlardın."

"Hiçbir şey yapmasam, sıkılacağım konusunda sana katılıyorum. Ama oyun yazardım."

"Hımm!"

"Oyun yazardım," diye yineledi. "Daha şimdiden, bir tanesinin dörtte üçünü yazdım bile, bitirmek için tatili bekliyorum. Hem kötü de değil – hayır, bazı bölümleri gerçekten güzel."

Hiç kuşkusuz, kendisinden beklendiği gibi, şu oyunu görmek istesin mi, istemesin mi sorusu takıldı Denham'ın kafasına. Ocak demiriyle sinirli sinirli kömürlere vuran, şu oyunu üzerine konuşma isteğiyle ve karşılığını bulamayan ivedi kibirle, neredeyse bedensel olarak titriyormuş görünen Rodney'e kaçamak bir göz attı. Tümden Denham'ın insafına kalmış gibiydi ve Denham'ın elinden ondan hoşlanmamak gelmiyordu, biraz da bu yüzden.

"Eee...bana oyunu gösterecek misin?" diye sordu Denham, ansızın yatışmış gibiydi Rodney, ama yine de bir süre, ocak karıştırıcıyı havada dimdik tutarak, epey patlak gözleriyle inceleyerek, dudaklarını açıp, yeniden kapatarak sessizce oturdu.

"Gerçekten önemsiyor musun böyle şeyleri?" diye sordu sonunda, daha önce konuşurkenkinden değişik bir ses tonuyla. Ve yanıt beklemeden, yakınırcasına devam etti: "Çok az insan şiiri önemsiyor. Bence sizi sıkıyor şiir."

"Belki de," diye düşüncesini belirtti Denham.

"Neyse sana veririm," dedi Rodney, karıştırıcıyı yere bırakarak.

O, oyunu getirmek için kalktığında, elini yanındaki kitaplığa uzattı Denham, parmaklarının dokunduğu ilk cildi aldı. İçinde "Kül Kavanozu," "Yalanlanan Beşli," "Hydriotaphia," "Cyrus Bahçesi" bulunan Sir Thomas Browne'ın küçük, çok güzel bir baskısı çıktı karşısına, Denham neredeyse ezbere bildiği bir bölümü açarak okumaya başladı ve bir süre okumayı sürdürdü.

Rodney, el yazması dizlerinin üstünde, yerine geri oturdu, zaman zaman Denham'a göz attı, sonra parmak uçlarını birleştirdi, sanki çok zevk alıyormuş gibi, ince bacaklarını şöminenin önünde çaprazladı. Sonunda kitabı kapadı Denham, arada bir Sir Thomas Browne'dan alıntı yapıyormuş gibi görünen anlamsız mırıltı sesleri çıkartarak sırtını şömineye vermiş durdu. Şapkasını kafasına geçirdi, hâlâ ayak parmakları şömine korkuluğunda, koltuğuna yayılmış Rodney'in tepesine dikildi.

"Bir ara yine uğrarım," dedi Denham, bunun üzerine Rodney kâğıtları tuttuğu elini, "Nasıl istersen," dışında hiçbir şey söylemeden kaldırdı.

Denham el yazmasını alıp çıktı. İki gün sonra, açtığında, içinden Rodney'in odasında öylesine dikkatle incelediği Sir Thomas Browne'ın kitabı çıkan ince bir paketi, kahvaltı tabağının üstünde bulunca çok şaşırdı. Düpedüz tembellikten teşekkür etmedi, ama Katharine'le ilişkilendirmeden, bir gece uğrayıp birlikte pipo içmeye niyetlenerek zaman zaman ilgiyle düşündü Rodney'i. Arkadaşlarının içtenlikle, sahiden beğendikleri her şeyi böyle onlara vermek Rodney'in hoşuna gidiyordu. Kitaplığı boyuna eksiliyordu.

VI. Bölüm

Sıradan bir iş gününün bütün saatleri içinde dört gözle beklenen, geriye dönüp bakılan, en güzelleri hangileridir? Bir kuramı biçimlendirmek için tek örnek işe yararsa, sabahları dokuz yirmi beşle, dokuz otuz arasının Mary Datchet için eşsiz bir çekiciliği olduğu söylenebilir. Kıskançlık uyandıran bir durumda geçirirdi o dakikaları; bulduğu doyum neredeyse tümden katıksızdı. Oturduğu apartman katı göklere yükselmiş olduğu için, sabah güneşinin bazı ışınları, kasım ayında bile oraya ulaşır, bedene fiziksel sıcaklık veren bir hazla gözün üzerlerinde dinlendiği, yeşil, mavi, mor renklerde üç parlak, gerçek nokta boyayarak perdeye, iskemleye, halıya çarpardı doğrudan.

Mary'nin, çizmelerini bağlamak için eğilirken başını kaldırıp bakmadığı pek az sabah vardı ve perdeden kahvaltı masasına uzanan sarı çubuğu izlerken, yaşamının kendisine böylesine saf haz anları sunmasından ötürü içini çekerek şükranlarını fısıldardı. Kimsenin elinden bir şeyini almıyordu, ama yine de içinde güzel renkler bulunan, döşeme tahtalarının kıyılarından tavanın köşelerine dek tertemiz olan bir odada, insanın tek başına kahvaltısını etmesi gibi yalın şeylerden böylesine çok haz duymak, ona öyle uygun düşüyordu ki, özür dileyecek birilerini ya da durumda yakışıksız bir şeyleri bulmak için

hemen çevresini araştırmaya başlıyordu. Şimdi altı aydır Londra'daydı, yakışıksız hiçbir şey de bulamamıştı, ama çizmelerini bağlamayı bitirdiği sıra hiç değişmeden sonuca vardığı gibi, bunun tek ve bütün nedeni, bir işinin olduğu gerçeğiydi. Her gün, elinde mektup kutusuyla apartman dairesinin kapısında durup çıkmadan önce her şeyin düzen içinde olduğunu görmek amacıyla, son bir kez odaya göz atarken buradan çıkacağı için mutluluk duyduğunu, gün boyu burada oturup boş zamanın tadını çıkarmanın, dayanılmaz bir şey olacağını söylerdi kendi kendine.

Sokağa çıktığında, bu sabah saatinde sanki tüm çabaları birbirlerini elden geldiğince yakından izlemekmiş gibi, başlarını hafifçe önlerine eğerek kentin geniş kaldırımlarında tek sıra hızla ilerleyen işçilerden biri olarak düşünmekten hoşlanırdı kendini; böylece de Mary kaldırımlarda onların hiç sapmayan adımlarının aşındırdığı dümdüz bir tavşan patikası çizerdi kendine. Ama ötekilerden hiç ayırt edilemiyormuş gibi yapmayı severdi, yağmurlu bir gün onu yeraltı trenine ya da otobüse sürüklediğinde, yazmanlarla, daktilo kızlarla, tüccarlarla birlikte kalabalıktan, yağmurdan payını alıp verir, bir başka yirmi dört saat daha tiktaklaması için dünyayı kurma gibi ciddi bir işi paylaşırdı.

Söz konusu o özel sabahta, böyle düşünerek Russell Alanı'ndaki işyerine ulaşana dek, Lincoln's Inn Alanı'nı geçip Kingsway'den yukarı, Southampton Sokağı boyunca yürüdü. Arada bir duraklayıp sabahın bu erken saatlerinde, malların dizildiği dökme camın arkasındaki boşlukların çıplaklık duygusu uyandırdığı bir kitapçı ya da çiçekçi vitrinine bakıyordu. Mary, kendini dükkâncılarla yandaş duyuyor, öğle üstü kalabalığını kandırıp bir şeyler satın almalarını sağlayacaklarını umuyordu, çünkü sabahın bu saatinde kendini bütünüyle dükkâncıların, banka yazmalarının saflarında görüyor, geç yatan, ceplerinde harcayacak parası olan herkesi düşmanı ve doğal avı olarak düşünüyordu. Holborn'da yolun karşısına geçer geçmez, bütün düşünceleri doğal ve düzenli olarak işine odaklanıyor, doğrusunu söylemek gerekirse, şimdiye kadar dünya,

Mary'nin kadınların oy hakkı derneğinin sunduğu lütufları almaya pek de istekli görünmediğinden, günlük görevini yapması için dünyayı kurduğu pek de söylenemeyecek, hizmetlerinin karşılığında kendisine para ödenmeyen amatör bir işçi olduğunu unutuyordu.

Southampton Sokağı'nda sıralanmış, not kâğıdı, dosya kâğıdı vitrinlerinin önünden geçerken, kâğıt kullanımında kısıtlama yapmanın nasıl sonuç vereceğini düşünüp duruyordu (Mrs. Seal'in duygularını incitmeden elbette), çünkü büyük örgütçülerin, başlangıç olarak her zaman, böyle önemsiz şeylerin üzerine saldırdığından, zaferle donatılmış reformlarını sağlam temeller üzerine kurduklarından emindi; Mary Datchet büyük bir örgütçü olmaya kararlıydı, toplumunu, en köktenci türde yeniden yapılanmaya mahkûm etmişti bile. Son zamanlarda, doğrusu, bir iki kez Russell Alanı'na dönmeden önce irkilip cin gibi ayılmış, kendini şimdiden alışkanlıkların çarkına sıkışmakla, yani her sabah aynı saatte, aynı düşünceleri kafasından geçirmekle acı acı suçlamıştı, böylece de, Russell Alanı'nın kestane renkli tuğla evleriyle, işyerinde kısıtlama yapma üzerine düşünceleri arasında tuhaf bir bağlantı kuruluyor, aynı zamanda da, Mr. Clacton, Mrs. Seal ya da önceden işyerinde bulunan her kimse, onunla karşılaşmak için kendine çekidüzen vermek zorunda olduğuna ilişkin bir uyarı görevi yapıyordu, bu evler. Hiç dinsel inancı olmadığı için, yaşamı konusunda daha da dürüsttü, zaman zaman durumunu büyük bir ciddiyetle inceler, gözden kaçarak bu değerli özü yavaş yavaş kemiren kötü alışkanlıklardan birini bulmaktan daha fazla hiçbir şey onu tedirgin edemezdi. İnsan kendini taptaze tutmadıktan, yaşamını her türlü görüşle, deneyle tıka basa doldurmadıktan sonra, kadın olmanın yararı neydi ki? İşte böylece, her zaman köşeyi dönerken şöyle bir silkinir, arada bir de, bir Somersetshire türküsünden bir bölümü ıslıkla çalarak kendi kapısına gelirdi.

Oy hakkı bürosu, bir zamanlar büyük bir kent tüccarının ailesiyle oturduğu, şimdiyse buzlu camdan kapılarının üstünde çeşit çeşit adların ilk harflerinin sergilendiği, her biri için-

de, gün boyu harı harıl daktilosunu tıngırdatan bir yazmanı barındıran bir sürü derneğe parça parça kiralanmış, o büyük Russell Alanı evlerinden birinin en üst katındaydı. Koca taş merdivenleriyle eski ev, saat ondan altıya dek daktilo ve ayak işleri yapan çocukların sesleriyle boş boş yankılanırdı. Yerli ırkların korunması ya da besin olarak tahılların değeri üzerine görüşlerini yaymak için daha şimdiden işe koyulmuş, değişik daktiloların gürültüsü, Mary'nin adımlarını hızlandırır, saat kaçta gelmiş olursa olsun, kendi daktilosunun da ötekilerle yarışta yerini alması için kendi sahanlığına götüren son merdiveni her zaman koşarak çıkardı.

Mektuplarını yazmak üzere oturur, az sonra da kafasında dönen bu düşüncelerin hepsi unutulur, mektupların içerikleri, işyeri eşyaları, yan odadaki koşuşturma sesleri, giderek ağırlıklarını üzerine yükledikçe, kaşlarının arasına iki çizgi çizilirdi. Saat on bir sıralarında düşünce yoğunlaşması öylesine tek yöne kayıyor olurdu ki, başka bir düzendeki herhangi bir düşünce, doğumundan sonra en çok bir an yaşayabilirdi. Önünde uzanan görev, fon yokluğu yüzünden gücünü yitiren derneğe gelir sağlayacak, bir dizi eğlence düzenlemekti. İlk kez geniş çaplı bir düzenlemeye girişiyordu ve olağanüstü bir şeyler elde etmeye niyetliydi. Dünyanın karmaşası içinden ilginç şu bu kişiyi çıkartmak, onları bir hafta süreyle kabine bakanlarının gözüne çarpacak biçimde sunmak, bir kez göze çarptı mı da, örneği görülmemiş bir özgünlükle eski tartışmaları gündeme getirmek için o hantal makineyi kullanmaya niyetliydi. İşte, bütün olarak düzenek buydu; bu düşüncelere dalınca yüzü kızarır, coşkuya kapılır, kendisiyle başarı arasına giren bütün ayrıntıları anımsamak zorunda kalırdı.

Kapı açılır, bir bildiri piramidinin altında gömülü belli bir bildiriyi aramak için Mr. Clacton içeri girerdi. Zayıf, sarışın, otuz beş yaşlarında, kenar mahalle vurgulamasıyla konuşan, doğa ona hiçbir biçimde cömertçe davranmamış, doğal olarak, onu da başkalarına cömertçe davranmaktan alıkoymuş gibi tutumlu görünümü olan bir adamdı. Bildirisini bulduğunda, kâğıtları düzenli tutmak üzerine şaka yollu, birkaç üs-

tü kapalı şey söylediğinde, ansızın daktilo sesi kesilir, elinde açıklanması gereken bir mektupla, Mrs. Seal içeri dalardı. Bu ötekinden daha ciddi bir kesintiydi, çünkü hiçbir zaman ne istediğini tam olarak bilemez, hiçbiri açıkça belirtilmeyen yarım düzine istek dökülürdü ağzından. Erik moru pamuk kadifelere bürünmüş, kısa, kır saçlıydı, iyiliksever bir coşkudan sürekli kızaran yüzüyle hep telaş içindeydi, hep darmadağınıktı. Göğsünün üstünde, ağır altın zincirin ucunda birbirine dolaşan, Mary'ye, onun kafasındaki belirsizlikleri sergiliyor gibi görünen, iki tane haç takardı. Yalnızca onun engin coşkusu ve derneğin öncülerinden olan Miss Markham a tapınması, kalmak için gerekli hiçbir niteliğe sahip olmadığı yerinde tutuyordu onu.

İşte böyle böyle, sabah tükeniyor, mektup yığını büyüyor, sonunda Mary, İngiltere'nin üstüne serpilen incecik sinir ağının merkez sinir düğümü olduğunu, bu günlerden birinde, sistemin yüreğine dokunduğunda, hissetmeye, birlikte koşuşturmaya, devrimci şenlik ateşlerinin o güzelim alevlerini yaymaya başlayacağını duyuyordu – çünkü beyni, üç saatlik özenle iyice ısındıktan sonra, onun işi konusunda neler hissettiğini, ancak böyle bir mecaz gösterebilir.

Saat birden hemen önce, Mr. Clacton ve Mrs. Seal işlerini bıraktılar, öğle yemeği üzerine düzenli olarak bu saatte yapılan o eski şaka, sözcükleri hiç değiştirilmeden yinelendi. Mr. Clacton vejetaryen lokantanın gediklisiydi; Russell Alanı'ndaki çınar ağaçlarının altında yediği sandviçler getirirdi yanında, Mrs. Seal; kırmızı pelüşlerle döşenmiş, vejetaryenlerin hiç beğenmediği, iki parmak kalınlığında biftekler ya da kalaylı kaplarda yüzen kümes hayvanı rostosu yiyebileceğiniz, yakınlardaki süslü püslü lokantaya giderdi Mary genellikle.

"Gökyüzüne karşı çıplak dallar insana öyle *iyi* geliyor ki," diye iddialaştı Mrs. Seal, Alan'a bakarak.

"Ama insan öğle vakti ağaçlarla karın doyurmaz, Sally," dedi Mary.

"Açıkça söyleyeyim ki, bunu nasıl başardığınızı anlayamıyorum, Miss Datchet," dedi Mr. Clacton. "Biliyorum, günün

ortasında ağır bir yemek yiyecek olsam, bütün öğleden sonra uyurdum."

Mr. Clacton'un koltuğunun altına sıkıştırdığı sarı cildi şakayla göstererek "Edebiyattaki en son şey ne?" diye sordu Mary, çünkü adam hep aynı biçimde, öğle zamanı yeni bir Fransız yazarı okuyor ya da bir resim galerisine gitmeyi araya sıkıştırıyor, böylece de Mary'nin hemen sezdiği gibi, toplumsal çalışmalarını, gizlice gururlandığı ateşli bir kültürle dengeliyordu.

İşte böylece birbirlerinden ayrıldılar, Mary gerçekte onlardan kaçmak istediğini anladılar mı, diye merak ederek ve bu ince zekâ derecesine ulaşmamış olduklarını varsayarak yürüyüp gitti. Yemeğini yerken okuduğu bir akşam gazetesi aldı, gazetesinin üstünden, kekler alan, birbirlerine sırlarını açıklayan, tuhaf insanlara baktı tekrar tekrar, ta en sonunda, tanıdığı genç bir kadın içeri girinceye, "Eleanor, gel yanıma otur," diye ona sesleninceye, yemeklerini beraber bitirinceye, insan yaşamının görkemli ve sonsuzca hareket halinde düzeni içindeki, ayrı ayrı yerlerine doğru, bir kez daha adımlarını attıklarına ilişkin hoş bir duyguyla, değişik trafik hatlarının arasındaki kaldırım şeridinin üstünde, ayrılıncaya dek.

Oysa bugün, dosdoğru işine dönmek yerine, British Museum'a yöneldi Mary, üzerine dikilmiş Elgin mermerlerinin gözlerinin hemen altında boş bir sıra buluncaya dek, çeşitli biçimlerde taşlarla dolu galerilerden uzun adımlarla geçti. Onlara baktı, her zamanki gibi, bir tutku ve coşku dalgasıyla ortaya çıkarılmışlar gibi geldi, bu, onun yaşamına da güzellik, ağırbaşlılık katıyordu o anda – bu, heykellerin gerçek güzelliklerinden olduğu kadar, galerinin yalnızlığından, ürpertici serinliğinden, sessizliğinden de kaynaklanan bir izlenimdi belki de. En azından insan, onun tutkularının saf estetik kaygısı olmadığını varsayabilirdi, çünkü birkaç dakika gözlerini Ulysses'e dikip baktıktan sonra, Ralph Denham'ı düşünmeye başladı. Bu sessiz biçimlerin arasında kendisini öyle güvenlik içinde duyuyordu ki, yüksek sesle, "Sana âşığım," deme itkisine yenilecekti az kalsın. Bu devsi, bu her şeye direnen güzelliğin varlığı, onu neredeyse dehşete kapılacağı ölçüde bilincine vardırdı tut-

kusunun, aynı zamanda da gündelik işlerini sürdürürken, bunlara benzer başka şeyler sergilemeyen duygu yüzünden gurur duymasını sağladı.

Yüksek sesle konuşma itkisini bastırdı, ayağa kalktı, kabartmalı sütunlara, kanatlı Asur boğalarına ayrılmış bir başka galeride kendini buluncaya dek oldukça amaçsızca heykellerin arasında dolaştı, tutkuları da yön değiştirdi o zaman. Bu canavarların kumlar üzerine uzandığı ülkede, Ralph'la birlikte yolculuk yaptıklarını canlandırdı gözlerinin önünde. Bir cam parçasının arkasına yazılmış açıklamaya gözlerini dikip bakarken "Çünkü," diye aklından geçirdi, "senin şahane yanın, her şeye hazır olman; sen hiç geleneklerin içine kıstırılmış değilsin, çoğu zeki adam gibi."

Ralph, koca bir yerli kabilesini yönetirken kendisinin de çölde, deve sırtında gittiği bir görünümü hayal etti.

"İşte bu, senin yapabileceğin bir şey," diye sürdürdü, bir sonraki heykele geçerken. "Sen her zaman insanlara istediğini yaptırırsın."

Ruhunun üstüne bir parıltı serpildi, gözlerini ışıkla doldurdu. Yine de müzeden çıkmadan, kendi bilincinin özel alanında bile, "Sana âşığım," demekten çok uzaktı ve bu cümle hiç de biçimlenmemiş olabilirdi pekâlâ. Ağzı sıkılığının böylesine özensizce bozulmasına izin verdiği için gerçekten de kendi kendinden tedirgin olmuştu, bu itki bir kez daha ona geri gelecek olsa, direnme gücünü zayıflatacağını hissediyordu. Çünkü işyerine doğru sokakta yürürken, birisine âşık olmaya direnmelerinin tüm alışılagelmiş zorlaması yine ona egemen oldu. Asla evlenmek istemiyordu. Şimdi iki yıldır, yoksulları ev sahibi yapmak ya da arsaların gerçek değeri üzerinden vergilendirilmesi gibi, kişisel olmaktan uzak başlıklar taşıyan, ortak ilgiler üzerine temellendirilmiş, kendisiyle Ralph'ınki gibi tam anlamıyla dürüst bir arkadaşlığı, aşkla ilişkilendirmekte, amatörce bir yan var gibi geliyordu ona.

Oysa öğleden sonra duyarlılığı, sabah duyarlılığından özde farklıydı. Bir kuşun uçuşunu izler ya da kurutma kâğıdının üstüne çınar ağaçlarının dallarını çizer buldu Mary kendi-

ni. İş için Mr. Clacton'u görmeye geldi birileri, odasından dışarı baştan çıkarıcı sigara dumanı kokuları yayıldı. Ona, ya "oldukça hoş" ya da "anlatılamayacak kadar kötü" görünen gazete kupürleriyle dolaştı ortalıkta Mrs. Seal. Lanetlemesinin derinliğini ya da onayının yüceliğini, eşit ölçüde ve ayrım yapılamaz biçimde belirten bir işlem olan, kenara mavi kalemle geniş bir çizgi çekmeyi tamamladıktan sonra, bunları defterlerin içine yapıştırır ya da arkadaşlarına gönderirdi.

Aynı öğleden sonra, aşağı yukarı dörtte, Katharine Hilbery Kingsway'de yürüyordu. Karşısına çay sorunu çıkmıştı. Sokak lambaları daha şimdiden yakılıyordu, birinin altında bir an kımıldamadan durduğunda, içinde bulunduğu duygusal duruma uygun şömine ışığının ve konuşmaların bulunacağı yakınlardaki bir konuk odasını düşünmeye çalıştı. Vızır vızır işleyen trafikten, akşam inen düşsellik tülünden kaynaklanan duygusal durumu ev çevresine uygun düşmüyordu. Belki de bu tuhaf yüceltilmiş varoluş duyumunun korunacağı en iyi yer bir işyeriydi. Hem konuşmak da istiyordu. Mary Datchet'i, onun sürekli yinelenen çağrılarını anımsayarak yolun karşısına geçti, Russell Alanı'na döndü, gerçek durumla hiç ilgisi olmayan bir serüven duygusuyla numaraları araştırarak çevresine bakındı. Kapıcısı olmayan loş bir holde buldu kendini, ilk yaylı kapıyı iterek açtı. Ama orada çalışan çocuk, Miss Datchet adını hiç duymamıştı. S.R.F.R.'den miydi? Bir umutsuzluk gülümsemesiyle başını salladı Katharine. İçeriden bir ses bağırdı, "Hayır. S.G.S. – en üst kat."

Üzerinde ilk harfler bulunan sayısız cam kapının önünden geçerek merdivenleri çıktı Katharine, kalkıştığı işin ne denli akıllıca olduğundan giderek daha çok kuşku duyar oldu. En üst katta soluklanmak, kendini toplamak için bir an durakladı. Bugüne dek konuştuğu hiç kimsenin olmadığını sandığı, soğuk, çalışan insan ve daktilo sesleri duydu içeriden. Zile dokundu, kapı hemen hemen o anda Mary'nin kendisince açıldı. Katharine'i görünce yüzündeki anlatım tümden değişti.

"Sen ha!" diye coşkuyla konuştu. "Seni matbaacı sandık." Kapıyı hâlâ açık tutarak içeri seslendi, "Hayır, Mr. Clacton,

Pennington değil. Onlara yeniden telefon edeyim – çift üç, çift sekiz, santral. Eee, gerçekten çok şaşırdım. İçeri gir," diye ekledi. "Çaya yetiştin."

Bir kurtuluş ışığı parıldadı Mary'nin gözlerinde. Öğle sonrasının iç sıkıntısı hemen dağılmıştı, Katharine'in onları, matbaacının belli provaları geri göndermeyi başaramaması yüzünden ortaya çıkan, bir anlık koşuşturma içinde bulmasına sevindi.

Masanın üstünde parlayan, kâğıt kaplı, abajuru olmayan elektrik ışığı bir an gözlerini kamaştırdı Katharine'in. Alacakaranlıktaki yürüyüşünün, gelişigüzel düşüncelerinin karmaşasından sonra, bu küçük odadaki yaşam, son derece yoğun, parlak görünüyordu. Perdesiz camdan bakmak için içgüdüsel olarak döndü, ama Mary o anda seslendi ona.

Mary, "Yolu bulabilmen çok akıllı olduğunu gösteriyor," dedi, orada ayakta durur, bir an kendini bütünüyle ayrı, her şeyin dışında duyarken niçin buraya geldiğini merak etti Katharine. Gerçekten, işyerinde tuhaf biçimde uyumsuz göründü Mary'nin gözüne de. Derin kıvrımlarla dökülen uzun pelerini içindeki bedeni, duyarlı bir endişe maskesi içinde donmuş olan yüzü, başka bir dünyadan olan ve böylece de onun dünyasını alaşağı etmek isteyen birinin varlığı duygusuyla bir an Mary'nin huzurunu kaçırdı. Kendi dünyasının önemiyle Katharine'i etkileme endişesine kapıldı o anda ve bu önemlilik izlenimi elde edilinceye dek, Mrs. Seal'in ya da Mr. Clacton'un ortaya çıkmamasını umdu. Oysa bu konuda hayal kırıklığına uğradı. Mrs. Seal çaydanlıkla daldı içeri, sobanın üzerine yerleştirdi onu, önce alev alan, patlayan, sönen gazı, beceriksiz bir telaşla tutuşturdu.

"Hep böyle, hep böyle," diye söylendi. "Bu şeyle başa çıkmayı bilen tek kişi Kit Markham."

Mary onun yardımına gitmek zorunda kaldı, birlikte masayı hazırladılar, fincanlarla, yiyeceklerin sadeliği arasındaki oransızlık yüzünden özür dilediler.

"Miss Hilbery'nin geleceğini bilsek kek alırdık," dedi Mary, bunun üzerine de Mrs. Seal ilk kez Katharine'e baktı, kuşkuyla, çünkü o keke gerek duyan bir kişiydi.

O anda Mr. Clacton kapıyı açtı, elinde daktiloda yazılmış, yüksek sesle okuduğu mektupla içeri girdi.

"Salford üye oldu," dedi.

"Aferin Salford'a!" diye bağırdı coşkuyla Mrs. Seal, elindeki çaydanlığı alkış niyetine masaya çarparak.

"Evet, bu taşra merkezleri sonunda hizaya giriyor gibi görünüyorlar," dedi Mr. Clacton, sonra da Mary onu Miss Hilbery'yle tanıştırdı, o da, son derece resmi bir tavırla, "bizim işimiz"le ilgilenip ilgilenmediğini sordu Katharine'e.

Mary çay doldurmaya başladığı sırada, "Eee provalar hâlâ gelmedi mi?" diye sordu Mrs. Seal, iki dirseğini de masaya koyup, çenesini ellerine dayayarak. "Çok kötü – çok kötü. Bu gidişle taşra postasını kaçıracağız. Bu da aklıma getirdi de, Mr. Clacton, sizce Partridge'in son konuşmasını taşraya dağıtmamız gerekmez mi? Ne? Okumadınız mı? Bu oturumda mecliste yapılan en iyi şey. Başbakan bile–"

Ama Mary onun sözünü kesti.

"Çay zamanı iş konuşmak yasak, Sally," dedi kesin bir dille. "Her unutuşunda, ona bir peni ceza kesiyoruz, cezalar da erikli kek almaya gidiyor," diye açıkladı, Katharine'i topluluğa çekmeye çalışarak. Onu etkileme konusundaki tüm umutlarını bir yana bırakmıştı.

"Özür dilerim, özür dilerim," diye bağışlanmayı istedi Mrs. Seal. "Ateşli biri olmak benim bahtsızlığım," dedi Katharine'e dönerek. "Benim babamın kızının başka bir şey olması da pek mümkün değildi. Galiba çoğu insan kadar çok derneğe katıldım. Wailer, Strayler, Kurtarma Çalışması, Kilise İşleri, C.O.S. –yerel dalı– bunların yanında, evin reisi olarak insanın omuzlarına yüklenen alışılmış vatandaşlık görevleri. Ama buradaki işimiz için hepsinden vazgeçtim ve bir an bile bundan pişmanlık duymuyorum," diye ekledi. "Bu temel sorun, bence; kadınlar oy kullanmadıkça–"

"En az altı peni oldu, Sally," dedi Mary, yumruğunu masaya indirerek. "Ve hepimiz kadınlardan da, onların oylarından da bıktık usandık."

Mrs. Seal sırasıyla, bir Katharine'e, bir Mary'ye gözlerini çe-

virip, kulaklarına inanamıyormuş gibi baktı bir an, bu arada da başını sallayarak, karşı koyan, "çık, çık, çık," sesleri çıkardı boğazından. Sonra da Mary'ye doğru hafifçe başını sallayarak, biraz sırdaşlık havasıyla Katharine'le konuştu.

"O, dava uğruna hepimizden çok çaba harcıyor. Gençliğini adıyor – ne yazık! ben gençken koşullar daha ev içine yönelikti," içini çekip sözünü kısa kesti.

Mr. Clacton telaşla öğle yemeği üzerine yaptıkları şakaya geri dönüp, Katharine'e daha çok, Mrs. Seal'i hoş gösteriler yapan bir ev köpeği yerine koyuyormuş gibi gelen bir tavırla, onun, hava ne olursa olsun, ağaçların altında bir torba bisküviyle nasıl beslendiğini açıkladı.

Büyüklerine karşı hata yapmış bir çocuğun utangaç suçluluğuyla, "Evet, küçük torbamı alıp alana gittim," dedi Mrs. Seal. "Gerçekten de çok rahatlatıcıydı, gökyüzüne karşı koca koca çıplak dallar insana öyle *iyi* geliyor ki. Ama alana gitmekten vazgeçmem gerekecek," diye sürdürdü, alnını kırıştırarak. "Öylesine adaletsiz ki! Dinlenmeye gerek duyan zavallı kadınların oturacakları hiçbir yerleri yokken, niçin o güzel alan bir tek bana kalsın?" Kısa buklelerini azıcık sallayarak sert sert Katharine'e baktı. "Bütün çabalarına karşın, kişinin hâlâ böylesine zorba oluşu çok korkunç. İnsan doğru dürüst bir yaşam sürdürmek istiyor, ama mümkün değil. Elbette, doğrudan bunu düşününce insan *bütün* alanların *herkese* açık olması gerektiğini görüyor. Bunu amaç edinmiş dernek var mı hiç, Mr. Clacton? Yoksa da, mutlaka olmalı."

"Müthiş bir amaç," dedi Mr. Clacton o işinin ehli tavrıyla. "Aynı zamanda kişi, derneklerin dal budak salmalarına çanak da tutmamalı, Mrs. Seal. Poundları, şilinleri, penileri bir yana bırakın, öylesine çok değerli çaba çöpe atılıyor ki. Yalnızca Londra kentinde kaç tane hayır derneği var dersiniz, Miss Hilbery?" diye ekledi, sorunun saçmasapan bir yanı olduğunu göstermek istercesine ağzını küçük tuhaf bir gülümsemeyle çarpıtarak.

Katharine de gülümsedi. Doğasında gözlemcilik olmayan Mr. Clacton, bu arada, onun ötekilere benzemediğini kavraya-

bilmiş, kim olduğunu merak ediyordu; onun kendilerine benzemezliği, Mrs. Seal'in de ilgisini çekmiş, belli belirsiz, onu davaya kazandırma hevesi uyandırmıştı içinde. Hani neredeyse, işleri kolaylaştırması için yalvarırcasına bakıyordu ona Mary de. Çünkü Katharine, işleri kolaylaştırmak eğilimindeymiş gibi durmuyordu. Hemen hiç konuşmamıştı, onun sessizliği, ciddi, düşünceli de olsa, Mary'ye eleştiren birinin sessizliği gibi görünüyordu.

"Şey, bu binanın içinde, benim hiç aklıma gelmemiş olan şeyler var," dedi. "Giriş katında yerlileri koruyorsunuz, bir sonrakinde kadınları göç ettiriyorsunuz, insanlara fıstık yemelerini söylüyorsunuz–"

"Niçin bu şeyleri, '*bizim*' yaptığımızı söylüyorsun?" diye araya girdi Mary, epey sertçe. "Bizimle aynı binada barınmayı seçen bütün kafadan çatlaklardan biz sorumlu değiliz."

Mr. Clacton boğazını temizledi, sırasıyla bütün genç kadınlara tek tek baktı. Şu hayallerini süsleyen, görgülüler, bolluk içinde yüzenler arasına yerleştirebileceğini düşündüğü Miss Hilbery'nin görünümü, davranışları ona çok çarpıcı gelmişti. Öte yandan Mary, daha çok onun kendi sınıfındandı ve çok fazla ona buyruklar yağdırma eğilimindeydi. Kuru bisküvi kırıntılarını toplayıp inanılmaz bir hızla ağzına attı.

"Demek bizim dernekten değilsiniz?" dedi Mrs. Seal.

"Hayır, ne yazık ki değilim," dedi Katharine, öylesine kendiliğinden açık yüreklilikle konuştu ki, Mrs. Seal şaştı kaldı, bildiği insan türlerinden hiçbirinin içinde sınıflayamıyormuş gibi şaşkın bir anlatımla ona dikti gözlerini.

"Ama mutlaka–" diye söze başladı.

"Mrs. Seal bu konularda çok coşkuludur," dedi Mr. Clacton, neredeyse özür dilercesine. "Bizimkilere benzemese bile, ötekilerin de kendi düşüncelerine sahip olma hakları bulunduğunu anımsatmamız gerekiyor ona bazen... Oy kullanma yanlısı biriyle, tarım işçisi üzerine çok gülünç bir karikatür var *Punch*'ta bu hafta. Bu haftaki *Punch*'ı gördünüz mü, Miss Datchet?"

Mary güldü, "Hayır," dedi.

Sonra, yine de, başarısı daha çok, sanatçının insanların yüzüne kondurduğu anlatıma bağlı olan karikatürün özünü anlattı onlara. Tüm bu süre boyunca Mrs. Seal büyük bir ciddiyet içinde oturuyordu. Adamın konuşması biter bitmez patladı:

"Ama mutlaka, kendi cinsinizin iyiliğini önemsiyorsanız, onların oy kullanmalarını istemelisiniz, değil mi?"

"Ben onların oy kullanmalarını istemediğimi hiç söylemedim," diye karşı çıktı Katharine.

"Öyleyse niçin bizim derneğimize üye değilsiniz?" diye üsteledi Mrs. Seal.

Katharine çay kaşığını fır fır döndürdü, çayın girdaplarına dikti gözlerini, sessiz kaldı. Bu arada da Mr. Clacton, bir an duraksadıktan sonra Katharine'e sorduğu soruyu biçimlendiriyordu kafasında.

"Merak ettim de, acaba ozan Alardyce'la bir ilginiz var mıydı? Sanıyorum kızı bir Mr. Hilbery'yle evlendi."

"Evet; ben ozanın torunuyum," dedi Katharine, bir duraklamadan sonra usulca içini çekerek; bir an hepsi sessiz kaldı.

Yoksa açıklanmadan kalacak bir şeyleri bu açıklamış gibi, başını sallayarak, yarı yarıya da kendi kendine, "Ozanın torunu!" diye yineledi Mrs. Seal.

Mr. Clacton'ın gözünde ışık çaktı.

"Ah, gerçekten. Bu beni çok ilgilendiriyor," dedi. "Dedeniz e büyük bir borcum var, Miss Hilbery. Bir zamanlar onun yapıtlarının çoğunu ezbere bilirdim. Ama ne yazık ki insan şiir okumaktan uzaklaşıyor. Onu anımsamıyorsunuzdur, herhalde?"

Kapının hızla çalınması, Katharine'in yanıtını boğdu. Gözlerinde tazelenmiş bir umutla başını kaldırıp baktı Mrs. Seal, coşkuyla konuştu:

"Sonunda provalar geldi!" Kapıyı açmaya koştu. "Ah, yalnızca Mr. Denham!" diye bağırdı, hayal kırıklığını gizlemeye kalkışmadan. Selamlamayı gerekli gördüğü tek kişi kendisi olduğu için, Ralph'ın buraya sık sık uğradığını düşündü Katharine, Mary hemen, onun orada bulunuşundaki tuhaflığı açıklamaya girişti:

"İnsanın bir büroyu nasıl yönettiğini görmeye gelmiş Katharine."

"Umarım Mary seni, büronun nasıl yönetildiğini bildiğine inandıramamıştır?" derken Ralph, tedirginlikten kaskatı kesildiğini hissetti.

Bir birine, bir ötekine bakarken, "Ne yani, yönetmiyor mu?" dedi Katharine.

Bu söylenenler üzerine, başının arkaya doğru savrulma hareketleriyle anlatımını bulan telaş belirtileri göstermeye başladı Mrs. Seal ve Ralph cebinden bir mektup çıkarıp belli bir tümcenin üzerine parmağını yerleştirirken, kadın şaşkınlıkla bağırarak onun önünü kesti:

"Şimdi, sizin ne söyleyeceğinizi biliyorum, Mr. Denham! Ama o, Kit Markham'ın burada olduğu gündü ve o, insanı şaşkına çeviriyor –o muhteşem canlılığıyla, her zaman yapmamız gerekip de yapmadığımız bir şeyler düşünüp bularak– ben de o ara randevularımın karıştığını biliyordum. Bunun Mary'yle hiç ilgisi yoktu, inanın bana."

"Sevgili Sally, özür dileme," dedi Mary, gülerek "erkekler böyle kılı kırk yararlar işte – nelerin önemli olduğunu, nelerin olmadığını bilemezler."

"Eee, Denham, kendi cinsini savun bakalım," dedi Mr. Clacton, şakacı bir tavırla, ama aslında çoğu silik erkek gibi, onunla tartışırken kendisine "basit adam" demekten hoşlandığı bir kadının, ona kusur bulmasına da hemen içerledi. Yine de Miss Hilbery'yle edebiyat konuşmaya girişip bu konuyu bir yana bırakmayı diliyordu.

"Size tuhaf gelmiyor mu, Miss Hilbery," dedi, "bütün o süslü püslü isim bolluğuyla, Fransızlarda, sizin dedenizle karşılaştırılabilecek bir ozanın bulunmaması? Bir bakalım. Chenier var, Hugo, Alfred de Musset – harika adamlar, ama aynı zamanda Alardyce'da bir zenginlik, bir tazelik var–"

O anda telefon çaldı, çok zevkli de olsa edebiyatın iş olmadığını belirten bir gülümseme ve baş eğmeyle oradan uzaklaşması gerekti. Mrs. Seal de aynı zamanda ayağa kalktı, ama hükümet partisine karşı çıkan bir tirad çekerek masanın çevresinde

dolandı durdu. "Çünkü arka merdiven dalavereleri üzerine bildiklerimi, cüzdan gücüyle neler yapılabileceğini size anlatmam gerekse, bana inanmazdınız, Mr. Denham, gerçekten inanmazdınız. İşte bu yüzden de benim babamın kızına yakışan tek işin bu olduğuna inanıyorum – çünkü o öncülerden biriydi, Mr. Denham ve mezar taşına, ilahilerden alınma şu dizeyi yazdırdım, tohum ekenler ve tohumlar üzerine... Şimdi burada olup da, bizim göreceğimiz şeyleri görmesi için neler vermezdim ki" ama gelecekteki zaferlerin, bir bakıma da onun daktilosunun eylemine bağlı olduğunu düşünerek başını usulca eğdi, az sonra içinden coşkulu, ama açıkça kararsız bir yazının seslerinin yayıldığı küçük odasının ıssızlığına döndü telaşla.

Hepsini ilgilendiren genel bir başlık üzerine yeni bir konuşmayı başlatarak iş arkadaşının gülünç yanını görse bile, herkesi ona güldürmeye hiç de niyeti olmadığını açıkça belli etti Mary hemen.

"Ahlak ölçüleri bana korkunç derecede düşük görünüyor," diye düşünceli düşünceli ileri sürdü, ikinci bardak çayı doldururken, "özellikle de iyi eğitim almamış kadınlar arasında. Küçük şeylerin önemli olduğunu görmüyorlar, işte kaçak da burada başlıyor, derken biz kendimizi güçlüklerin ortasında buluyoruz – dün neredeyse tüm denetimimi yitiriyordum," diye sürdürdü, sanki öfkelendiği zaman ne olduğunu o biliyormuş gibi, küçük bir gülümsemeyle Ralph'a bakarak. "İnsanların yalan söylemesi beni çok kızdırıyor – seni kızdırmaz mı?" diye Katharine'e sordu.

"Ama herkesin yalan söylediği düşünülecek olursa," diye belirtti Katharine, şemsiyesiyle çantasını nereye koyduğunu görmek için odaya göz gezdirerek çünkü Mary'yle Ralph'ın birbirleriyle konuşma biçimlerinde, onda yanlarından ayrılma isteği uyandıran bir yakınlık vardı. Öte yandan Mary, en azından yüzeysel olarak, Ralph'a âşık olmama kararlılığını güçlendirmesi için, Katharine'in orada kalmasını çok istiyordu.

Fincanını dudaklarından masaya indirirken Ralph, eğer Miss Hilbery ayrılacak olursa, onunla birlikte gitmeye karar vermişti bile.

"Ben yalan söylediğimi sanmıyorum, Ralph'ın yalan söylediğini de sanmıyorum, söyler misin Ralph?" diye sürdürdü Mary.

Katharine doğru dürüst açıklayabileceğinden daha büyük bir neşeyle gülüyormuş gibi geldi Mary'ye. Neye gülüyordu? Belki de onlara. Katharine ayağa kalkmış, kötücül eğlencesinin içine katarcasına oraya buraya, gazetelere, dolaplara, işyerindeki bütün makinelere göz gezdiriyordu, bu yüzden de Mary sanki kız, hiçbir uyarı yapmadan en üst taze sürgüne konup, en kırmızı kirazı koparabilecek, rengârenk tüylü, yaramaz bir kuşmuş gibi dik bakışlarla, ters ters süzüyordu onu. Bir buna, bir ötekine bakarken, birbirlerine bunlardan daha zıt iki kadın bulmak mümkün değil gibi geldi Ralph'a. Bir an sonra, o da ayağa kalktı, Katharine hoşça kal derken Mary'ye başını sallayarak kıza kapıyı açtı, peşinden dışarı çıktı.

Kımıldamadan oturdu Mary, gitmelerini engellemeye kalkışmadı. Kapı üzerlerine kapandıktan sonra, bir iki saniye, içine anlık bir şaşkınlık karışmış gibi görünen düpedüz öfkeyle gözleri kapıya çakılı kaldı; ama kısa bir duraksamadan sonra fincanını bıraktı, çay takımlarını kaldırmaya başladı.

Ralph'ı bu davranışa zorlayan dürtü, çok hızlı küçük bir akıl yürütme sonucuydu ve böylece, belki, pek de göründüğü kadar dürtü değildi. Katharine'le konuşmak için bu fırsatı kaçırırsa, odasında yine yalnız kaldığında, bu korkakça kararsızlığının açıklamasını isteyen öfkeli hayaletle yüzleşmesi gerekeceği geçti aklından. Sonuç olarak şu andaki rahatsızlığı göze almak, kişiliğinin bu uzlaşmaz yanına özürler yetiştirip uygunsuz sahneler kurgulayarak gecesini ziyan etmekten daha iyiydi. Çünkü Hilberylere konuk olduğundan beri yalnız başına oturduğunda yanına gelen, ona canının istediği yanıtları verdirdiği, hemen her gece, lamba ışığıyla aydınlanmış sokaklarda işyerinden evine yürürken sahneye konan hayali oyunlarda kazandığı zaferleri taçlandırmak için hep yanında olan bir hayal Katharine'in insafına kalmıştı. Ete kemiğe bürünmüş Katharine'le birlikte yürümek, hayaller besleyen herkesin bildiği gibi, zaman zaman gerekli bir süreç olan hayaleti taze be-

sinle doyurma işine yarayacak ya da onu artık bir daha işe yaramayacak ölçüde küçültecekti; ve bu da bazen, hayaller kuranın çok hoş karşıladığı bir değişikliktir. Ve bütün bu süre boyunca, Katharine'in maddesel varlığının, hayallerinde hiç yer almadığının bilincindeydi pekâlâ Ralph, böylece de onunla karşılaştığı zaman, düşlerindeki kızla hiçbir ilgisi bulunmadığı gerçeğine şaştı kaldı.

Katharine sokağa çıktığında, Mr. Denham'ın kendisine yetişmeye çalıştığını anlayınca, şaşırdı, belki de biraz tedirgin oldu. Onun da hayaller kurma payı vardı ve bu gece aklının bu bulanık bölgesindeki eylemi için yalnızlığa gerek duyuyordu. Kendi başına kalacak olsa, Tottenham Court Sokağı'ndan hızla yürür, bir arabaya atlar, çabucak eve koşardı. Bir işyeri içinden ona kalan görünüm, düşe benziyordu. Oraya kapanmış Mrs. Seal'i, Mary Datchet'i, Mr. Clacton'u, odanın köşelerinden örümcek ağları sarkan, sihirbazın bütün gereçlerinin el altında bulunduğu, perili kuledeki büyülü insanlara benzetiyordu; çünkü sayısız daktiloların evinde, büyülerini mırıldanır, ilaçlarını karıştırır, kırılgan örümcek ağlarını dışarıdaki sokaklarda koşuşturan yaşamın seli üzerine atarken onun gözüne öylesine uzaklarda, gerçekdışı, olağan dünyadan ayrı görünmüşlerdi.

Bu düşlerinde biraz abartma bulunduğunun bilincinde olmalıydı ki, bunları Ralph'la paylaşmayı kesinlikle istemiyordu. Daktilolarının arasında, kabine bakanlarına bildiriler düzenleyen Mary Datchet, ilginç ve özgün olan her şeyi simgeliyor sanıyordu, Ralph'ın gözünde; dizi dizi lambalardan kolyesi, ışık içindeki pencereleri, hani neredeyse yanındakini unutturacak kadar coşkuya sürükleyen akın akın kadınları, erkekleriyle, bu kalabalık sokakların tümden dışında tuttu, ikisini de. Çok hızla yürüyordu, karşı yönden gelip yanlarından geçen insanların bıraktığı etki, bedenlerini birbirinden ayıran tuhaf bir dönme yaratıyordu, hem onun hem Ralph'ın başında. Ama yol arkadaşına olan görevini neredeyse bilinçsizce yaptı.

"Mary Datchet bu tür işin çok iyi üstesinden geliyor... Galiba, bundan o sorumlu?"

"Evet. Ötekilerin hiç yardımı dokunmuyor... Senin de aklını çeldi mi?"

"Yo, hayır. Yani benim aklım zaten çelinmiş."

"Ama onlarla çalışman için seni kandırmadı mı?"

"Aman, aman, hayır – bu asla olamaz."

Birbirlerinden uzaklaşıp yine bir araya gelerek Tottenham Court Sokağı'ndan aşağı yürüdüler, güçlü bir rüzgâr fırtınası içinde, kavak ağacının doruk noktasıyla konuşuyormuş duygusuna kapıldı Ralph.

"Şu otobüse binsek mi dersin?" önerisinde bulundu.

Katharine uysallıkla boyun eğdi, bindiler, üst katta yalnız başlarına buldular kendilerini.

Hareket halindeki nesneler arasında hareket etmenin sürüklediği esriklikten biraz uyanarak "Sen nereye gidiyorsun?" diye sordu Katharine.

"Temple'a gidiyorum," diye yanıtladı Ralph, o anda aklına geliveren bir yön uydurarak. Onlar otururlar, otobüs ilerlemeye başlarken kızın değişime uğradığını hissetti. Ralph'ı kendilerinden çok uzaklara sürüyormuş gibi gelen, o hüzünlü, dürüst gözleriyle, önlerinde uzanan caddeyi incelediğini sanıyordu kızın. Oysa hafif esinti yüzlerini yalıyordu, bir an kızın şapkasını havalandırdı, bir iğne çıkardı kız, yine yerine yerleştirdi, nedense bu küçük davranış, onu daha da yanlışlara sürüklenebilir yaptı sanki. Ah, keşke şapkası uçup gitseydi, kızı perperişan bıraksa da kız onun ellerinden şapkayı alsaydı!

"Burası Venedik gibi," diye ileri sürdü, elini kaldırarak kız. "Otomobiller, demek istiyorum, ışıklarını yakmış vızır vızır geçerken."

"Ben Venedik'i görmedim," diye yanıtladı Ralph. "Orasını ve daha bazı şeyleri, yaşlılık günlerime saklıyorum."

"Öteki bazı şeyler ne?" diye sordu kız.

"İşte Venedik var, Hindistan, sanırım Dante de."

Kız güldü.

"Düşünsene, insanın yaşlılık günleri için önceden bir şeyler hazırladığını! Peki eline fırsat geçse, Venedik'e gitmez miydin yani?"

Yanıtlamak yerine, kendisi hakkında epeyce doğru olan bir şeyi söylesin mi, söylemesin mi karar veremedi; ve düşünürken kıza söyleyiverdi.

"Daha uzun sürsün diye, ta çocukluğumdan beri, hayatımı bölüm bölüm düzene sokarım. Görüyorsun, hep bir şeyleri kaçırdığım korkusu içindeyim–"

"Ben de öyle!" diye coşkuyla konuştu Katharine. "Ama yine de," diye ekledi, "niçin bir şeyler kaçırasın ki?"

"Niçin mi? Çünkü, öncelikle ben yoksulum," diye yanıtladı Ralph. "Herhalde sen Venedik'i, Hindistan'ı, Dante'yi yaşamının her gününde elde edebilirsin."

Kız bir an hiç sesini çıkarmadı, bir tanesi, bu tuhaf delikanlının Dante sözcüğünü sık sık duymaya alışkın olduğu gibi söylemesi, ötekiyse, onun en beklenmedik biçimde, yaşam hakkında kendisine bildik gelen duygular taşıması olan, bir sürü şey üzerine derin düşüncelere dalarak, eldivensiz elini önündeki parmaklığa koydu. Zaten, belki de onu daha iyi tanıyacak olsa, ilgisini çekebilecek biriydi ve daha önceden onu asla daha iyi tanımayı istemeyeceği kişiler arasına yerleştirmiş olması, sessiz kalması için yeterliydi. Aile yadigârlarının saklandığı o küçük odadaki ilk izlenimini anımsadı çabucak, tıpkı doğrusunu bulduktan sonra, insanın kötü yazılmış cümleyi atması gibi, izlenimlerinin yarısının üstüne bir çizgi çekti.

"Ama insanın bir şeylere sahip olabileceğini bilmesi, onlara sahip olmadığı gerçeğini değiştirmez," dedi. "Ben nasıl Hindistan'a gidebilirdim, örneğin? Ayrıca da," diye başladı hiç düşünmeden, ama kendini tuttu. Tam o sıra biletçi geldi, sözlerini kesti. Cümlesine geri dönmesini bekledi Ralph, ama kız daha fazla konuşmadı.

"Babana iletilecek bir haberim var," diye belirtti. "Belki ona sen verirsin, yoksa ben de gelebilirim–"

"Evet, sen gel," diye yanıtladı Katharine.

"Yine de, niçin Hindistan'a gidemeyeceğini anlamıyorum," diye başladı Ralph, korktuğu gibi ayağa kalkmaya koyulan kıza engel olmak için.

Ama kız ona rağmen ayağa kalktı, her zamanki kararlılık havasıyla hoşça kal dedi, şimdi Ralph'ın onun bütün davranışlarıyla ilişkilendirdiği bir çabuklukla ayrıldı ondan. Ralph aşağı bakıp kaldırımın kıyısında durduğunu gördü onun, karşıya geçmek için uygun zamanı bekleyen, sonra da gözü peklikle hızla karşıya yürüyen, tetikte, buyurgan biri. Bu davranış, bu hareket, kızın ondaki resmine eklenecekti, ama şimdi gerçek kadın, hayallerindekini tümden bozguna uğratmıştı.

VII. Bölüm

"Ve küçük Augustus Pelham bana dedi ki, 'Kapıyı çalan genç kuşak bu,' ben de ona, 'ah, ama genç kuşak kapıyı çalmadan içeri dalar, Mr. Pelham, dedim.' Küçük, soğuk bir şaka, değil mi, ama yine de onun defterinde yerini almış."

"Bu çalışma basılmadan mezara gireceğimiz için kendimizi kutlayalım," dedi Mr. Hilbery.

Yaşlı çift yemek çanının çalmasını, kızlarının odaya girmesini bekliyordu. Koltukları ateşin önüne çekilmişti, ikisi de aynı belli belirsiz öne eğilmiş durumda, kömürlere bakarak, kendi paylarına düşen deneyimleri yaşamış, şimdi de oldukça edilgence bir şeylerin olmasını bekleyen insanların anlatımıyla oturuyordu. Mr. Hilbery şimdi bütün dikkatini ocaktan düşmüş olan bir kömür parçasına ve yanan öbekler arasında ona uygun bir yer seçmeye yoğunlaştırmıştı. Mrs. Hilbery onu sessizce izliyordu, kafası hâlâ öğleden sonranın olaylarıyla oynuyormuş gibi gülümseme değişti dudaklarında.

Mr. Hilbery görevini tamamlayınca, yine o hafif öne eğik durumuna döndü, saat zincirine iliştirilmiş küçük yeşil taşla oynamaya başladı. Derin, oval biçimli gözleri alevlere dikiliydi, ama yüzeydeki camsı parlaklığın arkasında, gözün kahverengisini hâlâ alışılmadık ölçüde canlı tutan gözlemci ve tuhaf bir

ruh derin düşüncelere dalmış gibiydi. Ama kuşkuculuğun ya da hemen elinin altındaki ödüllerle, sonuçlarla doyuma ulaşmayacak denli seçici beğeninin sonucu olan tembellik görünümü, ona neredeyse içi sıkkın anlatımı veriyordu. Bir süre böyle oturduktan sonra boşunalığını sergileyen bir noktaya varmış gibi göründü düşüncelerinde, bunun üzerine içini çekti, yanındaki masada duran kitaba uzandı.

Kapı açılır açılmaz kapadı kitabı, yanlarına yaklaşırken annenin, babanın gözleri Katharine'in üzerinde durdu. Bu görüntü sanki onlara daha önce olmayan bir itici güç vermişti hemen. Hafif gece elbisesi içinde yanlarına yaklaşırken, gözlerine aşırı genç göründü, kızın görünümü içlerine su serpti, dünya konusunda kendi bilgilerini biraz değerli kılan tek şey, onun gençliği, masumiyetiydi çünkü.

"Senin için tek özür, Katharine, yemeğin senden daha geç kalmış olması," dedi Mr. Hilbery, gözlüğünü bırakıp.

"Sonuç böylesine çekici olduğunda, geç kalmasının önemi yok," dedi Mrs. Hilbery, kızına gururla bakarak. "Yine de dışarıda böyle geç saatlere dek kalmandan *hoşlanmıyorum*, Katharine," diye sürdürdü sözlerini. "Umarım arabaya binmişsindir."

Tam o anda yemeğin hazır olduğu bildirildi, Mr. Hilbery resmi bir tavırla karısının koluna girip aşağı indirdi. Hepsi yemek için giyinmişlerdi, yemek masasının güzelliği de bu ilgiye değerdi. Masada örtü yoktu, parlak kahverengi tahtanın üstünde porselenler derin maviden düzenli halkalar oluşturuyordu. Ortada, bir çanak koyu sarı, açık sarı kasımpatı vardı ve bembeyaz bir tanesi öyle tazeydi ki, daracık yaprakları sımsıkı bir top olarak arkaya kıvrılmıştı. Onları çevreleyen duvarlarda Victoria döneminin üç ünlü yazarının kafası bu eğlenceyi gözden geçiriyor, altlarına yapıştırılmış kâğıt şeritler bu büyük adamların kendi el yazılarıyla, her zaman sevgileriyle ya da en içten duygularıyla ya da sonsuza dek orada olacaklarına tanıklık ediyordu. Sessizlik içinde ya da uşakların anlayamayacağı simgelerle anlatılan birkaç üstü kapalı değinmeyle yemeklerini yemekten mutlu olurdu baba kız. Oysa sessiz-

lik Mrs. Hilbery'nin içini karartıyordu, hizmetçilerin varlığına aldırmak şöyle dursun, çoğu zaman kendisi onlarla konuşurdu, belirttiği şeyleri onaylayıp onaylamadıkları konusunda da tümden bilinçsiz değildi hiçbir zaman. İlkin, odanın her zamankinden karanlık olduğuna tanıklık etmeye çağırdı onları ve bütün ışıkları yaktırdı.

"Böylesi daha neşeli," diye bağırdı. "Biliyor musun Katharine, şu gülünç kaz benimle çay içmeye geldi? Ah, nasıl aradım seni! Boyuna küçük şakalar yapmaya çalıştı durdu, ben onları beklerken öyle sinirlendim ki, biliyorsun, çayı döktüm – ve bu konuda da şaka yaptı!"

"Hangi gülünç kaz?" diye sordu Katharine babasına.

"Neyse ki benim kazlarımdan yalnızca bir tanesi şaka yapar – Augustus Pelham, elbette," dedi Mrs. Hilbery.

"Dışarıda olduğuma üzülmedim," dedi Katharine.

"Zavallı Augustus!" diye bağırdı Mrs. Hilbery. "Ama hepimiz ona çok acımasızca davranıyoruz. Bir düşün, nasıl adamıştır kendini şu usanç verici yaşlı annesine."

"Bunun tek nedeni kadının onun annesi olması. Onunla ilişkili herhangi biri yani–"

"Hayır, hayır, Katharine – bu çok kötü. Bu –söylemek istediğim sözcük hangisi, Trevor, uzun, Latince bir sözcük– senin ve Katharine'in bildiği türden bir sözcük–"

"Müstehzi," diye varsayımda bulundu Mr. Hilbery.

"Neyse o da olur. Kızları üniversiteye yollama yanlısı değilim, ama onlara böyle şeyleri öğretmeli. Bu küçük dokundurmaları sergileyip incelikle bir sonraki başlığa geçmek insana kendini çok seçkin hissettiriyor. Ama bilmiyorum bana ne oldu – gerçekten de Augutus'a sormak zorunda kaldım, Hamlet'in âşık olduğu hanımın adını, sen dışarıdaydın da ondan Katharine ve kimbilir benim için günlüğüne neler neler çiziktirmiştir."

"Keşke," diye söze başladı Katharine, büyük bir tez canlılıkla, ama kendini topladı. Annesi hep hızla düşünüp hissetmesi için uyarırdı, ama sonra babasının da orada olduğunu, dikkatle dinlediğini anımsadı.

"Dilediğin nedir?" diye sordu babası, kız duraksarken.

Babası onu hep böyle şaşırtır, ona söylemeye niyetli olmadığı şeyleri söyletirdi; sonra da Mrs. Hilbery kendi düşüncelerine dalarken ikisi tartıştılar.

"Keşke annem ünlü biri olmasaydı. Dışarıda birileriyle çay içiyordum, benimle şiir üzerine konuştular."

"Senin şiire yatkın olduğunu düşünmüşlerdir bence – değil misin?"

"Kim seninle şiir konuştu, Katharine?" diye sordu Mrs. Hilbery, ana babasına, oy hakkı derneğine gidişini açıklaması gerekti Katharine'in de.

"Russell Alanı'ndaki eski yapılardan birinin en üst katında yerleri var. Hiç böyle tuhaf görünümlü insanlara rastlamamıştım hayatımda. Sonra da adam benim ozanla ilişkim olduğunu bulguladı, benimle şiir konuştu. O ortamda Mary Datchet bile başka türlü görünüyor."

"Evet, işyeri ortamı insan ruhuna çok kötü gelir," dedi Mr. Hilbery.

"Annem orada otururken, eski günlerde, Russell Alanı'nda hiç işyeri bulunduğunu anımsamıyorum," diye düşüncelere daldı Mrs. Hilbery, "ve o soylu büyük odalardan birini, havasız küçük bir oy hakkı bürosuna döndürmeyi düşünemiyorum. Yine de yazmanlar şiir okuyorsa, onlarda hoş bir şeyler olmalı."

"Hayır, çünkü onlar bizim okuduğumuz gibi okumuyorlar," diye üsteledi Katharine.

"Ama yine de gün boyu o korkunç küçük formları doldurmak yerine, senin dedeni okuduklarını düşünmek çok hoş," diye diretti Mrs. Hilbery, ondaki işyeri yaşamı kavramı, altın liralarını cüzdanına indirirken, banka tezgâhının arkasında rastlantısal olarak gözüne çarpan görünümden kaynaklanıyor olsa da.

"Neyse, korktuğum gibi Katharine'in aklını çelemediler ya," dedi Mr. Hilbery.

"Ah, hayır," dedi Katharine büyük bir kararlılıkla, "hiçbir şey için onlarla çalışmam."

"Çok tuhaf," diye sürdürdü Mr. Hilbery, kızının görüşüne katılarak, "coşkulu yoldaşların görünümünün her zaman nasıl caydırıcı olduğu. İnsanın davasının yanlışlarını, karşıtlarından daha açıkça ortaya seriyorlar. Kişi kendi kendine çalışırken coşku dolu olabilir, ama kendisiyle aynı düşünceyi paylaşanlarla doğrudan ilişkiye girince bütün çekicilik uçup gidiyor. Ben hep bunu görmüşümdür," diye anlatmayı sürdürdü, elmasını soyarken, bir zamanlar, gençlik günlerinde politik bir toplantıda nasıl da konuşma yapmaya kalkıştığını, kendi yandaşlarının ülkülerinin coşkusuyla nasıl da alev alev tutuştuğunu orada; ama önderleri konuşurken yavaş yavaş karşıt düşünceye aklı çelinmişti, eğer ona düşünce denebilirse ve aptal yerine düşmemek için hastalık taklidi yapmak zorunda kalmıştı – onu halk toplantılarından soğutan bir deneyimdi bu.

Katharine dinledi, babası ve bir ölçüde de annesi duygularını tanımlarken genellikle olduğu gibi onları anladığı, onlara katıldığı duygusuna kapıldı, ama aynı zamanda da onların görmediği bir şeyi gördü, her zamanki gibi, onun hayallerine ulaşamadıklarında, hep biraz düş kırıklığına uğradı. Önünde tabaklar çabucak, sessizce birbirini izledi, masa tatlı için donatıldı, o bildik akış içinde sözcükler mırıldanırken onu güldürdükleri zaman gerçekten de çok hoşnut olan ana babasını dinleyerek daha çok yargıç gibi oturdu orada.

Gençlerle yaşlıların bir arada bulundukları bir evdeki gündelik yaşam, anlamları bulanık olsa da, belli zamanlarda sergilenen tuhaf küçük törenlerle, saygı gösterileriyle doludur ve uygulamalarına batıl bir çekicilik bile katan bir gizem üzerlerine yayılır. Mr. Hilbery'nin sağına, soluna yerleştirilen bir bardak porto şarabıyla, bir purodan oluşan her geceki tören de işte böyleydi, aynı anda Mrs. Hilbery'yle Katharine odadan çıktı. Birlikte yaşadıkları onca yıl boyunca Mr. Hilbery'nin purosunu, porto şarabını içişini görmemişlerdi, hani olur da bir rastlantı sonucu orada otururken onu şaşırtsalar, bunun çok yakışıksız kaçacağını hissederlerdi. Kadınların bir arada olduğu duygusu, sanki dinsel bir ayinle erkek cinsinin kadın cinsinden tecrit edildiği zamanlarda en güçle ortaya çıktığı için, cinsler ara-

sındaki bu kısa, ama açıkça belirlenmiş ayrılma dönemleri, yemekte söylenenler için sırdaş dipnotlar olarak kullanılırdı hep. Annesi koluna girmiş üst kattaki konuk odasına yürürken, ona egemen olan duygusal durumu ezbere biliyordu Katharine; ışıkları yaktığında, yeni süpürülmüş, günün son bölümü için düzenlenmiş, pamuklu perdelerin üstünde sallanan kırmızı papağanla, alevde ısınan koltuklarla konuk odasını gözden geçirirlerken duydukları hazzı önceden sezebiliyordu. Mrs. Hilbery, bir ayağını şömine parmaklığına dayayarak, etekleri hafifçe sıyrılmış ateşin başında durdu.

"Ah, Katharine," diye heyecanla konuştu, "nasıl da aklıma getirdin annemi, Russell Alanı'ndaki eski günleri! Şamdanları, piyanonun yeşil ipeğini görebiliyorum ve pencerenin önünde kaşmir atkısına bürünmüş oturan, sokaktaki küçük pejmürde çocuklar dinlemek için duruncaya dek, şarkılar söyleyen annemi. Kendisi köşede beklerken, bir demet menekşeyle içeri gönderdi babam beni. Bir yaz akşamı olmalıydı. Bu, işler sarpa sarmadan önceydi..."

Sık sık gelip şimdi dudaklarla gözlerin çevresinde derinleşen çizgilere yol açmış olması gereken bir pişmanlık anlatımı yerleşti yüzüne konuştukça. Ozanınki mutlu bir evlilik olmamıştı. Karısını terk etmişti, birkaç yıllık umursamaz bir varoluştan sonra, zamanından önce ölmüştü annesi. Bu felaket, eğitiminde büyük düzensizliklere yol açmıştı, aslında Mrs. Hilbery'nin eğitimden bütünüyle kurtulduğu bile söylenebilirdi. Ama şiirlerinin en güzellerini yazdığı dönemde babasının yoldaşı olmuştu. Tavernalarda, ayyaş ozanların dadandığı öteki yerlerde, babasının dizinde otururdu, insanların dediğine göre, babası bu sefahat âleminden kendisini onun hatırı için kurtarmış, esini onu terk etmiş, dünyanın tanıdığı kusursuz edebi kişilik olmuştu. Mrs. Hilbery yaşlandıkça geçmişi daha daha çok düşünüyor, bu eski günlerden kalma felaket, sanki ana babasının acılarının hayaletini huzura kavuşturmadıkça, kendisi yaşamın içinden geçip gidemeyecekmiş gibi, aklını yiyip bitiriyordu zaman zaman.

Katharine annesini huzura kavuşturmak istiyordu, ama ol-

guların kendileri böylesine efsanelere dayandıkça bunu doyurucu biçimde başarmak zordu. O soylu odalarıyla Russell Alanı'ndaki ev, örneğin, bahçedeki manolya ağacı, tatlı sesli piyano, koridorlarda ilerleyen ayak sesleri, öteki boyut ve duygusallık özellikleri – bunlar var olmuş muydu hiç? Yine de Mrs. Alardyce o devasa malikânede ne diye tek başına yaşasındı ki ve eğer tek başına yaşamadıysa kimle birlikte yaşamıştı? Kendi içinde bu acıklı öyküyü seviyordu Katharine, ayrıntılarını dinlemekten, onları içtenlikle tartışabilmekten mutluluk duyabilirdi. Ama bunu yapmak, giderek daha da olanaksızlaşıyordu, çünkü Mrs. Hilbery durup durup öyküye geri dönse de şu altmış yıldır çarpık çurpuk olan şeyleri sanki oraya buraya şöylece dokunarak düzeltebilirmiş gibi, hep o eğreti, kıpır kıpır değişen biçimde yapıyordu bunu. Aslında belki de gerçeğin ne olduğunu bilmiyordu artık.

"Onlar şimdi yaşasalardı," diye sonuca bağladı, "bence bütün bunlar olmazdı. İnsanlar artık acıklı öykülere, o zamanlardaki kadar düşkün değiller. Eğer babam dünyayı dolaşabilse ya da annem azıcık dinlenip iyileşebilseydi, her şey düzelirdi. Ama ben ne yapabilirdim? Sonra bir de fitne fücur kötü arkadaşları vardı, ikisinin de. Ah, Katharine, evlendiğin zaman mutlaka emin ol kocanı sevdiğine!"

Mrs. Hilbery'nin gözlerine yaşlar doldu.

Onu yatıştırırken Katharine kendi kendine düşündü, "İşte bu, Mary Datchet'la Mr. Denham'ın anlamadıkları şey. İşte bu benim hep içine düştüğüm durum. Onlar gibi yaşamak nasıl da yalınkat olmalı!" çünkü gece boyu kendi evini, ana babasını, oy hakkı bürosuyla ve oradaki insanlarla karşılaştırıp duruyordu.

"Ama Katharine," diye konuşmasını sürdürdü Mrs. Hilbery, yine ansızın değişen duygusal durumlarından biriyle, "Tanrı biliyor ya, senin evlendiğini görmeyi istemiyorum, eğer bugüne dek bir adam bir kadını sevdiyse, kesinlikle William seni seviyor. Hem de güzel, sesi kulağa zengin gelen bir ad – Katharine Rodney, ama ne yazık ki bu parası olduğu anlamına gelmiyor, çünkü yok."

Adının değiştirilmesi Katharine'i tedirgin etti, çok şiddetle duydu, kimseyle evlenmek istemediğini.

"Yalnızca tek bir kocayla evlenebilecek olman çok sıkıcı, kesinlikle," diye düşüncesini dile getirdi Mrs. Hilbery. "Her zaman keşke derim, seninle evlenmek isteyen herkesle evlenebilsen. Belki zamanla bu noktaya gelecekler, ama bu arada itiraf etmeliyim ki sevgili William–" Ama tam o anda Mr. Hilbery içeri girdi ve gecenin daha katı gerçekçi bölümü başladı. Annesi küçük yuvarlak bir kasnağın üstünde atkı işlerken, babası arada bir kadın erkek kahramanların yazgıları üzerine şakacı yorumlar yaparak pek de dikkatini vermeden gazete okurken, Katharine'in herhangi bir düzyazıdan yüksek sesle, gelişigüzel parçalar okumasını içeriyordu bu bölüm. Hilberyler, salı ve cuma günleri onlara kitap getiren bir kitaplığa aboneydi, yaşayan çok saygıdeğer yazarlara ana babasının ilgisini çekmek için elinden geleni yapıyordu Katharine; ama hafif, yaldız çelenkli ciltlerin görünümü, Mrs. Hilbery'yi tedirgin ediyordu, okuma sürerken acı bir şey tatmış gibi azıcık suratını buruşturuyordu; bu arada da Mr. Hilbery, tıpkı umut veren bir çocuğun maskaralıklarına karşı gösterilecek, tuhaf, ince bir alayla yaklaşıyordu çağdaş yazarlara. İşte bu gece, bu ustalardan birinden beş sayfa falan sonra, Mrs. Hilbery, onun anlatılamayacak ölçüde zeki, ucuz, iğrenç olduğunu söyleyerek karşı çıktı.

"Lütfen, Katharine, bize *gerçek* bir şeyler oku."

Katharine kitaplığa gidip, ana babasının üzerinde doğrudan yatıştırıcı etkisi yapan, gösterişli, ipek gibi sarı dana derisi ciltli bir kitap seçti. Ama akşam postasının gelişi, Henry Fielding'e ayrılan süreyi kesti, Katharine, tüm dikkatini mektuplarına vermesi gerektiğini gördü.

VIII. Bölüm

Mr. Hilbery yanlarından ayrılır ayrılmaz, yatması için annesinin gönlünü yaptıktan sonra mektuplarını yukarı, odasına çıkardı, çünkü annesiyle aynı odada kaldığı sürece, Mrs. Hilbery her an onlara göz atmak isteyebilirdi. Bir sürü sayfayı aleläcele taramak, rastlantısal bir çakışma sonucu, dikkatini aynı anda birçok değişik, kaygı verici şeye yöneltmesi gerekeceğini göstermişti Katharine'e. İlk olarak Rodney, bir soneyle süsleyerek, duygusal durumunu inceden inceye yazmış, koşullarını yeniden gözden geçirmelerini dileyip Katharine'i hiç istemediği ölçüde altüst etmişti. Sonra öykülerindeki gerçeği kestirebilmek için, yan yana koyup karşılaştırması gereken iki mektup vardı ve olguları bildiği zaman bile, onları ne yapacağına karar veremedi; son olarak da, Bungay'ın genç hanımlarına keman çalmayı öğretmek gibi sıkıcı bir işi yapmaya zorlayan parasal zorluklar içinde kendisini bulmuş bir kuzenden gelen bir sürü sayfayı uzun uzun düşünmesi gerekti.

Ama aynı öyküyü, her biri değişik biçimde anlatan iki mektup, akıl karışıklığının asıl kaynağıydı. Kendi ikinci kuşak kuzeninin, Cyril Alardyce'ın, son dört yıldır karısı olmayan, ona iki çocuk doğuran, bir tane daha doğurmak üzere olan bir kadınla yaşadığını kesinlikle saptayan mektup, onu gerçekten

şaşkınlıktan dondurmuştu. Böyle konularda işgüzar bir araştırmacı olan, onun mektubunu da incelediği Celia halası, yani Mrs. Milvain keşfetmişti işlerin bu durumunu. Dediğine göre, Cyril kadınla hemen evlendirilmeliydi; Cyril'se, doğru ya da yanlış, işlerine böylesine karışıldığı için öfkeliydi ve utanması için hiçbir nedeni bulunmadığında ısrar ediyordu. Utanması için neden var mıydı, diye merak etti Katharine; yine halasına döndü.

"Aklından çıkarma," diye yazıyordu, o ayrıntılı, etkileyici anlatımıyla, "o senin dedenin adını taşıyor, doğacak çocuk da taşıyacak. Onun beyefendi olduğunu, ki *öyle*, parası olduğunu, ki *öyle değil*, sanarak baştan çıkaran kadın, zavallı çocuktan daha suçlu."

Odasını arşınlamaya başlayarak, "Ralph bu işe ne diyecek?" diye düşündü Katharine. Ansızın perdeleri yana çekti, karanlıkla yüz yüze geldi döndüğünde, dışarı bakınca da yalnızca çınar ağacının dallarıyla bir başkasının penceresinin sarı ışıklarını seçebildi.

"Mary Datchet ve Ralph Denham ne derdi?" diye düşündü, sıcak bir gece olduğu için, yüzünde havayı duymak, gecenin hiçliğinde kendini yitirmek isteğiyle kaldırdığı camın önünde duraklayarak. Oysa havayla birlikte uzaklardaki kalabalık caddelerin ötelerden gelen homurtulu sesleri de doldu içeri. Ötelerdeki trafiğin kesintisiz, karmakarışık homurtusu, orada dururken, kendi yaşamının kalın dokusunu simgeliyor gibi göründü gözüne, çünkü yaşamı, öteki yaşamların ilerleyişiyle öylesine kuşatılmıştı ki, onun kendi gelişiminin sesi duyulmaz olmuştu. Ralph ve Mary gibi insanlar, diye düşündü, her şeyi istedikleri gibi biçimlendiriyorlardı, önlerinde çıplak bir boşluk vardı, onları kıskandıkça, kadınların erkeklerin tüm bu beş para etmez ilişkilerinin, bu erkeklerle kadınların yoğun kesişmelerinden, çapraşıklıklarından oluşma yaşamın hiç mi hiç var olmadığı, bomboş bir alan hayal etmeye başladı kafasının içinde. Şimdi bile tek başına geceleyin, Londra'nın biçimsiz kütlesine bakarken orada bir noktayla, burada bir başkasıyla bağlantısı olduğunu anımsamak zorunda kalıyordu. Tam bu anda, doğu-

sunda kalan bir yerlerde, ufacık bir ışık beneğinin içinde oturuyordu William Rodney, kafası kitabıyla değil, onunla uğraşıyordu. Şu koca dünyada keşke hiç kimse onu düşünmeseydi. Yine de, insan kardeşlerinden kurtulmanın hiç yolu yoktu, diye sonuca vardı, içini çekerek camı kapadı, bir kez daha mektuplarına döndü.

William'ın mektubunun, bugüne dek aldıkları içinde en özgünü olduğu kuşkusuzdu. Onsuz yaşayamayacağı sonucuna varmıştı, diye yazıyordu. Onu tanıdığına, ona mutluluk verebileceğine inanıyordu, onların evliliği, öteki evliliklere benzemeyecekti. Ne de üslubundaki hünere karşın sone tutkudan yoksundu, sayfaları yeniden okurken, Katharine kendilerini ele verdiklerini varsayarak, duygularının hangi yöne doğru akması gerektiğini görebildi. Ona karşı içinde biraz da mizah bulunan türden bir sevecenlik, onun kırılganlıklarına karşı coşkun bir özen besleyecekti, sonunda, her neyse diye, düşündü, annesiyle babasını aklına getirerek, aşk nedir ki?

Doğaldır ki, o yüzüyle, durumuyla, geçmişten getirdikleriyle, onunla evlenmek isteyen, aşk gösterileri yapan delikanlılarla deneyimleri olmuştu, ama belki de onların duygularına karşılık veremediği için, gözünde gereksiz bir tantana olarak kalmıştı aşk. Bu konuda kendi deneyimini edinemediği için, kafası yıllarca, bir aşk hayalini, aşkın ürünü olan evliliği, aşka esin kaynağı olan adamı süsleyip püslemekle uğraşmıştı bilinçsizce ve böylece yoluna çıkan örnekleri cüceleştirmişti doğal olarak. Kolaylıkla, mantığın düzeltmesi olmadan, resimler ve ön alandaki olgular üzerine, zengin, ama hayalet bir ışık saçan, şahane arka planlar yaratmıştı hayal gücü. Yaşam gücünün her damlasını içine çeken, her şeyin teslim edildiği, hiçbir şeyin geri istenemeyeceği, muhteşem felaket içinde hepsini darmadağın ortalığa savurarak, yankılanan gök gürültüleriyle kayaların yükseklerdeki çıkıntılarından dökülüp, gecenin mavi derinliklerine dalan sular gibi görkemliydi, hayalini kurduğu aşk. Erkek de deniz kıyısında koca bir atı süren, yüce gönüllü bir kahramandı. Birlikte ormanlarda at koşturdular, denizin hemen kenarında dörtnala gittiler. Oysa düşlerinden uyanınca, tümden aşksız

bir evlilik üzerinde düşünüp taşınabiliyordu, tıpkı insanın gerçek yaşamda yaptığı gibi, çünkü belki de böyle hayallere dalan kişiler, en tekdüze işleri yapanlardır.

Bu anda, boşunalıklarından sıkılıp matematiğine dönünceye dek, düşüncelerinin hafif kumaşını dokuyarak gecenin geç saatlerine dek oturmak geliyordu içinden; ama çok iyi bildiği gibi, yatmadan önce babasını görmesi gerekiyordu. Cyril Alardyce'ın durumu tartışılmalı, annesinin kuruntuları, ailenin hakları gözden geçirilmeliydi. Tüm bunların nereye varacağı konusunda kendisi de belirsizlikler içinde olduğundan, babasına danışması gerekiyordu. Mektuplarını eline alıp aşağı indi. Saat on biri geçiyordu, saatler saltanatlarını kurmuştu, holdeki dedesinin saati, sahanlıktaki küçük saatle boy ölçüşme içinde tik taklıyordu. Mr. Hilbery'nin çalışma odası evin en arka bölümünde, hemen hemen dışarıda, giriş katında, çok sessiz, neredeyse yeraltı bölgesiydi, gündüz vakti güneş, bir tepe penceresinden kitaplarının, şimdi yeşil okuma lambasıyla aydınlatılmış, üzerine beyaz kâğıtlar serili koca masasının üstüne cılız, soyut bir ışık saçardı. İşte Mr. Hilbery burada oturur, dergisinin düzeltmelerini yapar, Shelley'nin, "nın" yerine "ve" yazdığını ya da Byron'un geceyi geçirdiği hanın adının "Türk Şövalye" değil de, "At Kafası" olduğunu ya da Keats'in amcasının ilk adının Richard değil, John olduğunu kanıtlayan belgeleri bir araya toplardı, çünkü bu ozanlar konusunda İngiltere'deki herkesten daha çok önemsiz küçük ayrıntı bilirdi belki de ve Shelley üzerine, ozanın noktalama düzeneğini özenle inceleyen bir kitap hazırlıyordu. Bu araştırmalardaki mizahı görüyor, ama bu, onları en büyük titizlikle yürütmesine engel olmuyordu.

Derin bir koltukta arkasına yaslanmış, rahat rahat oturuyor, purosunu içiyor, acaba Coleridge gerçekten Dorothy Wordsworth'le evlenmek istedi mi, ya evlenseydi bunun sonuçları, özellikle onun için, genellikle de edebiyat için, neler olacaktı gibi bereketli bir sorun üzerinde derin derin düşünüyordu. Katharine içeri girdiğinde, onun niçin geldiğini bildiği geçti aklından, kızıyla konuşmaya başlamadan önce, kur-

şun kalemle not aldı. Bunu yaptıktan sonra, kızının okuduğunu gördü, bir an hiçbir şey söylemeden onu izledi. "Isabella ve Fesleğen Çanağı"nı okuyordu kızı, kafasının içi İtalya tepeleriyle, mavi gün ışığıyla, kırmızı, beyaz güllerden küçük rozetlerle bezeli hendeklerle doluydu. Babasının onu beklediğini hissederek içini çekti, kitabını kapatıp dedi ki:

"Celia Hala'dan mektup aldım, baba, Cyril hakkında... Doğru gibi görünüyor – onun evliliği. Ne yapmamız gerekiyor?"

"Anlaşıldığı kadarıyla Cyril çok aptalca davranıyor," dedi Mr. Hilbery, o hoş, sakınan sesiyle.

Babası parmak uçlarını öylesine sağduyulu biçimde birbirine bastırıp dengelerken düşüncelerinden öylesine çoğunu kendisine saklar görünürken Katharine onunla konuşmayı sürdürmekte zorlanıyordu.

"Bence, kendisini mahvetmiş neredeyse," diye devam etti. Başka bir şey demeden, Katharine'in mektuplarını elinden aldı, gözlüğünü taktı, baştan sona okudu.

Sonunda, "Hımmm!" dedi, mektupları geri verdi.

"Annem bu konuda hiçbir şey bilmiyor," diye belirtti Katharine. "Ona söyleyecek misin?"

"Annene söyleyeceğim. Ama ona, yapabileceğimiz hiç mi hiçbir şey olmadığını söyleyeceğim."

Biraz çekinerek "Ya evlilik?" diye sordu Katharine.

Mr. Hilbery hiç sesini çıkarmadı, gözlerini ateşe dikti.

Kızından çok kendi kendine konuşarak "Ne halt etmeye yaptı bunu?" diye sonunda tartıp biçti.

Katharine, halasının mektubunu yeniden okumaya başlamıştı, şimdi bir cümle alıntıladı. "İbsen ve Butler... Bana alıntılarla dolu bir mektup yollamış oğlan – saçma, yine de zekice saçmalık."

"Eee, genç kuşak yaşamını bu satırlarda sürdürmek istiyorsa, karışmak bize düşmez," diye düşüncesini belirtti babası.

"Ama onları evlendirmek de, belki bize düşmez mi?" diye sordu Katharine biraz bezginlikle.

Ansızın tedirgin olarak "Ne demeye bana başvuruyorlar ki?" diye söylendi babası.

"Yalnızca ailenin reisi olarak–"

"Ama ben ailenin reisi falan değilim. Ailenin reisi Alfred. Gidip Alfred'e anlatsınlar dertlerini," dedi Mr. Hilbery, yeniden koltuğuna gömülüp. Aileye değinerek hassas bir noktaya dokunduğunun farkındaydı yine de Katharine.

"Bence, belki de benim yapabileceğim en iyi şey, gidip onları görmek olur," diye düşüncesini açıkladı Katharine.

"Onların yakınlarında hiçbir yere gitmene izin veremem senin," diye yanıtladı Mr. Hilbery, alışılmadık bir kararlılık ve yetkeyle. "Aslında seni bu işe niye bulaştırdıklarını da anlamıyorum – seninle en küçük ilgisi olduğunu sanmıyorum."

"Ben Cyril'le hep dost olmuşumdur," diye düşüncesini belirtti Katharine.

"Ama o sana bu konuda bir şeyler söyledi mi hiç?" diye oldukça sertçe sordu Mr. Hilbery.

Katharine başını salladı. Gerçekten de Cyril'in ona içini açmamış olmasına çok içerlemişti –o da, Ralph Denham ya da Mary Datchet gibi, kendisinin, her ne nedenleyse, duygudaş olmadığını– hatta düşman olduğunu – mu sanıyordu?

"Annene gelince," dedi Mr. Hilbery, alevlerin rengini düşünüyor göründüğü bir duraklamadan sonra, "ona gerçekleri söylesen daha iyi. Herkes bu konuda konuşmaya başlamadan önce, doğruları bilmesi daha iyi olur, ama yine de Celia Hala niçin gelmesi gerektiğini düşünüyor, anladığıma emin değilim. Ne kadar az konuşulursa o kadar iyi."

Son derece bilgili, görgülü, yaşamda bir sürü deney edinmiş, altmış yaşındaki beyefendilerin, belki de söylemedikleri birçok şey düşündüklerini peşin peşin varsaydığı için, babasının davranışı karşısında elinde olmadan şaşkınlığa düştü Katharine odasına dönerken. Her şeyden nasıl da uzaktı babası! Kendi hayat görüşüyle uyum içinde olan bir saygınlık görünümüne bürünecek biçimde, nasıl da yüzeysellikle düzene sokuyordu bu olayları. Cyril'in neler hissettiğini hiç merak etmemişti, ne de durumun gizli yönleri, onda inceleme isteği uyandırmıştı. Epey ruhsuzca, Cyril'in aptalca davrandığını kavramış görünüyordu yalnızca, çünkü başkaları öyle davranmıyordu.

Yüzlerce kilometre uzaktaki küçük biçimlere teleskopla bakar gibiydi.

Mrs. Hilbery'ye olanları anlatma zorunda kalacağı konusundaki kendi bencil endişesi, ertesi sabah kahvaltıdan sonra, sorgulamak için babasının peşi sıra hole çıkmasına neden oldu.

"Anneme anlattın mı?" diye sordu. Babasına karşı takındığı tavır neredeyse sertti, gözlerinin karasında, düşüncenin sonsuz derinliklerini barındırıyor gibiydi.

Mr. Hilbery içini çekti.

"Sevgili çocuğum, aklımdan çıktı gitti." Hızlı hareketlerle ipek şapkasını düzeltti, acelesi varmış havası veriyordu kendine. "İşyerimden bir not yollarım... Bu sabah geç kaldım, göz atmam gereken bir sürü prova var."

"Böyle olmaz," dedi Katharine kararlılıkla. "Ona söylemek zorundayız – sen ya da ben söylemeliyiz. İlk baştan söylemiş olmamız gerekiyordu."

Şimdi Mr. Hilbery şapkasını başına yerleştirmişti, eli kapı tokmağındaydı. Yapması gereken görevi savsaklayabilmesi için babası ondan kalkan olmasını istediği zamanlar, Katharine'in çocukluğundan çok iyi bildiği bir anlatım yerleşti babasının gözlerine; içlerinde kötülük, mizah ve sorumsuzluk birbirine karışmıştı. Başını anlamlıca ileri geri salladı, tez canlı bir davranışla kapıyı açtı, yaşından beklenmeyecek bir çeviklikle dışarı çıktı. Bir kez kızına el salladı, gitmişti bile. Tek başına kalınca Katharine, her zamanki gibi, ev içini ilgilendiren pazarlıkta, babasının kendisini dolandırdığını, aslında onun yapması gereken tatsız işi kendi omuzlarına yıktığını anlayınca, ister istemez güldü.

IX. Bölüm

En az babası kadar ve hemen hemen aynı nedenlerle Katharine de hoşlanmıyordu Cyril'in densizliğini annesine anlatmaktan. Tıpkı insanların, sahnede silah patlayacağı bildirilince korkması gibi, bu durumda söylenmesi gerekenler yüzünden, ikisi de tedirginlik içinde sinmişlerdi. Dahası, Katharine, Cyril'in densizliği konusunda ne düşüneceğine karar da veremiyordu. Her zamanki gibi annesinin, babasının göremedikleri bir şeyi görüyordu, bu bir şeyin ondaki etkisi, Cyril'in davranışının, hiçbir niteliği olmaksızın, kafasının içinde asılı kalmasıydı. Onlar bunu, iyi ya da kötü diye düşüneceklerdi; onun içinse yalnızca olmuş bir şeydi.

Katharine çalışma odasına geldiğinde, Mrs. Hilbery kalemini mürekkebe batırmıştı bile.

"Katharine," dedi, kalemini havaya kaldırarak "deden üzerine çok tuhaf, çok alışılmadık bir şey ortaya çıkardım daha yeni. Onun öldüğü zamanki yaşından üç yıl altı ay daha yaşlıyım ben şimdi. Şimdi onun annesi olamasam da pekâlâ ablası olabilirdim, bu da bana pek hoş bir hayal gibi geliyor. Bu sabah taze bir başlangıç yapıp bir sürü yol alacağım."

Neyse tümcesine başladı, Katharine de kendi masasına oturdu, üzerinde çalıştığı eski mektup destesini açtı, dalgınlıkla

düzeltti, solmuş yazıları çözmeye başladı. Bir an sonra başını kaldırıp duygusal durumunu anlamak için karşısındaki annesine baktı. Huzur ve mutluluk, yüzündeki bütün kasları gevşetmişti; dudakları hafifçe aralanmıştı, tıpkı çevresini tuğlalarla kuşatan, her bir tuğla yerine kondukça esrikliği çoğalan çocuğunkiler gibi denetim altında tutulan, düzenli solukları içine çekiyordu. İşte böyle, Mrs. Hilbery de, kaleminin her darbesiyle çevresinde, geçmişin ağaçlarını, gökyüzlerini yükseltiyor, ölülerin seslerini geri çağırıyordu. Oda sessiz olduğu, şimdiki anın seslerince tedirgin edilmediği için, Katharine, ortada geçmiş zamanların derin havuzunun durduğunu, annesiyle kendisinin altmış sene öncesinin ışığı içinde yıkandıklarını hayal edebiliyordu. Geçmişin bağışladığı zengin armağanlar bolluğuyla karşılaştırılabilecek ne verebilirdi şimdiki zaman, diye merak etti? İşte önlerinde duruyordu, üretim süreci içindeki bir salı sabahı; her saniye, şöminenin üstündeki saatçe taptaze üretiliyordu. Kulaklarını dört açtı, yalnızca uzaklarda korna çalan bir arabayı, yaklaşan, sonra yine ölüp giden tekerleklerin telaşını, evin arkalarındaki yoksul sokaklarda eski demirler, sebzeler satan adamların bağrışmalarını duyabildi. Odalar elbette, kendi önerilerini, izlenimlerini biriktiriyor ve insanın belli bir uğraşı sürdürdüğü herhangi bir oda, onun içinde yaşanmış duygusal durumların, düşüncelerin, duruşların anılarını yayıyor; böylece de, orada değişik bir işe kalkışmak neredeyse olanaksız oluyor.

Annesinin odasına her girişte, doğumları yıllar öncesine, onun çocukluğuna dayanan, içlerinde tatlı, ağırbaşlı bir şeyler bulunan, dedesinin ölüsünün yattığı manastırın mağaramsı kasvetinden, çınlayan yankılarından oluşma ilk anılarıyla bağlantılı olan tüm bu değişik etkilerden bilinçsizce hüzünleniyordu Katharine. Bütün kitaplar, resimler, hatta masalarla, koltuklar bile onundu ya da onunla ilgiliydi; hatta şöminenin üstündeki porselen köpekler, koyunlarıyla küçük çobanlar bile, sık sık annesinden duyduğu gibi, onun tarafından, Kensington High Caddesi'nde bir tabla oyuncakla duran adamdan tanesi bir peniye alınmıştı. Sıklıkla bu odada neredeyse gözleri-

nin, dudaklarının çevresindeki kasları görebilecek kadar aklı bu yok olup gitmiş biçimlere takılı oturmuş, her birine, kendi vurgulama oyunlarıyla seslerini, paltolarını, boyunbağlarını vermişti. Sık sık kendini onların arasında kıpırdanıyor gibi görünmüştü, yaşayanlar arasında görünmez bir hayaletti sanki, onlara arkadaşlarından daha yakındı, çünkü onların sırlarını biliyor, onların yazgıları üzerine önceden kutsal bir bilgi sahibi bulunuyordu. Öylesine mutsuz olmuşlardı ki onlar, öylesine sersemdiler, öylesine huysuz, onun gözünde. Onlara ne yapmaları, ne yapmamaları gerektiğini söyleyebilirdi. Ona hiç aldırış edemeyecek olmaları, kendi modası geçmiş tarzlarında acı çekmeye mahkûm olmaları, çok hüzünlü bir gerçekti. Davranışları tuhaf biçimde akıldışıydı; gelenekleri canavarca saçmaydı; ama yine de onlar üzerine derin düşüncelere daldıkça, kendini onlara öylesine bağlı duyuyordu ki, onları yargılamaya çabalamanın hiç yararı yoktu. Kendine ait geleceği olan, onlardan ayrı bir yaratık olduğu bilincini yitirmişti neredeyse. Bugünkü gibi birazcık bunalımlı bir sabahta, onların mektuplarının sergilediği sersemliği açıklayan bazı ipuçları bulmaya çalışırdı; bütün bunları onların gözünde değer kılan bir neden; düzenli olarak göz önünde bulundurdukları bir amaç – oysa araya başka bir şey girdi.

Mrs. Hilbery masasından kalkmış, ırmakta yüzen mavna dizilerine bakarak camın önünde duruyordu.

Onu izledi Katharine. Ansızın Mrs. Hilbery dönüp bağırdı:

"Gerçekten inanıyorum büyülenmiş olduğuma! Yalnızca üç cümle istiyorum, görüyorsun, dobra dobra, sıradan bir şey, ama bulamıyorum."

Toz bezini kapıp odayı arşınlamaya başladı; oysa kitap sırtlarını parlatarak rahatlayamayacak kadar huzursuzdu.

"Ayrıca da," dedi, yazdığı kâğıdı Katharine'e verip, "bunun işe yarayacağını sanmıyorum. Deden Hebridelere gitmiş miydi hiç?" Tuhaf biçimde yalvaran gözlerle baktı kızına. "Kafam Hebridelerle uğraşıp duruyordu, onlar üzerine küçük bir tanımlama yazmadan edemedim. Belki bir bölümün başlangıcında işe yarar. Bölümler, genellikle, devamlarından daha değ-

şik başlar, biliyorsun." Annesinin yazdıklarını okudu Katharine. Sanki çocuğun ödevini eleştiren öğretmendi. Yüzü, onu tedirginlikle izleyen Mrs. Hilbery'ye umutlanması için hiç ipucu vermiyordu.

"Çok güzel olmuş," diye açıkladı, "ama görüyorsun, anne, bir noktadan ötekine yol almalıyız–"

"Ah, biliyorum," diye coşkuyla konuştu Mrs. Hilbery. "İşte benim yapamadığım şey de bu. Bir şeyler kafama üşüşüp duruyor. Her şeyi bilmediğimden, her şeyi hissetmediğimden de değil (onu ben tanımıyorsam, kim tanıyor?) ama yazamıyorum, görüyorsun. Bir tür kör nokta var," dedi, alnına dokunarak, "şurada. Ve uykumun kaçtığı gecelerde bu işi bitiremeden öleceğimi düşlüyorum."

Sevinçten, kendi ölümünü hayal etmenin uyandırdığı bunalımın derinliklerine geçmişti. Bunalım kendini Katharine'e açıyordu. Gün boyu kâğıtlarla oynayan nasıl da aciz insanlardı! Ve saat on biri vuruyordu, hiçbir şey yapılmamıştı! Şimdi masasında koca pirinç kaplı kutuyu altüst etmiş, aranan annesini izliyordu, ama onun yardımına gitmedi. Elbette, diye aklından geçirdi Katharine, annesi şimdi bir kâğıdı kaybetmişti, sabahın geri kalanını onu arayarak ziyan edeceklerdi. Tedirginlikle gözlerini indirdi, gümüşsü martılar, saydam ırmakların yıkadığı küçük pembe çiçeklerin kökleri, sümbüllerin mavi buğuları üzerine annesinin yazdığı ezgili cümleleri yeniden okudu, ta onun sessizliği irkiltici gelene dek. Gözlerini kaldırdı. İçinde eski resimler duran çantayı masasının üstüne boca etmiş, teker teker bakıyordu Mrs. Hilbery.

"Eminim, Katharine," dedi, "o günlerde erkekler, şimdikilerden çok daha yakışıklılarmış, o iğrenç yanak sakallarına karşın. Şu beyaz yeleğiyle yaşlı John Graham'a bak – Harley Amca'ya bak. Şu da uşak Peter, galiba. John Amca Hindistan'dan gelirken getirmişti."

Annesine baktı Katharine ama ne kıpırdadı ne de yanıtladı. İlişkilerinin sessizliğe sürüklediği, böylece de iki kat güçlendirip eleştirel yaptığı bir öfkeye kapılmıştı ansızın. Annesinin, hiç söze dökmeden, ondan zamanını ve duygudaşlığını istemesin-

deki bütün haksızlığı hissetti; Mrs. Hilbery aldığı her şeyi, diye düşündü Katharine acı acı, ziyan ediyordu. Sonra ansızın bir çakımla, hâlâ ona Cyril'in densizliğini anlatması gerektiğini anımsadı. Öfkesi hemen o anda dağıldı, kendini toplayıp ötekilerin çok üstüne yükseltmiş bir dalga gibi kırıldı; sular yeniden denize dönmüştü ve Katharine bir kez daha dinginlikle, endişeyle dolu, yalnızca annesinin acıya karşı korunması gerektiği tedirginliği içinde duydu kendini. İçgüdüsel olarak odayı geçti, annesinin koltuğunun koluna oturdu. Mrs. Hilbery başını kızının bedenine yasladı.

"Daha soylu ne var," diye düşüncelere daldı, resimleri çevirerek "acıyla ya da zorlukla karşılaştıklarında, herkesin koştuğu bir kadın olmaktan? Senin kuşağının genç kadınları bunu nasıl aştı, Katharine? Şimdi görebiliyorum onları, Melbury Evi'nin çimenlerini etekleriyle süpürerek yürürlerken, volanları, farbalaları içinde, öylesine dingin, gösterişli, görkemli (peşlerinde izleyen maymunla, küçük kara cüceyle) sanki şu yeryüzünde güzel ve incelikli olmaktan başka hiçbir şeyin önemi yokmuş gibi. Ama bazen düşünüyorum da bizden çok daha fazla şey yaptılar. Onlar bir şey *oldular*, bu bir şey yapmaktan daha iyidir. Benim gözüme tıpkı gemiler gibi görünüyorlar, kendi sularında süzülen görkemli gemiler gibi, itişip kakışmadan, bizim gibi ufak tefek şeylere canını sıkmadan, kendi yolunda giden, beyaz yelkenli gemiler gibi."

Katharine bu söylevi kesmeye çalıştı, ama fırsat bulamadı, içinde eski resimlerin saklandığı albümün sayfalarını çevirmekten kaçamadı. Yaşayan yüzlerin curcunasından sonra, bu erkeklerle, kadınların yüzleri görkemle parıldıyordu, krallıklarını, adaleti gözeterek yönetmiş de büyük bir sevgiyi hak etmiş gibi müthiş bir seçkinliğe, dinginliğe bürünmüştü sanki, annesinin de dediği gibi. Kimileri neredeyse inanılmaz ölçüde güzel, kimileri insanı etkileyen biçimde çirkindi, ama hiçbiri sıradan, canı sıkkın ya da anlamsız değildi. Tel çemberli eteklerin o müthiş sert kıvrımları kadınlara yakışıyordu; beylerin pelerinlerinin, şapkalarının kişilikleri var gibiydi. Bir kez daha Katharine dört bir yanında o berrak havayı hissetti, denizin kıyı-

yı heybetle dövüşünü duyacak kadar uzaklardaymış duygusuna kapıldı. Ama biliyordu, bu geçmişi şimdiki zamanla birleştirmek zorundaydı.

Mrs. Hilbery bir öyküden ötekine atlayıp duruyordu.

"Şu, Janie Mannering," dedi, saten kaftanı dizi dizi incilerle bezeli gibi duran, görkemli, beyaz saçlı bir hanımı göstererek. "Anlatmış olmalıyım sana, İmparatoriçe akşam yemeği için ona gitttiğinde, nasıl aşçısını sarhoş olmuş durumda, mutfak masasının altında bulduğunu, kadife giysisinin kollarını nasıl sıvayıp (çünkü o da hep İmparatoriçe gibi giyinirdi) bütün yemekleri pişirdiğini, sanki bütün gün gül bahçelerinde uyumuş gibi terütaze konuk salonunda belirdiğini. Elleriyle yapamayacağı şey yoktu –onların hepsinin de– kulübe de yaparlardı, iç etekler de işlerlerdi."

Sayfaları çevirip, "Bu Queenie Colquhoun," diye devam etti, "tabutunu, yanında Jamaika'ya götürdü, çok hoş atkılarla, şapkalarla doldurup, çünkü Jamaika'da tabut bulmak mümkün değildir ve orada ölmekten, beyaz karıncaların midesine inmekten ödü patlıyordu (öldü de zaten). Ve işte Sabine, içlerinde en tatlıları, ah! o odaya girdiğinde, bir yıldız doğmuş gibi olurdu. Şu da Miriam, arabacısının pelerinine bürünmüş, bütün o küçük pelerinlerin altına koca koca uzun konçlu çizmeler giyerdi. Siz gençler geleneklere karşı çıktığınızı söyleyebilirsiniz, ama onunla karşılaştırıldığınızda siz bir hiçsiniz."

Sayfayı çevirerek resimcinin, kafasını bir imparatorluk tacıyla süslediği, çok erkeksi, güzel bir kadının resmine geldiler.

"Ah, seni alçak!" diye bağırdı Mrs. Hilbery, "zamanında nasıl alçak bir yaşlı zorbaydın sen! Hepimiz nasıl da senin önünde başımızı eğerdik! 'Maggie,' derdi, 'ben olmasam, şimdi kimbilir sen nerelerde olurdun?' Ve doğruydu bu; onları bir araya o getirdi, biliyorsun. Babama dedi ki, 'Evlen onunla,' babam dediğini yaptı; zavallı küçük Clara'ya da dedi ki, 'Diz çök önünde, tapın ona,' kız dediğini yaptı; ama yeniden ayağa kalktı elbette. Başka ne bekleyebilirdi ki insan? Yalnızca bir çocuktu o –on sekiz yaşında– korkudan neredeyse ölmüş. Oysa bu yaşlı zorba asla pişmanlık duymadı. Onlara mükemmel

bir üç ay verdiğini söyleyip dururdu, hiç kimse de daha fazlasını hak etmiyordu; ve kimi zaman düşünüyorum Katharine, doğru bu, biliyorsun. Bu çoğumuzun elde ettiğinden daha fazla, biz yalnızca 'miş gibi' yapıyoruz, bu, ikisinin hiçbir zaman yapamayacakları bir şeydi. Aklıma geliyor da," diye düşüncelere daldı Mrs. Hilbery, "o zamanlar erkeklerle kadınlar arasında bir tür içtenlik vardı, bütün sözünü sakınmazlığınıza karşın sizde bu yok."

Katharine yine araya girmeye çalıştı. Oysa Mrs. Hilbery anılarından ivme kazanıyordu, şimdi coşkuya kapılmıştı.

"Yüreklerinin derinliklerinde dost kalmış olmalılar," diye bıraktığı yere döndü, "çünkü kız onun şarkılarını söylerdi. Dur bakayım, nasıldı?" Çok tatlı bir sesi olan Mrs. Hilbery, Victoria dönemi ilk bestecilerinden birinin anlamsızca neşeli, duygusal bestesini yaptığı, babasının ünlü bir lirik şiirini gelişigüzel söylemeye başladı.

"Onların hayat dolu oluşu bu!" diye sonuca bağladı, yumruğunu masaya indirerek. "İşte bizde bulunmayan da bu! Biz erdemliyiz, biz dürüstüz, toplantılara gidiyoruz, yoksullara ücretlerini ödüyoruz, ama onların yaşadığı gibi yaşamıyoruz. Sık sık, haftanın üç gecesi babamın yatağa girmediği olurdu, ama sabahları hep resim gibi pırıl pırıldı. Şimdi duyabiliyorum onu, şarkılarla merdivenleri çıkıp çocuk odasına gelirken kılıcının ucundaki kahvaltılık ekmek somununu fırlatıp atarken sonra günlük hazların peşinde çıkardık dışarı – Richmond'a, Hampton Court'a, Surrey tepelerine. Biz niye gitmiyoruz, Katharine? Çok güzel bir gün olacak."

O anda, tam da Mrs. Hilbery camdan bakıp hava durumunu incelerken birisi kapıyı tıklattı. Narin, yaşlıca bir hanım içeri girdi, Katharine tarafından çok belirgin bir dehşetle, "Celia Hala!" diye selamlandı. Dehşete kapılmıştı çünkü Celia Hala'nın niçin geldiğini kestirebiliyordu. Mutlaka Cyril'le, karısı olmayan kadının durumunu tartışmak için gelmişti ve kendi ertelemeleri yüzünden, Mrs. Hilbery buna hazırlıklı değildi. Ondan daha az hazırlıklı olan kim vardı? İşte, tutmuş üçünün birlikte gezintiye çıkıp Blackfriars'a gitmelerini, Shakespeare tiyatrosu

çevresini gözden geçirmelerini öneriyordu, çünkü hava kırlara açılamayacakları kadar kararsızdı.

Yıllardır, gelinlerinin bu tür garipliklerini donuk bir ağırbaşlılıkla karşıladığını gösteren sabırlı bir gülümsemeyle dinledi Mrs. Milvain bu öneriyi. Sanki böyle yapınca, konuya daha iyi hâkim olacakmış gibi, bir bacağını şöminenin korkuluğuna kaldırmış durarak, biraz uzakta yerini aldı Katharine. Oysa halasının varlığına karşın, Cyril ve onun ahlak ölçülerine ilişkin bütün sorun, nasıl da gerçekdışı görünüyordu! Şimdi zorluk, haberi Mrs. Hilbery'ye yumuşakça vermek değil de onun bunu anlamasını sağlamaktı sanki. İnsan nasıl onun aklına kement atabilir de onu bu dakikaya, bu önemsiz noktaya bağlayabilirdi? Gerçekçi bir tümce en iyisi gibi göründü.

"Galiba Cyril hakkında konuşmak için gelmiş Celia Hala, anne," dedi oldukça kabalıkla. "Cyril'in evlendiğini öğrenmiş. Karısı ve çocukları var."

"Hayır, evli *değil*," diye araya girdi Mrs. Milvain, alçak sesle, Mrs. Hilbery'yle doğrudan kendisi konuşarak. "İki çocuğu var, birisi de yolda."

Şaşkınlık içinde bir birine, bir ötekine baktı Mrs. Hilbery.

"Sana söylemeden önce kanıtlanıncaya dek beklemenin daha iyi olacağını düşündük," diye ekledi Katharine.

"Ama Cyril'e, daha yalnızca iki hafta önce, Ulusal Galeri'de rastladım!" diye bağırdı Mrs. Hilbery. "Söylediklerinizin tek sözcüğüne inanmıyorum," dudaklarında Mrs. Milvain'e bir gülümsemeyle başını arkaya attı, sanki onun yanlışını, kocası Ticaret Odası'nda çok sıradan bir işte çalışan, çocuksuz bir kadın olduğu için, çok doğal olan bu yanlışı anlıyormuş gibi.

"Ben de inanmak *istemedim*, Maggie," dedi Mrs. Milvain. "Uzun süre *inanamadım*. Ama şimdi gözlerimle görmüş bulunuyorum, inanmak *zorundayım*."

"Katharine," diye üsteledi Mrs. Hilbery, "babanın haberi var mı bundan?"

Katharine başıyla onayladı.

"Cyril evlendi!" diye yineledi Mrs. Hilbery. "Ve bize tek sözcük bile etmeden, ta çocukluğundan beri bizim evimize girip

çıkmasına karşın – soylu William'ın oğlu! Kulaklarıma inanamıyorum!"

Kanıtlama zorunluluğunun kendi omuzlarına yüklendiğini hissederek Mrs. Milvain öyküsünü anlatmaya girişti. Yaşlıydı, kırılgandı, ama çocuksuz oluşu bu acılı görevleri hep onun üstlenmesine, aileye saygı göstermesine, onu derli toplu tutmaya çalışmasına neden oluyordu, şimdi de yaşamının temel amacı durumuna gelmişti. Alçak, kesik kesik, biraz da kırık dökük bir sesle anlattı öyküsünü.

"Bir süredir onun mutlu olmadığından kuşkulanıyordum. Yüzünde yeni çizgiler belirmişti. Böylece, yoksul delikanlıların gittiği üniversitede görevli olduğunu bildiğim sırada, evine gittim. Orada ders veriyor – Roma hukuku, biliyorsun ya da Yunanca olabilir. Ev sahibi, Mr. Alardyce'ın şimdi artık orada, yalnızca on beş günde bir gece falan kaldığını söyledi. Çok hasta göründüğünü anlattı. Onu genç biriyle birlikte görmüştü. Hemen bir şeylerden kuşkulandım. Odasına çıktım, şöminenin üzerinde bir zarf, Kennington Yolu, Seton Caddesi'nde bir adresten yazılmış mektup vardı."

Mrs. Hilbery biraz tedirginlikle kıpırdandı, sözünü kesmek ister gibi, şarkısından bölümler mırıldanmaya başladı.

"Seton Caddesi'ne gittim," diye sözlerini sürdürdü Celia Hala, epey kararlılıkla. "Çok düşkün bir yer, camlarında kanaryalar olan kiralık evlerle dolu daha çok. Yedi numara da tıpkı ötekiler gibiydi. Zile bastım, kapıyı yumrukladım; gelen giden olmadı. Çevresinde dolaştım. İçeride birisini gördüğüme eminim –çocukları– bir beşiği. Ama hiç yanıt yoktu – hiç yanıt yoktu." İçini çekti, biraz perdelenmiş mavi gözlerinde camsı bir anlatımla dümdüz önüne baktı.

"Sokakta durdum," diye anlattıklarına geri döndü, "belki birinin görüntüsünü yakalayabilirim diye. Çok uzun süre geçmiş gibi geldi. Köşedeki meyhanede şarkı söyleyen kaba saba adamlar vardı. Sonunda kapı açıldı, birisi –kadının kendisi olmalı– dosdoğru önümden geçti. Aramızda yalnızca posta kutusu vardı."

"Peki neye benziyordu?" diye sordu Mrs. Hilbery.

"Zavallı oğlanın nasıl baştan çıkarıldığını hemen görebilirdi insan," sözcükleri, tanımlama olarak Mrs. Milvain'in gönül indirip söylediği tek şey oldu.

"Zavallı şey!" diye bağırdı Mrs. Hilbery.

Cyril'i belli belirsiz vurgulayarak "Zavallı *Cyril*!" dedi Mrs. Milvain.

"Ama geçimlerini sağlayacak hiçbir şeyleri yok," diye sözlerini sürdürdü Mrs. Hilbery. "Bir erkek gibi bize gelseydi," diye devam etti "ve deseydi ki, 'bir salaklık yaptım,' ona acıyabilirdik; ona yardım etmeye çalışabilirdik. Neyse, bundan daha utanç verici bir şey olamaz – oysa o, bütün bu yıllar boyunca ortalıkta dolaşıyor, rol yapıyor, kendisinin bekâr olduğuna inanmamızı sağlıyordu. Bir de şu zavallı tek başına bırakılmış küçük karısı–"

"Onun karısı *değil*," diye sözünü kesti Celia Hala.

"Bu kadar iğrenç bir şey duymamıştım hiç!" diye sonuca vardı Mrs. Hilbery, yumruğunu koltuğunun koluna indirerek. Belki de günahın kendisinden çok, bu günahın gizli tutulmasından incinmesine karşın, gerçekleri kavradıkça, içini tümden iğrenme kapladı. Çok tatlı bir biçimde kışkırtılmış, öfkeye kapılmış görünüyordu; Katharine annesinin içinde, çok büyük bir yardıma koşma ve gurur duygusunun uyandığını hissetti. Öfkesinin gerçek olduğu, kafasının, herkesin isteyebileceği ölçüde, mükemmelce bu olgulara odaklandığı besbelliydi – marazi bir hazla, bu tatsız gölgelerin içinde ürkek ürkek dört dönüyor gibi görünen Celia Hala'nın kafasından çok daha fazla odaklandığı. O ve annesi, birlikte duruma el koyacaklar, Cyril'i görmeye gidecekler, her şeyi baştan sona gözden geçireceklerdi.

"Önce Cyril'in bakış açısını iyice kavramalıyız," dedi, sanki yaşıtıymış gibi doğrudan annesiyle konuşarak ama daha sözcükler dudaklarından tam dökülmeden, dışarıda bir karışıklık daha oldu, Kuzen Caroline yani Mrs Hilbery'nin evde kalmış kız kuzeni odaya girdi. Onun bir Alardyce olarak doğmuş olmasına, Celia Hala'nın da Hilberylerden gelmesine karşın, aile içi karmaşıklıklardan ötürü, ikisi, aynı zamanda hem birin-

ci hem de ikinci kuşaktan kuzen, böylece de sanık Cyril'in teyzesi ve kuzeni oluyorlar, bu yüzden de bu densizlik, en az Celia Hala kadar, Kuzen Caroline'in de sorunu durumuna geliyordu. Kuzen Caroline'in çok görkemli uzun boyu, testekerlek iri gövdesi vardı, ama çam yarması gibi oluşuna, takıp takıştırdığı süsleri püslerine karşın, anlatımında, korunaksız, tehlikelere açık bir şeyler göze çarpıyordu, sanki uzun yazlar boyu ince kızıl teni, karga burnu, ibikli papağanı andıran kat kat çenesi, kavurucu havaya karşı çıplak durmuş gibiydi; aslında da bekâr bir kadındı; ama dillerde dolaştığı gibi "kendi hayatını kurmuştu", bu yüzden saygıyla anılıyordu.

"Şu tatsız terslik başıma geldi," diye söze başladı, her zamanki gibi soluk soluğa. "Eğer tam ben vardığımda tren istasyondan ayrılmış olmasaydı, sizlere daha önce katılabilirdim. Hiç kuşkusuz Celia size anlatmıştır. Benim düşüncemi paylaşacaksın, Maggie. Hemen onunla evlendirilmesi gerek – çocukların hatırı için–"

Bir kez daha şaşkınlığa düşerek "Ama onunla evlenmeye yanaşmıyor mu?" diye sordu Mrs. Hilbery.

"Baştan sona alıntılarla dolu, saçmasapan, ahlaksız bir mektup yazmış," diye puflad Kuzen Caroline. "Pek hoş bir marifet yaptığını, bizimse yalnızca budalalıklarını gördüğümüzü sanıyor... Kızın da en az onun kadar aşktan gözü kararmış – bu yüzden suçluyorum Cyril'i."

"Kız onun aklını başından almış," diye araya girdi Celia Hala, kurbanlarının çevresinde, sımsıkı, beyaz bir ağ dokuyan ipliklerin hayalini taşıyormuş gibi görünen, çok tuhaf, yumuşak vurgulamayla.

"Şimdi artık durumun doğrularını, yanlışlarını irdelemek için çok geç, Celia," dedi Kuzen Caroline biraz terslenerek çünkü kendisinin, ailedeki tek becerikli kişi olduğuna inanıyor, mutfak saatinin geri kalması yüzünden, Mrs. Milvain'in yarım yamalak gerçeklerden oluşma bilgileriyle, zavallı sevgili Maggie'nin kafasını karıştırmasına sinirleniyordu. "Uygunsuzluk yapılmış durumda, hem de pek çirkin bir uygunsuzluk. Üçüncü çocuğun da evlilik dışı doğmasına göz mü yumacağız? (Böy-

le şeyleri senin önünde söylemek zorunda kaldığım için özür dilerim, Katharine.) O senin adını taşıyacak, Maggie – senin babanın adını, aklından çıkarma."

"Ama umalım da kız olsun," dedi Mrs. Hilbery.

Çene çalan sesler havada dalgalanıp dururken sürekli annesine bakmakta olan Katharine, ondaki dobra dobra öfke anlatımının daha şimdiden yok olduğunu fark etti; şaşkınlık vericiyse de, yadsınamaz biçimde gerçekleşen her şeyin, en hayırlısı olduğunu, herkese uygun düşecek biçimde gösterecek bir kaçış yöntemi ya da parlak bir nokta ya da ansızın bir aydınlanma araştırıp duruyordu besbelli kafasının içinde.

"İğrenç – çok iğrenç!" diye yineledi, ama sesinde, çok fazla emin olmadığı tınısı vardı; ardından da, önceleri eğreti olsa da, az sonra, neredeyse kendine güvenli bir gülümsemeyle yüzü aydınlandı. "Bu günlerde, insanlar artık böyle şeylere eskisi gibi kötü gözle bakmıyorlar," diye söze başladı. "Başlangıçta, bu durum zaman zaman onları korkunç derecede tedirgin etse bile, eğer yürekli, zeki çocuklarsa, ki elbette öyle olacaklar, sanırım sonunda bu, onları çok olağanüstü kişiler yapacak. Her büyük adamın damarlarında Yahudi kanı taşıdığını söylerdi Robert Browning, olaya bu ışıkta bakmaya çalışmalıyız. Her şey bir yana Cyril ilkeli davrandı. Onun ilkesine katılmayabilir kişi, ama en azından saygı duyabilir – tıpkı Fransız Devrimi ya da Kral'ın kafasını kesen Cromwell gibi. Tarihteki bazı en korkunç şeyler bile, ilkeye dayanılarak yapılmıştır," diye sözlerini sonuca bağladı.

"Korkarım benim ilke anlayışım bundan çok farklı," diye ters ters konuştu Kuzen Caroline.

Böylesine bir sözcüğü bu bağlamda kullanmaya şiddetle karşı çıkarcasına, "İlke!" diye yineledi Celia Hala. "Yarın gidip onu göreceğim," diye ekledi.

"Ama niye bu tatsız şeyleri sen üstlenesin, Celia?" diye araya girdi Mrs. Hilbery, bunun üzerine de Kuzen Caroline, kendini kurban etmeyi içeren başka bir tasarıyla karşı çıktı.

Tüm bunlardan bıkıp usanan Katharine pencereye döndü, daha çok büyüklerin anlamsız konuşmalarından canı sıkılan

bir çocuğun davranışlarını andırarak cama yapışıp ırmağa gözleri dikili, kederli kederli, perdenin kıvrımları arasında durdu. Annesi onu hayal kırıklığına uğratmıştı – kendi benliğinden de hayal kırıklığına uğramıştı. Güneşliğe usulca dokunup bir şakırtıyla onu tepeye fırlatması tedirginliğini belirtiyordu. Çok öfkelenmişti, ama kızgınlığını anlatmayı beceremiyor ya da kime kızdığını bilemiyordu. Nasıl konuşuyorlar, ahlak dersleri veriyorlar, olgunun kendi ürettikleri çeşitlemesine uygun düşecek öyküler uyduruyorlar, içten içe de kendi ince görgü ve adanmışlıklarına övgüler düzüyorlardı! Hayır; puslar içinde oyalanıyorlardı, diye karar verdi; yüzlerce kilometre uzakta – nereden uzakta? "Belki de en iyisi William'la evlenmem," diye düşündü ansızın, bu düşünce puslar içinden sağlam bir toprak gibi belirdi sanki. Kendi yazgısını düşünerek durdu orada, yaşlı hanımlar sonunda genç kızı öğle yemeğine davet etme ve ona, çok dostça, bu tür davranışların, kendileri gibi dünyayı bilen hanımlara nasıl göründüğünü anlatma kararı verinceye kadar konuştular da konuştular. Ve derken Mrs. Hilbery'nin aklına daha iyi bir fikir düştü.

X. Bölüm

Messrs. Grateley ve Hooper'in yani, Ralph Denham'ın yazman olarak çalıştığı kurumun, Lincoln's Inn Fields'te işyeri vardı, her sabah saat tam onda, Ralph Denham orada oluyordu. Başka bir sürü niteliğinin yanında bu dakikliği, başarı açısından, onu öteki yazmanlar arasında öne çıkarıyordu ve aslında zaman zaman onunla ilgili her şeyi kararsız, tehlikelerle dolu yapar gibi görünen o tuhaflık gerçekleşmezse, on yıllık falan bir süre içinde, kişi, onu, uğraşının doruğunda bulacağına bahse girebilirdi. Kız kardeşi Joan daha şimdiden, onun, biriktirdiği parasıyla kumar oynama aşkı yüzünden tedirgindi. Sürekli onu şefkat gözüyle inceleyerek, kendisini çok huzursuz eden, aynı tohumları kendi doğasında da fark etmese, daha çok edecek olan, tuhaf bir sapkınlık görmüştü onun yaradılışında. Ansızın Ralph'ın tüm mesleğini akıl almaz bir hayal uğruna feda edeceğini düşleyebiliyordu; herhangi bir amaç ya da düşünce ya da hatta (düş gücü daha da ileri gidiyordu) tren penceresinden gördüğü, arka bahçede çamaşır asan bir kadın uğruna. Bu güzelliği ya da bu amacı bulduğunda, hiçbir güç, biliyordu, peşine düşmekten alıkoyamayacaktı onu. Aynı zamanda, Doğu'dan da kuşkulanıyor, elinde Hindistan yolculuğuyla ilgili bir kitap gördüğünde, sanki sayfalardan bulaşıcı hastalık emecekmiş gi-

bi huzursuzlukla kıpırdanıyordu. Öte yandan da hiçbir sıradan aşk, eğer öyle bir şey varsa, Ralph'la ilgili olarak onu bir an bile tedirgin etmezdi. Hayallerinde, çok muhteşem bir şeye yazgılıydı kardeşi, başarı ya da başarısızlık yolunda, hangisi olduğunu kestiremiyordu.

Oysa yine de, bir delikanlının yaşamındaki kabul edilmiş aşamaların hiçbirisinde, hiç kimse Ralph'tan daha fazla çalışmış ve başarmış olamazdı ve Joan, korkularını besleyen malzemeyi, kardeşinin davranışlarındaki, bir başkasının gözünden kaçabilecek, ufak tefek önemsiz şeylerden toplamak zorunda kalıyordu. Tedirgin olması doğaldı. Hepsi için hayat, ta en başından beri öyle çetin olmuştu ki, ansızın rahatlayıp da, eline geçirdiklerini biraz gevşek tutma korkusundan kurtulamıyordu, ama kendi yaşamını incelemekten de bildiği gibi, elindeki her şeyi bırakmak ve özdenetimden, angaryadan uzaklaşmak için ansızın duyulan itki, bazen neredeyse karşı konulamazdı. Oysa yine biliyordu ki, Ralph bir şeylerden kurtulsa, bunu, yalnızca kendini daha zorlu sıkıntılara sokmak için yapardı; bir ırmağın kaynağını ya da bir sineğin yuvasını bulmak için, tropik güneşin altında, kumlu çöllerde didinip dururken hayal ediyordu onu; o sıralar gündemde olan, o korkunç doğru ve yanlış kuramlarından birinin kurbanı olarak, bir gecekondu bölgesinde beden işçiliğiyle hayatını kazandığını hayal ediyordu; bahtsızlıklarıyla onu baştan çıkaran bir kadının evinde hayat boyu yaşamaya mahkûm olmuş hayal ediyordu. Gece geç saatlerde, birlikte Ralph'ın odasında oturur, gaz sobasının başında konuşurlarken bu tür düşünceleri biçimlendiriyordu kafasının içinde, yarı gururla, bütünüyle kaygılı.

Kendi geleceğinin hayalini, kız kardeşinin huzurunu kaçıran varsayımlarda tanıyamazdı herhalde Ralph. Bunlardan biri önüne konsa, kendisi için hiç çekiciliği olmayan yaşam biçimi diye, bir kahkahayla karşı çıkardı mutlaka. Kardeşinin nasıl olup da bu saçmasapan düşüncelere kapıldığını bilemezdi. Gerçekten de içinde hiçbir tür yanılsamaya yer olmayan, zorlu bir iş yaşamına dalmış olmaktan gurur duyardı. Bu tür bir sürü varsayımın tersine, onun kendi geleceğine ilişkin hayali, hiç

yüzü kızarmadan her an halkın önüne çıkarılabilirdi; çok güçlü bir beyni olduğuna inanıyor, elli yaşında kendine, Avam Kamarası'nda bir koltuk, alçak gönüllü bir servet ve şansının yardımıyla Liberal Hükümet'te önemsiz bir görev bağışlıyordu. Bu tür bir varsayımda hiçbir aşırı yan yoktu ve kesinlikle de şerefsiz hiçbir şey. Yine de kardeşinin tahmin ettiği gibi, o yola götüren patikada adımlarını atabilmesi için, koşulların baskısıyla birlikte, Ralph'ın bütün irade gücünü de kullanması gerekliydi. Ortak yazgıyı paylaştığı, bunun en iyisi olduğuna inandığı, bir başkasını istemediği anlamlarını taşıyan bir tümceyi de hiç durmadan yinelemesini gerektiriyordu bu özellikle; böyle cümlecikleri sürekli yineleyerek dakiklik, çalışma alışkanlıkları kazandı ve avukatlık bürosunda yazmanlığın, bütün mümkün yaşamların en iyisi olduğunu, öteki tutkuların boşunalığını sergileyebildi çok inandırıcılıkla.

Ama, insanın özünden beslenmeyen bütün inançlar gibi, bu da büyük ölçüde başkalarından gördüğü kabule bağlıydı ve özel yaşamında, genelgeçer değerlerin baskısı kalktığında, gerçek koşullarından, tanımlamaya sahiden utanacağı garip yolculuklara kayıyordu Ralph son hızla. Bu hayallerde, elbette, kendisi soylu, romantik rollerde ortaya çıkıyordu, ama kendini yüceltme, bunların ardındaki tek dürtü de değildi. Gerçek yaşamda yapacak hiçbir iş bulamayan bir ruha çıkış kapısı açıyorlardı, çünkü yazgısının ona zorla kabul ettirdiği karamsarlıkla Ralph, aşağılayarak hayaller adını taktığı şeye, içinde yaşadığımız dünyada hiç yer olmadığına karar vermişti. Kimi zaman ona bu ruh, elinde bulunan en değerli varlık gibi görünüyordu; bunun aracılığıyla yeryüzünün çorak topraklarında çiçekler açtırabileceğini, bir sürü hastalığı iyileştirebileceğini, şimdi bir teki bile bulunmayan yerlerde güzellikleri yetiştirebileceğini sanıyordu; bu aynı zamanda, yol verirse, dilinin bir yalayışıyla işyerinin duvarlarındaki tozlu kitapları, kâğıtları yutacak, bir dakika içinde onu çırılçıplak dikilir bırakabilecek ateşli, güçlü bir ruhtu da. Yıllardır çabası, bu ruhu denetim altında tutmak olmuştu; yirmi dokuz yaşında, çalışma saatleri ve hayal saatleri olarak keskin sınırlarla ikiye ayrılmış bir yaşamı olmasından ötürü gurur duyabilece-

ğini düşünüyordu; bu ikisi birbirlerine zarar vermeden, yan yana yaşıyordu. Gerçekten bu özdenetim çabasına, zor bir mesleğe duyulan ilgi yardımcı oluyordu, ama üniversiteyi bitirdiğinde Ralph'ın vardığı o eski sonuç, aklının içinde salınıyor, yaşamın, çoğu insanı, daha basit yeteneklerini kullanmaya, değerli olanları ziyan etmeye ittiğine, sonunda, bir zamanlar bu yaşamda bize miras kalanların en soylu bölümü gibi görünen şeyde, hem çok az erdem hem de çok az kazanç bulunduğu konusunda hepimizi düşünce birliğine varmaya zorladığına ilişkin o iç karartıcı inançla, bakış açısını belirliyordu.

Ne işyerinde ne de aile içinde çok fazla sevilen biriydi Denham. Mesleğinin bu aşamasında neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda çok kesin yargıları vardı, özdenetimiyle çok fazla gururlanıyordu, bütünüyle mutlu olmayan ya da içinde bulunduğu koşullara iyi uyum sağlayamayan kişilerde doğal olduğu gibi, doyum içinde olmanın salaklığını kanıtlamaya pek gönüllü görünüyordu, bu zayıflığını itiraf eden birini bulursa. İşyerinde epey çalım satan becerikliliği, işlerini daha hafife alanları tedirgin ediyordu ve başarıları üzerine öngörüde bulunduklarında, pek de duygudaşlık göstermiyorlardı. Gerçekten de tuhaf bir öfkesi, uzlaşmaz sert tavırları olan, onu eleştirenlerin, hiçbir serveti olmayan birinde doğal, ama itici bulduğu, dünyada yer edinme tutkusuyla yanıp tutuşan, oldukça katı, kendine yeterli bir delikanlı gibi görünüyordu.

İşyerindeki delikanlılar, bu düşüncelere kapılmakta yerden göğe haklıydılar, çünkü Denham onlarla arkadaş olmak için hiçbir özel istek göstermiyordu. Onlardan biraz hoşlanıyordu, ama onları hayatının işe adanmış bölümüne kapatıyordu. Şimdiye kadar gerçekten yaşamını da harcamaları denli yöntem içinde düzenlemekte zorlanmamıştı, ama bu sıralar, sınıflaması pek de öyle kolay olmayan deneyimlerle karşı karşıya kalacak gibi görünüyordu. Mary Datchet, iki yıl önce, neredeyse daha ilk tanıştıklarında belirttiği bir şeye kahkahalarla gülerek başlatmıştı bu karmaşayı. Kız gülmesinin nedenini açıklayamadı. Ralph'ı şaşkınlık verecek ölçüde tuhaf bulmuştu. Pazartesi, çarşamba, cumartesi günlerini nasıl geçirdiğini anlata-

cak denli iyi tanıdığında, kız daha da eğlenmişti; erkek de gülünceye dek gülmüştü, nedenini bilmeden. Buldog köpeklerinin yetiştirilmesi üzerine İngiltere'deki her erkek kadar çok şey bilmesi, çok tuhaf görünmüştü kıza; Londra yakınlarında bulunan yabanıl çiçeklerden bir koleksiyonunun olması; bir de hanedan armacılığı konusunda yetkin bir uzman olan, Ealing'deki Miss Totter'a her hafta konuk gitmesi, onu hep kahkahalara boğuyordu. Her şeyi, hatta bu durumlarda yaşlı hanımın sağladığı keklerin türlerini bile bilmek istiyordu; yaşlı hanımın, pirinç aksamın ovulmasına duyduğu ilgi yüzünden, Londra çevresindeki kiliselere yaptıkları yaz gezileri, en önemli şölenlere dönüştü. Altı ay içinde, onun tuhaf dostları ve merakları konusunda, bütün hayatlarını birlikte geçirmiş kız ve erkek kardeşlerinden daha çok şey biliyordu; Ralph bunu, çok hoş olsa da karmaşa yaratıcı buluyordu, çünkü o kendini her zaman çok derin bir ciddiyet içinde ele alırdı.

Mary Datchet'la birlikte olmak, kapı kapanır kapanmaz bambaşka birine, sevilesi, sıra dışı, çoğu insanın tanıdığına hiç benzemeyen birine dönüşmek çok hoştu kesinlikle. Evde de daha az ciddi, daha az zorba oluyordu, çünkü Mary'nin kendisine güldüğünü, yapmayı pek sevdiği gibi, hiçbir konuda, hiçbir şey bilmediğini anlatmasını işitiyordu sanki. Kendisinin doğallıkla zevk aldığı toplumsal konularla ilgilenmesini de sağlıyordu Ralph'ın; erkeğin şiddetle canını sıkarak başlayan, ona kızdan bile daha çok coşku vererek sonuçlanan bir dizi toplumsal toplantıdan sonra, onu Tory olmaktan radikalliğe geçirme süreci içindeydi.

Ama Ralph çekingendi; aklına düşünceler doluşmaya başladığında, kendiliğinden, onları, Mary'yle tartışabilecekleri ve içinde saklaması gerekenler, diye ikiye ayırıyordu. Mary bunu biliyor, bu durum ilgisini çekiyordu, çünkü delikanlıların kendileri hakkında konuşmaya can atmalarına alışkındı, onları insanın çocukları dinlediği gibi, aklında hiç kendine ait düşünce olmadan dinliyordu. Oysa Ralph'a karşı bu anaç duyguları hiç taşımıyordu ve sonuç olarak kendi bireyselliği konusunda çok daha keskin bir bilinci vardı.

Bir öğle sonrasının geç saatlerinde, Ralph, bir avukatla iş görüşmesi için Strand'da adımlarını atıyordu. Öğle sonrası ışığı tükenmek üzereydi, şimdi kırlardaki dar yollarda, odun ateşlerinin dumanlarıyla yumuşacık olması gereken havaküreye, yeşilimsi, sarımsı yapay ışık ırmakları dökülmeye başlamıştı bile; yolun iki yanındaki mağaza vitrinleri, kalın dökme camdan rafların üzerinde duran parıltılı zincirlerle, pırıl pırıl parlatılmış deri çantalarla doluydu. Bu değişik değişik nesnelerin hiçbirini Denham ayrı ayrı görmüyordu, onların tümünden bir kaynaşma, neşe izlenimi ediniyordu. İşte tam o durumda, Katharine Hilbery'yi kendisine yaklaşır görüverdi, yalnızca kafasının içinde süregelen tartışmanın resmiymiş gibi, dosdoğru ona baktı. Böylesine bir duygusal durumdayken kızın gözlerindeki sabit anlatımın, dudaklarındaki belli belirsiz, yarı-bilinçli kıpırdanmanın, ona, boyunun uzunluğu, giysisinin seçkinliğiyle birlikte, sanki telaşlı kalabalık onu engelliyormuş, onun yönü ötekilerden değişikmiş görünümü verdiği dikkatini çekti. Soğukkanlılıkla dikkat etti buna; ama ansızın kızın yanından geçip giderken elleri, dizleri titremeye başladı, yüreği acıyla çarptı. Kız onu görmedi, belleğine saplanmış satırları kendi kendine yinelemeyi sürdürdü: "Önemli olan şey hayat, başka hiçbir şey değil hayat –keşfetme süreci– sonu gelmez ve aralıksız süreç, keşfin kendisi asla değil." Aklı böylesine dolu, Denham'ı görmedi, erkekte de onu durduracak cesaret yoktu. Ama Strand'daki bütün manzara, müzik çaldığında, en farklı cinsten nesnelerin kazandığı, o tuhaf düzen ve amaç görünümüne büründü; bu izlenim öylesine hoştu ki, kızı durdurmadığı için çok mutlu oldu, yine de. Bu duygu yavaş yavaş silikleşti, ama avukatın odasının önünde duruncaya dek sürdü.

Avukatla görüşmesi bittiğinde, işyerine geri dönmek için çok geç olmuştu. Katharine'in hayali tuhaf biçimde onu evcil havadan çıkarmıştı. Nereye gidecekti? Katharine'in evine gelene dek Londra sokaklarında yürümek, başını kaldırıp cama bakmak, içeride onu hayal etmek, bir an için mümkün göründü; sonra neredeyse yüzü kızararak bu tasarıyı kafasın-

dan kovdu, tıpkı, tuhaf bir bilinç bölünmesiyle, insanın duygularına kapılıp bir çiçeğe uzanması, sonra da gerçekten koparılınca yüzü kızararak onu fırlatıp atması gibi. Hayır, gidip Mary Datchet'i görecekti. Şimdiye kadar işten dönmüş olması gerekiyordu.

Ralph'ın beklenmedik biçimde odasında belirdiğini görmek, bir an Mary'ye dengesini kaybettirdi. Küçük bulaşıklığında bıçaklarını temizliyordu, erkeği içeri alınca geri gitti oraya, soğuk su musluğunu sonuna kadar açtı, sonra yine kapadı. "Şimdi," diye düşündü içinden, sımsıkı çevirirken "kafamın içine o salak düşüncelerin doluşmasına izin vermeyeceğim... Sence Mr. Asquith asılmayı hak etmiyor mu?" diye bağırdı oturma odasına doğru, Ralph'ın yanına gidince de, ellerini kurulayarak kadınlara oy hakkı yasa tasarısıyla ilgili olarak hükümetin en son savsaklamasını anlatmaya başladı. Ralph politika konuşmak istemiyordu, ama Mary'nin toplumsal konularla böylesine ilgilenmesine saygı duymamak da elinden gelmiyordu. Öne eğilir, ateşi karıştırır, uzaktan uzağa kürsü konuşması izleri taşıyan cümleciklerle, son derece açıklıkla, kendini anlatırken baktı ona Ralph, düşündü, "Katharine'in camlarına bakmak için, ta Chelsea'ye kadar, bütün yolu yürümeye neredeyse karar verdiğimi bilse, kimbilir benim nasıl saçmaladığımı düşünürdü Mary. Anlamazdı, ama onu çok seviyorum, olduğu gibi."

Bir süre, kadınların ne yapmalarının daha iyi olacağını tartıştılar; Ralph sorunla gerçekten ilgilenmeye başladıkça, Mary bilinçsizce dikkatini dağıtıyor, Ralph'la kendi duygularını konuşmak için güçlü bir isteğe kapılıyordu; ya da ne olursa olsun, kişisel bir şey konuşmak, böylece de kendisi için neler duyduğunu anlamak; ama bu isteğine direndi. Yine de, erkeğin, söylediklerine ilgisini yitirdiğini hissetmesine engel olamadı ve giderek ikisi de sessizleşti. Düşünceler birbiri ardına doluşuyordu Ralph'ın kafasına, ama hepsi de bir yolla Katharine'le ya da onun esin kaynağı olduklarına benzer, belirsiz bir romans ve serüven duygusuyla ilgiliydi. Oysa bu tür düşünceleri Mary'ye açamazdı; neler duyduğunu hiç bilmediği için kı-

za acıdı. "İşte," diye düşündü, "biz burada kadınlardan farklıyız; onlarda hiç romans duygusu yok."

"Eee Mary," dedi sonunda, "niye eğlenceli bir şeyler anlatmıyorsun?"

Sesinin tınısı kesinlikle kışkırtıcıydı, ama genel kural olarak Mary kolaylıkla kışkırtılamazdı. Yine de bu akşam oldukça sertçe yanıtladı:

"Çünkü herhalde anlatacak eğlenceli hiçbir şeyim yok."

Bir an düşündü Ralph, sonra açıkladı:

"Çok çalışıyorsun. Sağlığınla ilgili olarak söylemiyorum," diye ekledi, kız tepeden bakarak gülerken, "İşine kendini çok fazla kaptırdığını söylüyorum."

"Bu kötü bir şey mi?" diye sordu kız, elleriyle gözlerini gölgeleyerek.

"Bence kötü," diye terslendi Ralph.

"Ama daha bir hafta önce tam tersini ileri sürüyordun." Sesi küstah, yine de tuhaf biçimde kederliydi. Ralph sezmedi bunu, ona nutuk atmak, yaşamın doğru yönetilmesi üzerine en son görüşlerini açıklamak için bunu fırsat bildi. Kız dinledi, ama edindiği en belirgin izlenim, erkeğin kendisini etkilemiş birisiyle karşılaşmış olduğuydu. Daha çok okuması gerektiğini, kendisininki denli dikkati hak eden başka görüş açıları da bulunduğunu görmesi gerektiğini, söylüyordu kıza. Ralph'ı en son, işyerinden Karharine'le birlikte çıkarken gördüğü için, doğal olarak, bu değişikliği kıza yordu; öylesine açıkça küçümsediği sahneden çekilirken Katharine, besbelli böyle bir eleştiri yapmış ya da davranışlarıyla bunu çağrıştırmıştı. Ama Ralph'ın asla birinlerinden etkilendiğini kabul etmeye yanaşmayacağını biliyordu.

"Yeterince okumuyorsun, Mary," diyordu. "Daha çok şiir okumalısın."

Mary'nin okuduklarının, sınavlar için bilmesi gerekenlerle sınırlı olduğu doğruydu; Londra'daysa okumak için çok kısıtlı zamanı vardı. Nedense hiç kimse, kendisine yeterince şiir okumadığının söylenmesinden hoşlanmaz, ama onun kızgınlığı, yalnızca, ellerinin durumunu değiştirmesinden, gözlerindeki sabit bakıştan belli oluyordu. Sonra da aklından geçirdi "Tam da asla

yapmayacağımı söylediğim biçimde davranıyorum," bunun üzerine kaslarını gevşetti, kendi mantıklı tavrıyla konuştu:

"Öyleyse bana ne okumam gerektiğini söyle."

Ralph, bilinçsizce de olsa, Mary'den tedirgin oluyordu, Mary'nin kişiliğindeki, yaşam biçimindeki bozukluklar üzerine vereceği söylevin konusu olan birkaç büyük ozanın ismi döküldü dudaklarından.

"Sen kendinden aşağı olan kişilerle yaşıyorsun," dedi, mantıksız olduğunu bile bile, konusuna ısınarak. "Ve kapana kısılıyorsun, çünkü bütünüyle oldukça hoş bir kapan bu. Ve ne adına orada bulunduğunu unutma eğilimi içine giriyorsun. Çok fazla ayrıntıya saplanmak gibi kadınsı bir alışkanlığın var. Bir şeylerin ne zaman önemli olduğunu, ne zaman olmadığını göremiyorsun. İşte bütün bu örgütleri mahveden şey de bu. İşte bu yüzden tüm bu yıllar boyunca, oy hakkı yanlıları hiçbir şey yapamadılar. Oturma odası toplantılarının, kermeslerin yararı ne? Fikirlerin olmasını istiyorsun, Mary; büyük bir şeylere sarıl; yanlış yapmaya pek aldırma, ama ayrıntılara saplanma. Niçin bir yıllığına her şeyi bir yana fırlatıp yolculuğa çıkmıyorsun? – biraz dünyayı görmüyorsun. Bütün yaşamın boyunca, yarım düzine insanın dümen suyunda yaşamaktan doyum bulma. Ama yapamazsın bunları," diye sonuca vardı.

"Bu düşünme biçimine kendi kendime varmayı yeğlerim – kendim hakkında, demek istiyorum", diye konuştu Mary, kabullenişiyle erkeği şaşırtarak. "Uzak bir yerlere gitmeyi isterdim."

Bir an ikisi de sessiz kaldılar. Sonra Ralph dedi ki:

"Ama bak buraya, Mary, bunları ciddiye almıyordun, değil mi?" Ralph'ın tedirginliği dağılmıştı, kızın sesinden uzaklaştıramadığı üzüntü, ansızın ona vicdan azabıyla birlikte, kızı incittiğini duyurdu.

"Uzaklara gitmeyeceksin değil mi?" diye sordu. Kız hiçbir şey söylemezken ekledi, "Yo, hayır, gitme."

"Ne yapmak istediğimi tam olarak bilmiyorum," diye yanıtladı kız. Tasarılarını tartışmanın kıyısında kararsız kaldı, ama erkek onu yüreklendirmedi. Mary'nin gözüne, bütün önlemlerine karşın düşünmekten kendini de alamadığı şeye –yani bir-

birlerine ve ilişkilerine besledikleri duyguya– gönderme yapıyor gibi görünen o tuhaf sessizliklerden birine gömüldü Ralph. İki düşünce çizgisinin, burguyla delerek kendilerine uzun, koşut tüneller açtıklarını, gerçekten de birbirlerine çok yaklaştıklarını, ama asla kesişmediklerini hissetti.

Ralph gittikten, iyi geceler dilemek için gerekli olandan fazla sessizliğini bozmadan onu bıraktıktan sonra, kız onun söylediklerini gözden geçirerek bir süre daha oturdu. Eğer aşk, bütün varlığı, dağlardan boşanan bir selde eriten, yakıp yıkıcı bir yangınsa, Mary artık ocak demirlerine, maşasına duyduğu aşktan fazlasını duymuyordu Ralph'a. Ama belki de bu aşırı tutkulara pek seyrek rastlanıyordu, böyle tanımlanan duyarlılıklar aşkın son aşamalarına, karşı koyma gücünün haftadan haftaya, günden güne eriyip gittiği zamana denk düşüyordu. Zeki insanların çoğu gibi Mary de bir yere kadar, yani duygularına büyük önem verecek kadar bencildi bir ölçüde ve zaman zaman duygularının kendisine yakıştığına emin olmak isteyecek kadar da ahlakçılık vardı doğasında. Ralph ondan ayrılınca duygularını bir kez daha gözden geçirdi, bir yabancı dil öğrenmenin iyi bir şey olacağı –diyelim ki İtalyanca ya da Almanca– sonucuna vardı. Sonra kilidini açması gereken bir çekmeceye gitti, oradan derinlere saklanmış bir tomar el yazması çıkardı. Arada bir başını kaldırıp birkaç dakika çok derinden derine Ralph'ı düşünerek baştan sona okudu onları. İçindeki tutkuları ayaklandıran Ralph'ın bütün niteliklerini doğrulamak için elinden geleni yaptı; hepsini mantıklıca açıkladığına kendini inandırdı. Sonra yine el yazmasına baktı, yazım kurallarına uygun İngilizce yazı yazmanın dünyadaki en zor iş olduğuna karar verdi. Oysa yazım kurallarına uygun İngilizce düzyazı ya da Ralph Denham üzerine düşündüğünden çok daha fazla kendisi üzerine düşündü, işte böylece de onun âşık olup olmadığı, âşıksa da tutkusunun, ailenin hangi dalından geldiği tartışma götürürdü.

XI. Bölüm

"Önemli olan hayat, başka hiçbir şey değil hayat – keşfetme süreci, o sonu gelmez, aralıksız süreç" dedi Katharine, kemerin altından King's Bench Yaya Yolu'na geçerken "asla keşfin kendisi değil." Bu son sözleri, başını kaldırıp çok iyi bildiği gibi, kendi şerefine yarı saydam kırmızı renge bürünen Rodney'in camlarına bakarak söyledi. Onu birlikte çay içmeye çağırmıştı. Oysa, insanın düşünce zincirini kırmasının, neredeyse bedensel olarak rahatsızlık verdiği bir duyarlılık içinde olduğundan, merdivenlere yaklaşmadan önce, iki üç kez ağaçların altında gidip geldi. Ne annesinin ne de babasının okuduğu bir kitabı ele geçirmekten, onu kendine saklamaktan, içeriğini gizli gizli kemirmekten, düşüncelerini kimseyle paylaşmaksızın, kitabın iyi ya da kötü olduğuna karar vermek zorunda kalmaksızın, anlamı üzerinde düşünmekten hoşlanıyordu. Bu gece içinde bulunduğu duyarlılığa –kaderci bir duyarlılığa– uygun düşen, Dostoyevski'nin sözcüklerinin anlamını evirip çeviriyordu, keşfetme sürecinin hayat olduğunu, belki de insanın güttüğü amacın doğasının, hiçbir önemi olmadığını ileri sürmek için. Bir süre sokaktaki sıralardan birinde oturdu; bir sürü şeyin girdabında ötelere taşındığını hissetti; kendine özgü ani tavrıyla tüm bu düşünceleri kaldırıp denize atmanın za-

manı geldiğine karar verdi, arkasında, sıranın üstünde, bir balıkçı sepeti bırakarak ayağa kalktı. İki dakika sonra vuruşları, buyurganca Rodney'in kapısında yankılandı.

"Eee William," dedi, "korkarım geç kaldım."

Doğruydu, ama erkek onu gördüğü için öylesine mutlu olmuştu ki, tedirginliğini unuttu. Bir saati aşkın süredir, ona bir şeyler hazırlamakla uğraşıyordu, şimdi hiçbir şey söylemese de, pelerinini omuzlarından sıyırırken sağa sola belirgin bir beğeniyle baktığını görerek ödülünü alıyordu. Ateşin güzelce yanmasını sağlamıştı; reçel kavanozları masadaydı, şöminenin rafında teneke kapakları parlıyordu, odanın yıpranmış rahatlığı doruktaydı. İnsanın bir taşı kaldırdığında bulduğu solgun çimen gibi, yer yer solmuş ve parlak yeni parçalarla yamanmış eski bordo sabahlığı vardı üzerinde. Çayı demledi, Katharine eldivenlerini çıkardı, rahatlığında erkeksi bir şeyler bulunan bir davranışla bacak bacak üstüne attı. Ateşin başında, fincanlarını aralarında yere koyup, sigara içinceye kadar, pek fazla konuşmadılar.

İlişkileri hakkında mektuplaştıklarından beri buluşmamışlardı. Onun karşı çıkmalarına Katharine'in yanıtı, kısa ve mantıklı olmuştu. Bütün yazdıkları yarım sayfayı ancak bulmuştu, çünkü ona âşık olmadığını, bu yüzden de evlenemeyeceğini, ama arkadaşlıklarının değişmeden süreceğini umduğunu yazmıştı yalınlıkla. Sonuna bir not ekleyerek "Soneni çok sevdim," demişti.

William'ın sergilediği bu rahatlık görüntüsü yapaydı. O öğleden sonra, üç kere kuyruklu ceket giymiş, üç kez de eski sabahlığını giymek için fırlatıp atmıştı onu; üç kez inci kravat iğnesini yerleştirmiş, üç kez de yeniden çıkarmış, odasındaki küçük ayna, bu düşünce değişimlerine tanıklık etmişti. Sorun, aralık ayının bu özel öğle sonrasında, Katharine'in hangisini yeğleyeceğiydi. Yazdığı notu bir kez daha okudu ve sonesi üzerine küçük dipnot sorunu çözdü. Besbelli kız, en çok, onun içindeki ozanı seviyordu; bu da genelde kendi bakış açısıyla örtüştüğü için, eğer bir yanılgıya düşecekse, bunu özensiz giyinerek yapmaya karar verdi. Davranışları da önceden tasarlanarak düzen-

leniyordu; çok az ve yalnızca kişisel olmayan konularda konuşuyordu; ona ilk kez tek başına konuk gelerek kızın pek de olağanüstü bir şey yapmadığını anlamasını istiyordu, ama aslında bu, hiç de emin olmadığı bir noktaydı.

Katharine huzursuz edici düşüncelerden etkilenmemiş görünüyordu kesinlikle; eğer erkek tümden kendinde olabilse, gerçekten de kızın birazcık dalgın olduğundan yakınabilirdi. Bu rahatlık, çay fincanlarının, mumların arasında Rodney'le tek başına kalması, durumunun teklifsizliği, onu görünenden çok daha fazla etkilemişti. Erkeğin kitaplarına bakmak istedi, sonra da resimlerine. Yunanistan'da çekilmiş bir resmi elinde tutarken de uygunsuzca değilse bile, düşüncesizce bağırıverdi:

"İstiridyelerim! Elimde sepetim vardı," diye açıkladı, "bir yerlerde bırakmışım. Dudley Amca bu akşam bize yemeğe geliyor. Hay kör şeytan, ne yaptım onları?"

Kalkıp odada dolaşmaya başladı. William da ayağa kalktı, şöminenin önünde mırıldanarak durdu, "İstiridyeler, istiridyeler – istiridye sepetin!" ama sanki istiridye sepeti kitap rafının tepesinde olabilirmiş gibi, sağa sola üstünkörü göz atmasına karşın, bakışları hep Katharine'e çevriliyordu. Kız perdeyi çekti, çınar ağaçlarının seyrek yaprakları arasından dışarı baktı.

"Elimdeydi," diye düşünüp taşındı "Strand'dayken; bir sıraya oturdum. Neyse boş ver," diye sonuca bağladı, yine ansızın odaya dönerek, "herhalde şimdi yaşlı bir yaratık onların tadını çıkarıyordur."

Yeniden yerlerine yerleşirlerken "Senin asla bir şeyleri unutmayacağını sanırdım," dedi William.

"Benim hakkımda üretilen efsanenin bir parçası da bu, biliyorum," diye yanıtladı Katharine.

"Ben de merak ediyorum," diye sakınarak sürdürdü William, "senin hakkındaki gerçek ne? Ama biliyorum, böyle şeyler seni ilgilendirmiyor," diye, içinde biraz huysuzluk bulunan telaşla ekledi.

"Hayır; beni pek ilgilendirmiyor," diye yanıtladı kız içtenlikle.

"Öyleyse ne konuşacağız?" diye sordu delikanlı.

Kız tuhaf tuhaf odanın duvarlarına göz gezdirdi.

"Nasıl başlarsak başlayalım, aynı şeyi konuşuyoruz sonunda – şiiri demek istiyorum yani. Bilmem farkında mısın, William, ben Shakespeare bile okumadım hayatımda hiç? Tüm bu yıllar boyunca ayak uydurabilmem müthiş bir şey."

"On yıl çok güzel ayak uydurdun; bana kalırsa," dedi.

"On yıl mı? O kadar uzun zaman oldu mu?"

"Seni hep sıktığını da sanmıyorum," diye ekledi.

Kız sessizce ateşe baktı. William'ın kişiliğindeki bir şeylerin, duygularının yüzeyindeki dalgalanmaları dinginleştirdiğini yadsıyamazdı; tam tersine, karşısına ne çıkarsa çıksın, baş edebileceğini hissediyordu kesinlikle. Konuştukları konudan çok çok uzak şeyleri düşünebileceği bir iç huzuru sağlıyordu ona. Şimdi bile, kendisinden bir metre uzakta otururken, nasıl da kolaylıkla dolaşıyordu aklı orada burada! İnsanın gözünde canlanan resimlerde hep olduğu gibi, hiç zorlanmadan, kendisinin bu odalardaki bir resmi belirdi ansızın önünde; konferanstan dönmüştü, elinde bir deste kitap vardı, bilimsel kitaplar, uzmanlaşmaya çalıştığı matematik ve astronomi üzerine kitaplar. Şuradaki masaya bıraktı onları. Bundan iki üç yıl sonra, William'la evlendiğindeki yaşamından çekilip kopartılmış bir resimdi; ama tam o anda, ansızın kendini topladı.

William'ın varlığını tümden unutamazdı, çünkü erkeğin kendini denetleme çabalarına karşın, sinirli olduğu apaçıktı. Böylesi durumlarda gözleri her zamankinden de patlaklaşıyor, yüzü de buharlaşıp uçabilir kanının her hücum edişini hemen belli eden, incecik, çatlak deriyle kaplı gibi duruyordu, her zamankinden fazla. Şimdiye dek, öyle çok cümle biçimlenmiş kafasında, onları kovmuştu, öyle çok dürtü uyanmış içinde, onları bastırmıştı ki, yüzü tek renk kan kızılıydı.

"Kitap okumadığını söyleyebilirsin," diye konuştu, "ama ne olursa olsun, onları biliyorsun. Ayrıca da kim senden bilge olmanı bekliyor? Yapacak daha iyi şeyleri olmayan zavallılara bırak o işi. Sen –senin– öhhö!"

"Neyse, gitmeden önce niye bir şeyler okumuyorsun bana?" dedi Katharine, saatine bakarak.

"Katharine, daha şimdi geldin! Dur bakayım, sana gösterecek neyim var?" Ayağa kalktı, pek de emin değilmiş gibi masasındaki kâğıtları karıştırdı; ardından el yazısıyla yazılmış bir şeyi seçti, düzgünce dizlerine yaydıktan sonra başını kaldırıp kuşkuyla Katharine'e baktı. Onu gülümserken yakaladı.

"Galiba sırf incelik olsun diye okumamı istiyorsun benden," diye patladı. "Konuşacak başka konu bulalım. Kimle birlikteydin?"

"Genellikle incelik olsun diye bir şeyler istemem," diye açıkladı Katharine; "yine de okumak istemiyorsan, okuma."

Tuhaf bir öfke homurtusu çıkardı William, gözlerini Katharine'in üstünden ayırmadan bir kez daha yazılarını açtı. Hiçbir yüz, onunkinden daha ciddi, daha yargılayıcı olamazdı.

"İnsan senin hiç de hoş olmayan şeyler söyleyebileceğine kesinlikle güvenebilir," dedi, sayfasını düzeltir, boğazını temizler, yarım dörtlüğü içinden okurken. "Öhhöm! Prenses ormanda kaybolur, bir borunun çalındığını duyar. (Bunların hepsi sahnede çok güzel olacak, ama aynı etkiyi burada yaratamıyorum.) Neyse, arkasında Gratian Sarayı'nın bütün erkekleriyle Sylvano girer içeri. Kendi kendine konuştuğu yerden başlıyorum." Başını arkaya atıp okumaya koyuldu.

Daha şimdi edebiyattan hiç anlamadığını ileri sürmüş olsa da Katharine dikkatle dinliyordu. En azından ilk yirmi beş dizeyi dikkatle dinledi, sonra kaşlarını çattı. Dikkatini bir kez daha Rodney parmağını kaldırınca topladı yalnızca – bunun ölçü değişecek anlamına gelen bir işaret olduğunu biliyordu.

Her duygusal durumun kendi özel ölçüsü olduğu kuramını geliştirmişti. Ölçüler üzerine uzmanlığı müthişti; tiyatro oyununun güzelliği, kişilerin konuştuğu ölçülerin çeşitliliğine bağlı olsa Rodney'in oyunları Shakespeare'in yapıtlarıyla boy ölçüşebilirdi. Shakespeare üzerine Katharine'in cehaleti, oyunların izleyicide ürpertici bir baygınlık duygusu yaratmaması gerektiğine inanmasını engellemiyordu, tıpkı şimdi, kimi zaman uzun, kimi zaman kısa, ama duyanın beyninde her dizeyi hep aynı yere sıkı sıkı çiviler gibi her zaman aynı oynak ses tonuyla dizeler akıp giderken içini kaplayan duygu gibi. Yine de di-

ye aklından geçirdi, bu tür beceriler neredeyse tümden erkeksi, kadınlar bunları ne uyguluyordu, ne de nasıl değerlendireceklerini biliyordu; insanın kocasının bu yöndeki mahareti, elbette meşru olarak onun kocasına olan saygısını artırabilirdi, çünkü gizemlilik, saygı için hiç de kötü bir temel oluşturmaz. William'ın bilgin olduğundan kimse kuşku duyamazdı. Perdenin bitişiyle okuma son buldu; Katharine küçük bir konuşma hazırlamıştı.

"Son derece güzel yazılmış görünüyor bana, William; elbette, ayrıntılı olarak nasıl eleştireceğimi bilmiyorsam da."

"Ama sana çarpıcı gelen buradaki hüner – tutku değil, öyle mi?"

"Böyle bir bölümde, elbette, insana en çok hüner çarpıcı geliyor."

"Ama belki de – bir tane daha kısa parça dinleyecek zamanın var mı? Âşıkların arasındaki sahneyi? Bunun içinde çok daha fazla gerçek duygu var bence. Denham da bunun, yazdığım en iyi şey olduğuna katılıyor."

"Bunu Ralph Denham'a okudun, öyle mi?" diye sordu Katharine, şaşırarak. "O benden daha iyi bir yargıçtır. Ne dedi peki?"

"Sevgili Katharine," diye coşkuyla konuştu Rodney, "bir bilgeden isteyebileceğim türden eleştiri istemiyorum senden. Yapıtlarım üzerindeki görüşlerine bir nebze değer verdiğim ancak beş kişi var diyebilirim İngiltere'de. Oysa duygular söz konusu olduğunda sana güveniyorum. O sahneleri yazarken aklımda sen vardın. Kendime sorup durdum, 'Şimdi, bu, Katharine'in seveceği türden bir şey mi?' Yazarken hep seni düşünüyorum Katharine, hatta senin bilemeyeceğin türden bir şey olduğu zaman bile. Ve herkesten çok sen –evet, gerçekten inanıyorum en çok– sen, dünyadaki herkesten çok sen, benim yazdıklarımı beğen istiyorum."

Onun kendisine duyduğu güvene öylesine içtenlikle düzülmüş bir övgüydü ki Katharine etkilendi.

"Beni gözünde fazla büyütüyorsun, William," dedi, bu tarz konuşmaya hiç niyeti olmadığını unutarak.

"Hayır, Katharine, büyütmüyorum," diye yanıtladı, el yazmalarını çekmecesine yerleştirerek. "Seni düşünmek bana iyi geliyor."

Hiçbir aşk anlatımı içermeyen, yalnızca eğer gitmesi gerekiyorsa onu Strand'a götüreceği, bir dakika bekleyebilirse sabahlığını çıkartıp paltosunu giyeceği üzerine bir cümlenin izlediği böylesine gösterişsiz bir yanıt, kızı bugüne dek ona duyduğu en sıcak sevgi duygusuna sürükledi. Erkek öteki odada giysilerini değiştirirken kız kitapları indirip açarak ama sayfalarının üzerindeki hiçbir şeyi okumadan kitaplığın önünde durdu.

Rodney'le evleneceğinden emindi. Nasıl kaçınabilirdi insan bundan? Nasıl kusur bulabilirdi insan buna? Bu noktada içini çekti, kafasından evlilik düşüncesini uzaklaştırarak, içinde kendisinin başka bir kişi olduğu, bütün dünyanın değişmiş göründüğü bir rüya durumuna geçti. O dünyaya sık sık konuk giden biri olarak orada yolunu hiç duraksamadan bulabilirdi. İzlenimlerini çözümlemeye kalkışsa, bizim dünyamızda biçime bürünen görünümlerin gerçeklerinin orada yaşadığını söyleyebilirdi; gerçek yaşamda devreye sokulanlarla karşılaştırıldıklarında öylesine doğrudan, güçlü, ket vurulmamıştı ki duyumları orada. Hani nedeni olsa, insanın hissedebileceği şeyleri yaşıyordu orada; burada yalnızca bölük pörçük tattığımız o yetkin mutluluğu; uçup giderken yalnızca gözümüze şöylece ilişiveren güzelliği. Hiç kuşkusuz bu dünyanın eşyalarından çoğu doğrudan geçmişten, hatta Elizabeth dönemi İngiltere'sinden alınmıştı. Bu düşsel dünyanın süsü püsü ne denli değişirse değişsin, içinde iki nitelik durağan kalıyordu. Gerçek dünyanın dayattığı kısıtlamalardan duyguların kurtulduğu yerdi orası; farkındalık süreci her zaman vazgeçmeyle, olguların bir tür aldırışsız kabullenilmesiyle belirlenirdi. Mucizevi olarak biçim değiştirmiş tanıdıklarına rastlamazdı orada Denham'ın yaptığı gibi; kendisi kahraman rolü oynamazdı. Ama elbette orada esirgeyen bir kahramana âşıktı, bilinmez dünyanın yapraklarla eğilen ağaçları arasında birlikte süzülürlerken kıyıya vuran dalgalar gibi hızla taptaze gelen duyguları payla-

şırlardı. Oysa özgürleşmesinin kumları ayaklarının altından çabucak kayıyordu; orman dallarının arasından bile, tuvalet masasındaki eşyalarını oraya buraya iten Rodney'in çıkardığı sesler geliyordu; elinde tuttuğu kitabın kapağını kapatıp onu rafa yerleştirerek uyandırdı Katharine kendini bu yolculuktan.

"William," dedi, çok hafifçe konuşarak başlangıçta, yaşayanlara ulaşsın diye uykusundan ses veren biri gibi. "William," diye yineledi sert sert, "hâlâ seninle evlenmemi istiyorsan evleneceğim."

Belki de hiçbir erkek, yaşamının en ciddi sorusunun böyle ölçülü, böyle renksiz, böyle sevinçten, canlılıktan yoksun bir sesle çözüme bağlanmasını bekleyemezdi. Ne olursa olsun, William'ın ağzından bir yanıt çıkmadı. Aldırışsızlıkla bekledi kız. Bir an sonra William çevik adımlarla giyinme odasından çıktı, biraz daha istiridye almak istiyorsa hâlâ açık bir balıkçıyı nerede bulabileceklerini galiba bildiğini söyledi. Rahatlayarak derin derin içini çekti kız.

Birkaç gün sonra Mrs. Hilbery'nin, görümcesi Mrs. Milvain'e yolladığı mektuptan alıntı:

> "...Telgrafımda adını unutmam nasıl da aptallık. Hem de öylesine güzel, zengin bir İngiliz adını, ayrıca onda aklın, bilgili olmanın bütün incelikleri var; kelimenin tam anlamıyla *her şeyi* okumuş. Katharine'e söylüyorum, insanlar Shakespeare kişileri üzerine konuşmaya başlayınca yanı başımda olsun diye, akşam yemeklerinde hep sağ tarafıma alacağım onu. Zengin olmayacaklar, ama çok çok mutlu olacaklar. Bir gece geç saatlerde, artık bir daha başıma hiçbir güzel şey gelmeyeceğini hissederek odamda oturduğum sıra, dışarıda koridorda Katharine'i duydum, kendi kendime, 'İçeri çağırayım mı?' diye düşündüm, sonra da düşündüm (ateş sönerken, doğum günü daha yeni geçmişken insanın düşündüğü o umutsuzlukla, o iç sıkıntısıyla) 'Niye kendi dertlerimi onun omuzlarına yükleyeyim?' Ama bu küçük özdenetimim armağanını buldu, çünkü bir an sonra kapıyı tıklatıp içeri girdi, halıya oturdu, ikimiz de

tek sözcük etmesek de ansızın öylesine mutlu olduğumu hissettim ki, kendimi tutamayıp haykırdım, 'Ah, Katharine, benim yaşıma geldiğinde nasıl isterim senin de bir kızın olmasını!' Bilirsin nasıl sessizdir Katharine. Öyle uzun süre hiç sesini çıkarmadı ki, o içinde bulunduğum tedirgin, aptal durumda bir şeylerden korktum, tam da bilmiyorum neden. Sonunda bana nasıl karar verdiğini anlattı. Yazmıştı. Onu yarın bekliyordu. Başlangıçta hiç de sevinmedim. Onun kimseyle evlenmesini istemiyordum; ama, 'Hiçbir şey değişmeyecek. Her zaman en çok seninle babama özen göstereceğim,' dediği zaman nasıl da bencil olduğumu gördüm, her şeyi, her şeyi, her şeyi ona vermesi gerektiğini söyledim! Seve seve ikinci sırada olacaktım. Ama niye, her şey tam da insanın hep olmasını umduğu gibi olduğu zaman, niye insanın elinden ağlamaktan başka şey gelmiyor, bütün yaşamı ziyan olmuş, şimdiyse neredeyse bitmek üzere ve yaşlılığın da böylesine acımasız olduğu dışında başka hiçbir şey hissetmiyor? Oysa Katharine bana dedi ki, 'Mutluyum. Çok mutluyum.' Derken düşündüm de o anda her şey öylesine iç karartıcı görünse bile, Katharine mutlu olduğunu söylemişti, benim de bir oğlum olacaktı, belki her şey hayal bile edemeyeceğim kadar mükemmel olacaktı sonunda, çünkü vaazlarda öyle demeseler de dünyanın, biz içinde mutlu olalım diye yaratıldığına inanıyorum. Bize yakın oturacaklarını, bizi her gün göreceğini söyledi; kitabımıza devam edecekti, niyet ettiğimiz gibi bitirecektik. Hem zaten, evlenmese, çok daha korkunç olurdu – ya da tut ki bizim katlanamayacağımız biriyle evlendi? Tut ki evli birine âşık oldu?

İnsan sevdiklerine hiç kimseleri layık görmese de onda en incelikli, en gerçek içgüdüler var, sinirli görünse, tavırları buyurgan olmasa bile eminim, bunları yalnızca söz konusu kişi Katharine olduğu için düşünüyorum. Şimdi bunları yazdığım için aklıma geliyor da, onda olmayan her şey Katharine'de var. Katharine buyurgan ama sinirli değil; yönetmek, denetlemek onun içinden doğallıkla geliyor. Artık sırasıdır tüm bunları ona gerek duyan birine vermesinin, biz burada olmayacağımız zaman, yalnızca ruhlarımız olacağı zaman, çünkü kim

ne derse desin eminim ben bu muhteşem dünyaya, insanın böylesine mutlu, böylesine perişan olduğu bu dünyaya geri geleceğim, şimdi bile sanki dalları, artık sayıları daha az olsa da büyülü oyuncaklarla dolu, belki de dallarının arasından artık insanın mavi gökyüzünü değil de yıldızları, dağların tepelerini görebildiği o koskoca masal ağacına, bir armağan daha kopartmak için kendimi elimi uzatırken gördüğüm bu dünyaya.

İnsan artık bir şey bilmiyor, değil mi? İnsanın artık çocuklarına verecek öğüdü yok. Yalnızca yaşamın onsuz çok anlamsız kalacağı o aynı önseziye, o aynı inanma gücüne sahip olmalarını umabilir insan. İşte bunu istiyorum Katharine için, kocası için."

XII. Bölüm

"Mr. Hilbery evde mi ya da Mrs. Hilbery?" diye sordu Denham, bir hafta sonra Chelsea'deki oda hizmetçisine.

"Hayır, beyefendi. Ama Miss Hilbery evde," diye yanıtladı kız.

Ralph bir sürü yanıtı öngörmüştü, ama bunu değil, şimdi de ta Chelsea'ye kadar babasını görme bahanesiyle onu getiren şeyin, Katharine'i görme fırsatı olduğu beklenmedik biçimde açık seçik konmuştu önüne.

Bu konuyu ölçüp biçiyormuş gibi küçük bir gösteri yaptı ve üst kata konuk odasına alındı. Birkaç hafta önceki ilk durumda olduğu gibi kapı, dünyayı yumuşakça dışarıda bırakan binlerce kapıymışçasına kapandı; bir kez daha Ralph derin gölgeleri, ateş ışığı, titreşmeden yanan gümüş mum alevleri, odanın ortasındaki üzeri gümüş tepsilerden, porselen çay fincanlarından oluşma kırılgan yüküyle dolu yuvarlak masaya ulaşmadan önce geçilmesi gereken boş alanları olan bir oda izlenimi edindi. Ama bu kez Katharine tek başına oradaydı; elinde tuttuğu kitap cildi konuk beklemediğini gösteriyordu.

Babasını bulmayı umduğu üzerine bir şeyler geveledi Ralph.

"Babam dışarıda," diye yanıtladı kız. "Ama bekleyebilirseniz yakında geleceğini sanıyorum."

Bu, sırf kibarlık olsun diye söylenmiş olabilirdi, ama Ralph

onun kendisini neredeyse içtenlikle karşıladığını duydu. Belki de tek başına kitap okuyup çay içmekten sıkılmıştı; her neyse, içinin rahatladığını gösteren bir davranışla kitabını sedirin üstüne attı.

"Şu sizin hor gördüğünüz çağdaşlardan biri mi?" diye sordu, davranışındaki özensizliğe gülümseyerek.

"Evet," diye yanıtladı kız. "Bence siz bile onu hor görürdünüz."

"Ben bile?" diye yineledi delikanlı. "Neden ben bile?!"

"Çağdaş şeylerden hoşlandığınızı söylediniz; ben nefret ettiğimi söyledim."

Belki bu, anı kalıntıları içinde, aralarındaki konuşmanın pek de tam dökümü değildi, ama kızın aklında bir şeyler kaldığını düşünmek Ralph'ın gururunu okşadı.

"Ya da bütün kitaplardan nefret ettiğimi itiraf ettim mi?" diye sürdürdü kız, delikanlının, sorgulama havasıyla bakışlarını kaldırdığını görerek. "Unutuyorum–"

"Bütün kitaplardan nefret mi ediyorsunuz?" diye sordu.

"Yalnızca on tanesini okumuşken hepsinden nefret ettiğimi söylemem saçma olur belki de; ama–" Burada kendini toparlayıp kısa kesti.

"Eee?"

"Evet, kitaplardan nefret ediyorum," diye sürdürdü kız. "Ne diye sonsuza dek duygularınızı anlatıp durmak istiyorsunuz ki? İşte aklımın almadığı şey bu. Şiir tümden duygular üzerine – romanlar tümden duygular üstüne."

Bir keki tez canlılıkla dilimledi, üşüttüğü için odasında olan Mrs. Hilbery için üzerinde tereyağı ve ekmek bulunan bir tepsi getirterek yukarı çıkmak üzere ayağa kalktı.

Ralph ona kapıyı açtı, sonra da kenetlenmiş elleriyle odanın ortasında dikildi. Gözleri pırıl pırıldı, aslında rüyalar mı yoksa gerçekler mi gördüğünü pek bilemiyordu. Bütün sokak boyunca yürürken, kapı eşiğinde dururken, merdivenleri çıkarken Katharine'in hayali kaplamıştı içini; oda kapısının eşiğinde kovmuştu onu, rüyalarında gördüğü kızla, aslında olan arasında çok acılı bir çarpışmayı önlemek için. Ve beş dakika içinde

eski rüyanın kabuğunu, yaşamın eti kanıyla doldurmuştu kız; hayalet gözlerden ateşle bakmıştı. Kendini kızın koltukları, masaları arasında bulmanın şaşkınlığıyla çevresine bakındı; gerçektiler çünkü Katharine'in oturduğu koltuğun arkalığını kavramıştı; ama yine de gerçekdışıydılar; çevredeki hava düşseldi. Bu dakikaların ona verebileceği ne varsa ele geçirmek için ruhunun tüm yetilerini bir araya topladı; ve en vahşi rüyalarımızın bize ipuçlarını sunduğu her şeye, insan doğasının bütün güzelliğiyle baskın geldiği gerçeği, neşeli bir farkındalıkla aklının derinliklerinden hiç denetimsiz yükseliverdi.

Bir an sonra Katharine odaya döndü. Kendine doğru yaklaşmasını izleyerek durdu, rüyalarındakinden çok daha güzel ve tuhaf olduğunu düşündü; çünkü gerçek Katharine, alnın ardında, gözlerin derinliklerinde yığılı gibi görünen sözcüklerle konuşabiliyordu, en sıradan cümle bile bu ölümsüz ışıkla çakıyordu. Ve o rüyanın kıyılarından dışarı taşıyordu; onun yumuşaklığının kocaman kar beyazı bir baykuşunkine benzediğini ayırt etti; parmağında yakut yüzük vardı.

"Annem size söylememi istiyor," dedi, "şiirinize başlamış olacağınızı umuyormuş. Herkesin şiir yazması gerektiğini ileri sürüyor... Benim bütün akrabalarım şiir yazar," diye sürdürdü. "Bazen düşünmeye bile katlanamıyorum – çünkü hiçbir işe yaramaz elbette. Ama zaten insan okumak zorunda da değil–"

"Şiir yazmaya yüreklendirmiyorsunuz beni," dedi Ralph.

"Ama siz de ozan değilsiniz, öyle değil mi?" diye sordu kız, gülerek ona dönüp.

"Olsam bile size söyler miyim?"

"Evet. Çünkü bence siz doğru söylersiniz," dedi kız, şimdi neredeyse kimliksizcesine dosdoğru bakan gözlerle açıkça bunun kanıtlarını araştırarak. Araya böylesi uzaklıklar koyan, ama yine de böyle apaçık yaradılışı olan birine tapmak çok kolay olurdu, diye aklından geçirdi Ralph; gelecekte çekilecek acıları düşünmeden pervasızca ona boyun eğmek.

"Siz şair misiniz?" diye sordu kız. Sorusunun arkasında açıklanmamış bir anlam ağırlığı bulunduğunu hissetti delikanlı, sanki sormadığı bir soruya yanıt araştırıyormuş gibiydi.

"Hayır. Yıllardır hiç şiir yazmadım," diye yanıtladı. "Ama yine de size katılmıyorum. Bence yapılmaya değen tek şey o."

Kaşığını iki üç kez fincanının kıyısına vurarak, neredeyse sabırsızlıkla, "Niye bunu söylüyorsunuz?" diye sordu kız.

"Niye?" Aklına ilk gelen sözcüklere sarıldı Ralph. "Çünkü, sanırım, yoksa ölecek olan bir ülküyü canlı tutuyor."

Tuhaf bir değişiklik kapladı yüzünü, aklında tutuşan alev bastırılmış gibi; alayla, delikanlının daha iyi bir ad bulmakta zorlandığı için önceden hüzün dediği anlatımla baktı ona.

"Ülküler edinmenin pek bir anlamı olduğunu sanmıyorum," dedi kız.

"Ama sizin var," diye canlı canlı konuştu. "Niçin ülkü diyoruz onlara? Aptal bir sözcük. Rüyalar, demek istiyorum–"

Bitirdiğinde istekle yanıtlayacakmış gibi aralanmış dudaklarla delikanlının sözcüklerini izledi; ama o tam, "Rüyalar, demek istiyorum," dediği sırada konuk odasının kapısı ardına kadar açıldı, algılanabilir bir an süresince de öyle kaldı. İkisi de suskunluğunu korudu, kızın dudakları hâlâ aralıktı.

Uzaklardan etek hışırtısı duydular. Kendisine eşlik eden çok daha ufak tefek hanımı neredeyse gözlerden silerek hemen hemen tümden doldurduğu kapıda etekliğin sahibi belirdi.

"Halalarım!" diye mırıldandı Katharine kısık sesle. Sesinin tınısında üstü kapalı trajedi anlatımı vardı, ama yine de durumun gerektirdiğinden daha az değil, diye düşündü Ralph. Daha iri yarı olan hanıma Millicent Hala diyordu; daha ufak tefek olanı, son zamanlarda Cyril'i karısıyla nikâhlama görevini üstlenmiş olan Mrs. Milvain, yani Celia Hala'ydı. İki hanımda da, ama özellikle Mrs. Cosham'da (Millicent Hala'da) öğleden sonra beş sıraları Londra'da ziyarete çıkan yaşlıca hanımlara yakışır boyu uzatılmış, düzgünleştirilmiş, kırmızıya boyanmış görünümü vardı. Camın arkasından görünen Romney portrelerinde de, onların pembe, yıllanmış görünümlerinden, öğleden sonra güneşinde kırmızı duvardan sarkan kayısı dallarının çiçeğe durmuş yumuşaklığından bir şeyler göze çarpıyordu. Her yanından sallanan kürk parçaları, zincirler, dökülen kumaşlarla öylesine donanmıştı ki Mrs. Cosham, koltuğu dolduran

kahverengi ve siyah yığınının içinde bir insan biçimini seçmek mümkün değildi. Mrs. Milvain daha silik biriydi; ama iç karartıcı bir önseziyle onları incelerken, dış çizgilerine ilişkin o aynı kuşku kapladı Ralph'ın içini. Söylediği hangi şey ulaşabilirdi bu müthiş, büyüleyici kişilere? – çünkü sanki donanımları içinde kocaman bir de telden yay varmış gibi, Mrs. Cosham'ın o tuhaf dalgalanmalarında, baş sallamalarında büyüleyici biçimde gerçekdışı bir şeyler bulunuyordu. Sesi, sözcükleri uzatan, İngiliz dili ortak amaca artık uygun değil gibi görününce, onları kesip atan, yüksek tınılı kuş şakıması gibiydi. Bir sinirlilik anında, diye düşündü Ralph, sayısız elektrik ampulünü yakmıştı Katharine. Ama Mrs. Cosham, uzatmalı bir nutuk için ivme kazanmıştı (belki de dalgalanma hareketleri bu nihai amaca hizmet ediyordu); şimdi de bile bile, inceden inceye işleyerek Ralph'la konuşuyordu.

"Ben Woking'te oturuyorum, Mr. Popham. Pekâlâ sorabilirsiniz bana, niçin Woking? diye ve ben bunu yanıtlarım, belki de yüzüncü kez, günbatımları yüzünden diye. Biz oraya günbatımları için gittik, ama bu yirmi beş yıl önceydi. Ne yazık! Şimdi artık taa Güney Kıyısı'na dek hiçbir yerde günbatımı yok." Onun zengin, duygulu tınılarına, sallandığında pırlanta, yakut, zümrüt çakımları saçan uzun, beyaz elinin dalgalanmaları eşlik ediyordu. Mücevherlerle kafası süslenmiş bir file mi, yoksa tüneğine düştü düşecek iğreti konmuş, şeker topağını keyfince gagalayan görkemli papağana mı daha çok benzediğine karar veremedi Ralph.

"Nerelerde o günbatımları şimdi," diye yineledi kadın. "Şimdi günbatımları bulabiliyor musunuz, Mr. Popham?"

"Ben Highgate'te oturuyorum," diye yanıtladı delikanlı.

"Highgate'te mi? Evet, Highgate'in kendine özgü çekicilikleri vardır; senin John Amcan Highgate'te oturdu," diye Katharine'in bulunduğu yöne doğru silkindi. Bir an için derin düşüncelere dalmışçasına başını göğsüne gömdü, bu durum geçince, bakışlarını kaldırıp aklından geçenleri açıkladı: "Bence çok hoş dar sokaklar var Highgate'te. Yaban alıçların çiçek açtığı daracık sokaklarda annenle yürüdüğümüzü anımsıyorum, Kathari-

ne. Ama nerelerde şimdi alıçlar? De Quincey'deki o zarif tanımlamayı anımsıyor musunuz, Mr. Popham? – ama unutuyorum, siz, sizin kuşağınız, bütün o hareketliliğinizle, aydınlanmışlığınızla, ki bu da beni yalnızca büyülüyor" –burada her iki güzel beyaz elini de sergiledi– "De Quincey okumuyorsunuz. Sizin Belloc'unuz var, Chesterton'ınız, Bernard Shaw'unuz – ne diye okuyasınız De Quincey'i?"

"Ama ben okuyorum De Quincey'i" diye karşı çıktı Ralph, "Belloc'tan, Chesterton'dan daha çok, yine de."

"Gerçekten mi!" diye coşkuyla konuştu Mrs. Cosham, birbirine karışmış şaşkınlık ve rahatlama kıpırdanmalarıyla. "Öyleyse siz, kuşağınız içinde bir *rara avis*'siniz. De Quincey okuyan biriyle tanıştığım için çok sevinçliyim."

Burada ellerini perde yaptı, Katharine'e doğru eğilerek pek güzel duyulabilir bir fısıltıyla sordu, "Senin arkadaşın *yazıyor* mu?"

"Mr. Denham," dedi Katharine, her zamankinden daha açık seçik ve sertçe, "*Review*'da yazıyor. O, avukat."

"Ağzın anlatımını ortaya koyan iyi tıraş edilmiş dudaklar! Hemen tanıdım onları. Avukatların yanında kendimi rahat hissederim, Mr. Denham–"

"Eskiden öyle sık gelirlerdi ki bize," diye araya girdi Mrs. Milvain, sesinin kırılgan, gümüşsü tınıları, eski bir çanın tatlı çınlamasıyla dökülerek.

"Highgate'te oturduğunuzu söylüyorsunuz," diye sürdürdü. "Merak ediyorum, acaba biliyor musunuz, Tempest Evi adında eski bir yapı hâlâ duruyor mu – bahçe içinde eski beyaz bir ev?"

Ralph başını salladı, kadın içini çekti.

"Ah, hayır; şimdiye kadar yerle bir edilmiş olmalı, bütün öteki eski evlerle birlikte. O günlerde öylesine güzel daracık sokaklar vardı ki. İşte senin amca da, Emily Yengen'le böyle tanıştı, biliyorsun," diye Katharine'le konuştu. "O sokaklardan eve yürüdüler."

"Bir mayıs filizi takmış şapkasına," diye ansızın anımsattı Mrs. Cosham.

"Ve ertesi pazar günü amcanın ilik deliğinde menekşeler vardı. İşte biz de böyle anladık."

Katharine güldü. Ralph'a baktı. Gözleri dalıp gitmişti, onu böylesine hoşnutlukla derin derin düşündürecek ne bulduğunu merak etti, bu eski dedikoduda. Nedenini pek de bilmeden, tuhaf bir acıma duydu delikanlıya.

"John Amca – evet, 'Zavallı John,' derdiniz ona hep. Niye?" diye sordu Katharine, konuşmayı sürdürmelerini sağlamak için, ki aslına bakılırsa, bunun için çağrı almaya da pek gerek duymuyorlardı.

"Babası, yaşlı Sir Richard, her zaman öyle derdi ona. Zavallı John ya da ailenin delisi," diye hızla araya sıkıştırarak bilgilendirdi onları Mrs. Milvain. "Öteki oğlanlar çok parlaktı, o asla sınavlarını geçemezdi, böylece de onu Hindistan'a gönderdiler – o günlerde çok uzun bir yolculuktu, zavallı çocuk. Herkes layığını bulur, biliyorsunuz. Ama şövalyeliğini elde edecek, emekli aylığı da olacak, sanırım," dedi Ralph'a dönerek, "yalnızca İngiltere'de değil."

"Hayır," diye onu doğruladı Mrs. Cosham, "İngiltere değil. O günlerde Hindistan'da yargıçlığın, ülkemizdeki taşra yargıçlığına denk düştüğünü sanırdık. Majesteleri – güzel bir unvan, ama yine de, ağacın en tepesi değil. Neyse," diye içini çekti, "bir karın ve yedi çocuğun varsa, insanlar bu günlerde babanın adını çabucak unutuyorlarsa – ee işte, eline ne geçiyorsa onunla yetinmelisin," diye sonuca bağladı.

"Ve sanıyorum ki," diye özetledi Mrs. Milvain, sır verircesine sesini alçaltarak "karısı, yani senin Emily Yengen olmasa, John daha büyük başarılar elde edebilirdi. Çok iyi kadındı, kendisini kocasına adamıştı elbette, ama kocası için hırsları yoktu, ve eğer bir kadın kocası için hırslı değilse, özellikle de hukuk gibi bir uğraşta, müşteriler kısa zamanda bunu öğrenir. Bizim gençlik günlerimizde, Mr. Denham, evlendikleri kızlara bakarak arkadaşlarımızdan hangilerinin yargıç olacağını bildiğimizi söylerdik. İşte böyleydi, galiba hep de böyle olacak. Sanmıyorum," diye ekledi, bu darmadağın cümlecikleri toparlayarak, "bir erkeğin işinde başarı elde etmedikçe mutlu olacağını."

Çay masasındaki kendi köşesinden bu duygu gösterisini, ilkin başını sallayıp ikinci olarak da konuşarak daha ağır bir akıl sergilemesiyle onayladı Mrs. Cosham:

"Hayır, erkekler kadınlar gibi değildir. Galiba başka birçok konuda olduğu gibi, bu konuda da doğruyu dile getirdi Alfred Tennyson. Keşke yaşasaydı da yazsaydı, 'Prens'i, 'Prenses'in devamı olarak! Prenses'ten bıktığımı açıkça söylüyorum işte. İyi bir erkeğin nasıl olacağını bize gösterecek birini istiyoruz. Laura'yla Beatrice'imiz, Antigone'yle Cordelia'mız var, oysa hiç kahraman erkeğimiz yok. Bir ozan olarak bunu nasıl açıklıyorsunuz, Mr. Denham?"

"Ben ozan değilim," dedi Ralph tatlı tatlı. "Yalnızca avukatım."

"Ama aynı zamanda yazıyorsunuz da?" diye üsteledi Mrs. Cosham, bu değeri ölçülemez buluşunun, gerçekten edebiyata adanmış bir delikanlı buluşunun önüne engel çıkacağından korkarak.

"Boş zamanlarımda," diye güvenini tazeledi onun Denham.

"Boş zamanlarınızda!" diye yankıladı Mrs. Cosham. "gerçekten de bu adanmışlığınızın bir kanıtı." Gözlerini yarı kapadı, tavan arasında oturan, çeyrek penilik mum ışığında ölümsüz romanlar yazan, hiç müşterisi olmayan bir avukatın büyüleyici resmine kaptırdı kendini. Oysa büyük yazarların üstüne dökülüp sayfalarını aydınlatan duygusallık, bu hanımın durumunda hiç de yapay bir ışıltı değildi. Cep Shakespeare'ini nereye gitse yanında taşırdı, ozanların sözcükleriyle güçlendirilmiş olarak karşılardı yaşamı. Denham'ı nereye kadar görebildi, edebiyattan alınma bir kahramanın yerine onu ne kadar koydu, söylemesi zor. Anılarına bile egemen olmuştu edebiyat. Galiba onu eski romanlardaki belli kişilerle eşleştiriyordu, çünkü bir duraklamadan sonra patlayıverdi:

"Hımm – hımm – Pendennis – Warrington – asla bağışlayamadım Laura'yı," diye canlı canlı konuştu, "her şeye karşın George'la evlenmediği için. George Eliot da aynı şeyi yaptı; Lewes de ufak tefek, kurbağa suratlı, dans hocası tavırları takınan bir adamdı. Ama şimdi Warrington'da her şey vardı; akıl, tutku, duygusallık, seçkinlik, aralarındaki ilişki yal-

nızca bir parça öğrencilik aptallığıydı. Arthur, itiraf etmeliyim ki, bana hep azıcık züppe görünmüştür; düşünemiyorum nasıl evlendiğini Laura'nın onunla. Ama siz avukat olduğunuzu söylüyorsunuz, Mr. Denham. Şimdi size sormak istediğim iki şey var –Shakespeare konusunda–" Güç bela, küçük yıpranmış cildi çıkardı, açtı, havada salladı. "Bugünlerde Shakespeare'in avukat olduğunu söylüyorlar. İnsan doğası konusundaki üstün bilgisini buna borçlu olduğunu söylüyorlar. Burada sizin için güzel bir örnek var, Mr. Denham. İnceleyin müşterilerinizi, delikanlı, hiç kuşkum yok dünyanız daha da zenginleşecek günün birinde. Söyleyin bana, şimdi nasıl bir sonuç çıkarıyoruz bundan; umduğunuzdan daha mı iyi, yoksa daha mı kötü?"

Böylece birkaç sözcükle insan doğasının değerini özetlemeye çağrılınca Ralph duraksamadan yanıtladı:

"Daha kötü, Mrs. Cosham, çok daha kötü. Korkarım sıradan adam alçağın teki–"

"Ya sıradan kadın?"

"Hayır, sıradan kadından da hoşlanmıyorum–"

"Ah, Tanrım, hiç kuşkum yok bunun çok doğru olduğuna, çok doğru olduğuna." Mrs. Cosham içini çekti. "Neyse, Swift de bu düşüncenize katılırdı–" Delikanlıya baktı, alnında açık seçik güç işareti bulunduğunu düşündü. Başarılı olacak, diye aklından geçirdi, kendini taşlamalar yazmaya adayacak.

"Anımsıyorsunuz ya, Charles Lavington avukattı," diye araya girdi Mrs. Milvain, gerçek insanlar üzerine konuşabilecekken, kurgusal kişilerden söz ederek boşuna harcanan zamana biraz kızarak. "Ama sen onu anımsamazsın, Katharine."

"Mr. Lavington mu? Ah, evet, anımsıyorum," dedi Katharine, azıcık irkilerek başka düşüncelerden uyanıp. "Tenby yakınlarında ev tuttuğumuz yazı anımsıyorum. Tarlayı, içinde kurbağa yavruları olan havuzu, Mr. Lavington'la birlikte saman yığınları yaptığımızı."

"Haklı. İçinde yavru kurbağalar olan bir havuz *vardı*," diye onu doğruladı Mrs. Cosham. "Millais incelemişti onu, 'Ophelia' için. Kimileri yaptığı en iyi resim olduğunu söylüyor–"

"Avluda zincirli köpeği, alet odasında asılı ölü yılanları anımsıyorum."

"Boğanın seni kovaladığı yer de Tenby'ydi," diye devam etti Mrs. Mlvain. "Ama sen bunu anımsayamazsın, harika bir çocuk olduğun doğruysa da. Öyle gözleri vardı ki onun, Mr. Denham! Babasına derdim ki, "Bizi izliyor, küçücük kafasının içinde hepimiz üzerine yargılara varıyor." O zamanlar bir de çocuk bakıcıları vardı," diye sözlerini sürdürdü, öyküsünü sevimli bir ağırbaşlılıkla Ralph'a anlatarak, "çok iyi kadındı, ama bir denizciyle nişanlıydı. Bebeğe bakması gerekirken gözleri denizdeydi. Ve Mrs. Hilbery izin verdi kıza –adı Susan'dı– nişanlısı köyde otursun diye. Onun iyiliğini kötüye kullandılar, söylerken üzgünüm, ama patikalarda dolaşırlarken bebek arabasını boğanın bulunduğu tarlada tek başına bıraktılar. Arabadaki kırmızı battaniye hayvanı kızdırdı, tam o anda bir beyefendinin oralarda dolaşacağı tutmasa, Tanrı bilir neler olacaktı ve o Katharine'i kucağına alıp kurtardı!"

"Bence boğa dediğiniz yalnızca inekti, Celia Hala," dedi Katharine.

"Sevgilim, kocaman kızıl bir Devonshire boğasıydı, çok geçmeden de adamın birini boynuzlayıp öldürdüğü için yok edilmesi gerekti. Ve senin annen Susan'ı bağışladı – işte benim asla yapamayacağım bir şey."

"Maggie tam bir duygudaşlık içindeydi Susan'la ve denizciyle, eminim," dedi Mrs. Cosham, biraz huysuzlanarak. "Gelinimiz," diye devam etti, "yaşamındaki her bunalım döneminde suçu Providence'a yüklemiştir, itiraf etmeliyim ki Providence buna soyluluk içinde karşılık vermiştir, bugüne dek–"

"Evet," dedi Katharine gülerek, çünkü ailenin geri kalanını tedirgin eden tez canlılığından hoşlanıyordu annesinin. "Başı sıkıştığı anlarda annemin boğaları hep ineklere dönüşür."

"Neyse," dedi Mrs. Milvain, "şimdi seni boğalardan koruyacak birisi olduğuna seviniyorum."

"William'ın kimseyi boğalardan koruyacağını düşünemiyorum," dedi Katharine.

Nasıl olduysa Mrs. Milvain bir kez daha cep Shakespeare cil-

dini ortaya çıkarmış, "Ölçü için Ölçü"den üstü kapalı bir bölüm üzerine Ralph'a danışıyordu. Önce Katharine'le halasının söylediklerinin anlamını kavrayamadı; William'ın küçük kuzenlerden biri olduğunu sandı, çünkü şimdi Katharine'i önlüklü bir kız çocuğu olarak görüyordu; ama her neyse, dikkati öylesine dağılmıştı ki, kâğıdın üstündeki sözcükleri izleyemiyordu gözleri. Bir an sonra, bir nişan yüzüğünden söz ettiklerini açık seçik duydu.

"Yakutları severim," dediğini duydu Katharine'in.

"Hiçbir görüntü barındırmayan rüzgârların içinde tutsak olmak
Tedirgin bir vahşetle savrulmak
Tedirgin vahşi dünyada..."

diye tekdüze bir sesle okudu Mrs. Cosham; tam da o anda Ralph'ın kafasının içinde "Rodney" "William"la özdeşleşti. Rodney'le nişanlandığından emin oldu Katharine'in. İlk duyduğu şey kıza karşı yırtıcı bir öfkeydi, tüm konukluğu boyunca kendisini aldattığı için, tatlı yaşlı kadın öyküleriyle tıka basa beslediği, onu çayırda oynayan küçük kız çocuğu olarak görmesine izin verdiği, gençliğini kendisiyle paylaştığı için, tüm bunları yaparken de bütünüyle kendisine yabancı olduğu, evlenmek üzere Rodney'le nişanlandığı için.

Ama mümkün müydü bu? Elbette mümkün değildi. Çünkü onun gözlerinde kız hâlâ küçük bir çocuktu. Kitabın karşısında öyle uzun süre duraladı ki, Mrs. Cosham'ın, onun omzu üzerinden bakıp yeğenine soracak zamanı oldu:

"Hangi evde oturacağınıza karar verebildiniz mi, Katharine?"

Canavarca düşüncenin doğruluğuna inandırdı bu onu, hemen başını kaldırıp konuştu:

"Evet, zor bir bölüm."

Sesi öylesine değişmiş, öylesine terslenerek hatta öylesine nefretle konuşur olmuştu ki, Mrs. Cosham ona hafifçe şaşkınlıkla baktı. Ne mutlu, o erkeklerinden her tür kabalığı bekleyebilecek bir kuşaktan geliyordu ve yalnızca Mr. Denham'ın çok ama çok akıllı olduğuna inandı böylece. Artık Denham'ın söyleyeceği başka şeyi kalmamış gibi göründüğünden, Shakespea-

re'ini geri aldı, yaşlıların sonsuzca acıklı el çekmişlikleriyle, bir kez daha onu kendine sakladı.

Boşluğu doldurma yolu olarak, "William Rodney'le nişanlandı Katharine," dedi; "bizim çok eski bir dostumuz. Çok mükemmel bir edebiyat bilgisi vardır – mükemmel." Belli belirsiz başını salladı. "Siz ikiniz tanışmalısınız."

Denham'ın tek dileğiyse, elinden geldiğince çabuk evden çıkıp gitmekti; ama yaşlı hanımlar ayağa kalkmışlar, Mrs. Hilbery'yi odasında görmeyi öneriyorlardı, bu yüzden de onun açısından bir yere kımıldamak mümkün değildi. Aynı zamanda da bir şey söylemek istiyordu Katharine'e tek başına, ama ne olduğunu bilemiyordu. Kız halalarını üst kata götürdü, geri döndü, onu şaşırtan bir masumluk, dostluk havasıyla bir kez daha yanına doğru geldi.

"Babam dönecek," dedi. "Oturmaz mısınız?" ve şimdi çay davetinde tam anlamıyla dostça gülüşmeyi paylaşabilirlermiş gibi kahkaha attı.

Oysa Ralph oturmaya yeltenmedi.

"Sizi kutlamalıyım," dedi. "Benim için yeni bir haberdi." Kızın yüzünün değiştiğini, yalnızca eskisinden de ciddi olduğunu gördü.

"Nişanlanmam mı?" diye sordu. "Evet. William Rodney'le evleneceğim."

Elleri koltuğun arkalığında, taş gibi bir sessizlik içinde ayakta kaldı Ralph. Aralarındaki karanlığın içine cehennem uçurumları doluyordu sanki. Kıza baktı, ama onun yüzü, kendisini düşünmediğini gösteriyordu. Hiçbir pişmanlık ya da yanlış yapmanın vicdan azabı onu tedirgin etmiyordu.

"Neyse gideyim artık," dedi sonunda.

Kız bir şeyler söyleyecek gibi oldu, sonra düşüncesini değiştirip yalnızca şöyle dedi:

"Yine gelirsiniz, umarım. Bizim hep" –durakladı– "sözümüzü kestiler sanki."

Delikanlı başıyla selamlayıp odadan çıktı.

Ralph, aşırı hızla, uzun adımlarla Embankment'ta yürüdü. Dışarıdan gelecek ansızın bir saldırıya karşı direnmek içinmiş

gibi, her kası gerilmişti, katılaşmıştı. O anda neredeyse saldırı bedenine yönelecekti sanki, bu yüzden de beyni tetikteydi, ama nedenini anlamadan. Birkaç dakika sonra, artık gözlem altında olmadığını, saldırı gelmediğini ayırt ederek adımlarını yavaşlattı, acı her yanına yayıldı, onu yöneten her yerini ele geçirdi, ilk savunma çabalarıyla bitkin düşmüş güçlerin hiçbir direnişiyle karşılaşmadı neredeyse. Irmak kıyısındaki set boyunca isteksizce yürüdü, eve doğru değil de daha çok evden uzağa doğru. Dünyanın insafına kalmıştı. Gözüne ilişen görüntüleri düzene sokmuyordu. Sık sık başkaları için hayal ettiği gibi, şimdi kendisinin ırmak akıntısıyla sürüklendiğini, artık onu denetlemekten uzak düştüğünü, koşulları kavrayamayan biri olduğunu hissediyordu. Meyhane kapılarında aylak aylak dolaşan yaşlı, yıpranmış adamlar şimdi onun yoldaşı gibiydi, kendi amaçlarına doğru hızla, kararlılıkla yanından geçenlere karşı, onların duyduklarını varsaydığı kıskançlık, nefret karışımı bir duyguya kapıldı. Onlar da nesneleri incecik, gölge gibi görüyorlar, en hafif esintide bile savruluyorlardı. Çünkü, görünmez uzaklıklara doğru uzanıp uzanıp giden cadde görünümleriyle özlü, dayanıklı dünya, elinden kayıp gitmişti, Katharine nişanlandığı için. Şimdi tüm yaşamı gözlerinin önünde seriliydi, dümdüz, kupkuru yolun sonu yakında gelecekti. Katharine nişanlanmıştı, hem de onu aldatmıştı. Felaketin dokunmadığı köşelerini arandı varlığının el yordamıyla; oysa uğradığı yıkım selinin sınırı yoktu; sahip olduğu şeylerin hiçbiri güvende değildi şimdi. Katharine onu aldatmıştı; düşüncelerinin her köşesine el atmıştı kız ve o çekilip alındığı için artık düşünceleri yapay geliyordu, bir kez daha aklına getirmek yüzünü kızartırdı. Yaşamı ölçülemez biçimde yoksullaştırılmış görünüyordu.

Karşı kıyıyı bulanıklaştıran, ışıklarını bomboş bir yüzeyde asılı bırakan ürpertici sise karşın, ırmak kıyısındaki sıralardan birine oturdu, bıraktı hayal kırıklığı gelgiti her yanını kaplasın. Şimdilik yaşamındaki tüm parlak noktalar kararтılmıştı; tüm yükseklikleri alçaltılmış. İlk önce Katharine'in ona kötü davrandığına inandırdı kendini, tek başına kalınca kızın bunu

anımsayacağı, onu düşüneceği, ona sevecenlik duyacağı, sessizlikte, ne olsa özür dileyeceği düşüncesiyle rahatladı. Ama bu rahatlama zerresi bir iki dakika sonra yok oldu, çünkü bir kez daha düşününce Katharine'in ona hiçbir şey borçlu olmadığını kabullenmek zorunda kaldı. Katharine hiçbir şey için söz vermemişti, hiçbir şey almamıştı; kız için onun hayallerinin hiçbir anlamı yoktu. Bu da gerçekten, duyduğu umutsuzluğun en dip karanlığıydı. Bu duygularla en çok ilgisi olan kişinin gözünde insanın duyguları hiçbir anlam taşımıyorsa, hangi gerçek kalıyordu bizim elimizde? Günlerini ısıtan o eski duygusallık, her saatini renk renk boyayan Katharine'in düşüncesi, şimdi gözünde aptalca ve cılız bir görünüme bürünmüştü. Ayağa kalktı, kül rengi sularının hızlı yarışı, boşunalığın, unutuşun tam ruhu gibi görünen ırmağa baktı.

"İnsan neye güvenebilir, o zaman?" diye düşündü, oradan eğilirken. Kendisini öylesine güçsüz, özden yoksun duyuyordu ki bu sözcükleri yüksek sesle yineledi.

"Neye güvenebilir insan? Kadınlara, erkeklere değil. İnsanın onlar için kurduğu hayallere değil. Hiçbir şey yok – hiçbir şey, hiçbir şey, geriye kalan."

Şimdi artık canı istediği zaman güzel bir öfkeyi doğurup yaşatabileceğini bilmek için nedeni vardı Denham'ın. Bu tutku için iyi bir hedef sağlamıştı Rodney. Oysa yine de o anda Rodney'le Katharine bedenlerinden arınmış hayaletler gibi geliyorlardı ona. Nasıl göründüklerini pek anımsayamıyordu. Aklı daha daha derinlere batıyordu. Evliliklerinin onun gözünde hiçbir önemi yoktu sanki. Bütün nesneler hayaletlere dönüşmüştü; yeryüzünün tüm kütlesi, artık alev alev yanmadığı için, yalnızca tutuşma noktasını anımsayabildiği, kafasının içindeki tek bir kıvılcımı kuşatan, özden yoksun buhardı. Bir zamanlar bir inancı özenle beslemişti, Katharine bu inancı somutlaştırmıştı, artık yapmıyordu bunu. Onu suçlamıyordu; hiçbir şeyi suçlamıyordu, hiç kimseyi; gerçeği görüyordu. Kül rengi suların yarışını, bomboş kıyıyı görüyordu. Oysa yaşam dinçti, canlıydı; beden yaşıyordu ve onu kımıldamaya zorlayan, kişinin insan biçimlerini kaldırıp atabileceğine, onların

ete kana bürünmüş varlıklarından ayrılamaz görünen tutkuyu elinde tutabileceğine inandıran düşünceyi aşılıyordu beden, hiç kuşkusuz şimdi. Bu tutku tutuşuyordu şimdi onun ufkunda, tıpkı kış güneşinin, doğuda incelen bulutların arasından yeşilimsi bir cam ışıltısı yaratması gibi. Gözleri sonsuzca uzaklarda, yabancı bir şeye dikiliydi; o ışıkla yürüyebileceğini hissetti, gelecekte de yolunu bulması gerekeceğini. Ama kalabalık, kaynaşan dünyadan ona kalan tek şey buydu.

XIII. Bölüm

İşyerindeki öğle yemeği saatinin yalnızca bir bölümünü yiyecek tüketimine harcardı Denham. Hava ister iyi olsun, ister yağışlı, bu zamanın çoğunu Lincoln's Inn parklarının çakıllı patikalarını arşınlayarak geçirirdi. Çocuklar tanımıştı onun dış görünümünü, serçeler günlük ekmek kırıntılarının saçılmasını beklerlerdi. Hiç kuşkusuz kendisinin sandığı kadar kör değildi çevresine karşı, çünkü sık sık bozuk para ve neredeyse her zaman bir avuç ekmek verirdi.

Bu kış günlerinin, elektrik ışığıyla parlayan beyaz kâğıtların önündeki uzun saatlerde ve sisle loşlaşmış sokaklardaki kısa geçitlerde harcandığını düşünürdü. Öğle yemeğinden sonra işine döndüğünde, kafasının içinde, her yana dağılmış otobüsleriyle, sanki gözlerini hep toprağa eğmiş gibi çakıl taşlarının üstüne yamyassı yapışmış yaprakların eflatun biçimleriyle Strand'ın resmini taşırdı. Beyni aralıksız çalışırdı, ama düşüncesine öyle az sevinç eşlik ederdi ki, hiç de isteyerek anımsamazdı; ama bir o yana, bir bu yana giderdi; kitaplıktan ödünç alınmış kara kitapları yüklenerek dönerdi eve.

Öğle yemeği zamanı Strand'dan gelen Mary Datchet gördü onu bir gün turunu atarken, paltosunun düğmeleri sıkı sıkı iliklenmiş, sanki odasında tek başına oturuyor gibi düşünceler içinde öylesine yitip gitmiş.

Delikanlının görünümü, içini dehşete çok benzer bir duyguyla doldurdu; ardından nabzı daha hızla atmaya başlasa da gülesi geldi neredeyse. Yanından geçti, delikanlı onu görmedi. Geri dönüp omzuna dokundu.

"Hay Allah, Mary!" diye bağırdı. "Nasıl da ödümü patlattın!"

"Evet. Uykunda yürüyor gibiydin," dedi kız. "Korkunç bir aşk serüvenini mi çözümlüyorsun? Umutsuz bir çiftin aralarını mı bulman gerekiyor?"

"İşimi düşünmüyordum," diye yanıtladı Ralph, biraz telaşla. "Ayrıca da bu tür şeyler benim alanıma girmiyor," diye ekledi ters ters.

Güzel bir sabahtı, hâlâ kendilerine ayırabilecekleri biraz zamanları vardı. İki üç haftadır karşılaşmamışlardı, Ralph'a anlatacak bir sürü şeyi vardı Mary'nin; ama arkadaşlığını ne kadar istediğini kestiremiyordu. Yine de, oradan buradan konuşarak attıkları birkaç turdan sonra, delikanlı oturmalarını önerdi, Mary de sırada onun yanına yerleşti. Serçeler kanat çırparak sardı çevrelerini, öğle yemeğinden sakladığı yarım çöreği çıkardı Ralph cebinden. Birkaç kırıntıyı aralarına savurdu.

Bir şeyler söylemiş olmak için, "Hiç bu kadar evcil serçe görmemiştim," dedi Mary.

"Hayır," dedi Ralph. "Hyde Park'taki serçeler bunlar kadar evcil değil. Hiç kımıldamadan dursak, birini koluma konduruyum."

Bu hayvanlarla iyi anlaşma gösterisine boş verebileceğini hissetti Mary, ama kimbilir hangi tuhaf nedenle Ralph'ın serçelerden gurur duyduğunu görerek, başaramayacağı üzerine altı penisine bahse girdi.

"Tamam!" dedi delikanlı; önceden kederli olan gözünde bir ışık çaktı. Şimdi ötekilerden daha dazlak görünen bir dazlak serçeyle konuşuyordu yalnızca; Mary de ona bakma fırsatını değerlendirdi. Gördüğü pek hoşuna gitmedi; delikanlının yüzü yıpranmıştı, anlatımı sertti. Bir çocuk, kuş sürülerinin arasından çemberini çevirerek geldi, sabırsızlık homurtusuyla son ekmek kırıntılarını çalıların arasına attı Ralph.

"Hep böyle oluyor – tam da kuşu ele geçirmek üzereyken,"

dedi. "İşte senin altı peni, Mary. Ama yalnızca şu canavar çocuk sayesinde alabildin. Onların burada çember çevirmesine izin vermemeleri gerek–"

"Çember çevirmelerine izin verilmemeli! Sevgili Ralph, neler saçmalıyorsun!"

"Hep böyle söylüyorsun," diye yakındı; "ayrıca, hiç de saçma değil. İnsan oturup da kuşları izleyemezse parklar ne işe yarayacak? Sokaklar pekâlâ çembere yeter. Sokaklar çocuklar için güvenli değilse, anneleri onları evde oturtsun."

Mary, bu söyleneni yanıtlamak yerine kaşlarını çattı.

Sırasında arkasına yaslandı, bacalarıyla yumuşacık gri-mavi gökyüzünü parçalayan koca koca yapılara baktı.

"Ah, neyse," dedi, "Londra yaşamak için çok hoş bir yer. Bütün gün oturup insanları izleyebilirdim herhalde. Türdeşim yaratıkları seviyorum..."

Sabırsızlıkla iç geçirdi Ralph.

"Evet, sanırım onları tanıdığın zaman," diye ekledi kız, sanki delikanlı karşı çıkmasını dile getirmiş gibi.

"İşte ben de tam o zaman onları sevmiyorum," diye yanıtladı delikanlı. "Yine de hoşuna gidiyorsa niçin bu yanılsamanın tadını çıkarmayasın ki." Pek de katılma ya da karşı çıkma coşkusu göstermeden konuşuyordu. Üşüyor gibiydi.

"Uyan, Ralph! Yarı uykudasın!" diye bağırdı Mary, ona dönüp kolunu çimdikleyerek. "Neler yapıyordun kendi kendine böyle? Yerleri mi siliyordun? Çalışıyor muydun? Dünyayı mı aşağılıyordun, her zamanki gibi?"

Delikanlı yalnızca başını sallayıp piposunu doldurduğu için konuşmayı sürdürdü:

"Birazcık da numara yapıyorsun bu konuda, değil mi?"

"Çoğu şeyden daha çok değil."

"Neyse," dedi Mary, "sana söyleyecek bir sürü şeyim var, ama şimdi gitmem gerekiyor – kurul toplantısına katılacağım." Ayağa kalktı, ama delikanlıya biraz ciddiyetle bakarak durakladı.

"Hiç mutlu görünmüyorsun, Ralph," dedi. "Bir şey mi oldu, yoksa bir şey olduğu yok mu?"

Hemen yanıtlamadı delikanlı, ama o da ayağa kalktı, beraber kapıya doğru yürüdü. Her zamanki gibi dilinin ucuna gelen şeyin ona söylenecek türden bir şey olup olmadığını aklında tartmadan konuşmadı.

"Canım sıkılıyordu," dedi sonunda. "Biraz iş yüzünden, biraz da aile sorunlarından. Charles aptalca davranıyor. Kanada'ya gitmek istiyor, çiftçi olarak–"

"Eee, bu konuda söylenecek bir şeyler var," dedi Mary; kapıdan geçtiler, aslında artık Denham ailesinde az çok müzminleşmiş olan, ama şimdi yalnızca Mary'nin duygudaşlığını doyurmak için gündeme getirilen, yine de böylece Ralph'ı, farkına vardığından çok daha fazla yatıştıran sorunları tartışarak bir kez daha bahçenin çevresinde ağır ağır yürüdüler. En azından kız, bir çözüm bulunabilmesi olasılığı açısından gerçek olan sorunlarla uğraşmasını sağlamıştı onun; böylesine bir yaklaşıma yatkın olmayan iç sıkıntısının gerçek nedeni, aklının gölgeleri içinde çok daha derinlere gömüldü.

İlgiliydi Mary; yardımı dokunuyordu. Ona gönül borcu duymamak elinden gelmiyordu Ralph'ın, içinde bulunduğu durum konusunda gerçeği söylemediği için belki daha da çok; yeniden kapıya vardıklarında, yanından ayrılmasına sevgiyle karşı çıkabilmeyi diledi. Oysa sevgi gösterisi, işiyle ilgili uyarılar yapmak gibi kaba bir biçime büründü daha çok.

"Ne diye gidip de kurul toplantısında öylece oturmak istiyorsun?" diye sordu. "Mary, zamanını boşa harcıyorsun."

"Sana katılıyorum, kırlarda dolaşmanın dünyaya daha çok yararı dokunurdu," dedi kız. "Bana bak," diye ekledi ansızın, "niçin Noel'de bize gelmiyorsun? Yılın hemen hemen en iyi zamanı."

"Seninle Disham'a gelmek mi?" diye yineledi Ralph.

"Evet. Sana hiç karışmayız. Ama bana daha sonra yanıt verebilirsin," dedi kız, biraz aceleyle sonra da Russell Alanı'na doğru yola koyuldu. O anda içinden gelerek çağırmıştı delikanlıyı, çünkü kırların görünümü gözlerinin önünde canlanmıştı; şimdi de bu davranışı yüzünden tedirgindi, sonra tedirgin olduğu için tedirginlik duydu.

"Ralph'la tek başımıza kırlarda dolaşmayı göze alamıyorsam," diye akıl yürüttü, "bir kedi alıp Ealing'de bir kiralık evde yaşayayım Sally Seal gibi – hem zaten gelmeyecek. Yoksa, *geleceğim* mi demek istedi?"

Başını salladı. Gerçekten de delikanlının ne demek istediğini bilmiyordu. Hiçbir zaman emin olamıyordu; ama şimdi her zamankinden de çok aklı karışmıştı. Ondan bir şey mi gizliyordu? Davranışı tuhaftı; o derin dalgınlığı etkilemişti; tam anlayamadığı bir şey vardı onda, delikanlının doğasının gizemi hiç de hoşuna gitmeyecek kadar büyülüyordu onu. Dahası, cinsinin öteki üyelerini yapmakla suçladığı şeyi yapmaktan şimdi kendisini alamıyordu – arkadaşına tanrısal bir ateş bağışlayıp, onaylasın diye kendi yaşamını onun önüne sermekten.

Kurul toplantısı azar azar önemini yitirdi bu süreçte; kadınların oy hakkı büzüştü; İtalyanca'ya daha çok çalışacağına yemin etti; kuşları incelemeye yeniden başlamayı aklından geçirdi. Ama bu yetkin yaşam düzeneği öylesine saçmasapanlaşma tehlikesi göstermeye başladı ki, çok kısa süre sonra kendini yine o berbat alışkanlığına kapılmış yakaladı, Russell Alanı'nın kestane rengi tuğlaları görüş alanına girdiği sıra kurula yapacağı konuşmayı içinden tekrarlıyordu. Aslında tuğlalar hiç gözüne ilişmezdi. Koşarak yukarı çıktı her zamanki gibi, işyerinin dışındaki sahanlıkta, koskoca bir köpeğe çanaktan su içirmeye çalışan Mrs. Seal'in görüntüsüyle gerçeğin içine tümden uyandı.

"Miss Markham geldi bile," diye belirtti Mrs. Seal, duruma uygun düşen ağırbaşlılıkla, "bu, onun köpeği!"

"Çok da güzel bir köpek," dedi Mary, hayvanın kafasını okşayarak.

"Evet. Muhteşem bir arkadaş," diye ona katıldı Mrs. Seal. "Bana dediğine göre bir tür St. Bernard – tam Kit'e yakışacak bir şey St. Bernard sahibi olmak. Sahibini çok güzel koruyorsun değil mi Sailor? O dışarıda işindeyken –yollarını kaybetmiş zavallılara yardım ederken– kötü adamların onun kilerine girmelerine izin vermiyorsun, değil mi.... Neyse, geç kaldık – başlamamız gerekiyor!" Suyun geri kalanını gelişigüzel yere saçarak Mary'yi apar topar kurul odasına soktu.

XIV. Bölüm

Zafer kazanmış kumandandı Mr. Clacton. Geliştirip denetimi altında tuttuğu makine, şimdi iki ayda bir verdiği ürününü, yani kurul toplantısını ortaya çıkarmak üzereydi; bu toplantıların yetkin yapısından duyduğu gurur çok büyüktü. Toplantı odalarının kendine has diline bayılıyordu; kâğıt üzerinde kendi kaleminin birkaç vuruşuna boyun eğen saat çaldıkça, kapının durmadan açılıp kapanmasına bayılıyordu; yeterince sık açıldığı zaman ellerinde belgelerle, gözle görülür bir önemlilik havası taşıyarak kabine üyeleriyle buluşmak üzere ilerleyen bir başbakana yakışır dalgın anlatımla, iç bölümdeki odasından çıkmaya bayılıyordu. Onun buyrukları doğrultusunda masa, altı tane kurutma kâğıdıyla, altı dolma kalemle, altı mürekkep hokkasıyla, bir bardakla, bir sürahi suyla, bir çanla ve kadın üyelerin beğenilerine saygı olsun diye bir vazo kalın yapraklı krizantemle önceden donatılmış olurdu. Kimseye belli etmeden kurutma kâğıtlarını mürekkep hokkalarının yanına yerleştirmişti bile, şimdiyse kendini Miss Markham'la konuşmaya kaptırmış, ateşin başında dikiliyordu. Ama gözleri kapıdaydı, Mary'yle Mrs. Seal içeri girdiklerinde şöyle bir güldü, odanın orasına burasına dağılmış kurul üyelerine seslendi:

"Sanırım, bayanlar, baylar, başlamaya hazırız."

Böyle diyerek masanın başındaki yerini aldı, bir deste kâğıdı sağ tarafına, başka bir desteyi soluna yerleştirerek Miss Datchet'ten bir önceki toplantının tutanaklarını okumasını istedi. Mary söyleneni yaptı. Keskin bir gözlemci, önündeki oldukça sıradan bültene sekreterin niçin böyle kaşlarını sımsıkı çatarak bakma gereği duyduğunu merak edebilirdi. 3 No'lu Kitapçığın taşraya bir genelge olarak yollanması kararına ya da Yeni Zelanda'da evli kadınların evde kalmış kızlara oranını gösteren istatistiksel çizelge yayımlanmasına ilişkin kuşkular olabilir miydi kafasının içinde; ya da Mrs. Hipley'in Pazarı'nın net kârının beş pound, sekiz şilin, iki buçuk penilik toplama ulaştığına ilişkin bir kuşku?

Bu bültenlerin içeriğine, uygunluğuna yönelik kuşkular onu tedirgin mi ediyordu? Hiç kimse onun görünümüne bakıp da tedirgin olduğunu tahmin edemezdi. Mary Datchet'ten daha uyumlu, daha aklı başında bir kadın görülmemişti hiç kurul odalarında. Sonbahar yapraklarıyla kış güneşinin bileşimi gibiydi; daha az şiirsel konuşursak hem incelik hem güç, dürüstçe çalışmaya açıkça yatkınlığın içinde erimiş yumuşak anaçlığın tanımlanamaz vaadini sergiliyordu. Yine de aklını boyun eğmeye indirgemekte çok zorlanıyordu; sanki okuduklarını gözünün önünde canlandırma gücünü yitirmiş gibi, ki aslında da durum buydu, inandırıcılık uçup gitmişti okumasından. Dizin biter bitmez aklı yüzerek gidiverdi Lincoln Inn parkına, sayısız serçenin çırpınan kanatlarına. Hâlâ dazlak serçeyi kandırıp eline oturmasını sağlamaya çalışıyor muydu Ralph? Başarmış mıydı? Günün birinde başaracak mıydı hiç? Lincoln Inn parkındaki serçelerin, niçin Hyde Park'takilerden daha evcil olduklarını sormak istemişti ona – belki de gelip geçenler daha az olduğu, kendilerine iyilik edenleri tanıdıkları içindi. Kurul toplantısının ilk yarım saatinde Mary, her şeye tek başına egemen olma gözdağı veren Ralph Denham'ın kuşkulu varlığıyla savaşmak zorunda kaldı böylece. Onu geri püskürtmenin yarım düzine yöntemini denedi Mary. Sesini yükseltti, tane tane konuştu, Mr. Clacton'un dazlak kafasına kararlılıkla baktı, not almaya başladı. Tedirgin olmasına karşın, kalemi kurut-

ma kâğıdının üstüne küçük yuvarlak bir biçim çizdi, ki bunun da gerçekte dazlak serçe olduğunu yadsıyamazdı. Yeniden Mr. Clacton'a baktı; evet, dazlaktı ve dazlak serçeler de. Bir sekreter böyle çok sayıda uygunsuz düşünce altında işkence çekmemişti hiç, vah ki vah, hepsi de sökün edip geliyordu! iş arkadaşlarını sonsuzca şaşkınlıktan donduracak bir küstahlığa onu her an sürükleyebilecek, gülünççe tuhaf bir şeylerle. Neler söyleyebileceğini düşünmek ona dudaklarını ısırttı, sanki dudakları onu koruyacakmış gibi.

Ama bu düşüncelerin hepsi, şimdi üzerinde düşünmesi mümkün olmasa da varlığını bu gülünç baş eğmelerle, el işaretleriyle ortaya koyan, çok daha derinlerdeki sıkıntının yüzeye vurmuş batık gemi enkazından başka bir şey değildi. Düşünürsün bunları, ki böyle yapmak zorundaydı da, toplantı bitince. Bu arada da rezilce davranıyordu; iş arkadaşlarını yönlendirmesi, uğraştıkları konunun ayrıntılarına eğilmelerini sağlaması gerekirken pencereden dışarı bakıyor, gökyüzünün rengini, Emperyal Otel'in süslemelerini düşünüyordu. Hiçbir tasarıya, bir başkasından daha fazla ağırlık vermek elinden gelmiyordu. Ralph demişti ki – onun söylediklerini düşünmekten kendini alamıyordu, ama nasılsa tüm gerçekliğin işleyişini yok etmişti. Ve sonra da hiçbir bilinçli çaba olmaksızın, beynin oyunuyla, bir gazete etkinliği düzenleme tasarısıyla ilgilenmeye başlar buldu kendini. Belli makaleler yazılmalıydı; belli yayıncılarla ilişki kurulmalıydı. Nasıl bir çizgi izlenmesi salık verilebilirdi? Mr. Clacton'un söylediklerine şiddetle karşı çıkar buldu kendini. Şimdi sert bir darbe indirme zamanı geldiği görüşüne dört elle sarıldı. Bunu söylediği anda da, Ralph'ın hayaletine doğru döndüğünü hissetti; başkalarını kendi görüş açısına çekmek için giderek daha da içten, daha da istekli oldu. Bir kez daha tam olarak ve tartışma götürmez biçimde biliyordu neyin doğru, neyin yanlış olduğunu. Bir sisin içinden çıkarcasına kamu yararının o eski düşmanları, önünde devsi hayaletler gibi belirdi –kapitalistler, gazete sahipleri, kadın haklarına karşı çıkanlar ve bazı açılardan da hepsinden daha beteri, hiçbir biçimde ilgi göstermeyen kitleler– aralarında şimdi-

lik Ralph Denham'ın çizgilerini seçiyordu. Gerçekten de Miss Markham birkaç arkadaşının ismini vermesini istediğinde, alışılmamış bir acılıkla açıkladı kendini:

"Benim arkadaşlarım tüm bu tür işlerin boşuna olduğunu düşünüyor." Bunu, gerçekten, Ralph'ın kendisine söylediğini hissediyordu.

Miss Markham usulca gülerek, "Ah, demek o türden insanlar, ha?" dedi; tazelenmiş bir canlılıkla orduları düşmanın karşısına dikildi.

Kurul odasına ilk girdiğinde, Mary'nin canı hiçbir şey yapmak istemiyordu; oysa şimdi epeyce toparlanmıştı. Bu dünyanın kurallarını tanıyordu; burası düzgün, düzenli bir yerdi; onun doğrusuna, yanlışına inandığını hissediyordu; düşmanlarına okkalı bir darbe indirebileceği duygusu yüreğini ısıtıyor, gözlerini tutuşturuyordu. Onun belirleyici özelliklerinden olmasa da, bu öğleden sonra usanç verici sıklıkta kendini kaptırdığı bu hülyalardan birinde, Ralph'ın aşağıdan boşu boşuna inmesi için yalvardığı kürsüde çürük yumurta yağmuruna tutulmuşken canlandırdı gözünün önünde kendini. Ama –

"Amacımızla karşılaştırıldığımda benim ne önemim olabilir?" dedi ve böyle şeyler. Gülünç hayallerle canı sıkılsa da, övünerek gördü ki, beyninin yüzeyini ılımlı, uyanık tutuyor, "Eylem! – her yerde! – hemen!" isteğinde bulunduğu zaman, Mrs. Seal'e birçok kez sakınarak boyun eğdiriyordu, tıpkı ona yakışacağı gibi.

Hepsi de epeyce yaşlı kişiler olan öteki kurul üyeleri Mary'den çok etkilenmişler, bir bakıma da belki gençliği yüzünden onun tarafını tutma, birbirlerine karşı çıkma eğilimi içine girmişlerdi. Hepsini denetim altında tuttuğunu hissetmesi, Mary'nin içinde güçlülük duygusu uyandırdı; başkalarına istediğin şeyi yaptırma işine, önem açısından, hiçbir başka işin denk düşmeyeceğini ya da onun kadar coşku veremeyeceğini hissetti. Gerçekten de savunduğu tez zafer kazanınca, kendisine boyun eğenlere karşı belli belirsiz bir horgörü duydu.

Şimdi kurul üyeleri ayağa kalktı, kâğıtlarını topladı, silkip düzene soktu, çantalarına yerleştirdi, kilitlerini sımsıkı kapa-

dı, hepsi de işleri başlarından aşkın kişiler oldukları için, başka kurullardaki başka buluşmalara yetişmek amacıyla trenleri yakalamaya, alelacele dışarı fırladı. Mary, Mrs. Seal, Mr. Clacton yalnız kaldılar; oda sıcaktı, dağınıktı, pembe kurutma kâğıtları masanın üstünde değişik açılar yaparak yayılmıştı, birisinin doldurup içmeyi unuttuğu bardakta yarısına dek su vardı.

Mr. Clacton, taptaze belge yığınlarını dosyalamak için odasına çekilirken, Mrs. Seal çay koymaya başladı. Mrs. Seal'e fincanlar, tabaklar için bile yardım edemeyecek denli coşku içindeydi Mary. Pencereyi savurarak açtı, durup dışarı baktı. Sokak lambaları yanmıştı bile; alandaki sisin içinden yolun karşısına geçen, kaldırım boyunca yürüyen, küçük telaşlı insanlar seçilebiliyordu uzakta. Kösnül bir kibirden kaynaklanan tuhaf duygusal durumu içinde, Mary, küçük insan biçimlerine bakıp düşündü, "İstersem sizi şuradan içeri sokabilir ya da durdurabilirim; ister tek sıra ister çift sıra yürütebilirim; size istediğimi yapabilirim." Sonra Mrs. Seal gelip yanında durdu.

"Omuzlarına bir şey alsan iyi olmaz mı, Sally?" diye sordu, yapmacık bir alçakgönüllülükle, bu coşkulu, beceriksiz küçük kadına bir tür acıma duyarak. Ama Mrs. Seal onun önerisine kulak asmadı.

"Eee, eğlendin mi bakalım?" diye sordu Mary, usuldan gülerek.

Mrs. Seal derin derin içini çekti, kendini dizginledi, sonra da Russell Alanı'na, Southampton Sokağı'na, gelip geçenlere bakarak patladı, "Ah, keşke insan şunların hepsini teker teker bu odaya sokabilse de beş dakikalığına olsun anlayabilmelerini sağlayabilse! Ama bir gün gerçeği görmek *zorunda* kalacaklar... Ah, keşke insan görmelerini *sağlayabilse*..."

Mary, kendisinin Mrs. Seal'den çok daha akıllı olduğunu biliyordu, Mrs. Seal bir şey söylediği zaman, o Mary'nin de düşündüğü şey olsa bile, ona karşı çıkmak için söylenebilecek her şey elinde olmadan aklına üşüşüyordu. Bu durumda, herkesi yönlendirebileceğine ilişkin o kibirli duygusu yavaş yavaş eridi.

Perdeyi çekip pencereye arkasını dönerek "Haydi çayımızı içelim," dedi. "İyi bir toplantıydı, sen de öyle düşünmedin

mi, Sally?" diye gelişigüzel konuştu, masaya otururken. Elbette Mary'nin olağanüstü becerikli olduğunun farkına varmalıydı Mrs. Seal.

Sabırsızlıkla başını sallayarak "Ama kaplumbağa hızıyla ilerliyoruz," dedi Sally.

Bunun üzerine Mary kahkahalara boğuldu, kibri dağılıp gitti.

Başını yine sallayarak "Sen gülebilirsin," dedi Sally, "oysa ben gülemem. Elli beş yaşımdayım, amacımıza eriştiğimizde ben mezarımda olacağım, erişebilirsek günün birinde elbette."

"Hayır, mezarında olmayacaksın," dedi Mary, incelikle.

Buklelerini arkaya savurarak "Nasıl da büyük bir gün olacak," dedi Mrs. Seal. "Yalnızca bizim için değil, aynı zamanda uygarlık için de büyük bir gün. Biliyor musun, şu toplantılar için beslediğim duygu bu. Her biri ileri doğru atılmış adımları büyük bir yürüyüşün – insanlığın, biliyorsun. Arkamızdan gelecek insanların daha iyi bir yaşamları olsun istiyoruz – bir sürü kişi bunu görmüyor. Anlayamıyorum, nasıl oluyor da göremiyorlar?"

Konuşurken bir yandan da dolaptan fincanları, tabakları getiriyordu, bu yüzden cümleleri her zamankinden de bölük pörçüktü. Bu tuhaf küçük insanlık azizesine, beğeniye benzer bir şeylerle bakmaktan kendini alamadı Mary. O kendisini düşünürken Mrs. Seal hayallerinden başka hiçbir şey düşünmemişti.

"Kendini böyle yıpratmamalısın, Sally, o büyük günü görmek istiyorsan," dedi, ayağa kalkıp Mrs. Seal'in elinden bisküvi tabağını almaya çalışırken.

"Sevgili çocuğum, bu yaşlı bedenim başka ne işe yarar ki?" diye coşkuyla konuştu, bisküvi tabağına eskisinden de sıkı sarılarak. "Elimdeki her şeyi amacımız uğruna vermekten gurur duymamalı mıyım? – çünkü ben senin gibi bir dâhi değilim. Evle ilgili bazı durumlar vardı –günün birinde sana anlatmak isterim– işte böylece de aptalca şeyler söylüyorum. Aklım karışıyor, biliyor musun. Senin karışmıyor. Mr. Clacton'un karışmıyor. Büyük bir hata, insanın aklının karışması. Ama yüreğim doğru yerde. Kit'in büyük bir köpeği olduğu için çok mutluyum, çünkü onun iyi göründüğünü sanmıyordum."

Çaylarını içtiler, o zaman mümkün olduğundan çok daha içtenlikle kurulda gündeme gelen birçok noktayı yeniden ele aldılar; ikisi de perde arkasında olmanın o hoş duygusuna kapıldı; çekildiğinde, gazete okuyanların, günü gününe gözlerinin önüne serilen o tantanalı töreni tümden değiştirebilecek ipleri ellerinde tuttukları duygusuna. Görüşleri birbirinden çok farklı olsa da, bu duygu onları birleştiriyor, karşılıklı takındıkları tavırda candan olmalarına yol açıyordu.

Yine de Mary oldukça erken ayrıldı çay partisinden, hem yalnız kalmak hem de Queen Salonu'nda müzik dinlemek isteğiyle. Yalnızlığını, Ralph'la ilgili durumunu irdelemek amacıyla kullanmaya tam olarak niyetliydi; oysa bu amacı gözden kaçırmadan Strand'a geri dönmesine karşın, kafasının içini, tedirgin edecek ölçüde fazla sayıda değişik düşünce zincirleriyle dolu buldu. Önce bir düşünceye başladı, sonra ötekine. Hatta kafasından geçenler, renklerini bile, nasılsa, üstünde bulunduğu caddeden alıyorlar gibiydi. İşte böylece, insanlık hayali bir bakıma da Bloomsbury'yle ilişkiliydi sanki, ana caddeyi geçtiği sıra açıkça solup gitti; ardından Holborn'daki gecikmiş bir gezgin orgcu, düşüncelerinde uyumsuz bir dans başlattı; Lincoln's Inn parkının koskoca sisli alanını geçtiği sıra yeniden buz kesmişti, içini kasvet sarmıştı, korkunç ölçüde sağduyuluydu. Karanlık, insan eşliğinin uyaranını ortadan kaldırmıştı, bir gözyaşı damlası gerçekten yanaklarından kaydı, kendisinin Ralph'ı sevdiğine, ama onun kendisini sevmediğine dair ansızın gelen bir inanç eşliğinde. Şimdi kapkaranlık, bomboştu, o sabah birlikte yürüdükleri daracık yol ve çıplak dallarda serçeler suskun. Ama az sonra kendi binasındaki ışıklar neşesini yerine getirdi; tüm bu değişik duygusal durumlar, üst dünyada koşullar elverişli olduğunda, sırası geldikçe yükselip sivrilmek üzere, varoluşunun temelini aralıksız yıkayan tutkular, düşünceler, sezgiler, çelişkiler selinin derinliklerine batmıştı. Ateşini tutuştururken Londra'da bir şeyler düşünmenin mümkün olmadığını kendi kendine söyleyerek açık seçik düşünme saatini Noel'e dek erteledi; ve hiç kuşkusuz Ralph gelmeyecekti Noel'de, kırların yüreğine doğru uzun yürüyüşlere çıkacaktı, bu sorunu,

onu şaşırtan tüm öteki sorunları karara bağlayacaktı. Bu arada da, diye düşündü, bacaklarını ocak korkuluğuna dayayarak hayat karmaşayla doluydu; hayat son zerresine dek sevilmesi gereken bir şeydi.

Kapısının zili çaldığında orada öylece beş dakika falan oturmuş, düşüncelerinin sönmesi için yeterli zamanı olmuştu. Gözleri parladı; hemen o anda Ralph'ın onu görmeye geldiğine inandı. Bu yüzden de kapıyı açmadan önce bir an bekledi; Ralph'ın görüntüsünün mutlaka ayaklandıracağı tatsız tutkuların dizginleri üzerine ellerini güvenle yerleştirdiğini hissetmek istiyordu. Gereksiz yere toplamıştı kendini yine de, çünkü Ralph'ı değil de, Katharine'le William Rodney'i içeri alması gerekti. İlk izlenimi, ikisinin de son derece şık olduğuydu. Onların yanında kendini kılıksız, şapşal duydu, onları nasıl ağırlayacağını bilemedi, ne demeye geldiklerini de çıkarabilmiş değildi. Nişanlandıklarını duymamıştı. Ama ilk düş kırıklığından sonra keyfi yerine geldi, çünkü hemen o anda Katharine'in bir kişiliği olduğunu, dahası, şimdi artık kendisini denetleme çabasına gerek kalmadığını hissetti.

"Geçiyorduk, pencerende ışık görüp yukarı çıktık," diye açıkladı Katharine, ayakta dikilip, çok uzun boylu, seçkin, epeyce de dalgın görünerek.

"Resim görmeye gitmiştik," dedi William. "Aman aman," diye bağırdı, çevresine bakınarak "bu oda bana varoluşumun en berbat saatlerinden birini anımsatıyor – ben yazıyı okurken, siz hepiniz çevreme oturmuş, bana sataşırken. Katharine en kötü olanınızdı. Her yaptığım yanlışta onun oh çektiğini hissediyordum. Miss Datchet çok yumuşaktı. Anımsıyorum da sonunu getirmemi Miss Datchet mümkün kıldı."

Oturarak hafif, sarı eldivenlerini çıkardı, onlarla dizlerini dövmeye başladı. Canlılığı çok hoştu, diye düşündü Mary, kendisini güldürse de. Delikanlının görünüşü bile gülme isteği uyandırıyordu. Oldukça patlak gözleri, bir genç kadından ötekine kayıyor, dudakları söylenmeden kalan sözcükler biçimlendiriyordu sürekli.

"Grafton Galerisi'nde eski ustaların resimlerini görmeye

gitmiştik," dedi Katharine, açıkça William'a hiç aldırmadan, Mary'nin uzattığı sigarayı alarak. Koltuğunda arkasına yaslandı, yüzünün çevresinde asılı duran duman, onu ötekilerden daha daha uzaklara sürükledi sanki.

"İnanır mıydınız, Miss Datchet," diye devam etti William, "Katharine hiç sevmiyor Titian'ı. Kayısı sevmiyor, şeftali sevmiyor, yeşil bezelye sevmiyor. Elgin mermerlerini, güneşsiz gri günleri seviyor. Soğuk kuzey doğasının özgün bir örneği o. Ben Devonshire'lıyım–"

Kavga mı ediyorlardı acaba, diye merak etti Mary, bu yüzden mi onun odasına sığınmışlardı, yoksa nişanlanmışlar mıydı, yoksa Katharine daha yeni onu red mi etmişti? Aklı karmakarışıktı.

Duman tülünün arkasından yine ortaya çıktı şimdi Katharine, sigarasının külünü şömineye silkti, yüzünde tuhaf bir kaygı anlatımıyla bu alıngan adama baktı.

"Belki de Mary," dedi kararsızlıkla, "bize çay verebilirsin? Bir yerde içmeye çalıştık ama içerisi öyle kalabalıktı ki, bir başkasındaysa müzik çalıyorlardı; resimlerin çoğu da, zaten, çok iç karartıcıydı, sen ne dersen de William." Biraz sakınan bir incelikle konuşuyordu.

Böylece de Mary, mutfakta hazırlık yapmak için yanlarından ayrıldı.

Orada aslı küçük aynada yansımasına bakarak kendine, "Neyin peşinde bunlar?" diye sordu. Uzun süre kuşkular içinde bırakılmadı, çünkü çay gereçleriyle odaya döndüğünde, açıkça anlaşıldığı gibi William'ın zorlamasına uyarak, nişanlandıklarını bildirdi Katharine.

"William belki de bilmediğini düşünüyor," dedi. "Biz evleneceğiz."

Sanki Katharine ulaşılmazmış gibi, William'ın elini sıkar, kutlamalarını ona yapar buldu kendini Mary; gerçekteyse Katharine çaydanlığı elinden almıştı.

"Dur bakalım," dedi Katharine, "insan fincanlara önce sıcak su koyar, değil mi? Çay yapma konusunda senin kendi küçük hilelerin var, değil mi, William?"

Biraz da tedirginliğini gizlemek için bunları söylediğinden kuşkulandı Mary, ama eğer öyleyse, gizleme işi tam anlamıyla mükemmeldi. Evlilik konusu uzaklaştırılmıştı. Katharine sanki kendi konuk odasında oturuyor, eğitilmiş aklına hiçbir güçlük çıkarmayan durumu denetim altında tutuyordu. Konuşmaya gerektiğinden fazla katılmadan, Katharine çayları koyar, pastayı keser, William'ın tabağını dolu tutarken Mary de kendisini William'la eski İtalyan resmi üzerine konuşur buldu, şaşkınlıkla. Katharine sanki Mary'nin odasını sahiplenmiş, kendisininmiş gibi fincanları eline alıyordu. Ama bunları öylesine doğallıkla yapıyordu ki Mary'nin içinde en küçük kızgınlık uyandırmıyordu; tam tersine, bir an için elini sevgiyle Katharine'in dizine koyar buldu kendini. Bu denetimi üstlenme tavrında anaç bir şeyler mi vardı? Katharine'in yakında evlenecek biri olduğunu düşündüğünde, bu anaç havalar Mary'nin içini sevecenlikle, hatta hayranlıkla doldurdu. Katharine kendisinden çok daha yaşlı, deneyimli duruyordu.

Bu arada Rodney konuştu da konuştu. Dış görünümü ilk bakışta ona karşıysa bile, gerçek erdemlerini şaşırtıcı kılmak gibi bir yararı vardı. Defterler tutmuştu; resim konusunda bir sürü şey biliyordu. Değişik resim galerilerindeki değişik resimleri karşılaştırabiliyordu, zekice sorulan sorulara verdiği yetkin yanıtların, kömür topaklarının üstünden onları dile getirirken, hiç de uğraştığı o akıllıca konulardan kazanılmış olmadıklarını hissetti Mary. Etkilenmişti.

"Çayın, William," dedi Katharine usulca.

William durakladı, uysalca yudumladı, konuşmayı sürdürdü.

Sonra da Katharine'in, geniş kenarlı şapkasının gölgesinde, duman ortasında, kişiliğinin belirsizliği içinde, belki de kendi kendine gülümsediği, bunun da tümden anaç ruhtan kaynaklanmadığı, ansızın şimşek gibi çaktı Mary'nin beyninde. Söylediği şey son derece yalınkattı, oysa sözcükleri, hatta "Çayın, William," deyişi bile porselen süsler arasında dolaşan İran kedisinin adımları denli incelikli, sakıngan, yerli yerindeydi. O gün ikinci kez Mary, çekiciliğine kapıldığını hissettiği bir insanın kişiliğindeki gizemli bir şey karşısında bo-

caladığını duydu. Eğer kendisi Katharine'le nişanlanmış olsa, o da William'ın gelecekteki eşine açıkça takıldığı o huysuz soruları sorar bulurdu kendini. Ama yine de Katharine'in sesi çok alçakgönüllüydü.

"Kitaplar olduğu kadar, resimler konusunda da bunca çok şey bilecek zamanı nasıl buluyorsun, merak ediyorum," dedi.

"Nasıl mı zaman buluyorum?" diye yanıtladı William, Mary'nin anladığı kadarıyla, bu küçük övgüyle pek hoşnut olarak. "Ne yani, her yolculukta yanıma defter alırım hep. Ve sabah sabah ilk iş olarak resim galerisinin yolunu sorarım. Sonra insanlarla tanışır, konuşurum. Benim işyerimde Flemenk ekolü konusunda her şeyi bilen biri var. Ben de Miss Datchet'a Flemenk ekolünü anlatıyordum. Çoğu o arkadaştan kulağıma çalındı –erkekler genellikle böyle yapar– arkadaşın adı Gibbons. Tanışmalısın onunla. Onu bir öğlen yemeğe çağıralım. Bu da, sanatı önemsemek değil," diye Mary'ye dönerek açıkladı, "bu, Katharine'in oynadığı rollerden biri, Miss Datchet. Onun rol yaptığını biliyor muydunuz? Hiç Shakespeare okumamış gibi yapar. Hem ne diye Shakespeare okusun ki, o kendisi Shakespeare'ken – Rosalind, anlıyorsunuz ya," o tuhaf küçük kıkırdamalarından birini çıkardı. Nedense bu övgü hem pek bir bayat hem de neredeyse zevksiz göründü. Gerçekten de sanki o, "seks" ya da "kadın helası" demiş gibi kıpkırmızı kesildiğini hissetti Mary. Belki de sinirliliğin yarattığı zorlama bir tavırla aynı minvalde sürdürdü.

"Yeterince şey biliyor o – tüm yakışık alır amaçlar için yeterince biliyor. Siz kadınlar, öğrenmekle ne elde etmek istiyorsunuz, bir sürü başka şeyiniz varken –hemen hemen her şeyiniz varken, diyebilirim– her şeyiniz. Bize de bir şeyler bırakın, ha, Katharine?"

"Size bir şey bırakmak mı?" dedi Katharine, derin düşüncelerden uyanarak açıkça. "Gitmemiz gerektiğini düşünüyordum–"

"Lady Ferrilby'nin bizimle yemek yiyeceği gece, bu gece mi? Elbette, geç kalmasak iyi olur," dedi Rodney, ayağa kalkarak. "Ferrilbyleri tanıyor musunuz, Miss Datchet? Trantem Manastırı onlara ait," diye ekledi, kızın kuşkuyla baktığını göre-

rek bilgilendirmek için. "Bu gece Katharine onların gözüne sevimli görünmeyi becerirse, belki de balayımız için bize orasını verirler."

"Bence de bu bir neden olabilir. Yoksa o çok can sıkıcı bir kadın," dedi Katharine. "En azından," diye ekledi, hırçınlığını dizginlemek istercesine, "ben onunla konuşmakta zorlanıyorum."

"Çünkü sen, başka herkesten bütün sıkıntıya katlanmasını bekliyorsun. Onun bütün bir gece boyunca hiç sesini çıkarmadan oturduğunu gördüm," dedi William, sık sık yaptığı gibi Mary'ye dönerek. "Siz de bunun farkına varmadınız mı? Bazen yalnız kaldığımızda, saatimden dakikaları saydığım oldu" –o anda cebinden büyük altın bir saat çıkarıp camını tıklattı– "bir söylediğiyle öteki arasında geçen zamanı. Bir keresinde on dakika, yirmi saniye saydım, sonra da bana inanır mısınız, yalnızca, 'Hımm!' sesi çıkardı."

"Ah, elbette, çok özür dilerim," dedi Katharine. "Kötü bir alışkanlık olduğunu biliyorum, ama sonra, biliyorsun, evde–"

Mary'nin ilgilendiği kadarıyla, dilediği özürlerin geri kalanı, kapının kapanmasıyla kesildi. Merdivenleri inerken yepyeni kusurlar sıralayan sesini hayal edebiliyordu William'ın. Bir an sonra kapı zili yeniden çaldı, çantasını koltuğun üstünde bırakan Katharine belirdi yeniden karşısında. Az sonra buldu onu, bir an kapıda duraklayarak yalnız oldukları için farklı biçimde konuşarak dedi ki:

"Bence nişanlı olmak insanın kişiliği için çok kötü bir şey."

Unutkanlığının bir örneğini oluşturan bu durumu belirtmek için, bozuk paraları şıngırdatarak çantasını salladı. Ama söyledikleri Mary'yi şaşırttı; sanki başka şeye gönderme yapıyordu; şimdi William onu duyamayacak uzaklıkta olduğu için davranışları öylesine değişmişti ki, açıklama bekleyerek ona bakmaktan kendini alamadı. Neredeyse acımasız görünüyordu, bu yüzden de ona gülümsemeye çalışan Mary, yalnızca sessiz bir sorgulayıcı bakışla gözlerini ona dikmeyi becerebildi.

İkinci kez kapı kapanırken şimdi artık varlıkları orada dikkatini dağıtmadığından, onlardan edindiği izlenimleri bir bütün oluşturacak biçimde bir araya toplamaya çalışarak ateşin önün-

de yere çöktü. İnsanların kişiliğini anlamada hiç yanılmaz bir gözü olduğuyla gururlanmasına karşın, Katharine Hilbery'nin hayatta hangi güdülerle davrandığını bildiğinden emin olamıyordu. Onu kuğu gibi süzülerek taşıyan bir şey vardı, ulaşılmaz bir yerlere –bir şeyler, evet, ama ne?– Mary'ye Ralph'ı anımsatan bir şeyler.

Ne tuhaf, onda aynı duyguyu uyandırıyordu, Ralph'ın yanında da elinin kolunun bağlandığını hissediyordu. Ne tuhaftır ki, başka hiçbir iki insan, diye telaşla sonuca bağladı, birbirlerine, onlardan daha aykırı olamazlardı. Oysa yine ikisinde de bu gizli dürtü vardı, bu hesaba gelmez güç –bu çok özen gösterdikleri, ama dile getirmedikleri şey– ah, neydi o?

XV. Bölüm

Disham köyü, Lincoln yakınlarında, işlenmiş toprağın dalga dalga uzanıp gittiği, denizden pek de içerlek olmayan, ama yaz gecelerinde denizin gevelediği söylentileri taşıyan sesin ya da kış fırtınaları, dalgaları uzun kumsala savurduğu zamanki sesin duyulabildiği bir yerlerde bulunur. Köyü oluşturan kulübelerin dizildiği küçük sokakla karşılaştırıldığında, kilisesi, özellikle de kilise kulesi öylesine kocamandır ki, oraya gelen gezginin aklı, bunca güçlü dindarlığın canlı kalabildiği tek zaman olan Orta Çağ'a kayar ister istemez. Kiliseye böylesine büyük bir güven elbette günümüzde olamaz, köylülerin her birinin, insan yaşamının son sınırlarına dayandığını varsayar gezgin. Yüzeysel bakan yabancının izlenimleri işte böyledir, şalgam tarlasında çapa yapan birkaç adamın, testi taşıyan çocuğun, kulübe kapısının önünde kilim silkeleyen genç kadının çizdiği resimle belirlenen halkının görüntüsü, Disham köyünde, Orta Çağ'a uyan bir yaşantı dışında bir şey görmesine olanak vermeyecektir bugün de. Genç gibi dursalar bile, bu insanlar öylesine bir deri bir kemik, kaba saba görünürler ki, el yazmalarının büyük harflerinde keşişlerin yaptığı küçük resimleri anımsatırlar. Bir yabancı, söylediklerinin yalnızca yarısını anlayabilir, sanki gerçekten sesi onlara ulaşıncaya kadar yüz yıl

falan yol almak zorundaymış gibi çok bağırarak tane tane konuşur. Paris'te, Roma'da, Berlin'de, Madrit'te oturan birini, son iki bin yıldır Londra kentine iki yüz kilometreden daha yakında oturan bu köylülerden daha iyi anlama şansı vardır.

Bölge papazının evi, köyün bir kilometre kadar uzağındadır. Kocaman bir evdir burası ve pirinç şamdanını eline alarak, aşağı inen merdivenlere, yukarı çıkan merdivenlere dikkat etmelerini onlardan isteyerek duvarların inanılmaz kalınlığına, tavandaki eski kirişlere, duvarcı merdivenleri kadar dik basamaklara, serçelerin, bir keresinde de beyaz bir baykuşun yavruladığı derin, çadır gibi çatılarıyla tavan aralarına dikkatlerini çekerek, daha geldikleri ilk gece, bölge papazının konuklarına belirttiği gibi, birkaç yüzyıldır da devsi mutfak çevresinde düzenli olarak büyümektedir. Ama değişik papazların yaptığı değişik eklemeler, çok güzel ya da çok ilginç hiçbir şeyle sonuçlanmamıştır.

Yine de ev, Papaz'ın belirgin bir gurur duyduğu bahçeyle çevrelenmişti. Konuk odası camlarının önünde uzanan çimenlik, tek bir papatyanın bile lekelemediği zengin, tekdüzen bir yeşillikti, öte yanındaysa dümdüz iki patika, uzun saplı çiçeklerin arasından, Papaz Wyndham Datchet'in her sabah aynı saatte zamanı ölçmek için elinde güneş saatiyle bir aşağı bir yukarı arşınladığı, çok hoş çimenli bir yürüyüş yoluna çıkıyordu. Elindeki kitabı ara ara açıp göz atarak yine kapar, şiirin geri kalanını ezberinden yinelerdi sıklıkla. Horace'ın çoğunu ezbere biliyordu, zamanı geldiğinde yinelediği belli uzun şiirlerle bu özel yürüyüşler arasında bağlantı kurar, aynı sırada da çiçeklerinin durumlarını inceler, solmuş ya da kurumuş olanları koparmak için arada bir dururdu. Bu alışkanlığın üzerindeki gücü öylesine büyüktü ki, yağışlı günlerde aynı saatte koltuğundan kalkar, aynı zaman süresince çalışma odasını arşınlar, arada, bir kitabı düzeltmek ya da şöminenin üzerindeki taştan yılanların tepesinde duran iki pirinç haçın konumunu değiştirmek için duraklardı. Çocukları ona büyük saygı beslerler, gerçekte sahip olduğundan çok daha fazla bilgisi olduğuna inanırlar, mümkünse alışkanlıklarını bölmezlerdi. İşleri-

ni yöntemle yapan birçok insan gibi Papaz'da da, zekâ ve özgünlükten çok, amacına bağlılık ve kendini kurban etme vardı. Soğuk, rüzgârlı gecelerde, hiç homurdanmadan, ona ihtiyacı olabilecek hastalara giderdi; can sıkıcı görevleri dakikası dakikasına yerine getirme erdemiyle, kurullarda, yerel yönetim kurullarında, danışma kurullarında yığınla iş üstlenirdi; ve yaşamının bu döneminde (altmış sekiz yaşındaydı), bir deri bir kemik oluşu yüzünden rahat rahat ateşin karşısında dinlenmesi gerekirken, yollarda bitkin düştüğünü söyleyen duygulu yaşlı hanımlar tarafından avutulmaya başlıyordu. Büyük kızı Elizabeth onunla birlikte oturuyor, ev işlerini düzenliyor, daha şimdiden kuru bir içtenlik ve aklının yöntemli yapısı yönünden fazlasıyla ona benziyordu; iki oğlundan biri olan Richard emlakçıydı, öteki, Christopher, avukat olmak için okuyordu. Noel'de elbette bir araya geliyorlardı; her yıl daha bir güvenle donanımlarının yetkinliği konusunda gururlanan ev sahibesiyle hizmetçinin kafalarında, Noel haftasının hazırlıklarından başka bir şey bulunmuyordu son bir ayda. Göçüp gitmiş Mrs. Datchet, on dokuz yaşında annesi öldüğünde, Elizabeth'in miras olarak aldığı, bir dolap dolusu şahane keten örtü bırakmıştı, ailenin sorumluluğu da en büyük kızın omuzlarına yüklenmişti. Sarı tavuklardan oluşma pek güzel bir sürüye bakıyor, resim karalıyor, bahçedeki birkaç gül ağacının bakımı ona bırakılmış bulunuyordu; ev işleriyle uğraşmaktan, tavuklara bakmaktan, yoksullara yardım etmekten başını kaşıyacak hali kalmıyordu. Herhangi bir yeteneğinden çok, aşırı dürüst kişiliği ona aile içinde bir ağırlık veriyordu. Ralph Denham'dan onlarda kalmasını istediğini bildirmek için Mary ona yazdığında, Elizabeth'in kişiliğine saygı göstererek, onun biraz tuhaf olsa da çok hoş biri olduğunu, Londra'da aşırı çalışmaktan bitkin düştüğünü ekledi. Hiç kuşkusuz Ralph'ın ona âşık olduğu sonucunu çıkaracaktı Elizabeth, ama gerçekten de bir felaket, değinmeyi kaçınılmaz kılmadıkça, her ikisinin de bu konuda tek sözcük etmeyecekleri kesindi.

Ralph'ın gelmeye niyeti olup olmadığını bilmeden gitti Mary Disham'a; ama Noel'den bir iki gün önce, kendisi için köyde

bir oda tutmasını isteyen bir telgraf aldı Ralph'tan. Bunu, yemekleri onlarla yiyebileceğini umduğunu yazan mektup izledi; ama işi için gerekli olan sessizlik, başka yerde uyumasını gerektiriyordu.

Mektup geldiğinde Elizabeth'le birlikte bahçede dolaşıyor, güllere bakıyordu Mary.

Tasarladıkları şeyi anlatınca, "Ama bu çok saçma," dedi Elizabeth. "Oğlanlar burada oldukları zaman bile beş tane boş oda var. Ayrıca da köyde oda tutamaz. Çalışmaktan bitkin düştüyse çalışmaması gerekir zaten."

"Ama belki de bizi çok fazla görmek istemiyordur," diye aklından geçirdi Mary, oysa dıştan ablasını destekledi, elbette onun da içinden gelen şey konusunda kendisini desteklediği için Elizabeth'e gönül borcu duydu. O sırada gülleri kesiyor, derin olmayan bir sepetin içine kafa kafaya yerleştiriyorlardı.

"Ralph burada olsa şu yaptığımızı çok sıkıcı bulurdu," diye düşündü Mary, gülünü sepete ters yerleştirmesine neden olan tedirginlik titremesiyle. Bu arada da, patikanın sonuna gelmişlerdi, Elizabeth bazı çiçeklerin başlarını kaldırır, çitle destekleyerek dikleştirirken Mary, eli arkasında, kendinden geçerek başını eğmiş, dolaşan babasına baktı. Bu yöntemli ilerleyişi kesmek isteğiyle, ansızın içinden yükselen itkiye boyun eğerek çimenli yola çıktı, elini onun koluna koydu.

Bir gül uzatarak, "Ceketinin iliğine iliştirmen için bir çiçek sana, baba," dedi.

Yürüyüşünü kesmeden çiçeği alıp, bozuk gözlerine uygun düşen açıda tutarak, "Ah, canım, öyle mi?" dedi Mr. Datchet.

"Bu arkadaş nereden? Elizabeth'in güllerinden biri mi – umarım ondan izin almışsındır. Kendi izni olmadan güllerinin koparılmasından hoşlanmaz Elizabeth, hem haklı da."

Daha önce hiç böylesine açıkça fark etmiş olmasa da cümlesinin sonunu sürekli bir mırıltıyla yavaş yavaş askıda bırakma, bu yüzden de çocuklarının, dile getirilmeyecek denli derin bir düşünce zincirini belirttiğini varsaydıkları bir dalgınlık durumuna geçme alışkanlığında olduğunu gözlemledi Mary, onun.

Mırıltı kesildiğinde hayatında belki de ilk kez, Mary araya girerek, "Ne?" dedi. Babasının yalnız kalmak istediğini pekâlâ biliyordu, yavaş yavaş uyandırmanın doğru olacağını bildiği uyur-gezere yapışır gibi yaklaştı babasının yanına. Onu uyandırmak için, "Bahçe çok güzel görünüyor, baba," demekten başka şey gelmedi aklına.

"Evet, evet, evet," dedi Mr. Datchet, aynı dalgın tavırla sözcükleri sıralayarak, başını göğsüne daha da gömerek. Ve ansızın, aynı izi yeniden sürmek için adımlarını çevirirlerken, kesik kesik, çabuk çabuk konuşmaya başladı:

"Trafik çok arttı, biliyor musun. Şimdiden bir sürü demiryolu taşımasına daha gerek var. Dün 12.15 treninde kırk vagon vardı – kendim saydım. 9.03 trenini alıp onun yerine bir 8.30 verdiler – iş adamlarına daha uygun, anlarsın ya. Sen eski 3.10'la geldin, herhalde."

Bir yanıt istediğini görerek, "Evet," dedi, sonra babası saatine bakıp gülü önünde aynı açıda tutarak patikadan eve yöneldi. Elizabeth, tavukların bulunduğu evin yan tarafına geçmişti, böylece de Mary, elinde tuttuğu Ralph'ın mektubuyla tek başına buldu kendini. Tedirgindi. Bir şeyleri düşünüp çözümleme işini başarıyla ertelemişti, şimdi de Ralph gerçekten ertesi gün geleceği için, yalnızca ailesinin onu nasıl etkileyeceğini düşünebiliyordu. Babası herhalde tren hizmetlerini tartışacaktı onunla; Elizabeth akıllı, sağduyulu davranacak, hizmetçilere buyruklar vermek için boyuna dışarı çıkacaktı. Erkek kardeşleri daha şimdiden onu bir gün ava çıkaracaklarını söylemişlerdi. Ralph'ın delikanlılarla ilişkilerini belirsiz bırakmakta sakınca görmüyordu, çünkü erkeksi bir düşünce birliği içinde ortak alanlar bulacaklarına güveniyordu. Oysa ya *kendisi* için ne düşünecekti? Ailesinin öteki üyelerinden farklı olduğunu görecek miydi? Onu kendi oturma odasına götürmek, küçük kitaplığında şimdi göze batar yer tutan İngiliz şairlerine sözü ustalıkla getirmek için tasarılar yapmıştı. Dahası, özel olarak belli edebilirdi ona ailesini tuhaf bulduğunu – tuhaf, evet, ama renksiz, sıkıcı değil. Çevresinden onu dolaştırmak için dümen kırdığı kaya buydu. Sonra da Edward'ın Jorrocks'a olan tutkusuna, şim-

di yirmi iki yaşında olsa da Christopher'ın pervaneler, kelebekler biriktirmesine neden olan coşkusuna, onun dikkatini nasıl çekeceğini düşündü. Belki Elizabeth'in karaladığı taslaklar, meyveler göze görünmez olsaydı, onun yaratmak istediği genel etkiye, sıra dışı, pek sık rastlanmayan, belki de, ama asla sıkıcı olmayan aile resmine renk katabilirdi. Edward'ın, sırf kaslarını çalıştırmak için çimenleri biçtiğini fark etti; pembe yanaklarıyla, pırıl pırıl küçük kahverengi gözleriyle, tozlu kahverengi tüylü kışlık paltosunun içinde, genel olarak hantal genç bir araba atına benzerliğiyle, onun görüntüsü, bu tutkulu tasarıları yüzünden çılgınca utanmasına neden oldu Mary'nin. Onu özellikle olduğu gibi seviyordu; hepsini seviyordu; ve onun yanında bir aşağı bir yukarı, bir aşağı bir yukarı yürüdükçe, ondaki güçlü ahlak duygusu, yalnızca Ralph'ın düşüncesiyle bile ayaklanan kibirli, romantik öğeye sıkı bir darbe indirdi. Kesinlikle hissetti, iyi ya da kötü, o da tıpkı ailesinin öteki bireyleri gibiydi.

Ertesi günün akşam üzeri, üçüncü sınıf tren kompartımanının köşesinde oturan Ralph, karşı köşedeki gezgin satıcı yolcuya durmadan sorular soruyordu. Anladığı kadarıyla Lincoln'den altı kilometre falan uzakta olan Lampsher adlı bir köyden geçtiler; Lampsher'de büyük bir ev var mıydı, diye sordu, Otway adlı bir beyin oturduğu?

Yolcunun bir şey bildiği yoktu, ama düşünceli düşünceli Otway adını diline doladı, bu adın tınısı Ralph'ı sevinçlere boğdu. Adresi doğrulamak için cebinden bir mektup çıkarmasına özür sağladı.

"Stogdon Malikânesi, Lampsher, Lincoln," diye yüksek sesle okudu.

"Lincoln'de size yolu gösterecek birini bulursunuz," dedi adam; Ralph, bu gece oraya gitmediğini itiraf etmek zorunda kaldı.

"Disham'dan oraya yürümem gerekiyor," dedi, yüreğinin derinliklerindeyse, kendisinin inanmadığı bir şeye, trendeki satıcıyı inandırdığı için duyduğu sevince şaşmaktan kendini alamadı. Çünkü mektupta, Katharine'in babasınca imzalanmış ol-

sa da ne bir çağrı vardı ne de Katharine'in orada olduğunu belirten bir şey; açıkladığı tek gerçek, on beş günlüğüne burasının Mr. Hilbery'nin adresi olacağıydı. Oysa pencereden dışarı baktığında düşündüğü Katharine'di; o da görmüştü bu gri tarlaları, belki de ağaçların bir bayırı tırmandığı, arada bir sarı ışığın parlayıp tekrar söndüğü, tepenin eteklerindeki o yerdeydi. Işık, eski gri bir evin camlarında parlıyor, diye aklından geçirdi. Koltuğunda arkasına yaslanıp gezgin satıcı yolcuyu tümden unuttu. Katharine'in hayalini kurma süreci, eski gri evde kesildi; bu süreci daha fazla sürdürürse, gerçeğin az sonra zorla içeri gireceği konusunda içgüdüleri uyardı onu; William Rodney'in varlığını tümden göz ardı edemezdi. Katharine'in dudaklarından nişanlandıklarını duyduğu günden beri, onun için kurduğu hayalleri gerçek yaşamın ayrıntılarıyla donatmaktan kaçınıyordu. Oysa akşam üzeri geç saatlerin ışığı, dimdik ağaçların ardından yeşil yeşil parıldıyor, onun simgesi oluyordu. Işık yüreğini genişletiyordu sanki. Yeşil tarlalara bakarak düşüncelere dalıyordu Katharine, şimdi bu tren kompartımanında yanındaydı, dalgın, sessiz, son derece kırılgan; ama hayal çok yakına gelmişti ve uzaklaştırılmalıydı, çünkü tren yavaşlıyordu. Ansızın sarsıntıları, onu silkip uyandırdı, vagon peronda kayarken kan kırmızı benekler serpiştirilmiş pas rengine bürülü, güçlü kuvvetli bedenini gördü Mary Datchet'in. Yanındaki uzun boylu genç, elini sıktı, bavulunu aldı, tek bir anlaşılır sözcük etmeden yolu gösterdi.

Hiçbir zaman sesler, alacakaranlığın bedeni neredeyse gizlediği, gündüzün çok seyrek duyulan sırdaşlık tınısıyla, hiçliğin içinden ortaya çıkıyorlarmış gibi geldikleri kış gecelerindeki kadar güzel değildir. Onu karşıladığında Mary'nin sesinde de böylesine bir yan vardı. Sanki çevresinde asılı duruyordu, kış çalılarının buğuları, böğürtlen yapraklarının saf kırmızısı. Tümden değişik bir dünyanın sert toprağına adımını attığını duydu o anda, ama bunun hazzına hemen kapılmaya bırakmadı kendini. Edward'la birlikte arabayla gitmek ya da Mary'yle birlikte tarlalardan yürümek arasında seçim yapmasını istediler – pek de kısa bir yol olmadığını açıkladılar, ama Mary daha

güzel bir yol olduğunu düşünüyordu. Kızla birlikte yürümeye karar verdi, gerçekten de onun varlığının kendisini rahatlattığının bilincine vararak. At arabası fırlayarak yola koyulur, bir elinde dizginler, ötekinde kırbacıyla ayağa kalkan Edward'ın bedeniyle, kendi gözleri arasında alacakaranlık yüzerken, kızın neşesinin nedeni ne olabilirdi, diye merak etti, yarı alayla, yarı kıskanarak. Kasaba pazarından dönen köylüler, iki tekerlekli arabalarına tırmanıyorlar ya da küçük topluluklar oluşturarak birlikte evlerine doğru yola koyuluyorlardı. Bir sürü insan Mary'yi selamlıyor, o da sonuna isimlerini ekleyerek onlara sesleniyordu. Az sonra, çitin önündeki basamaktan atlattı onu, çevresini kuşatan loş yeşillikten biraz daha karanlık olan patikaya yöneltti. Önlerinde gökyüzü şimdi, arkasında lamba yanan yarı saydam taş kesiti gibi kızılımsı-sarı renge bürünmüştü, uzaklardaki dallarıyla saçak saçak siyah ağaçlar, bir yönden toprağın tümseğiyle, bütün öteki yönlerden göğün son sınırına dek dümdüz uzanan tarlalarla belirsizleşen ışığa karşı duruyordu. Birkaç metre önlerinde halkalar çizerek, gözden yitip geri dönerek, yeniden izliyordu sanki onları, tarlalarda, kış gecesinin hızlı, sessiz kuşlarından biri.

Mary yaşamı boyunca bu yoldan yüzlerce kez, genellikle tek başına yürümüştü ve değişik aşamalarda, geçmiş duygusal durumlarının hayaletleri, yalnızca belli bir açıdan üç ağacın görünümüyle ya da hendekte gıdaklayan sülünün sesiyle ya tüm bir görüntü ya da bir düşünce zinciri olarak aklına üşüşürdü. Oysa bu gece, tüm öteki görüntüleri kovacak denli güçlüydü koşullar; tarlaya, ağaçlara, sanki kendisiyle hiç böylesine ilişkileri yokmuşçasına, gönülsüz bir keskinlikle bakıyordu.

"Eee Ralph," dedi, "burası Licoln's Inn parkından daha iyi değil mi? Bak, işte sana bir kuş! Ah, dürbün getirdin, değil mi? Edward'la Christopher sana silahla atış yaptırmak niyetindeler. Ateş edebilir misin? Pek sanmam ya–"

"Bana bak, açıklama yapmak zorundasın," dedi Ralph. "Kim bu delikanlılar? Ben nerede kalacağım?"

"Bizimle kalıyorsun, elbette," dedi kız yüreklilikle. "Elbette bizimle kalıyorsun – senin için bir sakıncası yok, değil mi?"

"Olsaydı, gelmezdim," dedi kararlılıkla. Sessizce yürüdüler; bir süre Mary sessizliği bozmamaya özen gösterdi. Havanın, toprağın tüm taptaze hazlarını duymasını istiyordu Ralph'ın, duyacağını da biliyordu. Haklıydı. Hemen ardından delikanlı hoşnutluğunu dile getirerek onu rahatlattı.

"Senin yaşadığını düşündüğüm türden kırlar burası, Mary," dedi şapkasını geriye itip çevresine bakınarak. "Gerçek kırlar. Beylerin dinlenme yeri değil."

Havayı kokladı, bir bedene sahip olmanın hazzını, haftalardır ilk kez bütün keskinliğiyle duydu.

"Şimdi bir çalılıktan geçmemiz gerekiyor," dedi Mary. Çalılığın boşluğunda, bir deliğin ağzına, tavşan tuzağa düşürmek için gerilen yasak avcı telini parçaladı Ralph.

"Yasak avlanmakta haklılar," dedi Mary, onun teli çekiştirmesini izlerken. "Acaba Alfred Duggins miydi, yoksa Sid Rankin mi? Haftada yalnızca on beş şilin kazanırlarken, nasıl beklenebilir bunu yapmamaları? Haftada on beş şilin," diye yineledi, çalılığın öte yanına geçerek, takılan bir böğürtlen dalından kurtulmak için parmaklarını saçlarından geçirip. "Ben haftada on beş şilinle geçinebilirdim – kolayca."

"Sahi mi?" dedi Ralph. "Yapabileceğine inanmıyorum," diye ekledi.

"Ah, evet. İçerilerde bir kulübeleri, bir de sebze yetiştirebileceğin bahçeleri var. Hiç de kötü olmazdı," dedi Mary, gerçekten de Ralph'ı derinden etkileyen ağırbaşlılıkla.

"Ama bıkardın," diye üsteledi.

"Bazen düşünüyorum da insanın asla bıkmayacağı tek şey bu," diye yanıtladı.

İnsanın sebze yetiştirip haftada on beş şilinle geçinebileceği kulübe düşüncesi, Ralph'ın içini olağanüstü bir huzur ve doygunlukla doldurdu.

"Ama ya anayolun üstünde ya da altı tane yaygaracı çocuklu, yıkadığı çamaşırları kurusun diye senin bahçene asan bir kadının yanında olursa?"

"Benim düşündüğüm kulübe, küçük bir meyve bahçesinin içinde, tek başına duruyor."

İğnelemeye çalışarak, "Ya kadınların oy hakkı?" diye sordu.

"Ah, bu dünyada kadınların oy hakkından başka şeyler de var," diye yanıtladı, belli belirsiz gizemli, uzak bir tavırla.

Ralph sessiz kaldı. Kendisinin hiçbir şey bilmediği tasarıları olması tedirgin etmişti onu; ama daha fazla zorlamaya hakkı olmadığını hissetti. Kır kulübesindeki yaşam düşüncesine takıldı aklı. Belki de, şimdi enine boyuna inceleyemeyeceğine göre, orada muhteşem bir olasılık duruyordu; bir sürü sorunun çözümü. Bastonunu toprağa sapladı, alacakaranlığın içinden kırlara baktı.

"Pusula yönlerini biliyor musun?" diye sordu.

"Elbette," dedi Mary. "Ne sanıyorsun sen beni – kendin gibi bir züppe mi?" Sonra da, tam olarak kuzeyin nerede olduğunu, güneyin nerede olduğunu söyledi.

"Burası benim anayurdum," dedi. "Gözlerim bağlıyken kokusundan bulurum yolumu."

Bu böbürlenmesini doğrulamak istercesine adımlarını biraz hızlandırdı, böylece de Ralph ona ayak uydurmada zorlanmaya başladı. Aynı zamanda da, o güne dek hiç olmadığı gibi ona doğru çekildiğini hissediyordu; hiç kuşkusuz bir bakıma da burada, Londra'dakinden çok daha bağımsız olduğu, içinde kendisine hiç yer bulunmayan bir dünyaya sımsıkı bağlı göründüğü için. Şimdi alacakaranlık öylesine inmişti ki, onu hemen peşi sıra izlemek, hatta bir bayırdan, çok dar bir yola atlamaları gerektiğinde, elini onun omzuna dayamak zorunda kalmıştı. Yan tarlada, sisin içinde sallanan ışık lekesine doğru, ellerinin arasından bağırmaya başladığında, onun adına tuhaf bir utangaçlığa kapıldı. O da bağırdı ve ışık kıpırtısız kaldı.

"Christopher, bu, gelmiş bile, hem de tavukları beslemeye gitmiş," dedi kız.

Bir parlak sarı bir lekeyi, bir yeşilimsi-siyahı, sonra kan kırmızıyı ortaya çıkararak, dalga dalga halkalarla ışığın üstlerine düştüğü yumuşacık tüylü bedenlerin kanat çırpan çemberi içinden yükselen, uzun boylu, tozluklu birinden başka şey görmeyen Ralph'la tanıştırdı onu. Mary onun taşıdığı kovaya daldırdı elini, hemen o da bir çemberin merkezi oldu; siyah palto-

suyla, kanat çırpan tüylerin kıyısında duran Ralph'ın kulağına, aynı yarı anlamsız, gıdaklama gibi gelen sesle, sırasıyla bir kardeşiyle, bir tavuklarla konuşuyordu yemleri atarken.

Akşam yemeği için masaya oturdukları sıra paltosunu çıkarmıştı, ama yine de, ötekilerin arasında çok yabancı duruyordu. Şimdi mum ışığıyla yumuşakça aydınlanmış oval masanın çevresinde otururlarken onları karşılaştırdığında, kır yaşamı ve orada yetişmiş olmak, hepsine, Mary'nin masum mu desin, genç mi desin kestiremediği bir görüntü kazandırmıştı; yine de, böyle bir şey vardı, evet, Papaz'ın kendisinde bile. Yüzeyde kırışıklıklar olsa da, yüzü pespembeydi, yolun dönemecini ya da yağmurun, kış karanlığının içinden uzaklardaki ışığı araştıran gözlerin, uzağı gören, huzurlu anlatımı vardı mavi gözlerinde. Ralph'a baktı. Şimdi olduğu kadar dikkatini yoğunlaştırmış, bir amaca yönelmiş görünmemişti ona hiç; sanki alnının ardında öylesine çok deneyim birikmişti ki, hangi bölümünü ortaya çıkaracağına, hangi bölümünü kendine saklayacağına karar veriyordu. Bu esmer, hırçın yüzle karşılaştırıldıklarında, kardeşlerinin çorba tabaklarına eğilmiş yüzleri, pembe, kalıba dökülmemiş etten yuvarlaklardı yalnızca.

"3.10 treniyle mi geldiniz, Mr. Denham?" dedi Papaz Wyndham Datchet, neredeyse bedeninin tümünü kocaman beyaz bir pırlantayla gizleyerek, peçetesini yakalığının altına sokuşturup. "Bize çok iyi davranıyorlar, genellikle. Trafikteki artışa bakarsak, gerçekten bize çok iyi davranıyorlar. Bazen mal taşıyan vagonları saymak gibi bir merakım var, elliyi hayda hayda aştılar – hayda hayda ellinin üstünde, yılın bu mevsiminde."

Cümlelerinin son sözcüklerini söylemeye özen göstermesinden, tren vagonlarının sayısını birazcık abartmasından, açıkça anlaşıldığı gibi, bu dikkatli, bilgili delikanlının varlığı yaşlı beyi canlandırmıştı. Gerçekten de, konuşmayı sürdürmenin asıl yükü onun omuzlarına yıkılmıştı, arada sırada oğullarının beğeniyle bakmasına neden olan bu gecelik tavrıyla yerine getiriyordu bunu; çünkü oğlanlar Denham'dan utanıyordu, kendileri konuşmak zorunda kalmadıkları için mutluydular. Yaşlı Mr.

Datchet'in, Lincolnshire'ın bu belirli köşesinin bugünü, geçmişi üzerine ortaya döktüğü bilgi deposu, gerçekten şaşkına döndürdü çocuklarını, çünkü varlığını bilseler de boyutlarını unutmuşlardı, tıpkı ender bir kutlama nedeniyle önlerine serilmedikçe, tabak gözünde depolanan aile yadigârı tabakların sayısını unuttukları gibi.

Yemekten sonra, cemaat işleri yüzünden, Papaz çalışma odasına girdi, Mary de mutfakta oturmalarını önerdi.

"Aslında mutfak değil," diye telaşla açıkladı Elizabeth konuğuna, "ama biz öyle diyoruz–"

"Evin en güzel odası," dedi Edward.

Elinde uzun, pirinç bir şamdanla koridorda yol gösterirken, "Şöminenin yanında, erkeklerin silahlarını astıkları eski dayanaklar var," dedi Elizabeth. "Mr. Denham'a basamakları gösterelim, Christopher... Rahipler Kurulu üyeleri iki yıl önce buraya geldiklerinde buranın, evin en ilginç bölümü olduğunu söylediler. Şu dar tuğlalar beş yüz yıllık olduğunu kanıtlıyor –beş yüz yıllık, sanırım– onlar altı demiş olabilirler." O da tuğlaların yaşını abartma dürtüsüne kapılmıştı, babasının vagon sayısını abartması gibi. Tavanın ortasından koca bir lamba sallanıyor, güzel bir kütük ateşinin eşliğinde, duvardan duvara uzanan kirişleriyle, kırmızı kiremit döşemesiyle, şu beş yüz yıllık olduğu söylenen dar kırmızı tuğlalardan yapılma büyük, değerli şöminesiyle görkemli bir odayı aydınlatıyordu. Birkaç halıyla, oraya buraya serpiştirilmiş koltuklar, bu tarihî mutfağı, oturma odasına dönüştürmüştü. Silah raflarını, domuz etlerini tütsülemek için kullanılan kancaları, tartışma götürmez tarihselliğin öteki kanıtlarını gösterdikten, Mary'nin burayı oturma odası haline getirmeyi akıl ettiğini söyledikten sonra –yoksa burası çamaşır asmak ve avdan sonra erkeklerin üstlerini değiştirmesi için kullanılıyordu– Elizabeth, ev sahibesi olarak görevlerini yerine getirdiğine inanarak tam lambanın altındaki, çok uzun, dar meşe masanın yanındaki dimdik arkalıklı koltuğa oturdu. Burnunun üstüne bağa gözlüklerini yerleştirdi, bir sepet dolusu ipliği, yün yumağını yanına çekti. Birkaç dakika içinde yüzünü bir gülümseme kapladı, gecenin sonuna dek de orada kaldı.

"Yarın bizimle ava gelecek misin?" dedi, kız kardeşinin arkadaşı üzerine genelde iyi bir izlenim edinmiş olan Christopher.

"Ateş etmem ama sizinle gelirim," dedi Ralph.

Kuşkuları daha tümden yatışmamış olan Edward, "Avlanmayı sevmez misin?" diye sordu.

Bu itirafın nasıl karşılanacağını bilmediği için, dönüp tam yüzüne bakarak, "Hayatımda hiç ateş etmedim," dedi Ralph.

"Londra'da pek fırsat bulamazdın, herhalde," dedi Christopher. "Ama canın sıkılmaz mı – yalnızca bizi izlemekten?"

"Kuşları izleyeceğim," dedi Ralph, gülümseyerek.

"Sana kuşları izleyebileceğin yeri gösteririm," dedi Edward, "yapmak istediğin buysa. Her yıl bu zamanda onları izlemek için Londra'dan gelen birini tanıyorum. Yaban kazlarıyla ördekler için harika bir yer. Oranın kuşlar için buralardaki en iyi yer olduğunu söylediğini duydum o adamın."

"İngiltere'deki hemen hemen en iyi yer," diye yanıtladı Ralph. Anayurtlarının böyle övülmesi hepsinin hoşuna gitmişti; şimdi bu kısa sorulardaki ve yanıtlardaki kuşku dolu sorgulama anıştırmasının, kardeşleri açısından, ortadan kalktığını, yerini, kuşların alışkanlıkları, daha sonra da avukatların alışkanlıkları üzerine, onun katılmasına pek de gerek olmayan, daha özgün bir tartışmanın aldığını işitmekten mutluydu Mary. Kardeşlerinin Ralph'tan, bir ölçüde, yani onda iyi bir izlenim bırakmak isteyecek kadar hoşlandığını görmekten hoşnuttu. Ralph'ın onları sevip sevmediğini söylemekse, incelikli, ama deneyimli tavırları yüzünden mümkün değildi. Ara sıra ateşi yeni bir kütükle besledi, yanan odunların güzel, kuru ısısıyla oda doldukça, ateş alanının dışında kalan Elizabeth'ten başka hepsi, giderek bıraktıkları izlenim konusunda daha daha az huzursuz, daha daha çok uykuya eğilimli oldular. Tam o anda kapıda şiddetli bir tırmalama sesi duyuldu.

"Piper! Tuh, baş belası! Şimdi kalkmam gerekecek," diye homurdandı Christopher.

"Piper değil, Pitch," diye söylendi Edward.

"Aynı şey, kalkınam gerek," diye homurdandı Christopher. Köpeği içeri aldı, siyah, yıldızlarla aydınlanmış hava akımıy-

la kendini canlandırmak için, bir an, bahçeye açılan kapının önünde durdu.

Koltuğunda yarı dönerek, "İçeri gir de, kapıyı kapa!" diye bağırdı Mary.

"Yarın hava güzel olacak," dedi Christopher, hoşnutlukla, yere ablasının ayaklarının dibine oturdu, sırtını onun dizlerine yasladı, uzun çoraplı bacaklarını ateşe uzattı – tüm bunların hepsi artık yabancının varlığından sıkılmadığının belirtisiydi. Ailenin en küçüğüydü, bir bakıma Edward'ın kişiliği Elizabeth'e benzerken, onun kişiliği kendisine benzediği için Mary'nin en sevdiğiydi. Başının dizlerinde rahatça dinlenmesini sağlayarak parmaklarını kardeşinin saçlarında gezdirdi.

"Benim saçlarımı da böyle okşamasını isterdim Mary'nin," diye düşündü Ralph ansızın, kendi kardeşinin okşamalarını anımsattığı için sevgiyle baktı Christopher'a. Aynı anda da aklına Katharine geldi, hayali gecenin, açık havanın boşluklarıyla kuşatılmış olarak; ve onu izleyen Mary, alnındaki çizgilerin ansızın derinleştiğini gördü. Ralph, kolunu öne uzattı, ateşe bir kütük yerleştirdi, bu kolay dağılır kırmızı yığına özenle uydurabilmek için, aynı zamanda da hayallerini bu odayla sınırlamak için kendisini zorlayarak.

Mary, kardeşinin saçlarını okşamayı kesmişti; delikanlı başını sabırsızlıkla oynattı dizlerinin arasında, sanki o hâlâ küçücük bir çocukmuş gibi, bir kez daha kalın, kızılımsı bukleleri o yana bu yana ayırmaya başladı. Oysa kardeşinin uyandırabileceğinden çok daha güçlü bir tutku kaplamıştı ruhunu, Ralph'ın yüzündeki anlatımın değiştiğini gördükçe, eli kendiliğinden hareketlerini sürdürürken, aklı kaygan kıyılarda tutunacak bir yer arayarak umutsuzca sulara batıyordu.

XVI. Bölüm

Ertesi günkü ördek avı için güzel bir gün olmasını umarak değilse bile, şimdi, aynı siyah geceye, gerçekten de, neredeyse yıldız ışığıyla aydınlanmış havanın aynı tabakasına gözlerini dikmişti Katharine Hilbery. Stogdon Malikânesi bahçesinin çakıl taşlı patikasında dolaşıyordu. Kameriyenin yapraksız kasnakları gökyüzünün görünümünü biraz perdeliyor, böylece de yaban asmasının dalı, Koltuk takım yıldızını tümden gözden siliyor ya da kara deseniyle Samanyolu'nun sayısız kilometrelerce bölümünü karartıyordu. Kameriyenin sonunda, yine de, taştan bir sıra vardı, sağda, üzerine güzelim yıldızlar serpiştirilmiş bir dizi karaağaç, bir de bir bacanın ağzından fışkırmış, titreşen gümüş damlacığı gibi görünen alçak ahır binası dışında, yeryüzüne ait hiçbir şeyin kesintisine uğramaksızın apaçık görülebiliyordu oradan gökyüzü. Ay ışıksız bir geceydi, ama yıldız ışığı genç kadının dış çizgilerini, gökyüzüne ciddiyetle, gerçekten de hani neredeyse sert sert bakan yüzünün biçimini göstermeye yetiyordu. Epeyce yumuşak olan kış gecesine, yıldızlara bilimsel bir gözle bakmak için değil de, tümden yeryüzüne özgü hoşnutsuzluklardan kendini silkip kurtarmak için çıkmıştı. Benzeri koşullarda edebiyata düşkün birinin, dalgınlık içinde ardı ardına kitap ciltlerini raftan indire-

rek işe başlaması gibi, o da bakmasa bile, yıldızları elinin altında bulundurmak için bahçeye adımını attı. Bugüne dek olduğundan, bundan sonra da olacağından çok daha mutlu olması gerekirken mutlu olmaması – işte bu durum, görebildiği kadarıyla, iki gün önce hemen hemen buraya gelir gelmez başlayan hoşnutsuzluğun kaynağında yatan şeydi ve şimdi öylesine dayanılmaz olmuştu ki, aile toplantısından ayrılıp kendi kendine düşünmek için buraya çıkmıştı. Mutsuz olduğunu düşünen kendisi değildi, onun yerine mutsuz olduğunu sananlar, kuzenleriydi. Ev kuzenlerle doluydu, çoğu kendi yaşıtı, hatta daha küçüktü, aralarında da gözleri çok keskin olanlar vardı. Bulmayı umdukları, ama daha bulamadıkları bir şeyi arar gibiydiler, onunla Rodney arasında; ve onlar araştırırken Katharine, Londra'da William'la, ailesiyle yalnızken istediğinin bilincine varmadığı bir şeyi istediğini fark etti. Ya da istemediyse bile, özlemini çektiği bir şeyi. Bu düşünme biçimi onu mutsuz ediyordu, çünkü her zaman tam bir doyum sağlamaya alışkındı, şimdi öz-sevgisi birazcık bulanmıştı. Görüşlerine değer verdiği birinin gözünde nişanlanmasını haklı çıkarmak için alışkanlıklarını kırmayı istiyordu. Kimse tek eleştirel sözcük etmemişti, ama onu William'la yalnız bırakıyorlardı; onu böylesine incelikle yalnız bırakmamış olsalar aldırmazdı; belki de böylesine tuhaf, neredeyse saygılı, eleştiriyi akla getirir gibi hissettiği bir sessizliğe bürünmeseler aldırmazdı.

Arada gökyüzüne bakarak, aklından tek tek geçirdi kuzenlerinin adlarını: Eleanor, Humphrey, Marmaduke, Silvia, Henry, Cassandra, Gilbert, Mostyn – Bungay'daki genç kızlara viyolonsel çalmayı öğreten kuzen olan Henry, sırlarını açıklayabileceği tek kişiydi, kameriyenin kemerleri altında yürürken, aşağı yukarı şöyle gelişen bir söylev çekiyordu ona kafasının içinde:

"Ilkin, William'dan çok hoşlanıyorum. Bunu yadsıyamazsınız. Herkesten daha iyi tanıyorum onu, hemen hemen. Ama onunla neden evlendiğime gelince, bir bakıma da, itiraf ediyorum –sana dürüst davranacağım, sakın kimseye söyleme– bir bakıma da evlenmek istediğim için. Kendi evim olsun istiyo-

rum. Bizim evde bu mümkün değil. Sana göre hava hoş, Henry; sen kendi yoluna gidebilirsin. Ben her zaman orada olmak zorundayım. Ayrıca da, bizim ev nasıl, biliyorsun. Bir şeyler yapmasan, sen de mutlu olamazdın. Evde zamanım olmadığından değil – evin havasından."

Tam burada, her zamanki zeki duygudaşlığıyla dinleyen kuzenin, azıcık kaşlarını kaldırıp araya girdiğini düşledi galiba:

"Eee, peki sen ne yapmak istiyorsun?"

Bu tümden düşsel konuşmada bile, Katharine tutkusunu, düşsel dostuna açıklamakta zorlanıyordu.

"İsterdim ki," diye başladı, sesinde bir değişiklikle kendini zorlayarak eklemeden önce, uzun süre durakladı, "matematik çalışabileyim – yıldızları inceleyebileyim."

Henry çok şaşırmıştı açıkça, ama kuşkularını dile getirmeyecek denli nazikti; yalnızca matematiğin zorluğu üzerine bir şeyler söyleyip, yıldızlar üzerine çok az şey bilindiğini ileri sürdü.

Sonra da Katharine durumunu açıklamayı sürdürdü.

"Bir şeyler öğrenip öğrenmeyeceğime hiç aldırış ettiğim yok –ama yalnızca sayılarla bir şeyler ortaya koymak istiyorum– insanlarla ilgisi olmayan bir şeyler. Özellikle insanları istemiyorum. Bazı açılardan da Henry, ben düzenbazım – yani demek istiyorum ki, hepinizin sandığı kişi değilim. Evcil değilim, eli işe yatkın, sağduyulu değilim, gerçekte. Bir şeyleri hesaplayabilseydim, teleskop kullanabilseydim, sayılarla çalışsaydım, bir kesrin neresinde yanlış yaptığımı bilseydim, tam anlamıyla mutlu olabilirdim ve inanıyorum William'a istediği her şeyi verebilirdim."

Bu noktaya ulaşınca, içgüdüleri ona, Henry'nin öğütlerinin yararlı olabileceği bölgeyi geçtiğini söyledi; aklını yapay tedirginliğinden kurtardığı için taştan sıraya oturdu, bilinçsizce gözlerini kaldırdı, bir karara bağlaması gerektiğini bildiği daha derin sorunları düşünmeye başladı. Gerçekten verebilecek miydi William'a istediği her şeyi? Bu sorunu karara bağlayabilmek için, son bir iki gündür ilişkilerini belirleyen anlamlı deyişler, bakışlar, övgüler, tavırlar birikimini hızla gözden geçir-

meye koyuldu. Nişanlısı giysin diye William'ın özellikle seçtiği giysileri içeren bir kutu, Katharine'in etiketlerdeki savsaklaması yüzünden yanlış istasyona gönderildiği için keyfi kaçmıştı William'ın. Kutu, ucu ucuna yetişmişti ve ilk gece Katharine merdivenlerden inerken, William onu hiç böyle güzel görmediğini söylemişti. Bütün öteki kuzenlerini gölgede bırakıyordu. Kızın hiçbir çirkin davranışı olmadığını bulguladı; aynı zamanda da başının biçimi, birçok kadının tersine, saçlarını kısa kestirmesine olanak veriyordu. İki kez, yemekte sessiz durduğu için ona sitem etmişti; bir kez de, söylediklerine hiçbir zaman aldırmadığı için. Fransızca vurgulamasının yetkinliği karşısında şaşırmış, ama annesiyle birlikte Middletonlara gitmediği için onun bencil olduğunu düşünmüştü, çünkü onlar eski aile dostlarıydı ve çok iyi insanlardı. Bütünüyle, denge neredeyse tamdı; kafasının içinde, en azından şimdilik, hesabı kapatan bir sonuca bağlayarak gözlerinin odağını değiştirdi, yıldızlardan başka şey görmez oldu.

Bu gece maviye alışılmadık sağlamlıkla yerleşmiş gibiydiler, gözlerinin içine öylesine ışık dalgacıkları yansıtıyorlardı ki, bu gece yıldızların mutlu olduklarını düşündü ister istemez. Kendi yaşıtı birçok gençten daha dindar değildi, hem aldırdığı da yoktu, ama Noel zamanı, bu tek sürede göklerin yeryüzünün üzerine duygudaşlıkla eğildiğini, ölümsüz ışıltılarla onların da şölene katıldığının işaretlerini verdiğini hissetmeden gökyüzüne bakmak elinden gelmezdi. Nasılsa, dünyanın uzak bir ucundaki yolda kralların, bilgelerin geçit törenini izliyorlardı sanki şimdi bile. Yine de, bir an daha gözlerini dikip baktıktan sonra, yıldızlar kafasında her zamanki işlevlerini yerine getirdi, kısa insanlık tarihinin tümünü atık kırıntıları halinde dondurdu, insan bedenini, yabanıl çamur tümseklerindeki çalılıklar arasında çömelmiş tüylü, maymunsu biçime indirgedi. Bu aşamayı az sonra bir başkası izledi, evrende yıldızlardan, yıldız ışığından başka şey yoktu onda; yukarılara bakarken gözbebekleri yıldız ışığıyla öylesine dolup şişti ki, bütün benliği sanki eriyip gümüşe dönüştü, zaman ötesi uzaya saçılarak sonsuza sonsuza dek yıldızlara savruldu. Nasılsa aynı anda, bağdaşmaz olsa da

soylu kahramanıyla birlikte deniz kıyısında ya da orman ağaçlarının altında ata biniyordu, böylece de sürüp gidebilirdi, yaşamın doğal koşullarıyla yetinip kafanın onları değiştirme girişimlerine asla izin vermeyen bedenin zorla araya girmesi olmasa. Üşüdü, silkindi, ayağa kalktı, eve doğru yürüdü.

Yıldızların ışığında Stogdon Malikânesi solgun, romantik, doğal ölçülerinin neredeyse iki misli görünüyordu. On dokuzuncu yüzyılın ilk yıllarında, emekli bir amiral tarafından yapılmıştı, şimdi kızılımsı-sarı ışıkla dolu ön yüzdeki kalın kemerli pencereleriyle eski haritaların kıyılarında oynaşan şu yunusların, balinaların aldırışsız bir el tarafından gelişigüzel serpiştirildiği denizlerde yol alan koskoca üç direkli yelkenliyi andırıyordu. Yarım daire biçiminde alçak basamaklar, Katharine'in ardına dek açık bıraktığı heybetli kapıya götürüyordu. Duraksadı Katharine, gözlerini evin ön yüzünde gezdirdi, üs katlardan birinde küçük bir pencerede ışık yandığını gördü, kapıyı itip açtı. Bir an kare biçimli girişte, bir sürü boynuzlu kafatasının, sararmış kürenin, üzeri çatlak yağlı boya resmin, içi doldurulmuş baykuşun arasında, kararsızlıkla, sanki kulaklarına yaşamın kaynaşmasının ulaştığı sağındaki kapıyı açsın mı, açmasın mı bilemeyerek durdu. Bir an dinleyince, ona açıkça girmeme kararı aldıran bir ses duydu; amcası Sir Francis, her geceki iskambil oyununu oynuyordu; galiba da kaybediyordu.

Yoksa bakımsızlıktan yıkık dökük görünecek konaktaki tek görkem girişimini oluşturan kıvrımlı merdivenleri çıktı, dar bir koridorda bahçeden ışığını gördüğü odaya ilerledi. Kapıyı çaldığında, içeri girmesi söylendi. Bir delikanlı, Henry Otway, bacaklarını ateşin korkuluğuna dayamış okuyordu. Elizabeth dönemine uygun kavisli alnıyla güzel bir başı vardı, ama yumuşak, dürüst gözleri Elizabeth dönemi canlılığıyla parlamaktan çok kuşku doluydu. İçindeki ateşe uygun düşecek amacı daha bulamamış olduğu izlenimi uyandırıyordu.

Döndü, kitabı bıraktı, ona baktı. Katharine'in, aklı tümden başında olmayan birininkine benzeyen, oldukça solgun, çiğle ıslanmış görünümü dikkatini çekti. Sık sık karşılaştığı güçlükleri kıza anlatırdı, şimdi belki de kızın ona gerek duyduğunu

sandı, bir bakıma da bunu umdu. Aynı zamanda da, yaşamını öylesine bağımsızca sürdürüyordu ki, sözcüklere dökerek bir sırrını anlatmasını pek de beklemiyordu.

"Sen de kaçtın, ha?" dedi, kızın pelerinine göz atarak. Yıldızlara bakmasının bu simgesini çıkartmayı unutmuştu Katharine.

"Kaçmak mı?" diye sordu. "Kimden demek istiyorsun? Ah, aile toplantısından. Evet, içerisi sıcaktı, o yüzden bahçeye çıktım."

"Eee, peki, üşümedin mi?" diye sordu Henry, ateşe kömür atıp ocağın yanına bir koltuk çekerek pelerini kenarına astı. Katharine'in, böyle ayrıntılara karşı kayıtsızlığı, bu tür durumlarda genellikle kadınlara düşen görevi üstlenmesine neden oluyordu Henry'nin. Aralarındaki bağlardan biri de buydu.

"Teşekkürler, Henry," dedi. "Seni rahatsız etmiyorum, ya?"

"Ben burada değilim. Bungay'dayım," diye yanıtladı. "Harold ve Julia'ya müzik dersi veriyorum. İşte bu yüzden de hanımların masasından kalkınam gerekti – geceyi orada geçiriyorum, Noel arifesi geç saatlere dek de dönmeyeceğim."

"Keşke ben de–" diye başladı Katharine ama kısa kesti. "Bence bu partiler büyük bir hata," diye ekledi kısaca, içini çekti.

"Ah, korkunç!" diye ona katıldı Henry; ikisi de sustu.

İç çekişi ona bakmasına neden oldu. Niçin içini çektiğini sormaya kalkışsa mıydı? Kendi durumu üzerine az konuşması, epeyce bencil bir delikanlı için sıklıkla uygun diye düşünüldüğü denli çiğnenmesi mümkün olmayan bir hak mıydı? Ama Rodney'le nişanlandığından beri Henry'nin ona karşı duyguları oldukça karmaşıklaşmıştı; onu incitme itkisiyle, ona karşı yumuşak olma itkisi arasında eşit ölçüde bölünmüştü; bilinmeyen sulara doğru sonsuzca kendisinden uzaklara sürüklendiğini hissetmenin tuhaf tedirginliğini yaşıyordu sürekli. Kızın açısındansa, Katharine onun yanına gelir gelmez, yıldızların duyumu üzerinden dökülür dökülmez, insanlar arasındaki ilişkinin son derece sınırlı olduğunu anlıyordu; duygularının o koskoca yığını içinden yalnızca bir iki tanesi Henry incelesin diye seçi-

lebilirdi, bu yüzden içini çekmişti. Sonra kız ona baktı, gözleri buluşunca, mümkün gibi görünenden çok daha fazla ortak yön var gibiydi aralarında. Ne olursa olsun, ortak bir dedeleri vardı; ne olursa olsun, kimi zaman bu ikisi gibi birbirlerini sevmeleri için başka hiçbir neden bulunmayan akrabalar arasında görüldüğü gibi, bir tür sadakat vardı aralarında.

"Eee, düğün tarihi nedir?" dedi Henry, o kötülük dolu ruh hali yine egemen olmuştu şimdi.

"Mart ayında bir zaman, galiba," diye yanıtladı.

"Ya sonra?" diye sordu, delikanlı.

"Ev tutacağız, galiba, Chelsea'de bir yerde."

"Çok ilginç," diye açıkladı, bir kaçamak bakış daha atarak ona.

Bacaklarını ocağın kenarında havaya kaldırmış, belki de gözlerini perdelemek için önünde tuttuğu gazeteden arada sırada bir cümle kaparak, koltuğunda arkasına yaslanıyordu. Bu durumunu inceleyerek konuştu Henry:

"Belki de evlilik seni biraz daha insan yapar."

Bunun üzerine gazetesini bir iki santim indirdi, ama hiç sesini çıkarmadı. Gerçekten de bir dakikadan fazla sessizce oturdu.

"Yıldızlar falan gibi şeyleri düşününce, bizim sorunlarımız pek de önemli görünmüyor, değil mi?" dedi ansızın.

"Yıldız falan gibi şeyleri düşündüğümü sanmıyorum hiç," diye yanıtladı Henry. Şimdi onu inatla inceleyerek, "Açıklamasının bu olduğundan da emin değilim," diye ekledi.

"Bir açıklama bulunduğundan kuşkuluyum," diye yanıtladı kız aceleyle, delikanlının ne demek istediğini tam anlamadan.

"Ne? Hiçbir şeyin açıklaması yok mu?" diye sorguladı delikanlı gülümseyerek.

"Ah, bir şeyler oluyor. Hepsi bu işte," diye söylendi, o gelişigüzel, kararlı tavrıyla.

"Gerçekten de bu, davranışlarından bazılarını çok güzel açıklıyor sanki," diye aklından geçirdi Henry.

"Herhangi bir şey, en az öteki kadar iyi, insanın da bir şeyler yapması gerek," dedi delikanlı yüksek sesle, onun tavrı ol-

duğunu sandığı şeyi dile getirerek, onun vurgulamasıyla. Belki de kız yansılamayı anladı, çünkü yumuşakça ona bakarak alaylı bir dinginlikle dedi ki:

"Yani, yaşamının yalınkat olması gerektiğine inanıyorsan, Henry."

"Ama inanmıyorum," dedi delikanlı kısaca.

"Ben de öyle," diye yanıtladı.

"Yıldızlara ne olmuş?" diye sordu delikanlı. "Yaşamını yıldızlara göre yönlendirdiğini anlıyorum, öyle mi?"

Ya dikkatini vermediği ya da sesinin tınısı hoşuna gitmediği için bunu duymazdan geldi.

Bir kez daha duraklayıp ardından sordu:

"Ama *sen* bir şeyleri niçin yaptığını her zaman anlıyor musun? İnsan anlamalı mı? Annem gibi insanlar anlıyor," diye konuştu. "Şimdi aşağı aralarına dönmeliyim, herhalde, neler oluyor görmeliyim."

"Ne olabilir ki?" diye karşı çıktı Henry.

"Ah, bir şeyleri kararlaştırmak isteyebilirler," diye belli belirsiz yanıtladı, ayaklarını yere koyarak, çenesini ellerine dayayarak, kocaman kara gözleriyle dalgın dalgın ateşe bakarak.

"Zaten William da var," diye ekledi, sanki sonradan aklına gelmiş gibi.

Az kalsın gülüyordu Henry, ama kendini tuttu.

Bir an sonra, "Kömür neden yapılıyor, biliyorlar mı, Henry?" diye sordu.

"Galiba atkuyruğu bitkisinden," diye attı.

"Hiç kömür madenine indin mi?" diye sürdürdü konuşmayı kız.

"Kömür madenlerinden söz etmeyelim, Katharine," diye karşı çıktı. "Belki de birbirimizi bir daha hiç görmeyeceğiz. Evlendiğin zaman–"

"Niye hepiniz bana takılıyorsunuz? Hiç de kibarca değil."

Onun ne demek istediğini hiç anlamamış gibi yapamazdı Henry, ama bu takılmalarına alındığı da aklına gelmemişti. Ama söze başlamadan önce kızın gözleri yine parladı, yüzeyde o ansızın ortaya çıkan çatlak neredeyse dolmuştu.

"Neyse, işler hiç de kolay değil," dedi.

Sahici bir sevgi dürtüsüne kendini bırakarak konuştu Henry.

"Söz ver bana, Katharine, eğer sana bir yardımım dokunabilecekse, bana söyleyeceksin."

Bir kez daha ateşin kızılına bakarak bunu eni konu tartıyormuş gibi durdu, sonra da açıklama yapmaktan kaçınmaya karar verdi.

"Evet, buna söz veriyorum," dedi sonunda, onun bu büyük içtenliği Henry'nin çok hoşuna gitti, kızın somut olaylara duyduğu aşka boyun eğerek kömür madenlerini anlatmaya başladı ona.

Gerçekten de işçiler madenin içine küçük bir kafesle iniyorlar, kapı çalınmadan ardına dek açıldığında altlarındaki toprakta, fare tırmalamalarına benzer, madencilerin kazma seslerini duyabiliyorlardı.

"Hah, işte buradasınız!" diye bağırdı Rodney. Hem Katharine hem de Henry hızla, biraz da suçlulukla arkalarına döndü. Rodney gece kıyafetini giymişti. Huzursuzlandığı açıkça görülebiliyordu.

Katharine'e bakarak, "Demek hep buradaydın," diye yineledi.

"Yalnızca on dakikadır buradayım," diye yanıtladı.

"Katharine, canım, sen odadan çıkalı bir saatten fazla oluyor."

Hiçbir şey söylemedi kız.

"Bu, çok mu önemli?" diye sordu Henry.

Bir başka erkeğin önünde mantıksızca davranmayı göze alamadı Rodney, onu yanıtlamadı.

"Bundan hoşlanmıyorlar," dedi. "Onları tek başlarına bırakmak yaşlılara karşı kabalık – gerçi hiç kuşkum yok, burada, yukarıda Henry'yle oturup konuşmak çok daha eğlenceli."

"Kömür madenlerini tartışıyorduk," dedi Henry, kibarca.

"Evet. Ama ondan önce de, çok daha ilginç şeylerden söz ediyorduk," dedi Katharine.

Kızın konuşma biçiminden açıkça görülen onu incitme kararlılığı nedeniyle Rodney'in patlayacağını düşündü Henry.

"Elbette anlayabiliyorum bunu," dedi Rodney, o küçük kıkırdamasıyla, koltuğun arkalığı üzerinden eğilip, parmak uç-

larıyla oymalı tahtaya vurarak. Hepsi sessiz kaldı, sessizlik en azından Henry için şiddetle rahatsız ediciydi.

"Çok mu sıkıcıydı, William?" diye sordu Katharine ansızın, bütünüyle değişik bir tınıda, küçük bir el hareketiyle.

"Elbette, sıkıcıydı," dedi William, surat asarak.

"İyi o zaman, sen oturup Henry'yle konuş, ben aşağı inerim," diye yanıtladı.

Konuşurken ayağa kalktı kız, odadan çıkmak için dönerken, tuhaf bir okşama kıpırtısıyla elini Rodney'in omzuna koydu. Henry'yi huzursuz eden, biraz da abartarak kitabını açmasına neden olan büyük bir tutkuyla kızın elini kavradı Rodney, o anda.

"Seninle birlikte aşağı geleceğim," dedi Rodney, kız elini çeker, geçip gitmek ister gibi yaparken.

"Yoo, olmaz," diye yanıtladı telaşla. "Sen burada kalıp Henry'yle konuş."

Yeniden kitabını kapatarak, "Evet, haydi," dedi Henry. Daveti kibarcaydı ama özellikle de içten değildi, nasıl bir tavır takınması gerektiği konusunda duraksayan Rodney, Katharine'i kapıda görerek bağırdı:

"Hayır. Seninle gelmek istiyorum."

Kız arkasını dönüp baktı, son derce buyurgan bir tınıyla, yüzünde yöneten birinin anlatımıyla dedi ki:

"Senin gelmene gerek yok. On dakika içinde yatacağım. İyi geceler."

İkisini de başıyla selamladı, ama son selamın kendi yönünde olduğu Henry'nin gözünden kaçmadı. Rodney külçe gibi çöktü koltuğa.

Öylesine belirgin biçimde küçük düşmüştü ki, edebiyattan bir kahraman seçerek konuşmayı açmayı göze alamadı Henry. Öte yandan da, onu denetlemezse Rodney duygularından söz etmeye başlayabilirdi, yani görüldüğü kadarıyla konuşma son derece acılı olabilirdi. İşte bu yüzden de bir orta yol buldu; yani, kitabının boş sayfasına şöyle bir şey yazdı. "Durum son derece tatsızlaşıyor." Böylesi koşullarda kendiliğinden gelişen kenar süsleri, desenlerle doldurdu bunun çevresini; bu arada da Katharine'in

katlandığı güçlükler ne olursa olsun, davranışını haklı çıkarmadığını düşünüyordu. İster doğal olsun, ister varsayıma dayansın, erkeklerin duygularına karşı kadınların tuhaf bir körlükleri olduğunu gösteren bir tür kabalıkla konuşmuştu.

Yazının çevresinde kurşun kalemle oyalanması, kendini toparlaması için zaman kazandırmıştı Rodney'e. Belki de çok kibirli bir adam olduğu için, bu azarlamanın kendisinden çok, Henry'nin azarlandığını görmüş olması onu daha çok kırmıştı. Katharine'e âşıktı, kendini beğenmişlik aşkla azalacağına çoğalıyordu, özellikle de denebilir ki, insanın kendi cinsi önünde. Oysa bu gülünç ve sevilesi kusurdan kaynaklanan cesaretin tadını çıkarıyordu Rodney, kendisini aptal konumuna düşüren ilk tepkisinin üstesinden gelince, gece kıyafetinin mükemmelce üstüne oturuşunu kendine esin kaynağı yaptı. Bir puro seçti, elinin üstüne pat pat vurdu onu, ocağın kıyısında son derece şık bağsız pabuçlarını sergiledi; özsaygısını geri topladı.

"Buralarda bir sürü büyük mülkünüz var, Otway," diye söze başladı. "İyi av alanları var mı? Dur bakayım, ne avlanabilir?"

"Şeker kralı Sir William Budge'ın toprakları en büyüğü. İflas eden zavallı Stanham'ın her şeyini o satın aldı."

"Hangi Stanham bu? Verney mi, Alfred mi?"

"Alfred... Ben avlanmam. Sen büyük bir avcısın, öyle değil mi? Zaten binici olarak da çok ünlüsün," diye ekledi, Rodney'in yeniden kendinden hoşnut olma çabalarına yardım etmek isteğiyle.

"Ah, ata binmeye bayılırım," diye yanıtladı Rodney. "Buralarda at bulabilir miyim? Ne salağım! Giysi getirmeyi unuttum. Yine de benim iyi binici olduğumu sana kim söyledi, bilemiyorum."

Doğrusunu söylemek gerekirse Henry de bu güçlükle boğuşuyordu; Katharine'in adını anmayı pek istemediği için de Rodney'in iyi bir binici olduğunu hep işittiği üzerine bir şeyler geveledi. Gerçekte, onun hakkında çok az şey duymuştu, şöyle ya da böyle, onu hep yengesinin evinin arka planındaki, kaçınılmaz, ama açıklanamaz biçimde kuzeniyle nişanlı biri olarak kabullenmişti.

"Avcılıkla aram pek iyi değil," diye sözlerini sürdürdü Rodney; "Ama insan yapmak zorunda, eğer tümden dışlanmak istemiyorsa. Çevrede çok güzel yerler olduğunu söyleyebilirim. Bir keresinde Bolham Binası'nda kaldım. Genç Cranthorpe seninle aynı yerdeydi, değil mi? Lord Bolham'ın kızıyla evlenmişti. Çok hoş insanlar – kendi çaplarında."

"Ben pek o topluluğa katılmam," diye belirtti Henry, kısa keserek. Ama şimdi hoş bir düşünce akımı yakalamış olan Rodney, bunu biraz daha ileri götürme dürtüsüne direnemiyordu. Çok yüksek topluluklarda kolayca hareket edebilen, yaşamın gerçek değerlerini, onların üzerine çıkabilecek kadar iyi bilen birisi olarak görüyordu şimdi kendisini.

"Ah, ama aralarına katılmalısın," diye sürdürdü. "Orada bulunmaya değer, yılda bir kez. İnsanı çok rahat ettiriyorlar, kadınları da büyüleyici."

"Kadınları mı?" diye düşündü Henry, iğrenerek. "Herhangi bir kadın ne bulabilir sende?" Hoşgörüsü hızla tükeniyordu, ama yine de Rodney'i sevmemek elinden gelmiyordu, bu da tuhafına gidiyordu, çünkü o kılı kırk yaran biriydi ve bir başkasının ağzından bu sözcükler, konuşmacıyı onarılmazca lanetlemesine neden olurdu. Kısacası, kuzeniyle evlenecek olan bu adamın nasıl bir yaratık olduğunu merak etmeye başlamıştı. Hilkat garibesinden başkası böylesine gülünççe kibirli olmayı becerebilir miydi?

"O topluluğa girmem gerektiğini sanmıyorum," diye yanıtladı. "Tanışırsam Lady Rose'a ne diyeceğimi bilmem gerektiğini sanmıyorum."

"Ben zorluk çekmiyorum," diye kıkırdadı Rodney. "Varsa çocuklarından söz edersin ya da başarılarından –resim, bahçecilik, şiir– öyle sevimlilerdir ki. Ciddi olmak gerekirse, biliyor musun, bence şiir konusunda bir kadının görüşünü almaya her zaman değer. Onlara nedenini sorma. Yalnızca duygularını sor. Katharine, örneğin–"

"Katharine," dedi Henry, sanki neredeyse Rodney'in bu adı kullanmasına kızmış gibi özel bir vurgulamayla, "Katharine hiç benzemez kadınların çoğuna."

"Elbette," diye ona katıldı Rodney. "O–" Kızı tanımlamaya kalkışacakmış gibiydi, ama uzun süre durakladı. "Çok iyi görünüyor," diye belirtti ya da daha çok sorguladı, o ana dek konuşmakta olduğundan daha değişik bir tınıyla. Henry başını eğdi.

"Ama aile olarak pek sağınız solunuz belli değil, ha?"

"Katharine öyle değil," dedi Henry, kararlılıkla.

"Katharine değil," diye yineledi Rodney, sanki sözcüklerin anlamını tartarak. "Hayır, belki de haklısın. Ama nişanlanmak değiştirdi onu. Doğal olarak," diye ekledi, "insan böyle olmasını bekleyebilir." Henry'nin onaylamasını bekledi, ama o sessiz kaldı.

"Bir açıdan da zor bir yaşamı oldu Katharine'in," diye sürdürdü. "Umarım evlilik ona iyi gelir. Onda büyük güçler var."

"Çok büyük," dedi Henry, kararlılıkla.

"Evet – ama şimdi sence nereye yönelmeliler?"

Şimdi artık Rodney, gündelik dünyanın her şeyini bilen adam havalarını bir yana bırakmış, sanki zor durumunda Henry'nin yardımını istiyordu.

"Bilmiyorum," diye sakınarak duraksadı Henry.

"Sence çocuklar –ev çevresi– işte böyle şeyler, sence ona doyurucu gelecek mi? Unutma, ben bütün gün dışarıdayım."

"Çok becerikli olacağı kesin," dedi Henry.

"Ah, evet, müthiş becerikli," dedi Rodney. "Ama benim gözüm şiirimden başka şey görmez. Yani, Katharine'in böyle bir şeyi yok. Benim şiirimi beğeniyor, biliyorsun, ama o bununla yetinebilir mi?"

"Hayır," dedi Henry. Durakladı. "Bence, sen haklısın," diye ekledi, düşüncelerini özetlercesine. "Katharine henüz kendisini bulmuş değil. Yaşam daha bütünüyle gerçek değil onun gözünde – bazen düşünüyorum da–"

"Öyle mi?" diye sordu Rodney, Henry'nin konuşmayı sürdürmesine can atarcasına. Henry sessiz kaldığı için, "İşte bence bu–" diye devam edeceği sırada, cümlesi yarım kaldı, çünkü kapı açıldı, daha şimdiden istediğinden fazla konuşmuş olan Henry'nin imdadına yetişerek, küçük kardeşi Gilbert araya girdi.

XVII. Bölüm

O Noel haftasında güneş alışılmadık ışıltılarla parladığında, Stogdon Malikânesi'yle çevresindeki topraklarda, solgun, pek bakımsız ne varsa çoğunu ortaya çıkardı. Gerçekte Sir Francis, Hindistan Hükümeti'ndeki hizmetinden, hırslarına kesinlikle uygun düşmediği gibi, kendi görüşüne göre, verdiği hizmetlere de hiç uygun olmayan bir aylıkla emekliye ayrılmıştı. Mesleğinde umduğunu bulamamıştı, dış görünüşte çok zarif, beyaz yanak sakallı, maun kızılı bir yaşlı adam olsa, iyi kitaplardan, iyi öykülerden çok seçme bir hazine sergilese de, şiddetli bir fırtınanın onları acılaştırdığı gerçeği uzun süre gözünüzden kaçmazdı; bir derdi vardı. Bu dert, geçen yüzyılın ortalarına, işyerinde bir dalavere sonucu, kendisinden aşağı derecede bulunan bir başkasının kayırılmasıyla, ondaki erdemlerin rezilce harcandığı zamana uzanıyordu.

Gerçekten de varolduklarını varsaysak bile, öykünün doğrularını, yanlışlarını artık ne karısı ne de çocukları açıkça biliyordu; ama bu düş kırıklığı yaşamlarında büyük bir yer kaplamış, Sir Francis'in yaşamını zehirlemişti, tıpkı aşktaki düş kırıklığının, dediklerine göre, bir kadının bütün yaşamını zehirlemesi gibi. Bu başarısızlığının üzerinde uzun uzun, kara kara düşünmesi, tersyüz edilmesini, tek başına bırakılmasını sü-

rekli kafasının içinde evirip çevirmesi, Sir Francis'i bencilleştirmiş, emekliliğinde huyları giderek çekilmez, titiz biri olmuştu.

Şimdi karısı aksiliğine o kadar az direniyordu ki, gerçekte ona hiç yararı kalmamıştı artık. Kızı Euphemia'yı baş sırdaşı yaptı, kızcağızın yaşamının olgunluk dönemi hızla babası tarafından tüketilir oldu. Belleğinde birikenlerin öcünü alacak olan anılarını yazdırıyordu, kız sürekli olarak, ona yapılanların yüzkarası olduğuna onu inandırmak zorunda kalıyordu. Daha şimdiden, otuz altı yaşında, tıpkı annesininkiler gibi yanakları soluyordu, ama Hindistan güneşlerinin, Hindistan ırmaklarının, bebek odalarındaki çocuk gürültülerinin anıları olmayacaktı onun için; şimdi Lady Otway'in oturduğu gibi, aynı el işlemesi yangın manzarasındaki, aynı kuşa neredeyse hiç aralıksız gözleri dikili, beyaz yünü örerek oturduğu zaman, üzerinde düşüneceği çok az gereci olacaktı elinde. Ama zaten Lady Otway, İngiliz sosyetesi denen büyük hayali oyununun, kendileri için yaratılmış olduğu kişilerden biriydi; kendisine ve komşularına karşı, çok seçkin, çok önemli, işi başından aşkın, toplumda iyi bir yeri, bol parası olan birisiymiş gibi yaparak geçiriyordu zamanının çoğunu. İşlerin gerçek durumuna bakıldığında, bu oyun çok büyük hüner gerektiriyordu; ve belki de bu oyunu, ulaştığı yaşta –altmışını aşkındı– bir başkasından çok, kendini kandırmak için oynuyordu. Dahası, zırhı inceliyordu; görünüşü kurtarmayı giderek daha çok unutuyordu.

Halılardaki yıpranmış parçalar, yıllardır koltukların, döşemelerin yenilenmediği konuk odasının solukluğu, yalnızca acıklı emekli aylığı yüzünden değil, sekizi oğlan olan on iki çocuğun kullana kullana cılkını çıkarması yüzündendi. Böyle büyük ailelerde sıklıkla görüldüğü gibi, eğitim için ayrılan paranın azaldığı, altı küçük çocuğun büyüklerden daha tutumlu büyüdüğü belirgin ayırıcı çizginin izi yarı yola dek sürülebilirdi. Oğlanlar akıllıysa burs kazanır, okula giderdi; akıllı değilse aile bağlantılarının sunduğu şeyle yetinirdi. Kızlar da arada bir, durumdan yararlanırdı, ama hasta hayvanlara bakan, ipekböceklerini besleyen, yatak odalarında flüt çalan bir iki tanesi ka-

lırdı her zaman evde. Büyük çocuklarla küçük çocuklar arasındaki ayrım, neredeyse üst sınıflarla aşağı sınıflar arasındaki ayrıma denk düşerdi, çünkü yalnızca gelişigüzel bir eğitimle, yetersiz aylıklarla, daha küçük çocuklar, özel okulların ya da resmi işyerlerinin duvarları arasında rastlanamayacak başarılar, arkadaşlar, görüş açıları kazanırlardı. Bu iki bölüm arasında belirgin bir düşmanlık bulunurdu, büyükler küçükleri kanatları altına almaya çalışır, küçükler büyüklere saygı göstermeye yanaşmazlardı; ama bir duygu onları birleştirir, bir yarık açılması tehlikesini anında ortadan kaldırırdı – kendi ailelerinin bütün ötekilere üstünlüğüne olan ortak inançları. Henry, küçükler ekibinin en büyüğüydü ve onların önderiydi; tuhaf kitaplar satın alır, garip topluluklara katılırdı; bütün yıl boyunbağsız gezerdi, siyah penye kumaşından altı tane gömleği vardı. Gemicilik şirketinde ya da çay tüccarının deposunda bir koltuğu reddedeli çok olmuştu; amcaların, halaların karşı çıkmasına aldırmadan, hem piyano hem de keman çalmakta direnmiş, sonuç olarak ikisinde de ustalaşamamıştı. Gerçekten de otuz iki yıllık yaşamında, yarım kalmış bir operanın notalarını içeren defterden başka gösterecek somut şeyi yoktu. Bu karşı çıkışında, Katharine hep onu desteklemişti, her zaman aykırı olamayacak denli iyi giyinen, son derece sağduyulu biri olarak düşünüldüğü için, onun desteğini yararlı bulmuştu. Gerçekten de, Noel için geldiğinde kendisiyle, bir de ipekböcekleri besleyen, en küçük kız olan Cassandra'yla özel tartışmalar yaparak geçirirdi zamanının çoğunu. Küçükler bölümünde, sağduyusu nedeniyle, bir de hor gördükleri, ama içten içe saygı duydukları, dünya bilgisi adını verdikleri şey yüzünden –yani, klüplerine giden, bakanlarla yemeğe çıkan saygıdeğer yaşlıların düşünüş, davranış biçimi yüzünden– büyük bir ünü vardı. Arada bir, Lady Otway'le, çocukları arasında büyük elçi rolü oynardı. O zavallı hanım, örneğin, günün birinde keşif yapma göreviyle Cassandra'nın odasının kapısını açıp da tavanı, sarkan dut dallarıyla dolu, camları kafeslerle kapanmış, masaları, ipek giysi üretimi için ev yapımı alet edevatla tepeleme dolu bulunca, onun öğütlerine başvurmuştu.

"Keşke öteki insanların ilgilendiği şeylerle onun da ilgilenmesi için yardım edebilsen, Katharine," dedi, acısını ayrıntılarıyla dile getirip biraz sızlanarak. "Hepsi Henry'nin yüzünden, biliyorsun, toplantılarını bir yana bırakıp şu berbat böceklere bulaşması. Erkek bir şey yapabiliyorsa bu, kadın da yapabilir anlamına gelmez."

Lady Otway'in özel oturma odasındaki koltukları, divanları, her zamankinden de eski püskü gösteren parlak bir sabahtı, İmparatorluğu korumuş, kemiklerini bir sürü sınırda bırakmış olan çalımlı beyler, yani erkek kardeşleri, kuzenleri, sabah ışığının resimleri üstüne düşürdüğü sarı zar tabakası ardından bakıyorlardı dünyaya. Lady Otway, belki de bu solgun yadigârlar yüzünden içini çekti, ne tuhaftır ki belirleyici özellikleri olan fildişi beyazı değil de, kirli sarı-beyaz olan yün yumaklarına döndü bir vazgeçmeyle. Azıcık çene çalmak için çağırmıştı yeğenini yanına. Ona hep güvenmişti, şimdi de, Lady Otway'e son derece uygun, insanın tam da kendi kızı için dileyebileceği türden görünen Rodney'le nişanından beri, daha da güveniyordu. Örgü şişleri isteyerek bilgelik ününü hiç farkına varmadan daha da artırdı Katharine.

"Çok hoş," dedi Lady Otway, "konuşurken örgü örmek. Eee, sevgili Katharine, bana tasarılarını anlat, bakalım."

Şafak sökene dek uykusunu kaçıracak biçimde bastırdığı bir gece öncesinin tutkuları, Katharine'i bitkin düşürmüş, böylece de her zamankinden daha gerçekçi yapmıştı. Tasarılarından söz etmeye hazırdı –evlerden, kiralardan, uşaklardan, tutumluluktan– pek fazla ilgilendiğini duyumsamaksızın. Katharine, aynı anda tıkır tıkır örgü örerek konuşurken, Lady Otway, evlilik durumunun, bir geline çok yakışan, ama günümüzde giderek daha az rastlanan bir ciddiyet kazandırdığı yeğeninin dimdik, sorumluluk sahibi tavırlarını gözlemledi. Evet, nişanlanması değiştirmişti Katharine'i biraz.

"Nasıl da mükemmel bir kız evlat ya da gelin!" diye düşündü, odasında sayısız ipekböceğiyle kuşatılmış Cassandra'yla zıtlığını gördü, elinde olmadan.

"Evet," diye sürdürdü, ıslak mermerler denli anlatımsız olan

yuvarlak, yeşilimsi gözleriyle Katharine'e bakarak, "Katharine benim gençliğimin kızlarına benziyor. Biz hayatın ciddi yönlerini ciddiye alırdık." Tam da bu düşüncelerin tadını çıkarır, şimdiki kızlarından hiçbirinin, ne yazık, gerek duymadığı o bilgelik birikintisinin birazını ortaya dökerken kapı açıldı, Mrs. Hilbery içeri girdi, daha doğrusu girmedi de eşikte durdu, açıkça görüldüğü gibi odayı şaşırdığı için gülümsedi.

"Bu evde asla yolumu bulamayacağım!" diye bağırdı. "Kitaplığa gidiyorum, sözünüzü kesmek istemem. Katharine'le çene mi çalıyordunuz biraz?"

Gelininin varlığı Lady Otway'i biraz tedirgin etti. Maggie'nin yanında, söylediklerine nasıl devam edebilirdi? Çünkü tüm bu yıllar boyunca Maggie'ye söylememiş olduğu bir şey anlatıyordu.

Üstünkörü gülerek, "Evlilik üzerine sıradan birkaç şey anlatıyordum Katharine'e," dedi. "Çocuklarımdan hiçbiri seninle ilgilenmiyor mu, Maggie?"

Odaya girip, bir iki kez başını sallayarak, "Evlilik," dedi Mrs. Hilbery, "ben hep söylerim, evlilik bir okuldur. Okula gitmedikçe de ödül alamazsın. Charlotte bütün ödülleri kazandı," diye ekledi, onu daha da tedirgin ederek görümcesinin omzunu pat patlayıp şöylece güldü, bir şeyler geveledi, iç çekmeyle bitirdi.

"Charlotte Hala, kocana boyun eğmedikçe evlenmenin hiç yararı olmadığını söylüyordu," dedi Katharine, halasının sözcüklerini, aslından çok daha belirgin bir çerçeveyle sararak; o böyle konuştuğunda hiç de çağdışı görünmüyordu. Lady Otway ona bakıp bir an durakladı.

"Neyse, işleri kendi bildiği gibi yapmak isteyen bir kadına, evlenmesini gerçekten öğütlemem," dedi, oldukça özenle yeni bir tartışma başlatarak.

Bu belirtilen noktaya esin kaynağı olan koşullar üzerine bir şeyler bildiğini sanıyordu Mrs. Hilbery. Bir an nasıl anlatacağını pek bilemediği bir duygudaşlıkla bulutlandı yüzü.

Düşünce silsilesinin, dinleyicileri için pek de açık olmayabileceğini unutarak, "Ne yazık oldu!" diye coşkuyla konuştu. "Ama Charlotte, çok daha kötü olurdu Frank şerefine leke sür-

seydi. Hem en önemlisi, kocalarımızın ne elde ettiği değil, ne oldukları. Ben beyaz atların, tahtırevanların hayalini kurardım; ama yine de en çok mürekkep hokkalarını seviyorum. Hem kimbilir?" diye sonuca bağladı, Katharine'e bakarak, "belki de babanı yarın Baronet yaparlar."

Mr. Hilbery'nin kardeşi olan Lady Otway, Hilberylerin kendi aralarında Sir Francis'ten, "Şu ihtiyar Türk," diye söz ettiklerini çok iyi biliyordu, Mrs. Hilbery'nin sözcük akımını izleyemediyse de onların nereden kaynaklandığını biliyordu.

Aralarında ayrı bir anlayış varmış gibi Katharine'le konuşarak, "Ama eğer kocana boyun eğersen," dedi, "mutlu bir evlilik, dünyanın en mutlu şeyidir."

"Evet," dedi Katharine, "ama–" Niyeti cümlesini bitirmek değildi, yalnızca annesiyle halasının evlilik üzerine konuşmayı sürdürmelerini sağlamak istiyordu, çünkü başkalarının ona yardım edebileceklerini sandığı bir ruh durumu içindeydi. Örgü örmeye devam etti, oysa parmakları, Lady Otway'in şişko elinin düzenli, dalgın sürüklenişinin tuhafça tersine bir kararlılıkla işliyordu. Ara sıra çabucak annesine, sonra da halasına göz atıyordu. Elinde bir kitap tutuyordu Mrs. Hilbery, Richard Alardyce'ın Yaşamı'nın çeşit çeşit paragraflarına bir yenisinin daha ekleneceği kitaplığa gitmekte olduğunu düşündü Katharine onun. Doğal koşullarda, Katharine onu hemen aşağı gönderir, ilgisini dağıtacak bir özürün yoluna çıkmamasını sağlardı. Öteki değişikliklerle birlikte, ozanın yaşamına karşı takındığı tavır da değişmişti; saatlerini düzenlemesini tümden unutmuş olmak umrunda değildi. Bu, Mrs. Hilbery'nin de gizlice çok hoşuna gidiyordu. İşini savsaklamasına göz yumulmasının rahatlığı, kızının bulunduğu yöne doğru, kurnaz bir mizahla, yan yan bir dizi göz atmayla kendini belli ediyordu, bu hoşgörü, keyfini tam anlamıyla yerine getirmişti. Yalnızca oturup konuşmasına izin mi verilmişti? En azından bir yıldır bakmadığı, her türden yığınla ilginç ıvır zıvırla dolu, güzel bir odada oturmak, sözlükte, ötekini çürüten bir tarihi aramaktan çok daha hoştu.

"Hepimizin de mükemmel kocaları oldu," diye sonuca bağladı, bir çırpıda Sir Francis'in bütün hatalarını cömertçe bağış-

layarak. "Öfkenin erkekte gerçekten kusur olduğunu düşünmediğim için değil. Öfke demek istemiyorum," diye düzeltti, açıkça Sir Francis'in bulunduğu yöne doğru göz atarak. "Aceleci, sabırsız huylar demek istiyorum. Çoğu, gerçekte *bütün*, büyük adamların kötü huyları vardır – senin deden dışında, Katharine," bu noktada içini çekti, belki de aşağı, kitaplığa inmesi gerektiğini ileri sürdü.

"Ama sıradan bir evlilikte, insanın kocasının sözünü dinlemesi gerekli midir?" dedi Katharine, annesinin söylediklerine hiç aldırmadan, hatta şimdi kendi kaçınılmaz ölümü düşüncesiyle ona egemen olmuş hüzne bile kör kalarak.

"Bence, evet, kesinlikle," dedi Lady Otway, onda hiç alışılmamış bir kararlılıkla.

"Öyleyse insan evlenmeden önce buna karar vermeli," diye düşüncelere daldı Katharine, kendi kendine konuşur gibi.

Biraz karamsarlık eğiliminde gibi görünen bu sözcüklere fazla ilgi göstermedi Mrs. Hilbery, ruhunu canlandırmak için şaşmaz çaresinin yardımına başvurdu – camdan dışarı baktı.

"Ah, baksana şu güzelim mavi küçük kuşa!" diye coşkuyla konuştu, büyük bir hazla yumuşak gökyüzünde, ağaçlarda, o ağaçların arkasından görünen yeşil tarlalarda, küçük mavi kuşun bedenini çevreleyen yapraksız dallarda dolaştı gözleri. Onun doğayla duygudaşlığı inanılmazdı.

"Çoğu kadın boyun eğip eğemeyeceğini içgüdüsel olarak bilir," diye çabucak araya girdi Lady Otway, epey alçak sesle, gelininin dikkati başka yöne sapmışken bunun söylenivermesini ister gibi. "Eğer yapamayacaksan –o zaman benim sana öğüdüm– evlenme."

"Ah, ama evlilik, kadın için en mutlu hayattır," dedi Mrs. Hilbery, gözlerini yeniden odaya çevirirken evlilik sözcüğünü yakalayarak. Sonra da aklını, söylediği şeye yoğunlaştırdı.

"En *ilginç* hayattır," diye düzeltti. Belirsiz bir telaşla kızına baktı. Kızına bakarken, gerçekte annenin kendi benliğine baktığını belirten, bir tür anaç araştırmaydı, bu. Bütünüyle doyum bulamamıştı; gerçekte kızında özellikle beğendiği, güvendiği nitelik olan ağzı sıkılığını bozmaya kalkışmadı, bi-

linçli olarak. Ama annesi evliliğin en ilginç hayat olduğunu söylediğinde, Katharine, durup dururken hiç belirgin bir nedeni olmadan, hemen her yönden farklı olsalar da birbirlerini anladıklarını hissetti. Yine de yaşlıların bilgeliği, bizim birey olarak duygularımızdan çok, bütün insan ırkıyla paylaştığımız ortak duygulara sesleniyor gibiydi, Katharine de yalnızca kendi yaşıtı birinin, ne demek istediğini anlayabileceğini biliyordu. Bu iki yaşlı hanım da gözüne öyle az mutlulukla yetiniyormuş görünüyordu ki, şu anda onların evlilik türlerinin yanlışlığına emin olma gücünü kendinde bulamıyordu. Londra'da, kendi evliliğine karşı bu ılımlı yaklaşım, gözüne haklı görünmüştü kesinlikle. Şimdi niçin değişmişti? Niçin şimdi onu mutsuz ediyordu? Davranışlarının annesini şaşırtabileceği ya da yaşlıların gençlerden, gençlerin onlardan olduğu kadar etkilendiği hiç aklına gelmemişti. Ama yine de aşk – tutku– adına ne derseniz deyin, Mrs. Hilbery'nin yaşamında, onun coşkulu, hayal gücü geniş duygusallığına bakarak düşünüldüğünden çok daha az yer tutmuştu. Tuhaf görünse de, Lady Otway, Katharine'in içinde bulunduğu duygusal durumu, annesinden daha iyi kestiriyordu.

"Niye hepimiz taşrada oturmuyoruz?" diye coşkuyla konuştu Mrs. Hilbery, bir kez daha camdan bakarak. "Eminim insan taşrada yaşasa çok güzel şeyler düşünür. Ne insanın içini karartan korkunç gecekondular var, ne tramvaylar, otomobiller; insanların hepsi de tombul tombul, şen şakrak. Hiç buralarda, şöyle bizim işimizi görecek, bir dostu falan çağırırsak kalabileceği fazladan odası olan, size yakın küçük bir kulübe yok mu Charlotte? Hem bir sürü de para biriktirebilir, yolculuğa falan çıkabilirdik–"

"Evet. Bir iki hafta kadar çok hoşuna giderdi, kuşkusuz," dedi Lady Otway. "Peki, bu sabah arabayı kaçta istersiniz?" diye devam etti, zile dokunarak.

"Katharine karar versin;" dedi Mrs. Hilbery, saatlerin içinden birini seçemeyeceğini hissederek. "Tam da, bu sabah uyandığımda, kafamda her şeyin nasıl da açık seçik görüldüğünü sana söyleyecektim, Katharine, eminim, kalemim olsa uzun bir

bölüm yazabilirdim. Arabayla dışarı çıktığımızda kendimize ev bulacağım. Çevresinde birkaç ağaç, küçük bir bahçe, Çin ördekleri olan bir havuz, baban için çalışma odası, benim için çalışma odası, Katharine için oturma odası, çünkü o zaman, o, evli bir hanım olacak."

Bunun üzerine Katharine azıcık titredi, ateşe yaklaştı, kömür yığınının en tepesinde parmaklarını açarak ellerini ısıttı. Charlotte Hala'sının görüşlerini duymak için konuşmayı yine evliliğe getirmek istiyordu, ama bunu nasıl yapacağını bilemiyordu.

Kendisininki dikkatini çekince, "Nişan yüzüğüne bir bakayım, Charlotte Hala," dedi.

Yeşil taşlar demetini eline aldı, çevirdi, çevirdi, ama ardından ne diyeceğini kestiremedi.

"İlk aldığımda şu zavallı eski yüzük benim için acıklı bir düş kırıklığı olmuştu," diye düşüncelere daldı Lady Otway. "Benim kalbimde pırlanta yüzük vardı, ama elbette Frank'a asla söylemek istemedim. Bunu Simla'dan aldı."

Katharine yüzüğü bir kez daha çevirdi, hiç konuşmadan halasına geri verdi. Yüzüğü çevirip dururken dudakları sımsıkı kapalıydı, tıpkı bu kadınların kocalarını hoşnut ettikleri gibi, William'ı hoşnut edebileceğini anladı; pırlantaları yeğlerken zümrütleri seviyormuş gibi yapacaktı. Yüzüğünü yeniden taktıktan sonra Lady Otway, yılın bu zamanında beklendiğinden fazla değilse de, serin olduğunu belirtti. Gerçekten, insan güneşi görebildiğine şükretmeliydi, ikisine de araba gezisi için sıkı giyinmelerini öğütledi. Kimi zaman Katharine, halasının beylik sözlerinin, yalnızca sessizlikleri doldurmak için bile bile söylendiğinden, kişisel düşünceleriyle ilgisi olmadığından kuşkulanırdı. Oysa bu anda, onun çıkardığı sonuçlarla fena halde örtüşüyordu söyledikleri, o yüzden de yeniden örgüsünü eline aldı, âşık olmadığın biriyle evlenmek için nişanlanmanın, tutkunun yalnızca, derin ormanların yüreğinden bir yabancının getirdiği bir öykü olduğu ve çok seyrek anlatıldığı için, bilge kişilerin öykünün gerçekliğinden kuşku duydukları bir dünyaya atılmış, kaçınılmaz bir adım olduğu inancını doğrulamak için

dinledi. John'dan haber soran annesini, Hilda'nın Hindistan ordusundan bir subayla nişanlanmasının güvenilir tarihçesini anlatarak yanıtlayan halasını dinlemek için elinden geleni yapıyordu, ama aklı sırasıyla bir orman patikalarına, yıldızlı tomurcuklara, bir inci gibi yazılmış matematik rakamlarıyla dolu sayfalara kayıyordu. Aklı buraya takılınca, özlemlerine kavuşabilmesi için geçmesi gereken kemerli bir geçitten başka bir şey gibi görünmedi evliliği gözüne. Böylesi zamanlarda kendi doğasının akıntısı, derin, dar kanalında akardı, büyük güçle, başkalarının duygularına karşı tehlikeli bir kayıtsızlıkla. İki yaşlı hanım, aile görünümlerini gözden geçirmeyi bitirirlerken, tam da Lady Otway sinir içinde, yaşam ve ölüm üzerinin genel bir yargıyı gelininden beklerken, Cassandra, arabanın kapıda olduğu haberiyle rüzgâr gibi içeri daldı.

"Niye Andrews bana kendisi söylemedi?" dedi Lady Otway, uşakları beklentileri doğrultusunda davranmadığı için hırçınlıkla.

Mrs. Hilbery'yle Katharine araba gezisi için giyinmiş, hazır olarak koridora çıktıklarında, ailenin geri kalanının ne yapacağına ilişkin o her zamanki tartışmanın sürdüğünü gördüler. Bunun belirtisi olarak, bir sürü kapı kapanıyor, açılıyor, iki üç kişi şimdi birkaç basamak inerek, sonra birkaç basamak çıkarak kararsızlık içinde merdivenlerde duruyordu, Sir Francis kendisi de, koltuğunun altında *Times* gazetesi, gürültüden, açık kapının yaptığı cereyandan yakınarak çalışma odasından çıkmış, sonunda da arabaya binmek istemeyenleri dertop edip arabaya sürüklemek, evde kalmak istemeyenleri de odalarına sepetlemek gibi bir uygulama yapmıştı. Mrs. Hilbery, Katharine, Rodney ve Henry'nin arabayla Lincoln'e gitmesi, gidecek ötekilerin de bisiklet ya da midilli arabasıyla izlemesi kararlaştırıldı. Stogdon Malikânesi'nde kalan herkes, Lady Otway'in, dük saraylarındaki Noel partilerinde davranışlar üzerine en son gazetelerden okuyarak içine sindirdiği, konuk ağırlamanın doğru biçimi kavramına uyarak, Lincoln'e yapılan bu yolculuğa çıkmak zorundaydı. Araba atlarının ikisi de şişko ve yaşlıydı, ama birbirine uyuyordu; araba zangır zangır sallanıyor-

du, rahatsızdı, ama panellerde Otway arınaları rahatça görülebiliyordu. Lady Otway, beyaz şalına sarınmış, en üst basamakta durdu, onlar defne dalları altından köşeyi dönünceye kadar, kurulmuş gibi el salladı, kendine düşeni yaptığını duyarak içeri girerken, çocuklarından hiçbirinin, üzerlerine düşeni yapma gereği duymadıklarını düşünüp içini çekti.

Yumuşakça kıvrılan yolda kayıp gitti araba. Mrs. Hilbery, ilk beş dakikadan sonra, akıp giden çitlerin yeşil çizgisinin, kabaran sürülmüş toprağın, insan yaşamı oyunu için kırsal arka görünüm görevi yapan yumuşak mavi göğün bilincine vardığı, çok hoş, kayıtsız bir havaya büründü; sonra mavi sulara karşı bir ışık çakımıyla parlayan sarı nergislerle, bir kulübe bahçesini düşündü; bu değişik görünümleri falan düzene sokarken birkaç tatlı tümcecik biçimlendirirken arabadaki gençlerin çıtlarının çıkmadığını fark etmedi bile. Gerçekten de Henry, hiç istemeden buraya katılmak zorunda bırakılmıştı, düş kırıklığına uğramış gözlerle Katharine'i, Rodney'i süzerek öcünü alıyordu; o sırada Katharine de, tam aldırmazlıkla sonuçlanan, efkârlı bir kendini bastırma durumundaydı. Rodney onunla konuştuğunda ya, "Hımm!" diyor ya da öylesine üstünkörü onaylıyordu ki, bir sonraki sözünü kızın annesine söylüyordu. Delikanlının gösterdiği saygı yerindeydi kadına göre, davranışları örnekti; kentin kilise kuleleriyle fabrika bacaları görünür olunca, kadın canlandı, geleceğe ilişkin kurduğu hayallere büyük uyum gösteren, o güzelim 1853 yazının anıları aklına düştü.

XVIII. Bölüm

Oysa o sırada başka yolcular, başka yollardan Lincoln'e yaya yaklaşıyorlardı. Bir taşra kenti, çevredeki, en azından on millik yarıçap içindeki, bütün papaz evlerinin, çiftliklerin, kır evlerinin, yol kenarı kulübelerinin ahalisini, haftada bir ya da iki kez sokaklarına çeker; şu andaki durumda, o ahalinin arasında Ralph Denham'la Mary Datchet de vardı. Yolları beğenmeyip tarlalardan geliyorlardı; yine de görünüşlerine bakılırsa, ayakları bir şeylere takılmadığı sürece, nerede yürüdüklerine pek de aldırış ettikleri yoktu. Papaz evinden çıktıklarında tutuştukları tartışmanın ritmine adımları öylesine uymuştu ki, neredeyse saatte dört milden fazla yol alıyorlar, gözleri ne çit dizilerini görüyordu, ne kabaran sürülmüş toprakları, ne de yumuşak mavi göğü. Gördükleri şeyler parlamento binaları, Whitehall'deki hükümet bürolarıydı. İkisi de yurttaşlık haklarını o büyük yapıların içinde yitirdiklerinin bilincinde olan, kendi yasa ve yönetim kavramlarına uygun başka tür yapıyı kurmanın yollarını arayan sınıftan geliyorlardı. Mary, belki de bile bile katılmıyordu Ralph'ın görüşlerine; kafasının onunkiyle çeliştiğini duymak, kadınsı yargılarını, onun erkeksi tavırlarından bir milim ayrı tutmadığına emin olmak hoşuna gidiyordu. Sanki onun erkek kardeşiymişçesine, ateşle tartışıyor gibiydi. Yine de, İngil-

tere'nin dokusunu onarma ve yeniden yapılandırma işini ele almaları gerektiği inancında birbirlerine çok benziyorlardı. Meclis üyelerinin doğuştan yeteneksiz olduklarında, doğanın bu konuda onlara cömert davranmadığında anlaşıyorlardı. Düşüncelerini tek bir yere yoğunlaştırmaları yüzünden iyice kısılmış gözlerle çiğnedikleri çamurlu tarlaya beslediklerı suskun sevgide de, bilinçsizce de olsa anlaşıyorlardı. En sonunda bir soluk aldılar, bıraktılar öteki iyi tartışmaların çıkmazına uçup gitsin tartışmaları, bir bahçe kapısının üstünden eğilerek ilk kez gözlerini açtılar, çevrelerine baktılar. Sıcacık kanla ayakları karıncalanıyor, solukları buhar olup çevrelerinde yükseliyordu. Bedensel hareket ikisine de kendilerini her zamankinden daha doğrudan, daha az sıkılgan hissettiriyordu, gerçekten de, artık bir sonra olacaklara hiç aldırmadığı bir tür baş dönmesi sarmıştı Mary'yi. Sahiden, öyle az aldırıyordu ki her şeye, neredeyse şöyle demek üzereydi Ralph'a:

"Sana âşığım; asla bir başkasına âşık olmayacağım. Ya evlen benimle, ya terk et beni; bende neyi sevdiğini düşün – metelik verdiğim yok." Yine de o anda, konuşma da, sessizlik de, hiç önemli değil gibiydi, yalnızca ellerini kenetledi, kendi soluğunun buğusu içinden, kahverengilerinin üstünde pas gibi çiçekleriyle uzaklardaki ormanlara, yeşil, mavi manzaraya baktı. "Sana âşığım," da deseydi, "kayın ağaçlarına âşığım," da deseydi ya da yalnızca, "âşığım – âşığım," deseydi hiç fark etmezdi sanki.

"Biliyor musun, Mary," diye ansızın araya girdi Ralph, "kararımı verdim ben."

Bu kayıtsızlığı yapaydı besbelli, çünkü o anda yok oluverdi. Gerçekten de ağaçlar gözünden silindi, kapının en üst çubuğunda duran kendi elini olağanüstü keskinlikle gördü, erkek devam ederken:

"İşimi bırakıp buralarda yaşamaya karar verdim. Şu sözünü ettiğin kulübeyi anlatsana bana. Yine de, galiba, kulübe bulmak hiç de zor değil, öyle değil mi?" Sanki kızdan, onu tersine inandırma çabasına girmesini bekliyormuşçasına, aldırmaz tavırlarla konuşuyordu.

Onun devam etmesini ister gibi bekledi kız; dolaylı yoldan onların evlilikleri konusuna yaklaştığına inanıyordu.

"Artık büroya dayanamıyorum," diye sürdürdü. "Ailemin ne diyeceğini bilmiyorum; ama eminim, haklıyım. Sen de öyle düşünmüyor musun?"

"Buralarda tek başına mı yaşayacaksın?" diye sordu kız.

"Yaşlı bir kadın işimi yapmaya yeter bence," diye yanıtladı. "Her şeyden bıktım," diye sürdürdü, sarsarak kapıyı açtı. Yan yana yürüyerek bir sonraki tarlayı geçmeye başladılar.

"Bak sana söyleyeyim, Mary, günbegün, hiç kimsenin bir nebze umursamadığı bir konuda çalışmak son derece büyük yıkım. Sekiz yıl dayandım buna, ama artık dayanmayacağım. Bütün bunlar çılgınlık görünüyordur sana, herhalde?"

O arada Mary kendini toparlamıştı.

"Yoo. Ben senin mutlu olmadığını düşünüyordum," dedi.

"Niçin öyle düşünüyordun?" diye sordu, biraz şaşırarak.

"Lincoln's Inn Parkı'ndaki o günü anımsamıyor musun?" diye sordu kız.

"Evet," dedi Ralph, adımlarını yavaşlatıp Katharine'i, onun nişanlanmasını, patikaya yapışmış mor yaprakları, elektrik ışığı altında parıldayan beyaz kâğıdı ve her şeyi kuşatır görünen umutsuzluğu anımsadı.

"Haklısın, Mary," dedi, sanki biraz çabayla, "yine de bunu nasıl anladığını bilmiyorum."

İleri sürdüğü özürler kandırmaya yetmediği için, mutsuzluğunun nedenini anlatmasını umarak sesini çıkarmadı kız.

"Mutsuzdum – çok mutsuz," diye yineledi. Sular akıp geçerken, kurduğu hayallerin sisin içinde eriyişini izleyerek Embankment'ta oturduğu o öğle sonrasının üzerinden altı hafta kadar geçmişti, kimsesizliğinin duyumu hâlâ içini ürpertiyordu. O umutsuzluğu bir nebze olsun yenememişti. İşte tıpkı yapması gerektiğini hissettiği gibi, onunla yüzleşme fırsatı çıkmıştı karşısına; çünkü, bu zamana dek, kuşkusuz, Katharine Hilbery'yi ilk kez çay koyarken gördüğünden beri yaptığı gibi, bütün davranışlarının, düşüncelerinin temelini oluşturmasına izin vermektense, Mary'ninki gibi bir gözün önüne acıma-

sızca sererek, kötü ruh kovarcasına, defetmesi gereken duygusal bir hayaletti o yalnızca. Yine de ilkin ismini ağzına alarak başlaması gerekliydi, bunu yapmayı da olanaksız buluyordu. Onun adını söylemeden dürüst bir cümle kurabileceğine inandırdı kendini; duygularının onunla pek ilgisi olmadığına inandırdı kendini.

"Mutsuzluk, duygusal bir durumdur," dedi, "yani bununla demek istiyorum ki, özel bir nedenin sonucu olması gerekmez."

Bu epeyce tantanalı başlangıç hiç hoşuna gitmedi, ne derse desin, mutsuzluğunun doğrudan Katharine'den kaynaklandığı, daha da belirginleşti kendi gözünde.

"Yaşamımı doyurucu bulmamaya başladım," diye taze bir giriş yaptı. "Bana anlamsız görünüyordu." Yeniden durakladı, ama ne olursa olsun bunun doğruluğunu hissetti, bu çizgide ilerleyebilirdi.

"Bütün bu para kazanmalar, günde on saat ofiste çalışmalar, ne *için* bütün bunlar? İnsan delikanlıyken kafasının içi hayallerle öyle dolu oluyor ki, ne yaptığı hiç önem taşımıyor, biliyorsun. Eğer hırslıysan, sorun yok; devam etmek için nedenin var. Şimdi benim nedenim artık bana doyurucu gelmiyor. Belki de hiç yoktu. Şimdi düşünüyorum da, bu bana daha olası görünüyor. (Ne gibi bir neden vardır zaten herhangi bir şey için?) Yine de, bir yaştan sonra kendinden hoşnut olmak mümkün değil. Ve biliyorum, bu noktaya beni neyin getirdiğini" –çünkü şimdi aklına iyi bir neden gelmişti– "ailemin kurtarıcısı olmak istemiştim, işte öyle bir şeyler. Şu dünyada iyi bir yerlere gelsinler istedim. Bu yalandı, elbette – hem de bir tür kendini yüceltmeydi. Çoğu insan gibi galiba tümden yanılsamalar içinde yaşadım, şimdi bunların bilicine varmak gibi yakışıksız bir aşamadayım. Sarılabileceğim başka bir yanılsama arıyorum. İşte mutsuzluğumun nedeni bu, Mary."

Onun konuşması sırasında Mary'yi sessiz tutan, yüzüne tuhaf düz çizgiler çizen iki neden vardı. Öncelikle Ralph evliliğe hiç değinmemişti; ikinci olarak da doğruyu söylemiyordu.

Bütün bu anlatılanlara hiç aldırmadan, neşeli bir katılıkla, "Bir kulübe bulmanın zor olacağını sanmıyorum," dedi. "Biraz

paran var, değil mi? Evet," diye sonuçlandırdı, "niçin iyi bir tasarı olmasın, anlamıyorum."

Tam bir sessizlik içinde tarlayı geçtiler. Bu söyledikleri Ralph'ı şaşırtmış, biraz da kırmıştı, ama genel olarak hoşnuttu. Durumunu Mary'nin önüne bütün gerçekliğiyle sermenin mümkün olmadığına inandırmıştı kendini ve kızın kendisini düş kırıklığına uğratmadığını görerek rahatlamıştı gizlice. Mary her zaman düşündüğü sağduyulu sadık dost, güvendiği kadındı; duygudaşlığına her zaman güvenebilirdi, belli sınırları aşmadığı sürece. Bu sınırların çok açıkça çizildiğini görmek de onu rahatsız etmiyordu. Bir sonraki çiti aştıklarında kız ona dedi ki:

"Evet, Ralph, ara vermenin zamanı geldi. Ben de aynı sonuca vardım. Yalnızca benim durumumda orası bir kır kulübesi olmayacak; Amerika olacak. Amerika!" diye bağırdı. "Benim yerim orası! Orada bir eylem örgütlemeyi öğretecekler bana, ben de geri gelip nasıl yapılacağını sana göstereceğim."

Bilinçle ya da bilinçsizce, kır kulübesinde inzivaya çekilmeyi, oranın güvenliğini küçümsemek istemişse bile bunu başaramamıştı; çünkü Ralph'ın kararlılığı gerçekti. Ama Ralph'ın, onu kendi kişiliğiyle gözünün önüne getirmesini sağlamıştı, bu yüzden de sürülmüş tarlada azıcık önünde yürürken, hızla baktı ona delikanlı; o sabah ilk kez onu kendisinden ya da Katharine'e olan saplantısından bağımsız olarak gördü. Cesaretine en büyük saygıyı beslediği, önü sıra yürüyen, epey hantal, ama güçlü, bağımsız biri olarak görüyordu onu sanki.

"Uzaklara gitme, Mary!" diye bağırdı, durdu.

"Daha önce de söylediğin buydu, Ralph," diye döndü, ona bakmaksızın, "kendin uzaklara gitmek istiyorsun, ama benim gitmemi istemiyorsun. Pek anlamlı değil, öyle değil mi?"

"Mary," diye bağırdı, ona takındığı zorbaca, buyurgan tavırları anımsamanın acısıyla, "nasıl da canavarca davrandım sana!"

Gözyaşlarının fışkırmasını engellemek, eğer isterse onu kıyamet gününe dek bağışlayacağı inancını geri püskürtmek, bütün gücünü tüketmişti. Bütün bunları yapmaktan onu koruyan şey, yalnızca doğasının köklerinde yatan, karşı konula-

maz tutku anlarında bile teslim olmasını engelleyen, bir tür inatçı öz benlik saygısıydı. Şimdi, her şeyin fırtınalar, yükselen dalgalar gibi olduğu bir zamanda, güneşin İtalyanca dilbilgisi ve gündem dosyaları üzerinde pırıl pırıl parladığı topraklar biliyordu. Yine de o toprağın iskeletsi solgunluğuna, yüzeyi parçalayan kayalara bakarak, orada hayatın acımasız, neredeyse dayanılmaz ölçüde yalnız olacağını biliyordu. Sürülmüş tarlada, erkeğin azıcık önünde, düzenli adımlarla yürüyordu. Topraktaki dik bir kıvrımın kıyısında duran incecik ağaçlardan bir ormanın yanına getirmişti onları yolları. Ralph, ağaç gövdelerinin arasından bakarak, tepenin dibinde dümdüz, yemyeşil çimenlikte, havuzlarıyla, teraslarıyla, önündeki biçilmiş çitleriyle, yanında bir iki çiftlik eviyle, arkasında yükselen köknar ağacı perdesiyle, hepsi de çok mükemmelce korunmuş, kendine yeten küçük gri bir konak gördü. Evin arkasında tepe yükseliyordu yine, uzaktaki dorukta ağaçlar, gövdeleri arasından daha yoğun mavi görünen göğe karşı dimdik duruyordu. Kafasının içi hemen o anda Katharine'in gerçek varlığının duyumuyla doldu; gri ev, yoğun mavi gökyüzü, ona kızın yakınlardaki varlığını duyuruyordu. Bir ağaca yaslandı, fısıltıyla onun adını söyleyerek:

"Katharine, Katharine," dedi yüksek sesle, sonra çevresine bakıp, önlerinden geçerken ağaçlardan uzun sarmaşık şeridini yolarak, Mary'nin ağır ağır uzaklaştığını gördü. Kafasında taşıdığı hayalin öylesine taban tabana zıddıydı ki, bir sabırsızlık anlatımıyla Katharine'e geri döndü.

"Katharine, Katharine," diye yineledi, sanki kızın yanındaydı. Onu çevreleyen hiçbir şeyi algılayamıyordu; hiçbir gerçek şeyi – günün saatini, yaptıklarımızı, yapacaklarımızı, öteki insanların varlığını, onların ortak gerçekliğe inancını görmekten çıkardığımız desteği– bütün bunlar kayıp gidiyordu ellerinden. Dünya ayaklarının altından yuvarlansa, bomboş mavilik dört bir yanında asılı kalsa, hava tek bir kadının varlığıyla dolsa, ancak böyle hissedebilirdi. Başının üstündeki dalda bir ardıçkuşunun cıvıldaması uyandırdı onu, uyanışına iç çekiş eşlik etti. İşte buydu içinde yaşamak zorunda olduğu dünya; işte buradaydı sürül-

müş tarla, ötedeki anayol ve ağaçlardan sarmaşık yolan Mary. Kızın yanına yaklaşınca koluna girip dedi ki:

"Şimdi, Mary, nereden çıktı şu Amerika işi?"

Erkeğin yaptığı açıklamaları kısa kestiği, tasarı değişikliklerine çok az ilgi gösterdiği aklına gelince, kızın gözüne çok yüce gönüllü görünen, çok kardeşçe bir incelik vardı sesinde. Böylesine yolculuktan yarar sağlayabileceğini düşünmesine neden olan şeyleri saydı kız, geriye kalan hepsini harekete geçiren tek nedeni atlayarak. Dikkatle dinledi delikanlı, onu caydırmaya kalkışmadı. Gerçekte, onun sağlam yargısından emin olmak için çok tuhaf bir heves duyduğunun farkına vardı, sanki bir şeyler konusunda kendi kararlarını vermesine de yardım ediyordu. Delikanlının neden olduğu acıyı unutmuştu kız, onun yerine kuru toprağı döven adımlarıyla, erkeğin kolunun desteğiyle büyük uyum içinde olan, düzenli bir esenlik gelgitinin bilincine varıyordu. Erkeğe yalınlıkla, kendinden başka bir şey olmaya kalkışmadan davranma kararlılığının ödülü gibi göründüğü için, duyduğu rahatlık daha da parıltılıydı. Ozanlara ilgi göstermek yerine, içgüdüsel olarak onlardan kaçınmış, yeteneklerinin becerikli doğasına inatla dört elle sarılmıştı.

Çok becerikli bir tarzda, kulübesinin, pek de kafasının içinde bulunmayan ayrıntılarını sordu, ondaki belirsizlikleri düzeltti.

"Suyu olsun mutlaka," diye üsteledi, abartılmış bir ilgiyle. O kulübede ne yapmak niyetinde olduğunu sormaktan kaçındı, sonunda, bütün gündelik ayrıntılar elden geldiğince tartışılıp çözümlenince, erkek daha kişisel bir cümleyle ödüllendirdi onu.

"Odalardan biri," dedi, "çalışma odası olmalı, çünkü, anlıyorsun ya Mary, ben kitap yazacağım." Bu noktada kızın kolundan çıktı, piposunu yaktı, tüm arkadaşlıkları boyunca ulaştıklarından daha tam bir anlayışlı yoldaşlık içinde toprağı dövdüler.

"Peki, yazacağın kitap ne üzerine olacak?" diye sordu kız, sanki Ralph'la kitaplardan konuşurken hiç acı çekmemiş gibi yüreklilikle. Sakson zamanından bugüne dek İngiliz köylerinin tarihini yazmak istediğini söyledi hiç duraksamadan. Böyle bir tasarı tohum halinde yıllardır kafasında duruyordu; şimdi de bir ışık

çakımıyla işini bırakmaya karar verdiği için, yirmi dakikalık boşlukta bu tohum gürbüzleşmiş, boy atmıştı. Nasıl da olumlu konuştuğuna kendi de şaşıyordu. Kulübe sorunu da aynıydı. O da, hiç de duygusal olmayan biçimde –tepelerdeki yolun hemen kıyısında duran, hiç kuşkusuz bir domuzu, bir düzine yaygaracı çocuğu olan komşuya bitişik, kare biçimli beyaz ev– varoluş alanına çıkmıştı; çünkü bu tasarıların hepsi kafasında duygusallıktan soyunmuştu, onları düşünmekten aldığı haz, çok akla yatkın bir sınırı geçer geçmez denetleniyordu. İşte güzel bir evde oturma fırsatını kaçırmış olan sağduyulu biri de, gerçekten oturduğu yerin dar sınırlarını böyle ayaklarıyla çiğneyerek yürür, kendi bölgesi içinde yaşamın çekilir olduğuna, yalnızca kişinin kavun, nar yerine şalgam, lahana yetiştirmesi gerektiğine kendini inandırır. Kesinlikle Ralph, aklının kaynaklarıyla gurur duyuyor, kendini düzeltmek için, Mary'nin ona beslediği güvenden duygusuzca yardım alıyordu. Kız sarmaşık dalını, dişbudak ağacına doladı, günlerdir ilk kez, Ralph'la yalnız kaldığında güdülerinin, söylediklerinin, duygularının başına casus dikmedi, kendini tam bir mutluluğun kucağına bıraktı.

Böyle konuşarak, rahat sessizliklerle, çitin üzerinden görünüme bakmak, ufak dalların arasından kayan küçük gri-kahverengi kuşun cinsini belirlemek için duraklamalarla, Lincoln'e girdiler, ana caddede üç aşağı beş yukarı gidip geldikten sonra yuvarlak pencerelerinden fiyatlarının mantıklı olduğunu çıkardıkları ve yanılmadıkları bir handa karar kıldılar. Yüz elli yıldan fazladır taşralı beylere sıcak et, patates, yeşil sebze, elmalı pasta yapmıştı burası, şimdi de kemerli pencerenin boşluğunda bir masada oturan Ralph'la Mary bu yıllardır süren şölenden paylarını alıyorlardı. Yemeğin ortalarına doğru etin üzerinden bakarak, günün birinde Ralph'ın da öteki insanlara benzeyip benzemeyeceğini merak etti Mary. Onlarla birlikte aynı odaya serpiştirilmiş, beyaz kıllarla diken diken pembe suratların, parlak kahverengi derilerin, siyah-beyaz kareli takımların içine sığıştırılmış baldırların arasında eriyecek miydi o da? Biraz umuyordu bunu; yalnızca kafaca onlardan farklı olduğunu düşünüyordu. Öteki insanlardan çok da farklı olmasını istemiyordu. Yürüyüş

onu da al al yapmıştı, en sıradan çiftçiyi bile rahatsız etmeyecek, en sofu din adamında bile inancıyla alay ettiği duygusu uyandırmayacak, dingin, dürüst bir ışıkla aydınlanmıştı gözleri. Alnının dimdik yükselişini seviyordu, atının dizginlerine hızla ansızın asılıp, neredeyse hayvanı kıç üstü yuvarlayan Yunanlı bir binicinin alnıyla kıyaslıyordu onu. Onun gözüne hep huysuz bir atın binicisi gibi görünüyordu. Onunla birlikte olmanın coşku veren bir yanı vardı, çünkü öteki insanların arasında adımlarını uyduramama tehlikesi vardı. Pencerenin içindeki küçük masada, karşısında otururken, o bahçe kapısında durduklarında içini kaplayan o aldırmaz coşkunluk durumuna kapıldı yine, ama şimdi bir aklı başındalık, güvenlik eşlik ediyordu, çünkü sözcüklere bürünmesine pek gerek olmayan ortak duyguyu paylaştıklarını hissediyordu. Nasıl da sessizdi o! Ara sıra alnını eline dayarken, sonra da, o kendinden çok uzaklaşmışlıkla, yan masadaki iki adamın sırtına gözünü kırpmadan, ağırbaşlılıkla bakarken, neredeyse bir düşünceyi somut olarak ötekinin üstüne koyduğu sıra kafasının içini izleyebildiğini, parmaklarının gölgesi içinden onun düşüncelerini hissedebildiğini, düşüncelerine son vereceği tam anı öngörebileceğini, sandalyesinde biraz dönüp şöyle diyeceğini düşünüyordu:

"Eee Mary–?" bıraktığı yerden düşünce silsilesini almaya onu çağırarak.

İşte tam da o anda, tam öyle döndü erkek, dedi:

"Eee, Mary?" onda sevdiği o tuhaf sıkılganlık tınısıyla.

Güldü kız, gülüşünü, o anda aklına geliveren şeyle, aşağıda sokaktaki insanların görünüşüyle açıkladı. Mavi tüllere sarınmış yaşlı bir hanımı, karşı koltukta da, kucağında Kral Charles spanyel köpeğiyle hanımın hizmetçisini taşıyan bir otomobil vardı; yolun ortasında, tahta parçaları dolu bebek arabası süren köylü kadın vardı; kendisine karşı çıkan papazla sığır pazarının durumunu tartışan tozluklu bir icra memuru vardı – diye tanımladı onları.

Arkadaşının, onun saçmaladığını düşünmesinden hiç korkmadan saydı bu listeyi. Gerçekten de odanın sıcaklığından mıdır, yoksa etin iyiliğinden mi, yoksa insanın kararını vermesi

denen sürece ulaştığından mı, nedense artık, kızın aklı başındalığını, bağımsız kişiliğini, söylediklerinde görülen zekâyı sınamaktan vazgeçmişti Ralph. Biraz tozluklu beylerin dudaklarından dökülen sözcüklerden, biraz kendi kafasının içindeki, ördek avı, yasal tarih, Lincoln'ün Romalılarca işgali, taşralı beylerin karılarıyla ilişkileri falan gibi çerçöpten, o Çin pagodaları gibi gerçeküstü, köhne bir düşünceler yığını oluşturmaktayken bu kopuk kopuk karmaşadan, ansızın kafasının içinde Mary'ye evlenme teklif etme düşüncesi biçimlendi. Düşünce öylesine kendiliğindendi ki, sanki gözlerinin önünde başına buyruk olarak belirdi. İşte tam o andadır ki döndü, o eski, içgüdüsel sözcüklerine başvurdu:

"Eee, Mary–?"

En başta tıpkı kendi karşısına da çıktığı gibi, düşünce öyle yeniydi, öyle ilginçti ki, Mary'ye de fazla gürültü patırtı çıkarmadan sunacaktı neredeyse. Söze dökmeden önce, düşüncelerini özenle iki değişik sınıfa ayırma konusundaki doğal içgüdüsü baskın geldi. Ama kızın camdan bakıp, yaşlı hanımı, bebek arabalı kadını, icra memuruyla ona karşı çıkan papazı tanımlamasını izlerken, elinde olmadan gözleri yaşlarla doldu. İçinden başını kızın omzuna dayayıp hıçkırmak geliyordu, kız parmaklarıyla saçlarını ayırır, ona derken:

"Haydi, haydi. Ağlama! Söyle bana neden ağlıyorsun–" sonra birbirlerine sımsıkı sarılacaklardı, kızın kolları tıpkı annesininkiler gibi saracaktı onu. Çok yalnız olduğunu, içerideki öteki insanlardan korktuğunu duydu.

"Nasıl da berbat tüm bunlar!" diye bağırdı ansızın.

Hâlâ camdan bakarak biraz belirsizlikle, "Neden söz ediyorsun sen?" diye yanıtladı kız.

Bu bölünmüş ilgiye, belki de farkında olduğundan daha fazla kızdı, nasıl da yakında Mary'nin Amerika yollarına dökülece-ğini düşündü.

"Mary," dedi, "seninle konuşmak istiyorum. Neredeyse bitirmedik mi? Ne diye kaldırmıyorlar şu tabakları?"

Mary ona bakmadan tedirginliğini hissetti; kendisine ne söylemek istediğini bildiğine inanıyordu.

"Hepsi de tam zamanında gelir," dedi; tuzluğu yerinden kaldırarak küçük ekmek kırıntıları yığınını süpürerek büyük dinginliğini sergileme gereğini duydu.

"Senden özür dilemek istiyorum," diye sürdürdü Ralph, ne söyleyeceğini tam da bilemeden, ama kendini geri dönülemez biçimde bağlamaya, bu içten yakınlık anının geçip gitmesini önlemeye zorlayan tuhaf içgüdüyü hissederek.

"Galiba sana çok kötü davrandım. Yani, sana yalan söyledim. Sana yalan söylediğimi anladın mı? Bir kere Lincoln's Inn parkında, sonra yine bugün yürürken. Ben yalancıyım, Mary. Biliyor muydun bunu? Beni tanıdığını sanıyor musun?"

"Sanırım tanıyorum," dedi kız.

Tam bu noktada garson tabakları değiştirdi.

"Amerika'ya gitmeni istemiyorum, doğru," dedi, sabit bakışlarla masa örtüsüne bakarak. "Gerçekten de sana beslediğim duygular son derece kötü, rezilce kötü," diye canlı canlı konuştu, sesini alçak tutmaya zorlansa da.

"Bencil canavarın teki olmasam artık benimle bütün ilişkini kesmeni söylerdim sana. Yine de Mary, söylediklerime inanmama karşın, birbirimizi tanımamızın iyi olacağına da inanıyorum –işte anlıyorsun ya dünyanın şu halinde–" başını sallayarak odayı işgal eden öteki kişileri gösterdi, "çünkü, elbette, her şeyin mükemmel olduğu durumda, doğru düzgün bir toplumda bile hatta, benimle hiçbir alışverişinin olmaması gerektiğine hiç kuşku yok – çok ciddiyim, yani."

"Benim de kusursuz bir kişilik olmadığımı unutuyorsun," dedi Mary, neredeyse duyulmaz olmasına karşın, yemek yiyen, tuhaf bir kibarlık, eğlenme, merak karışımıyla arada bir onlara bakan öteki kişilerin algılayabildiği bir duygu yoğunluğuyla masalarını kuşatan aynı alçak, dürüst tınıyla.

"Belli ettiğimden çok daha bencilim, biraz da maddeciyim – neyse işte senin sandığından daha çok. Başkalarına hükmetmeyi severim – belki de bu benim en büyük kusurum. Sendeki tutkunun zerresi yok bende şeye karşı" –burada duraksadı, neye tutkusu olduğunu araştırır gibi erkeğe göz attı– "gerçeğe karşı," diye ekledi, aradığını tartışma götürmez biçimde bulmuş gibi.

"Söyledim sana, ben yalancının tekiyim," diye yineledi Ralph, inatla.

"Ah küçük şeylerde, bence," dedi kız sabırsızlıkla. "Ama gerçek şeylerde değil, işte önemli olan da bu. Diyebilirim ki, küçük şeylerde ben senden daha doğrucuyum. Ama hiç aldırmam" –bu sözcüğün ağzından çıkmasına şaştı, söylemek için kendini zorlaması gerekti– "o tarzda yalancılık yapılmasına. Bir yere kadar doğruyu severim –epeyce doğruyu– ama senin sevdiğin gibi değil." Sesi kısıldı, duyulmaz oldu, gözyaşlarını tutamayacakmış gibi dalgalanmaya başladı.

"Aman Tanrım!" diye kendi kendine coşkuyla konuştu Ralph. "Bana âşık bu! Niye daha önce hiç görmedim? Ağlayacak işte; hayır, ama konuşmamalı."

Kesinlik boğucuydu, bu yüzden de ne yaptığının hiç farkında değildi; yanaklarına kan hücum etti, ona evlenme teklif etmeye neredeyse karar vermiş olmasına karşın, kendisine âşık olmasının kesinliği, sanki durumu öylesine tümden değiştirmişti ki, yapamadı bunu. Ona bakmaya cesaret edemiyordu. Kız ağlarsa ne yapması gerektiğini bilemiyordu. Korkunç, yıkım getiren bir şeyler olmuş gibi geliyordu ona. Garson bir kez daha tabaklarını değiştirdi.

O çalkantılı durumunda Ralph ayağa kalktı, Mary'ye sırtını döndü, pencereden dışarı baktı. Sokaktaki insanlar gözüne, siyah parçacıkların ayrışan, birleşen deseni gibi görünüyordu yalnızca; ki o anda kendi kafasının içinde hızla birbirini izleyerek bir ayrışan, bir birleşen düşüncelerin, duyguların istemeden ortaya çıkmasını anlatıyordu pekâlâ. Bir an Mary'nin ona âşık olduğu düşüncesiyle coşuyordu; bir sonraki an ona karşı hiçbir duygu beslemiyordu sanki; kızın ona duyduğu aşktan iğreniyordu. Şimdi kendini onunla hemen evlenmek zorunda hissediyordu; şimdi hemen yok olup bir daha onu asla görmemek. Bu düzensiz düşünce yarışını denetlemek için tam karşısındaki eczanenin üstündeki adı okumaya zorladı kendini; ardından da vitrindeki nesneleri incelemeye, sonra da, gözlerini büyük bir kumaş dükkânının kocaman vitrinine bakan küçük bir kadın topluluğuna tam odaklamaya. Bu çekidü-

zen, en azından yüzeysel olarak kendini denetlemesini sağladığı için, az kalsın dönüp garsondan hesabı isteyecekken, karşı kaldırımda hızla yürüyen uzun boylu birine takıldı gözü – uzun boylu biri, dimdik, esmer, buyurgan, çevresindekilerden tümden ayrı. Eldivenini sol elinde tutuyordu, sol eli çıplaktı. Ralph tüm bunları ayırt etti, bir bir saydı, tanıdı, bütüne adını koymadan önce – Katharine Hilbery. Birisini arıyor gibiydi. Gerçekten gözleri sokağın iki yanını da tarıyordu ve bir an Ralph'ın durduğu kemerli pencereye yükseldi doğrudan; ama hemen o anda onu gördüğüne ilişkin hiçbir belirti vermeden uzaklara çevrildi yine. Bu ani görüntü, erkeğin üzerinde olağanüstü etki yaptı. Sanki onu dışarıda sokakta etiyle kanıyla görmemişti de, öylesine yoğunlukla düşünmüştü ki, beyni onun biçimini oluşturmuştu. Ama yine de, hiç de onu düşünmemişti o anda. Etkisi öyle yoğundu ki, üzerinden atamadı, hatta onu görmüş müydü, yoksa yalnızca düşlemiş miydi bilemedi. Hemen yerine oturdu, kısaca ve tuhafça, Mary'den çok kendi kendine dedi ki:

"O Katharine Hilbery'ydi."

"Katharine Hilbery mi? Ne demek istiyorsun?" diye sordu, davranışından kızı görüp görmediğini pek de çıkartamayarak.

"Katharine Hilbery," diye yineledi delikanlı. "Ama şimdi gitti."

"Katharine Hilbery!" Gözlerini kamaştıran anlık bir aydınlanmayla düşündü Mary; "Katharine Hilbery olduğunu hep biliyordum!" Şimdi her şeyi anlamıştı.

Kederden bir an içi çekildikten sonra, gözlerini kaldırdı, ısrarla Ralph'a baktı, onları çevreleyen şeylerden çok çok uzaklardaki noktaya, erkeği tanıdığı sürece kendisinin asla ulaşamadığı o noktaya dikilmiş sabit, hülyalı bakışlarını yakaladı. Daha yeni aralanmış dudaklarını, gevşekçe kenetlenmiş parmaklarını, tül gibi aralarına dökülen tüm o kendinden geçmiş dalgınlığını ayırt etti. Ondaki her şeyi ayırt etti; sonsuzca yabancılaşmasının başka belirtileri de olsa, onları da arayıp bulurdu, çünkü ancak gerçekleri birbiri üzerine yığarak orada öyle, dimdik oturmayı becerebiliyordu. Gerçeklerden destek alıyordu sanki; hatta şimdi onun suratına bakarken bile ger-

çeğin ışığının, erkeğin ötelerinde, uzaklarında bir yerde parladığı düşüncesi çaktı kafasında; gerçeğin ışığı, diye sanki sözcükleri biçimlendiriyordu kafasında, gitmek için ayağa kalkarken, bizim kişisel yıkımlarımızla sarsılmayan bir dünyanın üstünde parıldar.

Paltosuyla bastonunu verdi eline Ralph. Kız aldı onları, sıkı sıkı ilikledi paltosunu, bastonunu kavradı. Sarmaşık şeridi hâlâ sapına dolalıydı; geri kalanını bastonundan söküp atmadan önce sarmaşıktan iki yaprak kopardı, cebine koydu, bu tek kurbanı verebilirdi, diye düşündü, duygusallığa, kişiselliğe. Uzun, fırtınalı bir yürüyüşe uygun hazırlanması gerekiyormuş gibi bastonunu ortasından kavradı, kürk şapkasını sımsıkı kafasına geçirdi. Sonra, yolun ortasında durarak çantasından bir kâğıt şeridi çıkardı, ona ısmarlanan şeylerin listesini okumaya başladı yüksek sesle – meyve, tereyağ, ip, falan filan; tüm bu sürede ne doğrudan Ralph'a baktı ne de onunla konuştu.

Beyaz önlüklü, elma yanaklı, hizmete hazır adamlara buyruklar yağdırdığını duydu Ralph onun, kendi dalgınlığına karşın, dileklerini bildirmedeki kararlılığını yorumladı. Bir kez daha elinde olmadan, onun belirleyici özelliklerini sayıp dökmeye başladı. Üstünkörü bir gözlemcilikle yerdeki talaşları çizmesinin burnuyla dalgın dalgın karıştırarak öylece dikilirken, arkasından omzuna usulca dokunulmasının eşliğinde gelen, uyumlu, tanıdık sesle uyandı.

"İşte yanılmıyorum, değil mi? Elbette Mr. Denham? Paltonuz, camdan şöyle bir gözüme çarptı, sizin paltonuzu tanıdığıma emindim. Katharine'i ya da William'ı gördünüz mü? Lincoln'ü dolaşıyor, harabeleri arıyorum."

Mrs. Hilbery'ydi. İçeri girişi, dükkânda bir dalgalanma yarattı; bir sürü insan ona baktı.

"İlk önce, bana nerede olduğumu söyleyin," diye istekte bulundu, ama ilgi gösteren tezgâhtara gözü ilişince ona döndü. "Harabeler – yanımdakiler beni harabelerde bekliyor. Roma harabeleri – yoksa Yunan mı, Mr. Denham? Sizin kentinizde bir sürü güzel şey var, ama keşke bu kadar çok harabe olmasaydı. Hayatımda hiç bu kadar güzel küçük kavanozlarda bal görme-

miştim – sizin kendi arılarınız mı yapıyor bunları? Lütfen verin bana, şu küçük kavanozlardan birini, sonra da anlatın, harabelere giden yolu nasıl bulacağım."

"Şimdi de," diye sürdürdü, bal kavanozuyla, bilgiyi alarak, Mary'yle tanıştırılarak, harabelere geri giderken ona eşlik etmeleri için üsteleyerek, çünkü böylesine çok sapakları, görülecek şeyleri, havuzlarda su sıçratan öylesine tatlı, küçük yarı çıplak oğlanları, öyle Venedik kanalları, hediyelik eşya dükkânlarında öyle eski mavi porselenleri olan bir kentte, bir kişinin tek başına harabelere giden yolu bulması mümkün değildi. "Şimdi," diye coşkuyla konuştu, "lütfen söyleyin bana, Mr. Denham, siz ne arıyorsunuz burada – çünkü siz Mr. Denham'*sınız*, öyle değil mi?" diye sordu, sergilediği kesinlikten ansızın kuşkulanıp ona bakarak. "Yani şu *Review*'a yazan parlak delikanlı, demek istiyorum? Daha dün kocam, sizin, tanıdığı en zeki delikanlılardan biri olduğunuzu düşündüğünü söylüyordu. Kesinlikle, siz bana Tanrı'nın yolladığı müjdecisiniz, çünkü sizi görmesem asla bulamazdım harabeleri."

Umdukları gibi dükkânın birine demir atmışsa, önünü kesmek için, yolda aşağı yukarı bakınarak nöbetçi gibi dikilen birlikte olduğu kişileri Mrs. Hilbery'nin gözü yakaladığında, Roma kemerlerine varmışlardı.

"Ben harabelerden çok daha iyi bir şey buldum!" diye bağırdı. "Sizi nasıl bulacağımı anlatan iki arkadaş buldum, zaten onlar olmasa asla yapamazdım bunu. Gelip bizimle çay içmeleri gerek. Daha yeni yemek yemiş olmamız ne yazık." Ne yapıp edip o yemeği yok sayamazlar mıydı?

Tek başına, yoldan birkaç adım uzaklaşmış, sanki annesi kendisini çim biçme makinelerinin, bahçe makaslarının arasına gizlemiş olabilirmiş gibi, hırdavatçının vitrinini araştırmakta olan Katharine, onun sesini duyunca ansızın keskin bir dönüş yaptı, onlara doğru yaklaştı. Denham'la Mary Datchet'i gördüğüne çok şaştı. Onlarla selamlaşmasındaki içtenlik, taşrada beklenmedik karşılaşmalarının doğal sonucu muydu, yoksa ikisini de gördüğüne gerçekten mi sevinmişti bilinmez, ama yine de ellerini sıkarken alışılmadık bir sevinçle bağırdı:

"Sizin burada oturduğunuzu hiç bilmiyordum. Niye söylemediniz, daha önce buluşabilirdik? Siz Mary'de mi kalıyorsunuz?" diye devam etti, Ralph'a dönerek. "Ne yazık daha önce karşılaşmadık."

Milyonlarca kez hayalini kurduğu kadının gerçek bedeniyle, yalnızca birkaç metre uzaktan, böyle yüz yüze gelince kekeledi Ralph; özdenetimine sıkıca sarıldı; ya yanaklarına kan hücum etti ya da kanı çekildi, hangisi oldu bilemiyordu; ama onunla yüzleşmeye, inatçı hayal gücünde hangi gerçek kalıntısı kaldıysa, onun izini, günün soğuk ışığı içinde sürmeye kararlıydı. Bir şeyler söylemeyi beceremedi. Her ikisi adına da konuşan Mary'ydi. Tuhaf bir biçimde Katharine'in, belleğindekinden daha değişik olduğunu görerek sersemlemişti delikanlı, bu yüzden de, bu yenisini kabullenmek için eski görüşünü uzaklaştırması gerekiyordu. Rüzgâr, kızın koyu kırmızı atkısını yüzüne savuruyordu; bir zamanlar hüzünle baktığını düşündüğü kocaman kara gözlerinden birinin köşesinden kıvrım kıvrım dökülen saçlarını çözmüştü bile rüzgâr; şimdi gözleri, bulutlanmamış bir ışının düştüğü denizin parlaklığıyla ışıldıyordu; onula ilgili her şey aceleci, bölük pörçük, bir tür yarışan hızla dolu görünüyordu. Onu daha önce hiç gün ışığında görmemiş olduğunu ayırt etti ansızın.

Bu arada da, daha önceden niyetlendikleri gibi harabeleri araştırmaya gitmek için çok geç olduğuna karar vermişlerdi; bütün topluluk, arabaların konduğu ahırlara doğru yürümeye başladı.

"Biliyor musun," dedi Katharine, Ralph'la birlikte ötekilerin azıcık önünden giderek, "bugün seni bir camın ardında dururken gördüğümü sandım. Ama sen olamayacağına karar verdim. Oysa demek ki sendin."

"Evet, ben de seni gördüğümü sandım – ama sen değildin," diye yanıtladı.

Bu belirtilen şey, sesindeki bu kaba tını, aklına öyle çok sayıda zorlu konuşmayı, beyhude buluşmayı getirdi ki, ansızın Londra'daki konuk odasına, aile yadigârlarına, çay masasına şiddetle çekilip götürüldü; aynı zamanda da ona söylemek ya

da ondan duymak istediği tam bitmemiş ya da yarıda kesilmiş bir şeyi anımsadı – ne olduğu aklına gelmiyordu.

"Galiba o bendim," dedi. "Annemi arıyordum. Ne zaman Lincoln'e gelsek hep böyle olur. Gerçekten de bizimki kadar kendine sahip çıkamayan aile az bulunur. Çok da önemli değil ya, çünkü vartayı atlatmamız için hep birileri yardıma yetişir ucu ucuna. Bir keresinde bebekken bir tarlada bir boğayla yalnız bıraktılar beni – ama arabayı nerede bırakmıştık? Bu sokakta mı yoksa ötekinde mi? Ötekinde, galiba." Arkasına göz atıp ötekilerin, Mrs. Hilbery'nin anlatmaya başladığı bazı Lincoln anılarını dinleyerek uslu uslu izlediğini gördü. "Ama sen ne yapıyorsun burada?" diye sordu.

"Kulübe satın alıyorum. Burada oturacağım – bir kulübe bulur bulmaz, Mary de bana bunun zor olmayacağını söylüyor."

Şaşkınlıktan neredeyse taş kesilerek, "Ama," diye bağırdı, "Barodan vazgeçeceksin o zaman, öyle mi?" Zaten Mary'le nişanlanmış olması gerektiği düşüncesi şimşek gibi çaktı kafasında.

"Avukatlık bürosu mu? Evet. Orayı bırakıyorum."

"Ama niye?" diye sordu. Hızla konuşmaktan, neredeyse hüzünlü konuşmaya, birdenbire, tuhafça geçerek kendi yanıtladı hemen. "Bence bırakmakla çok akıllılık ediyorsun. Çok daha mutlu olacaksın."

Tam da o anda, sözleri delikanlı için geleceğe doğru bir yol açar gibi göründüğü zamanda, hanın avlusuna adım attılar, besili bir atının şimdiden bağlanmış olduğu, ötekinin de seyis tarafından ahır kapısından çıkarıldığı Otwaylerin aile arabasını gördüler orada.

"İnsanın mutluluktan ne anladığını bilmiyorum," dedi delikanlı kısaca, elinde kova olan seyisten kaçınmak için yana çekilmek zorunda kalarak. "Niçin mutlu olacağımı sanıyorsun? Hiç öyle bir şeyler olmayı ummuyorum. Daha az mutsuz olmayı umuyorum. Bir kitap yazacağım, hizmetçime söveceğim – eğer mutluluk bundan oluşuyorsa. Sen ne dersin?"

Yanıtlayamadı, çünkü hemen o anda, topluluğun öteki üyelerince kuşatılmışlardı – Mrs. Hilbery, Mary, Henry Otway, William'ca.

Hemen Katharine'in yanına yaklaşıp dedi ki Rodney:

"Henry annenle birlikte arabayla dönecek eve, bence bizi yarı yolda indirsinler, biz oradan yürüyelim."

Katharine başını salladı. Tuhaf bir sinsi anlatımla göz attı ona.

"Ne yazık ki ters yönlere gidiyoruz, yoksa sizi de bırakırdık," diye devam etti, Denham'la konuşarak. Tavrı alışılmadık ölçüde katıydı; ayrılışı hızlandırmaya çok hevesli görünüyordu, Denham'ın da dikkatini çektiği gibi Katharine ona yarı sorgulama, yarı tedirginlik anlatımıyla bakıyordu zaman zaman. Hemen annesine paltosunu giymesi için yardım etti, Mary'ye dedi ki:

"Seni görmek istiyorum. Hemen Londra'ya dönecek misin? Sana yazacağım." Ralph'a yarım yamalak gülümsedi, ama görünüşü, düşündüğü bir şeyle biraz bulutlanmıştı, birkaç dakika içinde Otway arabası ahır avlusundan çıkıp Lampsher köyüne giden yola döndü.

Geri dönüş yolculuğu, o sabah evden gelirken olduğu denli sessizlik içinde geçti; gerçekten de Mrs. Hilbery gözleri kapalı, köşesinde arkasına yaslandı, etkin çabalama zamanları arasındaki sürelerde âdeti olduğu gibi ya uyudu ya da uyur gibi yaptı, o sabah kendisine anlatmaya başladığı öyküyü sürdürdü.

Lampsher'den aşağı yukarı iki mil sonra yol, granitten bir sütun dikili, yapayalnız bir yer olan fundalığın yuvarlak doruğundan dolaşıyordu, bu sütun tam o noktada haydutların saldırısına uğrayan, tam umutlar tükenir gibi göründüğü sırada ölümden kurtarılan, on sekizinci yüzyılın büyük hanımlarından biri tarafından, şükranlarını bildirmek için dikilmişti. Yazları çok hoş bir yerdi, çünkü her iki yandaki derin ormanlar mırıldanır, granit sütunun çevresinde büyüyen sık fundalıklar hafif esintiye tatlı kokular katardı; kışın ağaçların iç çekişi derinleşip boş bir sese dönüşür, fundalık grileşir, üzerinde bomboş sürüklenen bulutlar denli yapayalnızlaşırdı.

Tam burada Rodney arabayı durdurdu, aşağı inmesi için Katharine'e yardım etti. Henry de kıza elini uzattı, ayrılırlarken ona bir şey iletir gibi çok belli belirsiz sıktığını sandı elini. Ama

araba, Mrs. Hilbery'yi uyandırmadan hemen uzaklaştı, çifti sütunun yanında dikilir bıraktı. Rodney'in kendisine öfkelenmiş olduğunu, konuşmak için bu fırsatı yarattığını Katharine çok iyi biliyordu; o zaman gelmiş olduğu için ne mutluydu ne de üzgün ya da gerçekten ne beklemesi gerektiğini biliyordu, o yüzden de sessiz kaldı. Tozlu yolda araba küçüldü, küçüldü, ama Rodney hâlâ konuşmuyordu. Belki de, diye düşündü kız, yolun kıvrımı altında arabanın son izlerinin de silinmesini bekliyordu, ondan sonra tümden yalnız kalmış olacaklardı. Sessizliği kapatmak için sütunun üstündeki yazıyı okumaya başladı, bunu yapmak için de çevresinde dönmesi gerekiyordu. Rodney ona katıldığında dindar hanımın şükranlarından bir sözcüğü mırıldanıyordu. Ağaçların kıyısından dolanan araba yolunda yürümeye başladılar sessizlik içinde.

Sessizliği bozmak tam Rodney'in yapmayı dilediği şeydi, ama yine de kendisini mutlu edecek biçimde yapmayı beceremiyordu. Birilerinin yanında Katharine'e yaklaşmak çok daha kolaydı; onunla yalnız kaldığında uzaklığı, kişiliğinin gücü, erkeğin bütün doğal saldırı yöntemlerinin önünü kesiyordu. Kızın kendisine çok kötü davrandığına inanıyordu, ama yalnız kaldıklarında, tek tek her nezaketsiz davranışı, üzerinde durulmaya değmeyecek denli önemsiz görünüyordu.

"Yarışmamıza gerek yok," diye yakındı en sonunda; bunun üzerine kız adımlarını hemen yavaşlattı, ona uymak için çok ağır ağır yürüdü. Umutsuzluk içinde aklına gelen ilk şeyi söylemişti, çok hırçınlıkla ve niyetlendiği o ağırbaşlı girişi yapamadan.

"Tatilim hiç hoşuma gitmedi."

"Gitmedi mi?"

"Hayır. Yeniden işe dönmekten mutlu olacağım."

"Cumartesi, pazar, pazartesi – yalnızca üç gün daha kaldı," diye saydı kız.

"Hiç kimsenin hoşuna gitmez, başkalarının önünde aptal yerine konmak," diye patladı, çünkü kız konuşurken tedirginliği artmış, ondan çekinmesinin üstesinden gelmiş, hatta bu çekinme yüzünden ateş almıştı.

"Galiba bu taş bana," dedi kız dinginlikle.

"Buraya geldiğimizden beri her gün, beni gülünç düşürecek bir şey yaptın," diye sürdürdü delikanlı. "Elbette, seni eğlendirdiği sürece sorun yok; ama hayatlarımızı birlikte geçireceğimizi de aklımızdan çıkarmayalım. Örneğin daha bu sabah senden, dışarı çıkıp benimle birlikte bahçede dolaşmanı istedim. Tam on dakika bekledim seni, ama ortaya çıkmadın. Herkes beklerken gördü beni. Seyis çocuklar gördü. Öyle utandım ki, içeri girdim. Sonra arabada giderken benimle konuşmadın bile. Henry gözlemledi bunu. Herkes görüyor... Ama yine de Henry'yle konuşmakta hiç zorlanmıyorsun."

Bu çeşitli yakınmaların tek tek üzerinde durdu kız, sonuncusu onu çok tedirgin etmiş olsa da hiçbirini yanıtlamamaya karar verdi, filozofça düşünerek. Erkeğin duyduğu acının ne kadar derinde olduğunu anlamak istiyordu.

"Bu saydıklarının hiçbirisi bana önemli gelmiyor," dedi.

"Çok güzel, öyleyse. Ben de dilimi tutayım," diye yanıtladı delikanlı.

"Kendi içlerinde bana önemli görünmüyorlar; ama eğer seni üzüyorlarsa, elbette, önemli olurlar," diye düzeltti söylediklerini, vicdanının sesini dinleyerek. Sesindeki saygı tınısı erkeğe dokunaklı geldi, bir süre sessizce yürüdü.

"Ve çok da mutlu olabilirdik, Katharine!" diye coşkuyla konuştu, hiç düşünmeden, kızın koluna girdi. Hemen çekti kız kolunu.

"Sen kendini bu tür duygulara kapılmaktan alamazsan, biz asla mutlu olamayız," dedi.

Tavırlarında Henry'nin gözlemlediği sertlik, yine hiç kuşku götürmezdi. William çekindi, sustu. Davranışlarındaki tanımlanamaz ölçüde soğuk, kişisellikten uzak bir şeylerin eşlik ettiği böylesine haşinliğe, son birkaç gündür sürekli, hep de başkalarının önünde hedef oluyordu. Kendisinin de farkında olduğu gibi, onu kızın insafına daha çok bırakan böylesine gülünç bir kibir sergilemesi yüzünden bedel ödüyordu. Şimdi onunla yalnız olduğuna göre, dikkatini aldığı yaralardan saptıracak hiçbir dış uyaran yoktu. Özdenetim için belirgin bir çaba harcaya-

rak kendini sessiz kalmaya, çektiği acının hangi bölümünün kibir yüzünden olduğunu, hangi bölümünün onu gerçekten seven hiçbir kadının böyle konuşamayacağının kesinliği yüzünden olduğunu ayırt etmeye zorladı.

"Katharine için neler hissediyorum?" diye düşündü kendi kendine. Çok çekici, seçkin biri, dünyadaki kendi küçük bölümünün hanımefendisi olduğu kesindi; ama bundan da ötesi, bütün öteki insanların arasında hayatta son sözü söyleyebilecek kişi, yargıları, tüm bilgisine karşın kendisininkilerin asla olamadığı gibi, doğallıkla haklı ve şaşmaz olan kadın gibi görünüyordu ona. Hem sonra, üzerinde akan giysiler, çiçek açan tomurcuklar, denizin mor dalgaları, yani yüzeyde değişken ve güzel, yine de yüreğinde tutkulu her şeyin duyumunu taşımadan, onun bir odaya girdiğini göremiyordu.

"Eğer bana karşı yüreği hep nasır tutmuş olsa, beni yalnızca gülünç düşürse, ona bu duyguları besleyemezdim," diye düşündü. "Buna rağmen ben de aptal değilim. Tüm bu yıllar boyunca tümden yanılmış olamam. Ama yine de benimle böyle konuştuğu zaman! Buradaki gerçek şu," diye düşündü, "öylesine adi yanlışlarım var ki, herkes ister istemez benimle böyle konuşuyor. Katharine haklı. Ama yine de bunlar benim ciddi duygularım değil, onun da çok iyi bildiği gibi. Nasıl değiştirebilirim kendimi? Beni önemsemesini ne sağlayabilir?" Tam burada, ona uygun olabilmek için hangi açılardan kendisini değiştirebileceğini Katharine'e sorarak sessizliği bozması için fena halde şeytan dürtüyordu; ama bunun yerine teselliyi yeteneklerinin, hünerlerinin listesini yeniden gözden geçirmekte buldu, Yunanca, Latince bilgisini, sanat ve edebiyat bilgisini, şiir vezinlerini düzenleme yeteneğini, damarlarında akan eski batı bölgesi kanını. Ama tüm bu duyguların altında yatan, onu çok derinden şaşırtan, sessiz bırakan duygu, Katharine'i gerçek bir içtenlikle, birini sevebileceği kadar sevdiğiydi. Yine de onunla böyle konuşabilmişti kız! Bir tür hayret içinde tüm konuşma isteğini yitirdi, başka konuşma başlığına geçmeye hazırdı, eğer Katharine başlatacak olursa. Ama yine de bunu yapmadı kız.

Belki de yüzündeki anlatım, davranışlarını anlamasına yardımcı olur diye göz attı kıza. Her zamanki gibi bilinçsizce hızlandırmıştı adımlarını; şimdi de azıcık önünde yürüyordu, ama sürekli kahverengi fundalığa bakan gözlerinden, alnına ciddiyetle çekilmiş çizgilerden pek bir açıklama çıkaramadı. Onunla bağlantıyı böylesine yitirmiş olması, çünkü ne düşündüğü konusunda en küçük yorumu yoktu, öyle tatsızdı ki, yeniden çektiği acılardan söz etmeye başladıysa da sesinde pek inandırıcılık yoktu.

"Eğer bana karşı hiçbir duygu beslemiyorsan, bunu bana yalnızken söylemen daha incelikli olmaz mı?"

"Ah, William," diye patladı, sanki kendini kaptırdığı düşünce zincirini kırmış gibi delikanlı, "sen duygulardan başka şey bilmez misin! Bu kadar çok konuşmamak, gerçekten hiçbir önemi olmayan küçük şeyler için boyuna bu kadar üzülmemek daha iyi değil mi?"

"İşte sorun da tam olarak bu," diye coşkuyla konuştu delikanlı. "Ben de senin bana, önemli olmadıklarını söylemeni istiyorum yalnızca. Her şeye karşı ilgisiz göründüğün zamanlar var. Ben kibirliyim. Benim binlerce kusurum var; ama sen bunların her şey olmadığını biliyorsun; seni istediğimi biliyorsun."

"Ben de seni istediğimi söylesem, bana inanmaz mısın?"

"Söyle Katharine! Gerçekten öyle demek istiyormuşsun gibi söyle! Beni istediğini hissetmemi sağla!"

Tek bir sözcük etmek gelmiyordu kızın içinden. Çevrelerinde fundalık loşlaşıyordu, ufuk beyaz bir sisle siliniyordu. Ondan tutku ya da kesinlik istemek, bu nemli görünümden şiddetli alev dilimleri istemeye ya da solgun gökyüzünden haziran ayının yoğun mavisini istemeye benziyordu.

Kızın eleştirel bakışı karşısında bile içinde gerçeklik damgası taşıyor gibi görünen sözcüklerle, ona duyduğu aşkı anlatmaya koyuldu şimdi; ama menteşeleri paslı bir bahçe kapısına gelip de erkek omzuyla kaldırıp açıncaya, harcadığı çabaya hiç aldırmadan boyuna konuşuncaya dek, bunlardan hiçbiri kıza dokunaklı gelmedi. Bu yaptığındaki erkekçe güç etkiledi kızı; ama yine de olağanlıkla, kapıları açma gücüne hiç de-

ğer vermiyordu. Dışarıdan bakıldığında kas gücünün, tutkuların gücüyle hiçbir ilişkisi yoktu; yine de, kendi açısından, ziyan olan bu güce karşı ansızın duyduğu ilgi, bu tuhaf biçimde çekici erkeksi gücü elde tutma isteğiyle birleşince, onu uyuşukluğundan uyandırdı.

Niçin yalnızca gerçeği söylemesindi ona – kafasının içi sislerle doluyken, hiçbir şey doğru biçimini, ölçüsünü bulamamışken, onu kabul etmiş olduğunu? Bunun acıklı bir şey olduğunu, ama görüş alanı açıkken evliliğin söz konusu olamayacağını? Hiç kimseyle evlenmek istemiyordu. Kendi başına uzaklara, en iyisi kuzeyde rüzgârlara açık çıplak kırlara gitmek, orada matematik, bilim, astronomi çalışmak istiyordu. Yirmi sözcük tüm durumu ona açıklamaya yeterdi. Erkek konuşmayı kesmişti; bir kez daha onu nasıl ve niçin sevdiğini anlatmıştı. Kız bütün cesaretini topladı, gözlerini yıldırım çarpmış dişbudak ağacına dikti, ağacın gövdesine iliştirilmiş bir yazıyı okurcasına söze başladı:

"Seninle nişanlanarak yanlış yaptım. Seni asla mutlu edemem. Seni hiç sevmedim."

"Katharine!" diye karşı çıktı.

"Hayır, asla," diye inatla yineledi. "Doğru biçimde sevmedim. Anlamıyor musun, ne yaptığımın farkında değildim?"

"Başkasını seviyorsun?" diye kestirip attı.

"Kesinlikle hiç kimseyi."

"Henry'yi mi?" diye sorguladı.

"Henry mi? Bunu düşünmem gerekirdi, William, demek sen bile–"

"Birisi var," diye üsteledi. "Son birkaç haftadır bir değişiklik oldu. Bana karşı dürüst olmak senin boynunun borcu Katharine."

"Olsa söylerdim," diye yanıtladı.

"Öyleyse niye benimle evleneceğini söyledin?" diye yanıt istedi.

Gerçekten niye? Bir karamsarlık anı, yaşamın yadsınamaz yönüne ansızın bir inanç, gençliği, cennetle dünya arasında yarı yolda tutan yanılsamaya kapılmak, kendini gerçeklerle avut-

maya umutsuzca kalkışmak – rüyadan uyanırcasına, şimdi ona bir vazgeçiş anı gibi görünen anı anımsayabiliyordu yalnızca. Ama yapmış olduğu şeyler için bunlar gibi nedenleri kim gösterebilirdi? Çok acıklı acıklı salladı başını.

"Ama sen çocuk değilsin – günü gününe uymayan bir kadın değilsin," diye üsteledi Rodney. "Beni sevmeseydin kabul etmezdin!" diye bağırdı.

Rodney'in hatalarını bileyerek onu kendinden uzak tutmayı başardığı kendi terbiyesizliği, şimdi tokat gibi yüzüne inip onu sersemletti. Kendisini istediği gerçeğiyle karşılaştırıldığında, nelerdi onun hataları? Kendisinin erkeği istemediği gerçeğiyle karşılaştırıldığında, erdemleri nelerdi? İstememenin, günahların en büyüğü olduğu inancı, en derindeki düşüncelerine ani bir ışık çakımıyla damgasını vurdu; kendisini sonsuza dek dağlanmış hissetti.

Erkek koluna girmiş, elini sımsıkı avcunun içine almıştı, şimdi erkeğin müthiş üstün gücü gibi gelen şeye direnecek dermanı kalmamıştı. Pekâlâ; boyun eğecekti, tıpkı annesinin, halasının, belki de kadınların çoğunun boyun eğdiği gibi; ama yine de biliyordu ki, onun gücüne böylesine boyun eğmenin her saniyesi, ona ihanetin bir saniyesiydi.

"Evet söyledim sana evleneceğimi, ama doğru değildi," demeye zorladı kendini, görünüşte kendisinden bağımsız bu parçasının boyun eğmesini yok etmek için kolunu kastı; "çünkü seni sevmiyorum, William; sen gördün bunu, herkes de gördü; ne diye numara yapmayı sürdürelim? Seni sevdiğimi söylediğim zaman hata yaptım. Doğru olmadığını bildiğim bir şeyi söyledim."

Sözcüklerinin hiçbirisi duygularını tam olarak anlatmaya uygun görünmediyse de, yineledi onları, kendisini isteyen bir adam üzerinde nasıl etki yapacağını kestiremeden vurguladı. Ansızın kolunun bırakıldığını görünce şaşıp kaldı; sonra çok tuhaf bir biçimde çarpılmış yüzünü gördü erkeğin; gülüyor muydu, diye şimşek çaktı kafasında? Bir sonraki an onun gözyaşlarına boğulmuş olduğunu gördü. Bu görüntünün verdiği şaşkınlık içinde bir an donakaldı. Ne olursa olsun, bu dehşetin durdu-

rulması gerektiğini umutsuzca duyarak ona sarıldı, bir an erkeğin başını kendi omzuna çekti, erkek derin derin içini çekinceye dek yatıştırıcı sözcükler mırıldanarak onu yürüttü. Birbirlerine sımsıkı sarıldılar; kızın da yanaklarından yaşlar süzülüyordu; ikisi de suskundu. Erkeğin güçlükle yürüdüğünü görerek kendi kemiklerinde de aynı bitkinliği duyarak meşe ağacının altında, eğreltiotlarının kuruyup kahverengine döndüğü yerde oturup biraz dinlenmelerini önerdi. Erkek kabullendi. Bir kez daha derin derin içini çekti, çocuksu bir bilinçsizlikle gözlerini sildi, biraz önceki öfkesinden hiç iz olmadan konuşmaya başladı. Peri masalındaki ormanda kaybolmuş çocuklara benzedikleri geldi aklına kızın, kafasında bu düşünceyle, rüzgârın savurup öbek öbek yığdığı, yer yer yarım ya da bir metre derinlikte, her yanlarını kuşatan saçılmış ölü yaprakları ayırt etti.

"Böyle hissetmeye ne zaman başladın, Katharine?" dedi; "çünkü hep bu duygular içinde olduğunu söylemek doğru değil. Giysilerinin evde bırakılmış olduğunu gördüğün o ilk gece, mantıksız davrandığımı kabul ediyorum. Yine de, yanlış bunun neresinde? Senin giysilerine bir daha karışmayacağıma söz veririm. Seni yukarıda Henry'nin yanında bulunca kızdığımı kabul ediyorum. Belki de bunu çok açıkça belli ettim. Ama insan nişanlıysa bu da pek mantıksız değil. Annene sor. Şimdi de bu korkunç şey–" o an daha fazla konuşma gücü bulamayarak kesti. "Şu vardığını söylediğin karar – kimseyle konuştun mu bunu? Annenle örneğin ya da Henry'yle?"

"Hayır, hayır, elbette konuşmadım," dedi kız, eliyle yaprakları karıştırarak. "Ama beni anlamıyorsun, William–"

"Seni anlamama yardım et–"

"Yani, gerçek duygularımı anlamıyorsun, demek istiyorum; nasıl anlayabilirsin? Ben kendim bile daha şimdi yüzleştim onlarla. Ama o tür duygu yok bende –aşk demek istiyorum– ona ne ad vereceğimi bilmiyorum" –belli belirsiz sisin altına çökmüş olan ufka baktı– "ama yine de o olmadan evliliğimiz maskaralık olur–"

"Nasıl maskaralık," diye sordu erkek. "Ama bu tür çözümleme korkunç!" diye bağırdı.

Kederli kederli, "Daha önce yapmam gerekirdi," dedi kız.

"Aslında düşünmediğin şeyleri düşündürüyorsun kendine," diye devam etti erkek, hep yaptığı gibi el hareketleriyle de duygularını destekleyerek. "İnan bana Katharine, buraya gelmeden önce tam anlamıyla mutluyduk. Evimiz için tasarılarla doluydun –koltuk yüzlerini, anımsamıyor musun?– tıpkı evlenmek üzere olan öteki kadınlar gibi. Şimdi de durduk yerde kendi duygularını, benim duygularımı bulandırıp o her zamanki sonuca varıyorsun. Emin ol Katharine, ben de buralardan geçtim. Bir keresinde ben de hiçbir yere vardırmayan saçmasapan sorular soruyordum boyuna kendime. Deyim yerindeyse, bu marazi duygulara kapıldığın zaman sana gerekli olan şey, bana kalırsa, seni kendi dışına çıkartacak bir iş. Eğer benim şiirim olmasa, inan bana, ben de aynı bu durumda olurdum. Sana bir sır vereyim," diye devam etti, şimdi neredeyse kendine güven anlatan o küçük kıkırdamasıyla, "sıklıkla senin yanından ayrıldıktan sonra eve öyle durumda dönerdim ki, seni kafamdan çıkarmak için birkaç sayfa yazmaya zorlamam gerekirdi kendimi. Denham'a sor; bir gece beni nasıl bulduğunu anlatsın sana; beni ne durumda bulduğunu anlatsın."

Ralph'ın adının belirtilmesi üzerine hoşnutsuzlukla irkildi Katharine. Kendi davranışlarının Denham'la tartışma konusu yapıldığı düşüncesi, öfkesini uyandırdı; ama hemen o anda hissettiği gibi, baştan sona ona karşı işlediği hatalar göz önüne alınırsa, adını kullandığı için William'a diş bilemeye hakkı yoktu. Ama yine de Denham! Yargıç olarak getirdi onu gözünün önüne. Bu kadın ahlakını sorgulayan erkeksi mahkemede, onun hoppalık örneklerini acımasızca tartarken, erkeğin gözünde sonsuza dek yazgısını damgalayan yarı alaylı, yarı hoşgörülü tümceyle, hem onu hem ailesini, boğuk sesle azlederken getirdi Denham'ı gözlerinin önüne. Onunla böyle yakın zamanda karşılaştığından, kişiliğinin duyumu hâlâ güçlüydü içinde. Gururlu bir kadın için hiç de hoş bir düşünce değildi, ama yüzündeki anlatımı bastırma sanatını öğrenmesi gerekiyordu daha. Yere çakılı gözleri, çatık kaşları, denetlemeye çalıştığı öfkesini belli ediyordu William'a. Ara sıra bir

tür korkuyla sona eren belli ölçüde endişe, hep karışmıştı kıza duyduğu sevgiye, kendisinin de şaşmasına karşın, nişanlılıklarının getirdiği yakınlığı büyütmüştü bu. Hiçbir zaman ona, onun yaptıklarına övgü gibi doğal bir kanala dökülmediği için, erkeğe kimi zaman sapkın, kimi zaman tümden akıldışı görünen bir tutku damarı akıyordu, kızın dengeli, örnek yüzeyinin altında; gerçekte ilişkilerini belirleyen o dengeli sağduyuyu, daha duygusal bir bağa yeğliyordu. Ama kızda tutku vardı, yadsıyamazdı şimdiye kadar bunu, ikisinden doğacak çocukların yaşamına yoğunlaştırılmış görmeye çalışmıştı kafasının içinde.

"Çok mükemmel bir anne olacak – erkek çocuk annesi," diye düşünürdü; ama onu orada, kederli, sessiz oturur görünce, bu noktadan kuşku duymaya başladı. "Maskaralık, maskaralık," diye düşündü. "Evliliğimizin maskaralık olacağını söyledi," ve ansızın durumlarının farkına vardı, ölü yaprakların arasında, anayoldan elli yarda uzakta olmayan, böylece de yoldan geçen birinin onları görüp tanıyabileceği bir yerde, toprağın üstünde oturuyorlardı. Bu yakışıksız tutku sergilemesinden arta kalabilecek izleri sildi yüzünden. Ama kendisininkinden çok, toprağın üstünde, düşüncelere boğulmuş, dalgın dalgın oturan Katharine'in görünümü sıkıyordu canını; kızın kendisini koyverişinde uygunsuz bir şeyler vardı ona göre. Toplumun geleneklerine doğallıkla duyarlı bir erkek olarak, kadınlar söz konusu olduğunda, özellikle de o kadın bir yolla kendisiyle ilişkiliyse, son derece katı gelenekçiydi. Omzuna değen uzun kara saç telini, giysisine takılmış bir iki kayın yaprağını sıkıntıyla fark etti; ama içinde bulundukları koşullarda onun dikkatini bu ayrıntılara çekmek mümkün değildi. Orada oturuyordu kız, hiçbir şeyin bilincinde değilmiş gibi. Bu suskunluğu içinde kızın kendisini azarladığından kuşkulandı; ama şu anda onun gözünde her şeyden daha ivedi önemi olan ölü kayın yapraklarıyla, saçını düşünmesini diliyordu. Gerçekten de, bu ıvır zıvır tuhaf biçimde, onun dikkatini kendi kuşkulu, tedirgin düşüncelerinden başka yere çekiyordu; çünkü acıyla karışık bir rahatlama, göğsünde tuhaf bir telaşla kargaşa canlandırıyor, so-

ğuk, boğucu düş kırıklığının ilk keskin duyumunu neredeyse gizliyordu. Bu tedirginliği gidermek, acıklı biçimde kötü düzenlenmiş salıneyi kapatmak için birden ayağa kalktı, kalkması için Katharine'e de yardım etti. Erkeğin ona çekidüzen vermesindeki o ufak özene azıcık gülümsedi kız, ama yine de, erkek kendi paltosundan da ölü yaprakları süpürürken bu eylemde yapayalnız bir adamın davranışını görüp geri çekildi.

"William," dedi, "seninle evleneceğim. Seni mutlu etmeye çalışacağım."

XIX. Bölüm

İki yaya yolcu daha, Mary'yle Ralph Denham, Lincoln'ün dış mahallelerinin ötesinde, anayola çıktıklarında, öğleden sonra hava kararmaya başlamıştı bile. İkisinin de hissettikleri gibi anayol, bu dönüş yolculuğu için kırlardan daha uygundu, yolun ilk bir milinde falan çok az konuştular. Kafasının içinde Ralph, fundalıklardan geçen Otway arabasını izledi; sonra da Katharine'le geçirdiği beş, on dakikaya döndü, ilk çağlardan kalma bir yazının düzensizlikleri üzerinde çalışan bilgenin titizliğiyle her sözcüğü inceledi. Bu karşılaşmanın ışıltısının, duygusallığının, havasının, gelecekte katı gerçekler olarak ele almak zorunda olduğu şeylere renk katmaması gerektiği konusunda kararlıydı. Kendi yönünden Mary de suskundu, inceden inceye düşündüğü için değil de tıpkı yüreğinden duyguların boşalması gibi, kafasından da düşünceler boşaldığı için. Biliyordu yalnızca Ralph'ın varlığı koruyordu bu duygusuzluğu, çünkü çeşit çeşit acıların onu kuşatacağı bir yalnızlık zamanını öngörebiliyordu. Şu anda tüm çabası, özsaygı enkazından geriye kalan ne varsa, onu korumaktı, çünkü Ralph'a öylesine istemeden belli ettiği aşkının o bir anlık göze çarpmasına işte böyle bakıyordu. Mantığın ışığı altında belki de bunun pek önemi yoktu, ama her birimize, yanımız sıra öyle özenle ayak uydu-

ran, açıkça ortaya dökülünce de yok olup giden, o kendi hayali konusunda dikkatli olmak, onun içgüdüsüydü. Kırların üzerine inen gri gece sevecendi ona karşı; bugünlerden birinde, tek başına, bir ağacın altında, toprağa oturmaktan esenlik bulacağını düşündü. Karanlığın içinden bakarak kabaran toprağı, ağacı belirledi. Ansızın konuşup onu ürküttü Ralph:

"Yemekte sözümüz kesildiği zaman sana söylemek üzere olduğum şey, Amerika'ya gidersen seninle geleceğimdi. Orada hayatını kazanmak, burada kazanmaktan daha zor olamaz. Yine de önemli olan bu değil. Önemli olan Mary, seninle evlenmek istemem. Eee, ne diyorsun, bakalım?" Kesin bir dille konuştu, yanıt beklemedi, kızın koluna girdi. "Huysuzluklarımı biliyorsun. Sana kusurlarımı da anlatmaya çalıştım. Eee, ne diyorsun, Mary?"

Hiçbir şey söylemedi kız, ama bu erkeği hiç de etkilemiş gibi değildi.

"Çoğu açıdan, en azından önemli açılardan, senin de dediğin gibi, birbirimizi tanıyoruz, aynı biçimde düşünüyoruz. İnanıyorum, bu dünyada birlikte mutluluk içinde yaşayabileceğim tek kişi sensin. Sen de benim için böyle hissediyorsan –ki hissediyorsun, değil mi, Mary– birbirimizi mutlu ederiz." Burada durakladı, yanıt almak için acelesi yokmuş gibiydi; gerçekten de sanki kendi düşüncelerini sürdürüyordu.

"Evet, ama korkarım yapamam bunu," dedi Mary sonunda. Gelişigüzel, biraz da telaşlı konuşma biçimi, erkeğin umduğunun tam tersini söylüyor olmasıyla birleşince, onu öyle şaşırttı ki, içgüdüsel olarak kızın kolunu tutan elini gevşetti, kız da usulca çekti kolunu.

"Evlenemezsin, demek?" diye sordu.

"Hayır, seninle evlenemem," diye yanıtladı.

"Beni istemiyor musun?"

Yanıtlamadı kız.

"Eee, Mary," dedi, tuhafça gülerek, "Tepeden tırnağa salak olmalıyım, çünkü istediğini sandım." Bir iki dakika kadar sessizce yürüdüler, sonra ansızın erkek ona döndü, baktı, bağırdı: "Sana inanmıyorum, Mary. Bana doğru söylemiyorsun."

"Seninle tartışamayacak kadar yorgunum, Ralph," diye yanıtladı, başını öteye çevirerek. "Söylediğime inanmanı istiyorum. Seninle evlenemem; seninle evlenmek istemiyorum."

Bunu söylediği ses, öylesine aşırı ölçüde acı çeken birinin sesiydi ki, boyun eğmekten başka seçeneği yoktu Ralph'ın. Sesinin tınısı söner sönmez, erkeğin aklında şaşkınlık yok olur olmaz, kızın doğruyu söylediğine inanmaya başladı, hiç kibirli olmadığı için de, kızın onu yüz geri etmesi doğal görünür oldu az sonra. Dipte katıksız hüzne ulaşıncaya kadar, değişik umutsuzluk aşamalarından kaydı. Başarısızlık tüm yaşamını damgalıyordu sanki; Katharine konusunda başarısızlığa uğramıştı, şimdi de Mary'de başarısız olmuştu. O anda sevinçli bir özgürlük duyumuyla, ansızın Katharine'in düşüncesi yüzeye fırladı, ama hemen denetim altına aldı bunu. Katharine'in ona hiç yararı dokunmamıştı; onunla bütün ilişkisi hayallerden oluşuyordu; hayallerinde bulunan çok az somut şeyi düşününce, şimdiki yıkımının suçunu hayallerinin üstüne atmaya başladı.

"Mary'yle birlikteyken sürekli Katharine'i düşünmüyor muydum? Şu benim salaklığım olmasa, Mary'yi pekâlâ sevebilirdim. Bir zamanlar beni istiyordu, buna eminim, ama huysuzluklarımla ona öyle eziyet ettim ki, fırsatımı elimden kaçırdım, şimdi de o benimle evlenmeyi göze alamıyor. İşte hayatımı böyle bir şeye çevirdim – hiçliğe, hiçliğe, hiçliğe."

Kuru toprağı döven çizmelerinin sesi bildiriyordu sanki, hiçlik hiçlik, hiçlik, diye. Bu suskunluğun, bir avunma sessizliği olduğunu düşündü Mary; erkeğin umutsuzluğunu, Katharine'i görmesine, ondan ayrılmasına, onu William Rodney'in eşliğinde bırakmasına yordu. Katharine'i sevdiği için onu suçlamıyordu, ama bir başkasını severken, ondan evlenmelerini isteyebilmişti – işte bu gözüne en acımasız ihanet gibi görünüyordu. O eski dostlukları, kişiliklerinin o bozulması olanaksız nitelikleri üzerindeki sağlam temeli ufalanıp gitti, bütün geçmişi salakça, kendi benliği güçsüz, safdil ve Ralph da yalnızca şerefli bir erkeğin kabuğuydu gözünde. Ah, geçmiş – öyle çok bölümü Ralph'tan oluşuyordu ki; şimdi de gördüğü gibi, tuhaf, sahte,

sandığından başka bir şeyden oluşmuştu aslında. Ralph yedikleri öğle yemeğinin parasını öderken, kendisine yardımcı olsun diye uydurduğu bir deyişi anımsamaya çalıştı; ama onun para ödemesini, tümcecikten çok daha canlılıkla gözlerinin önüne getiriyordu. İçinde gerçeğe ilişkin bir şey vardı; gerçeği nasıl görebildiğimiz, bu dünyada bizim büyük fırsatımızdır.

"Benimle evlenmek istemiyorsan," diye şimdi yeniden başladı Ralph, telaşla değil de, çekinerek daha çok, "yine de birbirimizi görmemize engel değil bu, öyle değil mi? Yoksa sence, şimdilik ayrılsak mı?"

"Ayrılmak mı? Bilmiyorum – düşünmem gerek."

"Tek bir şey söyle bana, Mary," diye özetledi; "benimle ilgili düşüncelerini değiştirmene neden olacak bir şey mi yaptım?"

Erkeğe doğallıkla duyduğu, onun sesindeki, derin, şimdi de hüzünlü tınılarla canlanan güvene kendini bırakmak, ona duyduğu aşkı, neyin onu değiştirdiğini anlatmak geliyordu içinden fena halde. Ama ona duyduğu kızgınlığın kısa sürede üstesinden geleceği belli olsa da, evlenme önerirken her sözcüğüyle doğrulanan, erkeğin kendisini sevmediğinin kesinliği, özgürce konuşmasını engelliyordu. Onun konuştuğunu duymak, ona yanıt veremeyeceğini ya da yanıtlarının kısıtlandığını hissetmek, öyle acı veriyordu ki, yalnız kalacağı zamanı iple çekiyordu. Daha esnek bir kadın, nasıl bir çekincesi olursa olsun, bu açıklama fırsatını kullanırdı; ama Mary'nin katı, kararlı kişiliği için, kendini bırakmada aşağılık bir yan vardı; tutku dalgaları istediği kadar coşsun, gerçek olarak algıladığı şeye gözlerini kapatamıyordu. Suskunluğu Ralph'ı şaşırttı. Kızın kendisi için kötü düşünmesine neden olabilecek sözcükler, olgular aradı belleğinde Ralph. Şu anda içinde bulunduğu duygusal durumda, örnekler çok hızla çakıyordu kafasında, en üstte de, alçaklığının bu doruktaki kanıtı vardı – yani, böylesine bir öneri için nedenleri bencilceyken, gönülsüzceyken, ondan kendisiyle evlenmesini istemişti.

"Yanıtlaman gerekmiyor," dedi umutsuzca. "Biliyorum, yeterince nedenin var. Ama bunların arkadaşlığımızı öldürmesi gerekli mi, Mary? En azından bu kalsın bana."

"Ah," diye aklından geçirdi kız, özsaygısına tehdit oluşturan ansızın bir acı dalgasıyla, "demek işin ucu buraya dayandı –buraya– ona her şeyi verebilecekken ben!"

"Evet, hâlâ arkadaş olabiliriz," dedi, toparlayabildiği kadar sertlikle.

"Senin arkadaşlığını istiyorum," dedi. Sonra ekledi, "Senin için mümkünse, elinden geldiğince sık göreyim seni. Ne kadar sık olursa o kadar iyi. Senin yardımını isteyeceğim."

Buna söz verdi kız, sonra da duygularına hiç değinmeyen şeyler üzerinde dinginlikle konuşmaya başladılar – kısıtlanmışlığı içinde ikisine de sonsuzca acıklı gelen bir konuşmaydı bu.

O gece geç saatlerde, aralarındaki duruma bir kez daha, Elizabeth odasına çekildikten sonra, iki delikanlı avlanma gününün ardından uykulu uykulu, ayaklarının altında döşemeyi bile duymadan, odalarına doğru sendelerken değindiler.

Kütüklerin alevi yavaşladığı, gecenin bu saati ocağı yeniden doldurmaya değmeyeceği için, koltuğunu ateşe biraz daha yaklaştırdı Mary. Ralph okuyordu, ancak kız bir süredir onun gözlerinin satırları izlemek yerine, aklına bütün ağırlığıyla çöken bir umutsuzluk yoğunluğuyla sayfanın üstüne çakıldığını fark ediyordu. Ödün vermeme kararlılığında zayıflama yoktu kızın, çünkü bu derin düşünce durumu, erkek isterse değil, kendisi isterse ödün vereceğini acı acı anlamasına neden olmuştu yalnızca. Ama onun acı çekmesi için hiçbir neden olmadığına kesinlikle karar vermişti, suskunluğu, erkeğin çektiği acının nedeniyse. Böylece ona üzücü gelse bile konuştu:

"Senin için düşündüklerimin değişip değişmediğini sormuştun, Ralph," dedi. "Galiba yalnızca tek bir şey var. Benimle evlenmek istediğini söylediğinde, gerçek niyetinin bu olduğunu sanmıyorum. Bu durum kızdırdı beni – o an için. Daha önce hep doğruyu söylerdin."

Ralph'ın bakışları dizlerine kaydı, oradan da döşemeye indi. Alnını eline dayadı, ateşe baktı. Mary'ye önerisini yaptığı sözcükleri tamı tamına anımsamaya çalışıyordu.

"Sana âşık olduğumu hiç söylemedim," dedi sonunda.

Irkildi kız; ama bu söyledikleri yüzünden ona saygı duydu, çünkü her şey bir yana, adına yaşayacağına yemin ettiği bir gerçek kırıntısıydı bu.

"Benim için de, aşksız evlilik, evlenmeye değmez," dedi.

"Eee Mary, sana baskı yapmayacağım," dedi erkek. "Görüyorum, benimle evlenmek istemiyorsun. Ama aşk – o konuda bir sürü saçmasapan şey söyleyip durmuyor muyuz? Ne demek istiyoruz? Ben, on erkekten dokuzunun, âşık olduğu kadını istediğinden daha gerçeklikle istiyorum seni. Aşk yalnızca bir kişinin, öteki için kafasından uydurduğu bir öykü, hem doğru olmadığını da bilir hep. Elbette bilir insan; niye, insan hep bu yanılsamayı bozmamaya özen gösterir. İnsan âşık olduğu kişiyi çok sık görmemeye dikkat eder ya da çok uzun süre onunla yalnız kalmamaya çalışır. Çok hoş bir yanılsama bu, ama eğer evliliğin tehlikelerini düşünüyorsan, âşık olduğun biriyle evlenmenin tehlikesi, bana çok daha büyük görünüyor."

"Bunun tek sözcüğüne bile inanmıyorum, dahası sen de inanmıyorsun," diye öfkeyle yanıtladı. "Yine de, anlaşamıyoruz seninle; yalnızca anlamanı istedim ben senin." Odadan çıkmak üzereymiş gibi oturuşunu değiştirdi kız. Onun odadan çıkmasını engellemek için duyduğu içgüdüsel istek, Ralph'ı bu noktada ayağa kaldırdı, kapıya ulaştığı her seferinde açıp bahçeye adım atma isteğine set çekerek, neredeyse boş mutfağı arşınlamaya başlattı. Ahlakçı biri, neden olduğu acı yüzünden, onun kafasının kendini kınamayla dolu olması gerektiğini ileri sürebilirdi. Tam tersine, son derece öfkeliydi, nedensiz yere, ama çok beceriklice düş kırıklığına uğratıldığını gören birinin karmaşık, düşkün öfkesiyle küplere biniyordu. İnsan yaşamındaki mantıksızlığın tuzağına düşmüştü. İstediği şeye giden yolda karşısına çıkarılan engeller, gözüne son derece yapay görünüyordu, ama yine de onları ortadan kaldırmanın çaresini bulamıyordu. Mary'nin sözcükleri, hatta sesinin tınısı bile öfkesini körüklüyordu, çünkü kız ona yardım etmiyordu. Sağduyulu yaşamı engelleyen, çılgınca tepetaklak olmuş bir dünyadaki karmaşanın parçasıydı o da. İçinden kapıyı çarpmak ya da kol-

tuğun arka bacaklarını kırmak geliyordu, çünkü engeller kafasında böyle tuhafça somut biçimlere bürünmüştü.

"İnsanın hiçbir zaman ötekini anlamadığını düşünüyorum," dedi, uygun adım yürüyüşünü kesip, biraz ötede Mary'nin karşısına dikilerek.

"Hepimiz de böyle kahrolasıca yalancılarken nasıl anlayabiliriz? Ama deneyebiliriz. Benimle evlenmek istemiyorsan, evlenme; ama aşk karşısında takındığın tavır, şu birbirimizi görmememiz falan – duygusallık değil mi yalnızca? Benim çok kötü davrandığımı sanıyorsun," diye devam etti, kız ağzını açmayınca. "Elbette çok kötü davrandım; ama insanları yaptıklarıyla yargılayamazsın. Elinde mezura, yanlışları, doğruları ölçerek dolaşamazsın yaşamın içinde. İşte senin hep yaptığın bu Mary; işte şimdi de yaptığın bu."

Oy hakkı bürosunda yargılar dağıtıp doğruyu, yanlışı tartarken gördü kendini, ona yöneltilen bu suçlamada haklılık var gibiydi, ama onun asıl konumunu etkilemedi.

"Sana kızgınım," dedi kız yavaşça. "Dediğim gibi görüşmeye devam ederiz."

Bu kadarına söz verdiği doğruydu, erkeğin de daha ne istediğini anlatması zordu – biraz yakınlık, Katharine'in hayaletine karşı kullanabileceği biraz yardım belki de, yani istemeye hakkı olmadığını bildiği bir şey; ama yine de koltuğuna çöktüğü, sönen ateşe bir kez daha baktığı sıra yenilgiye uğratıldığını hissetti, Mary tarafından değil de, daha çok hayatın kendisi tarafından. Her şeyin henüz daha kazanılmak zorunda olduğu hayatın başlangıcına, yeniden savrulup fırlatıldığını duydu; ama çok çok gençlikte insanın cahilce bir umudu oluyordu. Artık zafere ulaşacağından emin değildi.

XX. Bölüm

Ne mutlu ki Mary Datchet işyerine dönüp, üstü kapalı bir parlamento dalaveresiyle, oylamanın bir kez daha kadınlara hiçbir şey kazandırmadan, oldu bittiye getirildiğini gördü. Mrs. Seal cinnet geçirmenin eşiğine gelmişti. Bakanların ikiyüzlülüğü, insanlığın ihaneti, kadınlara yöneltilen aşağılama, uygarlığın geriye gidişi, tüm yaşamını adadığı işin mahvoluşu, onun babasının kızının duyguları – tüm bu başlıklar sırası geldikçe tartışıldı, eğer belirsizse hoşnutsuzluğunun mavi işaretleriyle damgalanan gazete kesikleriyle çöplüğe döndü içerisi. İnsan doğasını yanlış anlamış olduğunu itiraf etti.

"En yalın, temel adalet kavramları bile," dedi, elini pencereye doğru savurup, o sırada Russell Alanı'nın öte yanından geçen yayaları, otobüsleri göstererek, "her zaman olduğu gibi uzak onlara. Biz kendimize vahşi, el değmemiş doğadaki öncüler olarak bakabiliriz yalnızca Mary. Onların önüne gerçeği koyarak sabırla ilerleyebiliriz yalnızca. Bu *onların* suçu değil," diye devam etti, trafiğin gördüğü kadarından yüreklenerek, "onların önderlerinin suçu. Şu parlamentoda oturan, halkın parasının yılda dört yüz kadarını ceplerine indiren beyefendilerin suçu. Eğer biz davamızı halkın önüne koysak, kısa sürede hakça çözüme kavuşurduk. Ben hep halka inanmışımdır, hâlâ da

inanıyorum. Ama–" Başını salladı, onlara bir fırsat daha tanıyacağını, ondan da yararlanamazlarsa, sonuçlarından sorumlu olmayacağını belirtti.

Mr. Clacton'ın tavrı daha filozofçaydı, istatistiklerle daha iyi destekleniyordu. Mrs. Seal'in öfke patlamasından sonra girdi içeri, tarihsel olgularla da süsleyerek, böyle geriye gidişlerin, her önemli politik girişimde görüldüğünü açıkladı. Hatta bu felaket onun ruhunu canlandırmıştı. Düşman, dedi, saldırıya geçmişti; şimdi aklını kullanıp düşmanı alt etmek topluma kalmıştı. Onların kurnaz zekâları için önlemlerini almıştı bile, Mary'nin anlayabildiği kadarıyla, yalnızca onun elinde olan göreve, aklını tümden yoğunlaştırmıştı bile. Kart-çizelgelerinin yöntemle düzeltilmesi konusunda, gerçeklerin bir kez daha çok çarpıcı biçimde sayılıp döküldüğü, limon rengi belli yeni bildirilerin basılması konusunda, coğrafi durumlarına göre değişik renk tüylerle püskül püskül küçük iğnelerin, nokta nokta doldurduğu büyük ölçekli İngiltere haritası konusunda özel bir oturum için adamın odasına davet edildi Mary. Bu yeni düzenekte her bölgenin kendi bayrağı, kendi mürekkep hokkası, cetvel haline getirilip, başvuru için bir çekmeceye konan, kendi belge demetleri vardı, böylece de duruma göre M ya da S harflerinin altına bakarak o bölgenin oy hakkı örgütlenmesiyle ilgili bütün gerçekleri parmaklarınızın ucunda bulabilecektiniz. Bu, elbette, çok çalışmayı gerektiriyordu.

"Kendimizi telefon konuşmalarının ışığı altında görmeye çalışmalıyız daha çok, Miss Datchet – düşünce alışverişleri için," dedi; bu hayalinden çok hoşlanarak sürdürdü. "Kendimizi ülkenin her bölgesine bağlayan, dev gibi bir telefon ağının merkezi olarak görmeliyiz. Toplumun nabız atışları bizim parmaklarımızın ucunda olmalı; bütün İngiltere'deki halkın ne düşündüğünü bilmeliyiz; onların doğru düşünmelerini sağlamalıyız." Düzenek, elbette, şimdilik kabaca kurulmuştu – aslında Noel tatili sırasında yazıya geçirilmişti.

"Dinleniyor olmanız gerektiği zaman, Mr. Clacton," dedi Mary işgüzarlıkla, ama sesi tekdüzeydi, yorgundu.

"Tatilsiz de yapmayı öğreniyoruz, Miss Datchet," dedi Mr. Clacton, gözlerinde bir doyum kıvılcımıyla.

Özellikle limon rengi bildiriler konusunda onun görüşlerini almak istiyordu. Onun tasarladığına göre kamçılamak, üretmek için çok büyük sayılarda hemen dağıtılmalıydı, "Parlamento toplantısından önce ülkede yeni düşünceler üretmek ve kamçılamak için," diye yineledi.

"Düşmanı şaşırtmalıyız," dedi. "Onlar bastıkları yeri kurutuyorlar. Bingham'ın seçmenlerine yaptığı konuşmayı duydunuz mu? İşte ne tür şeyle uğraşmak zorunda kaldığımıza ilişkin ipucu bu, Miss Datchet."

Kızın eline koca bir deste gazete kesiği tutuşturdu, yemek zamanından önce limon rengi bildiriler üzerine düşündüklerini açıklamasını isteyerek renk renk kâğıtlarına, renk renk mürekkep şişelerine döndü şevkle.

Mary kapıyı kapadı, belgeleri masasına yaydı, başını ellerine gömdü. Beyni tuhaf biçimde tüm düşüncelerden boşalmıştı. Belki de dinleyerek, yeniden işyerinin havasına karışıp yitecekmiş gibi dinledi. Yan odadan Mrs. Seal'in düzensiz, hızlı daktilo sesleri geliyordu, hiç kuşkusuz daha şimdiden, Mr. Clacton'ın belirttiği gibi, İngiliz halkını doğru düşündürmeye yardım olsun diye çalışmaya koyulmuştu bile; "üretmek, kamçılamak," işte sözcükleri bunlardı. Ayaklarının altında ot bile bitmeyen düşmana bir darbe indiriyordu, hiç kuşkusuz. Mr. Clacton'ın sözcükleri kafasının içinde tamı tamına yineleniyordu. Bitkinlikle kâğıtları masanın en ucuna itti. Hiç yararı yoktu yine de; kafasına bir şeyler olmuştu öyle ya da böyle; bir odaklama değişikliği olmuştu, böylece yakındaki nesneleri yine seçemiyordu. Aynı şey bir kez daha başına gelmişti, anımsıyordu, Lincoln's Inn Parkı'nda Ralph'la karşılaştıktan sonra; serçeleri, renkleri düşünerek geçirmişti bütün bir kurul toplantısını, taa, neredeyse toplantının bitiminde, o eski inançları yeniden ona geri gelinceye dek. Ama, diye düşündü, yalnızca güçsüzlüğü yüzünden onu küçümsemek için geri gelmişlerdi, çünkü onları Ralph'la savaşmak için kullanmak istemişti. Doğrusunu söylemek gerekirse, onlar inanç da değildi. Dünyayı iyi

insanlar, kötü insanlar diye bölümlere ayrılmış göremiyordu, İngiliz adaları halkını aynı görüşe sürüklemeyi dileyecek kadar kesinlikle de inanmıyordu düşüncesinin doğruluğuna. Limon rengi bildiriye baktı, böyle belgeler yayımlamaktan huzur bulan inancı neredeyse kıskanarak düşündü; çünkü o kendi adına, birazcık kişisel mutluluk bağışlansa, sonsuza dek sessiz kalırdı seve seve. Mr. Clacton'un yazdıklarını, bir yandan güçsüz, şatafatlı, gereksiz uzunluğunu görüp, öte yandan aynı zamanda da inancın, bir yanılsama da olsa belki, ama yine de bir şeye inancın, bütün yetenekler içinde en kıskanılası olduğunu hissederek tuhaf bir ikircikli yargıyla okudu. Hiç kuşkusuz yanılsamaydı o. Çevresine, işyerindeki eşyalara, bir zamanlar fotokopi makinelerinin, kart çizelgelerinin, belge dosyalarının, hepsinin, kendilerine bütünlük, genel bir saygınlık, kendi ayrı ayrı önemlerine bağımsız bir amaç veren sisle sarılmış olduğunu düşünerek şaştığı, öylesine gururlandığı makinelere merakla baktı. Şimdi yalnızca eşyaların çirkin hantallığı etkiliyordu onu. Yan odadaki yazı makinesi sustuğunda tavrı çok kayıtsız, umutsuz olmuştu. Hemen masaya yanaştı Mary, açılmamış bir zarfı eline aldı, içinde bulunduğu duygusal durumu Mrs. Seal'den gizleyebilecek bir anlatım takındı. Bir saygınlık içgüdüsü, Mrs. Seal'den yüzünü gizlemesini gerektiriyordu. Parmaklarını gözlerine siper yapıp, Mrs. Seal'in, bir zarf ya da bildiri arayarak birbiri ardından çekmeceleri açmasını izledi. İçinden parmaklarını çekip bağırmak geliyordu:

"Lütfen otur, Sally, bunu nasıl becerebildiğini anlat bana – nasıl beceriyorsun yani, kendi eyleminin gerekliliğine böylesine mükemmel bir inançla, ortalıkta koşuşturmayı, bana son kurt sineğinin vızıltısı kadar boşuna görünürken bunlar." Elbette, hiç böyle şeyler söylemedi, Mrs. Seal odada kaldığı sürece sergilediği sözde çalışkanlık beynini harekete geçirmeye yaradı, böylece de o sabahki işlerini neredeyse her zamanki gibi yerine getirdi. Saat bir olduğunda, o sabahla nasıl da becereklice başa çıkmış olduğuna şaştı. Şapkasını giyerken, düzeneğin başka bir parçasını, yani bedenini eyleme geçirmek için Strand'da bir yerde öğle yemeği yemeye kararlıydı. Çalışan bir

beyinle, çalışan bir bedenle insan kalabalığa ayak uydurabilir, temel şeyden yoksun, içi boş bir makine olduğu bilincini örtbas edebilirdi.

Charing Cross Caddesi'nden aşağı yürürken durumunu gözden geçirdi. Kendine bir dizi soru sordu. Örneğin, şu otobüsün tekerlekleri üstünden geçse, onu parçalayıp öldürse, aldırır mıydı? Hayır, zerre kadar aldırmazdı; ya da şu metronun girişinde dolaşan hırçın görünümlü delikanlıyla bir serüvene atılsa? Hayır; ne korkuya kapılıyordu ne de coşkuya. Herhangi biçimde bir acı onu ürkütüyor muydu? Hayır, acı çekmek ne iyiydi ne de kötü. Ya bu temel şey? Tek tek her kişinin gözlerinde bir alevin izini sürüyordu; sanki karşılarına çıkan nesnelere değer değmez, anında beyinde bir kıvılcımı tutuşturuyormuş, onları harekete geçiriyormuş gibi. Şapkacı vitrinine bakan genç kadınların gözlerinde bu anlatım vardı; elden düşme kitaplar satan dükkânlarda kitapların sayfalarını çeviren, fiyatını –en düşük fiyatı– duymak için merakla bekleyen yaşlıca adamlarda da vardı o. Ama kendisinin hiç aldırdığı yoktu giysilere, paraya. Kitaplardan ürküyordu, çünkü onlar Ralph'la çok yakından ilintiliydi. Aralarında öylesine yabancı olduğu, önünde açılıp ona yol verdiklerini hissettiği insan kalabalığının içinden kararlılıkla geçti.

Rastlantı sonucu, yolcunun önünde tam olarak yöneldiği bir yer yoksa, kalabalık caddelerden geçerken tuhaf düşünceler üretilir, tıpkı hiç dikkatini vermeden müzik dinlerken kafanın her tür biçimi, çözümü, hayali yaratması gibi. Birey olarak varlığının keskin bilincinden Mary, insan olarak payını alması gereken bir düzenleme kavramına geçti. Gözünün önünde yarım yamalak bir hayal vardı; hayal biçimleniyor, silikleşiyordu. Charing Cross Caddesi'nden aşağı yürürken oluşan bu kavrama biçimini verebilmesine yardım etmesi için kalemiyle, kâğıdı olsun istiyordu. Oysa birisiyle konuşsa, kavram elinden uçup gidebilirdi. Kurduğu bu hayal, ondaki uyum duygusunu doyuracak biçimde, ölümüne dek yaşamının dış çizgilerini belirliyordu sanki. Varoluşun doruğuna tırmanmak her şeyin sonsuzca önüne serildiğini görmek, yalnızca kalabalığın, gü-

rültünün tuhafça uyardığı bu ısrarcı düşünce çabasını gerektiriyordu. Birey olarak çektiği acılar daha şimdiden arkasında kalmıştı. Onun için böylesine çok çaba gerektiren, bu dünyada yaşam kavramını oluştururken bir doruktan ötekine götüren, sonsuzca hızlı ve tam bir düşünce geçidinden oluşan bu süreçten, yalnızca iki tane açıkça anlaşılır sözcük kurtulup çıkıyordu, onları fısıltıyla mırıldandı – "Mutluluk değil – mutluluk değil."

Embankment'ta, Londralı kahramanlardan birinin heykelinin tam karşısındaki sıraya oturdu, bu sözcükleri yüksek sesle söyledi. Bu sözcükler onun için az bulunur bir çiçeği ya da bir dağcının, en azından bir an olsun dağın doruğunda durduğunun kanıtı olarak aşağı getirdiği kaya parçasını simgeliyordu. O doruklara çıkmıştı, yeryüzünün ufka dek uzandığını görmüştü. Şimdi yeni tasarısına göre yönünü bir ölçüde değiştirmesi gerekiyordu. Onun görevi, şu mutlu insanların doğallıkla kaçındığı o bırakılmış, korunaksız istasyonlardan birinde olmalıydı. Acımasız bir doyumla bu yeni tasarısının ayrıntılarını düzenledi kafasının içinde.

"Şimdi," dedi kendi kendine ayağa kalkarak "Ralph'ı düşüneceğim."

Bu yeni yaşam düzeneğinde onun nereye yerleştirilmesi gerekiyordu? İçinde bulunduğu yüce gönüllülük, bu sorunu güvenle ele almasını sağlıyordu sanki. Ama bu düşünce çizgisine gelir gelmez, tutkularının nasıl öne fırladığını görerek dehşete kapıldı. Bir an erkekle özdeşleşmişti, tümden kendini bırakmayla onun düşüncelerini yeniden ele aldı; bir an sonra da duyguları ansızın parçalanarak erkeğe karşı tavır aldı, onu acımasızlıkla suçladı:

"Ama karşı çıkıyorum – karşı çıkıyorum birinden nefret etmeye," dedi yüksek sesle; sakınarak karşıya geçeceği anı seçti, on dakika sonra da etini kararlılıkla küçük küçük parçalara keserek, ama birlikte yemek yediği öteki insan kardeşlerinin eline, kendisini tuhaf gösterecek başka hiçbir koz vermeden, Strand'da yemeğini yedi. Özellikle de kımıldamak, para saymak, döneceği köşeyi seçmek falan gibi bir çaba göstermesi ge-

reken anlarda yaşadığı düşünce karmaşasından ansızın yükselen bölük pörçük tümcecikler biçiminde billurlaşıyordu, kendi kendine konuşma alışkanlığı. "Gerçeği bilmek –acı çekmeden kabullenmek"– bunlar, belki de, söylediklerinin içinde en anlaşılabilir olanlardı, çünkü söyledikten sonra, sanki başka bir sözcük ekleyerek büyü yapıp içinde adının geçtiği cümleciği anlamından arındırmak ister gibi, her tür tuhaf bağlamda sık sık içinde Ralph sözcüğü geçmesi dışında, Bedford Dükü Francis'in heykeli önünde mırıldanılan saçmalıkların başını sonunu kimse yakalayamazdı.

Kadın davasının bu şampiyonları, Mr. Clacton'la Mrs. Seal, işyerine her zamankinden neredeyse yarım saat geç dönmüş olduğu dışında herhangi bir gariplik sezmediler Mary'nin davranışında. Neyse ki işleri başlarından aşkındı da, onların denetiminden kurtuldu. Onu beklemediği anda yakalasalar, yolun karşısındaki koca otele hayran hayran bakarken yitip gitmiş bulurlardı açıkça, çünkü birkaç sözcük yazdıktan sonra kalemi kâğıdının üstünde kalıyor, manzarasını oluşturan, güneşle parıl parıl süslenmiş pencerelerin, süzülen eflatunumsu dumanların arasında, kendi yolculuğunun izini sürüyordu kafası. Ve gerçekten de, bu arka görünüm, hiç de düşünceleriyle uyumsuz değildi. Kendi gereksinmelerinden vazgeçtiği için, şimdi artık oralara gözlerini dikmeye hak kazanarak, daha geniş o görünümü görme, insan kitlesinin o sonsuz isteklerini, acılarını paylaşma ayrıcalığına kavuşarak, öngörünümdeki çatışmaların ardındaki uzaklara bakışlarını çeviriyordu. Vazgeçişin ferahlığından dingin bir haz duyma konusunda, kendisi yaşayarak, daha çok yeni, çok acımasızca ustalaşmıştı; onun duyduğu gibi bir doyum yalnızca, yaşamı mutlu, dingin, hoş, bireysel yapan her şeyden vazgeçtikten sonra, geriye, insanın kişisel serüvenlerince bozulmamış, yıldızlarca uzakta, yıldızlarca söndürülemez katı bir gerçekliğin kaldığını keşfetmekten kaynaklanırdı.

Mary Datchet, özelden evrensele doğru, bu tuhaf değişimden geçerken, Mrs. Seal çaydanlığa, gaz ateşine ilişkin kendi görevlerini anımsadı. Mary'nin koltuğunu camın kıyısına çek-

tiğini görerek biraz şaşırdı, ateşi yaktıktan sonra da, iki büklüm durumundan doğrularak ona baktı. Bir yazmanın böyle davranmasının en belirgin nedeni, bir tür rahatsızlık olabilirdi. Ama kendini zorlayarak canlanan Mary, rahatsız olduğunu yadsıdı.

"Bu öğleden sonra korkunç tembelim," diye ekledi, masasına kaçamak bir bakış atarak. "Gerçekten yeni bir yazman bulman gerek, Sally."

Bu sözcüklerin pek ciddiye alınmasını beklemiyordu, ama tınılarındaki bir şeyler, Mrs. Seal'in göğsünde her zaman uykuya dalmış duran kıskanç bir korkuyu ayaklandırdı. Öylesine çok sayıda duygusal, coşkulu düşünceyi simgeleyen, elinde bir demet zambakla beyazlara bürünmüş bir tür düşsel varlığı olan bu genç kadının, yani Mary'nin günlerden bir gün çıkagelip evlenmek üzere olduğunu kayıtsızlık içinde bildirmesinden fena halde korkuyordu.

"Bizi bırakacağını söylemek istemiyorsun, değil mi?" dedi.

"Daha hiçbir şeye karar vermedim," dedi Mary – genelleme olarak düşünülebilecek bir sözdü.

Çay fincanlarını dolaptan alıp masaya yerleştirdi Mrs. Seal.

"Evlenmiyorsun, değil mi?" diye sordu, sözcükleri sinirli bir hızla söyleyerek.

"Niye bu öğleden sonra böyle saçma sorular soruyorsun, Sally?" diye sordu Mary, sesi biraz titriyordu. "Hepimiz evlenmek zorunda mıyız?"

Çok çok tuhaf bir kıkırdama döküldü ağzından Mrs. Seal'in. Yaşamın, tutkularla, özel yaşamlarla, cinsellikle ilgili korkunç yanını bir an için onaylar gibi olmuştu, ama sonra mümkün olan en büyük hızla ayrıldı, kendi titreyen bekaretinin gölgelerine sığındı sanki. Konuşmanın saptığı biçimden öyle tedirgin olmuştu ki, kafasını dolabın içine daldırdı, çok belirsiz bir porselen parçayı dışarı çıkarmaya çabaladı.

"Bizim görevimiz var," dedi, kafasını çekerek, her zamankinden de kıpkırmızı yanaklarını sergileyerek, bir reçel kavanozunu gösterişle masaya koyarak. Ama o an için, özgürlük, demokrasi, insan hakları, hükümetin haksızlıkları üzerine o çok zevk

aldığı tutkulu, ama yersiz söylevlerden birine kendini kaptıramadı. Ya kendi geçmişinden ya da bir hemcinsinin geçmişinden bir anı aklına düşmüş, onun gururunu kırmıştı. Kolu pervaza dayalı hâlâ camın önünde oturan Mary'ye sinsice baktı. Onun nasıl da genç, kadınlığın vaadiyle dolu olduğu gözüne çarptı. Görünüm onu öyle tedirgin etti ki, fincanları tabaklarının üstünde huzursuzlukla kıpırdattı.

"Evet – bir yaşam boyu yetecek görev," dedi Mary, sanki bir düşünce zincirini sonuçlandırır gibi.

Mrs. Seal canlandı hemen. Kendisindeki bilimsel eğitim eksikliği, mantık sürecindeki bozukluklar için hüzünlendi, ama davasının görünümünü elinden geldiğince çekici, önemli kılmak için aklını hemen işine verdi. Süslü püslü bir sürü soru sorup bir yumruğunu ötekinin üstüne usulca indirerek yanıtladığı, uzun bir söylev çekti kendine.

"Yaşam boyu yetecek mi? Sevgili çocuğum, hepimizin yaşamı boyu sürecek. Biri yere düşerken ondan kalan boşluğa bir başkası adımını atacak. Benim babam, kendi kuşağında, öncüydü – ben, ondan sonra gelip naçizane elimden geleni yaptım. Daha ne, Tanrı aşkına! yapabilir insan? Şimdi de sıra sende genç kadın –biz gözlerimizi sana çeviriyoruz– gelecek sana çeviriyor. Ah, sevgili çocuğum, bin tane daha hayatım olsa, hepsini de davamıza adardım. Kadınların davasına, mı dedin? İnsanlığın davasına diyorum ben. Ve bazıları da var ki" –yabanıllıkla cama doğru baktı– "bunu görmüyorlar! Bazıları var, yıllarca, yıllarca böyle sürüp gitmesinden memnunlar, gerçeği açıkça görmekten kaçınıyorlar. Ve biz, önsezisi olanlar – çaydanlık çok mu fokurduyor? Hayır, hayır, dur bakayım – gerçeği bilen bizler," diye sürdürdü, çaydanlıkla, demlikle kollarını sallayarak. Belki de bu engeller yüzünden, söylevinin sırasını şaşırdı, biraz da dalgınlıkla sonuçlandırdı, "Hepsi çok basit." Kendisi için sürekli bir şaşkınlık kaynağı olan konuya değiniyordu – iyiliğin öylesine yanılgıya yer vermeyecek biçimde kötülükten ayrıldığı bir dünyada, insan ırkının onları birbirinden ayırt etmedeki olağanüstü beceriksizliğine, çok kısa sürede insanlığın yazgısını tümden değiştirebilecek, birkaç büyük, basit par-

lamento yasasıyla yapılması gerekeni somutlaştırmadaki olağanüstü beceriksizliğine.

"İnsan düşünürdü ki," dedi, "Mr. Asquith gibi üniversite eğitimi olan erkekler – insan sanırdı ki mantığın sesini dinlemek onlar için zor olmaz. Ama mantık," diye dile getirdi, "nedir mantık, gerçeklik olmadan?"

Bu sözcüklere saygı göstererek bir kez daha yineledi; o sırada odasından çıkan Mr. Clacton'un kulağına çalındı bunlar; bir üçüncü kez yineledi adam, hep yaptığı gibi Mrs. Seal'in sözcüklerine ince bir mizah katarak. Yine de pekâlâ hoşnuttu o dünyadan, biraz yaltaklanan bir tavırla, bu sözcükleri, bir bildirinin başlığında büyük harflerle görmeyi istediğini belirtti.

"Ama, Mrs. Seal, bu ikisinin sağduyulu birleşimini hedeflemeliyiz," diye ekledi, kadınların dengesiz coşkusunu denetlemek için, o tumturaklı tavrıyla. "Gerçeklik, sesini duyurabilmek için mantıkla dile getirilmelidir. Tüm bu hareketlerin zayıf noktası, Miss Datchet," diye sürdürdü, masadaki yerini alıp, daha derin düşüncelerini açıklamak üzereyken hep yaptığı gibi Mary'ye dönerek, "yeterince aydın temellere oturmamaları. Bir hata bu, benim görüşüme göre. İngiliz halkı, belagat reçeli içinde bir topak mantıktan hoşlanıyor – duygu pastası içinde bir mantık hapından," dedi, bu deyimi yeterince edebi kesinlik ölçüsünde bileyerek.

Bir yazarın kibrine benzer bir şeyle, gözleri Mary'nin elinde tuttuğu sarı bildiriye takıldı. Mary ayağa kalktı, masanın başındaki yerini aldı, çalışma arkadaşlarına çay koydu, bildiri konusunda düşüncelerini açıkladı. Zaten aynı böyle çay koymuş, aynı böyle Mr. Clacton'ın bildirilerini eleştirmişti yüzlerce kez; ama şimdi sanki başka bir duyarlılıkla bunu yapıyordu; orduya yazılmıştı, artık gönüllü değildi. Bir şeyden vaz geçmişti, şimdi de –nasıl dile getirecekti bunu?– pek de şey yapmıyordu, "ardından koşmuyordu" yaşamın. Mr. Clacton'la Mrs. Seal'in bir şeylerin peşinden koşmadığını hep biliyordu, onları ayıran uçurumun öte yanından, onları gölge insanlar kılığına bürünmüş, yaşam saflarında içeri dışarı çırpınırken görmüştü hep – ayrıksılar, gelişmemiş insanlar, özlerinden yaşamsal bir parça

kesilip çıkartılmış olanlar. Bunların hiçbiri, yazgısının sonsuza dek onlarla birlikte savrulduğunu hissettiği bu öğleden sonra olduğu denli açıkça çarpmamıştı yüzüne. Mutsuzluk döneminden sonra, daha dönek bir kişilik, dünyanın bir görünümü karanlıklara gömüldü işte, diye akıl yürütebilirdi, bırak öyleyse yeniden dönsün dünya, bir başkasını sersin gözlerimin önüne, belki de daha güzelini. Hayır, diye düşündü Mary, ona gerçek görünüm olarak gelen şeye sarsılmaz bir sadakatle, en iyisini yitirdikten sonra, onun yerini bir başkası da tutabilirmiş gibi kendimi kandırmaya niyetim yok. Ne olursa olsun hayatımda hiçbir sahte şey bulunmayacak. Kimi zaman keskin bedensel acının yarattığı belirginlik vardı bu sözcüklerinde. Mrs. Seal'i içten içe coşkun bir sevince sürükleyerek, çay saatinde iş konuşmayı yasaklayan kuralı çiğniyorlardı. Ufak tefek kadına, pek de bilemediği çok önemli bir şeyler olduğunu duyuran inandırıcılıkla, ateşle tartışıyordu Mary'yle, Mr. Clacton. Büyük bir coşkuya kapıldı; bir haç işareti ötekinin üstüne biniyor, konuşmanın en çarpıcı başlıklarını vurgulamak için kaleminin ucuyla masaya koskoca bir delik açıyordu; kabine bakanlarından hangileri bir araya gelir de, böyle tartışmaya direnebilirdi, gerçekten bilemiyordu.

Kendi özel adalet aygıtını –yani daktilosunu– güç bela anımsayabildi. Telefon çaldı, her zaman kendi başına bir önemlilik kanıtı olarak görünen sesi yanıtlamak için telaşla koşarken, düşüncelerin, ilerlemenin bütün yeraltı kablolarının, yerküre üzerindeki işte tam bu noktada bir araya geldiğini hissetti. Matbaacıdan bir haberle geri geldiğinde, Mary'nin şapkasını sıkı sıkı kafasına geçirdiğini gördü; bütünüyle davranışında zorbaca, buyurgan bir şey vardı.

"Bak, Sally," dedi, "bu mektupların daktiloya çekilmesi gerek. Bunlara daha bakmadım. Yeni nüfus sayımı sorununa çok özen gösterilmeli. Ama şimdi eve gidiyorum. İyi geceler, Mr. Clacton; iyi geceler, Sally."

"Yazmanımız konusunda çok şanslıyız, Mr. Clacton," dedi Mrs. Seal, kapı Mary'nin arkasından kapanırken eli kâğıtların üstünde duraklayarak. Mary'nin kendisine karşı takındığı ta-

vırlardaki bir şeyler yüzünden Mr. Clacton da belli belirsiz etkilenmişti. Bir işyerinde iki başkan olamayacağını ona söylemesinin gerekeceği zaman canlandı gözünün önünde – ama o yetenekliydi, kesinlikle, çok yetenekli, hem de çok zeki bazı delikanlılarla ilişki içindeydi. Hiç kuşkusuz, yeni düşüncelerinden bazılarını onlar sokmuştu kafasına.

Mrs. Seal'in sözünü onayladığını belirtti, ama saate göz atarak yalnızca beş buçuğu gösterdiğini de fark etti.

"İşini ciddiyetle ele alırsa, Mrs. Seal – sizin bazı zeki genç hanımlarınızın yapmadığı şey de tam bu." Böyle söyleyerek odasına döndü, bir anlık duraksamadan sonra, Mrs. Seal apar topar işinin başına koştu.

XXI. Bölüm

En yakın istasyona yürüdü Mary, inanılmayacak kadar kısa zaman içinde, gerçekten de *Westminster Gazetesi*'nin bildirdiğince dünya haberlerini kavramasına yetecek sürede eve ulaştı. Kapısını açtıktan birkaç dakika sonra, sıkı bir gece çalışmasına hazırdı. Çekmecesinin kilidini çevirip el yazısıyla yazılmış, etkili bir yazıyla, "Demokratik Devletin Bazı Yönleri," başlığı atılmış, birkaç sayfayı çıkardı. Bu yönler, bir cümlenin tam ortasında karalanmış satırlarla iyice küçülüyor, yazarın kesintiye uğratıldığını ya da daha ileri gitmesinin boşunalığına inandırıldığını, kaleminin havada kaldığını gösteriyordu... Ah, evet, tam o noktada Ralph gelmişti. O sayfayı çok özenle değerlendirdi, sonra temiz kâğıt alarak, insan toplumlarının yapısı üzerine genellemeyle, büyük bir hızla, her zamankinden çok daha yüreklilikle yazmaya koyuldu. Bu sık sık yaptığı karalamalar, eklemeler yüzünden bir keresinde Ralph ona, İngilizce yazamadığını söylemişti; ama bütün bunları arkasında bıraktı, bu genellemelerle yarım sayfayı doldurup, soluk almaya hak kazanıncaya kadar aklına geleni yazıp durdu. Eli durur durmaz aklı da kendiliğinden durdu, Mary ortalığı dinlemeye başladı. Sokağın aşağılarından gazete satan bir çocuk bağırıyordu; bir otobüs yavaşladı, bir kez daha omuz verilen görevin ileri atı-

şıyla sarsılarak kalktı; seslerin tekdüzeliğinden, onun dönüşünden beri sisin kalktığı anlaşılıyordu, sisin gerekirse sesleri boğma gücü vardı, ki bu gerçekten şu anda emin olamazdı. Bu, Ralph Denham'ın bildiği türden bir olguydu. Her neyse, onu hiç ilgilendirmiyordu, taş merdivenlerde ayak sesi kulağına çalındığında, kalemini mürekkebe batırmak üzereydi. Sesi izledi, Mr. Chippen'in kapısının önünden geçerken; Mr. Gibson'ın kapısından; Mr. Turner'in; bunun ardından da onun sesi oldu ses. Postacı, çamaşırcı kadın, bir genelge, fatura – bu pekâlâ doğal olasılıkların her birini sundu kendine; oysa, kendisi de şaşarak gördü ki kafası her birine sabırsızlıkla, hatta endişeyle karşı çıkıyordu. Adımlar, dik tırmanışın sonunda olması gerektiği gibi yavaşladı, o düzenli sesi bekleyen Mary'yi dayanılmaz bir huzursuzluk kapladı. Masaya eğilerek, yüreğinin vuruşlarının bedenini gözle görülür biçimde öne arkaya ittiğini hissetti – dengeli bir kadında şaşılacak, kınanacak bir sinirlilik durumuydu. Tuhaf hayaller biçimlendi. Tek başına, evin en üst katındayken bilinmeyen bir kişi yaklaşıyor, yaklaşıyordu – nasıl kurtulabilirdi? Hiç kurtuluş yolu yoktu. Tavandaki dikdörtgenin çatıya çıkan bir kapak olup olmadığını bile bilmiyordu. Peki, çatıya çıkabilse bile – neyse, kaldırıma kadar altmış ayak falan yükseklikten düşecekti. Ama kılını bile kımıldatmadan oturdu, kapı çalındığında hemen kalkıp duraksamadan açtı. Dışarıda uzun boylu, görünümünde uğursuz bir şeyler varmış gibi gelen birini gördü.

"Ne istiyorsunuz?" dedi, merdiven aralığının düzensiz ışığında yüzü tanımadan.

"Mary? Ben Katharine Hilbery!"

Mary'nin kendine güveni, neredeyse aşırı ölçüde geri geldi, karşılaması kararlılıkla soğuktu, gülünç biçimde boşa harcadığı tutkuların bedelini geri almak zorundaydı sanki. Yeşil başlıklı lambasını başka masaya götürdü, "Demokratik Devletin Bazı Yönleri" nin üstünü kurutma kâğıdıyla kapadı.

"Niye çekip gitmiyorlar başımdan?" diye düşündü acı acı, bu yapayalnız çalışma saatini bile, dünyaya karşı bu zavallı küçücük savunmayı bile elinden almak için Katharine'le, Ralph'ı giz-

li bir işbirliği içinde ilişkilendirerek. El yazmasının üstüne kurutma kâğıdını düzgünce sererken, her zamanki gibi yalnızca gücüyle değil, ama gözdağına benzer bir şeyle de varlığı kendisini çarpan Katharine'e direnme kararlılığını pekiştirdi.

"Çalışıyor musun?" dedi Katharine, pek de hoş karşılanmadığını sezip duraksayarak.

Koltuklarının en iyisini öne çekip ateşi karıştırarak "Önemli değil," diye yanıtladı Mary.

"İşyerinden çıktıktan sonra da çalışman gerektiğini bilmiyordum," dedi Katharine, başka şeyler düşündüğü izlenimi veren bir sesle, gerçekten de durum buydu.

Annesiyle birlikte ziyaretler yapıyordu, iki ziyaret arasında Mrs. Hilbery, fırtına gibi mağazalara dalıyor, anlaşılır hiçbir yöntemi olmadan Katharine'in evini döşemek için yastık yüzleri, kurutma kâğıdı desteleri satın alıyordu. Her yanında yolunu tıkayan eşyaların biriktiği duygusuna kapılıyordu Katharine. Sonunda annesi onu bırakmıştı, Rodney'in evinde yemek için verdiği sözü tutacaktı. Ama saat yediden önce orada olmak niyetinde değildi, bu yüzden de isterse Bond Caddesi'nden Temple'a dek yürümek için bol bol zamanı kalmıştı. İki yanından sel gibi akan yüzler, Rodney'le baş başa geçirilecek gece beklentisinin de katkısıyla onu büyülemiş, derin bir umutsuzluğa sürüklemişti. Yine çok iyi arkadaştılar, eskisinden de iyi arkadaş olduklarını ikisi de söylüyordu. Katharine'i ilgilendirdiği kadarıyla bu doğruydu. Tutku onları ortaya çıkarıncaya dek kızın sandığından çok daha fazla şeyler vardı erkekte – güç, sevecenlik, duygudaşlık. Bunları düşündü Katharine, akıp giden yüzlere baktı, nasıl da birbirlerine benzediklerini aklından geçirdi, nasıl uzak olduklarını, kendisinin hiçbir şey hissetmediği gibi, kimsenin de bir şey hissetmediğini, ve uzaklıklar, diye düşündü, en yakın olanların bile aralarında uzanıyordu, onların içtenlikleri sahtekârlıkların en kötüsüydü. Çünkü, "Aman Tanrım," diye düşündü, tütüncü vitrinine bakarak, "hiçbirini istemiyorum, William'ı da istemiyorum, insanlar en önemli şeyin bu olduğunu söylüyorlar, ne demek istediklerini anlayamıyorum."

Umutsuzluk içinde kaygan pipolara baktı, kararsız kaldı – Strand'da mı yürüseydi, yoksa Embankment'ta mı? Basit bir soru değildi bu, çünkü değişik sokaklarla değil, değişik düşünce zincirleriyle ilintiliydi. Strand'dan giderse kendini, gelecek sorununu ya da matematik problemlerini düşünmeye zorlayacaktı; ırmak kıyısından giderse, var olmayan şeyleri düşünmeye başlayacaktı kesinlikle – ormanı, okyanus kıyısını, yapraklar arasındaki yalnızlığı, o soylu kahramanı. Hayır, hayır, hayır! Binlerce kez, hayır! – asla olmazdı; şu anda böyle düşüncelerde iğrenç bir yan vardı; başka bir şey yapmalıydı; şu anda o duyarlılıkta değildi. Sonra aklına Mary geldi; bu düşünce ona güven, hatta hüzünlü bir haz bile verdi, sanki Mary'yle Ralph'ın utkusu, başarısızlığının suçlusunun kendisi olduğunu, yaşam olmadığını kanıtlıyordu. Mary'yi görmenin ona yardım edeceğine ilişkin belli belirsiz bir düşünce, kıza beslediği doğal güvenle de birleşince, aklına bu ziyareti getirmişti; çünkü onun duyduğu hoşlanma, Mary'nin de ondan hoşlanmasını gerektiren türdendi. Bir an duraksadıktan sonra, pek anlık itkileriyle davranmasa da, bu kez öyle yapmaya karar vererek yan sokağa saptı, Mary'nin kapısını buldu. Ama karşılaması yüreklendirici değildi; açıkça anlaşıldığı gibi, Mary onu görmek istemiyordu, bir şeyler konuşmaya yardımcı olmadı, ona içini dökmek için duyduğu yarım yamalak istek o anda uçup gitti. Kapıldığı boş hayallerle belli belirsiz eğlendi, dalgındı, hoşça kal demeden önceki birkaç dakikayı hakça bölüştürür gibi eldivenlerini salladı.

Bu birkaç dakika pekâlâ, kadınların oy hakkı yasasının tam durumu konusunda bilgi isteyerek ya da duruma ilişkin kendi sağduyulu görüşünü belirterek de harcanabilirdi. Oysa sesinde bir tını ya da görüşlerinde bir gölge ya da tavırları giderek daha doğrudan, haşin, hatta düşmanca olan Mary Datchet'i huzursuz etmeye yarayan eldivenlerini sallaması vardı. Öylesine soğukkanlılıkla tartıştığı bu işin önemini, sanki Mary'nin feda ettiği şeyi o da feda etmiş gibi, Katharine'in de anlamasını sağlamak istediğini fark etti. Eldivenlerin sallanması durdu, on dakika sonra Katharine ayrılık öncesi davranışlarda bulunmaya

başladı. Bunu görünce Mary, bir başka çok güçlü isteğin bilincine vardı –bu gece olağandışı ölçüde bilincindeydi her şeyin–; Katharine'in çekip gitmesine, sorumsuz bireylerin özgür, mutlu dünyasında yok olmasına izin verilmemeliydi. Farkına varması sağlanmalıydı – hissetmesi.

Sanki Katharine ona açıkça meydan okumuş gibi, "Pek anlayamıyorum," dedi, "nasıl olur da, işler bu durumdayken, binleri en azından bir şeyler yapmaya yanaşmaz."

"Hayır. Ama işler ne durumda?"

Mary dudaklarını sıktı, alayla gülümsedi; Katharine'i avcunun içine almıştı; ilgisizlerin, acemilerin, izleyicilerin, hayatı uzaktan alayla gözlemleyenlerin göz ardı ettikleri işlerin durumuna ilişkin arabalar dolusu iğrenç kanıtı kafasına boca edebilirdi isterse. Ama yine de duraksadı. Katharine'le konuşmaya daldığında hep olduğu gibi, onun hakkında görüşlerinin hızla değiştiğini, bizi arkadaşlarınıza karşı pek güzel koruyan kişilik zarfına tuhaf tuhaf batan duyarlık oklarını hissetmeye başladı. Nasıl da bencildi o, nasıl da uzaklardaydı! Yine de sözcüklerinde değilse bile belki sesinde, yüzünde, davranışında, derin düşünen yumuşak bir ruhun, düşüncelerine, yaptıklarına sinen, davranışlarına alışılmış bir incelik kazandıran, körleşmemiş, derin, anlayışın belirtileri vardı. Böyle bir zırhın karşısında Mr. Clacton'ın görüşleri, sözcükleri hiç işe yaramıyordu.

Alçakgönüllülük gösterir gibi, "Evleneceksin, düşünecek başka şeylerin olacak," diye sonuca bağladı. Kendisinin böylesine acılar pahasına öğrendiği şeyleri, Katharine'in ayak üstü anlamasını sağlamayacaktı. Hayır. Katharine mutlu olmalıydı; Katharine cahil olmalıydı; kişisel yaşama ait olmayan bu bilgileri Mary kendine saklayacaktı. Sabahki vazgeçişinin düşüncesi içine saplandı, öylesine gururlu, öylesine acısız olan o kişisellikten uzak durumu bir kez daha büyütmeye çalıştı. Dilekleri öteki insanlarınkilerle çelişen bu yeniden birey olmak için duyduğu isteği denetlemeliydi. Duyduğu acı yüzünden pişmandı.

Gideceği belirtilerini yeniledi Katharine; eldivenlerinden bi-

rini giymişti, sona varmak için söylenecek önemsiz bir şey arıyor gibi çevresine bakınıyordu. Çekilip göz önüne çıkartılacak bir resim, saat, çekmeceli dolap falan yok muydu yani? barışçıl, dostça bir şey, şu tedirgin görüşmeyi bitirmek için? Yeşil başlıklı lamba köşede yanıyor, kitapları, kalemleri, kurutma kâğıtlarını aydınlatıyordu. Bu yerin bütün görünümü, yeni bir düşünce zinciri başlatıp, kıskanılacak ölçüde özgür olduğu duygusu uyandırdı; böyle bir odada insan çalışabilirdi – insanın kendi hayatı olabilirdi.

"Bence çok şanslısın sen," dedi. "Seni kıskanıyorum, kendi başına yaşıyorsun, kendi eşyaların var," – ve diye ekledi kafasının içinde, böylesine soylulukla nişanlandın, hiçbir tanınma, nişan yüzüğü olmadan.

Mary'nin dudakları belli belirsiz aralandı. Böyle içtenlikle konuşan Katharine'in, kendisini hangi açılardan kıskanabileceğini anlayamıyordu.

"Beni kıskanmak için bir nedenin olduğunu sanmıyorum," dedi.

"Belki de insan hep başkalarını kıskanır," dedi Katharine belirsizce.

"Neyse, ama herhangi birinin isteyebileceği her şey var sende."

Katharine sesini çıkarmadı. Sessizce, en küçük bir kendinin farkındalığı belirtisi göstermeden, ateşe dikti gözlerini. Mary'nin sesinde sezdiği düşmanlık tümden yok olmuştu, gitmek üzere olduğunu unuttu.

"Evet, galiba var," dedi sonunda. "Ama yine de bazen düşünüyorum da–" Durakladı; demek istediğini nasıl dile getireceğini kestiremiyordu.

"Geçen gün metroda aklıma takıldı," diye özetledi, gülümseyerek; "bu insanları, o yöne değil de, bu yöne gönderen şey nedir? Aşk değil o; mantık da değil; bence bir düşünce olmalı. Belki de Mary, sevgilerimiz, bir düşüncenin gölgesidir. Belki de sevgi diye bir şey yoktur kendi başına..." Mary için ya da özellikle birisi için biçimlendirme zahmetine katlanmadan sorusunu sorarak, yarı alayla konuşuyordu.

Oysa sözcükleri Mary Datchet'a sığ, kibirli, duygusuz, alaycı göründü. Bütün doğal içgüdüleri ona karşı ayaklandı.

"Ben tam tersi görüşteyim, anlıyorsun ya," dedi.

"Evet; öyle olduğunu biliyorum," diye yanıtladı Katharine, belki de şimdi çok önemli bir şey açıklamak üzereymiş gibi ona bakarak.

Katharine'in sözcüklerinin arkasında yatan yalınlığı, iyi niyeti duymamak elinden gelmiyordu Mary'nin.

"Bence sevgi tek gerçeklik," dedi.

"Evet," dedi Katharine, neredeyse hüzünle. Mary'nin Ralph'ı düşündüğünü anladı, bu soylu durumu daha fazla açığa vurması için onu zorlamanın olanaksızlığını duydu; çok ender bazı durumlarda, yaşamın böyle doyurucu biçimde kendini düzenlediği ve geçip gittiği gerçeğine yalnızca saygı duyabilirdi. Böylece ayağa kalktı. Ama Mary, hiç yanılgıya yer bırakmayan içtenlikle, gitmemesi gerektiğini haykırdı, öylesine seyrek buluştuklarını; onunla konuşmayı ne çok istediğini... Böylesine içtenlikle konuşmasına şaştı Katharine. Ralph'ı adıyla anmak boşboğazlık olmayacak gibiydi.

Yerine otururken "On dakikalığına," dedi: "Bu arada, Mr. Denham bana barodan ayrılıp taşrada yaşayacağını söylemişti. Gitti mi? Birileri sözümüzü kestiğinde, tam da bana bunları anlatmak üzereydi."

"Düşünüyor," dedi Mary kısaca. Anında yüzüne renk geldi.

O kararlı tavrıyla, "Çok iyi bir tasarı," dedi Katharine.

"Sence öyle mi?"

"Evet, çünkü buna değecek bir şey yapacak; kitap yazacak. Babam, onun için yazan delikanlıların en dikkate değeri olduğunu söylüyor her zaman."

Mary iyice ateşe doğru eğildi, demir çubukla parmaklıkların arasından kömürleri karıştırdı. Katharine'in, Ralph'ın adını anması, aralarındaki durumun gerçeğini ona anlatmak için dayanılmaz bir istek uyandırmıştı içinde. Sesinin tınısından, Ralph'ın adını söylerken, sırları konusunda Mary'nin ağzını aramak ya da kendininkileri ortaya dökmek gibi bir isteği olmadığını anlamıştı. Dahası Katharine'i seviyordu; ona güveni-

yordu; ona saygı duyuyordu. İlk sırdaşlık adımı bir ölçüde yalındı; oysa, Katharine konuştukça, pek de öyle yalın olmayan, yine de bir gereklilik olarak üzerinde baskı yapan, daha öte bir sırdaşlık kendini ele veriyordu; Katharine'in aklının ucundan bile geçmeyen şeyi söylemeliydi – Ralph'ın ona âşık olduğunu söylemeliydi Katharine'e.

"Ne yapmak niyetinde olduğunu bilmiyorum," dedi telaşla, kendi inancının baskısına karşı zaman kazanmanın yolunu arayarak. "Noel'den beri görmedim onu."

Katharine garipsedi bunu; belki de, her şey bir yana, durumu yanlış anlamıştı. Daha ince duygu gölgelerini gözlemlemeyi beceremediğine inanırdı hep, şimdiki başarısızlığını da gündelik işlere yatkın, soyut kafalı, kadınların erkeklerin duygularından çok, rakamlarla uğraşmaya yatkın biri olduğunun başka bir kanıtı diye yorumladı. Neyse, hiç değilse William Rodney böyle derdi.

"Ve şimdi de–" dedi.

"Ah, ne olursun kal!" diye bağırdı Mary, onu durdurmak için elini uzatarak. Katharine kımıldar kımıldamaz, onun gitmesine dayanamayacağını, anlatılamaz biçimde, yabanıllıkla hissetti. Katharine giderse tek konuşma şansı yok olacaktı; korkunç ölçüde önemli bir şey söylemek için tek şansı yok olacaktı. Katharine'in dikkatini uyandırmak, kaçıp gitmeyi, daha başka sessizlikleri, onun gücü dışına çıkarmak için yarım düzine sözcük yeterliydi. Oysa sözcükler dudaklarının ucuna geldiyse de boğazı onların üstüne kapanıp sözcükleri geri püskürttü. Her neyse, diye düşündü, ne diye konuşacaktı ki? Çünkü doğrusu bu, dedi ona içgüdüleri; kişinin kendini saklamadan, öteki insanların önüne sermesi doğrusu. Bu düşünceden kaçındı. Zaten çırılçıplak soyunmuş birinden çok fazla şey istemekti bu. Bir şeyleri de kendine saklamalıydı. Peki, ya bir şeyleri kendine saklarsa? Hemen o anda da gözlerinin önünde duvarlarla çevrili bir hayat canlandı, kalın, taş duvarın halkası içinde sonsuzca uzun dönem süregiden, aynı duyguların azalmadan, değişmeden sonsuzca yaşadığı bir hayat. Bu yalnızlığı hayal etmek korkuttu onu, ama yine de konuşmak – yalnızlı-

ğını yitirmek gücünü aşıyordu, çünkü daha çok yeni değerini anlamıştı onun.

Eli Katharine'in eteğinin kenarına gitti, kürk parçasında parmaklarını gezdirerek, incelemek ister gibi başını eğdi.

"Bu kürkü severim," dedi, "senin giysilerini seviyorum. Sakın Ralph'la evleneceğimi sanma," diye aynı tınıda sözlerini sürdürdü, "çünkü o beni hiç istemiyor. Bir başkasını istiyor." Başı hâlâ eğikti, eli hâlâ eteğin üstündeydi.

"Kötü, eski bir giysi," dedi Katharine, Mary nin sözcüklerinin ona ulaştığının tek belirtisi, azıcık irkilerek konuşmasıydı.

"Sana bunu söylememin sakıncası yok ya?" dedi Mary doğrularak.

"Hayır, hayır," dedi Katharine; "ama yanılıyorsun, değil mi?" Gerçekten korkunç ölçüde tedirgin olmuş, dehşete düşmüş, sahiden de düş kırıklığına uğramıştı. Olayların böylesine yoğunlukla yön değiştirmesinden hoşlanmadı. Buradaki uygunsuzluk onu kederlendirdi. Sesin tınısında beliren acı sarstı onu. Endişe dolu gözlerle gizlice baktı Mary'ye. Ama bu sözcüklerin, anlamları kavranmadan söylendiğini ummuş olsa, şu anda düş kırıklığı yaşardı. Mary, belli belirsiz kaşlarını çatarak, birkaç dakikalık boşlukta on beş yıl falan yaşamış gibi görünerek, diye düşündü Katharine, koltuğunda arkasına yaslandı.

"Bazı şeyler vardır ki, sence de öyle değil mi, insan onlar hakkında yanılamaz?" dedi Mary, usulca, neredeyse soğuk soğuk. "İşte âşık olma sorunu konusunda beni şaşırtan şey de bu. Ben hep mantıklı olmakla övünmüşümdür," diye ekledi. "Böyle duygulara kapılabileceğimi sanmazdım – yani karşımdaki aynı şeyleri hissetmiyorsa. Aptallık ettim. Başka şeyler varmış gibi davrandım." Burada durakladı. "Çünkü görüyorsun ya, Katharine," diye sürdürdü, doğrulup daha büyük bir canlılıkla konuşarak, "ben *âşığım*. Buna hiç kuşku yok... Feci şekilde âşığım... Ralph'a." Bir saç buklesini titreten başının öne doğru azıcık sallanması, yüzünün parlayan rengiyle birlikte ona gururlu, küstah bir görünüm kazandırmıştı.

Katharine düşündü, "Demek ki insan bunları hissediyor."

Konuşmanın ona düşmeyeceğini hissederek duraksadı; sonra da alçak sesle dedi ki, "Demek başına bunlar geldi."

"Evet," dedi Mary; "Başıma bu geldi. İnsan âşık olmazdı... Ama bunları konuşmak niyetinde değildim; yalnızca senin bilmeni istedim. Sana söylemek istediğim başka şey var..." Durakladı. "Bunu söylemek için Ralph'tan izin almadım; ama eminim bundan – o sana âşık."

İlk bakışı yanıltmış gibi, bir kez daha gözlerini Mary'ye çevirdi Katharine, çünkü Mary'nin coşkuya kapılmış ya da sersemlemiş ya da hayaller içinde yüzer biçimde konuştuğuna ilişkin dış belirtiler olmalıydı mutlaka. Hayır; zorlu tartışmanın tümcecikleri arasında yolunu arıyormuş gibi kaşlarını çatıyordu hâlâ, ama yine de duygulara kapılmış birinden çok, mantığını kullanan birine benziyordu.

"Bu da senin yanıldığını kanıtlıyor – fena halde yanıldığını," dedi Katharine, kendisi de mantıklıca konuşarak. Ralph ona karşı bir duygu besliyorsa, bunun yalnızca eleştirel bir düşmanlık olabileceği kafasına böylesine açıkça kazınmışken, anılarına göz atarak buradaki yanlışı kanıtlama gereğini duymuyordu. Bu konuyu daha fazla düşünmedi, şimdi artık gerçeği ortaya koymuş olan Mary ise, onu kanıtlamak için konuşmadı, ama bunları söyleten itkileri Katharine'den çok kendisine açıklamaya çalıştı.

Büyük, zorba içgüdünün ondan yapmasını istediği şeyi yapacak yürekliliği göstermişti; bir dalganın bağrında, hiç hesaba katmadığı yerlere sürüklenmişti.

"Söyledim sana," dedi, "çünkü bana yardım etmeni istiyorum. Seni kıskanmak istemiyorum. Ve ben – ben korkunç kıskanıyorum. Tek çıkar yolu, diye düşündüm, sana söylemekti."

Duraksadı, duygularını kendi gözünde berraklaştırma çabasıyla araştırdı.

"Sana söylersem bunun üzerinde konuşabiliriz; kıskandığım zaman sana söyleyebilirim. Sana karşı feci kaba bir şeyler yapmak gelirse içimden, söyleyebilirim; sen bana söyletebilirsin. Konuşmakta öyle zorlanıyorum ki; ama yalnızlık beni korkutuyor. Onu kafamın içine kapamam gerek. Evet, işte korktuğum

şey bu. Bütün yaşamım boyunca kafamın içinde asla değişmeyecek bir şeyle dolaşıp durmak. Değişmekte öyle zorlanıyorum ki. Bir şeyin yanlış olduğunu düşündüğümde, onun yanlışlığını düşünmekten vazgeçemiyorum, işte görüyorum da, yanlış ya da doğru diye bir şey bulunmadığını söylediğinde Ralph çok haklıydı; yani demek istiyorum ki insanları yargılamak diye bir şey–"

"Ralph Denham mı söyledi bunu?" dedi Katharine, belirgin bir kızgınlıkla. Mary'ye böylesine acı çektirebilmek için son derece duygusuzca davranmış olması gerektiğini düşündü. Böyle davranmak işine geldiği zaman, davranışını daha da kötü yapan sahte bir felsefe kuramıyla, arkadaşlığı kaldırıp bir köşeye fırlattığını düşündü. Mary o anda sözünü kesmese bütün bunları açıklayacaktı.

"Hayır, hayır," dedi; "anlamıyorsun. Eğer bir yanlışlık varsa tümden bana ait; her şey bir yana, insan tehlikeleri göze almayı seçerse–"

Sesi titreyerek tümden söndü. Tehlikelerini göze alarak nasıl da armağanını bütünüyle yitirdiği düştü aklına, öylesine büsbütün yitirmişti ki, Ralph söz konusu olduğunda, ona ilişkin bilgilerinin, bütün öteki bildiklerinin yerini aldığını düşünmeye hakkı bile yoktu artık. Erkeğin payı kuşku götürür olduğu için, aşkına bütünüyle sahip değildi artık; yaşamla dosdoğru, apaçık yüzleşen tavrı ürkekleştirilmiş, kararsızlaştırılmıştı, şimdi de her şeyi daha da acılı kılıyordu, çünkü ona bir başkası tanıklık ediyordu. O eski hiç kimseyle paylaşılmamış mahremiyet özlemine, gözyaşlarına boğulmadan katlanılmasının mümkün olmayacağını duyarak ayağa kalktı, odanın öteki ucuna yürüdü, perdeleri açtı, bir an inceleyerek orada durdu. Duyduğu acının kendisi bayağı değildi; işin can yakan yanı, bu ihanet eylemine, kendisine karşın itilmiş olmasıydı. Önce Ralph, sonra da Katharine tarafından tuzağa düşürülmüş, aldatılmış, soyulmuş olduğundan, tepeden tırnağa aşağılanma içinde erimiş, kendisinin diyebileceği her şey elinden alınmıştı. Güçsüzlük yaşları fışkırdı gözlerinden, yanaklarından aşağı süzüldü. Ama gözyaşlarını, en azından, denetleyebildi ve sonra da bu anda,

dönüp Katharine'le yüz yüze gelecek, cesaretinin yıkılıp gidişinden geriye ne kalmışsa onu geri alacaktı.

Döndü. Katharine kımıldamamıştı; koltuğunda azıcık öne eğiliyor, ateşe bakıyordu. Davranışındaki bir şeyler Ralph'ı anımsattı Mary'ye. O da aynı böyle otururdu, öne eğilerek, gözleri önüne dikili, araştırarak bir şeyler kurgulayarak aklı uzaklara uçup giderken, sonunda, "Eee Mary?" diye sessizliği bölünceye dek – sonra da onun için öylesine duygusallıkla dolu olan sessizlik, yerini tattığı en güzel konuşmaya bırakırdı.

Bu sessiz bedenin duruşundaki bildik olmayan bir şeyler, durgun, ağırbaşlı, anlamlı bir şeyler, onun soluğunu tutmasına neden oldu. Durakladı. Düşünceleri acılı değildi artık. Kendi dinginliğine, güvenine şaşırdı. Usulca geri döndü, bir kez daha Katharine'in yanına oturdu. Hiç konuşmak gelmiyordu Mary'nin içinden. Bu sessizlikte, tek başınalıktan kurtulmuştu sanki; aynı zamanda hem acı çeken hem de acı çekeni acıyarak izleyendi; hiç olmadığı denli mutluydu; elinden daha çok şey alınmıştı; yüzgeri edilmişti, çok çok seviliyordu. Bu duyumları açıklamaya kalkışmak boşunaydı, dahası onun tarafından tek bir sözcük edilmese de, bu duyguların paylaşıldığına inanmamak elinden gelmiyordu. Böylece de bir süre daha sessizce oturdular, yan yana, Mary eski giysinin eteğindeki kürkte parmaklarını gezdirirken.

XXII. Bölüm

William'la buluşmak için verdiği söze geç kalacağı gerçeği, erkeğin evine doğru Strand'da koşar adım ilerlemesinin tek nedeni değildi Katharine'in. Mary'nin sözcükleriyle tutuşan alevi, açık havanın yelpazesiyle serinletmek istemiş olmasa, araba tutarak da zamanında yetişebilirdi. O gecenin konuşmalarının izlenimleri içinde bir tanesi, bir gizi açığa vurma niteliği taşıyor, bütün ötekileri bastırıp önemsizleştiriyordu. Birisi işte böyle bakmıştı; işte böyle konuşmuştu; işte aşk böyleydi.

"Dimdik oturdu, bana baktı, sonra dedi ki, 'Ben âşığım,'" diye düşüncelere daldı Katharine, bütün sahneyi devinime geçirmeye çalışarak. Öyle büyük hayranlıkla üzerinde durulması gereken bir sahneydi ki, içinde acımanın zerresi bile uyanmadı; karanlıkta ansızın tutuşan alevdi; onun ışığında Katharine, tedirgin eden çok aşırı parlaklıkla, bayağılığı, sahiden de Mary'nin duygularına karşılık geliyormuş gibi duran kendi duygularının tümden uyduruk niteliğini fark etti. Böyle edindiği bilgiye dayanarak, hemen harekete geçmeye karar verdi, o fundalıklardaki, Tanrı bilir ne diye, şimdi anlaşılmaz görünen nedenlerle, boyun eğdiği zaman dilimi düştü aklına şaşkınlıkla. İşte böylece güpegündüz insan yeniden konuk gidebilirdi, sisin içinde el yordamıyla ilerlediği, döndüğü, şaşkınlıkla konuşmaya yenik düştüğü yere.

"Her şey öyle basit ki," dedi kendi kendine. "Hiç kuşku olamaz. Şimdi yalnızca konuşmam gerek. Yalnızca konuşmam gerek," diye söylenmeyi sürdürdü, kendi adımlarına uydurarak, Mary Datchet'i tümden unuttu.

İşyerinden umduğundan erken dönen William Rodney, piyanoda "Sihirli Flüt"ün ezgilerini çalmaya oturdu. Katharine geç kalmıştı, ama bu yeni bir şey değildi, hem kız müziğe karşı özel ilgi beslemediği, kendisinin de canı müzik çektiği için, belki böylesi daha iyiydi. Katharine'in bu kusuru da pek tuhaf, diye aklından geçirdi William, çünkü kural olarak kızın ailesinin kadınları müziğe olağanüstü yatkındı. Örneğin kuzeni Cassandra Otway'de çok ince bir müzik beğenisi vardı, Stogdon Malikânesi'ndeki sabah odasında flüt çalarken onun tüy gibi büyüleyici tavırlarının çekici anıları düşüyordu aklına. Bütün Otway burunları gibi uzun olan burnunun, benzersiz güzellikte bir müziksever köstebek türüymüş gibi, flütün içine doğru çok eğlenceli biçimde uzar görünümünü hazla anımsadı. Bu küçük resim, onun ezgili, uçarı yaradılışını akla getiriyordu mutluluk vererek. Seçkin bir terbiye almış genç kızın coşkuları William'ın hoşuna gidiyor, kendi eğitimiyle, başarılarıyla onun hizmetinde olabileceği binlerce yolu getiriyordu aklına. Bu büyük geleneğin kalıtçıları olanların çaldığı iyi müziği dinleme fırsatı tanınmalıydı ona. Dahası, konuşma sırasında öylesine söylenmiş birkaç şeyden, Katharine'in kendisinde bulunmadığını ileri sürdüğü şeye, yani tutkulu bir edebiyat beğenisine sahip olmasının mümkün olduğunu düşünmüştü, öğretilmiş değilse de. Yazdığı oyunu ödünç vermişti kıza. Bu arada da Katharine kesinlikle geç kalacağına, "Sihirli Flüt" insan sesi olmadan beş para etmeyeceğine göre, bu zamanı Cassandra'ya mektup yazarak geçirmeyi, biçim duygusu daha üst düzeye erişinceye dek, Pope'u Dostoyevski'ye yeğlemesini öğütlemeyi düşündü. Merdivenlerde Katharine'in ayak seslerini duyduğunda hafif, şakacı olan, ama yüreğinde taşıdığı inancı yaralamayan bu öğüt parçacığını biçimlendirmeye koyulmuştu. Bir an sonra yanıldığı açıkça belli oldu; Katharine değildi gelen; ama kendini mektubuna da veremedi. İçinde bulunduğu

duygusal durum, incelikli bir hoşnutluktan –aslında da tatlı bir genleşmeden– beklentinin tedirginliğine dönüşmüştü. Akşam yemeği getirilmiş, sıcak kalması için ateşin yanına yerleştirilmesi gerekmişti. Şimdi belirlenen saati on beş dakika geçmişti. Günün önceki bölümünde canını sıkan bir haber geldi aklına. Yazman arkadaşlarından birinin hastalığı yüzünden bu yılın sonlarına kadar tatile çıkamayacak gibiydi, bunun anlamı da evliliklerinin ertelenmesiydi. Ama ne olursa olsun bu olasılık, saatin her tik-takıyla üzerine çullanan, Katharine'in nişanlandığını tümden unutmuş olması olasılığı kadar tatsız değildi. Noel'den beri böyle şeyler daha seyrek oluyordu, ama ya yeniden olmaya başlarlarsa ne yapacaktı? Ya kızın dediği gibi evlilikleri bir maskaralığa dönüşürse ne yapacaktı? Kendisini boşu boşuna incitmek istediği suçlamasını bir yana bırakmıştı, ama kızın kişiliğinde, başkalarını incitmekten kaçınmasını engelleyen bir şeyler vardı. Soğuk biri miydi? Kendine dönük müydü? Kızı bu tanımlara uydurmaya çalıştı, ama kendisini şaşırttığını kabullenmesi gerekiyordu.

"Anlamadığı öyle çok şey var ki," diye düşündü, Cassandra'ya yazmaya başlayıp bir yana ittiği mektuba bakarak. Başlamaktan öylesine haz duyduğu mektubu bitirmekten onu alıkoyan şey neydi? Nedeni, Katharine'in her an odaya girebilecek olmasıydı. Onunla bağını belirten bu düşünce keskin bir tedirginlik veriyordu. Görsün diye mektubu orada açık bırakmak, eleştirmesi için Cassandra'ya oyununu göndermiş olduğunu söyleme fırsatını kullanmak geldi aklına. Belki de, ama asla kesinlikle değil, bu kızı tedirgin edecekti – bu sonucun kuşkulu rahatlığına eriştiğinde kapı tıklatıldı, Katharine içeri girdi. Soğukça öpüştüler, kız geç kaldığı için hiç de özür falan dilemedi. Yine de, yalnızca varlığı bile erkeği tuhaf biçimde etkiliyordu; ama kıza karşı durma kararlılığını bunun zayıflatmaması gerektiğine inanıyordu; onun gerçeğini yakalama kararlılığını. Örtüleri kendine göre yeniden düzenlemesini izledi, o da tabaklarla oyalandı.

"Sana küçük bir haberim var, Katharine," dedi, masaya oturur oturmaz; "nisanda tatile çıkamayacağım. Evliliğimizi ertelemek zorunda kalacağız."

Sözcükler biraz hırçınlıkla döküldü ağzından. Azıcık irkildi Katharine, bunun söylenmesi düşüncelerini bölmüş gibi.

"Bu yüzden bir şey değişmez, öyle değil mi? Yani kira sözleşmesi daha imzalanmadı demek istiyorum," diye yanıtladı kız. "Ama niye? Ne oldu?"

İş arkadaşlarından birinin nasıl hastalandığını, aylarca, hatta belki altı ay işe gelmeyeceğini, bu koşullarda da durumlarını yeniden değerlendirmeleri gerekeceğini aldırışsız bir tavırla anlattı. Sonunda kıza tuhafça gelişigüzel gelen tarzda söyledi bunları. Erkeğe baktı. Kendisinden tedirgin olduğuna ilişkin hiçbir dış belirti yoktu. İyi giyinmiş miydi? Yeterince iyi giyimli olduğunu düşündü. Belki de geciktiği içindi? Bir saat aradı gözleriyle.

"İyi ki evi tutmamışız öyleyse," diye yineledi düşünceli düşünceli.

"Bu korkarım, demektir ki, şimdiye dek olduğu gibi özgür davranamayacağım uzun süre," diye sürdürdü erkek. Bütün bunlardan bir şey kazandığı geldi aklına kızın, ama ne olduğuna karar vermek için çok erkendi. Oysa gelirken yol boyunca öylesine yoğunlukla tutuşmuş olan ateş, erkeğin söyledikleri yüzünden olduğu kadar tavırları yüzünden de ansızın bulutlandı. Karşı koymayla yüz yüze gelmeye hazırlanmıştı, ki bu da çok kolaydı başa çıkmak için, karşılaştırıldığında şeyle – neyle başa çıkması gerektiğini bilmiyordu. Değişik konularda, dingin, iyi denetim altında tutulan konuşmalarla geçti yemek. Müzik, kızın pek bildiği bir konu değildi, ama erkeğin ona bir şeyler anlatması hoşuna gidiyordu; o konuşurken evlilik yaşamlarının gecelerinin, diye düşündü, ateşin başında böyle geçirildiğini hayal edebilirdi; böyle geçirildiğini ya da belki bir kitapla, çünkü o zaman kitaplarını okumaya, kullanılmamış beyninin her kasıyla bilmeye özlem çektiği şeyi sıkıca yakalamaya zamanı olacaktı. Ansızın durdu William. Bu düşünceleri tedirginlik içinde bir yana itip endişeyle başını kaldırdı.

"Cassandra'ya yazdığım mektubu hangi adrese yollamam gerek?" diye sordu. Bu gece William'ın bir şeyler dokundurmaya

çalıştığı belliydi yine ya da canının bir şeye sıkıldığı. "Aramızda bir arkadaşlık doğdu," diye ekledi.

"Bence evdedir," diye yanıtladı Katharine.

"Onu çok fazla eve kapatıyorlar," dedi William. "Niçin gelip seninle kalması, biraz iyi müzik dinlemesi için buraya çağırmıyorsun? Söylediklerimi bitireyim, senin için sakıncası yoksa, çünkü bu haberi yarın almasını özellikle istiyorum."

Katharine koltuğuna gömüldü, Rodney de kâğıdı dizlerine koydu, cümlesine devam etti. "Biçim, biliyorsun, bizim görmezden gelme eğiliminde olduğumuz şeydir–"; oysa biçim hakkında söylediklerinden çok, üzerine dikilmiş olan Katharine'in gözlerinin bilincindeydi. Kızın kendisine baktığını biliyordu, ama tedirginlikle mi, yoksa ilgisizlikle mi, kestiremiyordu.

Gerçekten de tedirgin edilerek uyarılması, altüst edilmesi, kendi çizgisinde ilerlemesinin engellenmesi için erkeğin kurduğu tuzağa bir güzel düşmüştü. William'ın bu, düşmanca değilse, ilgisiz tavırı, kin duymadan uzaklaşmayı olanaksızlaştırıyordu, büyük ölçüde, tümden. Yapılacak yalın bir şeyin olduğu, insanın onu yaptığı Mary'nin durumu, sonsuzca kez daha iyiydi, diye aklından geçirdi. Gerçekten, ailesini, arkadaşlarını böylesine seçkin yapan bütün o inceliklerde, kendini geri çekmelerde, duygu kurnazlıklarında bir yaradılış küçüklüğü bulunduğunu düşünmeden edemedi. Örneğin, Cassandra'dan epey hoşlansa da onun hayata uçarı yaklaşımını tümden yüzeysel buluyordu; işte şimdi sosyalizme el atıyordu, sonra ipekböceklerine, sonra müziğe – bu sonuncusunun nedeni de William'ın gösterdiği ani ilgiydi galiba. Daha önce hiçbir zaman, William onun yanında geçirdiği dakikaları mektup yazarak harcamamıştı. Her şey bir yana, belki de, evet, mümkündür ki, yoo hayır, kesinlikle, neredeyse bıkkınlıkla çantada keklik sandığı o adanmışlığın, belki de düşündüğünden daha az bulunduğu ya da artık hiç varolmadığı, şimdiye dek her şeyin donuk olduğu yerde tuhaf bir hafif açıklık duygusuyla içine doğuverdi. Bu buluşunun izleri, erkeğin yüzünde görünmek zorundaymış gibi dikkatle baktı ona. Bir yabancının yüzünde kişinin

duygusuzlukla yanıtladığı nitelikler gibi baksa bile, hiç böylesine yoğun bir saygınlık, duyarlılığıyla, zekâsıyla onu çeken, böyle yoğun saygınlık görünemişti onda. Her zamanki gibi olsa da, kâğıdın üzerine eğilen başında, onu, sanki bir camın arkasında başkasıyla konuşurken görülen bir yüz gibi, azıcık uzaklara koyan bir dinginlik vardı.

Gözlerini kaldırmadan yazdı durdu. Kız konuşacaktı, ama dilemeye hiç hakkının olmadığı sevgi belirtilerini ondan istemek gelmiyordu içinden. Ona böylesine yabancılaştığı inancıyla umutsuzluğa boğuldu, insanların sonsuzca yalnızlığını, hiç kuşkuya yer bırakmayacak biçimde, gözünün önüne serdi bu durum. Daha önce bunun gerçekliğini hiç böyle güçle duymamıştı. Bakışlarını uzaklara, ateşe çevirdi; şimdi artık bedensel olarak bile, konuşabilecekleri uzaklıkta değillermiş gibi geldi ona; duygusal olarak da, dostluğunu isteyebileceği tek bir insan bile yoktu kesinlikle; eskiden olduğu gibi ona doyum veren tek bir hayal yoktu; gerçekliğine inanabileceği tek bir şey kalmamıştı, o soyut düşüncelerden başka – sayılardan, kanunlardan, yıldızlardan, olgulardan başka, ki bunları da bilgi eksikliği ve bir tür utanç yüzünden elde edemiyordu.

Rodney, bu uzatılmış sessizliğin aptallığını, böyle oyunların kabalığını kabullenip gülmeleri için iyi bir neden ya da içini dökmek için bahane araştırarak başını kaldırıp baktığında, gördükleriyle canı sıkıldı. Ondaki iyi şeylere de, kötü şeylere de eşit derecede ilgisiz gibiydi Katharine. Çevresindeki her şeyden tümden uzaktaki bir şeylere dikkatini yoğunlaştırdığını belli ediyordu yüzündeki anlatım. Tavrındaki aldırışsızlık kadınsı olmaktan çok, erkeksi görünüyordu. Bu sıkıntıyı kırma dürtüsü donup kaldı, bir kez daha kendi yetersizliğine ilişkin, o çileden çıkartıcı duygu geri geldi. Elinde olmadan Katharine'i, o uçarı Cassandra'yla nişanlandığı hayaliyle karşılaştırdı; Katharine öylesine içine kapanık, karşısındakini hiç adam yerine koymayan, sessiz, ama yine de öyle seçkin biriydi ki, onun onayı olmadan yapamazdı.

Sanki düşünce zinciri sonuna gelince, onun varlığının farkına varmış gibi, bir an sonra kız ona döndü.

"Mektubunu bitirdin mi?" diye sordu. Sesinde, azıcık eğlenmiş olduğu tınısı duymuş gibiydi sanki, ama en küçük bir kıskançlık belirtisi yoktu.

"Hayır, bu gece başka şey yazmayacağım artık," dedi. "Nedense içimden gelmiyor. İstediklerimi söyleyemiyorum."

"Cassandra, iyi mi, yoksa kötü mü yazıldığını ayırt edemez," dedi Katharine.

"Ben bundan pek emin değilim. Bence onda epey edebiyat duygusu var."

"Belki de," dedi Katharine ilgisizlikle. "Aklıma gelmişken söyleyeyim, son zamanlarda benim eğitimimi savsaklıyorsun. Keşke bana bir şeyler okusan. Dur, bir kitap seçeyim." Böyle diyerek kitaplığa gidip, gelişigüzel aranmaya başladı. Herhangi bir şey, aralarındaki uzaklığı açığa çıkartan çekişmelerden, o tuhaf sessizliklerden daha iyi, diye düşünüyordu. Bir o kitabı, bir bu kitabı çekip çıkartırken kendisinin daha üzerinden bir saat bile geçmemiş olan kararlılığını alayla aklından geçiriyordu; nasıl da yok olup gitmişti bir anda, nasıl da elinden geldiğince en iyi biçimde zamanı öldürmeye çalışıyordu, nerede durduklarını, ne hissettiklerini ya da William'ın onu sevip sevmediğini hiç bilmeden. Giderek Mary'nin aklının durumu ona daha müthiş ve kıskanılası görünüyordu –eğer gerçekten sandığı gibi olabilirse– eğer gerçekten, kadınlardan doğan kızların birinde yalınlık varolabildiyse.

"Swift," dedi sonunda, en azından bu sorunu sonuca bağlamak için gelişigüzel bir cildi alarak. "Haydi, biraz Swift okuyalım."

Rodney kitabı aldı, önünde tuttu, parmağının birini sayfaların arasına soktu, ama hiçbir şey söylemedi. Sanki bir şeyi ötekiyle karşılaştırıp tartıyormuş, kararını verinceye dek hiçbir şey söylemeyecekmiş gibi, tuhaf bir ölçüp biçme anlatımı vardı yüzünde.

Koltuğunu ona yanaştıran Katharine, sessizliğinin farkına vardı, ansızın gelen bir endişeyle ona baktı. Ne umduğunu ya da neden korktuğunu söyleyemezdi; onun sevgisinden emin olabilmek için duyduğu en mantıksız, en korumasız istek, bel-

ki de kafasındaki en baskın şeydi. Huysuzluk, yakınmalar, sorgulamalar, bunlara alışkındı, ama içteki gücün bilincinden geliyormuş görünen bu dingin sessizlik tavrı onu şaşırtıyordu. Bir sonra ne olacağını bilmiyordu.

Sonunda William konuştu.

"Bence biraz tuhaf, sence de öyle değil mi?" dedi, yansız bir düşünceyi anlatan sesle. "Yani çoğu kişi demek istiyorum, evlilikleri altı ay falan ertelense, ciddi biçimde hayal kırıklığına uğrardı. Oysa biz uğramadık; şimdi nasıl yorumluyorsun bunu?"

Erkeğe baktı, tutkulardan çok uzakta duran biri gibi yargılayıcı tavrını gözlemledi.

Kızın yanıtlamasını beklemeden "Ben bunu," diye sürdürdü, "ikimizin de, ötekine karşı en küçük bir duygusallık beslemediğimiz gerçeğine yoruyorum. Bunun nedeni bir bakıma, hiç kuşkusuz birbirimizi çok uzun süredir tanıyor olmamız; ama bana öyle geliyor ki, bunun içinde çok daha fazla şeyler var. Huylarımızla ilgili bir şeyler var. Bence sen azıcık soğuksun, sanırım ben de azıcık kendime dönüğüm. Eğer böyleyse, bizim birbirimiz hakkındaki tuhaf yanılsama noksanlığımızı açıklamada pek güzel işe yarar. En doyurucu evliliklerin bu tür anlaşmada görülmediğini söylemek istemiyorum. Ama bu sabah, Wilson, ne kadar az düş kırıklığına uğramış olduğumu söylediğinde, kesinlikle tuhaf geldi bana. Bu arada, emin misin, o evle kendimizi bağlamadığımıza?"

"Mektupları sakladım, yarın bir kez daha göz atarım; ama eminim bizim açımızdan sakınca yok."

"Teşekkürler. Duygusal soruna gelince," diye sürdürdü, sorunla yan tutmadan ilgileniyormuş gibi, "bence hiç kuşkusuz, benim yalın olmak için, duygusallık diye adlandırdığım şeyi hissetmek ikimizin de elinden gelmez, üçüncü bir kişi için – en azından, kendi adıma hiç kuşkum yok bundan."

Belki de onu tanıdığı süre içinde ilk kez William, böyle bile bile, hiç duygusallık belirtisi göstermeden kendi duygularına değiniyordu. Usuldan gülerek ya da erkeklerin, aslında ayağı yere basan erkeklerin, böyle başlıkları aptalca ya da zevksiz

bulduklarını ileri sürüp, konuşmayı değiştirerek, böyle mahrem tartışmanın önünü kesme alışkanlığındaydı. Bir şeyleri açıklamak için gösterdiği belirgin istek, kızı şaşırttı, ilgilendirdi, gururuna açılmış yarayı yatıştırdı. Nedense, onun yanında her zamankinden daha rahattı da; ya da duyduğu rahatlık daha çok eşitliğin rahatlığıydı – şu anda bunu düşünmemek elinden gelmiyordu yine de. Kendisinin yaşadığı belli sorunlara getirdiği ışık yüzünden, daha da çok ilgilendiriyordu söyledikleri.

"Nedir şu duygusallık?" diye düşüncelere daldı.

"Ah, işte sorun bu. Bana doyurucu gelen bir tanımla karşılaşmadım daha, bazı çok iyi tanımlar olsa bile" – diyerek kitaplarına doğru göz attı.

"Belki de karşındaki kişiyi tam olarak tanımamak – cahillik," demeyi göze aldı kız.

"Bazı yetkili kişiler bunun uzaklık sorunu olduğunu söylüyorlar – edebiyatta duygusallığın yani–"

"Belki sanatta durum budur. Ama insanların durumunda belki de–" diye duraksadı kız.

"Senin bu konuda kişisel deneyimin yok mu?" diye sordu erkek, bir an hızla gözlerini kızın üstünde gezdirerek.

"Galiba beni çok fazla etkiledi," dedi kız, daha yeni önlerine konmuş bir görüşün olasılıklarına kapılmış birinin tınısıyla; "ama benim hayatımda ona öyle az yer var ki," diye ekledi. Gündelik görevleri, duygusal bir anneyi barındıran evde, ondan sürekli sağduyu, özdenetim, titizlik istenmesi geldi gözünün önüne. Ah, oysa onun duygusallığı, *o duygusallık* değildi. O bir arzuydu, bir yankı, bir sesti; onu renkle kaplayabilirdi, biçim olarak görebilirdi, müzikte duyabilirdi, ama sözcüklere dökülemezdi; hayır, asla sözcüklerde değil. İçini çekti, böylesine tutarsız, böylesine sözcüklere dökülemez arzuların huzursuzluğuyla.

"Oysa tuhaf değil mi," diye özetledi William, "bunu ne senin bana duyman, ne de benim sana duymam?"

Tuhaf olduğu düşüncesine katıldı Katharine – çok tuhaf; ama ona çok daha tuhaf gelen şey, bu sorunu William'la tartı-

şıyor olmasıydı. Tümden yeni bir ilişki umudu açan olasılıkları ele veriyordu. Nasılsa, o güne dek asla anlamamış olduğu şeyleri anlamasına yardım ediyordu sanki; duyduğu gönül borcuyla, ona yardım etmek için kız kardeşçe isteklere kapıldığının farkına vardı – kız kardeşçe, pek de bastırılamayan bir tek sızı dışında, o da, erkeğe göre kendisinde duygusallık bulunmadığıydı.

"Bence böyle sevdiğin birisiyle sen çok mutlu olabilirdin," dedi kız.

"İnsan sevdiğini daha yakından tanıdığında, duygusallığın yaşayacağını mı sanıyorsun?"

Korktuğu kişisellikten kendini korumak için uzak bir tavırla sordu bu soruyu. Asla utanç duymaksızın düşünemediği o fundalıkta, ölü yapraklar arasındaki sahnede olduğu gibi alçaltıcı, huzursuz edici şeylerin sergilenmesine yozlaşmasın diye, durumu özenle yönetmek gerekiyordu. Yine de, her tümce ona rahatlama getiriyordu. Şimdiye kadar tanımlayamadığı kendi arzuları ve Katharine'de karşılaştığı zorlukların kaynağı konusunda bir şeyler anlamaya başlıyordu. Bu konuları açmaya onu zorlayan kızı incitme isteği tümden yitmişti, şimdi artık emin olabilmesi için ona yardım edebilecek tek kişinin Katharine olduğunu hissediyordu. Acele etmemeliydi. Kendisini çok çok zorlamadan söyleyemeyeceği bir sürü şey vardı – örneğin şu isim, yani Cassandra. Ne de gözlerini belli bir noktadan ayırabiliyordu, kömürlerin yüreğinde, yüksek dağlarla çevrili alev alev vadiden. Katharine'in devam etmesini kuşkuyla bekledi. Öyle sevdiği biriyle çok mutlu olabileceğini söylemişti kız.

"Niçin senin durumunda sürmesin, anlamıyorum," diye özetledi kız. "Belli türden bir kişiyle–" diyerek durakladı; erkeğin büyük bir özenle dinlediğinin farkındaydı, takındığı uzaklık havası, bir tür son derece büyük arzunun üstünü örtmek içindi yalnızca. Birisi *vardı* öyleyse – kim olabilirdi? Cassandra mı? Ah, belki de –

"Bir kişiyle," diye ekledi, elinden geldiğince sıradan bir şeyden konuşur gibi, "Cassandra Otway gibi biriyle örneğin.

Otwaylerin içinde en ilginci odur – Henry dışında. Hatta ben Cassandra'yı daha çok severim. Onda yalın zekâdan daha fazlası vardır. Onda kişilik vardır – kendi başına bir kişiliktir."

"O korkunç böcekler!" diye patladı William, sinirli bir kahkahayla, bütün bedeninin azıcık kasıldığı çarptı Katharine'in gözüne. Demek ki Cassandra'*ydı*. Kurulmuş gibi, duygusuzca yanıtladı, "Kendisine başka bir ilgi alanı bulması için üsteleyebilirsin – başka bir şey... Ama müziği seviyor; bence şiir de yazıyor; hem çok tuhaf bir çekiciliği olduğu da kuşkusuz–"

Bu tuhaf çekiciliği kendine tanımlıyormuş gibi sustu. Bir anlık sessizlikten sonra William hızlı hızlı konuştu,

"Ben onu sevgi dolu buluyorum?"

"Son derece sevgi dolu. Henry'ye tapıyor. Orasının nasıl bir ev olduğunu düşünecek olursan – Francis Enişte'nin heyheyleri boyuna tutarken–"

"Aman, aman, aman," diye söylendi William.

"Hem öyle çok ortak yönünüz var ki."

"Sevgili Katharine!" diye coşkuyla konuştu William, kendini koltuğunda arkaya fırlatıp gözlerini ateşteki noktadan söküp alarak. "Neler konuştuğumuzu bilmiyorum gerçekten... Emin ol..."

Büyük bir karmaşaya düşmüştü.

Hâlâ Gulliver'in sayfaları arasında duran parmağını çekti, kitabı açtı, yüksek sesle okunmaya en uygununu seçmek üzereymiş gibi, bölümlerin sıralandığı sayfada gözlerini gezdirdi. Onu izlerken Katharine, erkeğin korkusunun ön belirtilerine kapıldı. Aynı zamanda da erkek doğru sayfayı bulsa, gözlüklerini alsa, boğazını temizlese, dudaklarını aralasa, tüm hayatları boyunca bir daha yakalayamayacakları bir şansın ikisi için de uçup gideceğine inandı.

"İkimizi de çok fazla ilgilendiren şeylerden söz ediyorduk," dedi. "Konuşmayı sürdürmeyecek, Swift'i bir dahaki sefere bırakmayacak mıyız? Swift'i dinleyecek halde değilim, durum böyleyken birine okumak çok yazık – özellikle de Swift'i."

Oturup aklı başında havalarla edebiyat konuşuyormuş gibi yapması, William'ın kendine güvenini yeniden sağladı, an-

ladığı kadarıyla, erkek kitabı kitaplığa yerleştirdi, bunu yaparken de, sırtını ona dönük tutup düşüncelerini toparlama fırsatını kullandı.

Oysa bir anlık içine bakışı korkutucu sonucunu vererek, içeriden bakılınca, aklının artık bildik bir alan olmadığını gösterdi. Yani daha önce bilinçle hiç hissetmediği şeyi hissediyordu; kendisini düşünmeye alışmış olduğundan daha başka biri olarak görüyordu; bilinmez, karmaşalarla dolu olasılıkların denizinde yüzüyordu. Bir kez odada gidip geldi, kendini Katharine'inkinin yanındaki koltuğa attı hızla. Daha önce hiç böyle duygulara kapılmamıştı; kendini tümden kızın ellerine bıraktı; tüm sorumluluğu üstünden attı. Neredeyse avaz avaz bağıracaktı:

"Bütün o iğrenç, şiddetli tutkuları ayaklandırdın, şimdi de onlarla ne yapacaksan yap."

Yine de kızın yakın varlığı, kışkırtılmışlığı üzerinde yatıştırıcı, güven verici bir etki yaptı, nasıl oluyorsa onun yanında tehlikelerden uzak olduğuna, kendisini kollayacağına, ne istediğini bulacağına, onu kendisine sağlayacağına duyduğu kesin güvenin bilincine vardı yalnızca.

"Sen bana ne dersen onu yapmak istiyorum," dedi. "Kendimi tümden senin ellerine bırakıyorum, Katharine."

"Bana neler hissettiğini anlatman gerek," dedi kız.

"Hayatım, her an binlerce şey hissediyorum. Eminim, bilmiyorum ne hissettiğimi. O fundalıktaki öğle sonrasında –işte o zamandı– o zaman–" Durdu; o zaman ne olduğunu söylemedi ona. "Her zamanki gibi senin o iğrenç sağduyun inandırdı beni –o an için– gerçeğin ne olduğunu, yalnızca Tanrı bilir!" diye bağırdı.

"Gerçek, senin Cassandra'ya âşık olduğun ya da olabileceğin değil mi?" dedi incelikle.

Başını eğdi William. Bir anlık sessizlikten sonra mırıldandı.

"Bence haklısın, Katharine."

Elinde olmadan içini çekti kız. Ağzından dökülen sözcüklere karşın, an be an çoğalan bir yoğunlukla, işin gelip buraya dayanmayacağını umuyordu, tüm bu zaman süresince. Bir

anlık şaşkın acıdan sonra, ona yardım edebilmeyi nasıl istediğini söyleyecek cesareti topladı, konuşmasının ilk sözcüklerini tam da biçimlendirmek üzereyken bir tıkırtı, korkunç, insanları, bulundukları aşırı coşku içinde ürküten bir tıkırtı duyuldu kapıda.

"Katharine sana tapıyorum," diye zorlanarak konuştu erkek, yarı fısıltıyla.

"Evet," diye yanıtladı kız, bir titremeyle geri çekilerek "ama kapıyı açman gerek."

XXIII. Bölüm

Ralph Denham odaya girip de, Katharine'i sırtı ona dönük, oturur görünce, hava tabakasındaki değişiminin bilincine vardı, tıpkı kimi zaman bir yolcunun yollarda, özellikle de günbatımından sonra, hiç uyarıyla karşılaşmaksızın, nemli serinlikten, ay doğmuş olsa da, güneş hâlâ parlıyormuşçasına içinde saman yığınlarının, fasulye tarlalarının verdiği tatlı hissi barındıran harcanmamış ılıklık birikimine geçtiği zamanlardaki gibi. Durakladı; ürperdi; özenle pencereye doğru yürüdü, paltosunu bir yana bıraktı. Perdenin kıvrımları arasına büyük bir dikkatle bastonunu yerleştirdi. Duyumlarına, hazırlıklarına böylesine kendini kaptırmışken öteki ikisinin neler hissettiklerini gözlemleyecek zamanı kalmamıştı pek. Sezebileceği gibi, böylesi kışkırtılmışlık belirtileri, (ki gözlerin parlaklığında, yanakların solgunluğunda simgelerini bırakmışlardı) Katharine Hilbery'nin günlük yaşamındaki gibi büyük dramların oyuncularına pek yakışıyor göründü ona. Güzellik ve tutku onun varlığının soluğu, diye düşündü.

Kız onun varlığının pek ayırdında değildi sanki ya da yalnızca, hissetmekten kesinlikle çok uzak olduğu dinginlik tavrı takınmak zorunda bıraktığında fark ediyordu. Yine de William kızdan daha çok kışkırtılmıştı, kızın vadedilmiş yardımının

ilk taksiti, yapının yaşı ya da mimarının adı gibi konularla ilgili olarak, üçünün arasına masaya yaydığı belli taslakları bulması için erkeğe çekmeceleri karıştırıp araştırma özürü sağlayan sıradan bir şey biçimini aldı.

Üçü içinde hangisinin taslakları en dikkatle izlediğini söylemek zordu, ama üçünden birinin bile o an için söyleyecek bir şey bulamadığı kesindi. Bir konuk odasında yıllarca süren eğitimi, sonunda Katharine'in imdadına yetişti, kız elini masadan çekerek uygun bir şey söyledi, çünkü elinin titrediğinin ayırt etmişti. William coşkuyla katıldı ona; epey yüksek tınılarla konuşarak Denham onu doğruladı; taslakları bir yana ittiler, ateşe yaklaştılar.

"Şu Londra'da en çok burada oturmak isterdim," dedi Denham.

("Ve benim oturacak hiçbir yerim yok") diye düşündü Katharine, yüksek sesle ona katılırken.

"İstersen hiç kuşkusuz burada oda kiralayabilirsin," diye yanıtladı Rodney.

"Ama ben tümden Londra'dan ayrılıyorum yakında – şu sana sözünü ettiğim kulübeyi kiraladım." Bu bildirdiği şey, dinleyicilerinin ikisi için de pek anlam taşımadı.

"Sahi mi? – ne yazık... Bana adresini bırak. Ama bizimle ilişkini tümden kesmeyeceksin, elbette–"

"Sen de taşınacaksın, herhalde," diye belirtti Denham.

William öyle belirgin bocalama belirtileri gösterdi ki, Katharine kendini toparlayıp sordu:

"Tuttuğun kulübe nerede?"

Yanıtlarken Denham dönüp ona baktı. Gözleri buluşurken, ilk kez kız, Ralph Denham'la konuştuğunun bilincine vardı, hiçbir ayrıntı anımsamaksızın, daha çok yakın zamanda ondan söz ettiği, hakkında pek de iyi şeyler düşünmemek için nedenleri bulunduğu aklına geldi. Mary'nin ne dediğini anımsamıyordu, ama kafasının içinde incelemeye zaman bulamadığı bir bilgi yığını olduğunu hissediyordu – şimdi uçurumun öteki ucunda duran bilgi. Ama kışkırtılmışlığı, geçmişi üzerine en tuhaf ışık çakımlarını salıyordu. Sorunu avcunun içine alma-

lı, sessizlikte düşünüp çözümlemeliydi. Aklını Ralph'ın söylediği şeyi izlemeye verdi. Norfolk'ta kulübe tuttuğunu anlatıyordu, kız da o belli bölgeyi bildiğini ya da bilmediğini söylüyordu. Ama bir anlık dikkatten sonra aklı uçup Rodney'e takıldı, ilişki içinde olduklarına, birbirlerinin düşüncelerini paylaştıklarına ilişkin olağandışı, benzersiz bir duyguya kapıldı. Yalnızca Ralph orada bulunmasa, William'ın elini tutmak, erkeğin başını kendi omzuna yaslamak için duyduğu isteğe hemen boyun eğecekti, çünkü şu anda bu her şeyden çok yapmak istediği şeydi, gerçekteyse hepsinden çok yalnız kalmak istiyordu – evet, istediği işte buydu. Bu tartışmalardan bıkıp usanmıştı; duygularını açığa vurma çabasıyla titredi. Yanıtlamayı unutmuştu. Şimdi William konuşuyordu.

Hem Rodney'in, hem William'ın şaşkınlıkla ona bakmasına neden olan bir tavırla, yalnızca yarım yamalak duyduğu konuşmanın ortasına girerek, "Ama taşrada yapacak ne bulacaksın?" diye gelişigüzel sordu kız. Oysa o, konuşmaya katılır katılmaz, sessizliğe gömülme sırası Rodney'e gelmişti. Ara ara sinirle, "Evet, evet, evet," diye araya girse de, onların neler söylediklerini dinlemeyi hemen o anda unuttu. Dakikalar geçtikçe, Ralph'ın varlığı onun için giderek daha daha katlanılmaz oluyordu, çünkü Katharine'e söylemesi gereken öyle çok şey vardı ki; onunla konuşamadığı anda, kendisine yalnızca o yardım edebileceği için, Katharine'in önüne sermesi gereken korkunç kuşkular, yanıtlanamaz sorular birikiyordu. Onu tek başına görmedikçe, kendisi için uyumak bile, o çılgınlık anında neler söylediğini bilmek bile mümkün olmayacaktı, hem zaten tümden çılgınlık değildi, öyle değil mi? Başını salladı, sinirli sinirli söylendi, "Evet, evet," Katharine'e baktı, onun nasıl da güzel göründüğünü düşündü; bu dünyada ondan çok beğendiği hiç kimse yoktu. Daha önce hiç görmediği bir anlatım katan bir tutku vardı yüzünde. Sonra, onunla yalnız başına konuşabilmek için özürler yaratmaya çalışırken, kız ayağa kalktı, şaşırdı, çünkü Denham'dan sonraya kalacağı gerçeğine fazlaca bel bağlamıştı. Öyleyse ona özel olarak bir şeyler söylemek için tek fırsatı, onu aşağı indirmek ve birlikte caddeye yürümekti. Yine de

bütün düşünceler darmadağın saçılmışken, hepsi de dile getirilemeyecek denli güçlüyken, bir tek yalın düşünceyi söze dökmenin zorluğuna yenik düşerek duraksarken, daha da beklenmedik bir şeyle sessizliğe çakılıp kaldı. Denham koltuğundan kalktı, Katharine'e baktı, dedi ki:

"Ben de gidiyorum. Birlikte gidelim mi?"

William ona engel olmanın yolunu bulamadan –ya da Katharine'e engel olmak daha mı iyiydi?– şapkasını, bastonunu almış, Katharine çıksın diye kapıyı açık tutuyordu. William'ın elinden gelen en iyi şey, merdivenlerin başında durup iyi geceler dilemek oldu. Onlarla birlikte gitmeye kalkışamazdı. Kızın kalması için üsteleyemezdi. Merdiven boşluğunun loşluğu yüzünden oldukça ağır ağır inişini izledi, duvardaki tahtalara karşı Denham'ın başıyla Katharine'in başının yan yana son görünümünü yakaladığında, ansızın öyle keskin bir kıskançlık sancısı kapladı ki içini, ayaklarında terlikleri bulunduğunun hâlâ bilincinde olmasa, ya arkalarından koşar ya da onlara seslenirdi. Işte o durumda yerinden kımıldayamadı. Iyi dostluklarının yoğunluğunu mühürlemesi için bu son bakışa güvenerek merdivenin dönemecinde arkasına bakmak üzere döndü Katharine. Onun bu sessiz selamına karşılık vermek yerine, William, alay ya da öfkeden kaynaklanan soğuk bir bakışla pis pis sırıttı.

Bir an ölü gibi kıpırtısız kaldı kız, sonra yavaş yavaş avluya indi. Sağına baktı, soluna baktı, bir kere de başını kaldırıp gökyüzüne. Düşüncelerinin önündeki engel olarak bilincindeydi yalnızca Denham'ın. Tek başına kalıncaya dek aşılması gereken uzaklığı ölçtü. Oysa Strand'a vardıklarında araba bulamadılar, Denham sessizliği bozarak konuştu:

"Araba yok gibi görünüyor. Biraz daha yürüyelim mi?"

Erkeğe hiç aldırmadan, "Olur," diye onayladı kız.

Kızın kafasının düşüncelerle dolu olduğunu gören ya da kendi düşüncelerine dalan Ralph, başka şey söylemedi; sessizlik içinde bir süre Strand'da yürüdüler. Birini ötekilerin önüne çıkaracak biçimde düşüncelerini düzene sokmaya çalışıyordu Ralph, konuştuğunda söylediklerinin uygun kaçması ko-

nusundaki kararlılığı, en doğru sözcükleri, hatta en uygun yeri buluncaya dek konuşma anını ertelemesine neden oluyordu. Strand çok işlekti. Hem de boş araba bulma tehlikesi çok fazlaydı. Tek sözcükle bile açıklama yapmadan, sola, ırmağa inen ara sokaklardan birine saptı. Çok çok önemli bir şey olmadıkça, ne olursa olsun ayrılmamalıydılar. Ne söylemek istediğini pekâlâ biliyordu, yalnızca özü değil, aynı zamanda hangi sıralamayla söyleyeceğini de kararlaştırmıştı. Yine de şimdi, onunla baş başa kaldığı için, yalnızca konuşma güçlüğünü neredeyse aşılamaz bulmakla kalmıyor, aynı zamanda da kendisini böyle altüst ettiği için, onun üstünlüklerine sahip birisinin yapması çok kolay olan o hayaletleri, tuzakları yoluna saçtığı için ona kızdığının da bilincine varıyordu. Kendini sorguladığı denli acımasızlıkla kızı da sorgulamaya kararlıydı; ikisinin de, kızın baskınlığını, bundan böyle sonsuzca, ya haklı çıkarmasını ya da reddetmesini sağlamaya. Oysa böyle yalnız başlarına ne denli uzun yürürlerse, kızın gerçek varlığının duyumu onu o denli çok altüst ediyordu. Etekleri uçuşuyordu; şapkasındaki tüyler dalgalanıyordu; bazen kızı birkaç adım önünde görüyor ya da kendisine yetişmesi için durup beklemek zorunda kalıyordu.

Sessizlik uzadı da uzadı, sonunda kızın dikkatini erkeğe çekti. Önce kendisini erkeğin birlikteliğinden kurtaracak araba bulunmadığı için tedirgin oldu; sonra onun için kötü şeyler düşünmesine neden olan Mary'nin söylediği bir şeyleri belli belirsiz anımsadı; ne olduğunu anımsayamadı, ama anımsadıkları, erkeğin buyurgan tavırlarıyla birleştiğinde –ne diye bu ara sokakta böyle hızlı hızlı yürüyordu ki?– yanındaki huysuzsa da belirgin bir gücü olan kişiliğin daha çok bilincine varmasına neden oldu. Durdu kız, çevresine bakınıp araba ararken, uzakta bir tane gördü. Böylece de erkek konuşmak için elini çabuk tutmak zorunda kaldı.

"Biraz daha yürümemizin sakıncası var mı?" diye sordu. "Sana söylemek istediğim bir şey var."

"Olur," diye yanıtladı kız, bu isteğinin Mary Datchet'le ilgisi olduğunu varsayarak.

"Irmak boyu daha sessiz olur," dedi erkek, o anda da karşıya geçti. "Yalnızca şunu sormak istiyorum sana," diye başladı. Ama öyle uzun süre durakladı ki, kız gökyüzüne karşı onun başını inceleyebildi; ince yanaklarının eğimi, büyük, güçlü burnu açıkça çizilmişti göğe karşı. Erkek duraksarken, kullanmaya niyetlendiğinden daha değişik sözcükler döküldü ağzından.

"İlk gördüğümden beri, benim için her şeyin ölçüsü sen oldun. Senin için hayaller kurdum; senden başka hiçbir şey düşünmedim; sen benim için bu yeryüzündeki tek gerçekliksin."

Sözcükleri, onları söylerkenki tuhaf gergin sesi, konuştuğu kişi sanki yanındaki kadın değil de, uzaklardaki biriymiş izlenimi yaratıyordu.

"Şimdi işler öyle bir dönüm noktasına geldi ki, seninle açık açık konuşmazsam, çıldıracağımı sanıyorum. Senin dünyadaki en güzel, en gerçek şey olduğunu düşünüyorum," diye sürdürdü, kendinden geçerek ve şimdi artık söylemek istedikleri ansızın onun için yalınlaştığından, sözcüklerini aşırı titizlikle seçmesine gerek kalmadığını hissederek.

"Her yerde seni görüyorum, yıldızlarda, ırmakta, benim için sen varolan her şeysin; her şeyin içindeki gerçekliksin. Yaşam, bak söylüyorum sana, sensiz mümkün olmazdı. Şimdi de istiyorum ki–"

Ötekilere anlam katan özdeksel bir sözcüğü elinden kaçırmış olduğu duygusuyla dinlemişti erkeği bu noktaya dek. Onun sözünü kesmeden dinleyemezdi artık, bu anlamsız söylenmeleri. Bir başkası için söylenenlere kulak kabartıyormuş duygusuna kapılıyordu.

"Anlamıyorum," dedi. "Demek istemediğin şeyleri söylüyorsun."

"Söylediğim her sözcük, demek istediğim şey," diye vurgulayarak yanıtladı. Başını kıza doğru çevirdi. Erkek konuşurken kız aradığı sözcükleri bulmuştu. "Ralph Denham sana âşık." Bu sözcükler, Mary Datchet'in sesinden ona döndü. Öfkesi tutuştu içinde.

"Bu öğleden sonra Mary Datchet'i gördüm," diye bağırdı.

Şaşırmış ya da bunu beklemiyormuş gibi kıpırdandı, ama hemen yanıtladı:

"Herhalde ona evlenme teklif ettiğimi söylemiştir sana, öyle değil mi?"

Şaşkınlık içinde, "Hayır!" diye bağırdı Katharine.

"Ettim zaten. Lincoln'de seni gördüğüm gündü," diye sürdürdü konuşmasını. "Ondan benimle evlenmesini istemek niyetindeydim, derken pencereden bakıp seni gördüm. Ondan sonra, hiç kimseden benimle evlenmesini istemek içimden gelmedi. Ama yine de istedim; o da yalan söylediğimi biliyordu, beni geri çevirdi. Beni sevdiğini düşündüm onun, hâlâ da öyle düşünüyorum. Çok kötü davrandım. Kendimi savunmuyorum."

"Hayır," dedi Katharine, "umarım, savunmazsın. Hiçbir savunma gelmiyor aklıma. Bir kötü davranış biçimi varsa, o da bu." Erkekten çok kendisine yöneltilmiş bir canlılıkla konuşuyordu. "Bana öyle geliyor ki," diye sürdürdü, aynı canlılıkla, "insanlar dürüst olmak zorunda. Bu tür davranış için hiçbir özür olamaz." Mary Datchet'in yüzündeki anlatım, bütün yalınlığıyla gözlerinin önündeydi şimdi.

Kısa bir duraklamadan sonra erkek dedi ki:

"Sana âşık olduğumu söylemiyorum. Sana âşık değilim."

Bir şaşkınlığın bilincine vararak, "Ben de olmadığını düşünüyordum," diye yanıtladı kız.

"Demek istemediğim tek bir sözcük bile etmedim sana," diye ekledi.

"Peki öyleyse, ne demek istediğini söyle bana," dedi kız sonunda.

Ortak içgüdüye boyun eğiyorlarmış gibi ikisi de durdu, ırmağın korkuluklarından azıcık eğilerek akan suya baktı.

"Dürüst olmamız gerektiğini söylüyorsun," diye başladı Ralph. "Pekâlâ. Sana olguları anlatmaya çalışacağım; ama seni uyarırım, beni deli sanacaksın. Dört beş ay önce ilk gördüğümden beri seni, son derece saçmasapan biçimde, sanırım, kendim için bir ülkü yaptığım doğru. İşi ne boyutlara vardırdığımı söylemeye utanıyorum neredeyse. Hayatının en önemli şeyi oldu

bu." Kendisini tuttu. "Güzel falan olduğun dışında seni hiç tanımadan, bir tür anlaşma içinde bulunduğumuza inandım; birlikte bir şeyin peşinde olduğumuza; bir şeyi gördüğümüze... seninle ilgili hayaller kurma alışkanlığı edindim; hep senin ne diyeceğini, ne yapacağını düşünüyorum; seninle konuşarak dolaşıyorum sokaklarda; seni hayal ediyorum. Yalnızca kötü bir alışkanlık bu, okul çocuğu alışkanlığı, hayaller kurmak; neyse, işte gerçekler bunlar."

Eşzamanlı olarak ikisi de çok ağır ağır yürüdü.

"Beni tanımış olsaydın, bu duygulardan hiçbirine kapılmazdın," dedi kız. "Birbirimizi tanımıyoruz – hep araya başka şeyler girdi... Halalarım geldiği gün bana bunu mu söyleyecektin?" diye sordu kız, bütün bir salıneyi anımsayarak.

Erkek başını eğdi.

"Bana nişanlandığını söylediğin gün," dedi.

İrkilerek artık nişanlı olmadığını düşündü kız.

"Seni tanısam, bunları hissetmeyi keseceğime katılmıyorum," diye sürdürdü konuşmasını erkek. "Daha mantıklıca hissederdim – hepsi bu. Bu akşamki gibi saçmasapan şeyler söylemezdim ...Ama saçma da değildi. Gerçekti," dedi inatla. "Önemli olan şey bu. Sana beslediğim bu duygu bir sanrıymış gibi konuşmaya zorlayabilirsin beni, ama bütün duygularımız öyle. En iyileri, yarı yanılsama olanlar. Yine de," diye ekledi, kendi kendisiyle tartışırcasına, "benim hissetmeyi becerebileceğim denli gerçek bir duygu olmasa, senin yüzünden bütün yaşamımı değiştiriyor olmazdım."

"Ne demek istiyorsun?" diye sorguladı kız.

"Söyledim sana. Bir kulübe tutacağım. Uğraşımdan vazgeçiyorum."

"Benim yüzümden mi?" diye şaşkınlıkla sordu kız.

"Evet, senin yüzünden," diye yanıtladı. Demek istediğini daha fazla açıklamadı.

Erkek sessizliğini korurken, "Ama ne seni tanıyorum ne de senin koşullarını biliyorum," dedi kız, sonunda.

"Şöyle ya da böyle, benimle ilgili hiçbir görüşün yok, öyle mi?"

"Evet, sanırım bir görüşüm var–" duraksadı kız.

Kızdan kendisini açıklamasını isteme dileğini denetim altında tuttu, neyse ki kız, kafasının içinde bir şeyler araştırıyormuş gibi konuşmayı sürdürdü.

"Beni eleştirdiğini sandım – belki de hoşlanmadığını. Senin yargılayan biri olduğunu düşündüm–"

"Hayır; ben duyguları olan biriyim," dedi erkek alçak sesle.

"Söyle bana öyleyse, böyle davranmana neden olan ne," diye sordu kız bir aradan sonra.

Belli bir düzen içinde, özenli hazırlıklar yaparak en başta söylemek istediği her şeyi anlattı kıza; kardeşleri için nasıl ayakta kaldığını; annesinin ne dediğini, kız kardeşi Joan'ın ne söylemekten kaçındığını; bankada kendi adına tamı tamına kaç parası bulunduğunu; erkek kardeşinin Amerika'da hayatını kazanmak için ne beklentisi olduğunu; gelirlerinin ne kadarının kiraya gittiğini, ezbere bildiği bütün öteki ayrıntıları. Bütün bunları dinledi kız, Waterloo Köprüsü görüş alanlarına girdiği sıra, bu konularda yapılacak sınavı geçebilmek için; ama yine de ayaklarının altındaki kaldırım taşlarını saymaktan daha fazla önemsediği de yoktu. Bütün hayatı boyunca olamadığı denli mutluydu. Embankment'ı ayaklarının altında çiğnerlerken, cebir simgeleriyle dolu kitapların, noktalarla, tirelerle, kıvrık çizgilerle baştan aşağı benek benek sayfaların, nasıl canlılıkla gözlerinin önüne geldiğini Denham görebilse, kızın dikkatinden aldığı gizli haz o anda dağılır giderdi. Kız boyuna, "Evet, anlıyorum... ama bunun sana ne yardımı olur?... Demek kardeşin sınavını geçti?" falan diye öyle sağduyulu konuşuyordu ki, sürekli beynini denetim altında tutması gerekiyordu; sonunda da, biri Denham'la birlikte ırmak boyunda yürüyen, öteki, gözle görünen dünyayı kaplamış kaynayan pis buharların üstündeki güzel mavi boşluğun ötelerinde, gümüşsü küreye yoğunlaşmış, iki bedeni olduğunu hissedinceye dek, teleskopla, her biri başka dünyalar olan gölgelerle bölünmüş, beyaz yuvarlaklara baktığını hayal ediyordu, bütün bu süre boyunca kız. Bir kez baktı gökyüzüne, batı rüzgârının önünde şimdi hızla akan, içleri su yüklü bulutların uçu-

şunu delecek kadar keskin, hiçbir yıldız bulunmadığını gördü. Hızla aşağı baktı yine. Bu mutluluk duygusu için hiçbir neden bulunmadığını söyledi kendine; özgür değildi; yalnız değildi; hâlâ binlerce lifle yeryüzüne bağlıydı; attığı her adım onu eve biraz daha yaklaştırıyordu. Yine de, o güne dek hiç olmadığı denli sevince boğulmuştu. Hava daha tazeydi, ışıklar daha uzaklarda, gelişigüzel ya da bilerek elini çarptığında korkuluğun soğuk taşı daha katı, daha soğuktu. Denham'la ilgili hiçbir tedirginliği kalmamıştı; ister gökyüzüne doğru olsun, ister evine doğru, canının çektiği hiçbir kaçışı engellemezdi kesinlikle o; ama durumunun, onun yüzünden ya da onun söylediği bir şey yüzünden olduğunun hiç farkında değildi.

Şimdi ırmağın, Surrey yakasından gelen ya da oraya giden araba ve otobüs dizilerinin görüş alanına girdiği yerindeydiler; trafiğin sesi, kornaların çalınışı, tramvay çanlarının hafif çıngırtısı daha daha belirginleşiyordu, gürültünün artmasıyla ikisi de sessizleşti. Ortak bir içgüdüyle, sanki onlara bırakılan yarı-kişisellik zamanını uzatır gibi, adımlarını yavaşlattılar. Ralph için, Katharine'le yürüyüşün bu son birkaç metresinin hazzı öyle büyüktü ki, bu şimdiki zamanın ötesine, ondan ayrılmak zorunda kalacağı zamana bakamıyordu. Şimdiye kadar söylemiş olduklarına taze sözcükler ekleyerek kullanmayı hiç istemiyordu, arkadaşlıklarının son anlarını. Konuşmayı kestiklerinden beri, artık kız onun için hayallerini kurduğu kadın denli gerçek bir kişilik olmaktan çıkmıştı; ama onun ıssız hayalleri, kızın yanında hissettiği bu duyum keskinliğini üretmemişti hiç. Kendisi de tuhaf bir değişikliğe uğramıştı. Tüm yetenekleri üzerinde tam egemenliği vardı. İlk kez tüm güçlerini ele geçirmişti. Daha önce önünde açılmış olan uzak hayallerin hiç algılanabilir sonu yok gibiydi. İçinde bulunduğu duygusal durum, bu güne dek kurduğu hayaller arasında kendini en çok kaptırdıklarını bile belirleyen, hatta biraz da bozan, bir hazza bir başkasını eklemek için duyduğu ateşli isteği ya da tedirginliği barındırmıyordu içinde. İnsan yaşamının koşullarına öylesine zekice, dinginlikle bakıyordu ki, bir taksinin kayıp giden varlığı bile, içinde bulunduğu duygusal durumu hiç bozmadı, Katha-

rine'in de bunun bilincinde olduğunu, başını o yöne çevirdiğini sezdi, hiç kışkırtılmadan. Yavaşlayan adımları, taksi tutma isteğini onayladı; aynı anda durdular, el salladılar arabaya.

"En kısa zamanda bana kararını bildireceksin öyleyse, değil mi?" diye sordu erkek, eli arabanın kapısında.

Kız bir an durakladı. Karar vermesi gereken sorunun ne olduğunu hemen anımsayamadı.

"Sana yazarım," dedi, belli belirsiz. "Hayır," diye ekledi, bir saniye sonra, hiç dikkatini vermediği bir sorun üzerine bir karar yazmanın zorluklarını yeniden düşünüp "nasıl becereceğimi bilmiyorum."

Ayağı basamakta, Denham'a bakarak, düşünerek, duraksayarak bekledi. Erkek, kızın çektiği zorlukları tahmin ediyordu; bir anda kızın hiçbir şey işitmemiş olduğunu anladı; kızın hissettiği her şeyi biliyordu.

"Her şeyi enine boyuna tartışabileceğimiz, benim bildiğim tek bir yer var," dedi aceleyle; "orası da Kew."

"Kew mu?"

"Kew," diye yineledi erkek, büyük bir kararlılıkla. Kapıyı kapadı, sürücüye adresi verdi. O anda kendisinden uzaklara taşındı kız, her biri bir ışıkla belirlenen, birbirinden pek de ayırt edilemeyen araçların düğüm düğüm seline katıldı, onun arabası da. Bir an izleyerek orada durdu, sonra da sanki birlikte durdukları noktadan ötelere ateşli bir itkiyle sürükleniyormuş gibi döndü, hızlı adımlarla karşıya geçti, gözden yitti.

Bu saatte trafiğin de, insanların da bulunmadığı ıssız dar bir sokağa varana dek, neredeyse doğaüstü coşkunun bu son dürtüsüyle yürüdü, yürüdü. Burada, kapalı kepenkleriyle mağaza vitrinleri yüzünden mi, yoksa tahta kaldırımın pürüzsüz, gümüşsü kıvrımı yüzünden mi, yoksa duyguların doğal geri çekilmesinden mi, nedense, coşkusu usulca bedeninden dışarı sızıp onu bıraktı. Şimdi tüm gizlerin açığa vurulmasından sonra gelen yitirmiş olma duygusunun bilincindeydi; Katharine'le konuşarak bir şeyi yitirmişti, çünkü her şey bir yana, âşık olduğu Katharine, gerçek Katharine'le aynı kişi miydi? Bazı anlarda ona bütünüyle üstün çıkmıştı; eteği uçuşmuş-

tu, tüyü dalgalanmıştı, sesi konuşmuştu; evet, ama bazen nasıl da korkunçtu insanın hayallerinin sesiyle, insanın hayallerinin nesnesinden gelen sesin arasındaki duraklama! Tasarlama gücünde oldukları şeyi, gündelik yaşamda da gerçekleştirmeye çalıştıkları zaman, insanların ortaya koyduğu görüntüye karşı iğrenme ve acıma karışımı bir duygu besliyordu. Kendilerini saran düşünce bulutundan dışarı çıktıklarında, hem kendisi hem de Katharine nasıl küçük görünmüşlerdi! Birbirleriyle iletişim kurmaya çalıştıkları küçük, anlam taşımayan, bayağı sözcükleri anımsadı; kendine yineledi. Katharine'in sözcüklerini yinelerken birkaç saniye içinde onun varlığını öylesine duyumsadı ki, ona her zamankinden çok taptı. Ama onun, evlenmek üzere nişanlanmış olduğu düştü aklına, ansızın bir irkilmeyle. Hemen o anda, duygusunun gücü açığa çıktı, dayanılmaz bir öfkeye, hayal kırıklığına kapıldı. Rodney geldi gözlerinin önüne, bütün ahmaklığı, onur kırıcılığıyla. Şu küçük pembe yanaklı dans hocası mı evlenecekti Katharine'le? şu orgun üzerine çıkmış maymun suratlı, gevelenen eşek mi? şu poz yapan, kibirli, gülünç zibidi mi? ağlatılarıyla, güldürüleriyle, sayısız kinleri, gururları, pireyi deve yapmalarıyla? Aman Tanrım! Rodney'le evlenmek! Kız da onun kadar ahmak olmalıydı. Bütün benliğini acı kapladı, yeraltı treninin köşesinde otururken, hiç yanına yaklaşılmaz bir hırçınlıktan, ölü gibi kaskatı kesilmiş görünüyordu. Eve varır varmaz masasına oturdu, her ikisinin de hatırı için Rodney'den ayrılsın diye yalvaran, o tek güzelliği, o tek gerçekliği, o tek umudu mahvedecek şeyi yapmaması için yakaran, uzun, yabanıl, çılgın bir mektup yazmaya başladı Katharine'e; ihanet eden olmaması, bırakıp kaçan olmaması için, ama eğer öyleyse de –yumuşak, kısa bir savla sonuçlandırdı– dedi ki, kız ne yaparsa yapsın ya da neyi yapılmamış bırakırsa bıraksın, onun en iyisi olduğuna inanacak, ondan gelen her şeyi şükranla kabullenecekti. Birbiri ardından sayfalar doldurdu, yatağına girmeden önce Londra'ya doğru ilk arabaların yola çıktığını duydu.

XXIV. Bölüm

İlkbaharın ilk belirtileri, hatta şu şubatın ortalarına doğru kendini duyuranlar bile, yalnızca bahçelerin, ormanların daha korunaklı köşelerinde küçük beyaz, mor çiçekler üretmekle kalmaz, aynı zamanda da erkeklerin, kadınların kafalarında o solgun renkli, tatlı kokulu taç yapraklarıyla karşılaştırılabilecek düşünceler, arzular doğurur. Bugün için, yaşlılıkla donup kalmış, ne bir şey yansıtan ne de ürün veren sert bir kabuk bağlamış hayatlar bu mevsimde yumuşar, akışkanlaşır, şimdinin biçimlerini, renklerini olduğu kadar geçmişin biçimlerini, renklerini de yansıtır. Mrs. Hilbery'nin durumunda, ilkbaharın bu ilk günleri, geçmişe bakıldığında hiç bu denli eksilme göstermemiş olan duygusal güçlerinin genel bir hızlanmasına yol açtığı kadar, sinir bozucuydu da. Oysa ilkbaharda, bir şeyleri söze dökme arzusu, hep aynı biçimde artardı. Tümcecik hayaletlerinin saldırısına uğrardı. Sözcüklerin bir araya gelişinden doğan kösnül hazza bırakırdı kendini. En sevdiği yazarların sayfalarında arardı onları. Bu türden söz sanatlarına fırsat yok gibi göründüğü zamanlarda da, kâğıt kırpıntıları üzerinde onları kendi yaratır, diline dolardı. Bu yolculuklarda, hiçbir dilin, babasının anılarının görkemini gölgede bırakamayacağının kesinliğiyle desteklenir, çabaları, yaşam öyküsünün sonuna varmasına pek yet-

mese bile, böyle zamanlarda ötekilerden daha çok, onun gölgesinde yaşadığı izlenimine kapılırdı. Mrs. Hilbery gibi çocukluklarından beri, kendilerini dilin, bir Sakson yalınlığıyla, bir Latin görkemiyle eğlendirerek büyüyen, onun gibi sözcük hazinesinin sonsuzluğuyla coşan, bellekleri eski ozanların anılarıyla tıka basa dolu İngiltere doğumlular şöyle dursun, hiç kimse dilin gücünden kaçamaz. Hatta Katharine bile, bütün o sağduyusuna karşın, annesinin coşkusundan biraz etkileniyordu. Dedesinin yaşam öyküsünün beşinci bölümüne ön hazırlık olarak, Shakespeare'in sonelerinin incelenmesi gerektiğine sağduyusu tümden katılmasa da. Tam anlamıyla saçmasapan bir şakayla işe başlayarak, Anne Hathaway'in, başka bir sürü şey yanında, Shakespeare'in sonelerini de yazdığı kuramını geliştirmişti Mrs. Hilbery; bunu izleyen birkaç gün içinde, incelesin diye bir sürü özel baskı el yazması gönderen bir profesörler topluluğunu öylesine aşka getiren bu düşünce yüzünden, Elizabeth dönemi edebiyatının seline battı; en azından, başkalarının gerçekleri denli iyi olduğunu ileri sürdüğü, bu kendi şakasına neredeyse kendisi de inandı, o sıra bütün düş gücü Stradford-on-Avon üstünde odaklandı. Katharine, o sabah ırmak kıyısında yaptığı yürüyüşten sonra, Shakespeare'in mezarına gitmek için biraz geç kalarak odaya girdiğinde, bir tasarısı olduğunu söyledi kızına. Şu anda, ozan hakkındaki herhangi bir olgu, onu, içinde bulunduğu andan öylesine daha çok ilgilendiriyor, şu İngiltere'de Shakespeare'in hiç kuşkusuz üzerine bastığı, kemiklerinin hemen insanın ayakları altında uzandığı bir toprak parçası bulunduğunun kesinliği, onu şu belli durumda, öylesine kavrıyordu ki, kızını çoşkuyla haykırarak karşıladı:

"Sence o, hiç bu evden geçmiş midir?"

O an için soru, sanki Ralph Denham'a değiniyormuş gibi geldi Katharine'e.

"Blackfriars'a giderken demek istiyorum," diye sözlerini sürdürdü Mrs. Hilbery, "çünkü biliyorsun en son buluş, onun orada bir evi olduğu."

Katharine hâlâ şaşkın şaşkın çevresine bakınıyordu, Mrs. Hilbery ekledi:

"Bu da, kimilerinin zaman zaman söylediği gibi yoksul olmadığının bir kanıtı. Onun varlıklı olmasını hiç istemesem de yeterince parası olduğunu düşünmek hoşuma gidiyor."

Sonra kızının yüzündeki şaşkınlık anlatımını fark ederek kahkahalara boğuldu Mrs. Hilbery.

"Canım, ben *senin* William'dan söz etmiyorum zaten, Bu da, ondan hoşlanmamın bir başka nedeni olsa bile. Sözünü ettiğim, düşündüğüm, hayalini kurduğum, *benim* William – William Shakespeare, elbette. Tuhaf değil mi," diye düşüncelere daldı, camın önünde durur, usulca çerçevesine vururken, "göründüğü kadarıyla, şu mavi şapkalı, kolunda sepetiyle karşıya geçen yaşlı şeyin, böyle bir kişinin varlığını hiç duymamış olması? Ama yine sanki dünyada bir zamanlar Shakespeare diye biri yokmuş gibi, her şey sürüp gidiyor: işlerine koşturan avukatlar, ekmek parası için kavga eden arabacılar, çember çeviren oğlan çocukları, martılara ekmek atan küçük kızlar. Bütün gün şu köşede durup bağırmak isterdim: 'İnsanlar, Shakespeare okuyun!'"

Katharine masasına oturdu, uzun tozlu bir zarfı açtı. Sanki hâlâ yaşıyormuş gibi Shelley'den söz ettiği için, elbette mektup büyük değer taşıyordu. Önündeki ivedi görevi bütün mektubun mu, yoksa yalnızca Shelley'nin adının geçtiği bölümün mü basılması gerektiğine karar vermekti, böylece de uzanıp bir kalem aldı eline, sayfanın üzerinde adaleti yerine getirmek için hazır tuttu. Ama kalemi havada kaldı. Neredeyse hile yaparak önüne temiz bir sayfa çekti, aşağı inen eli, düz çizgilerle yarıya, dörde bölünen kare kare kutular, sonra da yine aynı bölünme işleminden geçen çemberler çizmeye koyuldu.

"Katharine! Aklıma müthiş bir düşünce geldi!" diye bağırdı Mrs. Hilbery – "Shakespeare'in kitapları için yüz pound falan harcasak örneğin, kitapları işçilere versek. Şu senin toplantılar düzenleyen akıllı arkadaşlarından bazıları bize yardımcı olabilirdi, Katharine. Böylece de bir tiyatro kurmanın yolu açılırdı, biz de rol alırdık, hepimiz. Sen Rosalind olurdun – ama senin içinde yaşlı dadıdan bir belirti var daha çok. Babanın Hamlet'i, aklın egemen olduğu yıllara denk geliyor; ve ben de – şey, ben

hepsinden bir parçayım; soytarının epey büyük bir parçasıyım, ama bütün akıllıca sözleri Shakespeare'in soytarıları eder. Şimdi, William kim olur, bakalım? Bir kahraman mı? Atılgan biri? Beşinci Henry? Hayır, William'ın içinde de biraz Hamlet var. Tek başına kaldığında, William'ın kendi kendine konuştuğunu sanıyorum. Ah, Katharine, birlikte olduğunuzda çok güzel şeyler söylüyor olmalısınız!" diye ekledi istekle, bir gece önceki akşam yemeği üzerine ona hiçbir şey söylememiş olan kızına göz atarak.

"Ah, bir sürü saçmasapan söz ediyoruz," dedi Katharine, annesi gelip yanında durduğu için kâğıdını saklayıp, Shelley üzerine eski mektubu önüne yayarak.

"On yıl sonra sana hiç de saçma görünmeyecek," dedi Mrs. Hilbery. "İnan bana Katharine, daha sonra dönüp bu günlere bakacaksın; söylediğin bütün aptalca şeyleri anımsayacaksın; ve yaşamının onlar üzerine kurulmuş olduğunu anlayacaksın. En iyi yaşam, âşıkken söylediklerimiz üzerine kurulur. Bu saçma değildir, Katharine," diye üsteledi, "bu, gerçektir, bu, tek gerçektir."

Katharine annesinin sözünü kesmek üzereydi, sonra da ona içini dökme noktasına geldi. Bazen birbirlerine tuhaf biçimde yakınlaşıyorlardı. Ama kız duraksar, çok da doğrudan kaçmayacak sözcükleri ararken, annesi yeniden Shakespeare'e dönmüş, aşk üzerine bütün bunları kendi becerebildiğinden daha iyi söylemiş olan alıntıları bulmak için, birbiri ardından sayfaları çevirmeye koyulmuştu. Böylece de Katharine, çemberlerinden birini kurşun kalemiyle kopkoyu siyaha boyamak dışında hiçbir şey yapmadı, bu işlemin ortasında da telefon çaldı, yanıtlamak için odadan çıktı.

Geri döndüğünde, Mrs. Hilbery istediği bölümü değil, ama hakkını vererek gördüğü gibi, çok güzel bir başkasını bulmuştu, Katharine'e arayanın kim olduğunu sormak için bir anlığına başını kaldırdı.

"Mary Datchet," diye yanıtladı Katharine, kısaca.

"Ah – ben de sana Mary adını takmayı istemiştim biraz, ama Hilbery'ye uymazdı, hem şimdi de Rodney'e uymaz. Şimdi, bu

istediğim bölüm değil. (Asla bulamam istediğimi.) Ama ilkbahar gelmiş; nergisler açmış; tarlalar yemyeşil; kuşlar var."

Bir başka buyurgan telefon zili alıntısını kısa kesti. Bir kez daha Katharine odadan çıktı.

"Sevgili çocuğum, nasıl da iğrenç bilimin zaferleri!" diye bağırdı Mrs. Hilbery, kızı döndüğünde. "Yakında bizi ayla da bağlantıya geçirecekler – ama arayan kimdi?"

Daha da kısaca, "William," diye yanıtladı.

"William'ın her yaptığını bağışlarım, çünkü ayda hiç William bulunmadığına eminim. Umarım öğle yemeğine gelir?"

"Çaya geliyor."

"Neyse, hiç yoktan iyidir. Sizi baş başa bırakacağıma söz veriyorum."

"Bunu yapmana gerek yok," dedi Katharine.

Solgun sayfa üzerinde elini gezdirdi, artık daha fazla zaman yitirmeye karşı koyuyormuş gibi omuzları dik masaya çekti kendini. Bu davranışı annesinin gözünden kaçmadı. Kızının kişiliğinde yaklaşılamaz, hoşgörüsüz bir şeylerin varlığını belli ediyor, bu da içini ürpertiyordu, tıpkı yoksulluğun, ayyaşlığın görünümü ya da yaklaşan yeni bin yıllık dönemin kesinliğine duyduğu güveni yok etmek için, Mr. Hilbery'nin kullandığı katı mantığın içini ürpertmesi gibi. Kendi masasına döndü, tuhaf bir sessiz alçakgönüllülük tavrıyla gözlüğünü takarak o sabah ilk kez kendini önündeki işine verdi. Duygudaş olmayan bir dünyayla karşılaşmanın sarsıntısı, üzerinde ayıltıcı etki yapmıştı. Bu kez, harcadığı emek kızınınkini geçti. Örneğin Harriet Martineau'nun çok önemli bir kişi olduğu, şu kişiyle ya da şu tarihle gerçek bir ilişkisi bulunduğuna ilişkin o belli görüş açısına indirgeyemiyordu Katharine dünyayı. Telefon zilinin keskin çalışı hâlâ kulaklarında yankılanıyordu, olağanüstü biçimde, sanki her an, on dokuzuncu yüzyılın tümünden daha çok ilgisini çeken bir başka çağrıyı işitebilirmiş gibi bir gerilim içindeydi hem kafası hem bedeni. Bu çağrının ne olabileceğini açıkça kestiremiyordu; ama kulaklar dinleme alışkanlığı geliştirdiğinde, istemeden de dinlemeyi sürdürür, işte Katharine de böyle, Chelsea'nin arka sokaklarındaki çeşit çeşit se-

si dinleyerek geçirdi sabahın büyük bölümünü. Belki de hayatında ilk kez, Mrs. Hilbery'nin kendini böylesine işine kaptırmamış olmasını diledi. Shakespeare'den bir alıntının hiç de zararı dokunmazdı. Arada sırada annesinin masasından gelen bir iç çekiş duydu, ama varolduğu konusunda verdiği tek ipucu buydu, oysa Katharine kendisinin omuzları kalkık masaya yapışmış durumuyla, bunun arasında bağlantı kurmayı düşünemedi, yoksa belki de kalemini yere fırlatır, annesine tedirginliğinin nedenini anlatırdı. O sabah süresince tamamlamayı başarabildiği tek yazı, kuzeni Cassandra Otway'e yazdığı mektuptu – bir konu üzerinde odaklanamayan, aynı anda hem uzun hem tutkulu hem neşeli hem buyurgan olan bir mektup. Böceklerini bir uşağa bırakıp, bir haftalığına falan onlara gelmesini istiyordu Cassandra'dan. Birlikte gidip biraz müzik dinlerlerdi. Cassandra'nın toplum hayatına duyduğu soğukluğun, hızla katılaşıp önyargıya dönüşen bir yapmacık tavır olduğunu yazdı, bu da sonunda onu bütün ilginç kişilerden, uğraşlardan uzaklaştırıp yalnız bırakacaktı. Tüm bu süre boyunca gerçekten umduğu ses kulağına çalındığında sayfasını bitirmek üzereydi. Hızla yerinden fırladı, Mrs. Hilbery'yi ürküten bir sertlikle kapıyı çarptı. Nereye gidiyordu Katharine? O dalgın durumunda zili duymamıştı.

Telefonun yerleştirildiği merdiven oyuntusu, gizlilik için mor kadife perdeyle bölünmüştü. Üç kuşağın enkazına liman olan çoğu evde bulunanlar gibi gereksiz eşyalar için bir cepti orası. Doğudaki yiğitlikleriyle ünlü büyük amcaların resimleri, kıyıları küçük altın çentikli porselen çaydanlıkların üzerinde asılı duruyor, yine değerli çaydanlıklar William Cowper'in, Sir Walter Scott'un bütün yapıtlarını içeren kitaplıkların üstünde yerini alıyordu. Telefondan gelen ses zinciri, Katharine'e her zaman, onu içine alan çevrenin rengine bürünmüş görünürdü. Şimdi kimin sesi onlarla birleşecekti ya da bir uyumsuzluğu sergileyecekti?

"Kimin sesi?" diye sordu kendine, büyük bir kararlılıkla numarasını soran adamın sesini duyunca. Bildik olmayan ses şimdi de Miss Hilbery'yi istiyordu. Telefonun öteki ucun-

da kalabalık yapan bütün o ses dalgalarının, sonsuz sayıda olasılıkların arasından kimin sesi, hangi olasılıktı, bu? Duraklama, kendisine bu soruyu sorma zamanı verdi. Bir an sonra sorun çözüldü.

"Trenlere baktım... Cumartesi öğleden sonra erken saatler uygun benim için... Ben Ralph Denham... Ama sana yazarım..."

"Gelebilirim, herhalde. Randevularıma bakayım... Bir dakika, bekle."

Alıcıyı elinden bıraktı, Hindistan Ayaklanması'nın hiçbir belirtisini görmemiş bir dünyaya, bugüne dek sevimli bir buyurganlıkla bakmayı hiç kesmemiş olan büyük amcanın resmine dikti gözlerini. Yine de duvara karşı siyah borunun içinde usulca sallanan, James Amca'ya, porselen çaydanlıklara, kırmızı kadife perdelere hiç aldırmayan bir sesti. Borunun salınımlarını izledi, aynı anda da içinde bulunduğu evin benzersizliğinin bilincine vardı; başının üstündeki merdivenlerde, döşemelerde düzenli varoluşun yumuşak, evcil seslerini, duvarın ötesinden, bitişik evdeki kıpırtıları duydu. Telefonu kaldırıp dudaklarına götürür, cumartesi gününün kendisi için de uygun olduğunu sandığı yanıtını verirken, Denham'ın görüntüsü gelmedi gözlerinin önüne. Söylediklerini dinlemeye özellikle istekli olmasa da, onun hemen hoşça kal dememesini umuyordu; hatta erkek konuşurken bile kitaplarıyla, sözlük sayfaları arasına sıkıştırılmış kâğıtlarıyla, çalışmak için temizlenebilecek masasıyla yukarıdaki kendi odasını düşünmeye başlamıştı bile. Düşünceli düşünceli yerine yerleştirdi aygıtı; tedirginliği yatışmıştı; hiç zorlanmadan Cassandra'ya yazdığı mektubu bitirdi, zarfa adresi yazdı, o her zamanki aceleci kararlılığıyla pulu yapıştırdı.

Öğle yemeğini bitirdiklerinde, bir demet anemon çiçeği çarptı Mrs. Hilbery'nin gözüne. Konuk odası camı önünde, cilalı Chippendale masanın üstünde, renk renk ışık gölcüğünün içindeki mavili, morlu, beyazlı çanak onu bir haz çığlığıyla kaskatı durdurdu.

"Kim yatağında hasta yatıyor, Katharine?" diye sordu. "Arkadaşlarından hangisinin neşelendirilmesi gerekiyor? Kim

kendini unutulmuş, bir yana itilmiş, artık hiç kimsece istenmez duyuyor? Kimin su faturasının günü geçmiş, kımın aşçısı öfkeye kapılıp aylığını beklemeden ayrılıyor? Biliyorum, birisi vardı–" diye sonuçlandırdı, ama o anda bu çekici tanıdığın adı aklından uçup gitti. Bir demet anemon çiçeğiyle günü aydınlatılabilecek umutsuz dostların en iyi temsilcisi, Katharine'in gözünde, bir generalin Cromwell Sokağı'nda oturan dul eşiydi. Kadın, rahat gündelik koşullarda son derece can sıkıcı, sevimsiz, dolaylı yoldan edebiyatla ilintili, bir keresinde bir öğleden sonra ziyareti yüzünden duygulanıp neredeyse gözyaşlarına boğulan biri olsa bile, çok daha fazla yeğleyebileceği gerçekten yoksul, açlık çeken birinin yokluğu yüzünden, Mrs. Hilbery kızının savlarının doğruluğunu kabullenmek zorunda kaldı.

Nasıl olduysa, Mrs. Hilbery'nin başka yerde birisiyle buluşması gerekti, böylece de çiçekleri Cromwell Sokağı'na götürme görevi Katharine'in üstüne kaldı. Rastladığı ilk posta kutusuna atmak niyetiyle Cassandra'ya yazdığı mektubu da yanına aldı. Ama yine de, kendini dışarıda bulduğunda, kırmızı gırtlaklarından aşağı zarfını kaydırsın diye posta kutuları, postaneler sürekli onu çağırsa da kaçındı bundan. Yolun karşısına geçmek istemediği, biraz ötede çok daha merkezde bir başka postanenin önünden geçeceği falan gibi saçma özürler ileri sürdü. Yine de mektubu elinde ne kadar uzun süre tutarsa, sanki havada toplanmış seslerden geliyormuş gibi belli sorular o kadar inatla baskı yapıyordu üzerinde. Bu görünmez insanlar, William Rodney'le nişanlı mı olduğunu, yoksa nişanın bozulmuş mu olduğunu bilmek istiyordu. Doğru muydu, diye soruyorlardı. Cassandra'yı onlara gelmesi için çağırmak, William Rodney kıza âşık mıydı, yoksa âşık olmak üzere miydi? Derken sorgulayanlar bir an durakladı, sanki sorunun bir başka yönü tam o anda dikkatlerini çekmiş gibi yeniden başladılar. Dün gece sana söyledikleriyle Ralph Denham ne demek istiyordu? Sana âşık olduğunu sanıyor musun? Onunla tek başına yürüyüşe çıkmayı kabullenmek doğru mu, ona gelecekteki yaşamına ilişkin ne öğütleyebilirsin? Senin davranışların yüzünden kış-

kançlığa kapılmasını gerektiren bir nedeni var mı William Rodney'in, Mary Datchet konusunda ne yapılmasını öneriyorsun? Sen ne yapacaksın? Onurun ne yapmanı gerektiriyor? Diye yinelediler.

Bütün bu belirtilenleri dinledikten sonra, "Aman Tanrım!" diye bağırdı Katharine, "galiba kararımı vermem gerekiyor."

Bütün bu tartışma, biçimsel bir çatışmaydı, soluk alacak boşluk kazanmak için eğlenceydi. Bir geleneğe bağlı kalınarak büyütülen herkes gibi Katharine de on dakika falan içinde, herhangi bir ahlaksal sıkıntıyı geleneksel boyutuna indirgeyip geleneksel yanıtlarla çözmeyi becerebilirdi. Akıl kitabı, annesinin dizlerinde değilse bile, bir sürü amcanın, halanın dizlerinde açık duruyordu. Yalnızca onlara başvurması yeterliydi, hemen doğru sayfayı açar, onun durumuna tam uyan yanıtı okurlardı yüksek sesle. Evlenmemiş kadınların davranışlarını yönetmesi gereken kurallar, kırmızı mürekkeple yazılmıştır, mermerin üzerine oyulmuştur, hani olmuş da, doğanın bir garabetiyle, aynı yazı evlenmemiş kadının yüreğinde kazınmış değilse. Geleneksel yetkilinin isteği doğrultusunda, bazı kişilerin karşı çıkacak, kabullenecek, el çekecek ya da yaşamlarını feda edecek kadar şanslı olduklarına inanmaya hazırdı; onları kıskanabilirdi; ama kendi durumunda ciddi olarak bir yanıt bulmaya çalışır çalışmaz, sorunlar hayalete dönüşüyor, bu da geleneksel yanıtın, ona bireysel olarak hiç yararı dokunmayacağını kanıtlıyordu. Her iki yanında dizili, içlerinde, yıllık gelirleri bin, bin beş yüz pound olması gereken, belki üç uşak tutabilen, pencerelerine her zaman kalın, genellikle de kirli olan, diye düşündü, ama yine de üzerine bir elma tabağı yerleştirilmiş komodinin üzerinde parlayan aynadan görülebildiği kadarıyla içerideki odayı çok karanlık tutabilen kat kat perdeler asmış ailelerin oturduğu evlere bakarak, bir sürü insanın işine yaradı bu, diye düşündü. Ama sorunu düşünüp çözme yönteminin bu olmadığını sezerek başını öteye çevirdi.

Bulgulayabildiği tek gerçek, kendi hissettiği şeyin gerçekliğiydi – hep birlikte görmek için anlaşmış olan bütün bu insanların gözlerinden yayılan geniş parıltıyla karşılaştırıldığında,

kırılgan bir ışık çizgisi olan gerçeklik; ama hayali sesleri geri çevirdiğinden, karşısına dikilen karanlık yığınlar arasında ona yol göstermesi için başka seçeneği kalmamıştı. Bu ışık çizgisini izlemeyi denedi, yanından gelip geçenlere, kınanacak biçimde, neredeyse gülünççe çevresindeki görünümden kopmuş olduğunu düşündürtecek bir anlatımla yüzünde. Bu genç, çarpıcı kadının, aykırı bir şey yapmak üzere olduğu korkusuna kapılırdı insan. Oysa güzelliği, bir yayanın başına gelebilecek en kötü yazgıdan koruyordu onu; insanlar ona bakıyor, ama gülmüyorlardı. Yaşamın duygusuzluklarının ya da yarı duygululuklarının karmaşası içinde gerçek duyguyu aramak, bulduğunda tanımak, buluşunun sonuçlarını kabullenmek, gözlerin ışığını canlandırırken, en pürüzsüz alınlara bile çizgiler çeker; sırasıyla şaşırtıcı, alçaltıcı, yüceltici olan bir kovalamacadır bu, Katharine'in hızla fark ettiği gibi, bulguları ona şaşkınlık, utanç, yoğun endişe duyması için eşit ölçüde neden veriyordu. Her zamanki gibi çoğu şey aşk sözcüğünün yorumuna bağlıydı; ister Rodney'i ister Denham'ı ister Mary Datchet'i ya da kendini düşünsün, bu sözcük tekrar tekrar önüne çıkıyordu; her durumda da değişik bir şeyi, ama yine de hata kaldırmaz bir şeyi, görmezden gelinmemesi gereken bir şeyi simgeliyor gibiydi. Birbirine koşut akıp gitmek yerine, ansızın birbiriyle kesişen yaşamların karmaşasına ne kadar çok bakarsa, o kadar açıklıkla inandırıyordu kendini, üzerlerinde o tuhaf parıltıdan başka ışık olmadığına, üzerine ışınlarını saçtığından başka yol olmadığına. Rodney'in durumundaki kendi körlüğü, erkeğin gerçek duygularını, kendi yapay duygularıyla eşleştirme girişimi, bütünüyle kargışlanması gereken bir hataydı; gerçekten de onu kayıtsızlık ya da özür bulma girişimleriyle gömmeye kalkışmadan, kara, çıplak bir işaret taşı olarak bırakıp ona olan borcunu ödeyebilirdi.

Bu aşağılanmanın yanında, yücelten pek çok şey de vardı. Üç değişik görünüm düşündü; dimdik oturup, "Âşığım – âşığım," diyen Mary Datchet'i düşündü; ölü yapraklar arasında kendini kaybeden ve bir çocuğun bırakılmışlığıyla konuşan Rodney'i düşündü; taş korkuluğun üstünden eğilen, uzaklardaki gökyü-

züyle konuşan, böylece de çılgın olduğunu sandığı Denham'ı düşündü. Mary'den Denham'a, William'dan Cassandra'ya, Denham'dan kendisine kayan düşünceleri –biraz kuşkulandığı gibi Denham'ın duygusal durumu kendisiyle ilgiliyse eğer– kendisini değilse de, en azından ötekileri, yalnızca sevgiyle değil, aynı zamanda da bir tür trajik güzellikle kuşatan benzer bir biçimin, bir yaşam düzenlemesinin çizgilerini izliyordu sanki. Bükülmüş sırtlarında güzelim saraylar yükselttikleri olağanüstü bir resim canlanıyordu gözünün önünde onlarla ilgili. Kalabalıkların üzerine saçılmış ışık demetleri, buluşup alaşımlar oluşturarak, ayrışarak, birleşerek bir biçimi dokuyan lambayı taşıyanlardı onlar. Güney Kensington'ın kasvetli sokaklarında hızla yürüyüp yarım yamalak böyle kavramlar oluştururken başka her şey karanlıkta kalsa da, Mary, Denham, William ve Cassandra konularını geliştirmesi gerektiğine karar verdi. Nasıl yapacağı belirgin değildi. Hiçbir davranış biçimi, kuşkuya yer bırakmayacak denli doğru görünmüyordu. Düşünmekle eline geçen tek şey, böyle bir amaç için hiçbir tehlikenin büyük sayılamayacağı inancıydı; kendisi ve ötekiler için kurallar koymaktansa, güçlükleri çözümlenmeden birikmeye, durumları doyurulmamış çeneleri açık beklemeye bırakacak, kendisi de sonsuz ve korkusuz bağımsızlık durumunu koruyacaktı. Böylece de seven insanlara en iyi hizmeti verecekti.

Bu coşku ışığı altında okunduklarında, anemon demetine iliştirilmiş karta annesinin kurşun kalemle yazdığı sözcüklerin yeni bir anlamı vardı. Cromwell Sokağı'ndaki evin kapısı açıldı; koridorun, merdivenlerin iç sıkıcı görünümü ortaya çıktı; sanki böylesi ışık, siyah kenarları, bu dulun arkadaşlarının hepsinin de aynı ölüm acısını çekmiş olduklarını gösteren ziyaret kartlarıyla dolu gümüş tepsi üzerinde yoğunlaşıyordu. Mrs. Hilbery'nin sevgileriyle çiçekleri sunarken genç hanımın sesindeki ağırbaşlı tınının anlamını kavraması pek de beklenemezdi oda hizmetçisinden.

Bir yüzün görünümü, bir kapının çarpılması, kuramsal olarak coşku için oldukça yıkıcıdır; Chelsea'ye geri yürürken Katharine, kararlarının sonucunda bir yere varıp varamayacağın-

dan kuşkuluydu. Yine de, eğer insanlar konusunda emin olamıyorsan, sayılara sıkıca sarılabilirsin, şu ya da bu yolla, göz önünde bulundurmaya alışkın olduğu bu tür sorunlar üzerine düşüncesi, arkadaşlarının yaşamlarına ilişkin duyarlılığına denk düşünüyordu ne mutlu ki. Çaya epey gecikmiş olarak vardı eve.

Girişteki antika Hollanda sandığının üstünde bir iki şapka, palto, baston gözüne çarptı, konuk odası kapısının dışında dururken seslerin gürültüsü ulaştı ona. İçeri girdiği sıra annesi ufak bir çığlık attı; Katharine'e geç kalmış olduğu gerçeğini ulaştıran bir çığlık, çay bardaklarıyla süt sürahilerinin başkaldırı için işbirliği yaptıklarını, hemen masanın başındaki yerini alması, konuklara çay koyması gerektiğini ulaştıran bir çığlık. Günlük yazarı Augustus Pelham, öykülerini anlatabileceği dingin bir ortam istiyordu; dikkatlerin kendisinde toplanmasından hoşlanıyordu; hatırı için çay masalarına dadandığı, yılda müthiş miktarlarda tereyağlı ekmek yediği günlüğünü süslemek amacıyla, Mrs. Hilbery gibi seçkin kişilerden, geçmişe, yüce ölülere ilişkin küçük öyküler, küçük olgular sağlamayı seviyordu. Böylece de o, rahatlayarak karşıladı Katharine'i, aile yadigârlarının, onun için bildik olan tartışmaların geniş çizgilerinde konuşma yeniden başlamadan önce, yalnızca Rodney'le tokalaşması, yadigârların gösterilmesi için gelen Amerikalı hanımı selamlaması gerekti.

Yine de, aralarında bu kalın perdeyle bile, ayrıldıklarından beri ona olanların izini sürmek istercesine Rodney'e bakmaktan kendini alamıyordu. Boşunaydı. Giysileri, hatta beyaz yakalığı, boyunbağındaki inci bile, bu ivedi bakışının yolunu kesiyor, çay fincanını dengeleyen, çay tabağının kıyısına bir dilim tereyağlı ekmeği ustalıkla yerleştiren böyle ölçülü, uygar bir beyefendiyi soruşturmanın boşunalığını açığa vuruyordu sanki. Gözleri kızınkilerle buluşmadı, ama bu durum yardım etme, çay dağıtma eylemine, Amerikalı konuğun sorularını yanıtladığı incelikli canlılığa bağlanabilirdi.

Aşk üzerine kuramlarla dolu bir kafayla içeri giren birisini kesinlikle yıldıracak bir görünümdü bu. Görünmez sorgulayı-

cıların sesleri, masanın çevresindeki görünümle pekişiyor, sanki arkalarında yirmi kuşağın sağduyusu varmış ve şu anda da Mr. Augustus Pelham'ın, Mrs. Vermont Bankes'ın, William Rodney'in ve belki de Mrs. Hilbery'nin kendisinin onayını da almış gibi, korkunç bir kendine güvenle çınlıyordu. Katharine, savunma için dişlerini gösterdi, tümden de mecazi anlamda değil, çünkü kesin eyleme geçme itkisine uyan eli, tüm bu sürede tam bir unutuşla sımsıkı yakalamış olduğu zarfı masaya, yanına koydu kararlılıkla. Adres en üstteydi, bir an sonra bir tabağa karşı görevini yerine getirmek için ayağa kalkarken, William'ın gözünün ona takıldığını gördü. Yüzündeki anlatım hemen değişti. Yapmak üzere olduğu şeyi yaptı, sonra da içindeki karmaşayı yeterince ele veren, görünümünün, onu tam olarak simgelemediğini kıza gösteren bakışla baktı Katharine'e. Bir iki dakika sonra da Mrs. Vermont Bankes karşısında bocalamaya başladı, o her zamanki uyanıklığıyla sessizliğin farkına varan Mrs. Hilbery, belki de Mrs. Bankes'a "şu bizim şeyleri" göstermenin zamanı geldiğini anladı.

Böylece Katharine ayağa kalktı, resimlerin, kitapların bulunduğu iç odaya giden yolu gösterdi. Mrs. Bankes'la Rodney onu izledi.

Işığı yaktı, hemen alçak, tatlı sesiyle anlatmaya başladı: "Bu masa dedemin yazı masası. Son şiirlerinin çoğu burada yazıldı. Bu da onun kalemi – kullandığı son kalem." Kalemi eline aldı, doğru sayıda saniye durakladı. "İşte," diye sürdürdü, "bu da 'Kışa Övgü' nün özgün el yazması. İlk yazmalar sonrakilerden çok daha az düzeltilmiştir, sizin de doğrudan görebileceğiniz gibi... Ah, evet kendi elinize alın," diye ekledi, Mrs. Bankes bu ayrıcalığı hayranlık dolu bir sesle isteyip, ön hazırlık olarak oğlak derisi eldivenlerinin düğmelerini çözmeye başlayınca.

"Dedenize olağanüstü benziyorsunuz, Miss Hilbery," diye gözlemledi, Amerikalı hanım, bir resme, bir Katharine'e bakarak, "özellikle de gözleriniz. Haydi şimdi söyleyin, o da şiir yazıyor, öyle değil mi?" diye sordu, şakacı bir tınıyla William'a dönerek. "İnsanın kafasının içinde yüceltti ozana benziyor, değil mi, Mr. Rodney? Tam burada ozanın torununun ya-

nında durduğum için kendimi nasıl da ayrıcalıklı duyuyorum, anlatamam. Dedenizi Amerika'da çok önemsediğimizi bilmelisiniz, Miss Hilbery. Onu yüksek sesle okuduğumuz derneklerimiz var. Nasıl! Onun kendi terlikleri mi!" El yazmalarını bir yana bırakarak telaşla eski pabuçları kavradı, bir an onlara kendini kaptırarak taş gibi durdu.

Katharine, gösteri görevlisi olarak işini düzenle sürdürürken, Rodney de zaten ezbere bildiği bir dizi küçük çizimi dikkatle inceledi. Aklının karışıklığı, bu küçük ertelemelerden yararlanmasını gerekli kılıyordu, sert bir rüzgârda dışarıda kalmış, ulaştığı ilk sığınakta üstünü başını düzeltmesi gerekiyormuş gibi. Dinginliği yalnızca yüzeyseldi, kendisinin de çok iyi bildiği gibi; boyunbağının, yeleğinin, beyaz yakalığının ötesinde pek de varolmuyordu.

O sabah yataktan çıkarken, bir gece önce söylenenlere hiç aldırış etmemeye kararlıydı; Denham'ı görünce, Katharine'e duyduğu aşkın çok tutkulu olduğuna iyice inanmış, o sabah erken saatlerde telefonda konuştukları sırada, bir gecelik çılgınlıktan sonra her zamankinden daha çözülmez biçimde nişanlı oldukları gerçeğinin neşeli, ama buyurgan tınılarının kıza ulaşmasını istemişti. Oysa işyerine gittiğinde işkenceler başladı. Cassandra'dan gelen mektubun kendisini beklediğini gördü. Oyununu okumuştu, ona yazıp ne düşündüğünü anlatmak için ilk fırsatı kullanmıştı. Biliyordu, diye yazmıştı, övgüsünün hiç anlamı olmadığını; ama yine de, tüm gece boyunca uyanık kalmıştı; şunu, bunu, düşünüp durmuştu; yer yer çok süslü püslü cümlelerle dile getirilmiş coşkuyla doluydu kızın yazdıkları, ama William'ın kibrini çok fazla okşamaya yetecek kadarı açıkça yazılmıştı. Doğru şeyler yazacak, hatta daha da büyüleyici olarak, onları anıştıracak denli akıllıydı kız. Başka açılardan da çok büyüleyici bir mektuptu. Çaldığı müzikleri, Henry'nin onu götürdüğü bir kadınlara oy hakkı toplantısını anlatıyor, yarı şaka olarak da, Yunan alfabesini öğrendiğini, "müthiş" bulduğunu ileri sürüyordu. Sözcüğün altı çizilmişti. O çizgiyi çekerken gülmüş müydü? Ciddi miydi yoksa? Bütün sabah boyunca, William'ın gözünün önündeki gö-

rünümde Zümrüdüanka kuşu gibi süzülen, o genç kızlara özgü uçarılık yalımının içinde eriyen coşkunun, canlılığın, mizahın en hoş bileşimini sergilemiyor muydu mektup? Tam o anda, tam orada, ona bir yanıt yazmaya başlama isteğine direnemedi. Bir kadınla bir erkeğin milyonlarca eşlik biçiminden birinin belirgin özelliği olan, önünde eğilme, dizlerini bükme, ilerleme, geri çekilme durumlarını belirten bir biçim geliştirmek özellikle haz verdi ona. Katharine bu özel ölçüye asla ayak uyduramamıştı, diye düşünmemek elinden gelmedi; Katharine-Cassandra; Cassandra-Katharine – gün boyu kafasının içinde yer değiştirip durdular. İnsanın özenle giyinmesi, yüzüne uygun anlatımı takınması, Cheyne Sokağı'ndaki çay daveti için tam dört buçukta yola çıkması, hepsi tamamdı, ama bütün bunların sonunun neye gelip dayanacağını bir tek kör şeytan bilirdi ve Katharine o her zamanki taş gibi kımıldamazlığıyla, sessiz sedasız oturduktan sonra, tam da Cassandra'ya yazılmış mektubu hiç yoktan yere cebinden çekip çıkardığı, gözlerinin önünde masanın üstüne çarptığı zaman, bütün o dinginliği uçup gitti. Bu davranışıyla ne demek istiyordu?

Küçük resimler dizisinden başını kaldırıp keskin bakışlarla Katharine'e baktı. Aklına estiği gibi başından savıyordu Amerikalı hanımı. Elbette kurbanın kendisi de, sergilediği coşkunun, ozanın torununun gözüne nasıl da ahmakça göründüğünü anlıyor olmalıydı. Hiçbir zaman başkalarının duygularını kollamaya kalkışmazdı Katharine, diye düşündü; o kendisi de rahatlığın, rahatsızlığın tüm tonlarına karşı çok duyarlı olduğu için, Katharine'in giderek daha da dalgınlıkla anlattığı müzayede kataloguna bakmayı kesti, ortak acıyı çekenlerin dayanışması duygusuyla, Mrs. Vermont Bankes'ı koruması altına aldı.

Oysa birkaç dakika içinde, Amerikalı hanım araştırmasını tamamladı, ozana, onun pabuçlarına veda anlamına gelen usulca baş eğmesiyle, Rodney eşliğinde aşağı indi. Küçük odada yalnız kaldı Katharine. Ataları adına düzenlenen tören onun için her zamankinden de bunaltıcı olmuştu. Dahası, oda tıka basa doluyordu. Daha o sabah Avusturyalı bir koleksiyoncudan, oza-

nın çok ünlü bir dizesi üzerine düşüncesini değiştirdiğini belirten, bu yüzden de camlatılıp çerçevelenme şerefine erişmesi gerektiği ileri sürülen, epey pahalı sigortalanmış matbaa provaları gelmişti. Ama ona nereden yer bulacaktı? Merdivenlere mi asılmalıydı, yoksa başka bir yadigâr ona saygı gösterip yerini mi vermeliydi? Bu sorunu karara bağlayamayacağını hissederek, sanki onun düşüncesini sorar gibi dedesinin resmine baktı Katharine. Resmi yapan sanatçının modası geçmişti şimdi, sürekli onu konuklara göstermesi yüzünden Katharine, yaldızlı defne yapraklarından kenar süsüyle çevrelenmiş hoş bir pembe, kahverengi boya parıltısı dışında neredeyse artık hiçbir şey göremez olmuştu. Dedesi olan delikanlı, belli belirsiz, onun başı üzerinden ötelere bakıyordu. Kösnül dudaklar yarı aralıktı, uzakların kıyısından doğan ya da oradan yok olan çok hoş ya da olağanüstü bir şeye bakıyor anlatımı katıyordu yüze. Gözlerini dikmiş onunkilere bakarken, aynı anlatım, tuhaf biçimde kendini yineledi Katharine'in yüzünde. Aynı yaşta ya da çok yakındılar. Gözleriyle dedesinin ne aradığını merak etti; onun için de kıyıları döven dalgalar var mıydı, diye merak etti, yaprakların salkım saçak sarktığı ormanlarda at süren kahramanlar? Çünkü belki de hayatında ilk kez onu bir erkek, bir delikanlı olarak, mutsuz, çalkantılı, arzularla, hatalarla dolu biri olarak düşünüyordu; ilk kez onu annesinin anılarından değil de kendi adına fark ediyordu. Erkek kardeşim de olabilirdi, diye düşündü. Ölülerin gözlerinin öylesine dikkatle baktıkları görünümleri yorumlamayı, hatta bizim şimdiki hazlarımıza, üzüntülerimize bizimle baktıklarına inanmamızı sanki mümkün kılan, o gizemli kan bağıyla bağlı akrabalarmış gibi göründü gözüne. O anlardı, diye düşündü ansızın; solmuş çiçeklerini mezarı üzerine sermek yerine, ona kendi şaşkınlıklarını getiriyordu – ölüler armağanların bilincinde olsa, çiçeklerden, tütsülerden, tapınmadan belki de daha değerli bir armağan. Kuşkular, sorgulamalar, umutsuzluklar diye hissetti, başını kaldırıp bakarken, yüceltmelerden daha çok hoşuna gidecekti, eline bunları verse, hem yanına bir de acısını çektiklerini, elde ettiklerini eklese, o bundan çok az yüksünürdü. Ken-

di gururunun, aşkının derinlikleri, ölülerin ne çiçek ne de pişmanlık istedikleri, yalnızca ona verdikleri hayattan, bir zamanlar yaşadıkları hayattan bir pay istedikleri duygusu kadar belirgin değildi gözünde.

Az sonra Rodney onu, dedesinin resmi altında oturur buldu. Yanındaki koltuğa elini dostça koyup dedi ki:

"Gel, otur, William. Seni burada gördüğüme nasıl sevindim! Gittikçe daha kabalaştığımı hissediyordum."

"Duygularını saklamada pek de başarılı değilsin," diye yanıtladı kuru bir sesle.

"Ah, beni azarlama – korkunç bir öğleden sonra geçirdim." Mrs. McCormick'e nasıl çiçek götürdüğünü, Güney Kensington'un, subayların dul eşlerinin özel alanı olarak onu nasıl etkilediğini anlattı. Kapının nasıl açıldığını, büstlerden, palmiye ağaçlarından, şemsiyelerden oluşma nasıl kasvetli caddelerin önünde belirdiğini tanımladı. Usulca konuştu, erkeği rahatlattı. Gerçekten de, öyle hızla rahatladı ki, neşeli bir tarafsızlık durumunu korudu. Durgunluğunun kayıp gittiğini hissediyordu. Sanki ondan yardım etmesini ya da öğütler vermesini istemeyi, aklından geçenleri doğrudan söylemesini doğal kılıyordu Katharine. Cassandra'dan gelen mektup ağırdı cebinde. Aynı zamanda da bitişik odada, masanın üstünde Cassandra'ya yazılmış mektup duruyordu. Hava sanki Cassandra'yla yüklüydü. Oysa Katharine konuyu kendiliğinden açmadıkça, o anıştıramazdı bile – bütün olayı görmezden gelmeliydi; onun gözünde, kuşku duymayan âşığın ilgisi olan şeyi korumak, bir beyefendiye düşerdi. Ara sıra derin derin içini çekiyordu. Mozart'ın operalarından bazılarının yazın oynaması olasılığı üzerine, her zamankinden biraz daha hızlı hızlı konuşuyordu. Bir uyarı almıştı, dediğine göre, hemen içine kâğıtlar doldurulmuş bir cep defteri çıkarıp, karıştırarak aranmaya başladı. Opera kurumunun gönderdiği uyarı, nasıl oluyorsa ayrılamaz biçimde onunla bağlantılıymış gibi, kalın bir zarf tutuyordu baş parmağıyla, işaret parmağı arasında.

"Cassandra'dan mektup mu?" dedi Katharine, omzu üzerinden bakarak dünyanın en aldırışsız sesiyle. "Ben de daha yeni

ona yazıp bize gelmesini istemiştim, yalnızca postaya vermeyi unuttum."

Sessizce kıza verdi zarfı. Aldı kız, sayfaları ayırdı, mektubu baştan sona okudu.

Okuması Rodney'e dayanılmaz uzunlukta zaman alıyor göründü.

"Evet," diye konuştu kız sonunda, "çok hoş bir mektup."

Rodney'in yüzü sanki utangaçlıktan, yarı öteye dönüktü. Yüzünün yandan görünümü kıza çok gülünç geldi, az daha kahkaha atıyordu. Bir kez daha sayfalara göz gezdirdi.

"Bence sakıncası yok," diye ağzından kaçırdı William, "ona Yunanca konusunda yardımcı olmanın – gerçekten bu tür şeyleri önemsiyorsa."

"Önemsememesi için hiçbir neden yok," dedi Katharine, bir kez daha sayfalara göz atarak. "Gerçekten –ah, işte burada– 'Yunan alfabesi tam anlamıyla *müthiş*.' Açıkça anlaşılıyor önemsediği."

"Şey, Yunanca epey geniş bir alan olabilir. Ben başlıca İngilizce'yi düşünüyordum. Benim oyunuma getirdiği eleştiriler, çok cömertçe, açıkçası olgunlaşmamış da olsalar –yaşı yirmi ikiden fazla olamaz, herhalde?– kesinlikle insanın istediği türden şeyi sergiliyor: gerçek şiir duygusunu, anlayışını; tam biçimlenmemiş elbette, ama her şeyin kökünde bu var, eninde sonunda. Ona kitaplar vermenin hiç sakıncası olmaz, değil mi?"

"Hayır. Kesinlikle olmaz."

"Ama o –şey– ya yazışmaya yol açarsa? Yani demek istiyorum ki Katharine, bana biraz marazi görünen konulara hiç girmeden," diye bocaladı, "yani sen, senin açından, bu düşüncede hiç aykırı yan yok ya? Eğer öyleyse yalnızca söylemen yeterli, bir daha aklımın ucundan bile geçirmem."

Bir daha asla aklının ucundan bile geçirmemesi isteğinin şiddeti, kendisini de şaşırttı. Bir an, aşkın getirdiği içtenlik olmasa da, ama kesinlikle gerçek dostluğun içtenliği olsa da, dünyadaki başka bir kadına, bu sırdaş içtenliği bırakmak, olanaksız gözüktü gözüne. Cassandra onu asla anlayamazdı – ona uygun değildi. Mektup ona yaltaklanma gibi geldi – erkeğin, bir baş-

kasınca da bilindiğini düşünmenin onu öfkelendirdiği, zayıflığına yazılmış bir mektuptu. Çünkü erkek zayıf değildi; söz verdiği şeyi yaparak gösterilen, o az bulunur güç vardı onda – yalnızca konuşması yeterliydi, bir daha asla Cassandra'yı düşünmeyecekti.

Durakladı. Rodney nedenini tahmin etti. Şaşırdı.

"Beni seviyor," diye düşündü. Bu dünyada herkesten çok beğendiği kadın, onu seviyordu, tam da artık seveceği umudunu yitirirken. Ve şimdi ilk kez, onun aşkından emin olduğu için, kızıyordu bu aşka. Bu aşkı bir pranga, bir engel, ikisini de, ama özellikle de kendisini, gülünçleştiren bir şey olarak algılıyordu. Erkek tümden kızın gücü altındaydı, ama gözleri açıktı, artık onun kölesi ya da oyuncağı değildi. Gelecekte onun efendisi olacaktı. Katharine, William'ı sonsuzca yanında tutacak sözcükleri söyleme isteğinin gücünü, bu eylemde bulunması için kendisini kışkırtan baştan çıkmanın alçaklığını ya da erkeğin ondan sıklıkla söylemesini istediği, şimdi de kendisinin bu duyguya epeyce yaklaştığı sözcüğü kavrıyormuş gibi uzuyordu boyuna süre. Mektubu elinde tutuyordu. Sessizce oturuyordu.

Tam o anda öteki odada bir kaynaşma oldu; mucizevi bir takdiri ilahiyle, Avusturya'daki kasabın hesap defteri olmaktan kurtulan matbaa provalarını anlatan sesi duyuldu Mrs. Hilbery'nin; iki odayı birbirinden ayıran perde ardına dek çekildi, Mrs. Hilbery'yle, Augustus Pelham eşikte belirdi. Mrs. Hilbery ansızın durdu. Hep bir yerginin kıyısında titreşiyormuş gibi görünen o tuhaf gülümsemesiyle kızına, kızının evleneceği adama baktı.

"İşte, benim hazinelerimin en değerlisi, Mr. Pelham!" diye coşkuyla konuştu. "Kımıldama Katharine. Sen de oturduğun yerde kal, William. Mr. Pelham başka bir gün gelir."

Mr. Pelham baktı, gülümsedi, başını eğerek selamladı, ev sahibesi ilerlerken, tek sözcük etmeden onu izledi. Ya o ya da Mrs. Hilbery perdeyi yeniden çekip kapadı.

Ama nasıl yaptıysa, annesi soruna çözüm getirmişti. Artık Katharine kuşku içinde değildi.

"Dün gece sana söylediğim gibi," dedi, "eğer Cassandra'ya karşı bazı duygular besleme olasılığın varsa, ona karşı duyduklarının ne olduğunu bulgulamak senin görevin, bence. Bu, ona karşı olduğu kadar, bana karşı da görevin. Ama anneme söylememiz gerek. Rol yapmayı sürdüremeyiz."

"Bu, bütünüyle senin elinde, elbette," dedi Rodney, şerefli bir erkeğin tavırlarına ani bir dönüş yaparak.

"Pekâlâ," dedi Katharine.

Erkek yanından ayrılır ayrılmaz annesine koşacaktı; nişanlarının sona erdiğini söyleyecekti – ya da belki birlikte gitseler daha mı iyi olurdu?

"Ama Katharine," diye başladı Rodney, sinirli sinirli Cassandra'nın sayfalarını zarflarına geri tıkıştırmaya kalkışarak; "ya Cassandra –şey yaparsa Cassandra– Cassandra'dan sizde kalmasını istedin."

"Evet; ama mektubu daha postaya vermedim."

Tedirgin bir sessizlik içinde bacak bacak üstüne attı. Bütün değer yargıları, daha yeni nişanı bozduğu bir kadından, âşık olma olasılığı bulunan bir başka kadınla yakınlaşmasına yardımcı olmasını istemeyi olanaksız kılıyordu. Nişanlarının sona erdiği duyurulursa, bunun arkasından kaçınılmaz olarak, uzun ve tam bir ayrılık gelecekti; bu koşullar altında, mektuplar, armağanlar geri verilecekti; bu ayrılmış çift, yıllarca uzak kaldıktan sonra, belki de bir gece davetinde karşılaşacaklar, bir iki aldırışsız sözcükle elleri birbirine tedirgince dokunacaktı. Tümden uzaklara atılacaktı; kendi kaynaklarına güvenmek zorunda kalacaktı. Bir daha asla Katharine'e Cassandra'dan söz edemeyecekti; aylarca, hatta kuşkusuz yıllarca, bir daha Katharine'i asla göremeyecekti; kendi yokluğu sırasında ona her şey olabilirdi.

Katharine de, en az kendisi kadar bilincindeydi onun şaşkınlıklarının. Tam bir cömertliğin hangi yönü gösterdiğini biliyordu; ama gurur –çünkü Rodney'le nişanlı kalıp, onun yaşayacaklarına kılıf olmak, içinde salt kibirden daha soylu bir duyguyu incitiyordu– kendini kurtarmak için savaşıyordu.

"Belirsiz bir süre için özgürlüğümden vazgeçeceğim," diye düşündü, "William burada rahat rahat Cassandra'yı görebilsin

diye. Benim yardımım olmadan becerecek yürek yok onda – ne istediğini bana açıkça söyleyemeyecek kadar korkak. Genel kuralları bozma düşüncesinden nefret ediyor. İkimizi de elinin altında bulundurmak istiyor."

Kız bu noktaya ulaşınca, Rodney mektubu cebine attı, belli ederek saatine baktı. Kendi yetersizliğini bildiği, kendine hiç güvenmediği için bu davranışı, Cassandra'dan vazgeçtiği, ona beslediği duygu doyurucu değilse bile, çok derin olan Katharine'i yitirdiği anlamı taşısa da, sanki yapacak başka hiçbir şey kalmamış gibi geliyordu ona. Belirttiği gibi, Katharine'i özgür bırakarak gitmek, annesine nişanlarının sona erdiğini söylemek zorundaydı. Ama şerefli bir adam için yalın görev duygusunun gerektirdiği şeyi yapmak, daha birkaç gün önce aklının ucundan bile geçmeyen çabaya patlıyordu. Katharine'le arasında şimdi istekle baktığı türden bir ilişkinin yaşanmasına, daha birkaç gün önce, öfkeyle karşı çıkan ilk kişi kendisi olurdu. Oysa şimdi hayatı değişmişti; bakışı değişmişti; duyguları farklıydı; yeni amaçlar, yeni olasılıklar açılmıştı önünde, neredeyse karşı konulamaz bir büyüleri, güçleri vardı onların. Otuz beş yıllık bir yaşamdan edindiği eğitim, onu savunmasız bırakmamıştı; hâlâ saygınlığını elinde tutabiliyordu; geri dönüşü olmayan bir ayrılığa karar vermiş olarak ayağa kalktı.

"Sana bırakıyorum, öyleyse," dedi, yüzünü solduran, ama ona saygınlık katan bir çabayla ayağa kalkıp elini uzatarak "senin isteğinle nişanımızın sona erdiğini annene söylemeyi."

Kız onun elini alıp bir süre tuttu.

"Bana güvenmiyor musun?"

"Güveniyorum, kesinlikle," diye yanıtladı erkek.

"Hayır. Sana yardım edeceğime güvenmiyorsun... Sana yardım edebilirim, değil mi?"

"Senin yardımın olmadan umutsuzum!" diye haykırdı, tutkuyla, ama elini çekip arkasını döndü.

Yeniden yüz yüze geldiğinde, kız onu ilk kez kılık değiştirmemiş olarak gördü.

"Bana ne önerdiğini anlamamış gibi yapmanın yararı yok, Katharine. Senin söylediğini kabulleniyorum. Seninle tümden

içtenlikle konuşmam gerekiyorsa, şu anda kuzenine *âşık* olduğuma inanıyorum; bir olasılık olabilir, senin yardımınla belki ben –ama hayır," diye kesti, "mümkün değil, yanlış bu– bu durumun ortaya çıkmasına izin verdiğim için sonsuzca suçluyorum kendimi."

"Otur yanıma. Sağduyuyla yaklaşalım–"

"Senin sağduyun bizim yıkımımız oldu–" diye inledi erkek.

"Sorumluluğu üzerime alıyorum."

"Ah, ama ben buna izin verebilir miyim?" diye haykırdı. "Acımasızlık olur –çünkü bununla yüzleşmemiz gerek Katharine– nişanımızın o sırada, görüntüde sürmesine göz yummak; gerçekte, elbette, sen tamamen özgür olacaksın."

"Ve sen de."

"Evet, ikimiz de özgür olmalıyız. Diyelim ki Cassandra'yı bu koşullarda bir kez, iki kez belki de, gördüm; sonra da eğer, hatta bence mutlaka, bütün bunların hayal olduğu kanıtlanırsa, hemen annene söyleriz. Aslında gizli tutmasını isteyerek, neden şimdiden söylemiyoruz ona?"

"Neden mi? On dakika içinde bütün Londra'ya yayılır da ondan, ayrıca bunu uzaktan bile anlayamaz."

"Ya baban? Bu gizlilik iğrenç – çok şerefsizce"

"Babam, annemden bile daha az anlar."

"Ah, kim anlayabilir başka?" diye inledi Rodney; "ama olaylara senin açından bakmamız gerek. Bu yalnızca senden çok şey istemek değil, aynı zamanda da seni şey durumuna sokmak – kendi kız kardeşimi içinde görmeye dayanamayacağım bir duruma."

"Biz kardeş değiliz," dedi kız sabırsızlıkla, "hem biz karar veremezsek kim verebilir? Saçmalamıyorum," diye sürdürdü. "Bunu her açıdan incelemek için elimden geleni yaptım, sonunda da göze alınması gereken tehlikeler bulunduğu sonucuna vardım, bunların canımı fena halde yaktığını yadsıyamasam da."

"Katharine, tedirgin oluyor musun? Çok fazla tedirgin olacaksın."

"Hayır, olmayacağım," dedi yüreklice. "Epey tedirgin olacağım, ama buna hazırlıklıyım; üstesinden geleceğim, çünkü

sen bana yardım edeceksin. Bu Hıristiyan öğretisidir, öyle değil mi?"

"Benim kulağıma daha çok putperestlik gibi geliyor," diye inledi Rodney, kızın Hıristiyan öğretisinin, onları sürüklediği duruma göz atarak.

Oysa yine de içini tanrısal bir huzurun kapladığını, geleceğin kurşun rengi bir maske takmak yerine, şimdi binlerce çeşit neşeyle, coşkuyla tomurcuklar açtığını yadsıyamazdı. Bir hafta, belki de daha kısa süre içinde, Cassandra'yı gerçekten görecekti, onun geliş zamanını bilmeyi, kendisine bile itiraf edemeyeceği kadar istiyordu. Katharine'in örneği olmayan cömertliğinin ve kendi iğrenç rezilliğinin meyvesini koparmaya bu denli istekli olmak, gözüne çok rezilce göründü. Oysa yine de, bu sözcükleri kendiliğinden de kullanmış olsa, şimdi hiç anlamları yoktu. Yaptıklarıyla kendi gözünde alçalmış değildi, Katharine'e övgüler yağdırmaya gelince de onlar ortak, suç ortağı, birlikte aynı amaca yönelmiş kişiler değiller miydi, böylece de ortak amacın peşine düşmelerini bir cömertlik eylemi olarak övmek anlamsızdı. Kızın elini alıp sıktı, teşekkür için değil de yoldaşlığın esrikliğiyle.

"Birbirimize yardım edeceğiz," dedi, onun sözcüklerini yineleyerek dostluk coşkusuyla gözlerini arayarak.

Kızın gözleri kendininkilere takılırken ciddiydi, ama üzüntüyle kararmıştı. "Daha şimdiden gitti bile," diye düşündü, "uzaklara – artık beni düşünmüyor." Yan yana, el ele otururlarken, aralarına, tepelerinden aşağı toprak döküldüğü, bir engel oluşturduğu hayaline kapıldı, böylece de orada öyle otururlarken, her geçen an, aşılamaz bir duvarla ayrılıyorlardı. En çok sevdiği kişinin tüm dostluğundan sonsuza dek uzaklaştırılıyormuş etkisi yaratan bu süreç sonunda bitti, Rodney kızınkilere dudaklarıyla dokunurken, ortak kabullenmeyle parmaklarını çözdüler, bu sırada perde aralandı, yüzünde o yardımsever, alaycı anlatımla Mrs. Hilbery aralıktan içeri göz atarak, Katharine'e bugünün salı mı, yoksa çarşamba mı olduğunu, Westminster'de öğle yemeği yiyip yemediğini sordu.

"Sevgili William," dedi, aşkın, sırdaşlığın, duygusallığın bu muhteşem dünyasına bir an için el uzatmanın hazzına direnemiyormuş gibi duraklayıp. "Sevgili çocuklar," diye ekledi, bir anlık tepkisel davranışla gözden yiterken, bölmek için duyduğu bütün baştan çıkartıcı isteğe karşı koyduğu görünümün önüne perdeyi çekmeye kendini zorlar gibi.

XXV. Bölüm

Ertesi cumartesi öğleden sonra, saat üçü çeyrek geçe, Kew Parkı'ndaki gölün kıyısında oturuyor, işaret parmağıyla kol saatinin kadranını bölümlere ayırıyordu Ralph Denham. Zamanın doğru ve acımasız doğası yüzünde yansıyordu. Bu tanrısal varlığın acelesi olmayan, dur durak bilmeyen ilerleyişine bir ilahi besteliyordu sanki. Birbiri ardından dakikaların geçişini, kaçınılmaz düzeni hoşgörüsüzce kabullenerek kutluyor gibiydi. Anlatımı öylesine sert, öylesine berrak, öylesine kımıltısızdı ki, en azından onun için, hiçbir ufak tefek tedirginliğin bozmaması gereken bir görkem vardı sanki geçip giden saatte, ziyan olan zaman, aynı anda onun yüce, özel umutlarını ziyan etse de.

İçinde neler olup bittiğinin hiç de kötü bir göstergesi değildi yüzü. Gündelik yaşamın ufak tefek ıvır zıvırına aldırmayacak ölçüde yükselmiş durumdaydı. Bu rastlantıda tüm yaşamının düş kırıklığını görmeksizin, hanımefendinin buluşmaya on beş dakika gecikmiş olduğu gerçeğini kabullenemiyordu. Saatine bakarken, sanki insan varoluşunun kaynaklarının derinliklerine bakıyor, orada gördüklerinin ışığıyla onun kuzeye, gece yarısına doğru akışının yönü değişiyordu... Evet, buzların, simsiyah suların içinden insanın yolculuğu, yanında tek bir yol-

daş bile bulunmadan yapılmalıydı – hangi amaca doğru? Burada parmağını buçuğun üstüne koydu, dakika o noktaya ulaştığında, gitmeyi kararlaştırdı, aynı zamanda da bilincinin bir sürü sesi içinden birinin sorduğu soruya, evet, kuşkusuz bir amaç bulunduğunu, ama o yönde herhangi bir yol almanın, amansız bir erke gerektireceği yanıtını vererek. Yine de, yine de, kişi sürdürüyor, diye onu inandırıyordu sanki tiktaklayan dakikalar, saygınlıkla, açık gözlerle, ikinci sınıf olmayı kabullenmeden, değersiz olanın baştan çıkartmasına direnerek, boyun eğmeden, uzlaşmadan. Şimdi saatin yüzünde üçü yirmi beş geçe belirtiliyordu. Dünya, diye inandırıyordu kendini, şimdi Katharine Hilbery söz verdiği zamanı yarım saat geçirdiği için, hiçbir mutluluk sunmuyor, çabalama içinde dinlenecek hiçbir zaman, hiçbir kesinlik. Baştan beri son derece kötü olan bu gidişin düzeninde, tek bağışlanamaz ahmaklık, şu umuttu. Derin düşünceler içinde, belli bir istek barındırarak sanki bakışlarındaki hoşgörüsüzlük hâlâ bir şeyleri azaltabilirmiş gibi, bir an gözlerini saatinin yüzünden kaldırarak karşıdaki sıraya dikti. Bir an için hiç kıpırdayamasa da, az sonra en derin doyum görünümü doldurdu gözlerini. Geniş çimenlik yoldan kendisine doğru hızla, ama yine de belli belirsiz duraksayarak gelen bir hanımı izliyordu. Uzaklık onun yapısına tanımlanamaz bir uzunluk katıyordu, hafif esintinin doldurup omuzlarından yuvarlaklaştırdığı eflatun tülün uçuşması yüzünden çekici duygusallık kuşatıyordu sanki onu.

"İşte geliyor, yelkenleri rüzgârla kabarmış gemi gibi," dedi kendi kendine, kadın kahramanın uçuşan tüylerle, onu selamlayan rüzgârlarla bu etkiyi yarattığı bir oyundan ya da şiirden bir dizeyi yarım yamalak anımsayarak. Tüm yeşillik, ağaçların yüksekliği, onun gelişi için öne çıkmış gibi sarıyordu çevresini. Ayağa kalktı, kız gördü onu; küçük coşku çığlığı, onu bulduğu için sevindiğini, sonra da geç kaldığı için kendini suçladığını kanıtlıyordu.

"Niçin bana hiç söylemedin? Bunların olduğunu bilmiyordum," diye belirtti, göle, geniş, yeşil boşluğa, uzaklarda, Thames Irmağı'nın kırış kırış altın rengiyle ağaçların görünümüne,

çayırlarında duran dükün şatosuna değinerek. Düklük aslanının dimdik kuyruğunu, inanmadığını belli eden bir kahkahayla selamladı.

"Hiç Kew'ya gelmemiş miydin?" diye sordu Denham.

Ama küçük bir çocukken, bu yerin coğrafyası tümden başkayken, içindeki hayvanların arasında kesinlikle flamingolar, belki de develer varken, bir kez geldiği anlaşıldı. Bu masalımsı bahçeleri yeniden biçimlendirerek dolaştılar. Bu gevşeme onu yatıştırıyormuş gibi, yalnızca dolaşmaktan, aylaklık etmekten, gözlerinin karşılaştığı her şeye –bir çalıya, park bekçisine, süslü bir kaza– düş gücünün değmesinden mutlu olduğunu duydu erkek onun. Öğle sonrasının sıcaklığı, ilkbaharın başlangıcı, çevrelerinde oraya buraya yeşil dar orman yolları salan kayın ağaçlarının arasındaki açıklığa oturmaları için baştan çıkardı onları. Derin derin içini çekti kız.

"Nasıl da huzur dolu," dedi, iç çekişini açıklar gibi. Görünürde tek kişi bile yoktu, Londralıların çok az duyduğu ses olan rüzgârın kayınlar arasında oynaşması, uzaklardaki tatlı havadan oluşmuş dipsiz okyanuslardan sürüklenip geliyormuş gibiydi.

Kız derin soluklar alıp bakınırken Denham bastonunun ucuyla, ölü yaprakların üstünü yarı örttüğü yeşil filizleri açıp ortaya çıkarmaya uğraşıyordu. Bu işi, bitkibilimcilerin tuhaf dokunuşuyla yapıyordu. Küçük yeşil bitkiyi adlandırırken Chelsea'de bile bilinen bu çiçeği gizleyip Latincesini kullandı, böylece de kızın, yarı eğlenerek, bilgisine şaşkınlık çığlığı atmasına neden oldu. Kendi bilgisizliği sonsuzdu, diye gerçeği açıkladı kız. Örneğin şu karşıdaki ağacın adı neydi, insan İngilizcesini söyleme alçakgönüllüğünü gösterirse? Kayın mı, karaağaç mı, firavuninciri mi? Ölü bir yaprağın tanıklığıyla adı meşe olarak değişti; az sonra Denham'ın bir zarfın üzerine çizdiği taslağa azıcık dikkatini vermek, şu bizim İngiliz ağaçları arasındaki temel ayrımı yapmasını sağladı Katharine'in. Sonra da çiçekler üzerine bilgiler vermesini istedi. Onun için hepsi çok benzer yeşil sapların üstünde, yılın değişik mevsimlerinde ortaya çıkan, değişik biçimlerde, renklerde taç yapraklarıydı; oysa erkek

için onlar, ilk önce, çiçek soğanları ya da tohumları, daha sonra cinsiyetle, gözeneklerle, her türlü akıllı aygıtlar aracılığıyla kendilerini yaşama uyduran, yaşamı yaratan duyarlılıklarla donanmış, insan varoluşunun gizlerini ele verebilecek süreçlerce, bodur ya da ince uzun, alev-rengi ya da solgun, lekesiz ya da benek benek biçimlenmiş canlılardı. Uzun süredir giz olarak sakladığı yan uğraşının giderek çoğalan coşkusuyla konuşuyordu Denham. Başka hiçbir konuşma Katharine'in kulağına bundan hoş gelemezdi. Haftalardır, aklında böyle güzel tınılar bırakan hiçbir şey duymamıştı. Yalnızlığın öyle uzun süre hiç bozulmadan içinde derin düşüncelere daldığı, varlığının bütün o uzak kalelerindeki yankıları uyandırdı.

Keşke sonsuza dek bitkileri anlatmayı, bilimin, onların sonsuz çeşitliliklerini yöneten kuralları, pek de körü körüne olmadan, el yordamıyla nasıl aradığını göstermeyi sürdürseydi. Gizlerle dolu olabilse bile, kesinlikle her şeye gücü yeten bir kural, o anda çok çekici göründü gözüne, çünkü insan yaşamının varlıkları arasında ona benzer hiçbir şey bulamıyordu. Gençliklerinin baharında birçok kadını zorladığı gibi, koşullar, onu da çoktandır, yaşamın belirgin bir düzenden yoksun yanını acı çekerek, inceden inceye düşünmeye zorluyordu; duygusal durumları, dilekleri, hoşlanma, hoşlanmama derecelerini, onların, kendisi için değerli insanların yazgıları üzerindeki etkilerini, göz önünde bulundurmak zorunda kalıyordu; düşüncenin, insanlardan bağımsız bir yazgı oluşturduğu, yaşamın öteki yanını düşünmekten uzak durmaya zorlanıyordu. Denham konuştukça sözcüklerini izliyor, çoktandır biriktirilmiş, harcanmamış güçten kaynaklanan rahat dinçlikle, onların doğurduğu şeyleri düşünüyordu. Tam oradaki ağaçlar, uzaklardaki maviliğin içine karışan yeşillik, bireylerin mutluluğuna, evliliklerine, ölümlerine hiç aldırmayan koskoca dış dünyanın simgeleri oluyordu. Kıza söylediklerinin örneklerini vermek için, Denham onu önce Kaya bahçesine, sonra da Orkide serasına götürdü.

Konuşmanın aldığı yön onun için güvenliydi. Vurguları, bilimin içinde uyandırdıklarından daha kişisel duygulardan kay-

naklanıyor olabilirdi, ama kılık değiştirmiş, gizlenmişti, doğal olarak da onları yorumlamayı, açıklamayı daha kolay buluyordu. Yine de, çizgi çizgi külahların, etli gırtlakların arasından ona bakıyor, gözetliyor gibi duran o büyülü bitkilerce güzelliği tuhaf biçimde vurgulanmış Katharine'i, orkideler arasında gördüğü zaman, bitkibilime duyduğu coşku söndü, yerini çok daha karmaşık bir duygu aldı. Kız suskunlaşmıştı. İnsanı içlerine emen düşünceleri akla getiriyordu sanki orkideler. Kuralları çiğneyerek, eldivensiz elini uzatıp birine dokundu. Parmağının üzerindeki yakut renginin görünümü, erkeğe öyle itici geldi ki, irkilerek arkasını döndü. Ama bir an sonra kendini denetledi; tam olarak önündeki şeyi görmeyen, onun ötesinde uzanan şeyi el yordamıyla arayan birinin dalgın, düşünceli bakışıyla, bir tuhaf biçimin ardından bir başkasını alan kıza baktı. Uzaklara dalmış görünümünde, öz bilinç yoktu hiç. Onun varlığını anımsadığından kuşkuya düştü Denham. Kendini anımsatabilirdi, elbette, bir sözcük ya da davranışla – ama niçin? Böyle daha mutluydu kız. Kendisinin verebileceği hiçbir şeye gerek duymuyordu. Onun için de belki en iyisiydi uzak kalmak, yalnızca kızın varolduğunu bilmek, eline geçirmiş olduğu şeyi korumak – yetkince, uzaklarda, parçalanmamış. Dahası, o sıcak ortamda, orkidelerin arasında dururken, kızın kımıltısız görünümü, evdeki odasında hayalini kurduğu bir sahneyi tanımlıyordu, tuhaf biçimde. Anımsadıklarına karışan bu görünüm, kapı kapanıp da yeniden yürümeye başladıklarında erkeğin sessiz kalmasına neden oldu.

Oysa konuşmasa da, kendisinden kaynaklanan sessizliğin bencillik olduğuna ilişkin tedirgin bir duyguya kapılıyordu Katharine. Yapmayı dilediği gibi, uzaktan da olsa insanlarla ilgisi bulunmayan konuları tartışmayı sürdürmek onun bencilliğiydi. Tutkuların çalkantılı haritasında tam yerlerini bulmak için toparladı kendini. Ah evet – Ralph Denham taşrada yaşasın mı, kitap yazsın mı sorusuydu; geç oluyordu; artık daha fazla zaman ziyan etmemeliydiler; Cassandra bu gece yemeğe gelmişti; ürktü, kendini topladı, elinde bir şey tutuyor olması gerektiğini bulguladı. Oysa elleri boştu. Bir çığlıkla onları öne uzattı.

"Çantamı bir yerlerde bırakmışım – nerede?" Bildiği kadarıyla bahçelerde yön işaretleri yoktu. Çoğunlukla çimenlerin üzerinde yürümüştü – tüm bildiği buydu. Hatta Orkide serasına giden yol bile, üçe ayrılıyordu şimdi. Oysa Orkide serasında çanta falan yoktu. Bu durumda da, öyleyse, sıranın üstünde bırakılmış olması gerekiyordu. Yitmiş bir şeyi düşünmek zorunda olan insanların dalgın tavırlarıyla, geldikleri yoldan geri döndüler. Çanta neye benziyordu? İçinde ne vardı?

"Cüzdan – bilet – mektuplar – kâğıtlar," diye saydı Katharine, listeyi anımsadıkça daha da telaşlanarak. Denham önünden hızlı hızlı gidiyordu, sıraya ulaşmadan önce, onun bulduğunu haykırdığını duydu. Her şeyin yerinde olduğundan emin olmak için, kız içindekileri dizlerine döktü. Tuhaf bir toplamdı, diye düşündü Denham, çok derin bir ilgiyle bakarak. Dar bir dantel şeridin içinde altından bozuk paralar şıngırdıyordu; sırdaşlığın en son sınırlarını akla getiren mektuplar vardı; bir iki anahtar, ara ara işaretlenmiş görev listeleri vardı. Ancak kız, Denham'ın içindekileri kestiremeyeceği biçimde katlanmış bir kâğıdı bulduğundan emin oluncaya dek, pek de rahatlamış gibi görünmedi. Duyduğu rahatlamayla, borçluluk duygusuyla, hemen, Denham'ın kendisine anlattığı tasarılarını düşünmekte olduğunu söylemeye girişti.

Erkek sözünü kesti. "Bırakalım şu korkunç işi tartışmayı."

"Ama ben sandım ki–"

"Korkunç bir iş. Senin hiç canını sıkmamam gerekirdi–"

"Kararını verdin mi öyleyse?"

Sabırsızlık belirten bir ses çıkardı. "Önemi olan bir şey değil."

Kız yalnızca epey durgun bir sesle, "Ah!" diyebildi.

"Yani benim için önemi var, ama başka hiç kimse için yok. Neyse," diye sürdürdü sevimlice, "başka insanların dertleriyle niçin canını sıkasın."

Yaşamın bu yönünden nasıl da bıktığını erkeğe açıkça göstermiş olduğunu sandı.

"Korkarım biraz dalgındım," diye başladı, William'ın kendisini nasıl sık sık bununla suçladığını anımsayarak.

"Seni dalgın yapacak yığınla şeyin var," diye yanıtladı erkek.

"Evet," dedi kız, kızararak. "Hayır," diye kendiyle çelişti. "Özellikle bir şey yok, demek istiyorum. Ama bitkileri düşünüyordum. Eğleniyordum. Gerçekten de, bundan daha çok eğlendiğim bir öğle sonrası olmamıştı. Ama neye karar verdiğini duymak istiyorum, bana anlatmanın sakıncası yoksa."

"Ah, her şey kararlaştırıldı," diye yanıtladı. "O iğrenç kulübeye, değersiz kitaplar yazmaya gidiyorum."

"Nasıl kıskanıyorum seni," diye yanıtladı kız, büyük bir içtenlikle.

"Neyse, haftada on beş şiline kulübe tutabilirsin."

"Kulübe tutulabilir – evet," diye yanıtladı kız. "Sorun şu ki–" Kendini tuttu. "Tüm istediğim iki oda," diye sürdürdü, tuhaf bir iç çekişle; "biri uyumak için, biri yemek için. Ah, ama bir tane daha olsun isterdim, en üst katta kocaman bir tane, bir de çiçekler yetiştirebileceğim küçük bir bahçe. Patika –şey– ırmağa inen ya da ormana çıkan patika, pek de uzaklarda olmayan deniz, insan geceleri dalgaları duyabilsin diye. Ufukta gözden yiten gemiler–" Durdu. "Sen denize yakın olacak mısın?"

"Benim katıksız mutluluk kavramım," diye başladı erkek, onun sorusunu yanıtlamaksızın, "senin dediğin gibi yaşamak."

"İyi ya, işte şimdi yapabilirsin. Çalışacaksın, herhalde," diye sürdürdü; "bütün sabah çalışacaksın, yine çaydan sonra, ardından belki gece de. Boyuna insanlar gelip işini bölmeyecek."

"İnsan tek başına nereye kadar yaşayabilir?" diye sordu erkek. "Sen hiç denedin mi?"

"Bir keresinde üç hafta," diye yanıtladı kız. "Annemle babam İtalya'daydılar, bir şeyler oldu, ben onlara katılamadım. Üç hafta boyunca tümden yapayalnız yaşadım, konuştuğum tek kişi, öğle yemeği yediğim lokantadaki bir yabancıydı – sakallı bir adam. Sonra odama dönerdim tek başıma – neyse, canım ne isterse yaptım. Bu beni pek de sevimli biri yapmıyor, korkarım," diye ekledi, "ama başkalarıyla birlikte yaşamaya katlanamıyorum. Arada bir sakallı bir adam ilginç; tarafsız biri; beni bırakıyor yoluma gideyim, bir daha karşılaşmayacağımızı biliyoruz. Böylece de tam anlamıyla içten oluyoruz – insanın arkadaşlarıyla mümkün olmayan bir şey."

"Saçma," diye yanıtladı Denham, tersleyerek.

"Niçin 'saçma' olsun?" diye sordu kız.

"Çünkü söylediklerini demek istemiyorsun," diye uyardı onu usulca.

Gülüp ona bakarak, "Çok eminsin," dedi kız. Nasıl da canının istediği gibi, öfkeli, zorbaydı! Kendisine öğütler vermesi için Kew'ya gelmesini istemişti; sonra da, zaten sorunu karara bağladığını söylemişti; ardından da onda kusur aramaya başlamıştı. William Rodney'in tam tersiydi, diye aklından geçirdi; kılıksızdı, giysileri çok kötü dikilmişti, hayatın hoş yanlarından anlamıyordu; gerçek kişiliğini yok etmenin kıyısına varacak kadar suskun, beceriksizdi. Yakışıksız derecede suskundu; yakışıksız ölçüde ısrarcıydı. Ama yine de ondan hoşlanıyordu.

"Söylediğim şeyi demek istemiyorum," diye yineledi, iyilikle. "Eee–?"

"Katıksız içtenliği, hayatın için ölçü yaptığından kuşkuluyum," diye yanıtladı, anlamlıca.

Kızardı kız. Hemen zayıf noktasına dokunmuştu erkek – nişanına, söyledikleri için nedeni de vardı. Neyse, şimdi artık tümden haklı olmadığını anımsamaktan mutluluk duydu; ama onu aydınlatamazdı, laf dokundurmalarına katlanmak zorundaydı, onun gibi davranan bir adamın dudaklarından döküldüğünde, bu lafların gücü keskin olmasa da. Her neyse, yine de söylediklerinin inandırıcılığı vardı, diye düşündü; biraz, Mary Datchet konusunda, onun kendi yanlışının bilincine varmamış görünmesi yüzünden; biraz da hangi nedenle böyle yaptığından emin olmamasına karşın, her zaman inançla konuştuğu için.

"Katıksız içtenlik epey zordur, sence de öyle değil mi?" diye biraz alay tınısıyla sordu.

"İnsanın, böyle de olsa, inandığı kişiler vardır," diye yanıtladı biraz belirsizce. Kızı incitmek için duyduğu yırtıcı istekten utanmıştı, ama yine de, kendi erişimi dışında kalan kızı incitmek için değil de, kimi zaman onu az kalsın dünyanın en uzak uçlarına sürükleyecek gibi görünen ruha kendini bırakmak için duyduğu, dayanılmaz ölçüde atılgan dürtüsünü kır-

mak için böyle davranıyordu. En yabanıl düşlerinin ötesinde etkiliyordu kız onu. Neredeyse insanın içini sızlatacak ölçüde el altında bulunan, yaşamın bütün ıvır zıvır istemlerinin ulaşım alanında duran tarzının dingin yüzeyi altında, kızın ya yalnızlık ya da –mümkün olabilir miydi?– aşk mevsimi için sakladığı ya da bastırdığı bir ruhu görüyordu sanki. Onu maskesiz, kısıtlanmamış, görevlerini unutmuş durumda görmek hakkı Rodney'e mi tanınmıştı? Çıkar gözetmeyen tutkuları, içgüdüsel özgürlüğü yaşayan birini görmek? Hayır; buna inanmaya dayanamıyordu. Yalnızlığında hiç çekinmeden ortaya koyuyordu kendisini Katharine. "Odama döndüm tek başıma, yaptım – canım ne istiyorsa." Bunları ona söylemişti, söylerken de sanki yalnızlığını paylaşacak kişi kendisi olabilirmiş gibi ufacık olasılıklar, hatta güvenceler sunmuştu ki, bunun yalnızca üstü kapalı çıtlatılması bile kalbini daha hızla çarptırıyor, beynini döndürüyordu. Yapabildiğince sertçe engelledi kendini. Kızın yüzünün kızardığını gördü, kızın yanıtındaki alayda, içerlediğini gördü.

Göl kıyısında kadranına bakarken yaşadığı o dingin, alın yazısına inanan ruh durumuna geri dönmesine yardımcı olur umuduyla, pürüzsüz, gümüş saatini cebinde kaydırmaya başladı, çünkü ne pahasına olursa olsun, o ruh durumu Katharine'le ilişkisinde egemen olmalıydı. Kıza yazıp da, göndermediği mektupta, gönül borcundan, kabullenmeden söz etmişti, bu verdiği sözleri, onun somut varlığı önünde, kişiliğinin bütün gücüyle gerçekleştirmeliydi.

Bu arada da, ona böyle meydan okunmuş olan kız, kendi görüşünü açıklamaya çalışıyordu. Denham'ın anlamasını sağlamak istiyordu.

"Anlamıyor musun, eğer insanlarla hiçbir ilişkin olmazsa, onlara dürüstçe davranmak daha kolaydır?" diye sordu. "İşte demek istediğim buydu. İnsanın yüzlerine gülerek onları kandırması gerekmez; insanın onlara karşı yükümlülükleri yoktur. Mutlaka sen de kendi ailende yaşamışsındır, senin için en önemli şeyi onlarla tartışmak olanaksızdır, çünkü hepiniz sürü halinde birbirinize karışmışsınızdır, çünkü suç or-

taklarısınızdır, çünkü konumunuz düzmecedir–" Bu akıl yürütmesi biraz sonuçsuzluğa doğru uzanıyordu, çünkü konu karmaşıktı, Denham'ın ailesi olup olmadığına ilişkin hiçbir bilgisi yoktu. Aile kurumunun yıkıcılığı konusunda Denham onun düşüncelerine katıldı, ama o anda bu sorunu tartışmak istemiyordu.

Kendisini çok daha fazla ilgilendiren bir soruna döndü.

"Ben inanıyorum," dedi, "katıksız bir içtenliğin mümkün olduğu durumlar bulunduğuna – insanlar birlikte yaşasalar bile her birinin özgür olduğu, her iki yan için de yükümlülüklerin bulunmadığı, hiçbir ilişki olmayan durumlar."

"Bir süre için – belki de," diye ona katıldı kız, biraz umutsuzca. "Ama yükümlülükler gelişir her zaman. Saygı gösterilmesi gereken duygular vardır. İnsanlar yalınkat değildir, mantıklı olmak isteseler bile sonunda" –demek istediği şey, kendini içinde bulduğu durumdu, ama beceriksizce ekledi– "her şeyi yüzlerine gözlerine bulaştırırlar."

"Çünkü," diye hemen araya girdi Denham, "başlangıçta kendilerini açıkça ortaya koymazlar. Ben bu noktada şunu üstleniyorum," diye sürdürdü, özdenetimini epey inandırıcı kılan mantıklı bir vurgulamayla, "katıksızca içten, katıksızca doğrudan bir arkadaşlık için kurallar konmalı."

Kız onları duymaya can atıyordu, ama bu başlığın erkekten çok kendisinin bildiği çekinceler gizlediğini hissetmenin yanında, erkeğin sesinin tınısı, Embankment kıyısında yaptığı o tuhaf saçma açıklamayı anımsatmıştı. O an için aşkı çağrıştıran her şey onu korkutuyordu; açık bir yarayı ovmak kadar acı vericiydi.

Oysa erkek kızın çağrısını beklemeden sürdürdü.

"İlk önce böyle bir arkadaşlık tutkudan uzak olmalı," diye ileri sürdü vurgulayarak. "En azından iki taraf da anlamalı ki ikisinden biri âşık olmayı seçerse, kız ya da erkek, bütün tehlikeyi tek başına göğüsler. Hiçbirinin ötekine karşı yükümlüluğu yoktur. Herhangi bir an ayrılmakta ya da konum değiştırmekte özgür olmalıdırlar. Canları ne isterse söyleyebilmelidirler. Bunların tümü iyice anlaşılmalı."

"Ve sonunda tüm bu çabaya değer bir şey kazanırlar mı?" diye sordu kız.

"Tehlike var – elbette tehlike var," diye yanıtladı erkek. Bu, kızın son zamanlarda kendiyle yaptığı tartışmalarda sıkça kullandığı sözcüktü.

"Ama tek yolu bu – arkadaşlığı, edinilmeye değer buluyorsan," diye sonuca bağladı.

"Belki de bu koşullar altında olabilir," diye yanıtladı kız, düşünceli düşünceli.

"İşte," dedi erkek, "sana sunmak istediğim arkadaşlığın koşulları bunlar." Kız bunun geleceğini biliyordu, ama yine de gerçek sözcükleri duyduğunda biraz sarsıldı, yarı hazdan, yarı gönülsüzlükten.

"İsterdim," diye başladı, "ama–"

"Rodney karşı çıkar mı?"

"Hayır, hayır," diye çabucak yanıtladı kız.

"Hayır, hayır, o yüzden değil," diye başladı, sonra yine sustu. Erkeğin, sunmak istediği koşullar diye adlandırdığı şeyi söylerken takındığı içten ama yine de görgü kurallarına uyan tavır kıza çok dokunaklı gelmişti, ama erkek cömertçe davranıyorsa, kendisinin sakıngan olması daha da gerekliydi. Kendilerini güçlüklerin ortasında bulurlardı, diye aklında tarttı; ama sakıngan olma yolunda pek de ileri gitmedikleri bu noktada, öngörüsü onu yüzüstü bırakıp gitti. Kaçınılmaz olarak içine sürüklenecekleri kesin bir yıkım aradı. Bir tane bile gelmedi aklına. Bu yıkımların hepsi kurgusal göründü gözüne; yaşam sürüyor, sürüyordu – yaşam tümden başkaydı insanların söylediği şeylerden. Yalnızca sakınma birikiminin sonuna gelmekle kalmamış, aynı zamanda hepsi de tümden gereksiz görünmeye başlamıştı. Elbette eğer bu dünyada herhangi birisi kendini sakınabilirse, bu kişi Ralph Denham'dı; onu sevmediğini söylemişti kıza. Dahası, diye düşüncelere daldı kız, düşüncelerinde özgürlüğü tamamlamak için hep yaptığı gibi şemsiyesini sallayarak kayın ağaçlarının altında yürürken, niye durmadan gerçek yaşamda davranışlarına böyle farklı ölçü uygulasındı ki? Niçin, diye düşündü, bu sürekli eşitsizlik ol-

sundu düşünceyle davranış arasında, yalnızkenki yaşamla topluluk içindeki yaşam arasında, niçin bir yakası ruhun eylem içinde olduğu parlak gündüz ışığıyla aydınlık, öteki yakası düşüncelere dalmış, gece gibi kapkara bu şaşırtıcı uçurum olsundu? Mümkün değil miydi bir yakadan ötekine adım atmak, dimdik, temelde değişikliğe uğramadan? Erkeğin sunduğu fırsat bu değil miydi – o az bulunur, muhteşem arkadaşlık fırsatı? Ne olursa olsun, dedi Ralph Denham'a, erkeğin, içinde hem sabırsızlık hem de rahatlama algıladığı bir iç çekişle, ona katılıyordu; onun haklı olduğunu düşünüyordu; arkadaşlık koşullarını kabul edecekti.

"Şimdi de," dedi kız, "gidip çay içelim."

Gerçekten de, bu ilkeler bir kez ortaya konduğunda, ikisinin de içini bir hafiflik kapladı. İkisi de çok derin önem taşıyan bir şeyin kararlaştırıldığına, dikkatlerini artık çaylarına, parka çevirebileceklerine inandı. Seralara girip çıktılar, sarnıçlarda yüzen zambaklar gördüler, binlerce karanfilin kokusunu çektiler içlerine, ağaçlar, göller üzerine ayrı ayrı beğenilerini karşılaştırdılar. Birilerinin kulağına çalınır diye yalnızca gördüklerinden söz ederlerken, yanlarından gelip geçen, hiçbir şeyden kuşkulanmayan insanların sayısıyla, aralarındaki sözlü anlaşmanın sağlamlaştığını, derinleştiğini duydular. Ralph'ın kulübesi ve gelecek sorununa bir daha değinmediler.

XXVI. Bölüm

Parlak duvar tahtaları, tren görevlilerinin düdükleri, kompartımanların keyfi, yolun değişiklikleriyle o eski yolcu vagonları, maddesel olarak çoktan ufalanıp toz oldularsa da, olayın ruhuna katılım açısından bizim romancılarımızın basılı sayfalarında korundularsa da, ekspres trenle Londra'ya yapılan yolculuk hâlâ çok hoş, duygu yüklü bir serüven olabilir. Yirmi iki yaşındaki Cassandra Otway, bundan daha hoş çok az şey hayal edebilirdi. Onun gibi aylarca yeşil tarlalar görmekten gına getirmiş birine, Londra'nın dış mahallelerindeki ilk işçi evleri dizisinde, tren kompartımanındaki herkesin önemini artıran, hatta onun duyarlı aklında trenin hızını çoğaltan, tren düdüğünün çığlığına acımasız bir yetke tınısı katan çok ciddi bir şeyler varmış gibi geldi. Londra'ya doğru yol alıyorlardı; aynı yöne gitmeyen bütün trafiğe üstünlükleri olmalıydı. Liverpool Caddesi istasyonuna adımını atar atmaz, onların gereksinimleri için sayısız taksinin, otobüsün, yeraltı treninin beklediği o dalgın, aceleci vatandaşlardan biri olur olmaz, değişik bir tavır takınması gerekiyordu insanın. Ağırbaşlı, dalgın görünmek için elinden geleni yapıyordu o da, ama araba onu azıcık korkutan bir kararlılıkla uzaklara taşırken, bir Londra yurttaşı olarak konumunu giderek daha çok unutup, o yanda bir yapı-

yı, bu yanda bir sokak görünümünü sabırsızlıkla yakalayarak, başını bir o cama, bir bu cama çeviriyordu, o yoğun merakını doyurmak için. Yine de, arabada gittikleri sürece, hiç kimse gerçek değildi, hiçbir şey sıradan değildi; kalabalıklar, hükümet yapıları, büyük cam vitrinleri yıkayan kadınların erkeklerin gelgiti, hepsi genelleşmişti, sanki bir sahnede seyrediyormuş duygusu uyandırıyordu onda.

Bütün bu duygular, bu yolculuğun, onu doğrudan en duygusal dünyasının merkezine taşımış olduğu gerçeğinden besleniyor, biraz da ondan kaynaklanıyordu. O kırsal görümün ortasında binlerce kez düşünceleri tam bu yola kıvrılmış, Chelsea'deki eve kabul edilmiş, dosdoğru üst kata, duşünceler görünmez oldukları için, o odanın tapınılası, gizemli sahibesinin özel yaşamına doya doya bakma şansına ulaştıkları Katharine'in odasına çıkmıştı. Cassandra tapıyordu kuzenine; bu tapınma aptalca olabilirdi, ama Cassandra'nın duygusal dünyasının oynaklığı yüzünden bu aşırılıktan kurtuluyor, hoş bir çekicilik kazanıyordu. Bu yirmi iki yıllık sürede birçok şeye. birçok kişiye tapmıştı; öğretmenleri için sırasıyla once gurur kaynağı, sonra hayal kırıklığı olmuştu. Mimarlığa, müziğe, doğa tarihine, insan bilimlerine, edebiyata, sanata tapmış, ama parlak bir başarının da eşlik ettiği hevesinin doruğundayken vazgeçmiş, gizlice bir başka konuya kaymıştı. Aklını böyle dağıtması yüzünden özel öğretmenlerinin öngördüğü korkunç sonuçlar, şimdi Cassandra yirmi iki yaşına geldiği, hiçbir sınavı veremediği, günden güne de bir tekini bile geçme yeterliliğinde olmadığı görüldüğü için, açıkça ortaya çıkmıştı. Hiçbir zaman kendi ayakları üzerinde duramayacağına ılışkın daha cıddi öngörü de doğrulanmıştı. Ama değişik başarıların kısacık ipliklerinden Cassandra kendine, yararsız olsa bile bazı insanlara canlılığın, tazeliğin pek de küçümsenemeyecek erdemleri olarak görünen bir davranış, bir düşünme biçimi dokumuştu. Katharine, örneğin, onun çekici bir arkadaş olduğunu düşünüyordu. Bir tek kişide toplanmış olarak asla rastlanamayacak, yarım düzine kişinin toplamında bir arada çok az bulunabilecek, çok değişik nitelikler silsilesi oluşturuyorlardı kuzenler aralarında.

Katharine'in yalınkat olduğu yerde Cassandra karmaşıktı; Katharine'in belirgin, katı, doğrudan olduğu yerde Cassandra bulanık, kaçamaklıydı. Kısacası, dişi doğasının kadınsı ve erkeksi yanlarını çok güzel simgeliyorlar ve temelde, aralarında ortak kanın derin birleştiriciliği bulunuyordu. Cassandra, Katharine'e tapıyordu ya, yine de sık sık şaka ve eleştiri esintileriyle ruhunu tazelemeksizin, herhangi birine tapma yeteneğinden yoksundu, Katharine de onun kahkahalarından, tıpkı saygısı kadar hoşlanıyordu.

Şu anda Cassandra'nın kafasındaki en baskın şey, kesinlikle saygıydı. Katharine'in nişanlanması, çağdaşları içinde ötekilerin hayallerini süsleyen ilk nişan olarak göründü onun gözüne; ağırbaşlıydı, güzeldi, gizemliydi; topluluğun öteki üyelerinden gizli tutulmuş bir dinsel törene kabul edilen kişilere özgü o önemlilik havasını katıyordu ikisine de. Katharine'in hatırı için, William'ın çok seçkin, ilginç biri olduğunu düşünüyordu Cassandra, bu yüzden de onun önce konuşmasını, sonra da yazdıklarını, esin kaynağı olduğu için gururlandığı, hoşuna giden arkadaşlığın belirtileri diye kabullendi.

Cheyne Sokağı'na geldiğinde, Katharine hâlâ dışarıdaydı. Amcasıyla, yengesiyle selamlaştıktan, en sevgili yeğeni olduğu Trevor Amca'dan her zamanki gibi "araba parası, bahşiş" olarak birkaç altın armağan aldıktan sonra, üstünü değiştirdi, Katharine'i beklemek için onun odasına girdi. Nasıl da büyük bir aynası var Katharine'in, diye düşündü, evinde kendisininkilerle karşılaştırıldığında, nasıl da olgundu masasının üstündeki düzenlemeler. Çevresine göz atarak bir şişe geçirilip süs diye şöminenin üstüne konan faturaların nasıl da şaşırtıcı ölçüde Katharine'i yansıttığını düşündü. Görünür hiçbir yerde William'ın resmi yoktu. İpek sabahlıkları, koyu kırmızı terlikleri, eski halıları, çıplak duvarlarıyla, debdebe ve çıplaklık karışımı olan odada, Katharine'in havası güçle duyuluyordu; odanın ortasında durup bu duyumun tadını çıkardı, sonra kuzeninin hep alışkanlıkla yaptığı gibi üzerlerinde parmaklarını gezdirmek isteyerek, yatağın üstündeki rafta dizili duran kitapları indirmeye başladı Cassandra. Sanki gündüz kuş-

kulara kapılmış insanlar, gecenin geç saatlerinde, kışının gizli özel yaşamının yüreğinde, karanlıkta gizlendikleri köşelerden usulca sızabilen acılara, şaşkınlıklara çare olsun diye, bu eski tılsımdan bir yudum alarak avuntu bulabilirlermiş gibi, evlerin çoğunda bu raf, dinsel inancın son yadigârlarının yerleştiği çıkıntıdır. Oysa burada dua kitabı yoktu hiç. Yıpranmış kapaklarına, karmaşık içeriklerine bakarak, Cassandra onların Trevor Amca'ya ait, kızının aykırı düşse de, kutsal sayarak koruduğu eski okul kitapları olduğu sonucuna vardı. Katharine'in beklenmedik davranışlarının sonu yok, diye aklından geçirdi. Bir keresinde kendisi de geometriye karşı tutkulu bir ilgi duymuştu. Katharine'in yorganı üstüne kıvrılarak, bir zamanlar bildiklerinin ne kadarını unutmuş olduğunu görmeye kaptırdı kendini. Biraz sonra içeri giren Katharine, onu bu özgün kovalamacası içinde buldu.

"Canım," diye bağırdı Cassandra, kitabı kuzenine doğru sallayarak, "şu andan başlayarak bütün hayatım değişti! Adamın adını hemen yazacağım, yoksa unuturum–"

Kimin adı, hangi kitap, hangi hayat değişti, diye araştırmaya koyuldu Katharine. Çok geç kalmış olduğu için apar topar giysilerini çıkarmaya başladı.

"Oturup seni izleyebilir miyim?" diye sordu Cassandra, kitabını kapatarak.

"Ah, sen hazırsın, öyle mi?" dedi Katharine, işlerinin ortasında yarı dönüp yatağın kıyısında, ellerini dizlerine kenetlemiş oturan Cassandra'ya bakarak.

"Bizimle akşam yemeği yiyen insanlar var," dedi, yeni bir bakış açısından Cassandra'nın eve etkisine bakarak. Araya bir süre girdikten sonra, uca doğru sivrilen uzun burnuyla, parlak oval gözleriyle küçük yüzün aykırı çekiciliği, seçkinliği çok dikkate değerdi. Saçları alından biraz dik yükseliyordu, berberlerce iyi bir bakımdan geçirilirse, bu hafif köşeli yüz, on sekizinci yüzyıldaki seçkin Fransız hanımlara benzeyebilirdi.

"Kim geliyor yemeğe?" diye sordu Cassandra, daha büyük sevinç olasılıkları sezinleyerek.

"William var, galiba, Eleanor Hala ile Aubrey Amca."

"William'ın geleceğine çok sevindim. Bana el yazmalarını yolladığını söyledi mi sana? Bence harika – bence o sana yakışıyor, Katharine."

"Sen yanına oturup onun için ne düşündüğünü anlatacaksın."

"Buna cesaret edemem," dedi Cassandra.

"Niçin? Ondan korkmuyorsun, değil mi?"

"Biraz – çünkü seninle ilişkisi var."

Gülümsedi Katharine.

"Eee, öyleyse, en azından on beş gün burada kalacağın düşünülürse, o senin ünlü doğruluğunla, buradan ayrıldığın zaman benim hakkımda hiçbir yanılsaman kalmamış olacak. Sana bir hafta veriyorum, Cassandra. Gücümün günden güne söndüğünü göreceğim. Şimdi dorukta; oysa yarın azalmaya başlayacak. Ne giysem acaba? Bana mavi bir giysi bul, Cassandra, şuradaki uzun dolaptan."

Elinde saç fırçasıyla, tarakla, masasının küçük çekmecelerini çekerek onları açık bırakarak kopuk kopuk konuşuyordu. Onun arkasındaki yatakta oturan Cassandra, aynada kuzeninin yüzünün yansısını gördü. Aynadaki yüz, ciddiydi, dikkatliydi, kara saçlarına bir Roma yolu kadar dümdüz çektiği ayrım çizgisinin düzlüğü ötesinde, açıkça başka şeylere de dalmıştı. Katharine'in olgunluğundan yine etkilendi Cassandra; uzun aynanın neredeyse bütününü mavi ışıkla doldurup, yalnızca usulca kımıldayan güzel bir kadının heykelini değil, arka görünümden yansıyan nesnelerin biçimlerini, renklerini de barındıran resim çerçevesine dönüştüren mavi giysiye bürünürken, Cassandra bu güne dek hiçbir görüntünün böylesine duygu yüklü olmadığını düşünüyordu. Her şey odayla, evle, çevrelerindeki kentle uyum içindeydi; çünkü kulaklarında hâlâ uzaklardaki tekerleklerin mırıltısı kesilmemişti.

Hazırlanmak için Katharine'in gösterdiği aşırı hıza karşın oldukça gecikmiş indiler aşağı. Konuk odasından yükselen seslerin uğultusu, Cassandra'nın kulağına, orkestradaki müzik gereçlerinin akort sesleri gibi geldi. Odada sayısız insan varmış, hepsi de yabancıymış, çok güzelmişler, son derece seçkince giyinmişler gibi göründü Cassandra'ya, oysa çoğunun ak-

raba olduğu anlaşıldı, tarafsız gözlemcinin gözlerinde de giysilerinin seçkinliği, Rodney'in giydiği beyaz yelekle kısıtlıydı. Ama hepsi aynı anda ayağa kalktılar, ki bu başlı başına etkileyiciydi, hep bir ağızdan bağırdılar, el sıktılar, kız Mr. Peyton'la tanıştırıldı, yaylı kapı açıldı, akşam yemeği çağrısı yapıldı, kızın gizlice umduğu gibi William Rodney ona azıcık kıvrılmış siyah kolunu sundu, peş peşe içeri girdiler. Kısacası, bu görünüme yalnızca kızın gözleriyle bakılsa, büyülü bir parlaklık diye tanımlanabilirdi. Çorba kâselerinin biçimi, her bir tabağın yanında zambak biçiminde katlanmış dimdik duran peçetelerin katı kıvrımları, pembe kurdeleyle bağlanmış uzun küçük ekmek somunları, gümüş tabaklar, gövdeleri altın varaklı, deniz rengi şampanya bardakları – bütün bu ayrıntılar, oğlak derisi eldivenlerin, tuhaf biçimde her yanı kaplayan kokusuyla birlikte kızın, büyüdüğü için, dünya artık ona hayran olacak bir şey sunamayacağı için, ne olursa olsun bastırılması gereken coşkusunu arttırıyordu.

Dünya ona artık hayran olacak bir şey sunmuyordu, doğru; ama öteki insanları sunuyordu, kafasında, tek tek hepsine ilişkin, Cassandra'nın kendi içinden "gerçeklik" diye adlandırdığı bir parça vardı. Onlardan istendiğinde verebilecekleri bir armağandı bu, böylece de hiçbir akşam yemeği can sıkıcı olamazdı, sağında ufak tefek Mr. Peyton, solunda William Rodney, kızın gözüne öylesine kuşku götürmez, öylesine değerli görünen, bu yüzden de insanların onu istemeye önem vermeyişlerinin onun için hep şaşkınlık kaynağı olduğu nitelikle eşit ölçüde donanmışlardı. Gerçekten de, Mr. Peyton'la mı, yoksa William Rodney'le mi konuştuğunun da pek bilincinde değildi. Ama giderek sakallı, yaşlıca bir bey biçimine bürünenine, nasıl daha o öğleden sonra Londra'ya gelmiş olduğunu, nasıl arabaya bindiğini, caddelerden geçtiğini tanımladı. Elli yıldır yayımcılık yapan Mr. Peyton, açıkça anlayarak durmadan dazlak kafasını salladı durdu. En azından kızın çok genç, güzel olduğunu anladı, bu denli coşkuya kapılacak ne olduğunu kızın sözcüklerinden çıkartamasa ya da kendi deneyiminden anımsayamasa da, kızın büyük bir coşku içinde olduğunu gördü. "Ağaç-

larda tomurcuklar var mıydı?" diye sordu. "Hangi trenle yolculuk yapmıştı?"

Adamın okuyanlardan biri mi, yoksa camdan dışarı bakanlardan biri mi olduğunu anlamak isteğiyle, kız bu sevimli sorgulamayı kısa kesti. Hangisini yaptığından asla emin değildi Mr. Peyton. Daha çok ikisini de yaptığını sanıyordu. En tehlikeli gerçeği açıkladığı bildirildi kendisine. Bu tek gerçekten, onun bütün tarihini çıkarabilirdi. Daha ileri itmesi için kışkırttı adam onu; kız da onun Liberal Parlamento Üyesi olduğunu ileri sürdü.

Eleanor Hala'yla kopuk kopuk bir konuşmaya sözde kendini kaptırmış olan William, her sözcüğü duydu, yaşlı hanımların, en azından yalnızca gençlikleri ve cinsiyetleri yüzünden değer verdikleri kişilerle yaptıkları konuşmaların çok az sürekliliği olduğu gerçeğinden yararlanarak varlığını tedirgin bir kahkahayla ortaya koydu.

Hemen ona döndü Cassandra. Bir şeyler çıkarması için anlatılmamış zenginliklerini sunan, o büyüleyici varlıklardan bir başkasını daha hemen o anda, böyle kolayca bulmaktan son derece hoşnuttu.

"*Senin* bir tren vagonunda ne yaptığına hiç kuşku yok, William," dedi, onun ilk adını kullanmanın hazzıyla. "Sen asla *bir kez* bile camdan bakmazsın; *sürekli* okursun."

"Eee, bundan hangi gerçekleri çıkarıyorsunuz?" diye sordu Mr. Peyton.

"Ah, onun ozan olduğunu, elbette," dedi Cassandra. "Ama bunu daha önceden bildiğimi açıklıyorum, bu yüzden de hakça değil. Yazıların yanımda," diye konuşmasını sürdürdü, hiç utanmadan Mr. Peyton'ı başından savarak. "Bunun üzerine sana sormak istediğim yığınla şey var."

Başını eğdi William, kızın söylediklerinden aldığı hazzı gizlemeye çalıştı. Ama bu haz katıksız değildi. William övgüye karşı çok duyarlıydı, ama yine de edebiyata karşı yontulmamış ya da duygusal bir beğeni sergileyenlerden gelene dayanamazdı, bu açıdan temel diye yorumladığı şeyde Cassandra azıcık bile yanılacak olsa, ellerini savurarak, alnını kırıştırarak te-

dirginliğini belirtirdi; bundan sonra da onun övgülerinden hiç hoşlanmazdı.

"Hepsinden önce," diye sürdürdü kız, "niçin oyun yazmayı seçtiğini bilmek istiyorum?"

"Ah! Çarpıcı değil mi demek istiyorsun?"

"Sahneye konarak ne kazanacağını anlamıyorum, demek istiyorum. Ama o zaman, Shakespeare kazanıyor mu? Henry'yle ben hep Shakespeare üzerine tartışıyoruz. Onun yanıldığına eminim, ama kanıtlayamıyorum, çünkü Shakespeare'i sahnede yalnızca bir kez gördüm Lincoln'da. Ama eminim," diye üsteledi, "Shakespeare sahnede oynansın diye yazdı."

"Son derece haklısın," diye coşkuyla konuştu Rodney. "Senin bu görüşten yana olacağını umuyordum. Henry yanılıyor – bütünüyle yanılıyor. Elbette ben başarısızlığa uğradım, bütün çağdaşların uğradığı gibi. Tuh, tuh, keşke sana daha önce danışsaydım."

Bu noktadan kalkarak, belleklerinin yettiği kadarıyla, Rodney'in oyununun değişik yanlarına doğru uzandılar. Kız, onun sinirine dokunacak hiçbir şey söylemedi, cahil cesaretinin, deneyim üzerinde öylesine uyarıcı etkisi vardı ki, sanatın temel ilkelerini onunla tartışırken Rodney sık sık, çatalı önünde havada asılı kalakalıyordu. Erkeği hiç böylesine üstünlük sağlamış durumda görmediğini düşündü Mrs. Hilbery; evet, nasıl olduysa her zamankiden farklıydı; ölmüş olan birini, bir zamanlar seçkin birini anımsatıyordu ona – adını unutmuştu.

Cassandra'nın sesi coşkuyla yükseldi.

"'*Budala*'yı okumadın demek!" diye bağırdı.

"'*Savaş ve Barış*'ı okudum," diye yanıtladı William, biraz terslenerek.

"'*Savaş ve Barış!*' diye onu yankıladı kız, alaylı bir tınıyla.

"Rusları anlamadığımı açıkça söylüyorum."

Masanın öteki ucundan, "Elini ver tokalaşalım! Tokalaşalım!" diye gürledi Aubrey Amca. "Ben de anlamıyorum. Onların kendilerinin de anlamadığını ileri sürme cüretini gösteriyorum."

Bu yaşlı beyefendi, Hindistan İmparatorluğu'nun büyük bir bölümünü yönetmişti, ama Dickens'ın yapıtlarını yazmış ol-

mayı yeğleyeceğini söylerdi her zaman. Şimdi masaya onun hoşlandığı konu egemen olmuştu. Bir görüş belirteceği uyarılarını vermeye başladı Eleanor Hala. Yirmi beş yıldır hayır işleriyle uğraşmak yüzünden beğenisini köreltmiş olsa da, sonradan görme ya da haksız kazanım peşindeki birinde pek görülmeyen, ince doğal bir içgüdüsü vardı, edebiyatın ne olup ne olmaması gerektiğini kıl payı biliyordu. Bu bilginin içine doğmuştu, bunun gurur duyulacak bir şey olduğu da hiç aklına gelmemişti.

"Delilik de pek yazına uygun bir konu değildir," diye bildirdi, olumluca.

"Şu Hamlet'in çok ünlü durumu var," diye araya girdi Mr. Hilbery, o her zamanki dingin, yarı alaylı tınısıyla.

"Ah, ama şiir başkadır, Trevor," dedi Eleanor Hala, sanki Shakespeare ona böyle konuşması için özel yetki vermiş gibi. "Tümden başka. Hem sonra ben kendi adıma, Hamlet'in sanıldığı kadar deli olmadığını hep düşünmüşümdür. Sizin düşünceniz nedir, Mr. Peyton?" Aralarında saygın bir derginin yayımcısı kimliğinde bir edebiyat elçisi bulunduğu için, kararı ona bıraktı.

Mr. Penton koltuğunda azıcık arkaya kaykıldı, başını biraz yana eğip, bunun hiçbir zaman doyurucu yanıt bulamadığı bir sorun olduğunu ileri sürdü. Her iki açıdan da söylenecek bir sürü şey vardı, ama hangi açıdan bakarak konuşacağını düşünürken, Mrs. Hilbery adamın derin, sağduyulu düşüncelerini kesti.

"O güzelim, güzelim Ophelia!" diye coşkuyla konuştu. "Nasıl da olağanüstü bir güç – şiir! Tepeden tırnağa paçavra gibi uyanırım sabahları; dışarıda sapsarı bir sis vardır; küçük Emily çayımı getirdiği zaman ışığı yakar, der ki: 'Ah, hanımım, sarnıçta su donmuş, aşçı parmağını kemiğe kadar kesmiş.' Sonra ben küçük yeşil bir kitap açarım, derken kuşlar şakır, yıldızlar parlar, çiçekler titreşir–" Sanki bu varlıklar ansızın yemek masası çevresinde boy göstermişler gibi çevresine bakınmaya başladı.

"Aşçı parmağını çok mu kötü kesmiş?" diye doğallıkla Katharine'le konuşarak sordu Eleanor Hala.

"Ah, aşçının parmağı nızca benim bir şeyleri anlatma biçimim," dedi Mrs. Hilbc ama kolunu kesip koparmış bile olsaydı, Katharine onu yine yerine dikerdi," dedi azıcık üzgün olduğunu düşündüğü kızına sevecenlik yüklü bir bakışla bakarak. "Ama nasıl da korkunç korkunç düşünceler," diye sonuca bağladı, peçetesini masaya bırakıp koltuğunu arkaya iterek. "Gelin, yukarıda, konuşacak daha eğlenceli bir şeyler bulalım."

Yukarıda, konuk odasında Cassandra, önce odanın seçkin, insana kucak açan görünümünde, sonra da yeni çeşit çeşit insan karışımları üzerinde hazine arama çubuğunu kullanabilme fırsatında, taptaze haz kaynakları buldu. Oysa kadınların alçak sesleri, derin düşüncelere dalmış sessizlikleri, en azından onun gözünde, siyah satenden ve yaşlı boyunları saran kehribar topaklarından parıldayan güzellikleri, kızdaki çene çalma isteğinin yerini, yalnızca izleyip fısıldamak için, daha bastırılmış bir isteğe bırakmasına yol açtı. Şimdi onu da kendilerinden biri olarak kabullenen yaşlı hanımlarla, özel konuların özgürce, neredeyse tek heceli karşılıklı konuşmalarla ortaya döküldüğü havaya girdi, çok hoşlanarak. Maggie Hala'yla Eleanor Hala'nın, artık nasıl yapıyorlarsa, bakımını üstlendikleri, yönettikleri, tepeden baktıkları dünyaya karşı endişelerle doluymuş gibi, çok yumuşak, çok duygudaş bir anlatıma bürünmüştü onun yüzü de. Bir süre sonra Katharine'in, bir yolunu bulup, topluluğun dışında kaldığını anladı, ansızın zekâsını, yumuşaklığını, ilgisini kaldırıp bir yana attı, gülmeye başladı.

"Neye gülüyorsun?" diye sordu Katharine.

Güldüğü şey öylesine aptalca, öylesine yakışıksızdı ki, anlatmaya değmezdi.

"Yok bir şey –gülünç– çok anlamsız, ama yine de gözlerini yarı kapayıp bakarsan–" Katharine gözlerini yarı kapayıp baktı, ama yanlış yöne baktı, Cassandra eskisinden de çok güldü, hâlâ güler, yarı kapalı gözlerle bakıldığında Eleanor Hala'nın Stogdon Malikânesi'ndeki kafesteki papağana benzediğini anlatmak için elinden geleni yaparken, erkekler içeri girdi, Rodney doğru yanlarına gelip neye güldüklerini bilmek istedi.

"Sana asla söylemem"! diye yanıtladı Cassandra, dimdik oturup, ellerine önünde kavuşturarak, erkeğin yüzüne bakarak. Kızın alaycılığına bayılıyordu Rodney. Kızın kendisine güldüğü kuşkusuna bir an bile kapılmadı. Kız gülüyordu, çünkü yaşam çok tapınılasıydı, çok büyüleyiciydi.

"Ah, ama bana cinsiyetimin gaddarlığını duyurmanız çok acımasızca," diye yanıtladı erkek, ayaklarını birleştirip, parmak uçlarını hayali bir opera şapkasına ya da hintkamışı bastona bastırır gibi yaparak. "Biz her türden can sıkıcı şeyi tartışıyorduk, şimdi de ben bilmeyi dünyada her şeyden çok istediğim şeyi, asla bilemeyeceğim."

"Bizi bir an bile kandıramazsın!" diye bağırdı kız. "Bir saniye bile! İkimiz de senin müthiş eğlendiğini biliyoruz. Eğlenmiyor muydu, Katharine?"

"Hayır," diye yanıtladı Katharine, "bence doğru söylüyor. O politikaya pek aldırmaz."

Son derece yalınlıkla da söylenmiş olsa, sözcükleri, hafif, ışıklar saçan havada tuhaf bir değişime neden oldu. William'ın yüzündeki canlılık uçup gitti hemen, ağırbaşlılıkla konuştu:

"Politikadan iğrenirim."

"Bence, hiçbir erkeğin bunu söylemeye hakkı yok," dedi Cassandra, neredeyse sertçe.

"Sana katılıyorum. Politikacılardan iğreniyorum, demek istiyorum," diye düzeltti söylediklerini, telaşla.

"Görüyorsun işte, bence Cassandra şu feminist denenlerden," diye sürdürdü Katharine. "Ya da daha çok, altı ay önce feministti, ama şimdi de hâlâ, o zaman olduğu şey olduğunu varsaymanın anlamı yok. Benim gözümde onun en büyük çekiciliklerinden biri de bu. İnsan hiçbir zaman bilemiyor." Ablası gibi gülümsedi ona.

"Katharine, insanın kendini küçücük duymasına neden oluyorsun!" diye bağırdı Cassandra.

"Hayır, hayır, onun demek istediği bu değil," diye araya girdi Rodney. "Kadınların bu konuda bize çok büyük üstünlükleri olduğuna inanıyorum. Bir şeyleri bütünüyle bilmeye kalkışarak insan bir sürü şeyi kaçırıyor."

"Yunancayı bütünüyle biliyor," dedi Katharine. "Ama sonra resim konusunda da pek çok şey biliyor, müzik konusunda epeyce. Çok kültürlüdür – belki de tanıdığım en kültürlü kişi."

"Bir de şiir," diye ekledi Cassandra.

"Evet, yazdığı oyunu unutuyordum," dedi Katharine, sonra da odanın öteki ucunda, onun ilgisine gerek duyan bir şey görmüş gibi başını çevirerek yanlarından ayrıldı.

Birbirlerini tanısınlar diye bile bile yapılmış görünen bu girişin ardından, Cassandra onun odayı geçişini izledikten sonra, bir an sessizce durdular.

Bir sonraki an, "Henry," dedi kız, "bir sahnenin, bu konuk odasından daha büyük olmaması gerektiğini söyler. Orada oyunculuk kadar, şarkının, dansın da bulunması ister – yalnızca Wagner'in tam tersi, anlıyorsun ya?"

Oturdular ve pencereye ulaştığında, arkasını dönen Katharine, sanki Cassandra sustuğu anda konuşmaya hazırmış gibi, eli havaya kalkmış, ağzı açık William'ı gördü.

Perdeyi aralamak mı, yoksa iskemleyi çekmek mi, artık her neyse Katharine'in görevi ya unutulmuştu ya da yerine getirilmişti, ama hiçbir şey yapmadan pencerenin kıyısında durmayı sürdürüyordu. Yaşlıların hepsi ateşin başında toplanmıştı. Kendi işlerine dalmış, bağımsız, orta yaşlı bir topluluk gibi görünüyorlardı. Pek güzel öyküler anlatıyorlar, tatlı tatlı dinliyorlardı. Ama onun için hiçbir belirgin uğraş yoktu.

"Eğer birisi bir şey söyleyecek olursa, ırmağa baktığımı söyleyeceğim," diye aklından geçirdi, çünkü aile geleneklerine kölece bağlılığı yüzünden, bu günahının bedelini akla yatkın bir yalanla ödemeye hazırdı. Perdeyi yana çekti, ırmağa baktı. Oysa karanlık bir geceydi, ırmak zar zor seçilebiliyordu. Arabalar geçiyordu, daha ağaçlarda, kucaklaşmalarının üzerine gölgelerini salacak yapraklar olmasa da parmaklıklara ellerinden geldiğince yaklaşarak, yolda ağır ağır dolaşıyordu çiftler. Böylesine geri çekilmiş olan Katharine, yalnızlığını duydu. Her geçen dakika, her şeyin öngördüğü gibi gelişeceğinin yalın kanıtlarını sunan gece, onun için tam bir acı olmuştu. Seslerdeki tınılarla, el hareketleriyle, bakışmalarla karşı karşıya kalmıştı;

sırtı onlara dönükken şimdi bile, biliyordu, William'ın, Cassandra'yla birlikte, beklenmedik anlayış hazlarının daha daha derinliklerine battığını. Her şeyi, inanamayacağı denli iyi bulduğunu neredeyse söylemişti, Rodney ona. Öznel karayazgılarını unutmaya, kendini unutmaya, bireysel yaşamları unutmaya kesin kararlı olarak baktı pencereden dışarı. Gözleri karanlık gökyüzüne dikili içinde durduğu odadan sesler ulaşıyordu ona. Bir başka dünyanın, kendisininkinden önce varolmuş bir dünyanın, gerçekliğe giriş, ön alan olan bir dünyanın insanlarından gelen seslermiş gibi dinledi; sanki daha yeni ölmüş de canlıların konuşmalarını dinliyormuş gibiydi. Yaşamımızın düşsel doğası onu gözünde hiç böylesine belirgin olmamıştı, yaşam, hiç bundan daha kesinlikle, nesneleri yalnızca ışıklarının, alevlerinin alanı içinde varolan, onun ötesinde hiçlik uzanan ya da karanlıktan başka hiçbir şey bulunmayan, dört duvar durumu olmamıştı. Yanılsama ışığının hâlâ, sahip olmayı, sevmeyi, savaşmayı istenir kıldığı alanın dışına adımını attı sanki somut olarak. Ama yine de karaduygululuğu ona hiç dinginlik getirmiyordu. Hâlâ odanın içindeki sesleri duyuyordu. Hâlâ isteklerin işkencesi altındaydı. Onların alanının ötesinde olmayı diliyordu. Kendisini, sokaklarda hızla giden arabaların içinde bulabilmeyi diliyordu tutarsızca; hatta bir an bilinçsizce araştırdıktan sonra, belirgin bir biçim alıp, Mary Datchet'in kişiliğinde somutlaşan biriyle birlikte olmaya can atıyordu. Kıvrımları, derin katlarla pencerenin ortasında buluşacak biçimde kapadı perdeleri.

"Ah, işte burada," dedi, sırtını ateşe dönmüş, usulca iki yana sallanarak duran Mr. Hilbery. "Gel buraya, Katharine. Nerelere kaybolduğunu anlamadım – şu bizim çocukların," diye gözlemledi babacanlıkla, "işe yaradıkları da olur – çalışma odama gitmeni istiyorum, Katharine; kapının sağındaki üçüncü rafa git; '*Trelawny'den Shelley'nin Anıları*' kitabını al; bana getir. Sonra da, Peyton, burada toplanmış olan kişilere yanıldığını itiraf etmek zorunda kalacaksın."

"'*Trelawyn'den Shelley'in Anıları*'. Kapının sağındaki üçüncü raf," diye yineledi Katharine. Her şey bir yana, insan oyun-

larında denetleyemez çocuklarını ya da uyuyanları rüyalarından uyandıramaz. Kapıya giderken William'la Cassandra'nın önünden geçti.

"Dur, Katharine," dedi William, sanki neredeyse hiç istemeden onun varlığının bilincindeymiş gibi konuşarak. "Bırak, ben gideyim." Bir an duraksamadan sonra ayağa kalktı, kız bunun, ona bir çabaya patladığını anladı. Bir dizini Cassandra'nın oturduğu sedire dayayıp eğilerek, kuzeninin hâlâ söylediklerinin hızıyla kıpırdayan yüzüne baktı.

"Şey – mutlu musun?" diye sordu.

Sanki başka sözcüğe gerek yokmuş gibi, "Ah, hayatım!" diye coşkuyla konuştu Cassandra. "Elbette, şu güneşin altındaki her konuda biribirimize ters düşüyoruz,' dedi, 'ama bence o gördüğüm en akıllı erkek – sen de en güzel kadınsın," diye ekledi Katharine'e bakarak, baktıkça da yüzü canlılığını yitirdi, Cassandra'ya, onun seçkinliğinin son inceliği olarak görünen, Katharine'in karaduygululuğuna katılarak, neredeyse karaduygulu oldu.

"Ah, oysa saat yalnızca on," dedi Katharine gizemlice.

"O kadar geç oldu mu! şey–?" Anlamamıştı.

"Saat on ikide atlarım farelere dönüşür, ben giderim. Yanılsama solar. Ama ben yazgımı kabulleniyorum. Sular akarken testimi dolduruyorum." Yüzünde şaşkın bir anlatımla ona bakıyordu Cassandra.

"İşte Katharine, farelerden, testilerden, bütün o tuhaf şeylerden söz ediyor," dedi, William yanlarına döndüğünde. Çabuk gelmişti. "Sen anlayabiliyor musun onu?"

Onun usulca kaşlarını çatıp duraksamasından, Katharine, şu anda erkeğin bu özel sorundan hoşlanmadığını sezdi. Doğruldu hemen, değişik bir tınıda dedi ki:

"Ben gerçekten de gidiyorum aslında. Bir şey söyleyecek olurlarsa, açıklayacağını umuyorum, William. Geç kalmam, ama birini görmem gerekiyor."

"Gecenin bu saatinde mi?" diye bağırdı Cassandra.

"Kimi görmen gerekiyor?" diye sordu William.

"Bir arkadaşı," dedi Katharine, başını azıcık ona çevirerek.

Biliyordu kalmasını istediğini, aslında yanlarında değil de ama gerekirse diye, yakınlarında.

"Katharine'in yığınla arkadaşı vardır," dedi William, biraz tutukça, Katharine odadan çıkarken bir kez daha yerine otururken.

Biraz sonra, tıpkı yapmayı dilediği gibi, lambalarla aydınlatılmış caddelerden, arabanın içinde hızla geçiyordu. Hem ışığı hem hızı seviyordu, tek başına dışarıda olma duyumunu, yolun sonunda o yüksek, yalnız odasında Mary'ye ulaşacağını bilmeyi de. Bütün gün çizmelerin altında çiğnenmekten tozlu, titreşen gaz ışığının arada bir saldığı çakımların altındaki taş basamaklarda, mavi ipek etekliğiyle, mavi pabuçlarının tuhaf görünümü gözüne çarparken, taş merdivenleri çabucak tırmandı.

Bir an sonra, yüzü yalnızca konuğunu görmenin şaşkınlığını değil, biraz da tedirginliğini yansıtan Mary'nin kendisi açtı kapıyı. İçtenlikle karşıladı onu, açıklama yapacak zaman olmadığı için, Katharine dosdoğru oturma odasına yürüdü, bir koltukta arkasına yaslanan Mary Datchet'a anlatmakta olduğu, ortasında kaldığı şeye hemen devam etmeyi umuyormuş gibi baktığı bir kâğıdı elinde tutan delikanlının karşısında buldu kendini. Tepeden tırnağa şık gece giysilerine bürünmüş tanımadığı bir kadının ortaya çıkışı onu tedirgin etmiş gibiydi. Piposunu ağzından çıkardı, dimdik ayağa kalktı, silkinerek geri oturdu.

"Dışarıda yemekte miydin?" diye sordu Mary.

"Çalışıyor musunuz?" diye sordu, aynı anda Katharine.

Bu sorudaki kendi payını tedirginlikle üstünden atmak ister gibi, delikanlı başını salladı.

"Şey, pek değil," diye yanıtladı Mary. "Mr. Basnett bana göstermek için bazı kâğıtlar getirmiş. Onlara göz atıyorduk, ama bitirdik neredeyse... haydi bize eğlenceni anlat."

Konuşurken bir yandan da parmaklarını saçlarının arasında gezdiriyormuş gibi dağınık bir görünümü vardı; neredeyse bir Rus köylü kızı gibi giyinmişti. Birkaç saattir onu yeriymiş gibi görünen koltuğa oturdu yine; koltuğun kolunda duran fincan tabağında bir sürü sigaranın külü vardı. Gözü pek görünümü, dümdüz arkaya taranmış saçları, geniş alnı olan Mr. Basnett,

Mary Datchet üzerinde etkileri olduğu konusunda Mr. Clacton'un haklı olarak kuşkulandığı, o "çok yetenekli gençler" topluluğundan biriydi. Daha yakında üniversiteyi bitirmişti, toplumun iyileştirilmesi görevini üstlenmişti şimdi de. O çok yetenekli gençler topluluğunun öteki üyeleriyle ilişki içinde, işçilerin eğitimi, orta sınıfla işçi sınıfının kaynaştırılması, *Kapital*'in ilkelerine bağlı kalınarak Demokrasi için Eğitim Derneği'nde iki oluşumun birlikte saldırısı amacıyla bir taslak hazırlamıştı. Bir büro kiralayıp sekreter tutmayı gerektirecek aşamaya ulaşmıştı bile taslak, bu taslağı Mary'ye açıklayıp, ilke olarak küçük bir aylığın da bağlanacağı sekreterlik görevini önerme yetkisi verilmişti ona. O gece saat yediden beri, yeni reformcuların inançlarının açıklandığı belgeyi yüksek sesle okumaktaydı, ama tartışmalarla okuması öyle sık sık bölünmüş, "en büyük sır" olarak, özel kişiliklerin, belli toplulukların, bireylerin kötü amaçlarını Mary'ye açıklamak öyle sıklıkla gerekli olmuştu ki, yazıların daha ancak yarısına gelebilmişlerdi. Hiçbiri konuşmanın üç saat sürdüğünün farkına varamamıştı. Kendilerini öylesine kaptırmışlardı ki, ateşi beslemeyi bile unutmuşlardı, ama yine de, Mr. Basnett açıklamaları, Mary sorgulamaları sırasında, insan kafasının ilgisiz tartışmalara kayma isteğini denetleyen ciddiyeti özenle korumuşlardı. Kızın soruları sık sık şöyle başlamıştı, "Yani şunu mu anlamalıyım–" Erkeğin yanıtları da hiç değişmeden "biz" diye tanımladığı birinin görüşlerini simgelemişti.

O zamana dek de, o "biz"in içine kendisinin de alındığına Mary'nin aklı yatmış, "bizim" kanılarımızın, "bizim" derneğimizin, "bizim" politikamızın, toplumun ana gövdesinden üstün bir aydınlanma halkasıyla kesinlikle ayrılmış bir şeye karşılık geldiği inancında Mr. Basnett'e katılmıştı.

Bu hava içinde Katharine'in görünümü son derece uyumsuzdu, unutmaktan mutlu olduğu her şeyi anımsatma etkisi yapıyordu Mary'nin üstünde.

"Dışarıda yemekte miydin?" diye sordu yine, ufak bir gülümsemeyle mavi ipeğe, üzerine inciler dikilmiş mavi ayakkabılara bakarak.

"Hayır, evdeydim. Yeni bir şeye mi başlıyorsunuz?" demek gözü pekliğini gösterdi Katharine, biraz duraksayıp, kâğıtlara bakarak.

"Başlıyoruz," diye yanıtladı Mr. Basnett. Başka şey söylemedi.

"Russell Alanı'ndaki dostlarımızdan ayrılmayı düşünüyorum," diye açıkladı Mary.

"Anlıyorum. Öyleyse başka bir şey yapacaksın."

"Şey, korkarım çalışmayı seviyorum," dedi Mary.

"Korkarım," dedi Mr. Basnett, onun görüşüne göre, hiçbir aklı başında insanın, çalışmayı sevmekten korkmaması gerektiği izlenimini aktararak.

"Evet," dedi Katharine, sanki bu görüşü delikanlı yüksek sesle dile getirmiş gibi. "Ben de bir şeylere başlamak isterdim –insanın kendi başına yapabileceği bir şeye– istediğim bu işte."

"Evet, bu hoş," dedi Mr. Basnett, ona ilk kez biraz ilgiyle bakıp, piposunu yeniden doldurarak.

"Ama çalışmayı sınırlayamazsın – anlatmak istediğim şey bu," dedi Mary. "Yani başka tür işler de var. Küçük çocukları olan bir kadından daha çok hiç kimse çalışamaz."

"Haklısın," dedi Mr. Basnett. "İşte bizim ele geçirmek istediklerimiz de tam bu bebekli kadınlar." Elindeki belgelere göz attı, parmaklarının arasında yuvarlayıp boru yaptı, gözlerini ateşe dikti. Bu toplulukta insanın söylediği herhangi bir şeyin, yararlılığıyla yargılanacağını duydu Katharine; kişi yalnızca düşündüklerini söylemeliydi, abartmadan, kısaca, doğru dürüst üzerinde düşünülebilecek şeylerin sayısının son derece sınırlı olduğuna ilişkin o tuhaf varsayımla. Ve Mr. Basnett de, yalnızca yüzeyde katıydı; kızın zekâsına çekici gelen bir zekâ ışıltısı vardı yüzünde.

"Halk ne zaman bilecek?" diye sordu.

"Ne demek istiyorsun – bizim hakkımızda mı?" diye sordu Mr. Basnett azıcık gülümseyerek.

"Bu bir sürü şeye bağlı," dedi Mary. Varlıklarına inandığını gösteren Katharine'in sorusu işbirlikçiler üzerinde sıcak bir etki yaratmış, onları mutlu etmiş gibiydi.

"Bizim kurmayı istediğimiz gibi bir derneği (şimdilik da-

ha fazlasını söyleyemeyiz) kurarken," diye sözü aldı Mr. Basnett, başını biraz sallayarak, "anımsanması gereken iki şey vardır – basın ve halk. Adını söylemeyeceğimiz öteki dernekler, başarısızlığa uğradılar, çünkü yalnızca dar görüşlülerle çalıştılar. Birbirinin yanlışlarını bulur bulmaz ölen, karşılıklı birbirini beğenme derneği istemiyorsan, basını ele geçirmelisin. Halka başvurmalısın."

"Zorluk burada," dedi Mary düşünceli düşünceli.

"İşte o da bu noktada işe karışıyor," dedi Mr. Basnett, başını Mary'nin olduğu yöne sallayarak. "İçimizde kapitalist olan bir tek o var. Bu görevde tam gün çalışabilir. Ben bir büroya zincirlenmişim; yalnızca boş zamanlarımı ayırabilirim. Bu arada, siz iş falan arıyor musunuz?" diye Katharine'e sordu, tuhaf bir güvensizlik ve saygı karışımıyla.

"Onun şimdiki işi evlilik," diye onun yerine yanıtladı Mary.

"Ah, anlıyorum," dedi Mr. Basnett. Bunun getireceği kısıtlamaları göz önüne aldı; o ve arkadaşları, daha birçok şeyin yanında, cinsellik sorunuyla da yüzleşmişler, yaşam düzeneklerinde ona da onurlu bir yer ayırmışlardı. Erkeğin davranışlarının kabalığı altında bunu hissediyordu Katharine; Mary Datchet'la Mr. Basnett'in korumasına bırakılmış bir dünya, duygu yüklü, güzel bir yer olmasa da, benzetmeli olarak anlatılırsa, mavi, yumuşak sis çizgisinin ufukta bir ağacı ötekine birleştirdiği yer olmasa da, ona iyi bir dünya gibi göründü. Bir an için şimdi delikanlının ateşe eğilmiş yüzünde, yalnızca onun yazman, avukat, devlet memuru, işçi çeşitlemelerini tanısak da, arada sırada hâlâ anımsadığımız, o özgün erkeğin çizgilerini gördü. Günlerini ticarete, boş zamanlarını toplumsal reformlara ayıran Mr. Basnett'in, uzun süre o tamlık olasılığının izlerini taşımayacağı belliydi; ama o an için, hâlâ meraklı, hâlâ engellenmemiş gençliği ve çabası içinde, insan, onun bizimkinden daha soylu bir devletin vatandaşı olduğunu hayal edebilirdi. Katharine o ufak bilgi birikimine başvurup, derneklerinin neye girişiyor olabileceğini merak etti. Sonra çalışmalarını engellediğini anımsadı, hâlâ o derneği düşünerek ayağa kalktı, bunları düşündüğü için de Mr. Basnett'e dedi ki:

"Şey, umarım zamanı gelince size katılmamı istersiniz."

Delikanlı başını salladı, piposunu ağzından çıkardı, ama aklına söyleyecek bir şey gelmediği için yeniden ağzına yerleştirdi, oysa yine de, kız kalsaydı daha mutlu olurdu.

Katharine karşı koysa da, Mary onu aşağı indirmek için üsteledi, ortalıkta araba görünmediği için de çevrelerine bakınarak sokakta durdular birlikte.

Ellerinde kâğıtlarıyla Mr. Basnett'i düşünerek, "Dön geri," diye diretti Katharine.

"Üzerinde bu giysilerle, tek başına sokaklarda dolaşamazsın," dedi Mary, ama bir iki dakika daha Katharine'in yanında kalma isteğinin gerçek nedeni, araba bulmak değildi. Ne yazık ki, dinginliğini yitiriyordu, ama Katharine'le yalnız başlarına dururken ortaya çıkan görkemli gerçekle karşılaştırıldığında, Mr. Basnett'le onun kâğıtları, yaşamın ciddi amacından rastlantısal bir sapma olarak görünüyordu gözüne. Bu gerçek ikisinin ortak kadınlığı olabilirdi.

Hiç giriş yapmadan ansızın, "Ralph'ı gördün mü?" diye sordu.

"Evet," dedi Katharine doğrudan, ama onu nerede ya da ne zaman gördüğünü anımsamıyordu. Mary'nin Ralph'ı görüp görmediğini niçin sorduğunu anımsaması birkaç dakikasını aldı.

"Galiba seni kıskanıyorum," dedi Mary.

"Saçmalama, Mary," dedi Katharine şaşkınlıkla, kızın koluna girip, anayola doğru sokakta yürümeye başlayarak. "Bak anlatayım; Kew'ya gittik, arkadaş olmaya karar verdik. Evet, işte olan biten bu."

Katharine'in daha fazla şeyler anlatacağı umuduyla susuyordu Mary. Ama Katharine başka şey söylemedi.

"Bu arkadaşlık sorunu değil," diye bağırdı Mary, öfkesinin yükselmesine kendisi de şaşarak. "Sen de biliyorsun olmadığını. Nasıl olabilir ki? İşinize karışmaya hakkım yok–" Durdu. "Yalnızca Ralph'ın incinmesini istemiyorum," diye sonuca bağladı.

"Bence o kendini kollamayı becerebilir görünüyor," dedi Katharine. İkisi de istemese bile, aralarında düşmanlık duygusu gelişmişti.

Bir duraklamadan sonra, "Gerçekten buna değeceğini düşünüyor musun?" dedi Mary.

"Kim bilebilir?" diye sordu Katharine.

"Sen hiç birini sevdin mi?" diye üsteledi Mary sertçe, salak salak.

"Londra sokaklarında dolaşıp duygularımı tartışamam –işte araba– hayır, içinde biri var."

"Kavga etmek istemiyoruz," dedi Mary.

"Ona arkadaşı olamayacağımı mı söylemem gerekirdi?" diye sordu Katharine. "Ona bunu söyleyeyim mi? Eğer öyleyse, ona ne neden göstereceğim?"

"Elbette, ona bunu söyleyemezsin," dedi Mary, kendini denetleyerek.

"Ama galiba yapacağım," dedi Katharine ansızın.

"Kendimi kaybettim, Katharine; bunları söylememem gerekirdi."

"Hepsi çok aptalca," dedi Katharine, buyurganlıkla. "Söylediğim bu. Değmez." Gereksiz bir şiddetle konuşuyordu, ama doğrudan Mary Datchet'a yöneltilmiş değildi. Düşmanlıkları tümden yok olmuştu, ikisinin de üzerinde, içinde yollarını bulmak zorunda oldukları, geleceği belirsizleştiren güçlük ve karanlık bulutu asılı duruyordu.

"Hayır, hayır, değmez buna," diye yineledi Katharine. "Varsayalım ki, senin dediğin gibi, mümkün değil – şu arkadaşlık; o bana âşık oluyor. Bunu istemiyorum. Yine de," diye ekledi, "bence sen abartıyorsun; aşk her şey demek değil; evliliğin kendisi, yalnızca bir sürü şeyden biri–" Ana caddeye çıkmışlardı, o an için, insan ilgilerinin çeşitliliği üzerine Katharine'in söylediklerini süsler görünen otobüslere, yoldan gelip geçenlere bakarak durdular. Mutluluğu ve ısrarcı varoluş yükünü bir daha omuzlamanın gereksiz göründüğü, o en uç yansızlık anlarından birini yaşıyorlardı ikisi de. Bütün komşularına açıktı servetleri.

"Hiçbir kural koymuyorum," dedi Mary, bu tanımlanan durumda uzun süre durakladıktan sonra, ilkin o kendini toparlayarak. "Bütün söylediğim, ne yapmak üzere olduğunu bilmen gerektiği – kesinlikle; ama," diye ekledi, "galiba biliyorsun."

Aynı anda, yalnızca Katharine'in evlilik hazırlıklarını bildiği için değil, aynı zamanda da, orada koluna girmiş dururken edindiği, onda, karanlık, belirsiz bir şeylerin varlığı izlenimi yüzünden de, son derece aklı karışıktı.

Yine geri yürüdüler, Mary'nin evine çıkan merdivenlere ulaştılar. Orada durdular, bir an hiçbir şey söylemeden kaldılar.

"İçeri girmelisin," dedi Katharine, kendini toparlayarak. "Tüm bu zaman boyunca, okumayı sürdürmek için bekliyor." Evin tepesindeki ışıklı pencereye baktı başını kaldırıp, ikisi de bir an bekleyerek baktılar. Yarım daire biçiminde basamaklar, girişten yükseliyordu, ilk iki üç tanesini ağır ağır çıktı Mary, aşağı Katharine'e bakarak durakladı.

"Bence bu tutkunun değerini bilmiyorsun sen," dedi yavaşça, biraz da beceriksizce. Bir basamak daha çıktı, bir kez daha, yalnızca yarım yamalak aydınlanmış, renksiz yüzü yukarı dönük, sokakta duran kişiye baktı. Mary duraksarken bir araba yanaştı, Katharine dönüp durdurdu onu, kapıyı açarken dedi ki:

"Unutma, ben de sizin derneğe girmek istiyorum – unutma," diye ekledi, sesini azıcık yükseltmek zorunda kalıp, sözlerinin geri kalanı üstüne kapıyı kapatarak.

Son derece dik bir yokuştan yukarı bedenini taşımak zorundaymışçasına, basamak basamak çıktı merdivenleri Mary. Kendisini zorla çekip kopartması gerekmişti Katharine'den, her basamak duyduğu isteği bastırıyordu. Gerçekten bir yüksekliği tırmanmak için büyük bir bedensel güç harcıyormuşçasına, kendini yüreklendirerek bütün gücüyle çabalıyordu. Eğer oraya ulaşmayı başarırsa, elinde belgeleriyle merdivenlerin tepesinde oturan Mr. Basnett'in, ona ayaklarını basacak somut bir yer sunduğunun bilincindeydi. Bunu bilmek azıcık coşku veriyordu.

Kız kapıyı açarken Mr. Basnett gözlerini kaldırdı.

"Bıraktığım yerden devam edeceğim," dedi. "Bir şeylerin açıklanmasını istersen, kes sözümü."

Beklerken, belgeyi yeniden okumuş, kurşun kalemle sayfaların kenarına notlar almıştı, sanki hiç kesinti olmamış gibi de-

vam etti. Yassı minderlerin arasına oturdu Mary, bir sigara daha yaktı, kaşlarını çatarak dinledi.

Onu Chelsea'ye taşıyan arabanın köşesinde, bitkinliğinin, bir de aynı zamanda, tanıklık ettiği gibi bir çabanın ağırbaşlı, doyurucu doğasının bilincinde olarak, arkasına yaslandı Katharine. Bunu düşünmek onu bütünlüyor, dinginleştiriyordu. Eve vardığında, ev halkının uyumuş olacağını umarak elinden geldiğince sessizce süzüldü içeri. Oysa gezisi sandığından daha kısa sürmüştü, yukarıdan gelen, hiç yanılgıya yer bırakmayacak, canlı sesleri duydu. Bir kapı açıldı, bu sesin Mr. Peyton'ın gittiği anlamına gelmesi olasılığına karşı, giriş katı odalarından birine gizlendi. Durduğu yerden kendisi görünmüyordu, ama merdivenleri görebiliyordu. Birisi merdivenlerden iniyordu, şimdi de onun William Rodney olduğunu gördü. Sanki uykusunda yürüyormuş gibi tuhaf bir görünümü vardı; kendi kendine bir oyundan bir bölümü oynuyormuş gibi kıpırdıyordu dudakları. Bir eli, yol göstersin diye tırabzanlarda, basamak basamak, çok yavaşça iniyordu. Gizlenerek daha fazla tanık olmanın kendisini tedirgin ettiği, büyük bir esriklik içindeymiş gibi göründüğünü düşündü, erkeğin. Koridora çıktı. Onu görünce, aşırı ölçüde ürküp durdu erkek.

"Katharine!" diye bağırdı. "Dışarıda mıydın?" diye sordu.

"Evet... Hâlâ uyanıklar mı?"

Yanıtlamadı Rodney, açık duran kapıdan, girişteki odaya yürüdü.

"Sana anlatamayacağım kadar olağanüstüydü," dedi. "İnanamayacağım kadar mutluyum–"

Sanki kızla konuşmuyordu, o da hiç sesini çıkarmadı. Bir an hiçbir şey demeden, masanın iki karşı ucunda durdular. Sonra erkek çabucak sordu, "Ama söyle haydi, sana nasıl göründü? Sen ne düşündün, Katharine? Onun benden hoşlanıyor olması şansı var mı? Söyle bana, Katharine!"

Kız yanıtlayamadan, yukarıdaki sahanlıkta bir kapının açılması onları tedirgin etti. William'ı aşırı ölçüde tedirgin etti. Ürkerek geri sıçradı, hızla koridora çıktı, yüksek ve abartılarak olağanlaştırılmış sesle dedi ki:

"İyi geceler, Katharine. Şimdi yat artık. Yakında görüşürüz. Umarım yarın gelebilirim."

Bir an sonra gitmişti. Katharine yukarı çıkıp sahanlıkta Cassandra'yı buldu. Elinde iki üç kitap tutuyor, eğilmiş, küçük bir kitaplıkta ötekilere bakıyordu. Yatakta hangi kitabı okumak istediğini asla bilemediğini söyledi; şiir mi, yaşam öyküsü mü, metafizik mi?

"Sen yatakta ne okursun, Katharine?" diye sordu, yan yana yukarı çıkarlarken.

"Bazen şunu, bazen bunu – bazen da hiç ilgisiz bir şey," dedi Katharine belirsizlikle. Cassandra ona baktı.

"Biliyor musun, üzerinde olağandışı bir tuhaflık var," dedi. "Herkes gözüme biraz tuhaf görünüyor. Belki de Londra'nın etkisindendir."

"William da tuhaf mı?" diye sordu Katharine.

"Şey, galiba biraz," diye yanıtladı Cassandra. "Tuhaf ama çok büyüleyici. Bu gece Milton okuyacağım. Bu hayatımın en mutlu gecelerinden biri, Katharine," diye ekledi, utangaç bir bağlılıkla kuzeninin güzel yüzüne bakarak.

XXVII. Bölüm

İlkbaharın ilk günlerinde, bahçe çiçekliklerinde sergilenenlerle yarışa girişerek açan tomurcuklar, taç yapraklarını ansızın silken çiçekler vardır Londra'da –beyaz, mor, alev kırmızısı– ama bu kent çiçekleri, yalnızca bir resme bakmak için, bir senfoni dinlemek için ya da yalnızca sesler çıkaran, kolayca coşkuya kapılan, parlak renklerle donanmış her tür insan arasında, kalabalık yapıp, ezilmek için sizi çağıran, Bond Caddesi ve yakınlarında, ardına dek açılmış bir sürü kapıdan oluşur. Yine de, ne olursa olsun, daha sessiz bitkisel çiçeklenme süreciyle, kaba bir hasımlık değildir, bu yaptıkları. Kökte cömert bir itki, paylaşmak, herkese hakkını vermek isteği bulunsun bulunmasın ya da bu canlanma, yalnızca duygusuz bir heves, bir sürtüşme olsun olmasın, devam ettiği sürece etkisi, genç olanları, cahil olanları, uçuşan bayraklarıyla, onların zevk almaları için yeryüzünün dört bir yanından getirilmiş ganimetler yığılı sedirleriyle, dünyanın bir pazar yeri olduğunu düşünmeye yüreklendirir.

Cassandra Otway, ceplerinde turnikeleri açan bozuk paralarıyla, daha çok da turnikelerden geçmesine gerek bırakmayan büyük beyaz kartlarıyla Londra'yı dolaşırken, kent ona ev sahiplerinin en konukseveri, en cömerti gibi görünüyordu.

Ulusal Galeri'yi, Hertford yapısını gezdikten ya da Bechstein Salonu'nda Brahms ya da Beethoven dinledikten sonra geri dönüyor, ruhunun derinliklerinde hâlâ gerçeklik adını verdiği, hâlâ bulabileceğine inandığı, o değeri ölçülemez özün tohumlarının gizli olduğu yeni bir kişinin kendisini beklediğini görmek için dışarı çıkıyordu yine. Hep dendiği gibi, Hilberyler, "herkesi tanıyordu", bu kendini beğenmiş sav, belli bir bölgede, örneğin ayda bir, geceleri ışıklarını yakan, akşam üzeri üçten sonra kapılarını açan, Hilberyleri yemek odalarına kabul eden evlerin sayısı tarafından destekleniyordu. Bu evlerde yaşayan insanların çoğunun paylaştığı tanımlanamaz özgürlük ve tavırlarındaki yetke, sanat, müzik ya da devlet sorunu, her ne söz konusu olursa olsun, onların pekâlâ kapıların içinde bulunduklarını, beklemeye, savaşmaya, içeri girme bedelini kapıda sıradan bozuk paralarla ödemeye zorlanan büyük insan kitlesine hoşgörüyle gülümseyebildiklerini gösteriyordu sanki. Cassandra'yı içeri almak için hemen açılıyordu kapılar. İçeride olan bitenlere doğal olarak eleştirel bir gözle bakıyor, Henry'nin söyleyebileceklerinden alıntılar yapıyordu; ama sıklıkla da yokluğunda, Henry'le çelişmeyi başarıyordu, değişmez olarak da akşam yemeğinde ona eşlik edenin ya da ninesini anımsayan o kibar yaşlı hanımın, söylediklerinde derin anlamlar bulunduğuna inandığını göstererek, gönlünü alıyordu. O istekli gözlerindeki ışığın hatırı için, anlatımındaki çoğu kabalık, kişiliğindeki dağınıklık bağışlanıyordu. Bir iki yıllık deneyimden, iyi bir terziyle tanıştırıldıktan, kötü etkilerden korunduktan sonra, onun bir kazanım olacağına inanılıyordu genellikle. Başparmaklarıyla işaret parmakları arasında insanlığın özünün örneğini sunarak, gerdanlıkları yükselip yine göğüslerine düşecek denli düzenle soluk alıp vererek, balo salonlarının kıyılarında oturan, insanlık okyanusunun kıyılarını döven dalgalar gibi temel bir gücü simgeler görünen, bu yaşlı hanımlar, biraz gülümseyerek, kızın başaracağı sonucuna varıyorlardı. Yani annesine saygı duydukları bir delikanlıyla evlenmesinin, pek mümkün olduğunu söylemek istiyorlardı.

William Rodney, önerilerle dolup taşıyordu. Küçük galerileri, seçme konserleri, özel gösterileri biliyor, bir yolunu bulup zaman ayırarak Katharine ve Cassandra'yla buluşuyor, daha sonra onlara evinde çay, akşam yemeği, atıştıracak bir şeyler sunuyordu. Böylece de, geçireceği on dört günden her biri, kendi ağırbaşlı bağlamı içinde, parlak bir ışıltı taşıyacağı sözü veriyordu. Oysa pazar günü yaklaşıyordu. O gün genellikle doğaya ayrılırdı. Çıkıp dolaşmak için yeterince yumuşaktı hava. Ama Cassandra, Hampton Sarayı, Greenwich, Richmond, Kew yerine hayvanat bahçesine gitmek istedi. Bir zamanlar, hayvanların duygusal dünyasıyla oyalanmıştı, hâlâ da onların kalıtsal özellikleri üzerine bir şeyler biliyordu. Böylece de, pazar öğleden sonra Katharine, Cassandra, William Rodney, arabayla hayvanat bahçesine gitti. Arabaları kapıya yaklaşırken Katharine öne eğildi, aynı yöne hızla yürümekte olan bir delikanlıya el salladı.

"İşte Ralph Denham!" diye bağırdı. "Bizimle burada buluşmasını söylemiştim," diye ekledi. Hatta onun için alınmış bir bilet bile getirmişti. Onun içeri alınmayacağına ilişkin, William'ın karşı çıkması da böylece anında susturulmuş oldu. Ama iki erkeğin selamlaşma biçimi neler olacağını açıkça gösteriyordu. Kocaman kafesin içindeki küçücük kuşlara beğenilerini dile getirir getirmez, William'la Cassandra adımlarını yavaşlatıp arkada kaldı, Ralph'la Katharine biraz öne ilerledi. Bu, William'ın da kendi payını üstlendiği, ona uyan, ama yine de onu tedirgin eden bir düzenlemeydi. Katharine'in onlarla buluşması için Denham'ı da çağırmış olduğunu önceden söylemesi gerektiğini düşünüyordu.

"Katharine'in arkadaşlarından biri," dedi biraz sertçe. Tedirgin olduğu belliydi, Cassandra acıma duydu onun huzursuzluğuna. Doğudan gelmiş iri bir domuz bulunan kafesin yanında duruyorlardı, nasıl olduysa binlerce küçük gözlemin, bir tek merkezde toplanmış gibi göründüğü anda, kız şemsiyesinin ucuyla usulca hayvanı dürtüklüyordu. Merkez, yoğun ve tuhaf bir tutkuydu. Mutlu muydular? Böylesine özgün bir çiftin, olağandışı, güzel duygularına, böylesine sıradan bir ölçü uyguladığı için kendine kızarak sorar sormaz kafasından

uzaklaştırdı bu soruyu. Yine de, sanki ilk olarak kendini kadınsı duymuş gibi, daha sonra belki de William ona içini dökmek isteyebilirmiş gibi, davranışları ansızın değişti. Hayvanların duygusal durumlarını, mavi gözlerin, kahverengi gözlerin yeniden ortaya çıkmasını tümden unuttu, hemen o anda karşısındakini avutabilecek bir kadının duygularına kaptırdı kendini, Katharine'in Mr. Denham'la birlikte önde kalacağını umdu, tıpkı büyük olduğu oyununu oynayan bir çocuğun, henüz annesinin gelip de oyunu bozmayacağını ummaması gibi. Yoksa büyük insan oyunu oynamayı bırakmış da, korkutucu biçimde ve gerçekten yetişkin olduğunun mu bilincine varmıştı ansızın?

Ralph Denham'la Katharine arasında, hâlâ hiç bozulmamış bir sessizlik vardı, ama değişik kafesleri dolduranlar konuşmanın yerini tutuyordu.

"Son görüşmemizden beri neler yapıyorsun?" diye sordu Ralph sonunda.

"Ne yapıyorum?" diye düşündü. "Başka insanların evlerine girip çıkıyorum. Merak ediyorum, acaba bu hayvanlar mutlu mu?" diye sorguladı, belki de bir zamanlar, bir hanımın güneş şemsiyesinin bir parçasını oluşturmuş olan püskülle, filozof gibi düşüncelere dalmış oynayan gri ayının önünde durarak.

"Korkarım, Rodney benim gelişimden hoşlanmadı," dedi Ralph.

"Hayır, hoşlanmadı. Ama yakında bunun üstesinden gelir," diye yanıtladı kız. Sesinden yansıyan uzaklık Ralph'ı şaşırttı, ne demek istediğini biraz daha açıklasa mutlu olacaktı. Ama açıklama yapması için onu zorlamayacaktı. Ona göre, her an, kendi içinde bütünlenmiş olmalıydı, mutluluğunun hiçbir şeyini açıklamalara borçlu olmadan, gelecekten ne parlak ne de karanlık renkler ödünç alarak.

"Ayılar mutlu görünüyor," diye görüşünü açıkladı. "Ama onlara bir torba bir şey almalıyız. Şurada çörek satan bir yer var. Gidip alalım." Küçük kesekâğıtları yığılı tezgâha doğru yürüdüler, ikisi de aynı anda bozuk para çıkarıp, hanımdan mı yoksa beyden mi alsın bilemeyen, ama geleneksel neden-

lerden ötürü ödemenin erkeğe düşeceğine karar veren genç kadına uzattı.

"Ben ödemek istiyorum," dedi Ralph buyurganca, Katharine'in sunduğu paraya karşı çıkarak. "Yaptığımın bir nedeni var," diye ekledi, kararlı tınısına kızın gülümsediğini görüp.

"Galiba senin her şey için nedenin var," diye ona takıldı kız, çörekleri parçalayıp ayıların ağzına atarak, "ama bu kez iyi bir neden olduğuna pek inanamıyorum. Nedir nedenin?"

Delikanlı söylemeye yanaşmadı. Bilinçli olarak bütün mutluluğunu ona sunduğunu, saçma da olsa, neyi var neyi yoksa, hatta bütün parasını bile, yanan odun yığınına atmak istediğini açıklayamazdı. Aralarında bu uzaklığı korumak istiyordu – tapınan kişiyi, tapınaktaki hayalden ayıran uzaklığı.

Bunu, örneğin bir konuk odasında, aralarında çay tepsisiyle otursalardı olacağından daha da kolaylaştırmak için, elbirliği yaptı koşullar. Kızı, solgun mağaralardan, ipek gibi kaygan postlardan oluşmuş bir arka görünüme karşı görüyordu; ağır göz kapaklı gözleriyle yan yan kıza bakıyordu develer, hüzünlü yüksekliklerinden, inceden inceye gözlemliyordu onu zürafalar, fillerin pembe çizgili hortumları, onun uzanmış ellerinden çörekleri sakınarak alıyordu. Sonra ısıtılmış kapalı bölmeler vardı. Kumun üstüne kıvrılmış piton yılanlarına eğilirken ya da timsahların havuzundaki bayat durgun suyu bölen kahverengi kayayı incelerken ya da bir kertenkelenin altınsı gözünü, yeşil kurbağanın böğrünün içe çekilme hareketini görebilmek için tropik ormanın daha küçük bölümlerini araştırırken, izliyordu kızı. Özellikle de, içinde hiç durmadan küçük gümüşsü balık filolarının döndüğü ya da çarpılmış ağızlarını cama yapıştırarak, kuyruklarını tam arkalarında titreştirerek, bir an için balıkların kıza süzgün gözlerle baktıkları, derin yeşil sulara karşı çizilmiş gördü onu. Sonra kızın küçük kafeslerin perdelerini çektiği, daha yeni kozasından çıkmış yarı bilinçli kelebeklerin öbek öbek kanatlarına çizilmiş eflatun halkaları, solgun kabuklu ağacın boğumlu sürgünleri gibi kıpırtısız tırtılları, titreşen çatlak dilleriyle cam duvarları hiç durmadan döven ince uzun yeşil yılanları hayranlıkla izlediği, böceklerin bölümü vardı. Ha-

vanın sıcaklığı, suda yüzen ya da büyük kırmızı kavanozlardan dimdik yükselen ağır çiçeklerin buğusu, tuhaf kalıpların, olağanüstü biçimlerin sergilenmesiyle birlikte, insanların suskunlaşıp solgunlaştığı bir ortam yaratıyordu.

Maymunların alaylı, derin bir mutsuzluğu yansıtan kahkahalarıyla çınlayan bölümün kapısını açıp William'la Cassandra'yı buldular. Yukarıdaki tüneğinden inip yarım elmayı paylaşması için küçük, isteksiz bir hayvanı kandırmaya çalışıyordu anlaşıldığı kadarıyla William. Cassandra tiz sesiyle bağırarak, bu yaratığın ötekilerden ayrı huylarını, gece alışkanlıklarını okuyordu. Katharine'i görüp bağırdı:

"İşte buradasın! Şu zavallı Madagaskar sincabına işkence yapmasına engel ol William'ın."

"Sizi kaybettiğimizi sandık," dedi William. Bir birine, bir ötekine baktı, Denham'ın hiç de modaya uymayan görünüşünü inceler gibiydi. Kötü niyetini akıtacak bir bahane arıyordu sanki, ama bulamadığı için sessiz kaldı. Bakışı, üst dudağının titremesi, Katharine'in gözünden kaçmadı.

"William hayvanlara karşı duyarlı değildir. Onların ne sevdiklerini, ne sevmediklerini bilmez," dedi.

Elmayı tutan elini çekerek, "Eminim sen bu konularda çok bilgilisindir, Denham," dedi Rodney.

"Temelde, bu onları nasıl okşayacağını bilmek sorunudur," diye yanıtladı Denham.

"Yılanların bölümüne nasıl gidiliyor?" diye sordu ona Cassandra, yılanları görmeyi gerçekten istediğinden değil, karşı cinse çekici görünerek uzlaşmaya zorlayan, yeni doğmuş kadınsı duyarlılığına boyun eğdiği için.

Denham ona yolu anlatmaya başladı, Katharine'le William yanlarından uzaklaştılar birlikte.

"Umarım güzel bir öğleden sonra geçirmişsindir," dedi William.

"Denham'dan hoşlanıyorum," diye yanıtladı.

Sığ bir incelikle, "Ça se voit," diye döndü William.

Buna verilecek bir sürü sert yanıt vardı, ama genelde barış isteyen Katharine yalnızca sordu:

"Çay için bize dönecek misin?"

"Cassandra'yla ben, Portland Sokağı'nda küçük bir yerde çay içmeyi düşündük," diye yanıtladı. "Bilmem, Denham'la sen bize katılmayı ister miydiniz?"

Erkeği aramak için başını çevirerek, "Ona sorayım," diye yanıtladı. Ama Cassandra'yla ikisi, bir kez daha kendilerini Madagaskar sincabını incelemeye kaptırmışlardı.

William'la Katharine bir an onları izledi, ikisi de ötekinin seçiminin nesnesine tuhaf tuhaf baktı. Ama şimdi terzilerin şıklığına hakkını verdiği Cassandra'ya gözlerini çeviren William, sert bir sesle konuştu:

"Gelirsen, umarım, beni gülünç düşürmek için elinden geleni yapmazsın."

"Korktuğun buysa, kesinlikle gelmiyorum," diye yanıtladı Katharine.

Tam ortadaki kocaman maymun kafesine bakıyorlardı sözde, William'dan çok tedirgin olan kız, bir direğin tepesinde, eski bir şal parçasına bürünmüş, arkadaşlarına kuşku, güvensizlik bakışları atan, insanlardan kaçan, huysuz maymuna benzetti onu. Hoşgörüsünü yitiriyordu. Geçen haftanın olayları zaten epey yıpratmış, azaltmıştı. Belki her iki cinsin de başına gelebilen, karşı tarafın açıkça sivrildiği, alçakça bir rezilliğe düştüğü, böylece de onunla ilişki gerekliliğinin alçaltıcı olduğu, böylesi zamanlarda hep aşırı ölçüde yakınlaşan bağın, insanın boğazını idam ipi gibi sıktığı o duyarlılıklardan birini yaşıyordu. William'ın zorlayan istekleri, kıskançlığı, kadınla erkek arasındaki o ilkel çatışmanın hâlâ tüm öfkesiyle sürdüğü doğasının korkunç bataklıklarına çekmişti kızı.

"Beni kırmaktan zevk alıyor gibisin," diye üsteledi William. "Ne diye, daha şimdi, benim hayvanlara davranışımla ilgili öyle konuştun?" Konuşurken bastonunu kafesin parmaklıklarında takırdatıyor, bu da Katharine'in fena halde sinirine dokunarak eşlik ediyordu sözcüklerine.

"Çünkü doğru. İnsanın neler hissettiğini asla anlayamıyorsun," dedi kız. "Kendinden başka hiç kimseyi düşünmüyorsun."

"Doğru değil," dedi William. Kararlı takırtılarıyla, şimdi ya-

rım düzine maymunun canlı dikkatini toplamıştı. Ya onları yatıştırmak ya da duygularına saygı duyduğunu göstermek amacıyla elindeki elmayı vermek için ilerledi.

Ne yazık ki, bu görüntü kafasında çizdiği resme öylesine gülünççe uygundu, erkeğin sahtekârlığı öylesine saydamdı ki, Katharine kahkahalara boğuldu. Kendini tutamadan gülüyordu. William kıpkırmızı kesildi. Hiçbir öfke gösterisi, duygularını bundan daha derinden yaralayamazdı. Kız ona yalnızca gülmüyordu; sesin araya koyduğu uzaklık korkunçtu.

"Neye güldüğünü bilmiyorum," diye kekeledi, arkasını dönerek, öteki çiftin kendilerine katıldığını gördü. Bu konuda özel olarak anlaşmışlar gibi, çiftler bir kez daha ayrıldı, Katharine'le Denham, çevrelerine baştan savma bir göz atma dışında hiçbir şey yapmadan, bölmeden dışarı çıktı. Katharine'in isteğiymiş görünen bu ivediliğe boyun eğdi Denham. Onda bir şeyler değişmişti. Bunu kızın kahkahasıyla, Rodney'le konuştuğu birkaç sözcükle ilişkilendirdi; kendisine karşı da arkadaşça davranmadığını duydu. Kız konuşuyordu, ama sözleri ilgisizdi, erkek konuştuğundaysa da, dikkati dağınıktı sanki. Bu duygu değişimi önce çok tatsızdı onun için; ama az sonra yararlı buldu. Solgun, hafiften yağmurun çiselediği gün, onu da etkiledi. Keyfini sürdüğü büyü, o gizli tılsım ansızın uçup gitmişti; duygusu arkadaşça bir saygıya dönüşmüştü, o gece, odasında, kendisini tek başına bulmanın rahatlığını, hiç zorlanmadan, kendiliğinden düşündüğünü sevinçle ayırt etti. Bu değişikliğin birden gerçekleşmesine, özgürlüğünün boyutuna şaşırarak, Katharine'in hayaletini ondan yoksun kalmayla değil, çok daha etkili yöntemlerle kovma yolundaki cesur tasarısını anımsattı kendine. Birlikte evine, çaya gelmesini isteyecekti. Onu aile yaşamının değirmen taşları arasında ezilmeye zorlayacaktı; her şeyi ele veren, kıyıcı bir ışığın altına yerleştirecekti onu. Ailesi onda beğenilecek hiçbir şey bulamayacaktı, kız da, emindi, onların hepsini hor görecekti, bu da kendisine yardım edecekti. Kıza karşı giderek daha daha acımasız olduğunu duyuyordu. Bu tür gözü kara önlemlerle herkes, diye düşündü, bu kadar çok acıya, zarara yol açan saçma tutkulara son

verirdi. Kendi deneyimlerinden, buluşundan, zaferinden, aynı batağa saplanacak küçük erkek kardeşlerinin de yararlanacağını önceden görüyordu. Saatine baktı, az sonra bahçelerin kapanacağını belirtti.

"Neyse," diye ekledi, "bir öğleden sonra için yeterince şey gördük bence. Ötekiler nereye kaybolmuş?" Hafifçe arkasına baktı, onlardan hiç iz görmeyince, bir kez daha konuştu:

"En iyisi onlardan kurtulalım. Senin için en iyisi benimle çaya gelmen."

"Niçin sen bize gelmiyorsun?" diye sordu kız.

"Çünkü biz burada Highgate'e çok yakınız," diye yanıtladı hemen.

Highgate'in, Regent's Park'a yakın olup olmadığı konusunda hiçbir şey bilmediği için ona boyun eğdi. Chelsea'deki aile çay masasına dönüşünü bir iki saat erteleyebildiği için mutluydu yalnızca. Metro istasyonuna doğru, Regent's Park'ın dolambaçlı yollarından, pazar gününün gazabına uğramış çevre sokaklardan, inatçı bir kararlılıkla ilerlediler. Yolları bilmediği için kız kendini tümden erkeğin ellerine bıraktı, onun sessizliğini de, altından Rodney'e duyduğu öfkeyi sürdürebileceği bir örtü olarak gördü.

Trenden, Highgate'in daha da kasvetli griliğine çıkar çıkmaz, ilk kez erkeğin kendisini nereye götürdüğünü merak etti. Ailesi var mıydı, yoksa kiralık odalarda tek başına mı yaşıyordu? Genellikle onun yaşlı, büyük olasılıkla sakat bir annenin tek oğlu olduğunu düşünmüştü nedense. Yürüdükleri bomboş görünümün üstüne, küçük beyaz evi, çay masasının arkasından kalkan, "oğlumun arkadaşları," sözcüklerini kekeleyen, titrek yaşlı kadını, hafifçe kabataslak çizerken, tam da Ralph'a annesinin ne isteyebileceğini sormak üzereyken, erkek, birbirinin tıpatıp aynısı, sayısız tahta kapılardan birini sarsarak itip açtı, tuğla döşeli bahçe yolundan, Alp Dağları mimarisinde yapılmış verandaya götürdü kızı. Giriş katında çınlayan zilin sesini dinlerken, böylesine acımasızca yerle bir edilenin yerine hangi görüntüyü koyacağını bilemiyordu kız.

"Seni uyarırım, tam bir aile toplantısı olacak," dedi Ralph.

"Pazar günleri genellikle hepsi evdedir. Daha sonra benim odama çıkabiliriz."

"Çok kardeşin var mı?" diye sordu, ürküntüsünü gizlemeden.

"Altı ya da yedi tane," diye acımasızca yanıtladı, kapı açılırken.

Ralph paltosunu çıkarırken, kız eğreltiotlarına, resimlere, perdelere göz atacak, birbirleriyle konuşan seslerin arasından homurtu ya da daha çok, mırıltı ayırt edecek zaman buldu. Aşırı utangaçlığın katılığı kapladı her yanını. Denham'ın arkasında, elinden geldiğince geride kaldı, üzerine darmadağınık yiyecekler saçılmış, elektrik ampulünün hiç titreşmeyen ışığıyla aydınlatılmış, koca bir yemek masasının çevresinde oturan, değişik yaşlarda bir sürü insanın üzerine dökülen çıplak ışıklarla parıldayan odaya, dimdik yürüdü onun peşinden. Ralph dosdoğru masanın öteki ucuna gitti.

"Anne, bu Miss Hilbery," dedi.

İri yarı, yaşlıca hanım, ölgün ışıklar saçan ispirto lambasının üzerinden eğildi, azıcık kaşlarını çatarak baktı, dedi ki:

"Kusura bakma. Seni kendi kızlarımdan biri sandım. Dorothy," diye sürdürdü bir solukta, çıkmadan önce hizmetçiyi yakalama telaşıyla, "bize biraz daha ispirto getir – elektrik kesilirse diye. Eğer biriniz güzel bir ispirto lambası yaratacak olursa–" diye içini çekti, masaya genel bir göz atarak sonra da yeni gelenlere iki temiz fincan bulmak için önündeki porselenleri karıştırmaya başladı.

Tek bir oda içinde, Katharine'in uzun süredir gördüğünden çok daha fazla çirkinliği gözler önüne seriyordu bu acımasız ışık. İlmek ilmek sökülmüş, kabartma desenli kahverengi kumaşın koca koca kıvrımlarının, üzerinden toplar, püsküller sarkan kara okul kitaplarıyla şişkin kitap raflarını biraz gizleyen tüylü perdelerin çirkinliğiydi bu. Donuk yeşil duvarın üstünde, çatılmış kılıç kınları biçimindeki tahta süslemelere takıldı gözü, nerede üstü düz bir tümsek varsa, orada, çatlak porselen kaptan bir eğreltiotu dalgalanıyor ya da bronz bir at öyle yükseğe şahlanıyordu ki, bir kütüğün ön ayaklarını desteklemesi gerekiyordu. Aile hayatının suları başının üs-

tünde yükseliyor, üzerini kapatıyordu sanki. Sessizce lokmalarını çiğnedi.

Sonunda Mrs. Denham çay fincanlarından başını kaldırıp konuştu:

"Görüyorsunuz, Miss Hilbery, çocuklarımın hepsi değişik saatlerde gelir, değişik şeyler isterler. (Bitirdinse tepsiyi yukarı çıkarman gerek, Johnnie.) Oğlum Charles, üşütmüş, yatıyor. Başka ne bekleyebilirsiniz? – yağmurda dışarıda kalıp futbol oynarsa. Konuk odasında çay içmeyi denedik, ama olmadı."

Johnnie olduğu anlaşılan, on altı yaşlarında bir oğlan, hem konuk odasında çay içme düşüncesine, hem de tepsiyi yukarı, kardeşine çıkarma gerekliliğine alayla homurdandı. Ama yaptıklarına dikkat etmesi için annesinin uyarısıyla ayağa kalktı, arkasından kapıyı kapadı.

"Böylesi çok daha güzel," dedi Katharine, kekini kesmeye kararlılıkla vererek kendini; ona aşırı büyük bir parça vermişlerdi. Kendisinin eleştirel karşılaştırmalar yaptığından kuşkulandığını biliyordu Mrs. Denham'ın. Kekini yeme işinde kötü bir ilerleme gösterdiğini biliyordu. Bu genç kadının kim olduğunu, niçin Ralph'ın onu çaya getirdiğini araştırdığını belli edecek sıklıkta bakmıştı ona Mrs. Denham. Şu ana kadar Mrs. Denham'ın ulaştığı hiçbir belirgin neden yoktu. Dıştan bakıldığında epey ham, zorlama bir kibarlıkla davranıyordu. Highgate'in güzellikleri, gelişmesi, durumu üzerine konuşuyordu.

"İlk evlendiğimde," dedi, "Highgate, Londra'dan epey ayrı bir yerdi, Miss Hilbery, bu evin de, inanamazsınız ama, elma bahçeleri manzarası vardı. Middletonlar evlerini bizimkinin önüne yapmadan önceydi elbette bu."

"Bir tepenin üstünde oturmak büyük ayrıcalık olmalı," dedi kız. Katharine'in sağduyusuna güveni artmış gibi coşkuyla katıldı ona Mrs. Denham.

"Evet, gerçekten de, biz burada oturmayı sağlığa çok uygun buluyoruz," dedi, sonra da, dış mahallelerde oturanların sıklıkla yaptıkları gibi, buranın, Londra'nın öteki dış mahallelerine kıyasla daha sağlıklı, daha uygun, daha az bozulmuş olduğunu kanıtlamaya girişti. Öylesine vurgulayarak konuşuyordu ki,

kimsenin paylaşmadığı görüşleri açıkladığı, çocuklarının ona katılmadığı besbelliydi.

"Kilerin tavanı yine aşağı inmiş," dedi, on sekiz yaşında bir kız olan Hester, terslenerek.

"Bu günlerde bütün ev aşağı inecek," diye homurdandı James.

"Saçma," dedi Mrs. Denham. "Yalnızca biraz sıva dökülmüş – sizin ona verdiğiniz zarara bir evin dayanması nasıl beklenebilir, bilmiyorum." Tam burada, Katharine'in anlayamadığı bir aile şakası patladı. Mrs. Denham bile istemeye istemeye güldü.

"Miss Hilbery hepimizin çok kaba olduğunu düşünüyor," diye ekledi, onları azarlayarak. Miss Hilbery gülümsedi, başını salladı, sanki gittiğinde onun üzerine konuşmaya can atacaklarmış gibi, bir sürü gözün bir an üzerine dikildiğini ayırt etti. Belki de bu eleştirel bakış yüzünden, Ralph Denham'ın ailesinin bayağı, biçimsiz, çekicilikten uzak olduğuna, bunun da, eşyalarının, döşeme biçiminin iğrençliğiyle tam olarak açıklandığına karar verdi Katharine. Hepsi de ya gülünç ya da tuhaf olan dizi dizi bronz at arabalarıyla, gümüş vazolarla, porselen süslerle dolu şömine rafına göz attı.

Bu yargısını bilinçli olarak Ralph'a uygulamadı, ama bir an sonra ona bakınca, tanıştıklarından beri herhangi bir zamanda olduğundan çok daha aşağı bir yere yerleştirdi onu da.

Tanıştırılması sırasındaki rahatsızlıklarına yardımcı olmak için kılını bile kıpırdatmamış, şimdi de, kardeşiyle tartışmaya girişerek, besbelli varlığını tümden unutmuştu. Demek ki farkında olmadan onun desteğine çok fazla güvenmişti, çünkü çevresinin anlamsız bayağılığıyla desteklenen bu ilgisizlik, yalnızca çirkinlikleri değil, kendi aptallığını da gözüne sokmuştu. Neredeyse yüzünü kızartan bu irkilmeyle, birbiri ardından görünümler üşüşmeye başladı kafasının içine, birkaç saniyede. Arkadaşlıktan söz ettiğinde inanmıştı ona. Yaşamın değişken düzensizliği, uyumsuzluğu ardında, düzenle, sadakatle yanan duygusal ışığa inanmıştı. Şimdi ışık sönmüştü, ansızın, üzerinden sünger geçip karartmış gibi. Masanın çerçöpü, Mrs. Denham'ın bıktırıcı ama coşkulu konuşması kalmıştı: gerçekten, bütün savunmalarından yoksun kalmış bir kafaya, yalnızlı-

ğıyla, yaşamın boşunalığıyla, gerçeğin kısır anlamıyla, William Rodney'le, annesiyle, bitmemiş kitapla giriştiği çatışmanın, zafer kazansın kazanmasın, diye düşündü umutsuzlukla, sonuçlarının yol açtığı bozulmaların keskince bilincinde olan bir kafaya çarpıyordu bunların hepsi.

Mrs. Denham'a verdiği yanıtlar, kabalık sınırına dayanacak kadar baştan savmaydı, onu göz ucuyla izleyen Ralph'a, somut yakınlığıyla uyuşmayan bir uzaklıktaymış gibi geldi kız. Kıza göz attı, bu deneyim bittiğinde, geriye hiçbir ahmaklık kalmaması kararlılığıyla, tartışmanın sıkıcılığına döndü yine. Bir sonraki an, sessizlik, ansızın, tam sessizlik indi hepsinin üstüne. Dağınık masanın çevresindeki bütün bu insanların sessizliği inanılmaz ağırlıktaydı, iğrençti; buradan bir patlamayla korkunç bir şey fışkıracak gibiydi, ama inatla katlanıyorlardı. Bir an sonra kapı açıldı, rahatlama kaynaşması başladı; "Selam, Joan! Sana yiyecek hiçbir şey kalmadı!" çığlıkları, masa örtüsüne dikilmiş bir sürü gözün yarattığı bunaltıcı yoğunluğu dağıttı, aile yaşamının sularını, canlı küçük dalgalarla yine kıyıya çarptırdı. Ailesinin üzerinde iyilikçi, gizemli bir gücü olduğu besbelliydi Joan ın. Sanki daha önceden onun üzerine bir şeyler duymuş gibi, Katharine'in yanına yaklaştı, onu gördüğü için mutlu oldu, sonunda. Hasta amcasına gittiğini, bu yüzden geç kaldığını açıkladı. Hayır, çay içmemişti, ama bir dilim ekmek alırdı. Fırında sıcak tutulan bir dilim kek uzattı birisi; annesinin yanına oturdu, Mrs. Denham'ın kaygıları yatıştı sanki, herkes yemeye, içmeye başladı, sanki çay yeniden başa dönmüştü. Hester, bazı sınavları geçmek için çalıştığını, çünkü dünyada her şeyden çok Newham'a gitmeyi istediğini anlatmaya başladı Katharine'e, gönüllü olarak.

"Şimdi bana *amo* fiilini çek de duyalım – ben seviyorum," diye sıkıştırdı onu Johnnie.

"Hayır, Johnnie, yemek zamanı Yunanca yok," dedi Joan, hemen ona kulak kabartarak. "Gecenin her saati, kitaplarının başında uyanık kalıyor Miss Hilbery, eminim sınavları vermenin yolu bu değil," diye sürdürdü, kardeşleri, gözünde neredeyse çocuklarının yerini tutan ablanın kaygılı şakacı gülümsemesiyle.

"Joan, *amo*'nun Yunanca olduğunu sanmıyorsun gerçekten, değil mi?" diye sordu Ralph.

"Ben Yunanca mı dedim? Neyse boş ver. Çay zamanı ölü dil yok. Sevgili kardeşim, bana ekmek kızartma sıkıntısına girme–"

Hâlâ ekmek bıçağının bozuk olabileceği inancıyla, "Ya da eğer girersen, bir yerlerde kızartma çatalı olacak," dedi Mrs. Denham. Söylediğini yapacaklarını hiç de sanmadan, "Biriniz zili çalıp bir tane isteyin," dedi. "Ama Ann gelecek mi, John Amca'nın yanında kalmaya?" diye devam etti. "Öyleyse, Amy'yi de bize yollasalar iyi olur–" ve bu düzenlemelerin başka ayrıntılarını öğrenmenin gizemli sevinciyle, konuşmasındaki kırgınlıktan, kimsenin uygulamasını beklemediği anlaşılan, kendi daha sağduyulu tasarılarını önerirken, Mrs. Denham Highgate'in güzellikleri konusunda bilgilendirilmesi gereken, iyi giyimli konuğun varlığını bütünüyle unuttu. Joan yerine oturur oturmaz, pazar sabahları sokak köşelerinde, yoksullara yardım kurumlarının ilahiler söylemeye, böylece de bireysel özgürlükleri çiğneyerek, James'in uykusunu almasını engellemeye hakkı olup olmadığı tartışması yükseldi Katharine'in iki yanından.

"Görüyorsun işte, James yatağa yatıp domuz gibi uyumayı seviyor," diye Katharine'e açıklama yaptı Johnnie, bunun üzerine James öfkeden köpürüp bağırarak amacını açıkladı:

"Çünkü haftada bir gün, pazar günleri, uykumu alabilmem için tek fırsatım. Johnnie kilerde leş kokulu kimyasallarla pislik yapar durur bütün gün–"

İkisi de Katharine'in yargılarına başvuruyordu, kız kekini unuttu, ansızın kapıldığı canlılıkla gülmeye, konuşmaya, tartışmaya koyuldu. Bu büyük aile gözüne öyle sıcak, çeşit çeşit görünüyordu ki, porselen zevkleri yüzünden onları kınamayı unuttu. Ama James'le Johnnie arasındaki kişisel sorunun, açıkça daha önce de tartışılmış, böylece de ailedeki herkesin taraf tuttuğu, Ralph'ın başı çektiği bir tartışma olduğu ortaya çıktı; Katharine kendini Ralph'la karşı karşıya, göründüğü kadarıyla, her zaman Ralph'la tartışırken aklı karışan, coşkuya kapılan Johnnie'nin tarafını tutar buldu.

"Evet, evet, işte bunu demek istiyorum. Katharine doğru anladı," diye bağırdı, kız onun savını yeniden açıkladıktan, daha kesinleştirdikten sonra. Tartışma neredeyse tümden Ralph'la Katharine'e bırakılmıştı. Bir sonra hangi hareketin geleceğini kestirmeye çalışan güreşçiler gibi, dik dik birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlar, Ralph konuşurken Katharine dudaklarını ısırıyor, bitirir bitirmez bir sonraki noktaya geçmeye hazır oluyordu hep. Birbirlerine çok uymuşlardı, ters görüşleri vardı.

Oysa tartışmanın en coşkulu aşamasında, Katharine'in görebildiği hiçbir neden yokken, sanki zil çalmış da onları çağırmış gibi, bütün iskemleler arkaya itildi, birbiri ardından Denham ailesi ayağa kalktı, dışarı çıktı. Büyük ailenin, saat gibi işleyen kurallarına alışkın değildi. Söylediklerini şaşırdı, ayağa kalktı. Mrs. Denham'la Joan, birlikte çekilmişler, eteklerini azıcık bileklerinin üstünde toplayıp, çok ciddi, çok özel olduğu havası veren bir şey tartışarak şöminenin önünde duruyorlardı. Ralph ona kapıyı açmış, bekliyordu.

"Benim odama çıkmaz mısın?" dedi. Başını çevirip, ona dalgın dalgın bakan Joan'a gülümseyerek Ralph'ın peşinden yukarı çıktı Katharine. Tartışmalarını düşünüyordu, uzun uzun merdivenleri çıktıktan sonra, erkek odasının kapısını açınca hemen söze başladı.

"Öyleyse sorun, devletin isteğine karşı kendi isteğini öne sürmenin hangi noktada birey için hak olduğu."

Bir süre daha tartışmayı sürdürdüler, sonra bir tümceyle öteki arasındaki aralıklar giderek daha daha uzadı, daha düşüne taşına, daha az hırçınlıkla konuşmaya başladılar, sonunda da sustular. Arada bir Johnnie'nin ya da James'in söylediği bir şeyle, nasıl belirgin biçimde doğru yöne çevrildiğini anımsayarak, tartışmayı evirip çeviriyordu kafasında Katharine.

"Kardeşlerin çok zeki," dedi. "Galiba sık sık tartışma alışkanlığınız var, öyle mi?"

"James'le Johnnie böyle saatlerce devam ederler," diye yanıtladı Ralph. "Hester de, eğer onunla Elizabeth dönemi oyun yazarlarını tartışmaya başlarsan."

"Ya atkuyruklu küçük kız?"

"Molly mi? O daha on yaşında. Ama onlar aralarında hep tartışırlar."

Katharine kardeşlerini beğendi diye son derece muyluydu. Onları anlatmayı sürdürmek hoşuna giderdi, ama kendini tuttu.

"Onlardan ayrılmanın zor olacağını görüyorum," diye sürdürdü Katharine. Ailesine karşı duyduğu derin gurur, daha o anda, hiç olmadığı kadar belirginleşmişti kendi gözünde, bir kulübede tek başına yaşama düşüncesi gülünçtü. Bütün bu kardeşliğin, ortak geçmişin, ortak çocukluğun anlamının, bütün bir denge, hırslardan uzak dayanışma, en iyi biçimiyle aile yaşamının sözsüz anlayışı olduğu geldi aklına, zorlu, hüzünlü, ama zaferlerle dolu bir yolculukta, kendisinin önderlik ettiği bir topluluk diye düşündü onları. Tüm bunları görmesini sağlayan Katharine'di, diye aklından geçirdi.

Odanın köşesinden gelen küçük kuru bir cıvıltı dikkatini çekti kızın şimdi.

"Benim evcil ekinkargası," diye açıkladı, kısaca. "Bacaklarından birini kedi ısırmış." Ekinkargasına baktı kız, gözleri bir nesneden ötekine kaydı.

"Demek burada oturup okuyorsun?" dedi, gözlerini kitaplarına dikerek. Akşamları orada çalışma alışkanlığında olduğunu söyledi erkek.

"Highgate'in en büyük üstünlüğü, tepeden Londra manzarası. Geceleri benim penceremden görüntü olağanüstüdür." Manzarasını beğenmesi konusunda aşırı hevesliydi, kız da görülecek ne var, bakmak için ayağa kalktı. Sokak lambalarının ışığıyla sararmış dalga dalga sis yüzünden daha şimdiden karanlık çökmüştü, altındaki kentin bölgelerini belirlemeye çalıştı. Kendi penceresinden bakan kızın görünümü, ona tuhaf bir doyum veriyordu. Kız sonunda döndüğünde, o hâlâ koltuğunda kıpırdamadan oturuyordu.

"Geç olmalı," dedi kız. "Gitmem gerek." İçinden hiç de eve gitmek gelmediğini düşünerek kararsızca koltuğun koluna tünedi. William orada olacaktı, bir yolunu bulup her şeyin tadını kaçıracaktı, aklına yine ağız kavgaları geldi. Ralph'ın soğuklu-

ğu da gözünden kaçmamıştı. Ona baktı, kıpırtısız bakışlarından, bir kuramı, bir tartışmayı çözüyor olabileceğini düşündü. Belki de kişisel özgürlüğün sınırlarına ilişkin yeni bir noktayı düşünüyordu. Kız da bekledi sessizce, özgürlük üzerine düşünerek.

Sonunda erkek hiç kımıldamadan, "Yine sen kazandın," dedi.

"Ben mi kazandım?" diye yineledi, tartışmayı düşünerek.

"Keşke seni buraya çağırmasaydım," diye patladı.

"Ne demek istiyorsun?"

"Sen buradayken her şey başka –ben mutluyum, yalnızca pencereye yürümen yetiyor– yalnızca özgürlükten söz etmen yetiyor. Seni aşağıda ötekilerin arasında gördüğüm zaman–" Kısa kesti.

"Benim nasıl da sıradan biri olduğumu düşündün."

"Öyle düşünmeye çalıştım. Ama senin her zamankinden de olağanüstü olduğunu düşündüm."

Kızın yüreğinde, büyük bir iç huzuru ve bu huzurun tadını çıkarma isteksizliği, çelişiyordu birbiriyle.

Kayıp koltuğa oturdu.

"Benden hoşlanmadığını sanıyordum," dedi.

"Tanrı bilir, çalıştım," diye yanıtladı erkek. "Seni olduğun gibi, şu baş belası duygusal saçmalığın zerresi olmadan görmek için elimden geleni yaptım. Seni buraya çağırmamın nedeni de buydu, ama yalnızca aptallığımı çoğalttı. Sen gittiğinde şu pencereden bakacağım, seni düşüneceğim. Bütün geceyi seni düşünerek ziyan edeceğim. Bütün yaşamımı ziyan edeceğim, galiba."

Öylesine tutkuyla konuşuyordu ki, kızın huzuru yok oldu; kaşlarını çattı; sesinin tınısı neredeyse hırçınlaştı.

"Benim önceden sezdiğim de bu. Elimize mutsuzluktan başka bir şey geçmeyecek. Bana bak, Ralph." Kıza baktı. "İnan bana göründüğümden çok daha sıradanım. Güzellik hiçbir şey demek değil. Gerçekten de, en güzel kadınlar, en aptal olanlardır. Ben öyle değilim, ben her yerde görülen, can sıkıcı, sıradan bir kişiliğim; yemek ısmarlarım, faturaları öderim, hesapları tutarım, saati kurarım, kitabın kapağını bile kaldırmam."

"Unutuyorsun–" diye başladı, ama kız konuşmasına izin vermedi.

"Sen gelip beni çiçeklerin, resimlerin arasında görüyorsun, beni gizemli, duygu dolu falan filan sanıyorsun. Sen kendin de çok deneyimsiz, çok tutkulu olduğun için, eve gidip benim üzerime bir öykü uyduruyorsun, şimdi de hayalini kurduğun kişiden beni ayıramıyorsun. Galiba buna da âşık olmak diyorsun; gerçekten bu, sanrılar içinde olmak. Bütün duygusal insanlar birbirine benziyor," diye ekledi. "Hoşlandığı insanlar hakkında öyküler uydurmakla harcar annem bütün hayatını. Ama senin bunu benim için yapmana izin vermeyeceğim, eğer elimden gelirse."

"Elinden gelmez," dedi erkek.

"Seni uyarıyorum, bütün kötülüklerin kaynağı budur."

"Ve bütün iyiliklerin de."

"Benim, sandığın şey olmadığımı göreceksin."

"Belki. Ama yitirdiklerimden daha çoğunu kazanacağım."

"Eğer bu kazanç, kazandığına değerse."

Bir süre sessiz kaldılar.

"Belki de yüzleşmemiz gereken şey budur," dedi erkek. "Belki de başka hiçbir şey yoktur. Hayalini kurduğumuzdan başka hiçbir şey."

"Yalnızlığımızın nedeni," diye düşünceli düşünceli konuştu kız, bir süre daha sessiz kaldılar.

Sesinde değişik bir tınıyla, ters ters, "Ne zaman evleniyorsun?" diye sordu.

"Galiba eylüle kadar evlenmeyeceğim. Ertelendi."

"Öyleyse yalnız kalmayacaksın," dedi erkek. "Insanların dediğine göre evlilik çok tuhaf iş. Başka her şeyden değişik olduğunu söylüyorlar. Doğru olabilir. Doğru gibi göründüğü bir iki durum biliyorum." Kızın bu konuyu sürdüreceğini umuyordu. Oysa kız yanıtlamadı. Kendini tutmak için elinden geleni yapmıştı, sesi yeterince ilgisizdi, ama kızın sessizliği ona işkence ediyordu. Hiçbir zaman kendiliğinden Rodney'den söz etmiyor, bu içe dönüklüğü, ruhunun çok büyük bölümünü karanlıklar içinde bırakıyordu.

"Belki bundan daha da uzun süre ertelenir," dedi, sonradan aklına gelmiş gibi. "Çalıştığı yerde birisi hastalanmış, Willi-

am onun yerine bakmak zorunda. Gerçekten de bir süre erteleyebiliriz."

"Bu onun için çok zor, öyle değil mi?" diye sordu Ralph.

"Onun işi var," diye yanıtladı. "İlgisini çeken bir sürü şeyi var... Şurayı biliyorum, gitmiştim," diye kesti, bir resmi göstererek. "Ah, ama neresi olduğunu anımsayamıyorum –ah, elbette– Oxford. Şimdi, şu senin kulübe ne durumda?"

"Orasını kiralamayacağım."

"Nasıl da düşünce değiştiriyorsun!" diye gülümsedi.

"O yüzden değil," dedi erkek, sabırsızlıkla. "Seni görebileceğim yerde olmak istediğimden."

"Bütün söylediklerime karşın, sözleşmemiz sürecek, öyle mi" diye sordu kız.

"Sonsuza dek, beni ilgilendirdiği kadarıyla," diye yanıtladı.

"Sokaklarda dolaşırken benim üzerime hayaller kurmaya, düşler görmeye, öyküler uydurmaya devam edecek, güya benim ormanda at sürdüğümü ya da bir adada karaya çıktığımı falan düşüneceksin–"

"Hayır. Yemek ısmarlarken, fatura öderken, hesapları tutarken, yaşlı hanımlara yadigârlarınızı gösterirken düşüneceğim seni–"

"Böylesi daha iyi," dedi kız. "Yarın sabah da Ulusal Biyografi Sözlüğü'nde tarihleri ararken düşünebilirsin beni."

"Ve cüzdanını unuturken," diye ekledi Ralph.

Kız gülümsedi buna, ama bir an sonra gülümsemesi söndü ya erkeğin sözcükleri ya da onları söyleme biçimi yüzünden. Boyuna bir şeyleri unutma huyu vardı. Demek erkek bunu görmüştü. Daha neler görmüştü? Bu güne dek asla bir başkasına göstermediği şeylere bakmıyor muydu? Görmüş olduğu düşüncesinin böyle kanını donduracağı denli derin bir şey değil miydi o? Gülümsemesi söndü, bir an konuşmanın eşiğine gelmiş gibiydi, ama sessizce, sözlere dökemediği bir şeyi sorarcasına erkeğe döndü, iyi geceler diledi.

XXVIII. Bölüm

Katharine'in varlığının etkisi, Ralph'ın tek başına oturduğu odadan müzik tınısı gibi ağır ağır sönüp gitti. Ezgisinin esrikliği içinde azalıp kesilmişti müzik. Havada dalgalanan en küçük yankıları yakalamak için zorladı kendini; bir an anısı yatıştırdı onu; ama az sonra o da kesildi, sesin yeniden gelmesi için duyduğu öyle büyük açlıkla odada dört dönmeye başladı ki, yaşamda kalan başka hiçbir isteğin ayırdında değildi. Konuşmadan gitmişti; ansızın yaşam akışında derin bir uçurum açılmış, varlığının gelgiti onun derinliklerine gömülmüştü, karmakarışık; kayaların üstüne düşmüştü; kendini yıkıma fırlatıp atmıştı. Bu acı, üzerinde bedensel bir yıkım, bozgun etkisi yaratmıştı. Titredi; yüzü bembeyazdı; büyük bir bedensel güç harcamışçasına bitkindi. Sonunda ondan boş kalanın karşısındaki koltuğa çöktü, bilinçsizce gözünü saate dikip, onun kendisinden giderek nasıl uzaklaştığını, şimdi eve vardığını, kuşkusuz nasıl da yeniden Rodney'le birlikte olduğunu belirledi. Ama bu gerçeklerin ayırdına varıncaya kadar uzun bir süre geçti; onun varlığı için duyduğu dayanılmaz istek, duyularını çalkalayarak köpüğe, küçük kabarcıklara, tutku sisine çeviriyor, böylece de bütün olguları erişemeyeceği yerlere sürükleyip, şu anda çevresini kuşatan pencerelerin, duvarların

maddesel biçimlerinin bile ötesindeymiş gibi tuhaf bir uzaklık duygusu veriyordu. Şimdi artık tutkusunun gücü kendi gözünde açıkça ortaya çıktığı için, geleceğine ilişkin görüntüden dehşete düşüyordu.

Evliliğin eylül ayında gerçekleşeceğini söylemişti; demek ki önünde bu korkunç uç tutkulardan geçeceği tam altı ayı vardı. Altı aylık işkence, sonra da mezar sessizliği, aklını kaçırmışların yalnızlığı, lanetlenmişlerin sürgünü; en iyi olasılıkla, temel doğrunun bile bile, sonsuza dek dışarıda bırakıldığı bir yaşam. Tarafsız bir yargıç, onun en temel iyileşme umudunun, yaşayan bir kadını, hiçbir insanın, ötekinin gözünde uzun süre sahip olamadığı şeyle özdeşleştirdiği, bu gizemli durumda yattığı güvencesini verebilirdi; kız geçip gidecekti, ona beslediği tutku yok olacaktı, ama kızın simgelediği şeye duyduğu inanç, ondan bağımsız olarak kalacaktı. Bu düşünce çizgisi, belki de, bir erteleme sunuyor, duyumların karmaşasının epey üstüne çıkmış bir kafaya sahip olduğu için, tutkularının bulanık, dağınık tutarsızlığını düzen içine indirgemeye çalışıyordu. Ondaki kendini koruma duygusu çok güçlüydü; ailesinin, onun bütün gücünü hak ettiğine, bütün gücüne gerek duyduğuna onu inandırarak, Katharine de tuhafça canlandırmıştı bunu. Haklıydı, kendisi için değilse bile, onların hatırı için, hiçbir meyve vermeyecek olan bu tutku kesilip atılmalı, kökünden sökülmeli, kızın ileri sürdüğü denli hayali, temelsiz olduğu ortaya konmalıydı. Bunu başarmanın en iyi yolu ondan kaçmak değil, tersine onunla yüzleşmek, onun niteliklerini iyice içine sindirip kızın da ileri sürdüğü gibi, bunların hayal ettikleri olmadığına mantığını inandırmaktı. O, becerikli bir kadındı, bayağı bir ozan için evcil bir eşti, salak, ucube bir doğanın duygulu güzellikle donattığı biriydi. Güzelliğinin de, sıkı bir incelemeye dayanamayacağı belliydi. En azından bu noktayı belirlemenin yollarını biliyordu. Yunan heykelleri resimlerinin bulunduğu bir kitabı vardı; alt bölümü kapatılırsa, bir tanrıça kafası ona hep Katharine'in karşısındaymış gibi, esriklik veriyordu. Onu raftan indirdi, resmi buldu. Bu resme, kendisiyle hayvanat bahçesinde buluşmasını isteyen anlatımını ekledi. Ona

bitkibilim öğretmek için Kew'dan koparttığı çiçek vardı. İşte böyleydi onun yadigârları. Onları önüne yerleştirdi, hiç aldatmacanın, sanrının mümkün olamayacağı biçimde, kızı gözünde canlandırmaya koyuldu. Bir saniye içinde kız belirdi gözlerinin önünde, giysisine yandan güneş vururken, Kew'daki çimenlik yoldan kendisine doğru gelirken. Onu, yanına oturttu. Sesini duydu, öylesine alçak, ama yine de tınısı öyle kararlı; değişik konulardan mantıklıca söz ediyordu. Kızın yanlışlarını görebiliyordu, erdemlerini çözümleyebiliyordu. Nabız atışları yavaşladı, beyninin berraklığı arttı. Bu kez elinden kurtulamayacaktı kız. Varlığının hayali daha daha bütünlendi. Birbirlerinin kafasının içine girip çıkıyorlardı sanki, sorular sorarak, yanıtlayarak. Paylaşmanın en doruk tamlığı onlarınki gibiydi. Onunla böylesine birleşmişken, erkek kendini bir tepeye yükselmiş, coşku içinde, yalnızken hiç tatmadığı başarının gücüyle dolu duydu. Bir kez daha baştan dürüstçe sayıp döktü kızın yanlışlarını, hem yüzündeki, hem kişiliğindeki yanlışları; çok açıkça biliyordu hepsini; ama onların birleşmesinden doğan kusursuz bütünlük içinde ortaya çıkmışlardı. Yaşamı en uç sınırlarına dek incelediler. Bu yükseklikten bakıldığında nasıl da derindi! Nasıl da yüce! Nasıl da en yalınkat şey bile onu neredeyse gözyaşlarına boğuyordu! Böylece, kaçınılmaz sınırlamalarını unuttu; kızın yokluğunu unuttu, kendisiyle ya da bir başkasıyla evlenmesinin hiç önemi olmadığını düşündü; hiçbir şeye aldırmıyordu, onun varolacağı, kendisinin onu seveceği dışında. Bu düşüncelerden bazılarının sözcükleri dile geldi, nasıl olduysa aralarına, "Ona âşığım" da katıldı. "Aşk" sözcüğünü ilk kullanışıydı, duygusunu tanımlamak için; çılgınlık, duygululuk, sanrı – önceden bu adları takmıştı ona; ama açıkça görüldüğü gibi rastlantı sonucu dili "aşk" sözcüğüne sürçtüğü için, bir gizi açığa vurduğu duyumuyla, onu yineledi, yineledi.

"Ama ben sana âşığım!" diye bağırdı, dehşete benzer bir şeyle. Kızın baktığı gibi kente bakarak pencereden eğildi. Sanki bir tansık sonucu her şey değişmiş, tümden belirginleşmişti. Duyguları doğrulanmış, daha çok açıklamaya gerek kalma-

mıştı. Buluşu çok önemli olduğu için başkalarını da ilgilendirdiğinden, birisine söylemesi gerekiyordu. Yunan resimlerinin bulunduğu kitabı kapatıp, yadigârlarını saklayarak, aşağı koştu, paltosunu kaptı, kapıdan çıktı.

Lambalar yakılıyordu, ama en hızlı adımlarıyla yürümesine, yürürken de yüksek sesle konuşmasına olanak verecek kadar karanlıktı, boştu sokaklar. Nereye gittiği konusunda en küçük kuşkusu yoktu. Mary Datchet'i bulmaya gidiyordu. Anlayan birisiyle neler duyduğunu paylaşma isteği öyle zorlayıcıydı ki, hiç sorgulamadı onu. Az sonra kızın sokağındaydı. Basamakları ikişer ikişer atlayarak onun katına çıkan merdivenleri koşarak çıktı, kızın evde olmayacağı aklının ucundan bile geçmedi. Zili çalarken kendisinden bağımsız olan, bütün öbür insanlar üzerinde ona güç, yetki sağlayan olağanüstü bir şeyin varlığını bildirmek üzereymiş gibi görüyordu kendini. Bir anlık duraklamadan sonra, Mary kapıya geldi. Son derece sessizdi erkek, alacakaranlıkta yüzü bembeyaz duruyordu. Kızın peşinden odasına girdi.

Onu tek başına bulacağına çok güvendiği için, son derece şaşırarak kızın "Siz tanışıyor musunuz?" dediğini duydu. Bir delikanlı ayağa kalktı, Ralph'ı dış görünüşüyle tanıdığını söyledi.

"Biz de tam bazı kâğıtları inceliyorduk," dedi Mary. "Mr. Basnett'in bana yardım etmesi gerekiyor, çünkü daha pek iyi bilmiyorum işimi. Şu yeni dernek," diye açıkladı. "Ben yazmanım. Artık Russell Alanı'nda çalışmıyorum."

Bu bilgileri aktardığı sesi neredeyse hırçın denebilecek ölçüde zorlamaydı.

"Amaçlarınız nedir?" diye sordu Ralph. Ne Mary'ye ne de Mr. Basnett'e bakıyordu. Sanki hakkı varmış gibi, onlardan önerilerini sayıp dökmelerini bekliyor gibi, daha işitmeden eleştirilerini yapacak gibi duran bu alaycı görünümlü, beyaz suratlı, Mr. Denham denen Mary'nin arkadaşı kadar huysuz, ürkütücü birini pek görmediğini düşündü, Mr. Basnett. Yine de elinden geldiğince açıkça tasarılarını açıkladı, Mr. Denham üzerinde iyi bir etki yaratmayı istedi.

Bitirdiğinde, "Anlıyorum," dedi Denham. "Biliyor musun, Mary," diye ansızın çıkış yaptı, "galiba üşüttüm. Sende kinin var mı?" Kıza çevirdiği bakışları korkuttu onu; hiç sesi çıkmasa da, belki kendisi de bilincinde olmadan, derin, yabanıl, tutkulu bir şeyi anlatıyordu. Hemen çıktı kız odadan. Ralph'ın varlığını bilmek yüreğini gümbür gümbür çarptırıyordu; ama acıyla çarpıyordu yüreği, olağanüstü bir korkuyla. Bir an öteki odadaki sesleri dinleyerek durdu.

"Elbette size katılıyorum," dediğini duydu Ralph'ın, o tuhaf sesle Mr. Basnett'e. "Ama yapılabilecek daha çok şey var. Örneğin Judson'ı gördünüz mü? Onu aranıza almanın yolunu bulmalısınız."

Kininle geri döndü Mary.

"Judson'ın adresi?" diye istedi Mr. Basnett, defterini çıkarıp yazmaya hazırlanarak. Belki de yirmi dakika, Ralph'ın ona söylediği isimleri, adresleri, öteki önerileri yazdı. Sonra Ralph sustuğunda, Mr. Basnett varlığının istenmediğini hissetti, Ralph'a yardımları için teşekkür ederek, onunla karşılaştırıldığında kendisini çok genç, çok bilgisiz bularak, hoşça kalın dedi.

Mr. Basnett kapıyı kapatır kapatmaz, yine tek başlarına kalır kalmaz, "Mary," dedi Ralph. "Mary," diye yineledi. Ama Mary'yle o eski, çekinmeden konuşamama zorluğu, devam etmesini engelledi. Katharine'e duyduğu aşkı açıklama isteği hâlâ güçlüydü içinde, ama Mary'yi görür görmez, bunu onunla paylaşamayacağını anlamıştı. Oturup Mr. Basnett'le konuşurken, bu duygu yoğunlaşmıştı. Ama yine de, tüm o süre boyunca Katharine'i düşünüyor, aşkına şaşıp kalıyordu. Mary'nin adını söylerkenki sesinin tınısı hırçındı.

"Ne oldu, Ralph?" diye sordu, bu tınıdan ürkerek. Kaygıyla bakıyordu erkeğe, azıcık kaşlarını çatması, sıkıntı içinde onu anlamaya çalıştığını, şaşırdığını gösteriyordu. Ne demek istediğini el yordamıyla araştırdığını hissedebiliyor, kıza kızıyor, onu hep nasıl da yavaş, kılı kırk yarar, beceriksiz bulduğunu düşünüyordu. Hem de ona çok kötü davranmıştı, bu, kızgınlığını daha da artırıyordu. Erkeğin yanıtlamasını beklemeden ayağa kalktı kız, sanki yanıtı onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi,

Mr. Basnett'in masada bıraktığı bazı kâğıtları düzene sokmaya başladı. Kısık sesle bir ezgiden parça mırıldanıyor, ortalığı toplamaya kendini kaptırmış, başka şeyle ilgilenmiyormuş gibi odada dolaşıyordu.

"Kalıp akşam yemeği yiyecek misin?" diye gelişigüzel sordu, yerine dönerek.

"Hayır," diye yanıtladı Ralph. Erkeğe daha fazla baskı yapmadı. Konuşmadan yan yana oturdular, Mary elini sepetine uzattı, dikişini, iğnesini, ipliğini aldı.

"Çok akıllı delikanlı," dedi Ralph, Mr. Basnett'ten söz ederek.

"Böyle düşündüğüne sevindim. Çok ilginç bir iş, her şeyi göz önünde bulundurursak, bence çok iyi iş çıkardık. Ama ben daha çok sana katılıyorum; daha uzlaşmacı olmaya çalışmalıyız. Saçmasapan bir katılığımız var. İnsanın karşıtlarının söylediği şeylerin, onlara ters düşse de, anlamlı olabileceğini görmesi zor. Horace Basnett kesinlikle çok uzlaşmaz. Judson'a şu mektubu yazmasını sağlamalıyım. Herhalde sen bizim kurula katılamayacak kadar çok çalışıyorsundur, öyle değil mi?" Son derece kişisellikten uzak tavırla konuşuyordu.

"Kent dışında olabilirim," diye yanıtladı, tıpkı onunki gibi uzak tavırla Ralph.

"Yönetim kurulumuz her hafta toplanıyor, elbette," dedi kız. "Ama üyelerimizden bazıları ayda birden fazla gelmiyor. Parlamento üyeleri en kötüleri; onları çağırmak yanlıştı, bence."

Sessizce dikişini dikmeyi sürdürdü.

Başını kaldırıp hapları şöminenin üstünde görünce, "Kinini içmemişsin," dedi.

"İstemiyorum," dedi Ralph, kısaca.

"İyi, sen bilirsin," diye yanıtladı dinginlikle.

"Mary, ben bir canavarım!" diye bağırdı erkek. "İşte buraya gelip senin zamanını ziyan ediyorum, huysuzluk etmekten başka hiçbir şey yapmıyorum."

"Soğuk algınlığı başlarken insan paçavraya döner," diye yanıtladı kız.

"Ben soğuk almadım. Yalandı. Benim hiçbir şeyim yok. Aklımı kaçırdım, herhalde. Uzak duracak kadar terbiyemi takın-

malıydım. Ama seni görmek istedim –sana söylemek istedim– ben âşık oldum, Mary." Bu sözcüğü söyledi, ama söylerken anlamından soydu sanki onu.

"Âşık mısın?" dedi usulca. "Sevindim, Ralph."

"Galiba âşığım. Neyse, aklımı kaçırdım. Düşünemiyorum, çalışamıyorum, dünyadaki hiçbir şey umurumda değil. Tanrı aşkına Mary! İşkence çekiyorum! Bir an mutluyum, bir sonraki an acılar içindeyim. Yarım saat süresince ondan nefret ediyorum; sonra da onunla on dakika birlikte olabilmek için canım verecek duruma geliyorum; ne hissettiğimi, niçin hissettiğimi asla bilmiyorum; delilik bu, ama yine de son derece akla yatkın. Sen bunlardan anlam çıkartabiliyor musun? Çıldırıyorum, biliyorum; dinleme beni Mary; sen işine bak."

Ayağa kalkıp hep yaptığı gibi odayı arşınlamaya başladı. Daha şimdi söylediklerivle, hissettikleri arasında en küçük benzerlik olmadığını biliyordu, çünkü Mary'nin varlığı onun üzerinde, tek başınayken söylediklerine benzemeyen, en derin duygularını da anlatmayan belli deyişleri söküp alan, çok güçlü bir mıknatıs etkisi yapıyordu. Böyle konuştuğu için kendini de hor görüyordu; ama nasıl olduysa, konuşmaya zorlanmıştı.

"Otursana," dedi Mary ansızın. "Beni öyle şey yapıyorsun ki–" alışılmadık bir tedirginlikle konuşuyordu, bunun şaşkınlıkla ayırt eden Ralph hemen oturdu.

"Bana onun adını söylemedin – belki de söylemesen daha iyi?"

"Adı mı? Katharine Hilbery."

"Ama o nişanlı–"

"Rodney'le. Eylülde evlenecekler."

"Anlıyorum," dedi Mary. Ama aslında, şimdi yeniden oturduğu için, erkeğin davranışlarındaki dinginlik, öylesine güçlü, öylesine gizemli, öylesine hesaba gelmez olduğunu hissettiği bir şeylerin varlığıyla sarmaladı ki onu, biçimlendirebileceği herhangi bir soru ya da sözcükle bölmeyi pek göze alamadı. Yüzünde bir tür dehşetle, dudakları belli belirsiz aralık, kaşları kalkık, boş boş Ralph'a baktı. Göründüğü kadarıyla, erkek onun bakışının farkında değildi. Sonra kız artık bakamı-

yormuş gibi, koltuğunda arkasına yaslanıp gözlerini yarı kapadı. Aralarındaki uzaklık korkunç canını yakıyordu; sözcüklerle Ralph'a saldırmaya, içini dökmesi için onu zorlamaya, bir kez daha onun içten yakınlığının tadını çıkarmaya kışkırtarak, birbiri ardından doluşuyordu kafasının içine bir şeyler. Ama her itkiye karşı çıktı, çünkü onları birbirlerinden azıcık uzaklaştıran, böylece de, artık pek de iyi tanımadığı biri gibi ağırbaşlı, uzak gösteren, bu aralarında gelişmiş çekingenliği bozmadan konuşması mümkün değildi.

"Senin için yapabileceğim bir şey var mı?" diye incelikle, hatta biraz da saygıyla sordu sonunda.

"Onu görebilirdin – hayır, istediğim bu değil; benim için canını sıkma, Mary." O da çok incelikle konuşuyordu.

"Korkarım, hiçbir üçüncü kişi, yardımcı olmak için bir şeyler yapamaz," diye ekledi kız.

"Hayır," diye başını salladı erkek. "Katharine bugün, nasıl da yalnız olduğumuzu söylüyordu." Erkeğin Katharine'in adını söylerken nasıl zorlandığını gördü, geçmişte gizlediği şeyleri düzeltmeye çalıştığına inandı. Ne olursa olsun, artık ona öfke duymadığını biliyordu; ama daha çok, tıpkı kendisi gibi acı çekmeye lanetlenmiş birine karşı derin bir acıma besliyordu. Ama Katharine'le ilgili olarak durum farklıydı; Katharine'e öfkeliydi.

"Her zaman yapılacak iş vardır," dedi kız, biraz saldırganca. Ralph hemen kıpırdandı.

"Şimdi çalışmak mı istiyorsun?" diye sordu.

"Hayır, hayır. Bugün pazar," diye yanıtladı kız. "Katharine'i düşünüyordum. O, çalışmaktan hiç anlamıyor. Hiç çalışması gerekmemiş. İşin ne olduğunu bilmiyor. Ben de bunu daha yeni anladım. Ama bu, insanı kurtaran şeydir – buna eminim."

"Başka şeyler de vardır, öyle değil mi?" diye duraksadı erkek.

"İnsanın güvenebileceği hiçbir şey yoktur," diye karşı çıktı kız. "Sonunda, öteki insanlar–" durdu, ama kendini devam etmeye zorladı. "Hergün işyerime gitmem gerekmese, nerelerde olurdum ben şimdi? Binlerce insan aynı şeyi söyler sana – binlerce kadın. Bak söylüyorum sana, çalışmak beni kurtaran tek

şey oldu, Ralph." Kızın sözcükleri üzerine yağmur gibi darbeler indiriyormuşçasına kasıldı dudakları; ne söylerse söylesin, sessizce katlanmaya karar vermiş gibiydi. Ama kız konuşmayı kesti, öbür odadan bir şey alacakmış gibi ayağa kalktı. Kapıya varmadan arkasını döndü, erkeğin yüzüne bakarak, kendini tutarak, ama yine de anlatımı küstahça, ürkütücü durdu.

"Benim için her şey pek güzel yoluna girdi," dedi. "Senin için de girecek. Buna eminim. Çünkü her şey bir yana, Katharine buna değer."

"Mary–!" diye bağırdı. Ama kız başını öteye çevirmişti, söylemek istediğini söyleyemedi. "Mary, çok iyisin," diye sonuçlandırdı. Erkek konuşurken yüzüne baktı, elini uzattı. Acı çekmişti kız, vazgeçmişti, geleceğinin bir sonsuz vaatten, bir kıraçlığa dönüştüğünü görmüştü, ama yine de, nasıl becerdiyse, hangi konuda olduğunu pek de bilemeden, sonuçlarını önceden kestiremeden, bir zafer kazanmıştı. Ralph'ın gözleri üzerine dikilmişken, bakışlarını dinginlikle, gururla gülümseyerek yanıtlarken, ilk kez biliyordu, zafer kazandığını. Erkeğin elini öpmesine izin verdi.

Pazar akşamı bomboştu caddeler, kutsal dinlenme günü, o kutsal güne uygun ev içi eğlenceleri, insanları evlerine kapatmasa, bu işi büyük olasılıkla sert, güçlü rüzgâr yapacaktı. Sokaklarda, kendi duygularına çok uyan bir karmaşanın farkındaydı Ralph Denham. Strand'ı süpüren şiddetli esintiler, aynı zamanda sanki gökyüzünde de berrak boşluklar açıyor, oralarda, yıldızlar, kısa bir süre için de, sanki çevresini, üzerini su dalgaları gibi kuşatan bulutların arasından hızla kayarak geçen gümüşsü ay görünür oluyordu. Ayı, bataklıklarının içine çekiyordu bulutlar, ama o yine ortaya çıkıyordu; üzerinde parçalanıyor, sonra yine kaplıyorlardı onu; hiç boyun eğmeden kayıp çıkıyordu ay. Taşradaki kırlarda, kışın bütün yıkıntısı dörtbir yana saçılıyordu; ölü yapraklar, solmuş eğreltiotu, kurumuş, rengi kaçmış otlar, dağılıyor, ama hiçbir tomurcuk kopmuyor, toprağın üstünde yeni biten hiçbir çiçek sapı zarar görmüyordu, belki de yarın, yeşillikler içinde küçük bir yarıktan, mavi ya da sarı bir çizgi ortaya çıkacaktı. Oysa Denham'ın içinde

bulunduğu duygusal durumda, yalnızca havanın dönmesi vardı, yıldız ya da tomurcukla ilgili tek şeyse, hızla birbirini izleyen kabarmış dalgaların üzerindeki bir anlık hafif ışıltıydı. Yetkin bir anlayış olasılığı umuduna çok yaklaşmış bile olsa bir an, Mary'yle konuşamamıştı. Ama çok büyük önemi olan bir şeyden söz etme isteği bütün benliğini sarmıştı; hâlâ bu armağanı bir başka insana sunmak istiyordu; başkalarının birlikteliğini arıyordu. Bilinçli bir seçişten çok, içgüdüsel biçimde Rodney'in evine giden yola saptı. Gürültüyle çaldı kapısını; ama hiç kimse yanıtlamadı. Zile bastı. Rodney'in dışarıda olduğu gerçeğini kabullenmesi epey zaman aldı. Eski yapıdaki rüzgâr sesinin, koltuğundan kalkan birinin sesi olduğuna kendini daha fazla inandıramayınca, sanki amacı değiştirilmiş, ona şimdi ancak açıklanmış gibi, aşağı indi yeniden. Chelsea yönüne yürüdü.

Akşam yemeği yemediği, çok hızla, çok uzaklara yürüdüğü için, üzerine çöken bedensel bitkinlik yüzünden, bir an Embankment'ta bir sıraya oturdu. Bu sıraları düzenli kullananlardan biri, belki içki yüzünden evinden, işinden olmuş, sarhoş yaşlı bir adam oraya sürüklendi, kibrit istedi, yanına oturdu. Rüzgârlı bir geceydi, dedi; zor zamanlardı; uzun bir kötü şans, haksızlık öyküsü geldi ardından, öyle çok anlatıldığı için ya da belki dinleyicilerinin aldırışsızlığı, çoktan, onların dikkatini çekme çabalarını boşa çıkardığı için, adam sanki kendi kendine konuşuyordu. Adam konuşmaya başladığında, Ralph, onunla söyleşmek için yabanıl bir istek duydu; ona soru sormak; onun anlamasını sağlamak. Gerçekten de bir noktada adamın sözünü kesti; ama yararı yoktu. Sanki bazı anlarda, adamın yanlışlarının anısı canlanıyor, dalgalanıyor, o alışılmış umutsuzluğun içine son dalışı simgeler görünen vazgeçiş homurdanması içinde ölüyor gibi, sırasıyla gelen tuhaf ses yükselmeleri, kısılmalarıyla, darmadağınık heceler Ralph'ın kulaklarında uçuşurken, o eski başarısızlık, şanssızlık, hak edilmemiş yıkım öyküsü rüzgâra karışıp akıyordu. Bu mutsuz ses, hüzün verdi Ralph'a, ama aynı zamanda da öfkelendirdi. Yaşlı adam dinlemeye yanaşmayıp da homurdanmayı sürdürünce, gözlerinin önüne gelen tuhaf görünümde, şiddetli rüzgârın duyularını köreltip camla-

ra savurduğu yitik kuşların uçuşan bedenleriyle kuşatılmış bir deniz feneri vardı. Hem deniz feneri, hem de kuşmuş gibi tuhaf bir duyguya kapıldı; dimdik kıpırtısızdı, aydınlıktı; aynı zamanda bütün öteki nesnelerle birlikte, duyuları körelmiş, döne döne cama çarpılıyordu. Ayağa kalktı, bir gümüş para sadaka verdi, üzerine esen rüzgâra karşı devam etti yoluna. Deniz feneriyle, kuşlarla dolu fırtına görünümü kaldı, ırmak boyunca parlamento yapılarını, Grosvenor Caddesi'ni geçerken daha belirgin düşüncelerin yerini alarak. İçinde bulunduğu bu bedensel bitkinlik durumunda, uçuşan karanlığın ve yer yer kesintilerle görünen lamba direklerinin, evlerdeki ışıkların, dış çizgilerini oluşturduğu daha geniş alanda, ayrıntılar ortaya çıkıyor, ama Katharine'in evine doğru yürümekte olduğu duygusu içinde hiç yitmiyordu. Ondan sonra bir şey olacağına kesin gözüyle bakıyordu, yürürken kafasının içi giderek daha çok hazla, beklentiyle doluyordu. Kızın evi yakınındaki belli bir yarıçap içinde, sokaklar onun varlığının etkisine giriyordu. Kızın yaşadığı evin olağanüstü kişiliği yüzünden, her bir evin, Ralph'ın bildiği bir kişiliği vardı. Hilberylerin kapısına gelmeden önce, birkaç kilometre boyunca, erinç, esriklik içinde yürüdü, ama oraya varıp da, küçük bahçenin kapısını iterek açınca, duraksadı. Bundan sonra ne yapacağını bilemiyordu. Zaten acelesi yoktu, çünkü evin dışı da, bir süre ona yetecek kadar erinç sunuyordu. Yolun karşısına geçti, Embankment'ın parmaklıklarına yaslanıp gözlerini eve dikti.

Konuk odasının üç uzun penceresinde ışıklar yanıyordu. Arkasındaki odanın boşluğu, Ralph'ın hayalinde, dünyanın karanlık, uçuşan ıssızlığının merkezi oldu; çevresini kuşatmış, dalga dalga kabaran karmaşanın temize çıkması; hiçbir iz barındırmayan çorak alanlarda dinginlik arayarak, tıpkı deniz fenerininkiler gibi ışın demetlerini saçan, o kararlı ışık oldu. Bu küçük kutsal sığınakta birçok değişik insan bir araya toplanmıştı, ama kimlikleri, belki de uygarlık denebilecek bir şeyin genel zaferi içinde erimişti; ne olursa olsun, bütün yalınlık, bütün güvenlik, kabaran dalganın üstünde duran, kendine özgü bir bilinci koruyan her şey, Hilberylerin konuk odasın-

da odaklanıyordu. Yardımseverdi; ama yine de yalınkat, süssüz bir şeyler düşünmenin mümkün olamayacağı denli yüksekteydi, onun durduğu yerden, kendini ortalığa saçan ışıktı, yine de kendini uzakta tutan ışık. Sonra kafasında, içerideki değişik bireyleri ayırt etmeye başladı, Katharine'e doğru atılım yapmaktan bilinçle kaçınarak. Düşünceleri Mrs. Hilbery'nin, Cassandra'nın üzerinde dolaştı; sonra Rodney'le, Mr. Hilbery'ye döndü. Pencerelerin uzun dikdörtgenlerini dolduran sarı ışığın durağan akışı içinde yıkanırken gördü onları; hareketlerinde görkemliydiler; sözcüklerinde, dile gelmeyen, ama anlaşılan saklı anlamı sezdi. Sonunda, bütün bu yarı bilinçli seçimler, düzenlemelerden sonra Katharine'e yaklaşma iznini verdi kendine; o anda, coşku içinde sel gibi akıp geldi, görünüm. Kızı beden olarak görmedi; tuhaftır, onu sanki ışık biçimine bürünmüş gibi, ışığın kendisi gibi gördü; o kendisi de, işte şimdiki gibi, yalınkat, bitkin, deniz feneriyle büyülenmiş, parıltının görkemiyle cama akmış, o yitik kuşlardan biriydi.

Bu düşüncelerin etkisiyle, Hilberylerin bahçe kapısı önündeki kaldırımda üç aşağı, beş yukarı uygun adım yürüyüş tutturdu. Geleceğe ilişkin tasarılar yapma sıkıntısına katlanmıyordu. Bilinmeyen türde bir şey, gelecek yılı, gelecek saati belirleyecekti. Ara sıra, bu gece nöbeti sırasında, uzun pencerelerdeki ışığı görmeye çalışıyor ya da küçük bahçedeki birkaç çimen yaprağını, birkaç ağaç yaprağını yaldızlayan ışına bakıyordu. Uzun süre hiç değişmeden yandı ışık. Tam nöbet yürüyüşünün son sınırlarına ulaştığı, artık döneceği sırada, ön kapı açıldı, evin görünümü tümden değişti. Siyah bir biçim küçük patikadan ilerleyip, bahçe kapısında durakladı. Onun Rodney olduğunu hemen anladı Denham. Hiç duraksamadan, yalnızca o aydınlık odadan gelen her kimse, ona duyduğu büyük dostluğun bilincinde olarak, dosdoğru ona yürüdü ve onu durdurdu. Ansızın sertçe patlayan rüzgârda Rodney şaşırdı, birisinin ondan sadaka istediğinden kuşkulanmış gibi bir şeyler homurdanarak, o an için yoluna devam etmeye çalıştı.

"Aman Tanrım, Denham, sen yapıyorsun burada?" diye bağırdı, onu tanıyıp.

Eve gitmekte olduğu falan gibi bir şeyler geveledi Ralph. Rodney, hiç arkadaş istemediğini belli edecek denli hızla yürüse de, birlikte yürüdüler.

Çok mutsuzdu. O öğleden sonra Cassandra onu geri çevirmişti; durumun güçlüklerini kıza açıklamaya, kesin ya da uygunsuz bir şey söylemeden, ona beslediği duyguların niteliğini belirtmeye çalışmıştı. Ama aklı karışmıştı; Katharine'in alaylarının kışkırtmasıyla çok fazla şey söylemişti, görkemli bir soyluluğu, yalınlığı olan Cassandra, bir tek sözcük daha duymaya karşı çıkmış, hemen evine döneceği gözdağını vermişti. Bu iki kadın arasında geçirilen bir geceden sonra, kapıldığı çalkantı çok aşırıydı. Dahası, Ralph'ın, gecenin bu saatinde, Katharine'le ilgili nedenler yüzünden Hilberylerin evinin çevresinde dolaştığından kuşkulanmamak da elinden gelmiyordu. Belki de aralarında bir anlaşma vardı – şimdi artık böyle bir şeyi önemsediğinden de değildi ya. Cassandra dışında hiç kimseden asla hoşlanmadığına inanıyordu, Katharine'in geleceği de, hiç umurunda değildi. Yüksek sesle, kısaca, çok yorgun olduğunu, araba tutacağını söyledi. Ama pazar gecesi, Embankment'ta pek sık araba geçmezdi, ne olursa olsun, biraz daha Denham'la birlikte yürümek zorunda kaldığını anladı. Denham sessizdi. Tedirginliği geçti Rodney'in. Çok saygı beslediği, şu anda da gerek duymak için büyük bir nedeni olan, o iyi erkeksi niteliklerin açık belirtisi olarak gördü sessizliği. Karşı cinsle uğraşmanın gizeminden, zorluğundan, belirsizliğinden sonra, insanın kendi cinsiyle ilişki, yalınlıkla konuşmanın mümkün, kaçamakların boşuna olması yüzünden, çatışmaları giderici, insanı yüceltici bir etki yaratıyordu. Rodney de çok gerek duyuyordu bir sırdaşa. Yardım sözü vermiş olmasına karşın, Katharine en duyarlı noktada onu yüzüstü bırakmıştı; Denham'la çekip gitmişti; belki kendisine işkence ettiği gibi, Denham'a da ediyordu. Rodney'in de bildiği kendi acılarına, kararsızlıklarına kıyasla, nasıl da yürekli, dengeli görünüyor, az konuşuyor, dimdik yürüyordu! Kendisini Denham'ın gözünden düşürmeden, Katharine ve Cassandra'yla olan ilişkisinin öyküsünü anlatmanın yolunu aramaya başladı. Sonra belki Katharine'in, Denham'a içini dökmüş olabi-

leceği geldi aklına; ortak bir şeyleri vardı; belki de daha o öğleden sonra kendisi üzerine konuşmuşlardı. Neler söylediklerini bulma isteği, kafasındaki en baskın şey oldu. Katharine'in kahkahasını anımsadı; Denham'la yürümek için, gülerek yanından ayrıldığını anımsadı.

"Biz yanınızdan ayrıldıktan sonra siz çok kaldınız mı orada?" diye ansızın sordu.

"Hayır. Benim evime döndük."

Kendisi üzerine konuştukları inancını doğrular gibiydi bu. Sessizce, bir süre, bu tatsız düşünceyi evirip çevirdi kafasında.

"Kadınlar, anlaşılmaz yaratıklar, Denham!" diye bağırdı, sonra.

Ona, yalnızca kadınları değil, bütün evreni tam olarak anlıyormuş gibi görünen Denham, "Hımm," dedi. Rodney'i de kitap gibi okuyabiliyordu. Onun da mutsuz olduğunu biliyordu Rodney, ona acıyor, yardım etmek istiyordu.

"Bir şey söylüyorsun, onlar da – tutkulara kapılıp gidiyorlar. Hiçbir nedeni yokken, kahkahalar atıyorlar. Anladığım kadarıyla hiçbir eğitim–" Cümlenin geri kalanı, savaşmak zorunda oldukları şiddetli rüzgâra karışıp yok oldu; ama Katharine'in kahkahasına değindiğini, anısının onun hâlâ canını yaktığını anladı, Denham. Rodney'le karşılaştırıldığında, Denham kendini çok güvenlikte duyuyordu; o, duyularını yitirmiş, cama çarpılan yitik kuşlardan biri olarak görüyordu Rodney'i; havanın onlarla dolu olduğu uçan bedenlerden biri olarak. Oysa Katharine'le o, birlikte yalnızdılar, uzakta, güzel, iki misli parıltıyla ışıl ışıl. Yanındaki dengesiz yaratığa acıdı; kendi yolunu böylesine dosdoğru yapan bilgiden yoksun, her şeye açık bırakılmış olan bu adamı koruma isteği duydu. Tıpkı birlikte serüvenlere atılanlar gibi bağlanmışlardı birbirlerine, birisi amacına ulaşırken, öteki yolda yok olup gitse de.

"Sevdiğin birine gülemezsin."

Besbelli başka insana söylenmemiş olan bu cümle, Denham'ın kulağına ulaştı. Sanki rüzgâr cümleyi sarıp sarmalamış, onunla birlikte dosdoğru esip gitmişti. Bu sözcükleri Rodney mi söylemişti?

"Sen ona âşıksın." Kilometrelerce önlerinde, havada çınlıyor gibi görünen, bu onun kendi sesi miydi?

"Işkenceler çektim, Denham, işkenceler!"

"Evet, evet, biliyorum."

"Bana güldü."

"Hiçbir zaman gülmedi – bana."

Rüzgâr sözcükleri savurup aralarını açıyordu – öylesine uzaklara savuruyordu ki, sanki hiç söylenmemişler gibi oluyordu.

"Nasıl da sevmiştim onu!"

Bunu kesinlikle Denham'ın yanındaki adam söylemişti. Seste, Rodney'in kişiliğinin bütün belirtileri vardı, tuhaf bir canlılıkla kişisel görünümünü de anımsadı. Ufuktaki boş yapılara, kulelere karşı görüyordu onu Denham. Geceleri odasında tek başına Katharine'i düşünürken görünebileceği gibi, ağırbaşlı, soylu, dokunaklı görüyordu onu.

"Ben de Katharine'e âşığım. İşte bu yüzden buradayım bu gece."

Rodney'in içini açması, bu cümleyi gerekli kılmış gibi, bile bile, açıkça konuştu Ralph.

Karmakarışık bir şeyler bağırdı Rodney.

"Ah, ben bunu hep biliyordum, zaten," diye bağırdı, "en başından beri biliyordum. Onunla evleneceksin!"

Bu çığlığın içinde umutsuzluk tınısı vardı. Yine rüzgâr yolunu kesti sözcüklerinin. Artık konuşmadılar. Sonunda, aynı anda, bir sokak lambasının altında durdular.

"Aman Tanrım, Denham, ikimiz de nasıl salağız!" diye bağırdı Rodney. Lambanın ışığında tuhaf tuhaf birbirlerine baktılar. Salaklar! Aptallıklarının en uç derinliklerini birbirlerine itiraf ediyor gibiydiler. O an için, lamba direğinin altında, rekabet olasılığını ortadan kaldıran, dünyadaki herkesten çok birbirleriyle duygudaş yapan ortak bilginin farkındaymış gibiydiler. Bu anlayışın onayıymışçasına, aynı anda başlarını usulca eğerek selamlaştıktan sonra, bir daha konuşmadan ayrıldılar.

XXIX. Bölüm

O pazar gecesi, saat on ikiyle bir arasında, Katharine yatağında, uyumadan, kendi yazgımızın o ayrıksı, gülünç görünümünün mümkün olduğu, yarı karanlık bölgesinde uzanarak yatıyordu; ya da ciddi olmamız gerekirse, ciddiyetimiz, uyuşukluğun, unutuşun hızla yaklaşmasıyla yoğrulur orada. Hepsi de eşit ölçüde özden yoksunmuşlar ya da gerçeklikten uzaklaştıkları için, her birinin üzerinde ayrı ayrı duran bir tür ağırbaşlılık kazanmışlar gibi gördü Ralph'ın, William'ın, Cassandra'nın kendisinin biçimlerini. Yandaşlığın o rahatsız edici sıcaklığından ya da zorunluluk yükünden böyle kurtulmuş, uykuya dalmak üzereyken, kapısı usulca tıklatıldı. Bir an sonra Cassandra, elinde mum, gecenin bu saatine uygun kısık sesle konuşarak yanında duruyordu.

"Uyanık mısın, Katharine?"

"Evet, uyanığım. Ne var?"

Doğruldu, oturdu, Cassandra'nın ne işler karıştırdığını sordu.

"Uyuyamadım, gelip seninle konuşmak istedim – yalnızca bir dakikalığına zaten. Yarın eve dönüyorum."

"Eve mi? Neden, ne oldu?"

"Artık burada kalmamı olanaksızlaştıran bir şey oldu bugün."

Cassandra, uzak tavırlarla, neredeyse ağırbaşlılıkla konuşu-

yordu; söyledikleri açıkça hazırlanmış, en ciddi bunalımla belirlenmişti. Önceden kararlaştırılmış konuşmanın bölümü gibi görünen şeyle sürdürdü.

"Sana bütün gerçeği anlatmaya karar verdim, Katharine. Bugün beni son derece tedirgin eden biçimde davranmaya kalkıştı William."

Katharine şimdi tümden uyanmış, hemen kendini denetim altına almış gibiydi.

"Hayvanat bahçesinde mi?" diye sordu.

"Hayır, eve gelirken. Çay içtiğimiz sırada."

Konuşmanın uzun, gecenin serin olacağını önceden görmüş gibi, Katharine, bir yorgana sarınmasını önerdi Cassandra'ya. Ağırbaşlılığını hiç bozmadan söyleneni yaptı Cassandra.

"Saat on birde tren var," dedi. "Maggie Yenge'ye ansızın gitmem gerektiğini söyleyeceğim... Violet'in bize gelişini özür olarak göstereceğim. Ama bir kez daha düşününce, sana gerçeği anlatmadan nasıl gidebileceğimi bilemedim."

Katharine'in bulunduğu yöne bakmaktan özenle kaçınıyordu. Küçük bir duraksama oldu.

"Ama gitmen için en küçük bir neden göremiyorum," dedi Katharine sonunda. Sesi öylesine şaşırtıcı ölçüde dingin çıkıyordu ki, Cassandra gözlerini ona çevirdi. Kızmış ya da şaşmış olduğunu söylemek mümkün değildi; tam tersine, kolları dizlerine dolanmış, alnı azıcık kırışmış, yatağında dimdik otururken, kendisini hiç ilgilendirmeyen bir şeyi inceden inceye düşünür gibiydi.

"Çünkü hiçbir erkeğin bana böyle davranmasına izin veremem," diye yanıtlayan Cassandra, ekledi, "özellikle de başkasıyla nişanlı olduğunu biliyorsam."

"Ama ondan hoşlanıyorsun, öyle değil mi?" diye sordu Katharine.

"Bununla ilgisi yok," diye bağırdı Cassandra öfkeyle. "Bu koşullar altında, bu davranışı son derece uygunsuz buluyorum."

Önceden düşünülmüş konuşmasının son cümlesiydi; bunu da söyledikten sonra, artık o özel tavırda söyleyecek başka şeyi olmadan, donanımsız kaldı. Katharine konuştuğu zaman:

"Bence, özellikle de bununla ilgisi var," dediği zaman, Cassandra'nın özdenetimi uçup gitti.

"Seni hiç anlamıyorum, Katharine. Nasıl böyle davranabilirsin? Buraya ilk geldiğimden beri beni şaşırtıp duruyorsun!"

"Sen de eğlendin, değil mi?" diye sordu Katharine.

"Evet, öyle," diye kabullendi Cassandra.

"Neyse, benim davranışım senin keyfini bozmadı."

"Hayır," diye bir kez daha kabullendi Cassandra. İpin ucunu tümden kaçırmıştı. Bu konuşmayı önceden kestirebildiği kadarıyla, Katharine'in kuşkulara boğulup, Cassandra'nın hemen evine dönmesi gerektiğine katılacağı kesindi. Oysa Katharine, tam tersine, söylediklerini hemen kabullenmiş, ne donmuş kalmış ne şaşırmış, yalnızca her zamankinden de düşünceli görünmüştü. Önemli bir görev yüklenmiş olgun kadın olmaktan, deneyimsiz bir çocuk konumuna indirgenmişti Cassandra.

"Bu konuda çok mu aptallık ettim sence?" diye sordu.

Katharine yanıtlamadı, ama hâlâ sessizce düşüncelere dalarak oturdu kaldı, Cassandra'nın içini bir korku kaplamaya başladı. Belki sözcükleri sandığından çok daha derinlere, uzanamayacağı derinliklere çarpmıştı, tıpkı Katharine'e de ulaşamadığı gibi. Çok tehlikeli oyuncaklarla oynamakta olduğunu düşündü ansızın.

Sonunda ona bakarak, Katharine, bu soruyu sormakta çok zorlanıyormuş gibi ağır ağır sordu:

"Ama sen William'dan hoşlanıyor musun?"

Kızın anlatımındaki ürküntüyü, şaşkınlığı, nasıl kendisinden uzaklara baktığını gördü.

"Yani ona âşık mıyım, demek istiyorsun?" diye sordu Cassandra, hızla soluk alarak, ellerini sinirli sinirli kıpırdatarak.

"Evet, âşık mısın," diye yineledi Katharine.

"Senin nişanlı olduğun adama nasıl âşık olabilirim?" diye patladı Cassandra.

"O sana âşık olabilir."

"Senin böyle şeyler söylemeye hakkın olduğunu sanmıyorum, Katharine," diye bağırdı Cassandra. "Niçin söylüyorsun

bunları? William'ın başka kadınlara nasıl davrandığı seni hiç mi ilgilendirmiyor? Ben nişanlı olsam katlanamazdım!"

Bir duraklamadan sonra, "Biz nişanlı değiliz," dedi Katharine.

"Katharine!" diye bağırdı Cassandra.

"Hayır, nişanlı değiliz," diye yineledi Katharine. "Ama bunu bizden başka kimse bilmiyor."

"Ama neden –anlamıyorum– nişanlı değilsiniz!" dedi Cassandra yeniden. "Ah, bu her şeyi açıklıyor! Sen ona âşık değilsin! Onunla evlenmek istemiyorsun!"

"Artık birbirimize âşık değiliz," dedi Katharine, sanki bir şeyleri sonsuza, sonsuza dek bozarak.

"Ne tuhaf, ne garip, öteki insanlardan ne kadar farklısın Katharine," dedi Cassandra, bütün bedeni, sesi tümden sönüyor, dağılıyor görünerek, hiç kızgınlık, coşku kalmadan, yalnızca hülyalı bir durgunlukla.

"Ona âşık değilsin demek?"

"Ama onu seviyorum," dedi Katharine.

Kısa bir süre daha, sanki bu açığa vurulanların ağırlığıyla, başı eğik kaldı Cassandra. Ne de Katharine konuşuyordu. Davranışı, başkalarının gözlerinden elinden geldiğince gizlenmeyi isteyen birininkine benziyordu. Derin derin içini çekti; tam bir sessizliğe gömülmüş, düşüncelere dalmıştı.

"Saatin kaç olduğunu biliyor musun?" dedi sonunda, uyumaya hazırlanır gibi yastığını silkti.

Cassandra söz dinleyerek ayağa kalktı, bir kez daha mumunu eline aldı. Belki beyaz sabahlığı, çözük saçları, gözlerindeki anlatımda görmeyen bir şeyler, onu uykusunda yürüyen birine benzetiyordu. En azından Katharine böyle düşündü.

"Bu durumda eve dönmem için hiçbir neden yok, öyle mi?" dedi Cassandra, duraklayarak. "Sen gitmemi istemedikçe Katharine? Ne yapmamı istiyorsun *sen*?"

İlk kez gözleri karşılaştı.

"Sen bizim âşık olmamızı istedin," diye bağırdı Cassandra, sanki bunun kesinliğini orada okumuş gibi. Ama baktıkça onu şaşırtan bir görünüm yakaladı. Yaşlar ağır ağır birikti Katharine'in gözlerinde, akmak üzere, ama tutulmuş, durdu ora-

da – derin bir tutkunun gözyaşları, mutluluğun, acının, vazgeçişin; doğası öyle karmaşık bir tutkuydu ki, tanımlamak mümkün değildi, başını eğen, yaşları yanaklarında duyan Cassandra, onu sevgisinin yoğunluğu olarak sessizce kabullendi onları.

Ertesi sabah, saat on bir sıralarında, "Özür dilerim, Miss," dedi hizmetçi, "Mrs. Milvain mutfakta."

Bir uzun sepet dolusu çiçek, dal gelmişti kırlardan, konuk odasında yere diz çöken Katharine onları düzenliyor, Cassandra bir koltuktan onu dalgın dalgın izlerken ara ara ansızın yardım önerisinde bulunuyor, ama geri çevriliyordu. Hizmetçinin açıklaması, Katharine'in üzerinde tuhaf bir etki yaptı.

Ayağa kalktı, pencereye yürüdü, hizmetçi gittikten sonra vurgulayarak hatta dokunaklıca dedi ki:

"Bunun ne demek olduğunu biliyor musun?"

Cassandra hiçbir şey anlamamıştı.

"Celia Hala mutfakta," diye yineledi Katharine.

"Neden mutfakta?" diye sordu Cassandra doğallıkla.

"Belki de bir şeyler bulguladığı için," diye yanıtladı Katharine. Cassandra'nın düşünceleri, kendi kafasını kurcalayan konuya kaydı.

"Bizimle ilgili mi?" diye sordu.

"Kimbilir," diye yanıtladı Katharine. "Onu mutfakta bekletemem ama. Buraya çıkaracağım."

Bunu söylerkenki sertliği, Celia Hala'yı yukarı getirmenin, nedense, sıkıdüzen önlemi olduğunu belirtiyordu.

"Tanrı aşkına, Katharine," diye bağırdı Cassandra, koltuğundan fırlayıp, telaşlı tavırlar sergileyerek, "sabırsızlık gösterme. Onu kuşkulandırma. Unutma, hiçbir şey kesin değil–"

Başını birkaç kez sallayarak ona söz verdi Katharine, ama odadan çıkarkenki tavrı, insan ilişkilerindeki inceliği konusunda ona tam güvenebileceğini de belirtmiyordu.

Hizmetçilerin odasında bir koltukta oturuyor, daha doğrusu tünüyordu Mrs. Milvain. Bu yeraltı odasını seçmesinin geçerli bir nedeni var mıydı, yoksa soruşturmasının ruhuna uygun mu düşüyordu bilinmez, nedense gizli aile işleriyle uğraştığı

zamanlarda Mrs. Milvain hiç değişmeden arka kapıdan içeri girer, hizmetçilerin odasında otururdu. İleri sürdüğü görünüşteki neden, Mr. ve Mrs. Hilbery'nin rahatsız edilmemesi gerektiğiydi. Oysa gerçekte, Mrs. Milvain kendi kuşağının yaşlı kadınlarının çoğundan da daha fazla o tatlı içten yakınlık, acı, gizlilik tutkusuna güveniyordu, ek olarak da bodrumun sağladığı ürküntü kolayca gözden çıkarılamazdı. Katharine yukarı çıkmalarını önerince, neredeyse sızlanarak karşı çıktı.

"Sana *özel olarak* söylemek istediğim bir şey var," dedi, kurduğu tuzağın eşiğinde isteksizce duraksayarak.

"Konuk odası boş–"

"Ama merdivenlerde annenle karşılaşabiliriz. Babanı rahatsız edebiliriz," diye karşı çıktı Mrs. Milvain, daha şimdiden fısıltıyla konuşup önlemini alarak.

Oysa bu görüşmenin başarısı için Katharine'in varlığı kesinlikle gerektiği, Katharine de inatla mutfak merdivenlerini çıktığı için, Mrs. Milvain'in onu izlemekten başka yapacağı şey kalmadı. Yukarı çıkarken sinsi sinsi çevresine bakındı, eteklerini topladı, açık ya da kapalı olsun, bütün kapıların önünden geçerken adımlarını sakınarak attı.

"Kimse bizi duymaz, değil mi?" diye mırıldandı, konuk odasının görece sığınağına ulaştıklarında. "Görüyorum, senin işini bölmüşüm," diye ekledi, yere saçılmış çiçeklere bakarak. Bir an sonra, kaçarken Cassandra'nın düşürdüğü mendili görüp sordu, "Birisi senin yanında oturuyor muydu?"

"Cassandra, çiçekleri suya koymama yardım ediyordu," dedi Katharine, öylesine kesinlikle, açıklıkla konuştu ki, Mrs. Milvain asıl kapıya, sonra da konuk odasıyla, yadigârların durduğu küçük odayı ayıran perdeye göz attı.

"Ah, Cassandra hâlâ sizde," dedi. "Sana bu çiçekleri William mı gönderdi?"

Katharine halasının karşısına oturdu, ne evet dedi ne de hayır. Onun üzerinden ötelere baktı, çok eleştirel biçimde perdelerin desenini incelediği sanılabilirdi. Mrs. Milvain'in bakış açısından bodrumun bir başka üstünlüğü de, diz dize oturmayı gerekli kılmasıydı ve şimdi şu üç koca pencereden Kathari-

ne'in, sepetteki çiçeklerin üzerine saçılan, hatta Mrs. Milvain'in hafif köşeli görünümüne altından bir hale katan ışıkla karşılaştırıldığında, oradaki ışığın çok loş olmasıydı.

"Stogdon Malikânesi'nden geldiler," dedi Katharine, ansızın, başını azıcık arkaya atarak.

Aralarındaki tinsel uzaklık korkunç olduğu için, tensel olarak birbirlerine dokunsalar, söylemek istediklerini yeğenine anlatmanın çok daha kolaylaşacağını duydu Mrs. Milvain. Yine de Katharine hiçbir girişimde bulunmadı, atılgan ama kahramanca bir cesaretle donanmış olan Mrs. Milvain, hiç giriş yapmadan ileri atıldı:

"Herkes senin hakkında konuşuyor, Katharine. Bu sabah gelişimin nedeni bu. Hiç söylememeyi isteyeceğim şeyleri söylersem, beni bağışla. Söylediklerim yalnızca senin iyiliğin için, sevgili çocuğum."

"Daha bağışlanacak bir şey yok, Celia Hala," dedi Katharine, açık bir güleryüzlülükle.

"İnsanlar, William'ın her yere seninle ve Cassandra'yla birlikte gittiğini söylüyor ve her zaman onunla ilgilendiğini. Markhamlardaki dansta onunla tam beş kez dans etti. Hayvanat bahçesinde tek başlarına birlikte görülmüşler. Birlikte ayrılmışlar oradan. Akşamın yedisine dek buraya dönmediler. Ama hepsi bu değil. Herkes, William'ın davranışının çok belirgin olduğunu söylüyor – kız orada olduğu zaman çok değişik davranıyor."

Sözcükleri arka arkaya dizilmiş, sesinin tınısı neredeyse karşı çıkar gibi yükselmiş olan Mrs. Milvain, bu noktada durdu, söylediklerinin etkisini ölçer gibi dikkatle Katharine'e baktı. Belli belirsiz bir sertlik geçmişti Katharine'in yüzünden. Dudakları sımsıkı kapalıydı; kısılmış, hâlâ perdeye dikiliydi gözleri. Bu yüzeysel değişiklikler, iğrenç, yakışıksız bir görümün sergilenmesi ardından gelen, çok derin içsel nefreti örtüyordu. Yakışıksız görünüm, ilk kez dışarıdan bakılan kendi davranışıydı; halasının sözcükleri, ruhu olmazsa, yaşamın bedeninin nasıl da sonsuzca iğrenç olduğunun bilincine varmasını sağlamıştı.

"Eee?" dedi sonunda.

Onu yanına yaklaştırmak ister gibi bir hareket yaptı Mrs. Milvain, ama karşılık bulamadı.

"Biz hepimiz biliyoruz senin nasıl iyi olduğunu –bencillikten uzak olduğunu– kendini başkaları uğruna feda ettiğini. Ama bencillikten biraz fazla uzaklaştın, Katharine. Cassandra'yı mutlu ettin, o da senin iyiliğinden yararlandı."

"Anlamıyorum, Celia Hala," dedi Katharine. "Ne yapmış Cassandra?"

"Asla mümkün olmayacak biçimde davrandı Cassandra," dedi Mrs. Milvain içtenlikle. "Çok bencilce davrandı – son derece kalpsizce. Gitmeden önce onunla konuşmam gerek."

"Anlamıyorum," diye diretti Katharine.

Ona baktı Mrs. Milvain. Katharine'in gerçekten kuşkulandığı, Mrs. Milvain'in anlamadığı bir şey bulunması olasılığı var mıydı? Cesaretini topladı, o korkunç sözcükleri söyledi:

"William'ın aşkını çaldı Cassandra."

Ne tuhaf, sözcüklerin hâlâ çok az etkisi olmuş gibiydi.

"Yani sen demek istiyorsun ki," dedi Katharine, "o, Cassandra'ya âşık oldu."

"Bir erkeği kendine âşık etmenin yolları vardır her zaman, Katharine."

Katharine sesini çıkarmadı. Bu sessizlik Mrs. Milvain'i korkuttu, telaşla söze başladı:

"Senin kendi iyiliğinden başka hiçbir şey, bana bunları söyletemezdi. İşine karışmak istemedim; sana acı vermek istemedim. Ben hiçbir işe yaramaz yaşlı bir kadınım. Kendi çocuklarım yok. Yalnızca seni mutlu görmek istiyorum, Katharine."

Yine kollarını öne uzattı, ama boş kaldılar.

"Bunları Cassandra'ya söylemeyeceksin," dedi ansızın Katharine. "Bana söyledin: yeter."

Katharine öylesine yavaş yavaş, öyle kendini tutarak konuşuyordu ki, sözcüklerini yakalamak için zorlanması gerekiyordu Mrs. Milvain'in, duyduğu zaman da afalladı.

"Seni kızdırdım! Kızdıracağımı biliyordum!" diye bağırdı. Titredi, bir tür hıçkırıkla sarsıldı; ama Katharine'i kızdırmak

bile onu rahatlatmış, o hoş şehit düşme duygusunu yaşamasına olanak sağlamıştı.

"Evet," dedi Katharine, ayağa kalkarak. "Öyle kızgınım ki, artık tek sözcük etmek istemiyorum. Bence gitsen iyi olacak Celia Hala. Birbirimizi anlamıyoruz."

Bu sözler üzerine Mrs. Milvain bir an korkunç endişeli göründü; yeğeninin yüzüne baktı, ama orada hiç acıma okuyamadı, bunun üzerine tıpkı dua edercesine taşıdığı siyah kadife çantanın üzerinde ellerini kavuşturdu. Eğer dua ediyorsa, hangi göksel yaratığa dua ediyorsa artık, her nasılsa, saygınlığını takındı hemen yeniden, yeğeninin yüzüne baktı.

"Evlilikte aşk," dedi yavaş yavaş, her sözcüğü vurgulayarak "bütün aşkların en kutsalıdır. Karı kocanın aşkı bizim bildiğimiz en tanrısal aşktır. Çocukların, senin ninenden öğrendikleri ders budur; onların asla unutamayacakları budur. Onun, kızıyla konuşmayı isteyebileceği gibi konuşmaya çalıştım seninle. Sen onun torunusun."

Bu savunmanın yararlılığını görmeye çalışarak yargılamış, sonra da yalancılıktan suçlu bulmuş gibiydi Katharine.

"Senin davranışının özürü olabileceğini sanmıyorum," dedi.

Bu sözcükler üzerine Mrs. Milvain ayağa kalktı, bir an yeğeninin yanında ayakta durdu. Daha önce hiç böyle bir davranışla karşılaşmamıştı, gençliğinin, güzelliğinin, cinsiyetinin erdemleri yüzünden göz yaşlarına, yakarışlara boğulması gereken birinin, karşısına diktiği o korkunç direnç duvarını, hangi silahlarla yıkacağını bilemiyordu. Oysa Mrs. Milvain de inatçıydı; bu tür konuda ne yenilgiyi ne de yanlış yaptığını kabullenebilirdi. Bütün saflığı, üstünlüğü içinde, evlilik aşkının şampiyonu olarak görüyordu kendini; yeğeninin neyi simgelediğini söyleyemezdi, ama en ciddi kuşkularla doluydu. Yaşlı kadınla genç kadın yan yana, kırılmaz bir sessizlik içinde duruyorlardı. İlkeleri dengesini bulamadan titreşirken, merakı yatıştırılmamış dururken, çekip gitmeye karar veremiyordu. Katharine'i, kendisini aydınlatmaya zorlayacak bir soru aradı kafasının içinde, ama birikimi sınırlıydı, seçim zordu, o duraksarken kapı açıldı, William Rodney içe-

ri girdi. Elinde kocaman, çok güzel bir demet beyaz, mor çiçek vardı, ya Mrs. Milvain'i görmeden ya da görmemiş gibi yaparak dosdoğru Katharine'e yaklaştı, çiçekleri sundu ona, şu sözcüklerle:

"Bunlar senin için, Katharine."

Mrs. Milvain'in gözünden kaçmayan bir bakışla aldı çiçekleri Katharine. Ama bütün deneyimine karşın, nasıl yorumlayacağını bilemiyordu bu bakışı. Biraz daha aydınlanabilmek için hevesle bekliyordu. Hiçbir açık suçluluk belirtisi sergilemeden selamladı onu William, işinden izin aldığını açıkladığında, hem o, hem Katharine, bunu, çiçeklerle, Cheyne Sokağı'nda yürüyüşe çıkarak kutlamaya karar vermiş gibiydi. Ardından bir duraklama geldi; bu da doğaldı; kalırsa, bencillikle suçlanma tehlikesini göze almış olacağını hissetmeye başladı Mrs. Milvain. Bir delikanlının yalnızca orada bulunuşu bile, onun eğilimini tuhafça değiştirmiş, duygulu bağışlamayla son bulacak bir sahne isteğiyle doldurmuştu içini. Kollarını açıp ikisini de kucaklamak için neler vermezdi. O geleneksel coşku için geriye bir umut kaldığını sanmıyordu hiç.

"Gitmem gerek," dedi, ikisinin de çok rahatladığını, canlandığını gördü.

Hiçbiri, onu durdurmak için bir şeyler söylemedi. William incelik göstererek aşağı kadar eşlik etti, nasıl olduysa, buna karşı çıkmalarının, tedirginliğinin arasında, Katharine'e hoşça kal demeyi unuttu. Çiçek yığınları ve her zaman, kışın ortasında bile, güzel olan konuk odası üzerine bir şeyler geveleyerek ayrıldı.

William geri döndü Katharine'e; bıraktığı yerde, ayakta durur buldu onu.

"Bağışlanmak için geldim," dedi. "Tartışmamızdan nefret ettim. Bütün gece uyuyamadım. Bana kızgın değilsin ya, Katharine?"

Halasının yarattığı izlenimden kafasını arındırıncaya dek, onu yanıtlamayı başaramadı. Mrs. Milvain, onları araştırmalarında ipucu olarak kullandığı için, tek tek her bir çiçek, Cassandra'nın mendili, kirlenmiş gibi geliyordu ona.

"Bizi gözetleyip duruyormuş," dedi, "Londra'da peşimize takılıyormuş, insanların neler söylediklerine kulak kabartıyormuş–"

"Mrs. Milvain mi?" diye bağırdı Rodney. "Neler anlattı sana?"

O açık güven havası tümden yok olmuştu.

"Ah, insanlar senin Cassandra'ya âşık olduğunu, bana aldırmadığını söylüyor."

"Bizi görmüşler mi?"

"On beş gündür her yaptığımız görülmüş."

"Bunun böyle olacağını söyledim sana!" diye bağırdı Rodney.

Belirgin bir huzursuzlukla pencereye yürüdü. Ona dikkat edemeyecek kadar kızgındı Katharine. Kendi öfkesinin gücüyle savrulmuştu. Rodney'in çiçeklerini sımsıkı tutarak dimdik, kımıldamadan duruyordu.

Pencereden döndü Rodney.

"Baştan aşağı hepsi yanlıştı," dedi. "Bunun için kendimi suçluyorum. Aklımı başıma toplamalıydım. Bir çılgınlık anında, beni inandırmana izin verdim. Bu deliliğimi unutman için yalvarıyorum, Katharine."

Erkeği dinlemeden, "Cassandra'ya acı çektirmeyi bile istedi!" diye patladı Katharine. "Onunla konuşacağı gözdağını verdi. Yapabilir de – her şeyi yapabilir."

"Mrs. Milvain biraz patavatsızdır, biliyorum, ama sen de abartıyorsun, Katharine. İnsanlar bizden söz ediyor. Bize söylemekte haklıydı. Bu, yalnızca benim duygularımı doğruluyor – bu durum canavarca."

Sonunda Katharine onun söylemek istediklerinden bir bölümünü anladı.

"Bunun, seni etkilediğini söylemek istemiyorsun ya William?" diye sordu şaşkınlıkla.

"Etkiliyor," dedi erkek, kızararak. "Son derece tatsız benim için de. İnsanların bizim hakkımızda dedikodu yapmalarına dayanamıyorum. Sonra senin kuzenin de var –Cassandra–" Tedirginlikle durdu.

Sesinde bir değişiklikle, "Bu sabah, buraya, Katharine," diye özetledi, "benim aptallığımı unutmanı istemek için geldim, o huysuzluğumu, o anlaşılamaz davranışımı. Acaba o duruma

geri dönemez miyiz, diye sormaya geldim, şu şeyden önceki duruma, şu – çılgınlık zamanından. Beni geri kabul eder misin, Katharine, bir kez daha ve sonsuza kadar?"

Kuşkusuz, tutku yüzünden yoğunlaşan, elinde tuttuğu, parlak renkli, tuhaf biçimli çiçeklerle artan güzelliği, Rodney'i daha da etkilemiş, kıza o eski duygululuğun bağışlanmasından payını almıştı. Ama daha az soylu bir neden de kemiriyordu erkeğin içini; kıskançlıkla tutuşuyordu. Bir önceki gün, o sakınarak sunduğu sevgi, kabalıkla, erkeğin gördüğü kadarıyla da, tümden geri püskürtülmüştü Cassandra tarafından. Denham'ın itirafları kafasının içindeydi. En son olarak da, Katharine'in onun üzerindeki egemenliği, gece sayıklamalarının içinden kovamayacağı türdendi.

"Dün ben de en az senin kadar suçluydum," dedi kız, incelikle, sorusunu duymazlıktan gelerek. "Açıkça söylüyorum, William, seni Cassandra'yla yan yana görmek beni kıskandırdı, kendimi tutamadım. Sana güldüm, biliyorum."

"Sen mi kıskandın!" diye bağırdı William. "İnan bana Katharine, kıskanman için en küçük bir neden yok. Cassandra benden hoşlanmıyor, bana karşı beslediği tek duygu da bu. Aramızdaki ilişkinin doğasını açıklamaya kalkışarak aptallık ettim. Ona duyduğumu sandığım şeyleri anlatmaktan kendimi alamadım. Dinlemeye yanaşmadı, çok haklı olarak. Ama beni küçümsediğine de hiç kuşku bırakmadı."

Katharine duraksadı. Aklı karışmıştı, altüst olmuştu, bedensel olarak yorgundu, halasının içinde uyandırdığı, bütün duyuları üzerinde hâlâ titreşmekte olan yabanıl nefretin egemenliğindeydi. Bir koltuğa çöküp çiçeklerini kucağına bıraktı.

"Bana çok çekici geldi," diye sürdürdü Rodney. "Onu sevdiğimi sandım. Ama bu geçmişte kalan bir şey. Bitti artık, Katharine. O bir rüyaydı – bir sanrı. İkimizin de eşit ölçüde suçu var, ama gerçekten seni nasıl sevdiğime inanırsan, hiçbir zararı dokunmayacak. Bana inandığını söyle!"

Ondaki ilk onay belirtisine dört elle sarılacakmış gibi tepesinde duruyordu. Tam da o anda, belki de duygularının değişmesi yüzünden, birden toprağın üstünden sisin kalkmasına benzer

biçimde, bütün sevgi duygusu içinden sökülüp gitti. Ve sis kalkınca geriye yalnızca iskelet bir dünya, bir boşluk kaldı – yaşayanların gözlerine korkunç görünen bir görünüm. Kızın yüzündeki dehşet anlatımını gördü, kaynağını anlamadan elini tuttu. Dostluk duyumuyla birlikte bir istek de geri geldi, tıpkı sığınacak yer arayan çocuk gibi, onun kendisine sunacağı şeyi almak isteği – ve o anda, erkek, yaşamayı katlanılır kılacak tek şeyi sunuyormuş gibi geldi. Dudaklarını yanağına bastırmasına izin verdi, başını erkeğin koluna yasladı. Bu erkeğin zafer anıydı. Kızın ona ait olduğu, onun korumasına kaldığı tek andı bu.

"Evet, evet, evet," diye mırıldandı erkek, "beni kabul ediyorsun, Katharine. Beni seviyorsun."

Bir an sessiz kaldı kız. Sonra da erkek onun mırıldandığını duydu.

"Cassandra seni benden daha çok seviyor."

"Cassandra mı?" diye fısıldadı erkek.

"Seni seviyor," diye yineledi Katharine. Doğruldu, tümceyi üçüncü kez yineledi. "Seni seviyor."

William da yavaşça doğruldu. Katharine'in söylediğine içgüdüsel olarak inandı, ama kendisi için ne anlama geldiğini kavrayamıyordu. Cassandra onu sevebilir miydi? Katharine'e söylemiş olabilir miydi, onu sevdiğini? Bunun gerçeğini bilme isteği çok zorlayıcıydı, sonuçları bilinmez olsa da. Cassandra'nın düşüncesiyle birlikte bir coşku dalgası kapladı bir kez daha içini. Artık, sezgi ve bilinmezlik coşkusu değildi; olasılıktan daha büyük bir şeyin coşkusuydu, çünkü kızı tanıyor, aralarındaki duygudaşlık ölçüsünü biliyordu. Ama kim ona güvence verebilirdi? Katharine verebilir miydi, daha az önce kollarında uzanmış olan Katharine, kadınların en görkemlisi olan Katharine? Ona baktı, kuşkuyla, endişeyle, ama hiç sesini çıkarmadı.

"Evet, evet," dedi kız, onun güvence arayışını sezerek, "söylediklerim doğru. Sana karşı neler duyduğunu biliyorum."

"Beni seviyor, öyle mi?"

Katharine başını salladı.

"Ah, ama benim duygularımı kim biliyor? Kendi duygularından nasıl emin olabilirim? Daha on dakika önce benimle

evlenmeni istedim senden. Hâlâ da istiyorum – ne istediğimi bilmiyorum–"

Ellerini kenetleyip arkasını döndü. Sonra ansızın kızın yüzüne baktı, sordu: "Denham'a karşı ne duyuyorsun, söyle bana."

"Ralph Denham'a mı?" diye sordu kız. "Evet!" diye bağırdı, o anda aklını karıştıran soruya yanıt bulmuş gibi. "Beni kıskanıyorsun, William; ama bana âşık değilsin. Ben de seni kıskanıyorum. Öyleyse, ikimizin de hatırı için, diyorum ki, hemen Cassandra'yla konuş."

Erkek kendini toparlamaya çalıştı. Odada üç aşağı beş yukarı yürüdü; pencerede durakladı, yere saçılmış çiçekleri inceledi. Bu arada da Katharine'in verdiği güvencenin doğrulanması isteği öyle ısrarlıydı ki, Cassandra'ya beslediği duyguların içinde egemen olan gücünü artık yadsıyamazdı.

"Haklısın," diye coşkuyla konuştu, kıpırtısız durup, üzerinde bir tane uzun vazo bulunan küçük masaya sertçe parmaklarını vurarak. "Cassandra'yı seviyorum."

Bunu söylerken küçük odayı ayıran perde açıldı, Cassandra ilerledi.

"Her sözcüğünüzü duydum!" diye bağırdı.

Bu söylenenleri bir sessizlik izledi. Rodney bir adım öne çıkıp konuştu:

"Öyleyse sana ne sormak istediğimi biliyorsun. Bana yanıtını ver–"

Kız elleriyle yüzünü kapadı; arkasını döndü, büzülüp ikisinden de uzaklaşıyor gibiydi.

"Katharine'in söyledikleri," diye mırıldandı, "ama," diye ekledi, Katharine'in kabullenmesini kutlayan öpüşün korkusunu yansıtarak başını kaldırıp "nasıl da korkunç, zor bunların hepsi! Duygularımız – seninki, benimki, Katharine'ninki. Katharine, söyle bana doğru şeyi mi yapıyoruz?"

"Doğru – elbette doğru şeyi yapıyoruz," diye onun yerine William yanıtladı, "eğer duyduklarından sonra böyle anlaşılmaz, karmaşayla dolu bir adamla evlenmeyi göze alabilirsen, böyle acınası biriyle–"

"Yapma William," diye araya girdi Katharine; "Cassandra bi-

zi duydu; bizim ne olduğumuza karar verebilir; bizim ona söyleyebileceğimizden daha iyisini biliyor."

Ama hâlâ William'ın elini tutarken sorular, istekler yükseliyordu Cassandra'nın yüreğinde. Dinlemekle yanlış mı yapmıştı? Celia Hala onu niye suçlamıştı? Katharine ona hak vermiş miydi? Hepsinin de üstünde, William kendisini gerçekten seviyor muydu, sonsuza, sonsuza dek, herkesten çok?

"Ben onun gözünde birinci olmalıyım, Katharine!" diye bağırdı. "Onu paylaşamam, seninle bile."

"Bunu asla istemem," dedi Katharine. Oturdukları yerden biraz uzaklaşıp, dalgınca çiçeklerini düzeltmeye başladı.

"Ama sen onu benimle paylaştın," dedi Cassandra. "Ben niye seninle paylaşamıyorum? Niçin ben böyle cimriyim? Nedenini biliyorum," diye ekledi. "Biz, birbirimizi anlıyoruz, William'la ben. Siz, birbirinizi hiç anlamadınız. Siz çok farklısınız."

"Ben Katharine'den çok kimseye hayran olmadım," diye araya girdi William.

"Sorun o değil" –diye ona açıklamaya çalıştı Cassandra– "anlaşmaktan söz ediyorum."

"Ben seni hiç anlamadım mı, Katharine? Çok mu bencildim?"

"Evet," diye araya girdi Cassandra. "Ondan duygudaşlık istedin, ama o duygudaş değildir; ondan becerikli olmasını bekledin, o becerikli değildir. Sen bencilsin; kusursuzluk peşindesin –Katharine de öyle– ama bu, hiç kimsenin suçu değildi."

Bu çözümleme girişimini keskin bir dikkatle dinledi Katharine. Sanki Cassandra'nın sözcükleri, o eski bulanık yaşam imgesini ovuyor, onu öylesine yetkinlikle tazeliyordu ki, bir kez daha yeni görünüyordu. William'a döndü.

"Söyledikleri çok doğru," dedi. "Kimsenin suçu değildi."

"Bulmak için hep sana geleceği bir sürü şey var," diye sürdürdü Cassandra, hâlâ o görünmez kitabından okuyarak. "Bunu kabulleniyorum, Katharine. Buna asla karşı koymayacağım. Senin davrandığın gibi cömert olmak istiyorum. Ama âşık olmak bunu benim için daha zorlaştırıyor."

Seslerini çıkarmadılar. Sonunda William sessizliği bozdu.

"İkinizden de tek bir şey istiyorum," dedi, Katharine'e bakarken, tavırlarında yine o eski sinirlilik başladı. "Bu konuları bir daha asla tartışmayacağız. Senin sandığın gibi, Katharine, utangaç ya da tutucu olduğumdan değil. Yalnızca tartışmak onları bozduğu için; insanların kafalarını karıştırdığı için; şimdi, böyle hepimiz çok mutluyuz–"

Kendisini ilgilendirdiği kadarıyla bu sonucu onayladı Cassandra, onun bakışının o görkemli tadını aldıktan sonra, William, onun tam sevgisi ve güveniyle, Katharine'e baktı endişeyle.

"Evet, mutluyum," diye güvence verdi kız. "Ve sana katılıyorum. Bir daha asla bu konuyu açmayacağız."

"Ah, Katharine, Katharine!" diye bağırdı Cassandra, yanaklarından yaşlar süzülürken kollarını uzatıp.

XXX. Bölüm

O gün, evdeki üç kişi için, öteki günlerden öylesine farklıydı ki, ev içi yaşamının ortak, alışılagelmiş düzeni –masada bekleyen hizmetçi, mektup yazan Mrs. Hilbery, çalan saat, açılan kapı, çoktan kurulmuş uygarlığın bütün öteki belirtileri– olağandışı hiçbir şey olmadığına inandırarak, Mr. ve Mrs. Hilbery'yi yatıştırmak dışında, sanki ansızın bütün anlamını yitirdi. En sevdiği Elizabeth dönemi yazarlarının mayasında, bayağılığa uzanan belli bir kabalık, bu duygusal durumundan sorumlu tutulmazsa, hiçbir görünür neden olmaksızın, bir rastlantı sonucu, bunalımdaydı Mrs. Hilbery. Her neyse, "Malfi Düşesi"ni bir iç çekişle kapatmış, o yüce ruhtan küçücük bir iz taşıyan genç bir yazar bulunup bulunmadığını bilmeyi istemişti, öyle söyledi Rodney'e akşam yemeğinde – yaşamın *güzel* olduğuna sizi inandıracak biri? Rodney'den çok az yardım alabildi, şiirin ölümü üzerine yaktığı sızlanan ağıtı söyledikten sonra, Mozart'ın varlığını anımsayarak yeniden kendini neşelendirdi. Cassandra'dan onlara piyano çalmasını istedi, yukarı çıktıklarında, Cassandra hemen piyanoyu açtı, saf bir güzellik havası yaratmak için elinden geleni yaptı. İlk notaların çınlamasıyla birlikte, hem Rodney hem de Katharine, müziğin onlara verdiği, davranış düzeneğine tutunuşlarını gev-

şetme özgürlüğünden ötürü, büyük bir rahatlık duydu. Düşüncelerin derinliklerine daldılar. Yarı dalgınlık, yarı uyuşukluk, yarı tatlı hüzün, yarı saf neşe olan hoş bir uyum durumuna kaydı Mrs. Hilbery az sonra. Yalnızca Mr. Hilbery can kulağıyla dinliyordu. Müziği çok severdi, her notayı dinlediğini belli ediyordu Cassandra'ya. En güzelini çaldı, onun onayını kazandı kız. Koltuğunda belli belirsiz öne eğilerek, küçük yeşil taşını döndürerek, onaylayarak, her cümleciğinin anlamını tarttı, ama ansızın arkasından gelen bir ses yüzünden yakınarak durdurdu kızı. Pencere iyi kapanmamıştı. Hemen kapatmak için giden Rodney'e gösterdi. Belki de gerekenden biraz daha uzun süre pencerenin yanında ayakta durdu, isteneni yaptıktan sonra koltuğunu biraz daha Katharine'inkine yaklaştırdı. Müzik devam etti. Müziğin o çok güzel akışının örtüsü altında kıza eğilip bir şey fısıldadı. Kız annesine, babasına bir göz attı, bir an sonra, hemen hemen kimse görmeden, Rodney'le birlikte dışarı çıktı.

Kapı kapanır kapanmaz, "Ne oldu?" diye sordu. Rodney yanıtlamadı, giriş katındaki yemek odasına indirdi onu. Kapıyı kapattığı zaman bile hiçbir şey söylemedi, doğru pencereye gitti, perdeleri açtı. Katharine'i çağırdı.

"İşte yine burada," dedi. "Bak, şurada – lamba direğinin altında."

Baktı Katharine. Rodney'in neden söz ettiğini hiç mi hiç bilmiyordu. Belirsiz bir korku ve gizem duygusu kapladı içini. Yolun karşısında, lamba direğinin altında, yüzü eve dönük duran bir adam gördü. Onlar bakarken adam döndü, birkaç adım yürüdü, yine eski durumunu aldı. Gözlerini dikmiş kendisine bakıyormuş, kendisinin de ona baktığının bilincindeymiş gibi geldi kıza. Ansızın bir ışık çakımıyla onları izleyen adamın kim olduğunu anladı. Hızla çekti perdeyi.

"Denham," dedi Rodney. "Dün gece de oradaydı." Sertçe konuşuyordu. Bütün tavrı, yetki doluydu. Neredeyse suçlar gibiydi. Ralph Denham'ın görüntüsü kadar, Rodney'in davranışının tuhaflığı nedeniyle de yüzü soldu, huzursuzluk içinde allak bullak oldu.

"Eğer gelmek isterse–" dedi, kendini savunurcasına.

"Onu dışarıda bekletemezsin. İçeri çağıracağım." Rodney öyle kararlılıkla konuşuyordu ki, kolunu kaldırdığında, Katharine onun hemen perdeyi açacağını sandı. Küçük bir çığlıkla erkeğin elini yakaladı.

"Bekle!" diye bağırdı. "Sana izin vermiyorum."

"Bekleyemezsin," diye yanıtladı erkek. "Çok ileri gittin." Eli perdenin üstünde kaldı. "Katharine, niçin kabullenmiyorsun," diye patladı, öfke kadar hor görme anlatımıyla da kıza bakarak, "onu sevdiğini? Ona da, bana davrandığın gibi mi davranacaksın?"

Kız bütün şaşkınlığına karşın, erkeğe egemen olan duyguyu anlamak isteyerek ona baktı.

"Perdeyi açmanı yasaklıyorum," dedi.

Erkek düşündü, sonra elini çekti.

"Karışmaya hakkım yok," diye sonuca bağladı. "Seni yalnız bırakacağım. Ya da istersen konuk odasına döneriz."

"Hayır. Oraya dönemem," dedi kız, başını sallayarak. Düşünceler içinde eğdi başını.

"Onu seviyorsun, Katharine," dedi Rodney ansızın. Sesinin tınısı sertliğinden bir şeyler yitirmiş, bir çocuğu, suçunu söylemesi için kandırırken kullanılana benzemişti. Gözlerini kaldırdı kız, ona dikti.

"Onu seviyorum?" diye yineledi. Erkek başını salladı. Erkeğin sözcüklerini biraz daha doğrulatmak istercesine, araştırarak baktı yüzüne, erkek sessiz, beklenti içinde kalırken, kız bir kez daha arkasını dönüp düşüncelerine devam etti. Rodney yakından gözlemliyordu onu, ama sanki kararını vermesi, belirgin görevini yerine getirmesi için ona zaman tanır gibi hiç kıpırdamıyordu. Yukarıdaki odadan Mozart ezgileri onlara ulaşıyordu.

"Şimdi," dedi kız ansızın, bir tür umutsuzlukla koltuğundan kalkıp, oyunda kendi bölümünü tamamlaması için Rodney'e buyruk verir gibi. Rodney hemen o anda perdeyi açtı, kız onu durdurmaya kalkışmadı. İkisinin de gözleri, hemen lamba direğinin altındaki yeri araştırdı.

"Orada değil!" diye çığlık attı kız.

Hiç kimse yoktu. William camı kaldırıp dışarı baktı. Uzaklardaki tekerleklerin, kaldırımlarda telaşla giden adımların, ırmakta çalan siren çığlıklarının sesleriyle birlikte rüzgâr doldu odaya.

"Denham!" diye bağırdı William.

"Ralph!" dedi Katharine, ama aynı odada bulunan biriyle konuşur gibi alçak sesle söylemişti bunu. Gözleri yolun karşısına dikili dururken, bahçeyi yoldan ayıran parmaklığın dibindeki kişiyi görememişlerdi. Oysa Denham karşıya geçmiş, orada duruyordu. Hemen yanı başlarından gelen sesiyle ürktüler.

"Rodney!"

"İşte oradasın! İçeri gel, Denham." Rodney ön kapıya gidip açtı. "İşte," dedi, Katharine'in sırtını açık pencereye vermiş durduğu yemek odasına, Ralph'ı yanında getirerek. Bir an gözleri karşılaştı. Bu güçlü ışıkla Denham'ın gözleri kamaşmıştı sanki, düğmeleri ilikli paltosuyla, rüzgârın kabartıp alnına karmakarışık döktüğü saçlarıyla, denizde üstü açık tekneden kurtarılmış birine benziyordu. William apar topar pencereyi kapatıp perdeyi çekti. Duruma egemenmiş, ne yapmak istediğini tam olarak biliyormuş gibi neşeli bir kararlılıkla davranıyordu.

"Bu haberi ilk duyan sensin, Denham," dedi. "En sonunda, Katharine benimle evlenmiyor."

Şapkasını uzatıp, çevresine bakınarak "Bunu nereye koyayım–" diye başladı Ralph; dolabın üstünde duran gümüş tasa dayadı, özenle dengeleyerek. Sonra da bütün ağırlığıyla oval masanın başındaki yere çöktü. Rodney bir tarafında, Katharine öteki tarafında duruyordu. Üyelerinin çoğu gelmemiş bir toplantıya başkanlık yapıyor gibiydi. Bu arada da bekliyor, çok güzel cilalanmış maun masadan gözlerini alamıyordu.

"Cassandra'yla nişanlandı, William," dedi Katharine, kısaca.

Bunun üzerine Denham çabucak Rodney'e baktı. Rodney'in yüzündeki anlatım değişti. Özdenetimini yitirdi. Biraz sinirlice gülümsedi, sonra üst kattaki odadan gelen küçük ezgi parçası dikkatini çekti sanki. Bir an ötekilerin varlığını unutmuş gibiydi. Kapıya doğru göz attı.

"Sizi kutlarım," dedi Denham.

"Evet, evet. Hepimiz aklımızı kaçırdık – düpedüz aklımızı kaçırdık, Denham," dedi. "Bu biraz Katharine'in işi – biraz da benim." Kendisinin de içinde rolünü oynadığı sahnenin gerçek bir varlığı olduğuna inanmak istercesine, tuhaf tuhaf odaya bakıyordu. "Epeyce çılgın," diye yineledi. "Katharine bile–" Sonunda bakışları kıza takıldı, onun hakkında da eski görüşü değişmiş gibi. Yüreklendirmek istercesine kıza gülümsedi. "Katharine sana açıklar," dedi, başıyla Denham'ı selamlayarak odadan çıktı.

Hemen oturdu Katharine, çenesini ellerine dayadı. Rodney odada kaldığı sürece, o gecenin gidişi onun denetiminde gibiydi, belli bir gerçekdışılıkla belirlenmişti. Şimdi Ralph'la yalnız kaldıklarında, hemen ikisinin de üzerinden gerilim kalkmıştı sanki. Tepelerinde kat kat yükselen evin dibinde, tek başlarına olduklarını duydu.

"Niçin dışarıda bekliyordun?" diye sordu.

"Seni görme fırsatı yakalarını diye."

"William olmasa bütün gece beklerdin. Hem rüzgâr da var. Üşümüş olmalısın. Ne görebilirdin? Pencerelerden başka hiçbir şey."

"Değerdi. Beni çağırdığını duydum."

"Seni mi çağırdım?" Bilinçsizce çağırmıştı.

"Bu sabah nişanlandılar," dedi, bir duraksamadan sonra.

"Mutlu musun?" diye sordu Denham.

Kız başını eğdi. "Evet, evet," diye içini çekti. "Ama onun nasıl iyi biri olduğunu bilemezsin –benim için neler yaptığını–" Anladığını belirten bir ses çıkardı Ralph. "Dün gece de orada bekledin mi?" diye sordu.

"Evet. Bekleyebilirim," diye yanıtladı Denham.

Erkeğin sözcükleri, Katharine'in, uzaklardaki tekerleklerin sesleriyle, kaldırımlarda telaşla giden ayak sesleriyle, ırmakta çığlık atan sirenlerle, karanlıkla, rüzgârla ilişkilendirdiği bir tutkuyla doldurdu odayı sanki. Lamba direğinin altında dimdik duran kişiyi gördü.

Onun gördüğünü erkek de görüyormuş gibi, pencereye göz

atarak, "Karanlıkta beklemek," dedi kız. "Ah, ama bu başka–" Birden durdu. "Senin sandığın kişi değilim ben. Bunun mümkün olmayacağını sen anlayıncaya dek–"

Dirseklerini masaya dayayıp, yakut yüzüğünü parmağında aşağı yukarı kaydırmaya başladı, dalgınlıkla. Karşısında duran deri ciltli kitaplara bakarak kaşlarını çattı. Ralph dikkatle onu izliyordu. Çok solgun ama yöneldiği şeye bütün dikkatini toplamış, güzel ama ondan bile uzaklaşmış görünecek kadar az kendinin farkındayken, erkeği hem coşkuya sürükleyen hem de aynı zamanda içini ürperten, uzak, soyut bir şeyler vardı onda.

"Sen haklısın," dedi Denham. "Seni tanımıyorum. Seni hiç tanımadım."

"Ama yine de belki, beni herkesten iyi tanıyorsun," diye düşünceli düşünceli konuştu kız.

Ayrıksı bir içgüdü, evin bir başka bölümünde bulunması gereken bir kitaba bakmakta olduğunun farkına varmasını sağladı. Rafa doğru yürüdü, kitabı indirdi, yerine dönüp kitabı masaya, aralarına yerleştirdi. Ralph açtı, ilk sayfayı dolduran, kocaman beyaz yakalıklı adamın resmine baktı.

"Ben seni tanıdığımı söylüyorum, Katharine," diye doğruladı, kitabı kapatarak. "Yalnızca bir an çılgına dönüyorum."

"İki koca geceye, bir an mı diyorsun sen?"

"Yemin ederim, şimdi, tam şu anda, seni tıpatıp olduğun gibi görüyorum. Benim seni tanıdığım gibi kimse tanımadı... Seni tanımamış olsaydım, şu anda bu kitabı alabilir miydin?"

"Doğru," diye yanıtladı kız, "ama benim nasıl ikiye bölündüğümü bilemezsin – seninle nasıl rahat olduğumu, nasıl şaşkınlığa düştüğümü. Gerçekdışılık –karanlık– rüzgârda dışarıda beklemen – evet, beni görmeden bana baktığında, ben de seni görmüyorum... Ama başka şeyleri," diye sürdürdü çabucak, durumunu değiştirip, yeniden kaşlarını çatarak "bir sürü başka şeyi görüyorum, yalnızca seni görmüyorum."

"Anlat bana, neler gördüğünü," diye zorladı kızı.

Ama görünümü sözcüklere indirgeyemiyordu, çünkü bu karanlık üzerinde renkli, yalınkat, tek bir biçim değildi, gözleri-

nin önünde canlandırmaya çalıştığı zaman, kuzey tepelerini süpüren rüzgâr, mısır tarlalarında, gölcüklerde çakan ışık gibi biçimlere bürünen, genel bir coşku, bir havaydı daha çok.

"Mümkün değil," diye içini çekti kız, bunun herhangi bölümünü sözcüklere dökmek gibi gülünç bir düşünceye gülerek.

"Dene, Katharine," diye zorladı Ralph.

"Ama yapamam –saçmalıyorum– insanın kendi kendine anlattığı türden saçmalık." Erkeğin yüzündeki özlem ve umutsuzluk anlatımından ürkmüştü. "İngiltere'nin kuzeyinde bir dağı düşünüyordum," diye denedi. "Çok aptalca – devam etmeyeceğim."

"Birlikte miydik?" diye baskı yaptı Ralph.

"Hayır. Ben yalnızdım." Bir çocuğun dileğini düş kırıklığına uğratıyordu sanki. Erkeğin yüzü asıldı.

"Orada hep yalnız mısın?"

"Açıklayamam." Orada, temelde yalnız olduğunu açıklayamıyordu. "Orası İngiltere'nin kuzeyinde bir dağ değil. Orası bir hayal – insanın kendine anlattığı bir öykü. Senin de kendi öykülerin var mı?"

"Benimkilerde sen yanımdasın. Sen benim yarattığım şeysin, görüyorsun ya."

"Ah, evet, görüyorum," diye içini çekti kız. "İşte bu yüzden mümkün değil," neredeyse yabanıllıkla erkeğe döndü. "Buna bir son vermeye çalışmalısın," dedi.

"Vermeyeceğim," diye yanıtladı, kabaca, "çünkü ben–" Durdu. Mary Datchet'a, Embankment'ta Rodney'e, o sıradaki sarhoş serseriye anlatmaya çalıştığı o en önemli haberi, artık kıza anlatma zamanı geldiğini anladı. Nasıl verecekti onu Katharine'e. Çabucak göz attı ona. Kendisini yalnızca yarım yamalak dinlediğini gördü; kızın yalnızca bir bölümü kendisine açıktı. Bu görüntü, içinde öylesine umutsuzluk yarattı ki, ayağa kalkarak evden çıkıp gitmemek için kendini zor tuttu. Kızın eli gevşekçe kıvrılmış duruyordu masanın üstünde. Tuttu onu, kızın varlığından, aynı zamanda da kendisininkinden emin olmak istercesine sımsıkı kavradı. "Çünkü seni seviyorum, Katharine," dedi.

Bu cümlede bulunması gerekli sıcaklık, tamlık yoktu sesinde, kızın elini bırakıp, kendi beceriksizliğinden utanarak dönmesi için, onun yalnızca elini usulca çekmesi yetmişti. Ondan ayrılma isteğini kızın sezdiğini sandı. Erkeğin kararlılığındaki kırılmayı, hayalinin ortasındaki boşluğu fark etmişti kız. Dışarıda, sokakta, onu düşünürken, şimdi onunla aynı odada bulunduğu zamankinden daha mutlu olduğu doğruydu. Yüzünde suçluluk anlatımıyla baktı kıza. Oysa kızın görünümü ne düş kırıklığı anlatıyordu, ne de kınama. Duruşu rahattı, cilalı masanın üstünde yakut yüzüğünün dönüşüyle, rahat rahat düşünüyormuş izlenimi veriyordu sanki. Şimdi kafasına hangi düşüncelerin üşüştüğünü merak ederken, Denham kendi umutsuzluğunu unuttu.

"Bana inanmıyorsun?" dedi. Tınısı alçakgönüllüydü, kızı gülümsetti.

"Seni anladığım kadarıyla – ama şu yüzüğü ne yapmamı öğütlersin?" diye sordu, uzatarak.

"Senin için saklamama izin vermeni öğütlerim," diye yanıtladı, o aynı yarı şakacı ciddiyetle.

"Bütün söylediklerinden sonra, sana pek güvenemiyorum – söylediklerini geri almadıkça."

"Çok güzel. Sana âşık değilim."

"Oysa bence, bana âşıksın... benim de sana âşık olduğum gibi," diye ekledi biraz gelişigüzel. "En azından," dedi, yüzüğünü yine eski yerine kaydırarak, "başka hangi sözcük içinde bulunduğumuz durumu tanımlar?"

Yardım arar gibi ciddiyetle, sorarak erkeğe baktı.

"Yalnızca senin yanındayken kuşkuya düşüyorum, tek başıma olduğum zaman değil," diye başladı Ralph.

"Ben de öyle sanıyordum," diye yanıtladı kız.

Ona düşüncelerini açıklayabilmek için Ralph, resimle, mektupla, Kew'dan kopardıkları çiçekle ilgili deneyimini aktardı kıza. Büyük bir ciddiyet içinde dinledi kız.

"Sonra da çılgın gibi sokaklarda dolaşıp durdun," diye düşüncelere daldı. "Eee, yeterince kötü. Ama benim durumum seninkinden daha kötü, çünkü gerçeklerle ilgisi yok. O bir san-

rı, saf ve yalın – bir sarhoşluk. ...İnsan saf mantıkla âşık olabilir mi?" demeyi göze aldı. "Çünkü eğer bir hayale âşıksan, sanırım benim âşık olduğum bu."

Bu sonuç Ralph'a olağandışı, tam olarak yetersiz göründü, ama son yarım saattir kendi şaşırtıcı duygu çeşitlemelerinden sonra, kızı hayalci abartmalar yapmakla suçlayamazdı.

"Rodney kendi kafasından geçenleri pekâlâ biliyor gibi görünüyor," dedi neredeyse acı acı. Müzik durmuştu, şimdi yeniden başladı, yukarıdaki ikisinin kolay, incelikli aşkını, Mozart'ın ezgisi tanımlıyor gibiydi.

"Cassandra bir an bile kuşkuya kapılmadı. Oysa biz–" erkeğin durumunu araştırıcasına ona baktı, "biz birbirimizi yalnızca ara ara görüyoruz."

"Fırtınadaki şimşekler gibi–"

"Kasırganın ortasında;" diye sonuca bağladı Katharine, rüzgârın basıncı altında pencere sarsılırken. Suskunluk içinde bu sesi dinlediler.

Tam burada, belirgin bir duraksamayla kapı açıldı, önce, sakınma havasıyla Mrs. Hilbery'nin başı ortaya çıktı, ama çok alışılmadık bir bölgeye değil de, yemek odasına adım attığına emin olunca, tamamen içeri girdi, gördükleri onu şaşırtmışa benzemiyordu. Her zamanki gibi, öteki insanların içinde yer almayı uygun buldukları, o tuhaf, gereksiz törenlerden birisine rastladığı için, hoş biçimde, ama tuhafça kesintiye uğrayan, o kendi araştırmalarından birinin üzerindeydi sanki.

"Ah, lütfen, size engel olmayayım, Mr.–" hep yaptığı gibi yine adı karıştırıyordu, Katharine onun, erkeği tanımadığını sandı. "Umarım okuyacak güzel şeyler bulmuşsunuzdur," diye ekledi, masada duran kitabı göstererek. "Byron – ah, Byron. Lord Byron'u tanıyan insanlarla tanıştım," dedi.

Şaşkınlık içinde yerinden kalkmış olan Katharine, yabancı bir delikanlıyla, gecenin geç saatlerinde, yemek odasında, kızının oturup Byron okumasını son derece doğal, hoş karşılayan annesine gülümsemekten de kendini alamadı. Çok uygun kaçan bu duruma şükrederken, annesine, onun tuhaflıklarına karşı yumuşak duygularla doldu içi. Oysa Ralph, kitabı gözle-

rine çok yakın tutmasına karşın, tek sözcük okumadığını gözlemledi Mrs. Hilbery'nin.

"Sevgili anneciğim, niçin yatağında değilsin?" diye bağırdı, bir dakikalık boşlukta, çok şaşırtıcı biçimde, o her zamanki iyi huylu, yetkili durumuna dönüşerek. "Niçin ortalıkta dolaşıyorsun?"

Ralph Denham'la konuşarak, "Eminim, sizin şiiriniz, Lord Byron'ınkinden daha çok hoşuma gider," dedi Mrs. Hilbery.

"Mr. Denham şiir yazmıyor; *Review* dergisinde, babam için makaleler yazıyor," dedi Katharine, annesine anımsatmak istercesine.

"Aman hayatım! Nasıl can sıkıcı!" diye bağırdı Mrs. Hilbery, kızını biraz şaşırtan ansızın bir kahkahayla.

Aynı anda, hem belirsiz, hem de delici bir bakışla kendisine baktığını fark etti Ralph.

"Ama eminim geceleri şiir okuyorsunuz. Her zaman gözlerdeki anlatımdan anlarım," diye devam etti. ("Ruhun pencereleri," diye ekledi tırnak içinde.) "Ben yasalardan pek anlamam," diye sürdürdü, "akrabalarımdan çoğu avukat olsa da. Bazıları kafalarında peruklarıyla pek de yakışıklıydı. Ama şiir üzerine azıcık bir şeyler biliyorum, galiba," diye ekledi. "Ve yazılmış olmayan bütün şeyler üzerine ama –ama–!" Sanki yazılmamış şiirin dört bir yanlarını kuşattığını belirtir gibi elini salladı. "Gece ve yıldızlar, ağaran tanyeri, yüzüp giden mavnalar, batan güneş... Ah, hayatım," diye içini çekti, "neyse, güneşin batışı da çok güzeldir. Bazen düşünüyorum da şiir, yazdıklarımızdan çok hissettiklerimizdir, Mr. Denham."

Annesinin bu söylevi sırasında Katharine arkasını dönmüştü, Mrs. Hilbery'nin, sözcüklerindeki belirsizlikle bile bile üstünü örttüğü, kendisi hakkında bir şeyi araştırma isteğiyle konuştuğunu hissediyordu Ralph. Kadının ağzından çıkan sözcüklerden çok, gözündeki ışıltıyla, tuhafça yüreklendirildiğini, canlandırıldığını duydu. Yaşının, cinsiyetinin uzaklıklarından kendisine el sallıyor, tıpkı ufka batıp yiten bir geminin, aynı yolculuğa başlamakta olan gemiyi bayrağını sallayarak selamlaması gibi, onu selamlıyordu. Hiçbir şey söylemeden, ama ka-

dının araştırmasına doyurucu bir yanıt almış olduğuna tuhafça inanarak, başını eğdi Ralph. Ne olursa olsun, ona göre, borçlarını ödeyemeyen zavallı adamları hapse tıkan İngiliz adaletinin foyasını ortaya dökmekten başka işe yaramaz mahkemelerin tanımlarıyla konuyu dağıttı kadın. "Söyleyin bana, bütün bunlardan bir gün kurtulacak mıyız?" diye sordu, ama bu noktada Katharine, annesinin yatması gerektiği konusunda incelikle üsteledi. Merdivenlerin ortasında arkasına dönen Katharine, Denham'ın gözlerinin, yolun karşısında durmuş bakarken taşıdığını sandığı anlatımla, inceleyerek, durağanlıkla kendisini izlediğini gördü sanki.

XXXI. Bölüm

Ertesi sabah Katharine'in bir fincan çayını getiren tepsi, o gün Stratford-on-Avon'a giden ilk treni yakalamak istediğini belirten, annesinin notunu da ulaştırdı.

"Lütfen oraya gitmenin en iyi yolunu bul," diyordu not, "sevgili Sir John Burdett'e de telgraf çekip beni beklemesini söyle, sevgilerimle. Bütün gece rüyamda seni ve Shakespeare'i gördüm, sevgili Katharine."

Bu, bir anda aklına geliveren bir şey değildi. Şu son altı aydır, ikide bir rüyasında Shakespeare'i görüyor, uygar dünyanın yüreği olarak yorumladığı yere bir gezi yapma düşüncesiyle oyalanıyordu. Shakespeare'in kemiklerinin iki metre üstünde durmak, onun ayakları altında yıpranmış taşları görmek, en yaşlı adamın en yaşlı annesinin, pek mümkün ki, Shakespeare'in kızını gördüğünü düşünmek – böyle düşünceler içinde bir tutku uyandırıyor, bunu en uygunsuz zamanlarda, kutsal bir türbeye hacca gidende yadırganmayacak coşkuyla dile getiriyordu. Tek tuhaf yanı, kendi başına gitmek istemesiydi. Ama doğal olarak, Shakespeare'in mezarı yakınlarında oturan, onu ağırlamaktan mutluluk duyacak birçok arkadaşla kuşatılmıştı; daha sonra trenini yakalamak için büyük bir neşe içinde evden çıktı. Sokakta menekşe satan bir adam vardı. Güzel bir gündü. Gördü-

ğü ilk nergisi Mr. Hilbery'ye göndermeyi unutmayacaktı. Katharine'e söylemek için girişe dönerken, her zaman hissettiği gibi, Shakespeare'in, kemiklerinin rahat bırakılması buyruğunun, yalnızca o iğrenç merak-tüccarlarını hedef aldığını, sevgili Sir John'la kendisini almadığını hissetti. Anne Hathaway'in soneleri ve orada değinilen gömülü el yazmaları üzerine bir kuram geliştirmesi için, kızını yalnız bırakıp, uygarlığın yüreğinin güvenliği konusunda üstü kapalı gözdağı verip, bindiği taksinin kapısını sertçe kapadı, çıktığı hac yolculuğunun ilk aşamasına doğru uzaklaştı.

Onsuz, çok tuhaf biçimde başkaydı ev. Hizmetçilerin hemen, yokluğunda baştan aşağı temizlemek istedikleri onun odasını ele geçirdiklerini gördü Katharine. Nemli toz bezlerinin ilk fiskesiyle, altmış yılı falan silip atıyorlarmış gibi geldi Katharine'e. Annesinin o odada yapmaya çalıştığı iş, çok belirsiz bir toz yığını içine süprülüyordu sanki. Porselenden çoban kızlar, daha şimdiden sıcak su dolu tasların içinden parıldıyordu. Yazı masası sanki yöntemle çalışan uzman bir adamındı.

Katharine, üzerinde çalışacağı birkaç sayfayı bir araya toplayıp, belki de sabah süresince bir göz atma niyetiyle, kendi odasına doğru ilerledi. Oysa merdivenlerde, peşine takılan, ama kapıya varmalarından önce, adımları arasına büyük aralıklar koyduğu için, Katharine'in, kararsızlık çektiğini düşünmeye başladığı Cassandra'ya rastladı. Merdiven korkuluklarından eğildi Cassandra, aşağıda girişte serili İran halısına baktı.

"Bu sabah her şey tuhaf görünmüyor mu?" diye sordu. "Gerçekten sabahı, o sıkıcı, eski mektuplarla mı geçireceksin, çünkü eğer öyleyse–"

En ciddi koleksiyoncuların çoğunun başını döndürecek, can sıkıcı, eski mektuplar masanın üstüne konmuştu, bir anlık duraklamadan sonra ansızın ağırbaşlı görünen Cassandra, Lord Macaulay'ın yazdığı *İngiltere Tarihi*'ni nerede bulabileceğini sordu Katharine'e. Aşağıda Mr. Hilbery'nin çalışma odasındaydı. İki kuzen aramak için birlikte aşağı indiler. Yalnızca kapısı açık olduğu için, düşünmeden konuk odasına saptılar. Richard Alardyce'ın resmi dikkatlerini çekti.

"Nasıl biri olduğunu merak ediyorum." Bu, Katharine'in son zamanlarda kendisine sıklıkla sorduğu soruydu.

"Ah, bütün ötekiler gibi sahtekârın tekiydi – en azından Henry öyle diyor," diye yanıtladı Cassandra. "Gerçi ben Henry'nin söylediği her şeye inanmıyorum ya," diye ekledi, biraz kendini savunurcasına.

Aşağı Mr. Hilbery'nin odasına inip, kitaplarının arasına bakmaya başladılar. Araştırmaları öylesine dağınıktı ki, aradıkları kitabı bulmaları için on beş dakika yetmedi.

"Macaulay'ın Tarihi'ni okumak zorunda mısın, Cassandra?" diye sordu Katharine, kollarını uzatarak.

"Zorundayım," diye kısaca yanıtladı Cassandra.

"Neyse, kendi kendine araman için bırakıyorum seni."

"Ah, hayır, Katharine. Lütfen kalıp bana yardım et. Görüyorsun –görüyorsun– hergün biraz okuyacağıma söz verdim William'a. Geldiğinde başladığımı söylemek istiyorum ona."

"Ne zaman geliyor, William?" diye sordu Katharine, yeniden raflara dönerek.

"Çaya, eğer senin için uygunsa."

"Eğer benim için dışarı çıkmak uygunsa, demek istiyorsun, herhalde."

"Ah, korkunçsun... Niçin sen de şey olamayasın–?"

"Evet?"

"Niçin sen de mutlu olamayasın?"

"Ben çok mutluyum," diye yanıtladı Katharine.

"Yani benim olduğum gibi demek istiyorum, Katharine," dedi Cassandra, hiç düşünmeden, "haydi gel, aynı gün evlenelim."

"Aynı adamla mı?"

"Ah, hayır. Ama niçin evlenmiyorsun – başkasıyla?"

"İşte, senin Macaulay'ın," dedi Katharine, elinde kitapla dönerek. "Çay zamanına kadar biraz eğitilmek istiyorsan, bence hemen okumaya başlasan iyi edersin."

Kitabı masaya çarparak, "Lanet olası Lord Macaulay!" diye bağırdı Cassandra. "Konuşsak daha iyi olmaz mı?"

"Yeterince konuştuk zaten," diye kaçamak bir yanıt verdi Katharine.

"Biliyorum, aklımı Macaulay'a veremeyeceğim," dedi Cassandra, William beğendiği için tılsımlı bir havaya bürünen, o salık verilmiş cildin sıkıcı kırmızı kapağına acıklı acıklı bakıp. Sabah saatlerinde, biraz ciddi şeyler okunmasını öğütlemişti.

"*Sen* Macaulay'ı okudun mu?"

"Hayır. William beni eğitmeye kalkışmadı hiç." Katharine konuşurken, sanki başka, daha gizemli bir ilişkiye değiniyormuş gibi, Cassandra'nın yüzündeki ışığın söndüğünü gördü. Bir başkasının yaşamını nasıl acımasızca etkilediğine şaştı, tıpkı Cassandra'nın yaşamını etkilediği gibi.

"Biz ciddi değildik," dedi çabucak.

"Ama ben korkunç ciddiyim," dedi Cassandra, biraz ürpererek, görünüşü, doğruyu söylediğini belirtiyordu. Dönüp, daha önce hiç bakmadığı gibi Katharine'e baktı. Ona çevirip sonra suçlulukla eğdiği bakışında korku vardı. Ah, Katharine'in her şeyi vardı – güzelliği, aklı, kişiliği. Asla Katharine'le yarışamazdı; üzerinde egemenlik kurarak, yöneterek, Katharine onu düşünüp durdukça, hiçbir zaman güvenlikte olamayacaktı. Ona soğuk, kör, vicdansız dedi, ama dışavurduğu tek belirti biraz tuhaftı – elini uzattı, tarih cildini aldı. Tam o anda telefon çaldı, Katharine yanıtlamaya gitti. Onun gözleminden kurtulan Cassandra, kitabı bırakıp ellerini kenetledi. Şu son birkaç dakikadır, tüm yaşamı boyunca çektiğinden daha yakıcı işkence çekmişti; neler duyma gücünde olduğunu daha iyi anlamıştı. Oysa Katharine geri geldiğinde yine dingindi, onun için yeni olan bir seçkinlik görünümü kazanmıştı.

"O muydu?" diye sordu.

"Ralph Denham'dı," diye yanıtladı Katharine.

"Ben de Ralph Denham, demek istemiştim."

"Niçin Ralph Denham, demek istedin? William ne anlattı Ralph hakkında?" Şu anda sergilediği coşku karşısında, Katharine'in soğuk, duygusuz, ilgisiz olduğu suçlaması geçerli değildi. Bir yanıt biçimlendirecek zamanı vermedi Cassandra'ya. "Şimdi, sen ve William ne zaman evleniyorsunuz?" diye sordu.

Bir süre yanıtlamadı Cassandra. Gerçekten de yanıtlanması çok zor bir soruydu. Bir gece önceki konuşmada William, ye-

mek odasında Katharine'in, Ralph Denham'la nişanlandığını sandığını belirtmişti. Kendi koşullarının gülpembe ışığı altında Cassandra, olayın karara bağlandığını varsaymıştı. Oysa o sabah William'dan aldığı mektup, sevgi betimlemelerinde ateşli olsa da, nişanlarını duyurmalarının, Katharine'inkiyle aynı zamana denk düşmesini yeğleyeceğini belirtiyordu dolaylı yollardan. Şimdi bu belgeyi çıkardı ortaya Cassandra, yüksek sesle okudu, bol bol kesintiler, çok çok duraksamalarla.

".....binlerce kez yazık –öhhö– korkarım, çok fazla doğal tedirginliğe yol açacağız... Eğer, öte yandan, çok geçerli nedenlerle, olacağını sandığım şey olursa –ve şu andaki durum da senin için hiç çirkin olmadığına göre, bence makul süre için bir erteleme, istediğimizden çok daha fazla şaşkınlık yaratacak, zamanından önce yapılmış açıklamadan, daha çok amacımıza uygun düşer–"

"İşte tam William," diye bağırdı Katharine, bu belirtilen bölük pörçük parçaları, Cassandra'yı sinirlendirmeye yeten hızla bir araya toplayarak.

"Onun duygularını çok iyi anlıyorum," diye yanıtladı Cassandra. "Ona katılıyorum. Senin de Mr. Denham'la evlenmeye niyetin varsa, William'ın dediği gibi beklesek çok daha iyi olur bence."

"Ama, ya sonra, onunla aylarca evlenmezsem – ya da belki, hiç evlenmezsem?"

Cassandra sessizdi. Bu düşünce sarsmıştı onu. Katharine, Ralph Denham'la telefonda konuşmuştu; o da tuhaf görünüyordu; onunla nişanlıydı ya da nişanlanmak üzereydi. Oysa Cassandra telefon konuşmasına kulak kabartabilse, o yönde gittiklerinden o kadar da emin olamazdı:

"Ben Ralph Denham. Şimdi artık aklım başımda."

"Evin dışında ne kadar bekledin?"

"Eve gidip sana mektup yazdım. Sonra da yırttım."

"Ben de her şeyi yırtacağım."

"Geleceğim."

"Evet. Bugün gel."

"Sana açıklamam gerek–"

"Evet. Biz açıklamalıyız."

Uzun bir duraklama izledi. "Bir şey yok," diye ertelediği bir tümceye başladı Ralph. Ansızın, birlikte, aynı anda, hoşça kal, dediler. Yine de telefon, bir tansık sonucu, kekik kokusuyla, tuzun lezzetiyle keskinleşen, başka, daha yükseklerdeki havayla bağlantılı olsa, Katharine bundan daha coşkun bir neşeyle soluk alamazdı. Bu duygunun doruğunda aşağı koştu. William'la, Cassandra'nın onu, daha şimdi telefonda duyduğu, kesik kesik konuşan sesin sahibiyle evlendirmeye kalkıştıklarını görerek şaşıp kaldı. Onun ruhunun eğilimi tümden başka yöneydi sanki ve doğası da çok değişikti. Nişanlılıkla, evlenmekle sonuçlanan aşkın ne demek olduğunu görmesi için, Cassandra'ya bakması yeterliydi. Bir an düşündü, sonra dedi ki: "Eğer insanlara siz kendiniz söylemek istemiyorsanız, sizin yerinize ben söylerim. Biliyorum, William'ın bu tür konularda bir şeyler yapmasını çok zorlaştıran duyguları vardır."

"Çünkü o, başkalarının duyguları konusunda son derece duyarlıdır," dedi Cassandra. "Trevor Amca'yı ya da Maggie Yenge'yi üzebileceği düşüncesi onu haftalarca hasta eder."

William'ın tutuculuğu diye adlandırdığı şeyin bu yorumu, Katharine için yeniydi. Ama yine de şimdi, doğrusunun bu olduğunu anlıyordu.

"Evet, haklısın," dedi.

"Sonra o, güzelliğe tapıyor. Yaşamın, her bölümünde güzel olmasını istiyor. Her şeyi nasıl incelikle sona erdirdiğine hiç dikkat ettin mi? Şu zarfın üstündeki adrese bak. Her harf mükemmel."

Bunun, mektupta anlatılan duyguları da kapsayıp kapsamadığından emin değildi Katharine; ama William'ın kuruntuları, Cassandra'nın üzerinde harcanınca, kendisi onların nesnesi olduğu zamanki gibi itici gelmiyor, tersine Cassandra'nın dediği gibi, ondaki güzellik aşkının meyvesi gibi görünüyordu.

"Evet," dedi, "güzelliği sever o."

"Umarım bir sürü çocuğumuz olur," dedi Cassandra. "Çocukları seviyor."

Bu bakış, onların yakınlıklarının derinliğini, başka sözcüklerin yapabileceğinden çok daha iyi anlattı Katharine'e; bir an kıskançlığa kapıldı, bir sonraki an aşağılanmıştı. William'ı yıllardır tanıyordu, bir kez bile aklına gelmemişti onun çocukları sevdiği. Cassandra'nın gözlerindeki, bir insanın gerçek ruhunu gördüğü, o tuhaf coşku parıltısına baktı, William üzerine sonsuza dek konuşmasını diledi. Onu hoşnut etmekten kaçınmadı Cassandra. Konuştu durdu. Yavaşça kayıp geçti sabah. Katharine babasının yazı masasının ucundaki durumunu pek değiştirmedi, Cassandra da kapağını bile kaldırmadı *Ingiltere Tarihi*'nin.

Yine de, Katharine'in, kuzenine armağan gibi sunduğu dikkatinde büyük sapmalar olduğu açıkça söylenmeli. Hava onun kendi düşünceleri için de son derece elverişliydi. Bazen öyle derin bir dalgınlık içinde kendini yitiriyordu ki, duraklayan Cassandra, dakikalarca hiç farkına varılmadan ona bakabiliyordu. Ralph Denham'ı değilse kimi düşünüyordu Katharine? Gelişigüzel verdiği belli yanıtlardan, onun William'ın kusursuzluk nesnesi olma durumundan azıcık saptığını görerek mutlu oluyordu. Ama Katharine hiç belli etmiyordu. Bu duraklamaları, her zaman, öyle doğal bir şey söyleyerek sona erdiriyordu ki, Cassandra da aldanıp sürükleyici konusuna devam etti. Sonra öğle yemeği yediler, Katharine'in sergilediği tek dalgınlık örneği, tatlıyı sunmayı unutmasıydı. Nişasta tatlısına hiç aldırmadan orada otururken, annesine öyle benziyordu ki, Cassandra irkilip bağırdı:

"Nasıl da Maggie Yenge'ye benziyorsun!"

"Saçma," dedi Katharine, bu söylenenin çağrıştıracağından daha büyük tedirginlikle.

Gerçekten şimdi annesi uzakta olduğu için, Katharine her zamankinden daha az sağduyulu hissediyordu kendini, ama kendisini de inandırmaya çalıştığı gibi, şimdi sağduyuya pek gerek kalmamıştı. Sabahın ona sunduğu ipuçlarıyla, içindeki o büyük gücü görmekten –nasıl adlandırabilirdi insan onu?– adlandırılamayacak kadar aptalca olan, sonsuz çeşitlilikteki düşüncelerle oyalanma gücünden, gizlice biraz sarsılmıştı. Örne-

ğin, Northumberland'da ağustos günbatımında bir yolda yürüyordu; handa arkadaşından, ki o Ralph Denham'dı, ayrılıyordu, kendi ayaklarından çok görünmez araçlarla yüksek bir dağın tepesine ulaşıyordu. Orada kokular, kuru süpürgeotu kökleri, avuçlarında ezdiği çimen yaprakları arasındaki sesler öyle belirgindi ki, her birini tek tek duyabiliyordu. Bundan sonra kafası, havanın karanlıklarına doğru yola çıkıyor ya da orada yaratılabilen denizin yüzeyine yerleşiyor ya da aynı mantıksızlıkla, gece yarısı yıldızları altındaki eğreltiotundan döşeğine dönüyor, aydaki kar koyaklarına konuk gidiyordu. Bu hayaller hiç de tuhaf kaçmazdı, çünkü her aklın duvarları böyle oyma taştan desenlerle süslüdür, ama o, ansızın bu düşüncelerin ardına büyük bir hevesle düşmüş, gerçek koşullarını, hayallerindeki koşullara uyacak bir şeylerle değiştirmek ister bulmuştu kendini. O zaman irkilmişti; o zaman Cassandra'nın kendisine şaşkınlıkla baktığı gerçeğine uyanmıştı.

Katharine, hiçbir yanıt vermediği ya da belirsiz bir şey söylediği zaman, Cassandra, onun hemen evlenmeye karar verdiğine inanmak istiyordu, ama öyleyse bile, Katharine'in geleceğe ilişkin ağzından kaçırdığı şeylere bakarak bu sonucu çıkarmak zordu. Birçok kez yaza değinmişti, sanki bu mevsimi tek başına dolaşarak geçirmek niyetindeymiş gibi. Bradshawların yerini ve hanların adlarını gerektiren bir tasarısı varmış gibiydi kafasının içinde.

Sonunda Cassandra kendi huzursuzluğu yüzünden giyinip sanki bir şey alması gerekiyormuş gibi yaparak Chelsea sokaklarında dolaşmak zorunda kaldı. Oysa yolları bilmediği için geç kalma düşüncesiyle telaşa kapıldı, aradığı dükkânı bulur bulmaz da, William geldiğinde evde olmak için, apar topar geri çıktı. Geldi gerçekten de, kız çay masasına oturduktan beş dakika sonra, o da erkeği tek başına karşılamanın mutluluğuna erdi. Erkeğin onu selamlaması, sevgisine karşı duyduğu kuşkuları yatıştırdı, ama ilk sorduğu soru şu oldu:

"Katharine seninle konuştu mu?"

"Evet. Ama nişanlanmadığını söylüyor. Pek de öyle nişanlanacak gibi falan görünmüyor."

William kaşlarını çattı, tedirgin olmuş gibiydi.

"Bu sabah telefonda konuştular, çok tuhaf davranıyor. Tatlıyı sunmayı unuttu," diye ekledi Cassandra, onu neşelendirmek için.

"Sevgili çocuğum, dün gece görüp işittiklerimden sonra, bu artık varsayım ya da kuşku sorunu değil. Ya nişanlandı onunla – ya da–"

Tümcesini yarım bıraktı, çünkü bu noktada Katharine'in kendisi belirdi. Rodney, bir gece öncesinden anımsadıklarıyla kızın yüzüne bakmaktan utanıyordu, annesinin Stratford-on-Avon'a gittiğini söyleyinceye kadar da gözlerini kaldıramadı. İçinin rahatladığı açıkça görülüyordu. Şimdi kendisine gelmiş gibi çevresine bakındı, Cassandra bağırdı:

"Sence her şey çok değişik görünmüyor mu?"

"Sediri mi kaldırdınız?" diye sordu erkek.

"Hayır. Hiçbir şeye dokunulmadı," dedi Katharine. "Her şey tıpatıp aynı." Oysa sanki sedirden çok daha fazla şeyin değişmeden kaldığını belirtmek istercesine, kararlılıkla bunu söylerken, içine çay koymayı unuttuğu fincanı uzatıyordu. Unutkanlığı yüzüne vurulunca, tedirginlikle kaşlarını çattı, Cassandra'nın kendisini yıldırdığını söyledi. Onlara attığı bakış, onları konuşmaya çekmekteki kararlılığı, William'la Cassandra'da, bir şeyleri gözetlerken yakalanmış çocuklarmış duygusu uyandırıyordu. Konuşarak uysalca ona uydular. İçeri giren biri onları, belki de üçüncü kez karşılaşmış tanışlar sanırdı. Eğer öyleyse de, gerçekleştirilmesi için zorlayan bir buluşmanın, ansızın ev sahibesinin aklına geldiği sonucunu çıkarabilirdi kişi. Önce Katharine kendi saatine baktı, sonra da William'dan tam saati söylemesini istedi. Beşe on kala olduğu söylenince, hemen ayağa fırladı, dedi ki:

"Öyleyse, korkarım gitmem gerekiyor."

Bitmemiş tereyağlı ekmeği elinde, odadan çıktı. William, Cassandra'ya göz attı.

"Eee, gerçekten tuhaf!" diye bağırdı Cassandra.

William altüst olmuş görünüyordu. O, Katharine'i çok daha iyi tanıyordu Cassandra'dan, ama o bile söyleyemiyordu. – Bir

an sonra, sokak giysileriyle, hâlâ çıplak elinde tereyağlı ekmeği tutarak geri geldi Katharine.

"Geç kalırsam beni beklemeyin," dedi. "Yemek yemiş olurum," böyle diyerek yanlarından ayrıldı.

"Ama gidemez–" diye bağırdı William, kapı kapanırken, "eldivenleri olmadan, elinde tereyağlı ekmekle!" Pencereye koştular, City'ye doğru hızla yürüdüğünü gördüler. Sonra gözden yitti.

"Mr. Denham'la buluşmaya gitmiş olmalı," diye bağırdı Cassandra.

"Kimbilir!" diye araya girdi William.

İkisinde de bu olay, yüzeydeki tuhaflığına hiç uygun düşmeyen, kuşkulu, uğursuz bir şeylerin var olduğu izlenimi uyandırdı.

"Bu, Maggie Yenge'nin davranış biçimi," dedi Cassandra, açıklamak ister gibi.

William başını salladı, son derece altüst olmuş görünerek odayı arşınlamaya başladı.

"Benim öngördüğüm buydu," diye patladı. "Bir kez sıradan gelenekleri bir yana itersen – Neyse ki Mrs. Hilbery burada değil. Ama Mr. Hilbery var. Bunu ona nasıl açıklayacağız? Senden ayrılmak zorunda kalacağım."

"Ama Trevor Amca saatlerce geri dönmeyecek, William!" diye yalvardı Cassandra.

"Hiç bilemezsin. Şimdiden yolda olabilir. Ya da varsayalım, Mrs. Milvain –senin Celia Hala– ya da Mrs. Cosham ya da senin halalarından, amcalarından herhangi biri ortaya çıkıp, bizi tek başımıza birlikte bulursa. Daha şimdiden bizim için neler söylediklerini biliyorsun."

William'ın huzursuz görüntüsünden Cassandra da etkilenmiş, onu bırakıp gitmesi olasılığıyla sarsılmıştı.

"Saklanabiliriz," diye bağırdı yabanıllıkla, yadigârların bulunduğu odayı ayıran perdeye göz atarak.

"Masanın altına girmeye kesinlikle karşı çıkıyorum," dedi William alayla.

Durumun getirdiği zorluklar yüzünden onun öfkelenmeye başladığını görüyordu kız. Şu anda içgüdüsü, onun sevgisi-

ne seslenmenin, son derece yanlış düşünülmüş bir şey olacağını söylüyordu. Kendisini denetledi, oturdu, yeni bir fincan çay doldurdu, sessizce yudumladı. Tam bir kendini yönetme kanıtı olan, onu, William'ın tapınılası bulduğu o kadınsı tavırlardan biri içinde gösteren bu doğal davranış, erkeğin tedirginliğini yatıştırmada, herhangi bir tartışmadan çok daha fazla işe yaradı. İçindeki soylu, kahramanca duyguları ayaklandırdı. Bir fincan çayı aldı. Ardından, kız bir dilim kek sundu. Kek yenip çay içilip bittiği sıra, kişisel sorun zaman aşımına uğramıştı, artık şiir tartışıyorlardı. Genel anlamda dramatik şiir sorunundan, William'ın cebinde yatan özel örneğe kaydılar, hiç farkına varmadan; çay takımlarını toplamak için hizmetçi geldiğinde, William kısa bir bölümü yüksek sesle okumak için izin istiyordu, "eğer onu sıkmayacaksa?"

Cassandra sessizce başını eğdi, ama neler hissettiğini gözlerine çok az yansıtıyordu, böyle pekiştirilmiş olarak William, içinde bulunduğu durumdan kendisini püskürtmenin, Mrs. Milvain'den çok daha fazlasını gerektirdiğine inandı.

Bu sırada Katharine hızla yürüyordu sokakta. Bir anda içinden gelerek, çay masasından fırlayıp kalkmasını açıklaması istense, William'ın Cassandra'ya bakmasından daha geçerli bir nedene bağlayamazdı; Cassandra'nın da William'a. Yine de, onlar bakıştıkları için, durumu tam çıkmazdaydı demek. Eğer insan fincana çay koymayı unutursa, Ralph Denham'la nişanlandığı sonucunu çıkarıyorlardı hemen. Yarım saat falan içinde kapının açılıp, Ralph Denham'ın içeri gireceğini biliyordu. William'la Cassandra'nın gözleri üzerlerine dikilmişken, kendi evlilik günlerini kararlaştırabilmek için, onların tam yakınlık derecelerini ölçmeye çalışırlarken, orada oturup, Ralph'ı görmeyi düşünemezdi. Hemen o anda, Ralph'la dışarıda buluşmaya karar vermişti; Ralph işyerinden çıkmadan önce Lincoln's Inn Parkı'na yetişecek zamanı vardı hâlâ. Araba çağırdı, Great Queen Caddesi'nde olduğunu anımsadığı, harita satan dükkâna götürmesini söyledi önce, çünkü tam kapıda inmeyi hiç istemiyordu. Dükkâna varınca Norfolk'un büyük ölçekli bir haritasını aldı, böylece donanımlı, Messrs'in tam ye-

rinden emin olarak, Lincoln's Inn Parkı'na yöneldi telaşla. Hoper ve Grateley'in ofisi. İşyeri camlarında koca koca gazlı şamdanlar yakılmıştı. Onlardan birinin altında, öndeki odalardan birinde, üç tane uzun camı olanda, üstü kâğıtlarla dolu koskoca bir masanın başında oturduğunu düşündü Ralph'ın. Erkeği oraya yerleştirdikten sonra, kaldırımı arşınlamaya başladı. Onun yapısından dışarı kimse çıkmıyordu. Yanından gelip geçen her erkeği tek tek inceledi. Yine de tüm erkekler biraz onu andırıyordu, belki de, iş adamı giysileri, hızlı adımları, iş gününün ardından telaşla evlerine koşarlarken kendisine çevirdikleri keskin bakışları yüzünden. Hepsi de yukarıdan aşağı dolu, ciddi görünümlü, dev gibi yapılarıyla alanın kendisi, sanki çocuklarla serçeler bile günlük ekmeklerini kazanıyorlarmış gibi, gri, al al bulutlarıyla gökyüzü, altında uzanan kentin ağırbaşlı niyetlerini yansıtıyormuşçasına çalışkanlık ve güç havasıyla alanın kendisi, Denham'ı anlatıyordu. İşte burası, onların buluşmalarına uygun yerdi, diye düşündü; işte burası, onun, erkeği düşünerek yürümesine uygun yerdi. Elinde olmadan burasını, Chelsea'nin evcil sokaklarıyla karşılaştırdı. Kafasının içinde bu karşılaştırmayla, bölgesini biraz daha genişletip, anayola saptı. Arabaların, kamyonların büyük seli, Kingsway'i süpürüyordu; yayalar iki büyük akıntı halinde kaldırımlardan akıyordu. Büyülenmiş olarak köşede durdu. O derin kükreme kulaklarını dolduruyordu; değişen karmaşada, baktıkça ona, nasıl oluyorsa, yaşamın doğal yaratılış amacı gibi görünen bir amaçla, dur durak bilmeden dökülen çeşit çeşit yaşamın tanımlanamaz büyüsü vardı; yutup sürüklediği bireylere karşı tam ilgisizliği, kızın içini, en azından, geçici bir coşkuyla dolduruyordu. Gün ışığıyla lamba ışığının birbirine karışması, kızı görünmez bir izleyici yapıyor, yanından gelip geçenlere yarı saydam bir nitelik katarak, yüzlerini, yalnızca gözlerinin siyah olduğu çok solgun fildişi yuvarlaklar olarak bırakıyordu. Akıntının o devsi hızına katılıyorlardı – o büyük sürüklenişe, o derin ırmağa, o dinmez gelgite. Hiç kimseye görünmeden, dikkatle izleyerek duruyordu, bütün gün yeraltında akmış olan esriklikle açıkça gururlanarak. Ansızın, hiç is-

temeden, dışarıdan bir şey, buraya gelmekteki amacı kavradı onu. Ralph Denham'ı bulmaya gelmişti. Apar topar Lincoln's Inn Parkı'na döndü, işaretlediği yeri aradı – üç uzun camdaki ışığı. Boşuna arıyordu. Yapıların yüzleri şimdi genel bir karanlığın içinde kayboluyor ve kız aradığının hangisi olduğunu belirlemede zorlanıyordu. Ralph'ın üç penceresi, hayalet gibi cam yüzlerinde, yalnızca gri ve yeşilimsi gökyüzünün yansımasını veriyordu geri. Şirketin adı yazılı zili, kararlılıkla çaldı. Biraz gecikmeden sonra, süpürgesi ve kovasıyla iş gününün bittiğini, herkesin gittiğini açıklayan kapıcı yanıtladı. Belki de Mr. Grateley'in kendisinden başka herkes gitti, diye açıkladı Katharine'e; şu son on dakikada hepsi gitmişti.

Bu haber Katharine'in aklını başına getirdi. İçini tedirginlik kapladı. Aceleyle Kingsway'e döndü, sanki bir tansık sonucu somut bedenlerine yeniden kavuşmuş olan insanlara baktı. Metro istasyonuna kadar koştu, birbiri ardından yazmanları, avukatları geçerek. Hiçbiri, azıcık bile Ralph Denham'a benzemiyordu. Giderek daha açıkça canlandırıyordu onu gözlerinin önünde; giderek daha az benziyordu başka birine. İstasyonun kapısında durakladı, düşüncelerini toparlamaya çalıştı. O, kızın evine gitmişti. Bir arabaya atlasa, büyük olasılıkla ondan önce varırdı eve. Ama kendisinin konuk odasının kapısını açtığı, William'la Cassandra'nın başlarını kaldırıp baktıkları, bir an sonra içeri Ralph'ın girdiği resim geldi gözünün önüne ve bakışmalar –üstü kapalı sözcükler–. Hayır; bununla yüz yüze gelemezdi. Ona mektup yazacak, hemen evine götürecekti. Kitapçıdan kâğıt, kalem aldı, A.B.C. kahvesine girip bir fincan kahve söyledi, korunaklı bir masa seçti, hemen yazmaya koyuldu:

"Seninle buluşmaya geldim, ama seni kaçırdım. William ve Cassandra'yla karşılaşamam. İstiyorlar ki biz–" burada durakladı. "Üsteliyorlar, biz nişanlanalım diye," dedi, onun yerine, "biz onlarla hiçbir şey konuşamayız, hiçbir şey açıklayamayız. İstiyorum ki–" Şimdi Ralph'la konuştuğu için, istekleri öyle sonsuzdu ki, kalemi, onları kâğıda dökmekte yetersiz kalıyordu; sanki Kingsway'in bütün seli, onun kaleminden akmak

zorundaydı. Karşısındaki altın varak kabartma üzerindeki yazıya baktı dikkatle. "...her tür şeyi söyleyeyim sana," diye ekledi, her sözcüğü bir çocuğun kılı kırk yaran titizliğiyle yazarak. Oysa, bir sonraki tümce üzerinde derin derin düşünmek için gözlerini kaldırdığında, yüzündeki anlatımdan, kapanma saatinin geldiği anlaşılan garson kadını fark etti, çevresine bakınarak içeride kalan son kişinin kendisi olduğunu gördü. Mektubunu aldı, hesabını ödedi, bir kez daha kendini sokakta buldu. Şimdi arabaya atlayıp Highgate'e gidecekti. Ama o anda adresi hatırlayamadığı şimşek gibi çaktı kafasında. Bu engel, çok güçlü bir tutku akıntısının önündeki korkuluğu söküp aldı sanki. Önce evin görünümünü anımsayarak, sonra bir keresinde, en azından bir zarfın üstüne yazmış olduğu sözcüklerin belleğinde izini sürerek, adı araştırarak, umutsuzca yokladı belleğini. Ne kadar baskı yaparsa, o kadar uzağa kaçıyordu sözcükler. Evin adı Meyve Bahçesi bilmem ne miydi ya da sokak bir şey tepesi? Vazgeçti. Çocukluğundan beri hiçbir zaman, bu boşluğa, bırakılmışlığa benzer bir şey hissetmemişti. Bir rüyadan uyanırcasına, bu nedeni bilinmez tembelliğinin bütün sonuçları doluştu kafasına. Tek sözcükle bile açıklama yapılmadan kapıdan çevrilirken, bu kovuluşunu, ondan gelen bir darbe, kendisini görmek istemediğine ilişkin duygusuz bir anıştırma olarak yorumlayan Ralph'ın yüzü geldi gözünün önüne. Kapıdan ayrılışını izledi; ama hızla, uzaklara, herhangi bir yönde, herhangi bir zaman için çekip gittiğini görmek, Highgate'e geri döneceğini düşünmekten daha kolaydı. Belki kızı Cheyne Sokağı'nda görmeyi denerdi bir kez daha? Bu olasılık aklına gelir gelmez, hemen öne çıkıp, araba çağırmak için neredeyse elini kaldırması, erkeği nasıl açık seçik gözünün önüne getirdiğinin kanıtıydı. Hayır, yeniden gelmeyecek kadar gururluydu o; bu isteğini bastırırdı erkek, yürürdü, yürürdü – ah, onun geçtiği hayali sokakların adlarını bir okuyabilseydi! Oysa bu noktada, düş gücü ona ihanet ediyor ya da hayallerinin tuhaflığını, karanlığını, uzaklığını duyurarak, onunla alay ediyordu. Gerçekten de, bir karara varmaya çalışmak yerine, Londra'nın uçsuz bucaksızlığıyla bir oraya bir buraya aylak aylak dolaşan,

bir sağa, bir sola sapan, çocukların dışarılarda oynadıkları pis küçük arka sokakları seçen, falan filan, tek bir kişiyi bulmanın olanaksızlığıyla dolduruyordu kafasının içini. Sabırsızlıkla silkinip kendini topladı. Hızla Holborn'da yürüdü. Az sonra döndü, aynı hızla ters yöne yürüdü. Bu kararsızlık yalnızca iğrenç değildi, aynı zamanda ürkütücü bir yanı da vardı, o gün bir iki kez daha belli belirsiz ürktüğü gibi; kendi tutkularının gücüne ayak uyduramıyor gibiydi. Alışkanlıkların denetimi altındaki biri için, mantıksız olduğu kadar da, güçlü görünen şeyin, bu ansızın salıverilmesinde ürkütücü olduğu denli küçük düşürücü bir şeyler de vardı. Sağ elinin kaslarındaki ağrı, eldiveniyle Norfolk haritasını, çok daha katı bir nesneyi kırmaya yetecek güçle sıktığını gösterdi ona şimdi. Elini gevşetti; gözleri, üzerine bir andan daha uzun süre ya da herhangi bir merakla takılıyor mu diye anlamak için, tedirginlikle baktı yanından gelip geçenlere. Ama eldivenini düzelttikten, doğal görünmek için elinden geleni yaptıktan sonra, izleyicileri unuttu, bir kez daha Ralph'ı bulmak için duyduğu umutsuz isteğe kaptırdı kendini. Şimdi öyle bir istekti ki – yabanıl, akıldışı, tanımlanamaz, çocuklukta hissedilene benzer bir şey. Bir kez daha kendini dikkatsizliğinden ötürü lanetledi. Ama kendini metro istasyonunun karşısında bulunca toparlandı, bir yaşlıya danışır gibi kendini yokladı. Mary Datchet'a gitme, ondan Ralph'ın adresini isteme düşüncesi şimşek gibi çaktı kafasında o anda. Bu karar, ona yalnızca bir amaç sunarak değil, ama aynı zamanda, kendi eylemleri için akla yatkın bir özür de sağlayarak, kurtuluş oldu. Amacına kesinlik sağladı, ama bir amacı olduğu gerçeği saplantısı dışında bir şey düşünememesine neden oldu; böylece de Mary'nin evinin kapısını çaldığında, bu isteğin Mary'ye nasıl görüneceği bir an bile aklına gelmedi. Mary'nin evde olmadığını gördüğünde, büyük bir huzursuzluğa kapıldı; hizmetçi kadın açtı kapıyı. Katharine'in tek elinden gelen, beklemesi için yapılan çağrıyı kabul etmek oldu. Belki de on beş dakika bekledi, bu dakikaları da, hiç ara vermeden, odayı bir ucundan ötekine adımlayıp durarak geçirdi. Kapıda Mary'nin anahtarını duyunca, şöminenin önünde durakladı, hemen, gi-

riş yapmadan iletmesi gereken çok önemli bir duyuruyla gelmiş ulak gibi, beklenti içinde, kararlı görünerek, dimdik ayakta durur buldu onu Mary.

Şaşkınlıkla bir çığlık attı Mary.

"Evet, evet," dedi Katharine, sanki yolu tıkıyorlarmış gibi, bunları geçiştirerek.

"Çay içtin mi?"

"Ah evet," dedi, yüzyıllarca önce bir yerlerde çay içmiş olduğunu düşündü.

Mary durakladı, eldivenini çıkardı, kibrit bulup ateşi yakmak için yanaştı.

Katharine sabırsız bir davranışla engel oldu ona, dedi ki:

"Benim için yakma ateşi... Ben Ralph Denham ın adresini öğrenmek istiyorum."

Elinde kalem vardı, zarfın üstüne yazmaya hazırlanıyordu. Zorbaca bir anlatımla bekliyordu.

"Elma Bahçesi, Mount Ararat Yolu, Highgate," dedi Mary, ağır ağır, biraz da tuhafça konuşarak.

"Ah, şimdi anımsıyorum!" diye bağırdı Katharine, kendi aptallığından tedirgin olarak. "Herhalde arabayla oraya gitmek yirmi dakikadan fazla sürmez?" Çantasını, eldivenini topladı, gitmek üzere gibiydi.

"Ama onu evde bulamazsın," dedi Mary, elinde kibritle duraklayıp. Daha şimdiden kapıya dönmüş olan Katharine durdu, ona baktı.

"Neden? Nerede ki?" diye sordu.

"Daha işten çıkmamıştır," diye yanıtladı Mary.

"Çıktı ama," dedi Katharine. "Tek sorun, acaba eve ulaşmış mıdır? Chelsea'ye beni görmeye gitti; onunla buluşmaya çalıştım, ama kaçırdım. Niçin evde olmadığımı açıklayan bir şey de bırakmadım. Bu yüzden de onu bulmalıyım – mümkün olduğunca çabuk."

Mary durumu hemen kavradı.

"İyi ama niye telefon etmiyorsun?" diye sordu.

Katharine elinde tuttuklarını hemen bıraktı; yüzündeki gergin anlatım gevşedi, "Elbette! Niçin hiç aklıma gelmedi bu!"

diye bağırarak telefonun alıcısını kaptı, numarayı verdi. Mary, durağan bakışlarla baktı ona, sonra odadan çıktı. Katharine, Londra'nın bütün üst üste binmiş ağırlığının içinden, kendi evinde, yukarı kata, neredeyse resimleri, kitapları görebildiği küçük odaya çıkan gizemli ayak seslerini bütünüyle duydu sanki; son derece büyük bir dikkatle hazırlık titreşimlerini dinledi ve sonra da kendini tanıttı.

"Mr. Denham uğradı mı?"

"Evet, miss."

"Beni sordu mu?"

"Evet. Sizin dışarıda olduğunuzu söyledik, miss."

"Bana haber bıraktı mı?"

"Hayır. Ayrıldı buradan. Aşağı yukarı yirmi dakika önce, miss."

Katharine alıcıyı yerine astı. Öylesine keskin bir düş kırıklığıyla odanın öteki ucuna yürüdü ki, Mary'nin yokluğunu hemen kavrayamadı. Sonra hırçın, buyurgan bir tınıyla seslendi:

"Mary!"

Mary yatak odasında sokak giysilerini çıkartıyordu. Katharine'in kendisini çağırdığını duydu. "Evet," dedi, "Bir dakika sürmez, oradayım." Ama Mary kendini yalnızca derli toplu değil, nedense aynı zamanda da yaraşır, süslü püslü yapmak istiyormuş gibi o bir dakika uzadı. Son aylarda yaşamında bir aşama tamamlanmış, davranışları üzerinde izlerini sonsuza kadar bırakmıştı. Gençlik, gençliğin pembe tazeliği, çekilip gitmişti; daha çökmüş yanaklarda, daha gergin dudaklarda, artık kendiliğinden gelişigüzel gözlemlemeyen, ama henüz yakınlarda, el altında olmayan bir sona bakarken kısılmış gözlerde kendini gösteren bir anlatım bırakmıştı yüzünde. Bu kadın şimdi, işe yarar bir insanoğluydu, kendi yazgısının efendisiydi, böylece de düşüncelerin bir bileşimiyle, gümüş zincirlerin, parıldayan broşların seçkinliğiyle donatılmaya uygun biriydi. Hiç acele etmeden girdi içeri, sordu:

"Eee, bir yanıt aldın mı?"

"Chelsea'den ayrılmış," diye yanıtladı Katharine.

"Yine de, daha eve gitmemiştir," dedi Mary.

Katharine bir kez daha hayali Londra haritasına bakmaya, adsız sokakların kıvrımlarını, köşelerini izlemeye karşı koyamadı.

"Evine telefon edip, geri dönmüş mü, soracağım." Telefona doğru yürüdü Mary, bir dizi kısa tümceden sonra dedi ki:

"Hayır. Kız kardeşi daha dönmediğini söyledi."

"Ah!" Bir kez daha kulağını telefona dayadı. "Onlara haber bırakmış. Yemeğe gitmeyecekmiş."

"Öyleyse, ne yapacak?"

Yüzü çok solgun, kocaman gözleri Mary'ye değil de yanıt vermeyen boşluklara dikili Katharine, Mary'den çok, araştırmasının her bölümünde kendisiyle alay etmek için ortaya çıkan o acımasız hayaletle konuşuyordu.

Kısa bir süre bekledikten sonra, Mary ilgisizce açıkladı:

"Gerçekten bilmiyorum." Koltuğunda rahatça arkasına yaslanıp, sanki onlar da çok uzaklardaymışlar, çok ilgisizlermiş gibi kömürlerin arasından süzülmeye başlayan küçük alevleri izledi.

Katharine öfkeyle baktı ona, ayağa kalktı.

"Belki de buraya gelir;" diye devam etti Mary, sesinin o dalgın tınısını değiştirmeden. "Bu gece onu görmek istiyorsan beklemene değer." Öne eğildi, oduna dokundu, kömürlerin çatlaklarından alevler kaydı.

Katharine düşündü. "Yarım saat bekleyeceğim," dedi.

Mary ayağa kalktı, masaya gitti, yeşil başlıklı lambanın altında kâğıtlarını yaydı, alışkanlık durumuna gelen bir davranışla, bir saç buklesini parmaklarına doladı, doladı. Neredeyse bir şeyi, hiç ona bakmayan bir yüzü incelediğini sanmanıza neden olacak dikkatli gözlerle, hiç kımıldamadan, öylesine kaskatı oturan konuğuna baktı belli etmeden, bir kez. Yazı yazmayı sürdüremiyordu Mary. Gözlerini öteye çevirdi, ama yalnızca Katharine'in baktığı şeyin varlığının farkına vardı. Odada hayaletler vardı ve bir tanesi, tuhafça, hüzünle, kendi hayaletiydi. Dakikalar geçip gitti.

"Saat kaç acaba şimdi?" dedi Katharine sonunda. Daha yarım saat geçmemişti.

"Yemeği hazırlayacağım," dedi Mary, masasından kalkarak.

"Öyleyse ben gideyim," dedi Katharine.

"Neden kalmıyorsun? Nereye gidiyorsun?"

Katharine odaya baktı, bakışlarında kararsızlığını taşıyarak.

"Belki onu bulabilirim," dedi düşüncelice.

"Ama bunun ne önemi var? Başka bir gün görürsün onu."

Mary acımasızca konuşuyor, bunu da bile bile yapıyordu.

"Buraya gelmekle hata ettim," diye yanıtladı Katharine.

Düşmanca buluştu gözleri, ikisi de gözünü kaçırmadı.

"Buraya gelmeye pekâlâ hakkın vardı," diye yanıtladı Mary.

Kapının gürültüyle çalınması sözlerini kesti. Açmaya gitti Mary, elinde bir not ya da paketle döndüğünde, Mary hayal kırıklığını görmesin diye bakışlarını kaçırdı Katharine.

"Elbette gelmeye hakkın vardı," diye yineledi Mary, notu masaya bırakarak.

"Hayır," dedi Katharine. "Yalnızca insan umutsuz olunca, bir tür hakkı doğması dışında, yoktu. Ben umutsuzum. Ona şimdi neler olduğunu nereden bileceğim? Her şeyi yapabilir. Bütün gece sokaklarda dolaşıp durabilir. Başına her şey gelebilir."

Mary'nin daha önce onda hiç görmediği kendini kaptırmışlıkla konuşuyordu.

"Abarttığını biliyorsun; saçmalıyorsun," dedi kabaca.

"Mary, konuşmalıyım – sana anlatmalıyım"

"Bana hiçbir şey söylemene gerek yok," diye sözünü kesti Mary. "Ben kendim göremez miyim?"

"Hayır, hayır," diye bağırdı Katharine. "Öyle değil–"

Yabanıllıkla ve tutkuyla Mary'den ötelere, odanın sınırlarından ötelere, yoluna çıkan bütün sözcüklerin ötelerine geçen bakışı, ne olursa olsun, böyle bir bakışı sonuna dek izleyemeyeceğine inandırdı Mary'yi. Eli kolu bağlı kalmıştı; Ralph'a duyduğu aşkının yüceliklerinde düşünmeye çalıştı yine kendini. Parmaklarını göz kapaklarına bastırarak mırıldandı:

"Benim de onu sevdiğimi unutuyorsun. Onu tanıdığımı sandım. Onu tanıdım da."

Yine de, ne tanımıştı? Artık anımsayamıyordu. Karanlığına yıldızlar, güneşler çaktırıncaya kadar parmaklarını bastırdı

gözbebeklerine. Küller arasında eşelendiğine inandırdı kendini. Vazgeçti. Bu buluşuna şaştı. Artık Ralph'ı sevmiyordu. Gözleri kamaşmış, odaya baktı yine, lamba ışığıyla aydınlanmış kâğıtlarıyla masasında durdu bakışları. Düzenli parıltının, kızın içinde karşılığı var gibiydi sanki; gözlerini kapadı; açtı, yeniden lambaya baktı; eskisinin yerinde bir başka aşk tutuşuyordu ya da o gizlerin açığa çıktığı an sona ermeden önceki, her şey eski biçimine dönmeden önceki bir anlık bakışta, öyle olduğunu sandı, şaşkınlık içinde. Sessizce şömineye dayandı.

"Âşık olmanın değişik yolları vardır," diye mırıldandı sonunda, biraz da kendi kendine söyler gibi.

Katharine yanıtlamadı, onu sözcüklerinin farkında değil gibiydi. Kendi düşüncelerine dalmıştı sanki.

"Belki de bu gece yine sokaklarda bekliyordur," diye bağırdı. "Şimdi gideceğim. Belki onu bulurum."

"Onun buraya gelmesi olasılığı daha büyük," dedi Mary, bir an düşündükten sonra Katharine dedi ki:

"Bir yarım saat daha bekleyeceğim."

Koltuğuna çöktü yeniden, Mary'nin görmeyen bir yüzü izleyen birine benzettiği durumunu aldı yine. İzliyordu da gerçekten, ama bir yüzü değil, bir geçit törenini, insanlardan oluşma töreni değil de, yaşamın kendisinden oluşanı; iyinin, kötünün; anlamın; geçmişin, şimdinin, geleceğin geçit törenini. Bütün bunlar açık seçik gibi geliyordu ona, dünyanın saygısını göstermesi gereken varoluşun doruklarından birine yüceltilmişti ve bu aşırılığı yüzünden utanç da duymuyordu. O özel gecede Ralph Denham'ı özlemenin ne demek olduğunu ondan başka kimse bilemezdi; bu küçük olaya, yaşamın en büyük bunalımlarının ortaya çıkaramayacağı duygular doluşuyordu. Onu özlemiş, bulamamanın acısını tatmıştı; onu istemiş, tutkunun işkencelerini tanımıştı. Hangi önemsiz rastlantıların, bu doruğa ulaştırdığının hiç önemi yoktu. Ne, ne denli aşırılığa kaçmış göründüğü umurundaydı, ne de nasıl açıkça duygularını sergilediği.

Yemek hazır olduğunda Mary ona gelmesini söyledi, sanki kendi yerine davranışlarını Mary'nin yönetmesine izin ver-

miş gibi uysallıkla geldi. Neredeyse sessizlik içinde yediler, içtiler birlikte, Mary ona biraz daha yemesini söyleyince, biraz daha yedi; şarap içmesi söylendiği zaman içti. Yine de, bu yüzeysel boyun eğmenin altında, hiç engellenmeden onun kendi düşüncelerini izlediğini biliyordu Mary. Dikkati dağınık değil de daha çok uzaktı; bir keresinde kendi hayallerinden birine öyle görmeden, öylesine dikkatle baktı ki, giderek Mary koruyuculuğun ötesinde bir duyguya kapıldı – gerçekten korkuya kapıldı, Katharine'le dış dünyanın güçleri arasında bir çarpışma olasılığıyla. Yemek biter bitmez Katharine gitme niyetini açıkladı.

"Ama nereye gidiyorsun ki?" diye sordu Mary, belli belirsiz ona engel olmayı isteyerek.

"Ah, eve gidiyorum – hayır, belki de Highgate'e giderim."

Onu durdurmaya çalışmanın işe yaramayacağını gördü Mary. Tüm yapabileceği, birlikte gitmek için üstelemekti, ama karşı çıkınayla karşılaşmadı hiç; onun varlığına aldırmıyor gibiydi Katharine. Birkaç dakika içinde Strand'da yürüyorlardı. Öyle hızla yürüdüler ki, Katharine'in nereye gittiğini bildiği yanılgısına düştü Mary. Kendisinin aldırdığı yoktu. Açık havada, lamba ışığıyla aydınlanmış sokaklarda yürümekten hoşnuttu. Acı çekerek, korkuyla, ama yine de tuhaf bir umutla, o gece hiç beklenmedik biçimde rastladığı o buluşa parmaklarıyla dokunuyordu. Bir armağan pahasına, belki de verebileceklerinin en iyisi pahasına bir kez daha özgürlüğüne kavuşmuştu, ama çok şükür artık âşık değildi. Özgürlüğünün ilk taksidini savurganca harcamak geliyordu içinden; Coliseum'un parterinde örneğin, şimdi kapısından geçtikleri için. Neden içeri girip de aşkın zorbalığından kurtulup, özgürlüğüne kavuşmasını kutlamıyordu? Ya da belki, Camberwell, Sidcup, Welsh Harp gibi uzak bir yere giden otobüsün üst katı ona daha uygun düşerdi. Haftalardır ilk kez, bu adları küçük plakalar üzerine yazılmış olarak görüyordu. Yoksa odasına dönse de, çok ustaca hazırlanmış eğitici bir tasarının ayrıntıları üzerinde çalışarak mı geçirseydi geceyi? Bütün olasılıklar içinde en çok hoşuna giden bu oldu, ateşi, lamba ışığını, bir

zamanlar çok daha tutkulu bir alevin tutuştuğu yeri aydınlatan, o durağan parıltıyı getirdi aklına.

Şimdi Katharine durdu, onun besbelli hiçbir amacı, yöneldiği bir yer olmadığı gerçeğinin bilincine vardı Mary. Bir köşede durakladı, bir o yana baktı, bir bu yana, sonra da Haverstock Hill yönüne sapacakmış gibi yaptı.

"Buraya bak – nereye gidiyoruz?" diye bağırdı Mary, onun elini yakalayarak. "Şu arabaya atlayıp eve gidelim." Arabayı çağırıp Katharine'in binmesi için üsteledi, sürücüye Cheyne Sokağı'na gitmesini söyledi.

Boyun eğdi Katharine. "Pekâlâ," dedi. "Ha oraya gitmişiz, ha başka yere, fark etmez."

Üzerine bir hüzün çökmüş gibiydi. Köşesinde arkasına yaslandı sessizce, besbelli bitkinlikle. Kendi dalgınlığına karşın Mary, onun solgunluğuyla, kederli tavırlarıyla sarsıldı.

"Eminim, onu bulacağız," dedi, şimdiye kadar konuştuğundan çok daha incelikle.

"Çok geç olabilir," diye yanıtladı Katharine. Mary onu anlamadan, acısını çektiği şey için acımaya başladı.

"Saçma," dedi, elini tutup ovarak. "Orada bulamazsak başka yerde buluruz."

"Tutalım ki sokak sokak dolaşıyor – saatlerce, saatlerce?"

Eğilip pencereden dışarı baktı.

"Artık bir daha hiç konuşmak istemeyebilir benimle," dedi alçak sesle, neredeyse kendi kendine.

Abartı öyle akıl almaz boyuttaydı ki, Katharine'in bileğini tutmayı sürdürmek dışında Mary onunla uğraşmaya kalkışmadı. Katharine'in ansızın kapıyı açıp dışarı atlamasını bekliyordu neredeyse. Belki de Katharine hangi amaçla elinin tutulduğunu anlıyordu.

"Korkma," dedi, azıcık gülerek. "Arabadan atlamayacağım. Hem pek işe de yaramaz."

Bunun üzerine Mary, belli ederek elini çekti.

"Özür dilemem gerekir," diye devam etti Katharine, çaba harcayarak, "bütün bu işlere seni bulaştırdığım için; daha sana yarısını bile anlatmadım zaten. Artık William Rodney'le ni-

şanlı değilim. O, Cassandra Otway'le evlenecek. Her şey ayarlandı – her şey tam olarak doğru... Ralph, sokaklarda saatlerce saatlerce bekledikten sonra, William onu içeri almamı sağladı. Lamba direğinin altında durmuş, bizim pencerelere bakıyordu. Odaya girdiğinde yüzü bembeyazdı. William bizi yalnız bıraktı, oturup konuştuk. Şimdi bana yüzyıllarca, yüzyıllarca önce görünüyor. Daha dün gece miydi? Ben çoktandır mı dışarıdayım? Saat kaç?"

Yanından geçtikleri saati görebilmek için öne fırladı, sanki tam zamanın onun durumuyla ilgisi varmış gibi.

"Yalnızca sekiz buçuk!" diye bağırdı. "Öyleyse hâlâ orada olabilir." Öne eğilip sürücüye biraz daha hızlı gitmesini söyledi.

"Ya orada değilse ne yapacağım? Onu nerede bulabilirim? Öyle kalabalık ki sokaklar."

"Onu bulacağız," diye yineledi Mary.

Öyle ya da böyle, onu bulacaklarından kuşkusu yoktu Mary'nin. Ama tutalım ki bulamadılar? Ralph'ın, bu olağanüstü tutkuyu doyurmayı nasıl becerebileceğini anlamaya çalışarak, biraz tuhafça onu düşünmeye başladı. Bir kez daha eskiden onu nasıl gördüğü aklına geldi, onun bedenini kuşatan sisi, bütün çevresini kaplayan o karmaşık, yücelmiş neşe duyumunu, böylece de nasıl aylarca onun ne tam anlamıyla sesini duyabildiğini, ne de yüzünü görebildiğini –ya da şimdi ona öyle geliyordu– anımsayabildi zorlanarak. Yitirdiği şeyin acısı içine çöktü. Artık onun yerini hiçbir şey tutamayacaktı – ne başarı, ne mutluluk, ne unutuş. Ama bu sızıyı, şimdi, her ne pahasına olursa olsun gerçeği bildiği düşüncesi izledi ansızın; Katharine, diye düşündü, ona kaçamak bir göz atarak, gerçeği bilmiyordu; evet, Katharine çok acınası durumdaydı.

Trafiğe takılmış olan araba, şimdi kurtuldu, Sloane Caddesi'nden hızla geçmeye başladı. Katharine'in nasıl gerginlik içinde, kafası önlerindeki bir noktaya takılmış, saniye saniye ona yaklaşmalarını belirliyormuş gibi, bu ilerleyişi izlediğini gördü Mary. Hiç konuşmuyordu, bu sessizlik içinde Mary, önceleri duygudaşlıkla, sonraları da arkadaşını unutarak, kafasını önlerindeki noktaya odakladı. Karanlık ufuktaki alçak bir yıldız ka-

dar uzak bir nokta hayal etti. Orada onun için de, ikisi için de, açlığını çektikleri amaç vardı, ruhlarında yanan ateş için son aynıydı; ama Londra sokaklarından hızla, yan yana geçerlerken, o neredeydi ya da neydi ya da neden onu aramak için birleşmiş olduklarına inanıyordu, bilemiyordu.

"Sonunda," diye soluk aldı Katharine, araba kapıya yanaşırken. Aşağı atladı, iki yandaki kaldırımı da gözleriyle taradı. Bu arada Mary kapının zilini çaldı. Katharine, görünürdeki insanların hiçbirinin, Ralph'la en küçük benzerliği olmadığına inanırken, kapı açıldı. Onu görünce, hizmetçi hemen dedi ki:

"Mr. Denham yeniden geldi, miss. Bir süredir sizi bekliyor."

Katharine yok oldu Mary'nin gözleri önünden. Kapı aralarına kapandı, Mary ağır ağır, düşünceler içinde, tek başına yürüdü sokakta.

Katharine hemen yemek odasına yöneldi. Ama parmakları kapı tokmağında, kendini tuttu. Belki de bunun, asla bir daha geri gelmeyecek bir an olduğunu fark etti. Belki de bir an için, kurduğu hayale hiçbir gerçek ulaşamayacak gibi geldi ona. Herhangi bir değiş tokuştan, kesintiden dehşete düşüren belirsiz bir korku ya da sezgiyle eli kolu bağlanıyordu. Oysa bu kuşkular, korkular ya da bu en coşkun sevinç elini kolunu bağladıysa da, yalnızca bir an sürdü. Bir sonraki an, tokmağı çevirdi, kendini denetlemek için dudaklarını ısırarak, Ralph Denham'ın karşısında kapıyı açtı. Delikanlıya bakarken olağanüstü bir görüş berraklığı yaşadı. Bu uç yürek çarpıntılarının, özlemlerin kaynağı olan o, öyle küçük, öyle tek, öyle başka her şeyden ayrı görünüyordu ki. Yüzüne karşı gülmek geldi içinden. Ama istemeden, hiç hoşuna gitmeden, bu görüş berraklığını kazanmak, karmaşa, iç huzuru, kesinlik, alçakgönüllülük seliydi, kendini bu sele kaptırarak erkeğin kollarına gömüldü, aşkını itiraf etti.

XXXII. Bölüm

Ertesi gün, kimse Katharine'e bir şey sormadı. Sorgulanacak olsa, kimsenin kendisiyle konuşmadığını söylerdi. Biraz çalıştı, biraz yazı yazdı, öğle yemeğini istedi, farkına vardığından daha uzun süre başı eline dayalı, önünde duran, mektup mu, sözlük mü her neyse, sanki o, alev alev yanan, düşüncelere dalan gözlerinin önünde açılmış derin görünümleri örten zarmış gibi, delerek oturdu. Bir kez ayağa kalktı, kitaplığa giderek babasının Yunanca sözlüğünü aldı, simgelerle, rakamlarla dolu kutsal sayfalarını önünde açtı. Sevgi dolu eğlenme ve umut karışımıyla sayfaları düzeltti. Günün birinde, kendisiyle birlikte başka gözler de bakacak mıydı onlara? Çok uzun süre onun için çekilmez olmuş bu düşünce, şimdi katlanılabilirdi.

Davranışlarının nasıl tedirginlikle izlendiğinin, yüzündeki anlatımın tarandığının, pek farkında değildi. Ona bakarken yakalanmamaya özen gösteriyordu Cassandra, konuşmaları öyle can sıkıcıydı ki, aklını toplamakta zorlanıyormuş gibi, tümcelerin arasında belli kesintiler, sarsıntılar olmasa, Mrs. Milvain bile kulak kabarttığı şeylerin doğasında kuşkulu bir şeylerin izini süremezdi.

O öğleden sonra geç saatlerde geldiğinde, Cassandra'yı tek başına bulduğunda, William'ın, ona verilecek çok önemli bir

küçük haberi vardı. Daha şimdi sokakta Katharine'in yanından geçmiş, kız onu tanımamıştı.

"Benim için önemi yok elbette, ama bir düşünsene, ya başkasına yapsaydı? Neler düşünürlerdi? Yalnızca yüzündeki anlatım nedeniyle bile bir şeylerden kuşkuya düşerlerdi. Baktı – baktı" –duraksadı William– "tıpkı uyur gezer gibi."

Cassandra'ya göre burada önemli olan şey, Katharine'in kendisine söylemeden dışarı çıkmasıydı, bunu da, Ralph Denham'la buluşmaya gitmiş olduğu biçiminde yorumladı. Ama William'ın bu nedenle rahatladığını göremeyince şaşırdı.

"Bir kez gelenekleri bir yana atarsan," diye başladı, "bir kez insanların yapmadığı şeyi yaparsan–" bir delikanlıyla buluşmaya gitmen, artık, gerçekten, insanların diline düşecek olman dışında, hiçbir şeyin kanıtı değildir.

William'ın, Katharine'e duyduğu ilgi, arkadaşça olmaktan çok, hâlâ mülkiyetçiymiş gibi, insanların diline düşmesinden aşırı kuruntuya kapıldığını gören Cassandra'nın içini kıskançlık kapladı. İkisi de, bir gece önce Ralph'ın oraya geldiğini bilmedikleri için, olayların bir dönüm noktasına doğru hızla gittiği düşüncesiyle içlerini rahatlatma nedenleri yoktu. Dahası Katharine'in bu kaybolmaları, birlikte yalnız olmaktan aldıkları tadı neredeyse bozacak kesintilerle yüz yüze bırakıyordu onları. Yağmurlu akşam nedeniyle dışarı çıkmaları mümkün değildi; gerçekten de, William'ın kuralına göre, dışarıda görülmek, içeride yakalanmaktan daha aykırıydı. Öylesine zillerin, kapıların acımasına kalmışlardı ki, kendilerini vererek, inançla Macaulay'dan bile söz edemiyorlardı, oyununun ikinci perdesini bir başka güne kadar ertelemeyi seçti William.

Bu koşullar altında Cassandra elinden geleni yaptı. William'ın huzursuzluklarını anlayışla karşıladı, onları paylaşmak için çaba gösterdi; ama yine de, birlikte yalnız olmak, birlikte tehlikeleri göze almak, bu müthiş düzende yandaş olmak, kız için öyle büyüleyiciydi ki, sık sık kibarlığı unutuyor, sonunda, can sıkıcı, acıklı da olsa, durumun kendi hoşlukları da bulunduğuna William'ı inandıran küçük coşku, beğeni çığlıkları atıyordu.

Kapı gerçekten açıldığında ürktü William, ama yakında açığa çıkacak olan şeylere göğüs gerdi. Neyse ki Mrs. Milvain değildi, hemen arkasından izleyen Ralph Denham'la birlikte içeri giren Katharine'di. Yüzünde nasıl zorlu bir çaba içinde olduğunu gösteren bir anlatımla, Katharine onların bakışlarını karşıladı, "Size engel olmayacağız," diyerek, yadigârların bulunduğu odanın önünde asılı perdenin arkasına soktu Denham'ı. Buraya sığınmak onun istediği bir şey değildi, ama ıslak kaldırımlarla karşı karşıya kaldıktan, sığınmak için yalnızca birkaç gecikmiş müzeyle, metro istasyonu bulabildikten sonra, Ralph'ın hatırı için, kendi evinin rahatsızlıklarıyla yüzleşmek zorunda kalmıştı. Sokak lambalarının altında, onun hem yorgun hem de gergin olduğunu düşünmüştü.

Böyle birbirlerinden ayrılmış olarak, bu iki çift, bir süre kendi sorunlarına daldılar. Odanın bir bölümünden ötekine yalnızca en hafif mırıltılar geçiyordu. Sonunda hizmetçi içeri girip, Mr. Hilbery'nin akşam yemeği için eve gelmeyeceği haberini getirdi. Bu konuda Katharine'e bilgi vermenin hiç gereği yoktu, ama nedenli ya da nedensiz, Katharine'le konuşmayı çok fazla istediğini belli eder biçimde, Cassandra'nın düşüncesini sormaya başladı William.

Kendine özgü güdülerle caydırmaya çalıştı onu Cassandra.

"Ama bu durumun, biraz toplumdan soyutlanma olduğunu düşünmüyor musun?" demeyi göze aldı William. "Niçin eğlenceli bir şeyler yapmıyoruz? – bir oyun izlemeye gitmiyoruz, örneğin. Niçin Katharine'le Ralph'ı da çağırmıyoruz?" Adlarının böyle eşleştirilmesi Cassandra'nın yüreğini sevinçle yerinden oynattı.

"Sence onlar şey yapıyor–?" diye başladı kız ama William telaşla sözü ağzından kaptı.

"Ah, o konuda hiçbir şey bilmiyorum. Yalnızca birlikte eğlenebileceğimizi düşündüm, amcan da dışarıda olduğuna göre."

Elçilik görevini yapmak için coşku ve tedirginlik karışımı duyguyla ilerledi, ama elini perdeye atınca, yana dönüp, Mrs. Hilbery'nin iyimserlik içinde Sir Joshua Reynolds'ın ilk yapıtlarından olduğunu söylediği hanımın resmini dikkatle in-

celedi birkaç dakika. Sonra, biraz gereksiz oyalanmayla, perdeyi yana çekti, gözleri yere dikili, haberini verdi, bu geceyi hep birlikte bir oyuna giderek geçirmelerini önerdi. Katharine öneriyi öyle içten onayladı ki, görmek istediği şey konusunda hiçbir düşüncesi olmadığını anlamak, biraz tuhaf kaçtı. Seçimi tümden Ralph'la William'a bıraktı, onlar da kardeş kardeş, bir akşam gazetesine başvurarak, bir müzikalin yararları üzerinde anlaştılar. Bu kararlaştırıldıktan sonra, arkası kolayca, hevesle geldi. Cassandra daha önce hiç müzikale gitmemişti. Tepeden tırnağa gece giysilerine bürünmüş hanımların hemen peşlerinden, kutup ayılarının izlediği, sahnenin art arda bir gizem bahçesine, bir kadın şapkacısının kurdele kutusuna, Mile End Yolu'ndaki bir kızarmış balık dükkânına dönüştüğü eğlencenin, o kendine özgü zevklerini anlattı ona Katharine. O geceki program tam olarak her neyse, en azından izleyicilerinden dördünün gözünde dramatik sanatın en yüksek amacını gerçekleştirdi.

Bu özel kulaklara, gözlere, çabalarının hangi biçimlerle ulaştığını bilseler, hiç kuşkusuz bu oyunun yazarlarıyla oyuncuları çok şaşardı; ama bütünüyle etkinin çok büyük olduğunu da yadsıyamazlardı. İçerisi sırasıyla nefesli ve yaylı çalgıların korkunç debdebeli, görkemli sesleriyle, sonra da en tatlı ağıtlarla çınlıyordu. Arka görünümdeki kırmızılar, krem renkleri, lirler, harplar, kavanozlar, kafatasları, sıva yumruları, kıpkırmızı pelüşlerin püsküllleri, sayısız elektrik ampulünün sönükleşip parlaması, yarattığı süsleme sanatı etkisiyle, eski ya da çağdaş dünyanın ustalarını çok aşıyordu.

Sonra bir de izleyiciler vardı, aşağıdaki koltuklarda omuzları çıplak, küme küme, çelenklerle süslenmiş, balkonlarda terbiyeli ama sevinçli, kapalı balkonlarda gündüz ışığına, sokak yaşamına uygun görünümlü. Ayrı ayrı bakıldıklarında birbirlerinden ne denli değişik olurlarsa olsunlar, önlerinde danslar, hokkabazlıklar, sevişmeler sürdükçe mırıldanan, ağır ağır iki yana sallanan, titreyen yığının içinde aynı büyük, sevilesi doğayı paylaşıyorlar, usulca gülüyorlar, istemeden gülmeyi kesiyorlar, bazen gelişigüzel cömertlikle alkışlıyorlardı, tam anlaş-

ma içinde patlayıp, her yeri kaplayarak. Bir keresinde ürkütücü bir boş vermişlikle Katharine'in öne eğilip alkışladığını gördü William. İzleyicilerin kahkahasıyla birlikte çınladı onun kahkahası da.

Sanki bu kahkaha, onda daha önce hiç kuşkulanmadığı bir şeyi açığa vurmuş gibi, şaştı bir an William. Sonra gözü Cassandra'nın yüzüne takıldı, hiç gülmeden, derin bir dikkatle, gördüğüne güldüğü için şaşırmış olarak, soytarıya bakarken sanki küçük bir çocukmuş gibi bir an kızı izledi.

Gösteri sona erdi, önce orada burada yanılsama sönüp gittikçe, bazıları paltolarını giymek için ayağa kalktı, bazıları "Tanrı Kralı Korusun" çalarken dimdik ayakta durup selamladı, müzisyenler ezgilerini sonlandırdı, gereçlerini kılıflarına koydu, içerisi tümden bomboş, ıssız, kocaman gölgelerle dolu kalıncaya kadar bir bir ışıklar söndü. Cassandra, yaylı kapılardan Ralph'ın arkasından çıkarken, omzunun üstünden arkasına bakıp daha şimdiden sahnenin nasıl tümden duygusallıktan uzaklaşmış olduğuna şaştı. Ama merak ediyordu, kahverengi koltukları her akşam dolduruyorlar mıydı gerçekten?

Bu eğlence öyle başarılı olmuştu ki, ayrılmadan önce ertesi gün için bir gezi daha tasarladılar. Ertesi gün cumartesiydi; hem William, hem Ralph boştu, bu yüzden de bugüne dek Cassandra'nın hiç görmediği, Katharine'in de Dulwich'le karıştırdığı Greenwich'e yapılacak geziye ayırabilirlerdi bütün öğleden sonrayı. Bu durumda önderleri Ralph'tı. Onları sağ salim Greenwich'e getirdi.

Şimdi önlerinde geçirilecek bir cumartesi öğle sonrası bulunan, yirmiyle otuz yaş arasındaki insanların gereksinimlerine kendilerini çok güzel uydurmuş oldukları için, Londra'yı demet demet kuşatan bu görkemli yerleri, hangi zorunlulukların, hangi hayal gücünün doğurduğu artık kimseyi ilgilendirmiyor. Gerçekten de, eğer hayaletler, arkalarından gelenlerin sevgileriyle ilgilense, güzel havalar yine baş gösterdiğinde, sevgililer, gezmeye gelenler, tatile çıkmış olanlar akın akın trenlerden, otobüslerden inip, onların eski eğlence yerlerine doluştuklarında yaparlardı en zengin hasatlarını. Çoğu zaman

kimse adlarını anmadan, teşekkür etmeden geçip giderdi insanlar, ama şu özel durumda, o ölmüş mimarların, ressamların bütün yıl boyunca aldıklarından daha çok sayıda ince övgü yağdırmaya hazırdı William. Irmak kıyısında yürüyorlardı, biraz arkada kalan Katharine'le, Ralph, onun verdiği dersten parçalar yakaladı. Katharine gülümsedi onun sesinin tınısına; yakından tanıyor olsa da, azıcık yadırgamış gibi dinliyordu. Kendine güven ve mutluluk tınısı yeniydi, William çok mutluydu. Kız erkeğin mutluluk kaynaklarını nasıl görmezden geldiğini öğreniyordu her saat. Hiçbir zaman kendisine bir şeyler öğretmesini istememişti ondan; hiçbir zaman Macaulay okumaya yanaşmamıştı; hiçbir zaman onun yazdığı oyunun yalnızca Shakespeare'inkilerle boy ölçüşeceğine inandığını söylememişti. Cassandra'nın kendinden geçmiş, ama kölece olmayan onayını ileten bu sese gülümseyerek, hoşnutlukla arkalarından izledi onları, rüyada gibi.

"Nasıl yapabilir Cassandra," diye mırıldandı sonra, ama tümceyi, söylemek istediğinin tam tersine çevirip, şöyle sonuçlandırdı, "nasıl da kendisi bu kadar kör olabilmişti?" Oysa Ralph'ın varlığı ona, birini ötekinden doğru dürüst ayırmak için sonsuz boş zamanın gerekeceği, daha ilginç sorunlar sunarken, örneğin küçük bir kayıkla ırmağı geçmek gibi, görkemli, bitkin City gibi, hazineleriyle yurduna gelen ya da hazine aramak için giden gemi gibi sorunlar sunarken, bu tür bulmacaların peşine düşmek gereksizdi. Dahası durup yaşlı bir kayıkçıya, gelgitleri, gemileri sormaya başladı Ralph. Böyle konuşurken, arkasında çan kuleleriyle, kalelerle, ırmağa karşı çok farklı görünüyordu, diye düşündü Katharine. Tuhaflığı, duygululuğu, yanından ayrılıp erkeklerin sorunlarına katılma gücü, birlikte bir kayık kiralayıp ırmağı geçmeleri olasılığı, bu girişimim hızı, yabanıllığı aklına doluşup, yarı aşktan, yarı serüvenden oluşma öyle bir sevince boğdu ki onu, William'la Cassandra irkilerek sözlerini kesti, Cassandra bağırdı, "Sanki kendini kurban edecekmiş gibi görünüyor! Çok güzel," diye ekledi aceleyle, ama William'a duyduğu saygıdan ötürü, Thames kıyısında kayıkçıyla konuşan Ralph Denham'ın görüntüsünün,

herkesi böyle bir tapınma duygusuna sürükleyebileceğini kendine sakladı.

O öğleden sonra, çayla, Thames tünelinin tuhaflıklarıyla, sokakların yadırgatıcılığıyla öyle çabuk geçti ki, onu uzatmanın tek yolu, ertesi gün için başka bir gezi tasarlamak oldu. Çocukken Cassandra, Hampstead'in haydutlarını rüyalarında görmüş olsa da şimdi duygularını tümden ve sonsuza dek III. William'a çevirdiği için, Hampstead yerine Hampton Court'a gitmeye karar verdiler. Buna göre de, güzel bir pazar sabahı, aşağı yukarı öğle yemeği zamanı, Hampton Court'a geldiler. Kırmızı tuğla yapıya duydukları ortak beğeni öyle belirliyordu ki yüzlerindeki anlatımı, sanki buraya tek geliş nedenleri burasının dünyadaki en görkemli yer olduğuna birbirlerini inandırmaktı. Terasta dördü yan yana dolaştılar, kendilerinin buranın sahibi olduklarını hayal ettiler, burayı kiralamanın tam neye patlayacağını hesapladılar.

"Bizim için tek umut," dedi Katharine, "William'ın ölmesi, ünlü bir ozanın dul eşi olarak Cassandra'ya buradan birkaç oda verilmesi olabilir."

"Ya da–" diye başladı Cassandra, ama Katharine'i, ünlü avukatın dul eşi olarak tasarlama cüretini gösteremedi. İşte böyle, üçüncü günkü kır gezisinde, hayal gücünün masum gezinmelerini bile kısıtlamak zorunda kalmak bıktırıcıydı. William'ı sorgulamayı göze alamıyordu; onu çözmek çok zordu; bir bitkinin adını öğrenmek, bir duvar resmini incelemek gibi nedenlerle sık sık ayrıldıklarında öteki çifti merakla izlemiyordu bile. Cassandra sürekli onların sırtlarını inceliyordu. Bir şeyler yapma itkisinin, nasıl kimi zaman Katharine'den kaynaklandığını, kimi zaman Ralph'tan kaynaklandığını fark etti; bazen nasıl derin bir ilişki içindelermiş gibi ağır ağır yürüdüklerini, bazen da tutkulu bir ilişkileri varmış gibi hızla yürüdüklerini gördü. Yeniden bir araya geldiklerinde birbirlerine karşı ilgisiz tavırlar takınıyorlardı.

"Merak ediyoruz, acaba hiç balık tutuyorlar mı..." ya da "labirenti gezmek için zaman ayırmalıyız." Sonra kendisini daha da şaşırtarak, William'la, Ralph, tam bir iyi niyetli tartışmayla,

bütün yemek zamanı ya da tren yolculuğu boşluklarını doldurdular; ya da politika tartıştılar, öyküler anlattılar, bir şeyler kanıtlamak için zarfların arka yüzlerinde hesaplar yaptılar. Katharine'in dalgın olduğundan kuşkulandı, ama bunu söylemek pek mümkün değildi. Kimi zaman kendisini öylesine genç ve deneyimsiz duydu ki, bu sersemletici, gizli kapaklı işlere bulaşmak yerine Stogdon Malikânesi'nde ipek böceklerinin arasında olabilmeyi diledi.

Yine de bu anlar, yalnızca mutluluğunun özünü kanıtlayan, gerekli gölgeler, ürpermelerdi, bütün topluluğun üstünde eşit ölçüde dağılmış görünen parıltıya zarar vermiyordu. İlkbaharın taze havası, bulutlardan yıkanmıştı, daha şimdiden mavisinden ılıklık saçan gökyüzü, sanki onun seçilmiş ruhuna doğanın sunduğu yanıttı. Bu seçilmiş ruhlar, dilsizce güneşlenen geyiklerde de bulunuyordu, akıntının ortasında kıpırtısız duran balıklarda da, çünkü onlar dille bir şeyler sergilemeye gerek duymayan sevecen bir durumun dilsiz paylaşımcılarıydı. O pazar öğle sonrasında, dördünün yan yana yürüyüşe çıktığı çimenli yolların, çakıl taşlı patikaların düzen içindeki güzelliği üzerine yayılmış dinginliği, parlaklığı, beklenti havasını, Cassandra'nın aklına gelen hiçbir sözcük tanımlayamazdı. Ağaçların gölgeleri sessizlik içinde uzanıyordu enli güneş ışıklarına; sessizlik sarmalıyordu yüreğini katmanları arasına. Yarı açmış çiçeğin üzerindeki kelebeğin titreşen dinginliği, güneş içindeki geyiğin sessizce otlaması, gözlerinin üzerinde dinlendiği görünümlerdi, mutluluğa açık uzanan, esrikliği içinde titreşen kendi doğasının imgeleri olarak alıyordu onları.

Oysa öğle sonrası ağır ağır tükendi, bahçelerden ayrılma zamanı geldi. Waterloo'dan Chelsea'ye doğru arabayla giderlerken, Katharine babasını düşünerek vicdan azabı çekmeye başladı, hem bu yüzden, hem de pazartesi günü işyerlerinin açılacak olması, oralarda çalışmak zorunluluğu yüzünden, ertesi gün için bir eğlence daha düzenlenmesi zordu. Şu ana kadar Mr. Hilbery, onların yokluğunu babacan bir iyilikle ele almıştı, ama sonsuza kadar bunu kötüye kullanamazlardı. Gerçekten

de daha şimdiden onların yokluğunun sıkıntısını çekiyor, dönüşlerini dört gözle bekliyordu.

Yalnızlığı sevmez de değildi, pazar günlerini özellikle, mektup yazmaya, arkadaşlarına gitmeye, kulübüne uğramaya seve seve ayırırdı. Çay zamanına doğru, böyle bir geziye çıkmak üzereyken, kendi kapısının eşiğinde kız kardeşi Mrs. Milvain yolunu kesti. Kimsenin evde olmadığını duyunca, uysalca çekilip gitmesi gerekirdi ama bunun yerine yarım ağızla yapılan içeri girme çağrısına uyduğu için, Mr. Hilbery ona çay getirmelerini söyleyip, o çayını içerken konuk odasında oturmak zorunda kaldığı sıkıcı bir duruma sürüklenmiş buldu kendini. Yalnızca iş konuşmaya geldiği için böyle zorladığını çabucak açıkladı. Bu haberle hiç de neşelenmedi Mr. Hilbery.

"Bu öğleden sonra Katharine dışarıda," dedi. "Niçin daha sonra gelip bunu onunla tartışmıyorsun – yani ikimizle birden, ha?"

"Sevgili Trevor, seninle yalnız konuşmak istememin özel nedenleri var... Katharine nerede?"

"Erkek arkadaşıyla birlikte dışarıda, elbette. Cassandra da eşlikçi görevini çok yararlılıkla yerine getiriyor. Çok tatlı bir genç hanım – benim en sevdiklerimden biri." Yeşil taşını parmakları arasında çevirdi, her zamanki gibi Cyril'in evindeki özel işlerle ilgili olduğunu sandığı saplantısından Celia'yı uzaklaştırmanın değişik yöntemlerini düşündü.

"Cassandra'yla," diye yineledi Mrs. Milvain anlamlı anlamlı. "Cassandra'yla."

"Evet, Cassandra'yla," diye onayladı Mr. Hilbery kibarca, bu dönüşten mutlu olarak. "Galiba Hampton Court'a gideceklerini söylediler, sanırım Cassandra'yı eğlendirsin diye, yanlarında, benim korumam altındaki yazarlarımdan birini, Ralph Denham'ı götürdüler, çok akıllı bir çocuk o. Bu düzenlemeyi çok uygun buldum." Bir süre bu güvenli başlık altında oyalanmaya hazırdı, böylece de bu konu bitmeden Katharine'in eve döneceğine güveniyordu.

"Nişanlı çiftler için Hampton Court bana her zaman en iyi yer gibi gelmiştir. Labirent var, çay içilecek çok güzel bir yer

var –adı neydi, unuttum– sonra eğer delikanlı işini biliyorsa, bir yolunu bulup genç hanımı ırmakta geziye çıkarır. Bir sürü olasılık – bir sürü. Kek ister misin, Celia?" diye sözlerini sürdürdü Mr. Hilbery. "Akşam yemeğime çok özen gösteririm, ama bu sana pek uygun düşmez. Anımsayabildiğim kadarıyla sen bu pazar yortularına hiç aldırmadın."

Kardeşinin kibarlıkları Mrs. Milvain'i kandıramadı; belli belirsiz hüzünlendirdi; nedenini pekâlâ biliyordu. Her zamanki gibi kör ve aklı çelinmişti!

"Kim bu Mr. Denham?" diye sordu.

"Ralph Denham mı?" dedi Mr. Hilbery, kardeşinin dikkatinin buraya çekilmesinden rahatlayarak. "Çok ilginç bir delikanlı. Ona karşı büyük bir inanç besliyorum. Şu bizim ortaçağ kurumlarımız üzerine uzman, eğer para kazanmak zorunda olmasa, yazılması çok gerekli bir kitabı yazardı."

"Parası yok demek ki?" diye araya girdi Mrs. Milvain.

"Tek kuruşu yok, korkarım, bütün aile de onun eline bakıyor neredeyse."

"Bir anne ve kız kardeşler mi? – baba ölmüş mü?"

"Evet, babası yıllar önce ölmüş," dedi Mr. Hilbery, anlaşılmaz bir nedenle, bu konu kardeşinin ilgisini çektiği için, Ralph Denham'ın kişisel tarihinin gerçeklerini Mrs. Milvain'e aktarmak üzere düş gücünü de işin içine sokmaya hazırlanıyordu.

"Babası yıllar önce ölmüş, bu delikanlı da onun yerini almak zorunda kalmış–"

"Büyük bir aile mi?" diye sordu Mrs. Milvain. "Bu adı bir yerlerde gördüm, galiba."

Mr. Hilbery başını salladı. "Hepsinin meslekleri bu tür müydü, kuşkuluyum," dedi. "Bir keresinde Denham bana, babasının mısır tüccarı olduğunu söylemişti galiba. Belki de borsacı demiştir. Tıpkı borsacıların yaptığı gibi, sonunda başını belaya sokmuş zaten. Denham'a büyük saygı duyuyorum," diye ekledi. Bu söyledikleri, son noktayı koymuş gibi geldi kulağına, ne yazık ki artık Denham üzerine söylenecek şey kalmamıştı sanki. Dikkatle parmak uçlarını inceledi. "Cassandra büyüyüp çok tatlı bir genç kız olmuş," diye yeni bir konu başlattı. "Göze çok

çekici görünüyor, konuşurken çok çekici, tarih bilgisi pek derin olmasa da. Bir çay daha alır mısın?"

Hoşuna gitmeyen bir şey olduğunu belirtircesine, fincanını biraz itmişti o anda Mrs. Milvain. Ama başka çay istemiyordu.

"Ben de buraya Cassandra için geldim," diye söze başladı. "Bunu söylediğim için çok üzgünüm ama Trevor, Cassandra senin sandığın gibi biri değil hiç. Senin ve Maggie'nin iyiliğini kötüye kullanıyor. Akıl almaz biçimde davrandı –hele hele bu evde– daha da akıl almaz başka koşullar da olmasa."

Mr. Hilbery şaşkın görünüyordu, bir an sesini çıkarmadı.

"Hepsi kulağıma kapkara geliyor," dedi kibarca, tırnaklarını incelemeyi sürdürerek. "Ama ben galiba tümden karanlıktayım."

Mrs. Milvain sertleşti, son derece yoğun, küçük kısa tümcelerle iletti söylemek istediklerini.

"Cassandra kiminle dışarı çıktı? William Rodney. Katharine kiminle çıktı? Ralph Denham. Ne diye durmadan birbirleriyle sokak köşelerinde buluşuyorlar, müzikallere gidiyorlar, gecenin geç saatlerinde arabalara biniyorlar? Onu sorguladığım zaman Katharine neden bana doğruyu söylemiyor? Nedenini şimdi anlıyorum. Katharine, şu bilinmeyen avukatla işi ilerletmiş; Cassandra'nın davranışına göz yummayı uygun buluyor."

Bir başka belirsiz duraklama oldu.

"Ah, neyse, hiç kuşkusuz Katharine bana bunu açıklar," diye yanıtladı Mr. Hilbery, ağırbaşlılıkla. "Hepsini birden içime sindirmeyeceğim kadar karmaşık, itiraf ediyorum – kabalık etmezsem Celia, galiba Knightsbridge'e doğru gitmem gerekiyor."

Mrs. Milvain hemen ayağa fırladı.

"Cassandra'nın davranışına göz yumdu, kendisi de Ralph Denham'la işi ilerletti," diye yineledi. Sonuçlarına hiç aldırmadan gerçeğe tanıklık eden birinin gözü pek havasıyla dimdik durdu. Geçmişteki tartışmalarından, kardeşinin tembelliğine, ilgisizliğine karşı koymanın tek yolunun, sonunda odadan çıkarken, söyleyeceklerini tek cümleye sıkıştırılmış olarak ortaya atmak olduğunu biliyordu. Böyle konuşarak bir sözcük daha eklemekten kaçınarak, büyük bir ülküden esinlenmiş birinin ağırbaşlılığıyla evden çıktı.

Kardeşinin Knightsbridge bölgesine yapacağı geziyi engelleyecek biçimde düzenlemişti söylediklerini. Mr. Hilbery'nin Katharine'den korkusu yoktu, ama başlarında büyük olmadan çıktıkları eğlencelerden birinde, Cassandra'nın suçsuz yere ve bilmeden aptalca bir duruma yol açmış olabileceği kuşkusu uyanmıştı içinde belli belirsiz. Karısı gelenekler konusunda pek kararlı bir yargıç değildi; kendisi ise tembeldi; Katharine çok dikkatliydi, doğal olarak – Burada, elinden geldiğince suçlamaların içeriğini anımsamaya çalıştı. "Cassandra'nın davranışına göz yumdu, Denham'la işi ilerletti." Bundan da anlaşıldığı kadarıyla Katharine pek dikkatli *değildi* ya da hangisiydi Ralph Denham'la işi ilerleten? Bu saçmalıklar labirentinden, Katharine'in kendisi yardımına gelmedikçe bir çıkış göremiyordu, bu yüzden de genel bir filozofça tavırla kitaba kaptırdı kendini.

Gençlerin eve gelip yukarı çıktıklarını duyar duymaz, hizmetçiyi gönderip Miss Katharine'i çalışma odasında görmek istediği haberini yolladı. Katharine konuk odasındaki ateşin önünde, kürkünü üstünden yere kaydırıyordu. Ayrılmayı hiç istemediklerinden bir araya toplanmışlardı. Babasından gelen haber Katharine'i şaşırttı, gitmek için döndüğü sıra, ötekiler onun görünümünde belli belirsiz bir endişe duyumu yakaladı.

Onu görünce Mr. Hilbery'nin güveni yeniden yerine geldi. Kendini kutladı, gururlandı, sorumluluk duygusu olan, yaşından beklenmeyecek biçimde yaşamı derinden kavrayan bir kızı olduğu için. Dahası, bugün olağanüstü görünüyordu; onun güzelliğine alışmıştı; şimdi bu güzelliği anımsamış, şaşırmıştı. Rodney'le geçireceği mutlu saatleri böldüğünü düşündü içgüdüsel olarak ve özür diledi.

"Seni rahatsız ettiğim için üzgünüm, hayatım. İçeri girdiğinizi duydum, hemen biraz huysuzluk yapayım dedim – işte hep babalar huysuzluk eder, ne yazık ki ya, öyle. Şimdi şu senin Celia Hala'n beni görmeye geldi; Celia Hala kafasına takmış seni, Cassandra'nın şey yaptığınızı – biraz aptalca konuşalım. Şu sizin birlikte çıkmanız –şu küçük hoş eğlenceler– galiba biraz yanlış anlama olmuş. Ben bunda bir sakınca görmediğimi söy-

ledim ona, ama senden de duymak istiyorum. Cassandra biraz fazla mı birlikte oluyor Mr. Denham'la?"

Hemen yanıtlamadı Katharine, yüreklendirmek istercesine, karıştırıcıyla kömürlere vurdu Mr. Hilbery. Sonra kızı hiç tedirgin olmadan, özür dilemeden konuştu:

"Niçin Celia Hala'nın sorularını yanıtlamam gerektiğini anlamıyorum. Yanıtlamayacağımı kendisine de söyledim zaten."

Dıştan böyle bir saygısızlığa izin veremese de, içten içe rahatlayıp bu görüşmeyi düşünerek eğlendi.

"Çok iyi. Demek ki ona yanıldığını, azıcık eğlenmekten başka bir şey yapmadığınızı söyleme yetkisi veriyorsun bana? Senin kafanda Katharine, hiç kuşku yok, değil mi? Cassandra'dan sen sorumlusun, insanların onun hakkında dedikodu yapmaları hoşuma gitmez. Gelecekte biraz daha özenli davranmanı öneririm. Bir sonraki eğlencenize beni de çağırın, ha?"

Sevgi dolu ya da şakacı bir yanıt vermeyerek babasının umutlarını boşa çıkardı. Kız düşüncelere daldı, kafasından bir şeyler geçti, onun Katharine'inin bile, işleri oluruna bırakma anlayışında, öteki kadınlardan farkı olmadığını gördü Mr. Hilbery. Yoksa söyleyeceği bir şey mi vardı?

"Yoksa vicdan azabı mı çekiyorsun?" diye usulca sordu. "Anlat bana Katharine," dedi daha ciddiyetle, kızının gözlerindeki anlatımda bir şeylerden etkilenerek.

"Bir süredir sana anlatmak istiyordum," dedi kız. "William'la evlenmeyeceğim."

Aşırı şaşkınlık içinde, elinden kömür karıştırıcıyı düşürerek, "Evlenmeyeceksin–!" diye bağırdı. "Neden? Ne zaman? Açıklama yap, Katharine."

"Ah, bir süre önce – bir hafta, belki daha çok." Katharine çabuk çabuk, ilgisizce konuşuyordu, artık bu konu onun dışındaymış gibi.

"Ama sorabilir miyim –niçin bana söylenmedi bu– ne demek istiyorsun sen?"

"Evlenmek istemiyoruz, hepsi bu."

"Bu senin olduğu kadar William'ın da mı isteği?"

"Ah, evet. Tam anlamıyla anlaşıyoruz."

Mr. Hilbery'nin kafası hiçbir zaman bundan daha fazla karışmamıştı. Katharine'in konuya tuhaf bir ilgisizlikle yaklaştığını düşünüyordu; söylediklerinin ciddiyetinin pek de farkında değilmiş gibiydi; durumu hiç anlamıyordu. Ama her şeyi rahatça düzene sokma isteği yardımına yetişti. Biraz tartışma çıktığı, iyi bir çocuk olsa da kimi zaman titizlenen William'ın biraz tuhaflık yaptığı kuşkusuzdu – bir kadının düzeltebileceği bir şey olduğu. Ama sorumluluklarını en kolay yoldan ele almaya eğilimli olsa da, işleri oluruna bırakmayacak kadar düşkündü kızına.

"Seni izlemekte çok zorlandığımı söylemeliyim. Öyküyü bir de William'dan dinlemek isterdim," dedi tedirginlikle. "Bence ilk fırsatta benimle konuşmalıydı."

"Ben izin vermedim," dedi Katharine. "Biliyorum sana çok tuhaf görünüyordur," diye ekledi. "Ama güven bana, azıcık daha beklersen – annem dönünceye kadar."

Bu erteleme isteği çok işine geldi Mr. Hilbery'nin. Ama vicdanı buna elvermezdi. İnsanlar konuşuyordu. Kızının davranışının uygunsuz olarak ele alınmasına katlanamazdı. Bu koşullar altında karısına telgraf mı çeksin, kız kardeşlerinden birini mi çağırtsın, William'ın eve gelmesini mi yasaklasın, Cassandra'yı dertop edip evine mi yollasın –çünkü onun için de belli belirsiz kuşkuları vardı– hangisi en iyisiydi, bilemiyordu. Katharine'den kendi yerine çözmesini istemeyi fena halde içinden geçirdiği endişelerinin çokluğuyla alnı giderek daha çok kırışırken, kapı açıldı, William Rodney belirdi. Bu, yalnızca tavırlarda değil, aynı zamanda durumda da büyük bir değişikliği gerektirdi.

Rahatlama tınısıyla, "İşte William" diye bağırdı Katharine. "Babama nişanlı olmadığımızı söyledim," dedi ona. "Senin ona söylemeni engellediğimi açıkladım."

William'ın tavırları en aşırı ciddiyetle belirleniyordu. Mr. Hilbery'nin bulunduğu yöne doğru biraz başını eğdi, tek eliyle paltosunun yakasını tutarak, ateşin tam ortasına gözleri dikili dimdik durdu.

Mr. Hilbery'nin üstüne de zorlama, ürkütücü bir ağırbaşlı-

lık sinmişti. Ayağa kalkmış, bedeninin üst bölümünü biraz öne doğru eğmişti.

"Bu olaya senin bakışını öğrenmek istiyorum, Rodney – artık Katharine konuşmana engel olmuyorsa."

William en az iki saniye bekledi.

"Nişanımız son buldu," dedi, aşırı katılıkla.

"Bu sonuca, ikinizin ortak isteğiyle mi varıldı?"

Belirgin bir duraklamadan sonra William başını eğdi, sonradan aklına gelmiş gibi konuştu Katharine:

"Ah, evet."

Mr. Hilbery, öne arkaya sallandı, konuşulmadan kalan bir şeyleri belirtmek ister gibi dudaklarını kımıldattı.

"Zamanla bu yanlış anlaşılmanın etkileri geçinceye kadar, bir karara varmayı ertelemenizi önerebilirim yalnızca. Şimdi artık birbirinizi tanıyorsunuz–" diye başladı.

"Hiçbir yanlış anlaşılma yok," diye araya girdi Katharine. "Hiç yok." Onlardan ayrılmak niyetindeymiş gibi, odada birkaç adım ilerledi. Onun dalgın doğallığı, babasının gösterişli tavırlarıyla, William'ın askerce sertliğiyle tuhaf biçimde zıtlık ortaya koyuyordu. Gözlerini bir kez bile kaldırmamıştı William. Öte yandan Katharine'in bakışları, iki erkeğin üstünden geçip, kapıya doğru, kitaplarda, masalarda dolaşıyordu. Sanki olup bitene olası en az dikkati veriyordu. Yüzünün anlatımı ansızın bulutlanıp, kaygılanarak baktı ona babası. Nasılsa, onun dengeliliğine, sağduyusuna duyduğu güven tuhafça sarsılmıştı. Artık eskiden yaptığı gibi, yüzeysel olarak yönetiyormuş gibi gösteriden sonra, kızının olaylarıyla ilgili tutumunu, davranışlarını büyük bir güvenle ona bırakamayacağını duyuyordu. Yıllardır ilk kez kızının sorumluluğunu kendi üzerinde duyuyordu.

"Buraya bak, bunun temeline inmeliyiz," dedi, resmi tavırlarını bir yana bırakıp Katharine orada yokmuş gibi Rodney'le konuşarak. "Aranızda görüş ayrılığı çıktı, ha? Bana inanın, nişanlıyken çoğu insan böyle durumlardan geçer. Uzun nişanlılıklarda, insan salaklığının başka her türünde olduğundan daha çok sorun çıktığını görmüşümdür. Öğüdümü tutun, bütün ola-

yı kafanızdan silip atın – ikiniz de. Tutkudan tümden arınmayı öneririm. Neşeli bir deniz kıyısına gidin, Rodney."

William'ın, kararlılıkla denetim altında tutulan derin bir duyguyu belirtiyormuş gibi görünüşü dikkatini çekti. Hiç kuşkusuz, diye düşündü, Katharine çok yorucu olmuştu, bilinçsizce yorucu olmuştu, onun hiç istemeden tavır almasına neden olmuştu. William'ın çektiklerini küçümsemiyordu Mr. Hilbery kesinlikle. Şimdiye dek yaşamının hiçbir dakikası, ondan bu yoğunlukta bir acıyı söküp almamıştı. Şimdi kendi çılgınlığının sonuçlarıyla yüzleşiyordu. Tümden ve temelde, Mr. Hilbery'nin sandığından başka biri olduğunu ona itiraf etmek zorundaydı. Her şey kendisine karşıydı. Hatta pazar gecesi, ateş, kitaplığın dinginliği bile kendisine karşıydı. Mr. Hilbery'nin kendisine, ayağı yere basan bir erkekmiş gibi davranması da fena halde kendisine karşıydı. Mr. Hilbery'nin tanımayı önemsediği hiçbir yere basmıyordu ayakları artık. Aşağı inmeye, şimdi ve burada, tek başına ve hiç kimseden yardım almadan, ödül umudu olmadan, dikilmeye zorlayan güç, yine bir şeylere zorluyordu. Çeşitli tümceciklerin arasında el yordamıyla arandı, sonra patlattı:

"Ben Cassandra'yı seviyorum."

Mr. Hilbery'nin yüzü tuhaf donuk bir mora dönüştü. Kızına baktı. Odadan çıkması için sessiz buyruğunu iletmek istercesine başını salladı; ama kızı bunu ya görmedi ya da uymamayı seçti.

Mr. Hilbery, "Yüzsüzlüğü ele alarak–" diye kendisinin de daha önce hiç duymadığı tekdüze, alçak sesle başlarken, koridordan itişme, bağrışma sesleri geldi, bir başkasının karşı çıkmasına direniyormuş gibi görünen Cassandra odaya daldı.

"Trevor Amca," diye bağırdı, "sana doğruyu ben anlatacağım!" Darbelerinin önünü kesmek ister gibi, kendisini Rodney'le amcasının arasına attı. Amcası çok iri yarı, görkemli görünüşüyle, hiç kımıldamadan durduğu, hiç kimse de konuşmadığı için azıcık büzülüp geriledi, önce Katharine'e, sonra Rodney'e baktı. "Gerçeği bilmen gerek," dedi, biraz sarsakça.

Cassandra'nın araya girişine hiç aldırmadan, "Yüzsüzlüğü ele alıp bana bunu, Katharine'in önünde söylüyorsun, ha?" dedi Mr. Hilbery.

"Farkındayım, epey farkındayım–" Anlamları kırık dökük olsa bile, yere dikili gözlerle, bir duraklamadan sonra söylenmiş olsa bile, Rodney'in sözcükleri şaşırtıcı bir kararlılık anlatıyordu. "Benim için neler düşüneceğinizin epey farkındayım," diye patladı, ilk kez doğrudan Mr. Hilbery'nin gözlerine bakarak.

"Yalnız olsak bu konuda görüşlerimi daha iyi anlatırdım," diye dönüş yaptı Mr. Hilbery.

"Ama beni unutuyorsunuz," dedi Katharine. Biraz Rodney'e doğru ilerledi, bu davranışı, ona duyduğu saygıya, onunla yandaşlığına sessizce tanıklık ediyordu sanki. "Bence William yetkin bir doğrulukla davrandı, sonuç olarak bu, benimle ilgili – ben ve Cassandra'yla."

Cassandra da, üçünü yandaş gösteren tanımlanamaz küçük bir davranışta bulundu. Katharine'in sesinin tınısı, bakışı, bir kez daha Mr. Hilbery'nin aklını altüst etti, dahası acı ve öfke vererek, kendisini çağdışı duymasına neden oldu; ama içindeki korkunç boşluğa karşın dıştan dingindi.

"Cassandra'yla, Rodney kendi olaylarını, kendi istedikleri gibi belirleme hakkına sonuna kadar sahipler; ama bunu, niçin benim evimde, benim odamda yapmaları gerektiğini anlamıyorum... bu konunun bana açıklanmasını istiyorum yine de; artık Rodney'le nişanlı değilsin."

Durakladı, bu duraklama sanki kızının geri verilmesinden ötürü teşekkür ettiğini belirtiyordu.

Cassandra, konuşacakmış gibi soluğunu içine çekip kendisini tutan Katharine'e döndü; Rodney de sanki ondan gelecek bir davranışı bekliyordu; bir başka gizin daha açıklanacağını sezmiş gibi ona bakıyordu babası. Sessizlikte, merdivenlerden inen ayak seslerini açıkça duydular, Katharine hemen kapıya gitti.

"Bekle," diye buyurdu Mr. Hilbery. "Seninle konuşmak istiyorum – tek başına," diye ekledi.

Kapıyı aralık tutarak durakladı.

"Geri döneceğim," dedi, bunu söylerken kapıyı açıp dışarı çıktı. Hemen dışarıda birisiyle konuştuğunu duydular, ama sözcükleri anlayamadılar.

Mr. Hilbery, dışarı yollanmayı kabul etmemişler, Katharine'in yok oluşu durumu değiştirmiş gibi, ayakta bekleyen suçlu çiftle yüz yüze bırakılmıştı. Böylece, yüreğinin derinliklerinde, durumun değiştiğini hissetti Mr. Hilbery, çünkü kızının davranışına doyurucu bir açıklama bulamıyordu.

"Trevor Amca," diye içgüdüsel biçimde bağırdı Cassandra, "kızma, ne olur. Elimde değildi; beni bağışlaman için yalvarıyorum."

Amcası hâlâ onun varlığını tanımaya karşı çıkıyor, onu yok sayarak başının üzerinden atlayıp konuşuyordu.

"Sanırım Otwaylerle iletişim kurmuşsundur," dedi Rodney'e acımasızca.

"Trevor Amca, sana söylemek istedik," diye onun yerine yanıtladı Cassandra. "Bekledik–" Usulca başını sallayan Rodney'e baktı, yardım istercesine.

"Evet? Neyi bekliyordunuz?" diye sordu amcası ters ters, sonunda ona bakarak.

Sözcükler dudaklarında soldu. Odanın dışından yardımına gelecek bir sesi yakalamak için kulaklarını dört açmış olduğu besbelliydi. Amca yanıt alamadı. O da dinliyordu.

"Bu herkes için son derece tatsız bir durum," diye sonuca bağladı, yeniden koltuğuna çöküp, omuzlarını kaldırıp kamburunu çıkararak alevlere dalarken. Kendi kendine konuşur gibiydi, Rodney'le Cassandra sessizce ona baktı.

"Niçin oturmuyorsunuz?" dedi ansızın. Boğuk sesle konuşuyordu, ama öfkesinin gücü azalmıştı açıkça ya da kafasına takılan bir şey, duygularını başka yöne çevirmişti. Cassandra çağrısına uyarken, Rodney ayakta kaldı.

"Bence, Cassandra, ben yokken her şeyi daha iyi açıklayabilir;" dedi, başını usulca eğerek, Mr. Hilbery'nin onay vermesinden sonra dışarı çıktı.

Bu arada da, yandaki yemek odasında Katharine'le Denham bir kez daha maun yemek masasına oturmuştu. İkisi de daha önceki konuşmalarının tam nerede bölündüğünü anımsıyor, olabildiğince çabuk sürdürmeye hevesli gibi, ortasında kesilmiş konuşmaya devam ediyorlardı sanki. Katharine, babasıyla

yaptığı görüşmeyi kısaca araya sıkıştırdıktan sonra Denham hiç yorum yapmadı yalnızca şöyle dedi:

"Her neyse, bizim görüşmememiz için hiç neden yok."

"Ya da birlikte kalmamak için. Söz konusu olmayan şey, evlilik yalnızca," diye yanıtladı Katharine.

"Ya ben giderek seni daha daha çok ister bulursam kendimi?"

"Yani sapmalarımız giderek çoğalırsa mı?"

Sabırsızlıkla içini çekti Denham, bir an hiçbir şey söylemedi.

"Ama en azından;" diye yeniden başladı, "şu gerçeği kabullendik ki, benim sapmalarım tuhaf biçimde seninle bağlantılı hâlâ; seninkilerin benimle ilgisi yok. Katharine," diye ekledi, sözde mantığı coşkusuyla bozularak, "inan bana, biz âşığız birbirimize – ya da başkalarının aşk dedikleri şey bu. Anımsa o geceyi. O sırada hiç kuşkumuz yoktu. Yarım saat katıksız mutluluk içindeydik. Ertesi güne dek hiç sapman olmadı; benim de dün sabaha kadar sapınam olmadı. Ara ara mutluyduk gün boyu, şeye kadar – ben aklımı yitirinceye, sen de doğal olarak sıkılıncaya kadar."

Bu konudan tedirgin olmuş gibi, "Of," diye bağırdı kız, "sana anlatamıyorum. Sorun sıkılmak değil – ben hiç sıkılmam. Gerçek – gerçek," bu sözcüğü tek başına söylemesini vurgular, belki de açıklar gibi parmağını masaya vurarak birden konuştu. "Senin için gerçek olmaktan çıktım. Yine fırtınadaki yüzlere dönüştüm – kasırgadaki hayale. Bir an için bir araya geliyoruz, sonra ayrılıyoruz. Bu benim de suçum. Ben de senin kadar kötüyüm – belki de daha kötü."

Bıkkın tavırlarının, sık sık kesintilerinin gösterdiği gibi, daha önce de konuşmuş oldukları, ortak dillerinde "sapmalar" olarak isimlendirdikleri şeyi açıklamaya çalışıyorlardı; son birkaç gündür ikisi için de ortak, sürekli sıkıntı kaynağı, Ralph'ın evden hemen çıkıp gitmeye kalkışmasının, endişeyle dinleyen Katharine'in onu duyup engellemesinin nedeniydi bunlar. Bu sapmaların nedeni neydi? Ya Katharine daha güzel veya daha tuhaf göründüğü için ya da değişik bir şeyler giydiği için ya da beklenmedik bir şey söylediği için, Ralph onu daha duygulu bulmuş, sessizliğe gömülmüş ya da anlamsız şeyler söylen-

miş, bunun üzerine de Katharine amaçlı olmasa da, hiç değişmeyen inatçılığıyla, bu sıkıcı gerçeğin ciddiyeti ya da kanıtlanmasıyla sözünü kesmiş ya da ona karşı çıkmıştı. Sonra hayal yok olmuştu, sıra kendisine geldiğinde Ralph, kızın yalnızca gölgesine âşık olduğunu, gerçekliğine hiç aldırmadığını ateşle savunmuştu. Eğer sapma kızdan kaynaklanıyorsa, yoldaşının yanına çağırmasına öfkeyle karşılık vererek, büyük bir yoğunlukla, uzaklara taşınıp, tümden kendi düşünceleri içinde yitinceye dek, yavaş yavaş ondan uzaklaşması biçimini alıyordu. İleri aşamalarının onunla biraz ilgisi olsa bile, bu esriklikle rin, her zaman Ralph'tan kaynaklandığını ileri sürmek yararsızdı. Erkeğe hiç gerek duymadığı, onun anımsatılmasına öfkelendiği gerçeği de öylece duruyordu. Peki öyleyse, nasıl birbirlerine âşık olabilirlerdi? İlişkilerinin bölük pörçük doğası tabak gibi ortadaydı.

Rodney, üst kattaki konuk odasında, daha önce hayal bile edemeyeceği denli büyük bir kışkırtılmışlık ve coşku içinde gidip gelirken, Cassandra amcasıyla tek başına otururken, yemek masası başında, her şeyi unutmuş, boğucu bir sessizlik içinde oturuyorlardı. Ralph, sonunda, ayağa kalktı, umutsuzlukla pencereye yürüdü. Pervaza yapıştı. Bir tek aklın yalnızken kavrayabileceği, asla bir başkasıyla konuşulamayacak gerçeklik, özgürlük, genişlik vardı dışarıda. Dile getirmek için ararken sezdiği şeyi bozmaya kalkışmaktan daha kötüsü, hangi saygısızlık olabilirdi? Arkasındaki bir kıpırtı, onun ruhu olarak hayal ettiği şeyin, kişiliğe bürünmüş biçimi olma gücünün Katharine'de bulunduğunu düşündürdü ona, eğer kız isterse. Onun yardımını dilenmek için hızla arkasını döndü, ama yine ondaki uzaklık görünümüyle, uzaklardaki bir nesneye tüm dikkatini yoğunlaştırmış anlatımıyla, dondu kaldı. Üzerindeki erkeğin bakışlarının bilincine varmış gibi, ayağa kalktı, yanına geldi, yanı başında durup onunla birlikte alacakaranlığa baktı. Tensel yakınlıkları, kafaları arasındaki uzaklığı acı acı vurguluyor gibiydi erkek için. Yine de ne denli uzak olursa olsun, yanındaki varlığı dünyayı değiştiriyordu. Olağanüstü yüreklilik isteyen işleri gerçekleştirirken gördü kendini;

boğulan insanları kurtarırken, bırakılmışların imdadına yetişirken. Bu tür bencilliğe sabredemese de, kız orada durduğu sürece, yaşamın, olağanüstü, duygulu, hizmet edilebilecek bir efendi olduğu inancını söküp atamıyordu. Kızın konuşmasını hiç istemiyordu; ona ne baktı ne de dokundu; açıkça görüldüğü gibi kız da kendi düşüncelerinin derinliklerine dalmış, onun varlığını unutmuştu.

Onlar sesini duymadan kapı açıldı. Mr. Hilbery odaya baktı, bir an camın içindeki iki kişiyi göremedi. Gördüğünde hoşnutsuzlukla irkildi, bir şey söylemeye karar verecek duruma gelmeden önce, dikkatle inceledi onları. Sonunda varlığını onlara duyurup uyaran bir hareket yaptı; hemen döndüler. Hiç konuşmadan Katharine'i yanına çağırdı, gözlerini, odanın Denham'ın durduğu bölgesinden kaçırarak, kızı önüne katıp çalışma odasına götürdü. Katharine içeri girince, sevmediği bir şeyden kendini korurcasına, kapıyı özenle arkasından kapadı.

"Şimdi Katharine," dedi, ateşin önündeki yerini alarak, "belki de bana açıklamak nezaketini gösterirsin–" Kız sessiz kaldı. "Ne sonuç çıkarmamı bekliyorsun?" dedi sert sert... "Rodney'le nişanlı olmadığını söylüyorsun; bir başkasıyla, bana çok sıkı fıkı görünen bir ilişki içinde olduğunu görüyorum – Ralph Denham'la. Hangi sonuca varmam gerekiyor? Yoksa sen," diye ekledi, kız hâlâ bir şey söylemezken, "Ralph Denham'la mı nişanlısın?"

"Hayır," diye yanıtladı kız.

Büyük bir rahatlama duygusuna kapıldı; yanıtının kuşkularını doğrulayacağından emindi, ama bu kaygısı yatışınca, kızının davranışları yüzünden duyduğu tedirginliğin daha çok bilincine vardı.

"Öyleyse tek söyleyebileceğim, uygun davranış biçimi konusunda çok tuhaf düşüncelerin olduğu... İnsanlar belli sonuçlar çıkardı, ben de hiç şaşmadım... Ne kadar çok düşünürsem, o kadar içinden çıkamıyorum," diye devam etti, konuştukça öfkesi yükselerek. "Niçin kendi evimde neler döndüğünden hiç haberim olmuyor? Niçin bu olayları ilk kez kız kardeşimden duymak zorunda kalıyorum? Çok tatsız – çok sinir bozucu. Bü-

tün bunları Francis Enişte'ne nasıl açıklayacağım – ama ben bu işte yokum. Cassandra yarın gidiyor. Rodney'in eve girmesini yasaklıyorum. Öteki delikanlıya gelince, ne kadar çabuk gözümün önünden yok olursa o kadar iyi. Sana o denli güvendikten sonra Katharine–" Sözlerinin karşılandığı uğursuz sessizlik yüzünden huzursuz olarak kesti, bu akşam ilk kez, kızının aklından geçenlere karşı daha önce de kapıldığı tuhaf kuşkuyla ona baktı. Bir kez daha söylediklerine hiç aldırmadığını sezdi, ama odanın dışından gelen sesleri dinliyordu, bir an kendisi de dinledi. Denham'la, Katharine arasında bir anlaşma bulunduğuna ilişkin kesin inancı geri geldi, ama bunda ahlaka aykırı şeyler olduğu konusunda son derece tatsız bir kuşkuya kapılmıştı, zaten gençler arasındaki durumun tümü ona ciddi biçimde ahlaka aykırı geliyordu.

"Ben Denham'la konuşurum," dedi, o anda, kuşkusunun itkisiyle, gitmek üzereymiş gibi kıpırdanarak.

"Seninle geleceğim," dedi Katharine hemen, öne çıktı.

"Sen burada kalacaksın," dedi babası.

"Ona ne söyleyeceksin?" diye sordu kız.

"Herhalde kendi evimde canım ne isterse söyleyebilirim," diye yanıtladı.

"Öyleyse ben de gideceğim."

Gitme kararlılığını çağrıştırıyor gibi gelen –sonsuza dek gitme– bu sözcükler üzerine Mr. Hilbery ateşin başındaki durumuna döndü, o an hiçbir şey söylemeden, usulca iki yana sallanmaya başladı.

"Anladığım kadarıyla onunla nişanlı olmadığını söyledin," dedi sonunda, gözlerini kızına dikerek.

"Nişanlı değiliz," dedi kız.

"Demek ki, onun buraya gelip gelmemesi seni ilgilendirmemeli – ben seninle konuşurken başka şeyleri dinleyip durmasan iyi edersin!" diye kesti öfkeyle, kızın bir yana doğru usulca kıpırdadığını sezerek. "İçtenlikle yanıtla beni, senin bu delikanlıyla ilişkin nedir?"

"Üçüncü kişiye açıklayabileceğim türden bir şey değil," dedi inatla.

"Artık bu kaçamaklara daha fazla dayanamam," diye yanıtladı.

"Ben de açıklayamam," dedi kız, bunu söylerken de ön kapı çarpıldı. "İşte!" diye bağırdı. "Gitti o!" Babasına öyle ateşli öfkeyle baktı ki, adam bir an özdenetimini yitirdi.

"Tanrı aşkına Katharine, kendine gel!" diye bağırdı.

Uygar bir yerleşim yerinde kafese kapatılmış vahşi hayvana benzedi bir an. Kapının yerini unutmuş gibi, kitaplarla kaplı duvarlarda gezdirdi gözlerini. Sonra gidecekmiş gibi yaptı, ama babası elini onun omzuna koydu. Oturmaya zorladı.

"Bu tutkular çok tedirgin edicidir, doğal olarak," dedi. Yine eski tatlı dilli durumuna bürünmüştü, babacan yetkinin yatıştırıcı tavırlarıyla konuşuyordu. "Cassandra'nın söylediklerinden anladığım kadarıyla çok zor durumda kalmışsın. Haydi gel, anlaşalım; şimdilik bu kışkırtıcı sorunları bir yana bırakacağız. Bu arada, gel uygar insanlar gibi davranmaya çalışalım. Sir Walter Scott okuyalım. '*Antikacı*'ya ne dersin, ha? Ya da '*Lammermoor Gelini*'ne?"

Kendi seçimini yaptı, kızı karşı çıkmaya ya da kaçmaya olanak bulamadan, Sir Walter Scott aracılığıyla uygar insana dönüştürülür buldu kendini.

Yine de okurken, bu sürecin yüzeysel olduğu konusunda Mr. Hilbery'nin ciddi kuşkuları vardı. O gece uygarlık, çok derinden ve çok tatsız biçimde yıkılmıştı; yıkıntının gerçek boyutu hâlâ belirlenememişti; öfkesi başına sıçramıştı, bu da on yıllık falan bir zamana denk düşecek fiziksel bir yıkımdı; onun kendi durumu da, klasik yapıtların elinde ivedi olarak yatıştırılmayı, tazelenmeyi gerektiriyordu. Evi tam bir devrim durumundaydı; merdivenlerde tatsız çarpışmalar hayal ediyordu; gelecekteki günlerde yemeğine zehir konabilirdi; edebiyat bu tatsızlıklara karşı bir ilaç mıydı? Okurken sesinde boşluk tınısı vardı.

XXXIII. Bölüm

Mr. Hilbery'nin, benzerleriyle düzen içinde tam olarak numaralanmış bir evde oturduğu, formlar doldurduğu, kira ödediği, daha yedi yıllık kiracılık süresi bulunduğu göz önünde tutulursa, evinde yaşayanların davranışlarına kurallar koymak için özrü vardı ve temelde yetersiz olsa da, şimdi yüz yüze kaldığı uygarlık boşluğu sürecinde, çok yararlı buluyordu bu özrü. Bu kurallara uyarak Rodney ortadan yok oldu; Cassandra pazartesi sabahı on bir otuz trenini yakalaması için evden sürüldü; Denham bir daha görünmedi; böylece üst kattaki odalarda yasal olarak oturan Katharine kaldı geriye, böylece de Mr. Hilbery, kızının artık kişiliğinden ödün verdiği bir şey yapmaması için, onu denetleme yetkisinde olduğunu sandı. Ertesi gün kızına günaydın derken, onun aklından geçenleri hiç bilmediğinin farkındaydı, ama daha önceki sabahlardaki cehaletiyle karşılaştırıldığında, bunun bile bir gelişme olduğunu düşündü acı acı. Çalışma odasına çıktı, karısına bir mektup yazdı, yırttı, yeniden yazdı, önce açıkladığı, ama sonraki taslakta daha üstü örtülü biçimde belirsiz bıraktığı, evle ilgili güçlükler yüzünden gelmesini istedi. Karısı mektubu aldığı anda yola çıksa bile, salı gecesine dek evde olamayacağını düşündü, kızıyla tek başına, iğrenç bir yetkililik durumunda kalacağı saatlerin sayısını hesapladı, suratını asarak.

Şimdi kızı ne yapıyordu, diye merak etti, zarfa karısının adresini yazarken. Telefonu denetleyemezdi. Kapıları dinleyemezdi, gözetleyemezdi. İstediği her düzenlemeyi yapabilirdi kızı. Ama yine de bu düşünce, bir gece önce gençlerle yaşadığı sahnenin tuhaf, tatsız, ahlaka aykırı havası kadar tedirgin etmedi onu. Duyduğu rahatsızlık neredeyse bedenseldi.

Bir bilseydi, Katharine'in hem bedensel hem duygusal olarak telefondan çok uzaklara çekilip götürüldüğünü. Enli yaprakları önündeki masaya serili, bunca yıldır sakladıkları bütün sayfaları bir yığın olmuş, sözlüklerle oturuyordu odasında. Başka düşünce aracılığıyla, tatsız bir düşünceyi kafadan atmak için gösterilen başarılı çabanın sonucu olan düzenli dikkatle çalışıyordu. Tatsız düşünceyi sindirdikten sonra, kafası zaferden çıkartılan ek bir canlılıkla çalışıyordu; bir kâğıdın üstüne sıklıkla, tamı tamına yazılmış rakam satırları, bu ilerlemenin değişik aşamalarını belirliyordu. Ama yine de, güpegündüzdü; yaşayan insanların iş başında olduğunu kanıtlayan tıkırtılar, hışırtılar vardı kapının öte yanında, her an ardına kadar açılabilecek olan kapı, onun dünyaya karşı tek savunmasıydı. Ama nasıl olduysa, kendi krallığının efendisi olma konumuna yükselmişti; bağımsızlığını bilinçsizce ele alarak.

O hiç duymadan adımlar yaklaştı. Oyalanan, yolundan sapan, altmış yaşını aşmış, dahası kolları çiçeklerle, yapraklarla dolu birisi için doğal olan ölçülülükle, yukarı çıkan birinin adımları olduğu doğru; ama düzenle ilerlediler, az sonra da defne dallarının kapıya vurulması, tam kâğıda dokunduğu sıra, Katharine'in kalemini dondurdu. Ama yine de kımıldamadı, bu araya giren şeyin durmasını bekler gibi, bomboş gözlerle oturdu. Durmak yerine kapı açıldı. Önce, herhangi bir insanın aracılığından bağımsız olarak kıpırdıyormuş gibi görünerek odaya dalan, o kıpırtılı yeşil yığına hiç anlam veremedi. Sonra palmiye tomurcuklarının yumuşak kadifesi ve sarı çiçeklerin arkasında, annesinin yüzünün, bedeninin parçalarını tanıdı.

Bir kendini adama eylemi belirtiyor gibi görünen davranışla, bütün yığını yere atarak "Shakespeare'in mezarından!" diye bağırdı Mrs. Hilbery. Sonra kollarını açıp kızını kucakladı.

"Çok şükür, Katharine!" diye bağırdı. "Çok şükür!" diye yineledi.

"Döndün demek?" dedi Katharine, çok belli belirsiz, ayakta durup kucaklamasına izin vererek.

Oysa annesini varlığının bilincinde olsa da, bu sahnede yer alamıyordu, yine de gösterişli tavırlarla, bilinmez neden, Tanrı'ya şükredip, yerlere Shakespeare'in mezarından getirilmiş çiçekleri, yaprakları saçan annesinin orada olmasının şaşırtıcı ölçüde uygun düştüğünü hissetti.

"Bu dünyada başka hiçbir şeyin önemi yok!" diye devam etti Mrs. Hilbery. "Adlar her şey demek değildir; bizim neler hissettiğimizdir her şey. Aptal, kibar, her şeye burnunu sokan mektuplar istemiyorum. Bana babanın anlatmasını istemiyorum. Ben en başından beri biliyordum. Böyle olması için dua ettim."

"Biliyor muydun?" diye annesinin sözcüklerini yineledi Katharine yumuşakça, belli belirsiz, onun üstünden ötelere bakarak. "Nasıl bildin?" diye başladı, annesinin pelerininden sarkan püskülü elleyen çocuk gibi.

"Daha ilk gece bana söyledin, Katharine. Ah ve daha binlerce kez –akşam yemeklerinde– kitaplardan konuşurken –onun odaya girişiyle– ondan söz ederken senin sesinle."

Katharine bu kanıtların her birini tek tek inceliyor gibiydi. Sonra ciddiyetle dedi ki:

"William'la evlenmeyeceğim. Sonra bir de Cassandra var–"

"Evet, Cassandra var," dedi Mrs. Hilbery. "Kabul ediyorum, önceleri ona biraz diş biledim, ama neyse, çok güzel piyano çalıyor. Söyle bana Katharine," diye sordu hiç düşünmeden, "onun Mozart çaldığı, beni uyuyor sandığın gece nereye gittin?"

Katharine zar zor anımsadı.

"Mary Datchet'a," diye anımsadı.

"Ah!" dedi Mrs. Hilbery, sesinde biraz düş kırıklığı tınısıyla. "Ben de azıcık romantik duygulara kapılmıştım – biraz varsayımlarla oynamıştım." Kızına baktı. Onun masum ve delici bakışları altında bocaladı Katharine; kızardı, arkasını döndü, sonra çok parlak gözlerle baktı.

"Ralph Denham'a âşık değilim," dedi.

"Âşık değilsen evlenme!" dedi Mrs. Hilbery çok telaşla. "Ama;" diye ekledi bir an kızına göz atarak, "değişik biçimleri yok mu, Katharine –değişik–?"

"İçimizden geldiği kadar sık görüşmek, ama özgür kalmak istiyoruz," diye sürdürdü Katharine.

"Burada buluşmak, bu evde buluşmak, sokakta buluşmak," diye art arda sıraladı tümcecikleri Mrs. Hilbery, kulağına pek de hoş gelmeyen notaları dener gibi. Onun da kendi bilgi kaynakları olduğu belliydi, gerçekten de çantasının içi, görümcesinden gelmiş, "nazik mektuplar" dediği şeylerle doluydu.

"Evet. Ya da taşrada kalmak," diye sonuca bağladı Katharine.

Mrs. Hilbery durakladı, mutsuz görünüyordu, pencereden esin bulmaya çalıştı.

"Nasıl da içimi rahatlatmıştı o dükkânda –nasıl aldı beni, hemen harabeleri buldu– nasıl *güven* içinde duydum kendimi onun yanında–"

"Güven mi? Ah, hayır, o korkutucu ölçüde atılgandır – boyuna kendini tehlikelere atar. İşi gücü bir yana bırakıp küçük bir kulübede yaşamak, kitap yazmak istiyor, ama cebinde tek kuruşu yok, bir sürü kız, erkek kardeşi var, hepsi de onun eline bakıyor."

"Ah, annesi de var mı?" diye sordu Mrs. Hilbery.

"Evet. Epey güzel, beyaz saçlı bir yaşlı hanım." Katharine onlara gittiği günü anlatmaya başladı, yalnızca Ralph'ın hiç yakınmadan yaşamaya katlandığı evin iç paralayıcı çirkinliğinin değil, ama herkesin ona bağımlılığının da anlaşıldığını, olağanüstü bir Londra görünümüyle, bir de ekinkargası olan, en üst kattaki odada kaldığını, aydınlığa çıkardı Mrs. Hilbery.

"Tüylerinin yarısı dökülmüş, perişan, yaşlı bir kuş, bir köşede," dedi, insanlığın acılarını paylaşır gibi gelen, Ralph Denham'ın bu acıları yatışıracağına duyduğu güveni de anlatan, bir yumuşaklık vardı sesinde, bunun üzerine Mrs. Hilbery kendini tutamayıp bağırdı:

"Ama Katharine sen ona *âşıksın*!" Katharine kızardı, söylememesi gereken bir şey söylemiş gibi irkildi, başını salladı.

Mrs. Hilbery, bu olağandışı evin öteki ayrıntılarını sordu apar topar, araya bir de Keats'le Coleridge'in daracık bir yolda karşılaşmaları üzerine birkaç kurgulamayı soktu, bu da o anın tedirginliğini gidermeye yarayarak Katharine'i biraz daha tanımlamaya, boşboğazlığa sürükledi. Gerçekten de, böyle kendisiyle eşit ölçüde akıllı, eşit ölçüde iyi huylu biriyle, o sessizliği, hiç sorulmayan soruları yanıtlar gibi gelen ilk çocukluğundaki annesiyle, böylesine özgürce konuşmaktan olağanüstü haz duyuyordu. Uzun süre hiçbir yorum yapmadan dinledi Mrs. Hilbery. Sanki kızını dinlemekten çok, ona bakarak sonuçlar çıkartıyordu, eğer Mrs. Hilbery sorgulansa, Ralph Denham'ın yaşam öyküsüyle ilgili olarak çok yalan yanlış bir çeşitleme sunardı, beş parasız, babasız olduğu, Highgate'te oturduğu dışında – ki bunların hepsi de onun için üstünlüktü. Bu kaçamak bakışlarla, Katharine'in sırasıyla, ona hem en keskin hazları, hem en derin ürküntüleri veren bir durumda olduğuna inandı.

Sonunda kendini tutamayıp birden patladı:

"Bu günlerde bu işler artık Kayıt Bürosu'nda, beş dakikada yapılıyor –kilisedeki törenin çok tantanalı olduğunu düşünüyorsan eğer– ki gerçekten öyle, içinde soylu bir şeyler bulunsa bile."

"Ama biz evlenmek istemiyoruz," diye vurgulayarak yanıtladı Katharine, sonra ekledi, "Neden ama, her şey bir yana, evlenmeden birlikte yaşamak pek güzel mümkün değil mi?"

Yine Mrs. Hilbery altüst olmuş gibiydi, sıkıntıyla masada duran kâğıtları aldı eline, gelişigüzel çevirmeye, kendi kendine mırıldanmaya başladı:

"A artı B eksi C eşittir *x y z*. Felaket çirkin Katharine. Benim duygularım böyle – felaket çirkin."

Katharine annesinin elinden kâğıtları aldı, dalgınlık içinde karıştırmaya başladı, durağan bakışları aklının başka yere takılmış olduğunu gösteriyordu sanki.

"Neyse, ben çirkinlik nedir bilmem," dedi sonunda.

"Ama o seninle evlenmek istemedi mi?" diye bağırdı Mrs. Hilbery. "O dingin kahverengi gözleri olan, o ciddi delikanlı?"

"O hiçbir şey istemiyor – biz ikimiz de bir şey istemiyoruz."

"Sana yardım edebilirsem, Katharine, neler hissettiğimi anımsayabilirsem–"

"Evet, neler duyduğunu anlat bana."

Mrs. Hilbery, gözlerinde gitgide boş bir bakışla, günlerden oluşma korkunç uzun geçitten aşağı baktı, en son ucunda kocasıyla kendisinin küçük bedenleri beliriyordu; ikisi de büyülü bir şıklıkta, ay ışığıyla aydınlanmış bir kumsalda el ele tutuşmuş, alacakaranlıkta salınan güllerle.

"Geceleyin, gemiye doğru yol alan küçük kayıktaydık," diye başladı. "Güneş batmıştı, başlarımızın üstünde ay doğuyordu. Dalgaların üstünde çok hoş gümüş ışıltılar, koyun ortasındaki gemide üç tane yeşil ışık vardı. Babanın başı öyle görkemli duruyordu ki gemi direğine karşı. Yaşamdı o, ölümdü o. Koca deniz bizi çevreliyordu. Bu, sonsuza sonsuza dek yolculuktu."

Bu eski peri masalı Katharine'in kulağına tamlık içinde, uyum içinde dökülüyordu. Evet, o koskoca denizin boşluğu vardı; geminin üstünde yeşil ışıklar vardı; pelerinli bedenler güverteye tırmandı. İşte böyle, yeşil, mor suların üstünde yolculuk yaparak, kayalıkların, kumlu lagünlerin önünden geçerek, gemi direkleriyle, kilise kuleleriyle dolu gölcüklerin içinden geçerek – işte buraya gelmişlerdi. Sanki ırmak onları sürükleyip getirmiş, buraya, tam bu noktaya emanet bırakmıştı. Hayranlıkla baktı annesine, o eski yolcuya.

"Kimbilir," diye bağırdı Mrs. Hilbery, hâlâ hayaller içinde, "nereye doğru yol aldığımızı ya da niçin ya da bizi kimin yolladığını ya da ne bulacağımızı –kim bir şeyler bilebilir, inancımızın aşk olduğu dışında– aşk" diye mırıldandı, bu belirsiz sözcüklerle dökülen yumuşak sesi, gözlerini dikip baktığı uçsuz bucaksız kıyıda, heybetli bir düzen içinde kırılan dalgaların sesi gibi geldi kızına. Annesi bu sözcüğü sonsuza dek yineleyip dursa çok mutlu olurdu – bir başkasının dudaklarından döküldüğünde çok yatıştırıcı bir sözcük, dünyanın kırılmış dökülmüş parçalarını perçinleyen bir sözcük. Oysa Mrs. Hilbery, aşk sözcüğünü yinelemek yerine yalvarırcasına dedi ki:

"Ve artık o çirkin şeyleri bir daha düşünmeyeceksin, değil mi Katharine?" bu sözler üzerine, Katharine'in düşündüğü ge-

mi sanki limana girdi, denizlerdeki yolculuğu son buldu. Yine de tam bir duygudaşlık beslemiyorsa bile, bir biçimde öğüde ya da en azından, sorunlarını kendi gözlerinde yenilemek için, üçüncü bir kişinin önüne serme olanağına büyük gereksinim duyuyordu.

"Oysa o zaman," dedi, o zor çirkinlik sorununu görmezden gelerek, "sen âşık olduğunuzu biliyordun; ama biz farklıyız. Öyle geliyor ki," diye devam etti, o zor duyguyu belirlemeye çalışırken kaşlarını çatarak, "sanki bir şey ansızın sona erdi – silindi – soldu – bir hayal –sanki âşık olduğumuzu sandığımız zaman onu biz uyduruyoruz– varolmayan bir şeyi hayal ediyoruz. İşte bu yüzden bizim evlenmemiz asla mümkün değil. Hep ötekinin hayal olduğunu anlamak, çekip gitmek, onları unutmak, asla sevdiğinden emin olamamak ya da onun seni değil de bir başkasını sevdiğini sanmak, bir durumdan başka bir duruma geçmenin dehşeti, bir an mutlu olmak, bir sonraki an acıyla kıvranmak – işte bu yüzden evlenmemiz mümkün değil. Aynı zamanda da," diye devam etti, "birbirimiz olmadan da yaşayamıyoruz çünkü–" tümcenin tamamlanması için sabırla bekledi Mrs. Hilbery, ama Katharine sessizce rakamların bulunduğu kâğıdı elledi.

"Hayallerimize inanç beslemeliyiz," diye toparladı Mrs. Hilbery, kendisini belli belirsiz sinirlendiren, kafasının içinde ev hesaplarıyla ilişkilendirdiği rakamlara göz atarak, "yoksa senin dediğin gibi–" Belki kendisinin de tümden yabancı olmadığı hayal kırıklığının derinliklerine ışık çakımı bir göz attı.

"İnan bana Katharine, herkes için bu aynıdır –benim için de– baban için de," dedi dürüstlükle, içini çekti. Birlikte uçurumdan aşağı baktılar, daha yaşlı olanı, ilk önce kendini toplayıp konuştu:

"Ama Ralph nerede? Niçin beni görmek için burada değil?"

Katharine'in anlatımı o anda değişti.

"Çünkü buraya gelmesine izin verilmiyor," diye yanıtladı acı acı.

Mrs. Hilbery bunu duymazlıktan geldi.

"Yemekten önce ona haber gönderecek zamanımız var mı?" diye sordu.

Sanki karşısında büyücü varmış gibi baktı ona Katharine. Bir kez daha, öğüt vermeye, yönetmeye alışık, yetişkin bir kadın değil de, uzun çimenlerin, küçük çiçeklerin yalnızca birkaç santim üstüne çıkabilen küçücük çocuk olduğunu, ölçüleri sonsuz, başı gökyüzüne dek yükselen, eli elinde yol gösteren birine tümden bağımlı olduğunu hissetti.

"Onsuz mutlu değilim," dedi yalınlıkla.

Mrs. Hilbery, tam bir anlayışla ve geleceğe ilişkin belli tasarıları olduğunu belirtir biçimde başını salladı. Çiçeklerini topladı, tatlı kokularını içine çekti, değirmencinin kızı üzerine küçük bir şarkı mırıldanarak dışarı çıktı.

O öğleden sonra Ralph Denham'ın uğraştığı dava, görüldüğü kadarıyla onun bütün dikkatini üzerine çekemiyordu, ama yine de Dublinli merhum John Leake'in işleri, dul Leake ve küçük yaştaki beş Leake çocuğu biraz nafaka alacaksa, bir avukatın verebileceği bütün dikkate gerek duyuyordu. Oysa Ralph'ın insanlığına seslenilmesinin, bugün çok az kendini işittirme şansı vardı; artık o bir dikkat yoğunlaşması örneği değildi. Hayatının değişik bölmeleri arasına büyük bir özenle dikilen tahta perde yerle bir olmuş, sonucunda da gözleri vasiyetnameye dikili olsa bile sayfaların üzerinde yalnızca Cheyne Sokağı'ndaki belli bir konuk odasını görür olmuştu.

Edebiyle evine gidebilecek duruma gelinceye dek aklının tahta perdelerini yerli yerinde tutabilmek için geçmişte etkinliği kanıtlanmış bütün aygıtları denedi; ama sanki Katharine'in dışarıdan üstüne inatla saldırdığını, onunla hayali bir tartışmaya girişmek için umutsuzca ileri fırladığını biraz ürkerek gördü. Kız raporlarla dolu kitaplığı yok etti, odanın çizgileri, köşeleri, kimi zaman uykudan uyandığımız anda odayı yabancı kılan gibi tuhaf, yumuşatıcı dış çerçeveye girdi. Derece derece, bir nabız ya da basınç, düzenli aralıklarla atmaya başladı kafasında, sözcüklerin içine yerleştiği dalgalarla yükseldi düşünceleri, ne yaptığının pek de bilincinde olmadan, her satırında bir sürü sözcüğün eksik olduğu, şiire benzer bir şeyler karalamaya başladı, atılacak bir kâğıda. Oysa daha çok az satır yaz-

mışken, sanki yaptığı kötü işlerden o sorumluymuş gibi şiddetle kalemini fırlatıp attı, kâğıdı paramparça etti. Bu, Katharine'in kendisini öne çıkardığının, şiirsel olarak karşılanamayacak bir şeyle yüz yüze bıraktığının kanıtıydı. Kızın ileri sürdüğü şey şiiri yerle bir ediyordu, çünkü şiirin kendisiyle hiçbir ilgisi olamayacağına ilişkindi; kız bütün arkadaşlarının yaşamlarını böyle cümleler kurarak geçirdiğini söyledi; erkeğin tüm duyguları yanılsamaydı ve az sonra kız onun güçsüzlüğünü yüzüne vururcasına, onun varlığına hiç aldırmadan o hülyalı durumlardan birine gömüldü. Ralph, kızın dikkatini çekmek için giriştiği çabalarla, Chelsea'ye epeyce uzak olan Lincoln's Inn Fields'deki küçük odasında ayakta dikildiği gerçeğine uyandı. Somut uzaklık umutsuzluğunu çoğaltıyordu. Bu süreç midesini bulandırıncaya kadar daireler çizerek odayı arşınlamaya başladı, sonra o akşam göndermeye ant içtiği mektubu yazmak için kâğıt çekti önüne.

Sözcüklere dökülmesi zor bir durumdu; şiir bunu daha iyi karşılardı, ama şiirden kaçınmak zorundaydı. Yarısı karalanmış sonsuz sayıdaki taslakta, insanoğlunun iletişim kurmaya acıklı denebilecek ölçüde uygunsuz olmasına karşın, böyle bir iletişimin hâlâ bildiklerimizin en iyisi olma olasılığını aktarmaya çalıştı ona; dahası her biri diğeri için, kişisel olaylardan bağımsız bir dünyaya, yasanın, felsefenin dünyasına ya da daha tuhafı, birlikte bir şey paylaşıyor gibi, bir şey, bir ülkü –gerçek koşullarımızın ötesine fırlatılmış bir hayal– yaratıyor gibi oldukları geçen gece, şöylece gözüne çarpan dünyaya benzer bir başka dünyaya erişimi olası kılıyordu her birimiz için. Eğer bu kenarları altınlarla süslü şey solgunlaştırılırsa, eğer yaşam artık yanılsamayla çerçevelenmezse (ama her şey bir yana bu bir yanılsama mıydı?) her şey bir sona doğru sürüklenmeye değmeyecek denli kederli bir görünüme bürünecek diye yazdı, bir boşluk için yolu temizleyen, orada en az bir tek tümceyi tek başına durur bırakan, ansızın bir inanç atılışıyla. Bütününde başka bütün tutkulara yer açan bu sonuç, ona ilişkilerini haklı çıkarıyor gibi göründü. Ama sonuç gizemliydi; onu düşüncelere sürükledi. Bu kadarının bile yazılmasındaki güç-

lük, sözcüklerin yetersizliği, sonuçta pek de işe yaramayan, onların altına, üstüne başkalarını yazma gerekliliği, ürününden hoşnut olmadan onu yarım bırakmaya, böyle gevelemelerin Katharine'in gözüne hiç hoş görünmeyeceği inancına direnememeye götürdü onu. Şimdi kendini ondan hiç olmadığı denli uzaklaştırılmış hissediyordu. Tembellik içinde ve artık sözcüklerle bir şeyler yapamadığı için, boşluklara küçük biçimler çizmeye başladı, başlar onun başına benzetildi, alevlerle süslü noktalar simgeliyordu – belki de bütün evreni. Kendini kaptırdığı bu uğraştan, bir hanımın onu görmek istediği haberiyle uyandı. Mümkün olduğunca avukat gibi görünebilmek için parmaklarını saçlarında gezdirecek, bir başka gözün onları görmesi olasılığıyla şimdiden utanıp kâğıtları ceplerine tıkıştıracak zamanı ancak bulmuştu ki, hazırlıklarının gereksizliğini ayırt etti. Gelen hanım Mrs. Hilbery'ydi.

"Umarım bu telaşla birisinin servetini elden çıkartmıyorsunuzdur," dedi, masasındaki belgelere bakarak, "ya da birisine kalan mirası bir vuruşta kaldırıp atmıyorsunuzdur, bana bir iyilik yapmanızı istediğim için. Anderson de atını çok fazla bekletemeyecek. (Anderson tam bir zorbadır, ama gömüldüğü gün sevgili babamı Abbey'ye o götürdü arabasıyla.) Size gelme cüretini gösterdim Mr. Denham, ama tam anlamıyla yasal yardım istemek için değil (gerçi başım dertte olsa başka kime giderim, bilmiyorum ya), daha çok benim yokluğumda baş gösteren sıkıcı, küçük, evle ilgili bir konuyu sonuca bağlamak üzere sizin yardımınızı istemek için. Stratford-on-Avon'a gitmiştim (Bu günlerden birinde, size hepsini anlatmalıyım), orada görümcemden mektup aldım, sevgili, tatlı budala başka insanların çocuklarının işlerine burnunu sokmaya bayılıyor, çünkü kendi çocuğu yok. (Hepimiz müthiş korkuyoruz gözlerinden biri kör olacak diye, ben hep bedensel hastalıklarımızın, kafasal hastalığa dönüşme eğiliminde olduğuna inanırım. Galiba Matthew Arnold buna benzer şeyler söylüyor Lord Byron için.) Ama iki durumda da daha kanıtlanmış bir şey yok."

Bu ayraçlar, Mrs. Hilbery'nin, durumlarına ilişkin bütün gerçeği bildiğini, buraya büyükelçi yetkileriyle donanmış ola-

rak geldiğini anlama zamanı verdi Ralph'a, ister bu amaçla kullanılmış olsunlar, ister söylevinin çıplaklığını süslemek için Mrs. Hilbery'nin doğal içgüdüsüyle araya sokuşturulmuş olsunlar.

"Buraya Lord Byron'dan söz etmek için gelmedim," diye devam etti Mrs. Hilbery, usulca gülerek, "hem sizin hem Katharine'in, sizin kuşağınızdan öteki gençlerin tersine, onu hâlâ okunmaya değer bulduğunuzu bilsem de." Durakladı. "Katharine'in şiir okumasını sağladığınız için çok mutluyum, Mr. Denham!" diye coşkuyla konuştu, "şiiri hissetmesini, şiire benzemesini! Daha bundan söz edemiyor, ama edecek – ah, edecek!"

Elleri kenetlenmiş, dili konuşmaya direnen Ralph, nasıl yapabildiyse, umutsuzluğa kapıldığı anlar olduğunu, aşırı umutsuzluğa kapıldığını söylemeyi becerdi, ama kendi açısından bunun nedenlerini belirtemedi.

"Ama onu seviyorsunuz?" diye sordu Mrs. Hilbery.

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Ralph, hiçbir soruya yer bırakmayacak şiddetle.

"İkinizin de karşı çıktığı şey, İngiltere Kilisesi'nin töreni galiba?" diye masumca sordu Mrs. Hilbery.

"Hangi tören olduğuna metelik verdiğim yok," diye yanıtladı Ralph.

"İşler iyice sarpa sararsa, Westminster Abbey'de evlenirsiniz, değil mi?" diye sordu Mrs. Hilbery.

"Onunla St. Paul Katedrali'nde evlenirim," diye yanıtladı Ralph. Her zaman Katharine'in varlığıyla ortaya çıkan, bu konudaki kuşkuları tümden yok olmuştu, dünyada en çok istediği şey hemen onunla birlikte olmaktı, çünkü ondan ayrı kaldığı her an, onun kendisinden daha daha uzaklara kayıp gittiğini, içinde kendisinin bulunmadığı o duygu durumlarından birine daldığını düşünüyordu. Kıza egemen olmak, ona sahip olmak istiyordu.

"Çok şükür!" diye bağırdı Mrs. Hilbery. Bir sürü şey için şükrediyordu Tanrısına: delikanlı böyle inançla konuştuğu için; kızının düğün gününde, İngiltere'nin öteki ozanlarıyla

birlikte babasının huzur içinde yattığı o noktanın yanı başında toplanmış seçkin cemaatin başları üzerinde, evlilik töreninin o eski güzel sözcükleri, soylu tınıları, görkemli cümleleri çınlayacağı içinse hiç değil. Yaşlar doldu gözlerine; ama tam da o anda arabanın beklediğini anımsadı, donuk gözlerle kapıya yürüdü. Peşinden Denham da aşağı indi.

Tuhaf bir araba yolculuğuydu. Denham için hiç ayrıcalıksız bu güne dek yaptıklarının en tatsızıydı. Onun tek istediği elinden geldiğince hızla, dosdoğru Cheyne Sokağı'na gitmekti; ama az sonra, Mrs. Hilbery'nin araya aklına estiği gibi başka yönler sokarak, bu isteği ya görmezden geldiği ya da bile bile boşa çıkarttığı anlaşıldı. Postanelerde, kahvelerde, yaşlı müşterilerin eski arkadaşlar gibi karşılandığı, gizemli bir seçkinliği olan mağazalarda durdurdu arabayı; Ludgate Hill'in düzensiz kulelerinin üstünde St. Paul'ün kubbesi gözüne ilişince, içgüdüsel biçimde kordonu çekti, Anderson'un onları oraya götürmesi buyruğunu verdi. Ama Anderson'ın da, bu öğleden sonra tapınmasına karşı koymak için kendi nedenleri vardı, atının burnunu inatla batıya çevirdi. Mrs. Hilbery, birkaç dakika sonra durumun farkına vardı, düş kırıklığı yüzünden Ralph'tan özür dileyerek hoşgörüyle karşıladı bunu.

"Aldırmayın," dedi, "başka gün gideriz St. Paul'e, hatta belki de, ama söz veremem öyle olacağına, bizi Westminster Abbey'nin önünden geçirerek götürür, böylesi de çok daha hoş olur."

Onun sözü nereye getireceğinin pek de farkında değildi Ralph. Hızla birbirinin üstünden geçerek, her şeyi buharlı bir belirsizliğin içine sarmalayarak, çabucak akan bulutlardan oluşma bir başka bölgede yüzüyordu sanki Mrs. Hilbery'nin hem düşünceleri hem bedeni. Bu sırada da, Ralph kendi yoğunlaşmış tutkusunun, istediği herhangi bir şeyi dışa vurma beceriksizliğinin, gittikçe artan sabırsızlığının verdiği acının bilincindeydi.

Ansızın Mrs. Hilbery, kordona öyle kararlılıkla asıldı ki, vermek için camdan eğildiği buyruğuna Anderson bile uymak zorunda kaldı. Araba birdenbire Whitehall'un ortasında, bakanlık bürolarından birine ayrılmış büyük bir yapının önüne yanaştı.

Bir saniye içinde Mrs. Hilbery merdivenleri çıkıyor, Ralph da şimdi, bu son gecikmeden ötürü, Eğitim Bakanlığı'na onu hangi işin getirdiğini bile düşünemeyecek kadar keskin bir tedirginlik duyuyordu. Neredeyse arabadan atlayıp taksi tutacakken Mrs. Hilbery, arkasına saklanmış birisiyle güleryüzle konuşarak yeniden ortaya çıktı.

"Hepimize yetecek bol bol yer var," diyordu. "Bol bol yer. Sizin *dördünüze* yer bulabilirdik, William," diye ekledi, kapıyı açarak, şimdi Rodney'in aralarına katılmış olduğunu gördü Ralph. İki adam birbirine göz attı. Eğer sıkıntı, utanç, tedirginlik en aşırı biçimiyle tek bir kişinin yüzünde görülebilir olsa, sözcüklerle anlatılamayacak biçimde onların, bu zavallı, bahtsız yoldaşının yüzünde tanımlanmış olduğunu okuyabilirdi. Ama Mrs. Hilbery ya tümden kördü ya da öyle görünmeye kararlıydı. Konuştu da konuştu; iki delikanlıya da, dışarıdaki biriyle, havada yüzen biriyle konuşuyormuş gibi geldi. Shakespeare'den konuştu, insan ırkına seslendi, kutsal şiirin erdemlerini açığa vurdu, ortasında kestiği dizeleri ezberden söylemeye başladı. Bu söylevinin en büyük yararı, kendi kendine akıp gitmesiydi. Cheyne Sokağı'na yarım düzine homurtu, mırıltı uzaklığı kalana dek kendini besledi söylevi.

"Şimdi," dedi, kapıda çevikçe aşağı atlayarak, "işte geldik!"

Eşikte dönüp, böyle bir büyükelçiye bütün servetlerini emanet ettikleri için, hem Denham'ın hem de Rodney'in içini aynı kuşkuyla dolduran bir bakışla onlara bakarken sesinde, anlatımında havai, alaylı bir şeyler vardı; Rodney eşikte gerçekten duraksadı, Denham'a mırıldandı:

"Sen gir Denham, ben..." Kuyruğunu kıstırıp kaçmak üzereyken kapı açıldı, evin o bildik görünümü çekiciliğini sergiledi, o da ötekilerin dümen suyuna girip içeri daldı, kapı kaçışının üstüne kapandı. Mrs. Hilbery onları peşine takıp yukarı çıkardı. Konuk odasına soktu. Ateş her zamanki gibi yanıyordu, küçük masaların üstü porselenlerle, gümüşlerle doluydu. İçeride kimse yoktu.

"Ah," dedi, "Katharine burada değil. Yukarıda, kendi odasında olmalı. Sizin ona söyleyeceğiniz bir şey var, biliyorum,

Mr. Denham. Yolunuzu bulabilir misiniz?" dedi, elinin bir kımıldanışıyla belli belirsiz tavanı gösterdi. Delikanlıyı dışarı çıkarırken elinin kımıldayışında, Ralph'ın hiçbir zaman unutamayacağı bir seçkinlik vardı. Elinin bir dalgalanışıyla, nesi var nesi yoksa önüne seriyordu delikanlının sanki. Odadan çıktı Ralph.

Hilberylerin evi yüksekti, bir sürü katı, geçidi, kapalı kapısı vardı, konuk odası katını geçtikten sonra, hepsi de Ralph için bilinmezdi. Çıkabildiği kadar çıktı, karşısına gelen ilk kapıyı çaldı.

"Girebilir miyim?" diye sordu.

İçeriden bir ses yanıtladı, "Evet."

Işık dolu kocaman pencereyi, çıplak masayı, uzun aynayı gördü. Katharine ayağa kalkmış, konuğunu görünce usulca yere bıraktığı, titreşerek uçuşan beyaz kâğıtları elinde, ayakta duruyordu. Açıklama kısaydı. Sesler anlaşılmazdı; onlar dışında hiç kimse anlamını kavrayamazdı. Onları birbirinden koparıp almak için dünyanın bütün güçleri birleşmiş gibi elleri kenetli, Zaman'ın kendi kötücül gözüne bile birleşmiş bir çift, bölünmez bir bütün gibi görünecek biçimde birbirlerine sokulmuş oturdular.

"Kımıldama, gitme," diye yalvardı kız ona, elinden düşürdüğü kâğıtları toplamak için eğildiğinde. Ama delikanlı onları kendi elinde tuttu, ansızın bir itkiyle ona kendi bitmemiş, sonu gizemli karalamasını verdi, sessizce birbirlerinin yazısını okudular.

Katharine, delikanlının sayfalarını sonuna kadar okudu; Ralph, matematik bilgisi yettiği kadar onun rakamlarını izledi. Hemen hemen aynı anda görevlerinin sonuna geldiler, bir süre sessizce oturdular.

"Bunlar senin Kew'da sıranın üstünde bıraktığın kâğıtlardı," dedi Ralph sonunda. "Öyle çabuk büküp kaldırdın ki ne olduklarını göremedim."

Kızın yüzü kıpkırmızı kesildi; ama kımıldamadığı ya da yüzünü saklamaya kalkışmadığı için bütün savunma silahları elinden alınmış biri gibiydi ya da Ralph onu, titreyen kanatlarını toplayıp, hemen avcunun içine tüneyen yabanıl kuşa ben-

zetti. Kendini gözler önüne serdiği bu an, inceden inceye can yakıcıydı – ışık irkiltici parlaklıkta dökülüyordu. Kız, şimdi birisinin yalnızlığını paylaştığı düşüncesine alışmak zorundaydı. Şaşkınlığı yarı utanç, yarı da derin bir neşeye girişti. Yüzeysel olarak her şeyin çok saçma göründüğünün de bilincindeydi. Ralph gülümsüyor mu diye görmek için baktı, ama bakışlarının öyle ciddiyetle üzerine dikilmiş olduğunu gördü ki, kutsal bir şeyi bozmadığına, tersine kendini zenginleştirdiğine inandı, belki de ölçülemez biçimde, belki de sonsuza dek. Bu sonsuz neşeye dalma cesaretini gösteremiyordu. Oysa delikanlının bakışı, kendisi için yaşamsal önemi olan bir başka şeyi sorar gibiydi. O karmakarışık sayfa üzerinde okuduğu şeyin, onun için herhangi bir anlamı ya da gerçekliği olup olmadığını söylemesi için dilsizce yalvarır gibiydi.

"Çevresinde alevler olan küçük noktanı sevdim," dedi dalgınlıkla.

Ralph, en aklı karışık, en tutkulu anlarının salakça simgesi üzerinde kızın düşündüğünü gördüğünde, neredeyse yırtarak, utançla, umutsuzlukla kaptı kâğıdı onun elinden.

Onun için anlamı, yalnızca Katharine olmasa da, aynı zamanda bir pazar öğle sonrasında çay koyarken onu ilk kez gördüğünden beri kızın çevresini salkım salkım kuşatan bütün o duygusal durumlar olsa da, bunların bir başkası için hiçbir anlam taşımayacağına inanıyordu. Merkezdeki bir lekenin çevresini saran isli çemberiyle, onun için yaşamın bir sürü nesnesini, onların keskin dış çizgilerini yumuşatarak, böylece de belli sokakları, kitapları, durumları neredeyse somut gözle görülebilecek bir haleyle sararak, anlatılmaz biçimde kuşatan parıltıyı simgeliyordu. Kız gülümsedi mi? Kâğıdı elinden bıkkınlıkla mı bıraktı, yalnızca yetersizliği için değil, aynı zamanda sahteliği için de kınayarak? Yalnızca onun hayalini sevdiğini ileri sürüp, bir kez daha karşı mı çıkacaktı? Oysa kızın aklına, bu çizimlerin kendisiyle ilgisi bulunabileceği gelmedi. Yalınlıkla ve aynı düşünceli tınıyla dedi ki kız:

"Evet, dünya benim gözüme de böyle bir şeymiş gibi görünüyor."

Kızın bu sözlerini derin bir neşeyle karşıladı. Bütün bir yaşam görünümünün arkasında, sessizce ve dinginlik içinde, ateşin o yumuşak kıyısı yükseldi, havaya kendi kızıl rengini verdi, ortamı öylesine derin, karanlık gölgelerle doldurdu ki, insan onların yoğunlukları içinde daha daha ötelere ilerlediğini, sonsuza dek araştırdığını hayal edebilirdi. Şimdi önlerinde açılan bu iki görünüm arasında denklik varsa da, ikisi de çok büyük, gizemli, ötekinin görmesi için teker teker kabuğundan çıkacak olan tamamlanmamış biçimlerle sonsuzca dolu olan geleceğin yaklaştığı konusunda aynı duyguyu paylaşıyordu; ama şimdilik geleceğin görünümü, onları sessiz bir tapınmayla doldurmaya yetiyordu. Her neyse, anlaşılır sözcüklerle konuşma girişimlerini, kapının çalınması, hizmetçinin içeri girmesi, gizemli bir havayla Miss Hilbery'yi görmeye bir hanımın geldiğini, ama adını vermeye yanaşmadığını söylemesi böldü.

Katharine görevlerini yerine getirmek için derin derin içini çekerek ayağa kalktığında, Ralph da onunla birlikte gitti, aşağı inerken bu adsız hanımın kim olabileceği konusunda ikisi de bir varsayımda bulunamıyordu. Ralph'ın gözüne en olası görüneni, çelikten bir bıçağı olan, onu Katharine'in yüreğine saplayacak, küçük, kara bir kambur hayaliydi, darbenin yönünü saptırmak için yemek odasına önce kendisi daldı. Ardından da yemek masasının başında dikilen Cassandra Otway'in görüntüsüyle öyle yürekten, "Cassandra!" diye bağırdı ki, kız parmağını dudaklarına dokundurup, sessiz olması için yalvardı.

"Burada olduğumu kimse bilmemeli," diye açıkladı, derinden gelen fısıltıyla. "Treni kaçırdım. Bütün gün Londra'da dolaşıp durdum. Artık dayanamıyorum. Katharine, ne yapacağım ben şimdi?"

Katharine bir koltuğu öne itti; Ralph apar topar şarap buldu, ona bir bardak doldurdu. Gerçekten bayılmıyorsa da, çok yaklaşmıştı.

"William yukarıda," dedi Ralph, kız biraz düzelmiş görününce. "Gidip ondan aşağı, sana gelmesini isteyeceğim." Kendi mutluluğu, başka herkesin de mutlu olması gerektiğine

inandırmıştı onu. Oysa Cassandra'nın kafasının içinde amcasının buyruklarıyla, öfkesi, böylesine bir meydan okumaya kalkışamayacağı denli canlıydı. Heyecana kapılıp hemen evden çıkmak zorunda olduğunu söyledi. Onu nereye göndereceklerini bilseler bile gidecek durumda değildi. Son bir iki haftadır askıya alınmış olan Katharine'in sağduyusu hâlâ işlevini görmüyordu, yalnızca, "Ama senin bavulların nerede?" diye sorabildi, bir yer kiralamanın, tümden, yeterli sayıda bavula bağlı olduğuna belli belirsiz inanarak. Cassandra'nın, "Bavullarımı kaybettim," yanıtı, onun bir sonuca varmasına hiç de yardımcı olmadı.

"Bavullarını kaybettin," diye yineledi. Varolduğu için derin bir teşekküre ya da kendini sonsuzca ona adama yeminine, kayıp bavul sorunundan daha uygun düşen bir anlatımla Ralph'a takıldı gözleri. Cassandra anladı bu bakışı, karşılığını bulduğunu gördü; gözleri yaşlarla doldu. Söylediklerini şaşırdı. Tam bütün cesaretini toplayıp bavul sorununu tartışmaya başlayacağı sırada, sessizce Ralph'la iletişim kurmuş, onun onayını almış görünen Katharine, parmağından yakut yüzüğünü çıkardı, Cassandra'ya vererek, "Umarım değiştirmek gerekmeden uyar sana," dedi.

Ralph onun şimdi çıplak kalmış elini kendi eline alıp, "Niçin bize mutlu olduğunu söylemiyorsun?" demese, Cassandra'nın, inanınayı çok istediği bir şeyin olduğuna inanmasına yetmeyecekti Katharine'in söyledikleri. Cassandra öyle mutluydu ki, yanaklarından yaşlar süzüldü. Katharine'in nişanlandığının kesinlikle belli olması, onu binlerce belirsiz korkudan, kendi kendini yargılamalardan kurtarınakla kalmadı, aynı zamanda son günlerde Katharine'e duyduğu inancı sarsan eleştiri ruhunu da yatıştırdı. Eski inancı geri geldi. Yitirdiği o tuhaf yoğunlukla bakıyordu ona sanki; şimdi Katharine sanki, varlığıyla, yaşamı yücelmiş bir sürece dönüştüren, böylece de yalnızca bizi değil çevresindeki dünyanın önemli bölümünü aydınlatarak bizim yaşadığımız yeryüzünün hemen yanı başında yürüyen bir varlıktı. Bir an sonra, kendi yazgısının onlarınkine ters düştüğünü görüp yüzüğü geri verdi.

"Bunu bana William kendisi vermedikçe alamam," dedi. "Benim için sakla, Katharine."

"İnan bana her şey tam anlamıyla yolunda," dedi Ralph. "Bırak da söyleyeyim William'a–"

Cassandra'nın karşı çıkmasına karşın kapıya varmak üzereyken, ya hizmetçinin uyarısıyla ya da o her zamanki sezgisiyle, kendinin araya girmesine gerek duyulduğunu anlayarak Mrs. Hilbery kapıyı açtı, gülümseyerek onları inceledi.

"Sevgili Cassandra!" diye bağırdı. "Ne güzel senin geri döndüğünü görmek! Ne rastlantı!" diye sıraladı, genelleyerek, "William yukarıda. Çaydanlık kaynıyor. Katharine nerede, diyorum ben de? Bakmaya gidiyorum, Cassandra'yı buluyorum!" Hiç kimse tam anlamıyla ne olduğunu bilmese de bir şeyleri kendine kanıtlamış olmaktan çok hoşnut gibiydi.

"Cassandra'yı buluyorum," diye yineledi.

"Treni kaçırmış;" diye araya girdi Katharine, Cassandra'nın konuşmayı beceremediğini görüp.

"Hayat," diye başladı Mrs. Hilbery, açıkça duvardaki resimlerden esinlenerek, "trenleri kaçırmaktan, onları yakalamaktan oluşur–" Ama kendini toplayarak, çaydanlığın kaynayıp suyunun bitmiş olacağını söyledi.

Katharine'in coşkuya kapılmış kafasına, bu çaydanlık devsi bir çaydanlık, hiç durmadan çıkardığı buhar yağmurlarıyla bütün evi tufana boğabilecek, boşladığı bütün ev işlerinin öfkeden kudurmuş sözcüsü gibi geldi. Apar topar yukarı, konuk odasına koştu; Mrs. Hilbery, Cassandra'ya sarılıp yukarı sürüklediği için ötekiler de peşinden geldi. Rodney'i, çaydanlığı tedirginlikle, ama aynı zamanda öyle dalgınlıkla izler buldular ki, Katharine'in karayazgısı sanki gerçekleşecekti. İşi düzene koyarken selamlaşmadılar, ama Rodney'le Cassandra birbirlerinden en uzak koltukları seçtiler, geçici olarak bir yere ilişen insanların tavrıyla oturdular. Ya Mrs. Hilbery onların tedirginliklerine tümden kapalıydı, ya görmezden gelmeyi seçiyordu ya da konuyu değiştirmenin uygun olacağını düşünüyordu, çünkü Shakespeare'in mezarından söz etmek dışında hiçbir şey yapmadı.

"Öyle çok toprak, öyle çok su, bir de hepsini derin derin düşünen o ulu ruh," diye düşüncelere daldı, odadaki herkesi unutuncaya dek, şafak sökmesi, günbatımı üstüne, büyük ozanlar, onların bize öğrettiği soylu sevginin değişmeyen ruhu üstüne, böylece de hiçbir şeyin değişmediği, bir kuşağın ötekine bağlandığı, kimsenin ölmediği, hepimizin aynı ruhta buluştuğu üzerine o tuhaf, yarı dünyasal türküsünü söylemeye başladı. Ama söyledikleri ansızın içinde süzüldükleri geniş çemberi daraltıyor, gösterişle ve geçici olarak daha anlık şeylerin üstüne konuyor gibi göründü.

"Katharine ve Ralph," dedi, sanki sesin kulağa nasıl geldiğini duymak ister gibi. "William ve Cassandra."

"Kendimi tümden yanlış konumda görüyorum," dedi William, umutsuzlukla, Mrs. Hilbery'nin düşünceleri içinde kendisini bu çatlağa sokarak. "Benim burada oturmaya hakkım yok. Mr. Hilbery dün bana evinden çıkıp gitmemi söyledi. Geri gelmeye hiç niyetim yoktu. Şimdi de–"

"Ben de aynı duygular içindeyim," diye sözünü kesti Cassandra. "Trevor Amca'nın bana dün akşam söylediklerinden sonra–"

"Seni çok iğrenç bir duruma düşürdüm," diye sürdürdü Rodney, yerinden kalktı, aynı anda onun bu davranışını Cassandra da yansıladı. "Babanın onayını almadan seninle konuşmaya hakkım yok – değil bu evde, benim davranışlarımın" –Katharine'e baktı, kekeledi, sustu– "kınanacak, hiçbir özür bulunamaz olduğu yerde," diye sürdürmeye zorladı kendini. "Her şeyi annene anlattım. Çok cömertçe davranıp, hiç zarar vermediğime beni inandırmak için elinden geleni yaptı – sen onu inandırdın ki benim davranışım bencilce, zayıf olsa bile –bencilce– zayıf–" diye yineledi, okuduğu kâğıdı yitirmiş bir konuşmacı gibi.

Katharine'in içinde, biri, çay masasının ötesinden kendisine resmi bir söylev çeken William'ın gülünç görünümüne kahkahalar atma isteği, öteki, kendisine tanımlanamaz biçimde dokunaklı gelen, ondaki çocuksu, dürüst bir şeyin görünümü karşısında ağlama isteği olan iki duygu çarpışıyordu san-

ki. Herkesin şaşkın bakışları altında ayağa kalktı, elini uzattı, dedi ki:

"Kendini kınamanı gerektiren hiçbir şey yapmadın –sen her zaman–" ama sesi sönüp gitti, gözlerine yaşlar doldu, yanaklarından süzüldü, aynı ölçüde etkilenen William, elini yakalayıp dudaklarına bastırdı. Hiç kimse, kapının, en azından Mr. Hilbery'nin yarısını içeri alacak kadar açıldığını sezmedi ya da çay masası çevresindeki bu görüntüye en derin iğrenme ve eleştiri anlatımıyla baktığını görmedi. Hiç göze batmadan geri çekildi. Özdenetimini kazanmaya, en büyük saygınlıkla nasıl davranması gerektiğine karar vermeye çalışarak dışarıda, merdiven sahanlığında bekledi. Verdiği buyrukların ne anlama geldiğini karısının tümden karıştırdığı ortadaydı. Onların hepsini en iğrenç karmaşaya batırmıştı. Bir an bekledi, sonra tokmağını önceden epeyce takırdatarak, ikinci kez kapıyı açtı. Hepsi yeniden yerlerine dönmüşlerdi; şimdi saçma bir rastlantı, hepsini güldürmeye, masanın altına baktırmaya başlamıştı, bu yüzden de bir an içeri girişini kimse görmedi. Kızarmış yanaklarla Katharine başını kaldırıp dedi ki:

"Neyse, bu benim son kez tiyatro oynamaya kalkışmam."

"Bu kadar uzağa yuvarlanması şaşırtıcı," dedi Ralph, şöminenin önündeki halının ucunu kaldırmak için eğilerek.

"Canını sıkma –aldırma. Buluruz–" diye başladı Mrs. Hilbery, sonra kocasını görüp bağırdı: "Ah, Trevor, Cassandra'nın nişan yüzüğünü arıyorduk!"

Mr. Hilbery içgüdüsel olarak halıya baktı. Tuhaftır ama yüzük tam da onun durduğu yere yuvarlanmıştı. İşte alışkanlıkların gücü böyledir, ötekilerin arayıp durdukları şeyi bulan kişi olmanın saçma küçük haz ürpertisiyle eğilmekten, yüzüğü almaktan, son derece nazik bir baş eğmesiyle onu Cassandra'ya uzatmaktan kendini alakoyamadı. Bu baş eğmesi kendiliğinden içindeki hoşgörü ve kibarlığın önünü mü açtı nedir, Mr. Hilbery, eğilip doğrulduğu o bir saniye içinde öfkesinin tümden süprülüp gittiğini gördü. Cassandra, yanağını ona uzatma yürekliliğini gösterdi, karşılığında bir kucaklama aldı. Kendisini görünce ayağa fırlamış olan Rodney'le Denham'ı ba-

şıyla sertçe selamladı, sonra hep birlikte oturdular. Soruşundaki hevese bakılırsa, sanki bir süredir bastırmakta olduğu ve sormak için kocasının içeri girdiği bu anı beklediği soruyu sordu Mrs. Hilbery.

"Ah, Trevor, söylesene bana lütfen, *Hamlet*'in ilk oynandığı tarih neydi?"

Karısını yanıtlayabilmek için Mr. Hilbery, William Rodney'in bilgeliğine başvurmak zorundaydı, Rodney son derece yetkili olduğu bir konuda görüşlerini açıklamadan önce, en az Shakespeare kadar yetkili bir kişi tarafından, uygar kişilerin, onay almış kişilerin dünyasına buyur edildiğini duydu. Geçici olarak Mr. Hilbery'yi bırakmış olan edebiyatın gücü, insani olayların ham çirkinliği üzerine kendi yatıştırıcı ilacını döküp, bir gece önce öylesine acı çekerek duyduğuna benzer tutkuların içinde yoğrulacağı, böylece de hiç kimseyi incitmeyen güzel tümceciklerle dilden dökületeceği biçimi sağlayarak şimdi yine ona dönmüştü. Sonunda Katharine'e, ardından yine Denham'a bakacak denli diline hâkim olduğuna inandı. Tüm bu Shakespeare konusunda konuşmalar, Katharine üzerinde uyutucu, daha doğrusu büyüleyici bir etki bırakıyordu. Masanın başındaki koltuğunda, tam anlamıyla sessizlik içinde, hepsinin üstünden ötelere bakarak, resimlere, sarı boyalı duvarlara, koyu kırmızı kadife perdelere karşı insan aklı üzerine en genellenmiş düşünceleri kavrayarak arkasına yaslanıyordu. Babasının ikinci olarak döndüğü Denham, kızın kıpırtısızlığını bakışlarıyla paylaşıyordu. Ama Denham'ın tutukluğunun, durgunluğunun altında, şimdi değişmez bir güçle belirlenmiş kararın, isteğin izlerini sürmek mümkündü, Mr. Hilbery'nin yaptığı gibi konuşmanın yönünün değiştirilmesi, tuhaf biçimde aykırı görünüyordu. Her neyse, hiç sesini çıkarmadı Mr. Hilbery. Delikanlıya saygı duyuyordu; yetenekli bir gençti, kendi yolunu bulacağa benziyordu. Onun dingin, çok vakur kafasına bakıp onun Katharine'in seçimlerini anlayabileceğini düşündü, bunu düşünürken de keskin bir kıskançlık duyduğunu şaşkınlıkla ayırt etti. Kendisine en küçük acı bile vermeden Rodney'le evlenebilirdi kızı. Oysa bu adama âşıktı.

Ya da aralarındaki ilişkinin niteliği neydi? Olağanüstü bir tutku karmaşası benliğini sarmak üzereydi ki, konuşmadaki bu ansızın duraklamayı gören, bir iki kez kızına dalgın dalgın bakan Mrs. Hilbery dedi ki:

"Gitmek istiyorsan burada kalma, Katharine. Şurada küçük oda var. Belki sen ve Ralph–"

"Biz nişanlandık," dedi Katharine, irkilerek kendine gelip, dosdoğru babasına bakarak. Bu tümcenin dolaysızlığıyla şaşkına döndü baba; ansızın bir darbe yemiş gibi bağırdı. Bu selle sürüklenip götürüldüğünü görsün diye mi, bu denetlenemez güç tarafından kendisinden koparılıp alınsın diye mi, bir kenarda çaresiz bırakılmak için mi, görmezden gelinmek için mi sevmişti kızını? Ah, nasıl da sevmişti onu! Nasıl da sevmişti! Çok sertçe başını salladı Denham'a.

"Dün gece buna benzer bir şeyler anladım," dedi. "Umarım, onu hak edersin." Ama kızına hiç bakmadı, kadınların kafasında, abartılı, düşüncesiz, uygar olmayan, nedense kızmış, en parlak cilalı konuk odalarında bile hâlâ titreşen kükremesiyle vahşi hayvan inine giden erkeğe ilişkin, yarı ürküntüden, yarı eğlenmekten oluşan bir duygu bırakarak uzun adımlarla dışarı çıktı. Kapanan kapıya bakan Katharine, yeniden gözlerini yere indirdi, yaşlarını gizlemek için.

XXXIV. Bölüm

Işıklar yandı; parıltıları cilalı tahtada yansıdı; iyi şarap, akşam yemeği masasında elden ele dolaştı; yemek pek ilerlemeden uygarlık zaferini kazanmıştı, gittikçe daha neşeli, seçkin, geleceğe ilişkin güzel şeyler vaat eder bir görünüme bürünen şölene başkanlık ediyordu Mr. Hilbery. Katharine'in gözlerindeki anlatıma bakılırsa, bir şeyler için söz veriyordu – ama baba, duygusallığı engelledi. Şarap doldurdu; Denham'dan kendisine yardımcı olmasını istedi.

Yukarı çıktılar, Cassandra onlara bir şeyler çalsın mı –biraz Mozart? biraz Beethoven?– diye sorar sormaz Katharine'le Denham'ın topluluktan uzaklaştıklarını gördü. Cassandra piyanonun başına oturdu; kapı arkalarından usulca kapandı. Bir an bakışları kapanan kapının üstünde hiç kıpırtısız kaldı, ama yavaş yavaş gözlerindeki beklenti görünümü söndü, içini çekerek müziği dinledi.

Katharine'le Ralph tek sözcük bile etmeden ne yapmak istedikleri konusunda anlaşmışlardı, bir an sonra Katharine yürüyüş için giyinmiş olarak girişte ona katıldı. Gece durgundu, ay ışığıyla aydınlanmıştı, tam yürüyüş havasıydı, ama herhangi bir gece de onlara öyle görünebilirdi, çünkü her şeyden çok hareket etmeyi, incelenmekten kurtulmayı, sessizliği, açık havada olmayı istiyorlardı.

"Sonunda!" diye soluk aldı Katharine, ön kapı kapanırken. Nasıl da beklediğini, huzursuzluktan yerinde duramadığını, onun bir daha asla gelmeyeceğini düşündüğünü, kapıların sesini dinlediğini, hatta lamba direğinin altında onu eve bakarken görmeyi umduğunu anlattı. Arkalarına dönüp, altın rengi pencere süsleriyle o dingin evin yüzüne, erkek için onca tapınmanın kutsal yerine baktılar. Kızın gülmesine, alay ederek kolunu biraz sıkmasına karşın delikanlı inancından dönmedi, ama kızın eli orada olduğu, sesi kulaklarında hızlandığı, gizemle oynaştığı için zamanı bulamadı –aynı eğilimi duyamadı– başka şeyler dikkatini çekti.

Bir sürü lamba bulunan, köşeleri ışık içinde parıldayan, her iki yönde de birbiri ardından otobüslerin düzenle akıp gittiği bir caddede kendilerini nasıl bulduklarını ikisi de anlayamadı; ne de bu yollara dökülmüş şeylerden birini seçip en ön sıraya oturmalarını sağlayan itkinin nedenini biliyorlardı. Görece olarak daha karanlık, perdelerdeki gölgelerin yüzlerinden birkaç metre uzakta olduğu darlıkta caddelerden kıvrılıp, ışıkların birbirlerine yaklaştıktan sonra yeniden incelerek, kendi bağımsız yerlerini aldıkları o büyük hareket düğümlerinden birine ulaştılar. City kiliselerinin kulelerini, gökyüzüne karşı solgun, düz gördükleri yere kadar gittiler.

"Üşüdün mü?" diye sordu delikanlı Temple Bar'da durduklarında.

"Evet, biraz," diye yanıtladı kız, üzerinde oturduğu devin o olağanüstü dönüşleri, savruluşlarıyla gözlerinin önünden akan o güzelim ışık yarışının sona erdiğinin bilincine vararak. Düşünceleri de benzer bir yolu izlemişti; alınıp götürülmüşlerdi, bir zafer arabasının önündeki fatihlerdi onlar, onlar için düzenlenmiş törenin izleyicileri, yaşamın efendileriydiler. Oysa kaldırımda tek başlarına dururlarken bu coşku bırakıp gitti onları; birlikte tek başlarına kalmaktan mutluydular. Ralph, piposunu yakmak için bir an lamba direğinin altında kımıltısız durdu.

Küçük ışık çemberi içinde soyutlanmış yüzüne baktı kız onun.

"Ah, şu kulübe," dedi. "Onu kiralayıp oraya gitmeliyiz."

"Ve bütün bunları bırakmalı mıyız?" diye sordu erkek.

"Nasıl istersen," diye yanıtladı kız. Chancery Lane üzerindeki gökyüzüne bakarak, bu çatının nasıl da her yerde aynı olduğunu düşündü; bu görkemli mavinin, onun sadık ışıklarının, kendisi için taşıdığı anlam karşısında nasıl güvencede olduğunu düşündü; gerçeklik, bu muydu, rakamlar, aşk, sahicilik?

"Aklımda bir şey var," dedi Ralph ansızın. "Yani Mary Datchet'i düşünüyordum, demek istiyorum. Şimdi onun evine çok yakınız. Sence oraya gitsek mi?"

Erkeği yanıtlamadan döndü. Bu gece kimseyi görmek istemiyordu; o devsi bilmece çözülmüş gibi geliyordu ona; sorun yanıtlanmış; bu karmaşanın içinden, onu, yuvarlak, bütünlenmiş, tek parça halinde biçimlendirmeye çalışarak, bütün yaşamımızı harcadığımız o küreyi tuttu elinde, şu kısacık an için. Mary'yi görmek, bu küreyi yok etme tehlikesini göze almaktı.

"Ona çok mu kötü davrandın?" diye sordu, biraz kendiliğinden yürüyüp giderken.

"Kendimi savunabilirim," dedi delikanlı, neredeyse küstahça. "Ama insan bir şeyler duyuyorsa yararı ne? Yanında bir dakika bile kalmam," dedi. "yalnızca ona söyleyeceğim–"

"Ah, elbette, ona söylemelisin," dedi Katharine, onun da kendi küresini, bir an, yuvarlak, bütünlenmiş, tek parça olarak elinde tutmak için gerek duyduğu şeyi yapmasını isteyerek.

"İsterdim ki –isterdim ki–" diye içini çekti kız, çünkü içini hüzün kaplamış, o berrak hayalinin en azından bir bölümünü bulanıklaştırmıştı. Gözyaşlarıyla bulanıklaşmış gibi yüzüyordu küre önünde.

"Hiçbir şeyden pişman değilim," dedi Ralph sertçe. Erkeğin gördüğünü, böylece o kendisi de görebilirmiş gibi, ona doğru eğildi. Kendisi için erkeğin nasıl hâlâ belirsiz olduğunu düşündü, giderek daha sürekli biçimde dumanları arasında yanan bir ateş, bir yaşam kaynağı olarak gözüne göründüğü dışında.

"Evet sonra," dedi kız. "Hiçbir şeyden pişman değilsin–"

"Hiçbir şeyden – hiçbir şeyden," diye yineledi delikanlı.

"Nasıl bir ateş!" diye düşündü kız. Gecenin içinde güzelim kocaman alevlerle yanan bir ateş olduğunu, ama şimdi yaptığı gibi koluna dokununca, yalnızca o yükseklere doğru kükreyen alevi kuşatan donuk yüzeye dokunmuş olacağı denli belirsiz de olduğunu düşündü.

"Niçin hiçbir şeyden?" diye telaşla sordu, erkek bir şeyler daha söyler, böylece de bu yukarılara doğru hızla yükselen alevi, daha güzel, daha kırmızı, dumanlarla daha kara örülmüş yapar belki diye.

"Aklından neler geçiyor, Katharine?" diye sordu delikanlı, kuşkuyla; sesindeki hülyalı tınıyı, beceriksiz sözcüklerini ayırt ederek.

"Seni düşünüyordum – evet, yemin ederim. Hep seni düşünüyorum, ama benim kafamın içinde öyle tuhaf biçimlere bürünüyorsun ki. Yalnızlığımı yıkıp geçtin. Seni nasıl gördüğümü mü söyleyeyim? Hayır, sen söyle bana – ta en başından başlayarak söyle."

Ansızın aklına gelen sözcüklerle başlayıp, giderek daha akıcı, daha tutkulu konuşmaya başladı delikanlı, kızın kendisine doğru eğildiğini, çocuk gibi hayretler içinde, kadın gibi gönül borcu duyarak dinlediğini hissederek. Arada bir ağırbaşlılıkla sözünü kesti.

"Ama dışarıda durup camlara bakman çok aptalcaydı. Ya William seni görmeseydi. Evine gidip yatacak mıydın?"

Onun yaşındaki bir kadının, her şeyi unutuncaya kadar trafiğe bakarak, Kingsway'de durabilmesine şaştığını söyleyip bu işittiği azarı bastırdı.

"Ama işte, ilk o zaman sana âşık olduğumu anladım!" diye bağırdı kız.

"Her şeyi başından anlat bana," diye yalvardı delikanlı.

"Hayır, ben bir şeyler anlatmayı beceremeyen biriyim," diye yakındı. "Şimdi gülünç şeyler söylerim –alevler üzerine bir şeyler– ateşler üzerine. Hayır, sana anlatamam."

Ama delikanlı onu kandırıp, o koyu kırmızı ateşi, çevresine dolanan dumanı anlattırırken, içini büyük bir coşkuyla doldurarak kulağına çok hoş gelen kırık dökük tümceler kurmasını

sağladı, erkek bir başka aklın, çok büyük, çok loş, kendilerini yalnızca ışık çakımlarında ele veren, karalıkla kuşatılıp yine karanlığın içine ilerleyen biçimlerle kaynaşan, çok az aydınlatılmış enginliğinin eşiğinden içeri adım attığını duydu. Bu arada Mary'nin oturduğu sokağa gelmişlerdi, söylediklerine, biraz da gördüklerine, kendilerini fazlaca kaptırmış oldukları için, başlarını kaldırıp bakmadan, merdivenin önünden geçtiler. Gecenin bu saatinde hiç trafik yoktu, çok az da yaya vardı, bu yüzden hiçbir şey önlerini kesmeden, kol kola, arada bir gökyüzünün kocaman mavi perdesine bir şeyler çizmek için ellerini kaldırarak ağır ağır yürüdüler.

Bu yolla, kendilerini derin bir mutluluk içinde, büyük bir görüş berraklığı kazanmış duruma getirdiler, orada bir parmağın kaldırılması bir etki yaratıyor, bir tek sözcük bir tümceden daha çok şey anlatıyordu. Usulca sessizliğe geçtiler, uzaklarda sezdikleri, giderek ikisini de egemenliği altına alan bir şeye doğru düşüncenin karanlık yollarında yan yana ilerlediler. Onlar fatihlerdi, yaşamın efendileriydiler, ama aynı zamanda parlaklığını çoğaltmak için, inançlarına tanıklık etmesi için, yaşamlarını da vererek alevin içinde erimişlerdi. Bu durumda belki de Mary'nin kapısının önünde iki üç kez dolandıktan sonra, ince sarı perdenin ardında yanan ışığın yeniden ortaya çıkması, nedenini tam olarak bilmeden durdurdu onları. Yanarak akıllarına kazındı ışık.

"Bu Mary'nin odasındaki ışık," dedi Ralph. "Evde olmalı." Yolun karşısını gösterdi. Katharine'in gözleri de oraya takıldı.

"Yalnız başına çalışıyor mu gecenin bu saatinde? Ne çalışıyor?" diye merak etti. "Niçin onu rahatsız edelim?" diye tutkuyla sordu. "Ona verecek neyimiz var? O da mutlu," diye ekledi. "Onun işi var." Sesi belli belirsiz titredi, gözyaşlarının ardında ışık, altından bir okyanus gibi yüzdü.

"Sen benim ona gitmemi istemiyor musun?" diye sordu Ralph.

"İstiyorsan git; ona istediğini söyle," diye yanıtladı kız.

Delikanlı hemen karşıya geçti, Mary'nin evine çıkan merdivenleri tırmandı. Pencereye bakıp biraz sonra orada kıpırda-

nan bir gölge görmeyi umarak, bıraktığı yerde durdu Katharine; ama hiçbir şey görmedi; perde hiçbir şey iletmedi; ışık kımıldamadı. Karanlık sokağın karşısından işaretini verdi ona; orada sonsuza dek parıldayan zafer işaretiydi o, mezarın bu yanı tarafından söndürülmemeliydi. Onu selamlar gibi mutluluğunu savurdu; saygıyla önünde eğilir gibi mutluluğunu ona daldırdı. "Nasıl da yanıyorlar!" diye düşündü, sanki Londra'nın bütün karanlığı tutuştu, alevlerle gökyüzüne doğru kükreyerek; ama gözleri yine Mary'nin camına döndü, doyum içinde orada durdu. Birisi kapıdan ayrılıp yolu geçinceye, yavaşça, isteksizce durduğu yere gelinceye kadar bir süre bekledi.

"İçeri girmedim – yapamadım," diye birden konuştu. Çalmayı beceremeden kapının önünde beklemişti; dışarı çıksa kendisini orada bulacaktı, yanaklarından yaşlar süzülürken, konuşamadan.

İkisi için de kişisellikten uzak şeyleri tanımlayan, gecenin ileri saatlerine tasarılarını taşıyarak çalışan kadının ruhuyla yücelmiş, aydınlanmış perdelere bakarak bir süre daha durdular orada – hiçbirisinin asla tanımayacağı bir dünyanın iyiliği için yaptığı tasarıları. Sonra akılları başka şeylere atladı, başka küçük biçimler çıktı karşılarına bu ilerleyiş içinde, Ralph'ın gördüklerinin başını Sally Seal çekiyordu.

"Sally Seal'i anımsıyor musun?" diye sordu. Katharine başını eğdi.

"Senin annen ve Mary?" diye devam etti delikanlı. "Rodney ve Cassandra? Highgate'teki bizim Joan?" Düşünürken onları içinde gördüğü tuhaf bileşimi açıklayacak bir bağlantı bulmayı beceremeyerek sıralamayı kesti. Onun gözüne, tek tek bireylerden daha fazla bir şeyler gibi görünmüşlerdi; bütünlük içinde bir sürü değişik şeyden yapılmış gibi; düzenli bir dünyanın hayalini yakalamıştı.

"Her şey öyle kolay ki – her şey öyle yalınkat ki," diye alıntı yaptı Katharine, Sally Seal'in sözcüklerini anımsayıp, Ralph'ın düşünce zincirini izlediğini anlamasını umarak. Onun bin bir emekle ve sadelikle, eski inanç sahiplerinin tümcelerindeki bü-

tünlükten yoksun ayrı ve kopuk inanç parçacıklarını birleştirmeye çalıştığını hissediyordu onun. Bu zorlu bölgede, bitmemiş, tamamlanmamış, yazılmamış, geri verilmemiş olanların, hayalet gibi bir araya toplandığı, tam ve doyurucu şeylermiş gibi aldatıcı görünüme büründüğü bu bölgede, birlikte, el yordamıyla ilerliyorlardı. Böylesi kurulmuş bir şimdiden, gelecek hiç olmadığı denli güzellikle beliriyordu. Kitaplar yazılmalıydı, kitaplar odalarda yazılmak zorunda olduğundan, odalarda perdeler bulunması gerektiğinden, pencerelerin dışında toprak olması gerektiği için, bu toprağın da bir ufku olacağı için, belki de ağaçlar, bir tepe olacağı için, Strand'ın koca koca büro yapılarına karşı kendilerine oturacak bir yerler çizdiler, onları Chelsea'ye doğru götüren otobüste geleceklerini tasarlamayı sürdürdüler; yine de, ikisi için de gelecek, kocaman, durağan bir lambanın altın ışığı içinde mucize gibi yüzüyordu.

Gece epeyce ilerlemiş olduğu için otobüsün üst katındaki bütün koltuklar onlara kalmıştı, gece yarısı bile, sözcüklerini herkesten saklar gibi bir havaya bürünmüş birkaç çift dışında yollar bomboştu. Artık bir adamın gölgesi, bir piyanonun gölgesine şarkı söylemiyordu. Yatak odası pencerelerinde birkaç ışık yanıyordu, ama otobüs önlerinden geçerken tek tek söndüler.

Otobüsten inip ırmağa doğru yürüdüler. Kız elinin altında erkeği kolunun sertleştiğini duydu, bu belirtiden, büyülü alana girdiklerini anladı. Kız onunla konuşabilirdi, ama erkek, sesinde bu tuhaf ürperişle, bu körü körüne tapan gözlerle kime yanıt verdi? Hangi kadını gördü? Ve kız, kendisi, nerede yürüyordu, yanındaki kimdi? Anlar, parçacıklar, bir anlık hayal, sonra yine uçuşan sular, dağıtan, ayrıştıran rüzgârlar; sonra yine karmaşanın içinden anımsama, güvenliğin geri gelişi, toprağın katılığı, görkemi, parıltısı güneşte. Erkek kendi karanlığının yüreğinden gönül borcunu anlattı; aynı ölçüde uzaklardaki, gizli bir bölgeden yanıtladı kız onu. Bir haziran gecesi bülbüller şakır, ovanın öteki ucundan birbirini yanıtlar; pencerenin altında, bahçedeki ağaçların arasında duyulur sesleri. Duraklayarak, karanlık gelgitlerini taşıyan, altlarında sonsuza dek kımılda-

yan ırmağa baktılar. Dönüp kendilerini evin karşısında buldular. Ya onları beklediği için ya da hâlâ Rodney içeride Cassandra'yla konuştuğu için ışıkları yanık olan bu dost yeri sessizce incelediler. Katharine kapıyı itip araladı, eşikte durdu. Sessizliğe gömülmüş, uyuyan evin derin belirsizliği üzerine yumuşacık altın taneciklerle döküldü ışık. Bir an beklediler, sonra ellerini bıraktılar. "Iyi geceler," diye soludu erkek. "Iyi geceler," diye ona mırıldandı kız.

VIRGINIA WOOLF

GECE VE GÜNDÜZ

Gece ve Gündüz Virginia Woolf'un ikinci romanıdır. Woolf'un "bilinç akışı" tekniğini kullandığı daha sonraki modern deneysel romanlarından farklı olarak klasik gerçekçi üslûpla kaleme aldığı bu eser, olay örgüsü, gerçek mekân tasvirleri ve titizlikle betimlenmiş karakterleri, dönemin atmosferini yansıtan özellikleriyle dikkat çekiyor.

1920'de yayımlanan roman, daha sonraki eserlerinin habercisi olarak, nesnel gerçekliğin ve tarihselliğin insan bilincindeki yansımalarını birbirinden oldukça farklı karakterlerde ustalıkla canlandırıyor.

Roman, Birinci Dünya Savaşı öncesi Londra'sında geçer. Woolf, dönemin entelijansiyasını, fikir ve ruh dünyasını mizahî ancak sıcak, insanî bir dille anlatıyor. Kadın hakları, sınıfsal farklılık, aşk, evlilik ve özgürlük gibi meseleleri, karakterlerinin yaşamları, mücadeleleri, umutları, acıları ekseninde tartışıyor. *Gece ve Gündüz*, Katharine, Mary ve Ralph'in hakikat arayışlarında tanık olduğumuz modern insanın yazgısı, bir başkasını anlama çabası üzerine duygulu ve derin bir metin.

İLETİŞİM 1127
ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI 199

9 789750 503747